AK TANRIÇA

Robert Graves

KABALCI

ROBERT GRAVES

AK TANRIÇA

KABALCI YAYINCILIK: 96

İnceleme - Araştırma Dizisi: 32

Robert Graves
Ak Tanrıça
Copyright © The Trustees of the Robert Graves Copyright Trust, 1997
© Kabalcı Yayıncılık, 2015

Birinci Baskı: Şubat 2015, İstanbul

Yayın Yönetmeni: Murat Ceyişakar
Kapak Tasarım: Alla Özabat

KABALCI YAYINCILIK REKLAMCILIK ORG. LTD. ŞTİ.
Abbasağa Mah. Yıldız Cad. Emek İş Hanı No: 51/1 Kat: 4
Beşiktaş 34353 İstanbul
Tel.: (0212) 236 6234-35 Faks: (0212) 236 6203
yayinevi@kabalci.com.tr www.kabalci.com.tr
internetten satış: www.kabalci.com.tr
Sertifika No. 21894

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Graves Robert
Ak Tanrıça
1. İrlanda Edebiyatı 2. Paganizm 3. Keltler 4. Kelt Mitolojisi

ISBN 978 605 5272 97 5

Baskı: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Ltd. Şti
Tel.: (0312) 284 18 14 www.ertem.com.tr info@ertem.com.tr
Eskişehir Yolu 40. km. Başkent Org. San. Böl. 22. Cad. No. 6
Malıköy-Sincan-Ankara - Sertifika No. 26886

ROBERT GRAVES

AK TANRIÇA

Şiirsel Metnin Tarihsel Grameri

Çevirmen: Çağla Çakın

KABALCI YAYINCILIK

İÇİNDEKİLER

	ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ	7
	GİRİŞ	11
	ÖNSÖZ	43
I.	ŞAİRLER VE GEZGİN SAZ ÂŞIKLARI	55
II.	AĞAÇLARIN SAVAŞI	71
III.	KÖPEK, KARACA VE KIZKUŞU	102
IV.	AK TANRIÇA	121
V.	GWION'UN BİLMECESİ	141
VI.	SARMAL KALEYE ZİYARET	175
VII.	GWION'UN BİLMECESİ ÇÖZÜLDÜ	199
VIII.	LOTUSTAKİ HERKÜL	215
IX.	GWION'UN SAPKINLIĞI	242
X.	AĞAÇ ALFABESİ (1)	281
XI.	AĞAÇ ALFABESİ (2)	318
XII.	AMERGIN'İN ŞARKISI	342
XIII.	PALAMEDES VE TURNA	369
XIV.	ÇALILIKTAKİ KARACA	402
XV.	YEDİ SÜTUN	421

XVI.	TANRI'NIN SÖYLENMEYEN KUTSAL ADI	441
XVII.	SAĞLAM ELLİ ASLAN	485
XVIII.	BOĞA-AYAKLI TANRI	502
XIX.	ŞEYTAN SAYISI	545
XX.	PAPHOS'TA BİR KONUŞMA – YIL 43	556
XXI.	STYX NEHRİ'NİN SULARI	579
XXII.	ÜÇLÜ MÜZ	608
XXIII.	HARİKA CANAVARLAR	648
XXIV.	TEK ŞİİRSEL TEMA	669
XXV.	CENNETTE SAVAŞ	699
XXVI.	TANRIÇANIN DÖNÜŞÜ	746
XXVII.	EK 1960	767
	EK A: BASINA İKİ MEKTUP	775
	EK B: AK TANRIÇA	780
	İSİM LİSTESİ	805

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

Ak Tanrıça, gerçekten yirminci yüzyılın en ilginç kitaplarından biri, belki de en benzersiz olanıdır. Yazıldığı dönem için sıradışı olsa da, bu kitabın kültürün belli bir coğrafyadaki kökeni bağlamında, günümüzün antropolojik anlayışına çok da uzak olmayan konuları aktarım biçimi onu bize kazandırdıklarının da ötesinde bir noktaya ulaştırır ve benzersizliği de aslen burada saklıdır.

Peki, kimdir Robert Graves? *Ak Tanrıça* neyi anlatır? Maalesef bu iki soru, kitabın Graves'in yaşamından taşıdığı derin izler, hikâyesini anlatırken kişiselleştirdikleri ve yarattığı çelişkilerle neredeyse birbirini tamamlar hale gelmiştir. Önceden bağımsız bir araştırmaya girecek olsa okur, sadece yazarının çalkantılı yaşamı üzerine söylenmişlerle bu iki soruya bulunmuş cevaplar üstünden üretilmiş bir dramın içine düşecek, birbirinden bağımsız kaynak ve yorumlarda, belki yaşadığı günün algısında birleştiremeyeceği farklı Graveslerle karşılaşacaktır. Ancak bildiğimiz kadarıyla Graves; on beş yaşında şair olduğunu fark eden bir çocuk, Birinci Dünya Savaşı'nda medeniyeti çok yakından görmüş bir asker, düşündüğünü yüksek sesle söyleyebilen bir birey ve her şeyden önce tarihi romanları, yüz elliye yakın şiiri ve şiirsel ilhamın kökenini mitler üstünden ezber bozan okuyuşuyla yaşamışcasına anlattığı, elinizdeki kitabı *Ak Tanrıça* dahil, yapıtları baskıdan hiç düşmemiş bir şair, mitograf, romancı, çevirmen ve eleştirmendir. Buna rağmen, Graves'in uluslararası ünü büyük ölçüde, televizyona ve beyaz perdeye uyarlanmış olan, en çok tanınan romanı Ben, Cladius'a dayanır.

Hayatını tarihi romanlar yazarak kazanmış olmasına rağmen, Graves düzyazısal düşünme biçimini acımasızca eleştirir. Aslında

Ak Tanrıça'nın konusu ile aktarım biçimi arasındaki bu dolaylı ve karmaşık ilişkinin temelinde de bu yatmaktadır. Bu kitabın en çok dile getirilen özelliklerinden birinin 'okuması ve konusunun takibi zor' olması bu nedenle acıklıdır; çünkü okura hemen önsözde dayatılan bu sıkıntının asıl nedeni, yazarının insanın çağlar önce unuttuğu ve defalarca dönüştürülmüş bir mit mirasını, mitin kendi dilinde anlatırken düzyazının fakirliğine verdiği ödünden yüksünmeden, böyle bir konunun gerektireceği alışılagelmiş akademik dilden uzak tutabilmesinden ileri gelir. Bu uyarı, okura kitabın aslında ilk oturuşta okunmasının gerekli olmadığı tavsiyesini ulaştıran boş bir değerlendirmedir. Elinizdeki kitabın sunduğu değer, vardığı sonuçta ya da iddia ettiği savı takipte değil, o 'çok bilinen' mitlerin, mitlerden şiirle okunuşunda, neyin unutulduğunu insana hiç ummadık yerlerden şiirle açıklayabilmesidir. Daha açık, net ya da bilimsel bir dilde yazılamazdı bu kitap; çünkü her şeyden önce, ne bilimsel bir amacı ne de yazarının kendini, dünyaya iki göz arasından daha geniş bakamayana ispatlamak gibi bir derdi vardır. Kendi deyimiyle 'kuyruksuzluğu', zaten alıkoymuştur onu herhangi bir nosyondan.

Bu noktada '*Ak Tanrıça* neyi anlatır?' sorusuna, kitaptan alıntılarla Graves'in sunduğu engin mitler ormanından kesilmiş dallar saçarak devam etmek derli toplu, güvenli bir yol olacaktır. Bu da kitap üstüne kaleme alınmış hemen her yazıda olduğu gibi, ağaç, kuş, tanrı ve tanrıça ismi saymak, her şeyden önemlisi kadın ve erkek 'mücadelesinden' bahsetmek anlamına geliyor. Ancak genel kanının aksine, elinizdeki kitap böyle bir metin değil ve böyle bir çaba da, şiirsel ilhamın kökenini aramaya kalkışmış şairin bir ömürlük dramına, olağanüstü zenginlikte ve devasa boyutlarda bir haritada yol tarif ederek cevap vermekten ileri gitmeyecektir. Bunun dışında şiire dair günlük derdini, şu sözleriyle ifade etmiştir Graves:

"'Bugünlerde şiirin kullanımı ve işlevi nedir?' sorusu yalnızca bir sürü

aptal insan tarafından meydan okurcasına sorulduğu ya da bir o kadar da sersem insan tarafından özür dilercesine cevaplandığı için acıklı bir soru değildir. Şiirin işlevi, Müz'ün ilahi anlamda uyandırılması, kullanımı ise onun varlığının neden olduğu coşkunluk ve korkunun deneyimini yaşamaktır. Ama ya 'bugünlerde?'"

Belki de Ak Tanrıça'nın neyi anlattığını aktarabilmenin en iyi yolu, net bir biçimde neyi anlatmadığını söylemek olacaktır. *Ak Tanrıça* bir cinsiyet söylemi sunmaz. Bir tarih ya da din kitabı değildir. Bilimi, felsefeyi ya da akademiyi reddetmez.

Hayatın sadece doğa döngüsünde yaşandığı zamanda şairin ve şiirin, ilhamın ve temanın bu dolaysız ilişkiden doğarak belli bir coğrafyanın insan kültürünü biçimlendirişini ve geçen bunca zamanın içinde de bu kültürün neye dönüştüğünü anlatıyor elinizdeki kitap; şiirsel düşünmenin belli bir kültürün tarihi üstünde oynadığı rolün önemini ve yok olmuşluğunu...

Sizi çok uzun ve çetrefilli yollardan yürütecek, size karmaşık zor anlaşılır bilmeceler sorup çok basit cevaplar verecek, var olmamış diyaloglar ve sahneler kurup tarihi muammalar çözecek, hiç beklenmedik şeylere akla gelmez anlamlar yükleyecek ve hiç özür dilemeyecek. Ya hemen vazgeçeceksiniz daha yolun başında ya da yürüyeceksiniz bazen güldüren, bazen irkilten ama sizi hep şaşkına çevirecek olan bu şairin yolundan. Ancak sonunda, vardığınız yerde ne bulacak olursanız olun kendinize göre, eğer gerçekten geçerseniz bu ormanı, bir daha ne ağaçlara ne aya, ne tavuğa ne darıya eskisi gibi bakabileceksiniz.

Çağla Çakın

Ağustos 2014

Teşekkür

Bana küçük yaşta şiire dair farkındalık kazandırmış olan şair Kıvılcım Vafi'ye, beni her daim aynı coşkuyla desteklediği ve yol gösterdiği için; anne ve babama hoşgörü ve sabırları; arkadaşım Necmi Öztürk'e yardımları için teşekkürü borç bilirim.

(İthaf)

Bu çeviri, küçük bir çocuğa dünya felsefe tarihini masal olarak anlatmayı gündelik bir iş olarak algılamış bir kadına, Nilüfer Çakın'a adanmıştır.

Çağla Çakın

GİRİŞ

Ak Tanrıça, 20. Yüzyılın en sıradışı kitaplarından biridir. 'Şiirsel Mitin Tarihsel Grameri' alt başlığıyla, aynı zamanda (diğer getirilerinin yanı sıra) dünya kültürünün yarısına ait bir mitoloji ormanına paldır küldür dalan tarihsel bir dedektiflik macerası, bir şairin şiiri öğretişi, batı kültürünün bir eleştirisi, kadın ve erkek arasındaki fikir savaşının anlatısı, bazı açılardan da örtük bir otobiyografidir.

Sonuncusu olası bir iddia gibi görünmese de, itiraf niteliğindeki açılış cümlesinden ("Şiir, on beş yaşımdan beri hayatımın en büyük tutkusu olmuştur"), kulaklarda çınlayan kapanış cümlesine ("Evrende Üç Tanrıça'dan daha yücesi yoktur") kadar kitap son derece kişisel bir yapıya sahiptir. Dikkatli bir okur Robert Graves'in yaşamına dair birçok ayrıntı yakalayacaktır. Kuzey Galler'de böğürtlen toplayan bir çocuk; Oxford'da etik hocası ile konuşan bir öğrenci; Kahire'de İngilizce öğreten bir profesör; ökseotu kesme ayinindeyken; Pireneler'de bir engerek tarafından sokulurken; *Claudius* romanlarını yazmasına yardımcı olan zaman ötesi beceriler geliştirirken; hatta bazı noktalarda, *Ak Tanrıça*'nın ilk taslağını yazarken. ... Kitabın kompozisyonu başlı başına sıradışı bir olaydır. Graves'in sıradanlıktan uzak hayatında bile kendine özgü bir ilham taşıyan, tarih öncesi Avrupa kültürünü olduğu gibi, kendi yaşamının geçmiş deneyimlerini de çözümleyerek geleceğini belirlemiş bir kuram ortaya çıkaran yoğun bir yaratıcılık patlamasıdır. *Ak Tanrıça*'yı okumadan hiç kimse Graves'i veya şiirini anlayamaz. Daha da ileri giderek, hiç kimsenin modern dünyayı bu çalışmanın ortaya koyduğu kuramları gözden geçirmeden gerçek anlamda kavrayamayacağını önermek yerinde görünüyor.

Graves'in kitabın oluşumuna dair kendi yaşadıkları üzerine yazdıkları (burada Ek Bölüm B olarak yayınlanmıştır), edebi ilhama dair

en büyük anlatılardan biridir. Coleridge'in 'Kubhla Kahn'ı ve Mary Shelley'in 'Frankenstein'ının yanında yer almaya değer bir hikâyedir. Fakat tarihlendirme probleminin yanı sıra cevaplanmamış başka birçok soru bırakmıştır. Birkaç nokta burada özetlenebilir. 1940'da Robert ve Beryl Graves, Güney Devon'da Galmpton köyüne taşınmış; ilk çocukları William aynı yıl burada doğmuştur. Daha sonra *Ak Tanrıça*'nın oluşma süreci olarak anlaşılacak süreç, 1941 yılının sonlarında Graves'in, Galli şair Alun Lewis'le yazışmasıyla başlar. Şair ve şiirin doğası hakkında yaptıkları tartışmalarda Galli ortaçağ şairi Taliesin'in adı geçer.[1] Graves ve Alan Hodge 1942 Temmuzu'nda birlikte yazdıkları nesir yazarının el kitabı, *Arkanızdaki Okur* [*The Reader Over Your Shoulder*] adlı çalışmayı tamamladıkları sırada artık 'şiir üstüne bir kitap' yazmayı düşünmeye başlamışlardır. Graves'in tartışmayı önerdiği konu başlıkları arasında şiirsel ilhamın psikolojisi ve -"acınası, kötü davranış biçimine rağmen 'şair' adıyla özleşmiş aura, ruh ve hale ya da her ne ise o"- vardır.[2] 'Kitabı ağır ağır demlenmeye bırakmaya' karar verirler, ama 1943 yılının Temmuz ayında Graves, Hodge'a şiir ve 'ilkel ay tapınısı' arasındaki bağlantılarla ilgili yazmaya başlamış, 'İngiliz Şiir Tarihi'nin düzenli vuruş ve ölçü ile tanımlanan güneş şiiriyle (Apollon şiiri), vurgulanarak okunan orjinal ay tapınışının değiştirilmiş bir biçimi' olduğunu önermiştir.[3] Görünen o ki, 'ay şiiri' üzerine başlayan araştırma daha sonra Kelt Kültürü'ne yönelmiştir. O yılın Eylül ayında Graves, daha sonra kendisine araştırma için yardım önerisinde bulunacak olan şair Lynette Roberts'a, 'Gaelik ve Britonik etkilerin' kitap için önemli olduğunu anlatmıştır bile.

1 Paul O'Prey, ed. *In Broken Images: Selected Letters of Robert Graves, 1914-1946*, Londra, (Hutchinson), 1982, s. 305 ve 309. Mektuplar için kaynak verilmemişse de orjinalleri Beryl Graves'te bulunmaktadır.

2 *In Broken Images*, s. 313.

3 *In Broken Images*, s. 316.

Bu noktada hikâye ikinci bir boyut kazanıyor. Kasım'da, devamlı üretim içinde olan ve aynı anda birkaç kitap yazan Graves, belgelenmiş birtakım kanıtlara dayanarak, katı Yahudi ve Roma kanunları çerçevesinde İsa'nın -anne tarafından- İsrail tahtının varisi olduğu fikri üstüne, *Kral Isa* [*King Jesus*] adında tarihsel bir roman için araştırma yapmaya başlar.[4] Dolayısıyla Kelt, Roma ve Yahudi Kültürleri, bir ay sonra 1943'ün Aralık ayında Lynette Roberts ona Edward Devies'in *Kelt Araştırmaları* [*Celtic Research*, ilk basım 1804] adlı çalışmasını yolladığında zaten Graves'in aklını meşgul etmektedir ve etki çok büyük olmuştur:

> "Bana yolladığınız Edward Davies kitabı birçok bölümleri çılgınca olsa da, Kelt Dini'ne dair anahtar nitelikte bir bilgi içermekte (bardik harflerin mevsimler ve aylarla olan ilişkisi –ki kendisi farkında değil- ancak yazar kendisi denklem için gerekli tüm öğeleri sağladığı için kolayca anlaşılıyor) ve bu anahtar Roma ve Yunan dinlerine bağlı bir dizi kapıyı açsa da (Yahudi Dini Kelt Kültürü'ne aşılanmış Sami dinlerden biridir), aynı zamanda tüm bunlar içinde en inatçı ve zor olan kapıya, İsa'nın Doğumu ve Çarmıha Gerilişi hikâyelerine açılmaktadır."[5]

Artık büyülü karışımın tüm bileşenleri bir kazanda kaynamak için hazırdır, ama bir sentez oluşturulabilmesi için halen eksik olan bir öğe vardır ve bu da 1944 yılının Mart ayında ya da Nisan ayının başında Graves'in şiirsel ya da araştırmacı tüm projeleri aniden durduğunda ortaya çıkar.[6] O dönemde tamamladığı ve Jason ile Argonaut'un maceralarını konu alan tarihsel romanı *Altın Post*'un [*The Golden Fleece*]

4 Richard Perceval Graves, *Robert Graves and the White Goddess* (Robert Graves ve Ak Tanrıça), Londra (Weidenfeld), 1995, s.74.

5 *In Broken Images*, s. 320.

6 *Robert Graves an the White Goddes*, s. 79.

yayıncıları Graves'ten, Argo'nun hikâyede harita üstündeki seyahat rotasını metne uyacak biçimde tekrar çizmesini isterler. İşte bu söz ve yazından bağımsız iş sırasında Graves'in aklı karşı konulmaz bir biçimde son dönemde okuduğu tüm malzeme üstüne çalışmaya başlar. Kendi kaleminden okuyalım:

> "Bir anda ezici bir saplantı durdurdu beni... *Argo*'nun, mitografllara göre Boğaziçi'nden Bakü'ye yaptığı yolculuk ve dönüş rotasını çizdiğim Karadeniz haritasını bir yana bıraktım. Onun yerine gizemli bir konu olan ve iddiaya göre tarih öncesinde Britanya'da savaşılmış *'Ağaçların Savaşı'* [Battle of the Trees], üstüne düşünmeye başladım. Aklım bütün gece ve sonraki gün gözü dönmüş bir şekilde, kalemimin düşüncelerime ayak uyduramadığı bir hızla çalışıyordu."

Mayıs ortasına gelindiğinde elinde kitap uzunluğunda bir çalışma vardır ve temel olarak bu çalışma, *Ak Tanrıça*'nın ilk taslağıdır. Çalılıktaki Karaca [*The Roebuck in the Thicket*] adı altında, süreli yayın *Wales*'te basılması için Keidrych Rhys'a (Lynette Roberts'ın eşi) yollanır. Bu arada Graves'in yayıncısı ise kitabı basmak için yayın evleriyle görüşmeye başlamıştır. Graves çalışmasına devam eder ve birçok farklı alanlarda uzmanlarla konuşur. *Batı Avrupa'da Cadı Kültü* [*The Witch Cult in Western Europe*] adlı kitabın yazarı Margaret Murray'a cadı adları ve bitkilerin kullanımını; Christopher Hawkes'a, New Grange ve Stonehenge gibi tarih öncesi anıtlar; Max Mallowan'a –Galmpton yakınında eşi Agatha Christie ile yaşıyordu- Orta Doğu Arkeolojisi üstüne sorular sorar.

Kitap 1948'deki basımına kadar genişleyip derinleşerek *Ak Tanrıça* olur ve ondan sonra 1960'a kadar da gelişmeye devam eder. Bu basımın bir amacı da, tüm metni Graves'in o yılda son olarak bıraktığı

haliyle sunabilmektir. Ancak her şeyin ötesinde bu ne tür bir çalışmadır ve Graves'i 1943 yılında haftalarca kıskacına alan o aydınlanma nedir? Kitabın sunduğu düşünceyi kabaca özetlemek gerekirse, geç tarih ötesi dönemde Avrupa ve Orta Doğu'da anaerkil kültürler bir yüce Tanrıça figürüne tapıyorlar, erkek tanrıları yalnızca onun çocukları, refakatçileri ya da ayinsel kurbanları olarak tanıyorlardı. Ancak ataerkil bir düzen kurabilmek için kadınlar bu güçlü konumdan indirilerek, Tanrıça'nın erkek refakatçileri ilahi Tanrılar ilan edilmiş ve mitlerle törenler de bunu gizlemek amacıyla değiştirilmiştir. Bu ataerkil saldırı İ.Ö. 2000 yılında başlamış, birçok farklı dönemde yer alarak İ.Ö. 400 yılında Britanya'ya ulaşmıştır. Ana sembolü Ay olan Müz'den ilham alan gerçek şiir, bugün bile halen bu antik Tanrıça tapınısına ait bir hayatta kalma çabası ve sezgisel bir yeniden yaratımdır. Bunun da ötesinde Tanrıça kültü, beraberinde getirdiği anaerkil kültür, modern dünyanın hastalıklarının çoğundan sorumlu olan eril Tanrı kültürünün ataerkilliği ve Güneş'ten ilham alan rasyonelliğinden daha akla yatkın ve mutlu bir insan var oluşu sunmaktadır.

Graves'i bu kadar derinden etkileyen aydınlanmanın nedeni iki taraflı bir farkındalık yaşamasıdır. Bunun bir tarafı erken Gal şiirinde adı geçen gizemli bir savaşı, *Ağaçların Savaşı*'nın gerçekte bir alfabeler savaşı olduğunu anlamasına dayanır. Kelt druidleri alfabelerindeki harflere ağaç isimleri vermişlerdir ve alfabe aynı zamanda bir takvim, genel olarak da her türlü bilgiyi barındırabilen bir yazım sistemi olarak tasarlanmıştır. Gerçekten de çok eski Bardik[1] bir alfabenin, farklı biçimde tasarlanmış bir diğeri ile değiştirildiğine dair kanıt vardır. Dolayısıyla birdenbire bu iki alfabenin savaşının, iki farklı tarafa ait

1 Bard, ortaçağ dönemi Birleşik Krallık Kültürün'de (Irlanda, İskoçya, Galler, Brittany ve Cornwall) bir koruyucu (monark ya da asil) tarafından görevlendirilen profesyonel şairdir. (Çev.)

bardların bilgi sistemlerinin çatışmasını sunduğu açıklık kazanmış olur. Graves, aynı anda araştırmacılar tarafından saçmalık olarak nitelendirilen *Taliesin'in Şarkısı* [*The Song of Taliesin'in*] adlı şiirin bir seri bilmeceden oluştuğunu ve bu bilmecelerin cevaplarının bu alfabelerden birinin harflerini gösterdiğini keşfetmiştir.

Kabaca basitleştirildiğinde dahi tartışma, birbirine bağlı, kendi içinde garip nitelikli varsayımlardan oluşan ve anlaşılması zor bir yapıya sahip. Bu nedenle bazı okurların *Ak Tanrıça*'yı okunamaz bulmaları hiç de şaşırtıcı değil. İlk okuyuşta Graves'in ortaya koyduğu tartışmanın her yönünü takip etmek gerekli olmadığı gibi, hedef haline getirilecek bir bakış açısı da olmamalı. Engin bir bilgi bütününden oluşan bu büyüleyici şiir ve mit labirentinde gezinmek, gözler önüne serdiği sıradışı sır ve hazların keyfini çıkararak kitabın genel akışına kapılmak ve inatçı düğümleri sonraki bir okumaya bırakmak çok daha akıllıca; çünkü kitap tekrar tekrar okunarak zevk alınabilecek ve her seferinde farklı ve şaşırtıcı bir şeyler sunabilecek bir nitelik taşıyor. *Ak Tanrıça,* Northrop Frye tarafından haklı bir biçimde bir 'anatomi' -Burton'ın, *Melankolinin Anatomisi* [*The Anatomy of Melancholy*] adlı çalışması gibi - bir garip gerçekler kataloğu; konusunu her yönüyle analiz edebilmek için şiir, nesir ve diyaloğu bir araya getiren, aynı zamanda çağdaş toplum ve akademik araştırmayı hicveden bir yapıt olarak tanımlandırılmıştır. Bu tür kitaplar yazarlarının kanıyla yazılır ve kavranması bir yaşam sürse de, ilk seferinde de büyük bir heyecanla okunabilirler.

Kuşkusuz tüm yazınsal nitelikleriyle aynı zamanda ağır bir akademik araştırmadır bu kitap. Antropolojik bir araştırma olarak doğrudan, ilk defa 1890 yılında basılmış olan Sir James Frazer'in *Altın Dal* [*The Golden Bough*] adlı çalışmasından doğduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla Frazer'ın araştırmasından haberdar olan okur, *Ak*

Tanrıça'yı çok daha ulaşılabilir bulacaktır. Bir anlamda Graves'in çalışması, Frazer'ın kuramının dâhiyane basitlikte bir dönüştürümüne dayanmaktadır. Altın Dal, ilkel dinlerin çok büyük bir bölümünün ilahi bir kral, bitkisel bir doğurganlığa sahip ve ölmekte olan bir tanrıyı temsil eden ilahi bir kral, ya atasını öldürmüş, ya öldürülene kadar hüküm sürmüş, kimi zaman bir yıllık hükmünün sonunda kurban edilmiş bir erkek karakterin etrafında döndüğünü gösteriyordu. Graves'in katkısı, bu drama kayıp olan dişi tarafı dâhil etmek, gerçekte bu Tanrı-kralın kendisinin değil, Tanrıça-kraliçe ile evli olduğu için bir önem taşıdığını ve krallar gelip giderken kraliçe ya da Tanrıçanın kalıcı olduğunu anlatmak olmuştur.

Fakat insan medeniyetinin gerçek kökeninin anaerkil olduğu fikri daha geniş anlamda Graves'ten önce birçok araştırmacı tarafından öne sürülmüştür. Bunların en önemlisi *Ana Hakkı* [*Das Mutterecht*, 1861] adlı araştırmasında anaerkilliğin, hayvanların evcilleştirildiği ve insanın üremesinde erkeğin yerinin anlaşılmadığı bir dönemin kalıntısı olduğunu öne süren İsviçreli arkeolog J. J. Bachofen'dir. O zamanlar dişi tek yaşam kaynağı olarak görülüyordu ve doğal olarak bunun ardından Tanrıçaların ve kadın hükümdarların egemenliği gelmişti. (Graves'in bu tür kuramları daha önce psikiyatrist ve ShellShock[1] uzmanı olan ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra yakın arkadaş olduğu W. H. R. Rivers'dan duymuş da olabilir. Rivers, ana-hakkı konusuyla sosyal bir olgu olarak aktif bir biçimde ilgilenmiştir ve büyük ihtimalle Bachofen ve takipçilerinden haberdardır.) Bu tür kuramlar çok tartışmalı olsa da halen yaşamaktadır. Bu tür kuramların son savunucularından biri de, *Eski Avrupa'nın Tanrıçaları ve Tanrıları* [*Goddesses and Gods of Old Europe*, 1982] ve *Tanrıçanın Dili* [*The Language of the Goddess*,

1 ShellShock, savaşta askerlerin çok ağır şartlar altında –patlayıcı ve bomba saldırısı gibi- bulunduktan sonra yaşadıkları depresyona verilen ad. (Çev.)

1989] adlı kitapları Graves'in fikirleriyle uyum içinde olan Amerikalı arkeolog Marija Gimbutas'tır.

Şiir ve estetik alanlarında *Ak Tanrıça*'nın perspektifine sahip öncüler bulmak muhtemelen daha kolay. Graves'in, antik dünyanın birçok tanrıça ismi ve biçiminde kendini gösteren ve çeşitli tarihsel dönemlerde ortaya çıkarak şairlere ilham veren kadın karakterleri etkisi altına alan ilahi dişi güç fikrinin, 19. yüzyılda birçok yazarı büyülemiş olan "ebedi dişilik" fikriyle çok büyük ortaklığa sahip olduğu çok açık. Walter Pater'in *Rönesans* [*Renaissance 1873*] adlı yapıtındaki [Gioconda]; "Birçok kez ölmüş ve mezarın sırlarını öğrenmiştir o... Leda olarak Troyalı Helen'in... ve St. Anne olarak Meryem'in annesidir... ve bunların hepsi ona yalnızca lir ve flütün sesi gibi gelir." Swinburne'nin *'Persefone'*si (*Proserpine*; "Tanrıça... ve bakire... ve kraliçe"), Yeats'in *'Dünyanın Gülü'* [*Rose of the World*] ve Hardy'nin son romanı Çok Sevilen'in [*The Well-Beloved*] üç katmanlı kadın kahramanı aynı görüşü ete kemiğe bürümektedir. Şu husus da önemli: Graves 1964'te Oxford derslerini hazırlarken, şiirsel Müz'ün ilham verici bir tanrıçanın etkisi altındaki belli bir kadın olduğu yönündeki kavrayışının, *Oxford İngilizce Sözlüğü*'ndeki herhangi bir alıntı tarafından desteklenmediğini gördüğünde huzursuzluğunu şöyle ifade eder: "Başka bir şair bu kullanıma dair benim için önceden bir tahminde bulunmuş olsaydı, örneğin Raleigh, Coleridge ya da Keats, daha mutlu olurdum"[1] Bu keşfin gösterdiği gibi, Graves'in tarif ettiği şiirsel ilişkiler kesinlikle antik döneme ait olsa da, bu konuya dair özgün görüşü ancak 19. yüzyıl sonlarında ifade bulabilmiştir.

Bu şaşırtıcı değildir; çünkü *Ak Tanrıça'nın* kökenleri birçok açıdan fin de siécle Kelt edebiyat akımlarına bağlıdır. Graves'in büyük babası Limerick Piskoposu Charles Graves (1812-1899), tanınmış bir İrlanda

1 Mammon ve Kara Tanrıça (Mammon and the Black Goddess), s. 151.

antiği ve antikaları uzmanıdır. Ogham yazmalarının tercümesinde yer alan öncülerden biridir. Babası Alfred Perceval Graves (1846-1931) ise, 'Irlanda Edebiyatının Uyanışı'nda[2] önemli rol oynamış bir figürdür. Robert Graves çocukluğunu bir ev dolusu pan-Keltik edebiyatı tutkunu şair ve eğitmenle geçirmiştir. Kısa sürede babasının tüm ideallerini reddetmiş, ancak 1940'larda *Taliesin* ve *Ağaçların Savaşı* hayal gücünü ele geçirdiğinde; "Babamın kütüphanesinde bulduğum (büyük bölümü dedemden kalma) bir raf dolusu yetkin Kelt Edebiyatı kitabı" dediği[3] kitapların arasına gömülmüştü." Dolayısıyla aslında Graves'in yaptığı geç de olsa aile geleneğini devam ettirmektir ve bir anlamda *Ak Tanrıça*, İrlanda Edebiyatının Uyanışının son ürünü olarak da kabul edilebilir. P.W. Joyce'un, *Antik İrlanda'nın Sosyal Tarihi* ve *İrlanda Yer İsimlerinin Kökeni ve Tarihi*; R. A. S. Macalister'ın *İrlanda'nın Gizli Dilleri*; Leydi Charlotte Guest'in *Mabinogion*; çok sayıda ciltten oluşan İrlandaca Metinler Derneği, Ossianik Derneği ve Cymmrodorion Onur Derneği metinlerinin analizi ve Graves'in kullandığı kaynak kitapların birçoğu hâlâ Deyá'da çalışma odasındaki raflarda bulunmaktadır.

Bu koşullar altında *Ak Tanrıça*'da W. B. Yeats'a ya da çalışma arkadaşı Lady Augusta Gregory'e yapılmış bir atfın bulunmaması garip gelebilir. Ne de olsa Yeats'in gençliğinde karizmatik Maud Gonne'a olan adanmışlığı, Müz ve şair arasındaki yaratıcı ilişkiye çarpıcı bir örnek olabilirdi. Bunun yanında edebiyat tarihçileri Yeats'in "*Ak Tanrıça ile Bir Rüyet*" [*A Vision with the White Goddess*] adlı çalışmasını modern dönem İngiliz şiirinde, şiirsel mit yapımı üstüne bir başyapıt olarak değerlendirmektedirler. Ayrıca Yeats, Alfred Perceval Graves'in yakın arkadaşıdır.

Robert Graves ise Yeats'e ve çalışmalarına karşı yaşam boyu sür-

2 İrlanda Edebiyatının Uyanışı, geç 19. yüzyıl ve erken 20. yüzyılda İrlanda Edebiyatında görülen gelişime verilen ad. (Çev.)

3 Aşağıda s. 490.

müş katı bir sevgisizlik beslemiştir. Bu tutum yaşamının erken döneminde 'Kelt' olan her şeyi reddedişi, daha sonra da Laura Riding'in ve Yeats'in şiire olan genel tavrına karşı beslediği nefret ile derinleşmiştir. Bu, Riding'e yazdığı bir mektuptaki alaycı "Şair her şeyden önce iyi bir yalancı olmalıdır" ifadesinde doruğuna ulaşır. *Ak Tanrıça* gibi bir kitabı, Yeats'e tek bir atıfta bulunmadan yazabilmek ilk bakışta kahramanca bir kararlılık gibi görünse de, aslında durum daha çok kusurlu bir kaynaktan içgüdüsel ve sezgisel olarak kaçınmaktan ibarettir. Anlatılanlara göre, Graves'in kütüphanesi yalnızca Lady Gregory'nin *Muirthemneli Cuchulain* [*Cuchulain of Muirthemne, 1902*] adlı çalışmasının bir cildini barındırmaktadır. Kitabın içinde kendi el yazısıyla bilmece niteliğinde, 1960'tan kalma, *"Robert Graves'ten Philip Graves'e ve Philip Graves'e"* ibaresi yer almaktadır. Bunun anlamı, kitabın kardeşi Philip Graves'ten, torunu Philip Graves'e aktarılmak üzere gelmiş olduğunun altını çizmektir. Bu ibare, kitabın geçici olup koleksiyonunda kalıcı bir yere sahip olmadığını anlatan kısa, net ve kaba bir reddiye niteliğindedir.

Her şeye rağmen *Ak Tanrıça ile bir Rüyet* kitabı arasında yapılacak bir karşılaştırma bilgilendirici olacaktır. İki kitap da şairler tarafından 52. yaşlarında bir ilham fırtınasının ardından yazılmıştır; yazarlarının şiir anlayışının altını çizen, gelecekteki çalışmalarını biçimlendiren sistemler sunmaktadırlar ve ikisi de kadınlara çok şey borçludur. Fakat karşıtlıklar da eşit derecede önemli. Yeats, kitabı için doğaüstü bir köken – içeriğinin ruhlar tarafından yazdırıldığı- iddiasında bulunmuş, ama bunun nihai geçerliliğinin ardında durmamış ve ruhların söylediklerini: "Sana şiir için mecazlar vermeye geldik" ifadesiyle aktarmıştır. Öte yandan Graves'in çalışması ise coşkulu bir ilhamla, arkeoloji, dilbilim, antropoloji ve hatta kimyadan yararlanarak kanıtlar sunan 'bilimsel' nitelikler barındıran bir sav olma arasında gidip

gelmektedir. Yeats'in hiç bir şekilde yeltenmediği bilimsel ve gerçeğe dayalı bir tona sahiptir. Bu da Graves'in savını, gizemli okültizm ve mit yapımından rahatsızlık duyan, geç 20. yüzyıl okuru için çok daha kabul edilebilir kılar. Yine de ilginçtir ki, Graves'in Tanrıça'nın doğasına ilişkin en açık ifadesi Yeats'in ruhlarının seçtiği anlatıma çok yakındır: "Tanrının mecazi olup olmadığı akılcı bir biçimde tartışılamaz" demiştir, 1957'de New York'ta yaptığı bir konuşmada, "izin verin Tanrıça için de aynı ihtiyatı koruyalım".

Mecazın altının çizilişi, *Ak Tanrıça*'nın her şeyden önce İngiliz Şiiri'ne dair özgün bir kuram öneren edebi bir eleştiri olduğunu hatırlamak açısından önemlidir. Aslında bu, Graves'in sadece Kelt araştırmaları ve antropolojisinden değil, 1920 ve 1930'lu yıllardaki tüm başlıca edebi araştırmalardan faydalandığını göstermektedir. John Livingston Lowe'un *Xanadu'ya Giden Yol* [*The Road to Xanadu,1927*] adlı kitabı, okuru şiirsel hayal gücü arayışı içinde mitler, rüyalar ve efsaneler diyarından geçen bir keşif sürecine zorlamanın bir öncülünü teşkil ediyordu; W. F. Stead'in Christopher Smart'ın *Jubilate Agno* adlı (Taliesin'in şarkısıyla birçok ortak yön barındıran) şiiri üstüne yazdığı yenilikçi kitabı *Davut için Bir Şarkı* [*A Song for David*, 1939] da *Hanes Taliesin*'i çözümlemek için bir teknik öne sürmüş olabilir. Dizeleri yeniden düzenleyen Stead, daha önce 'delice' ve 'anlamsız' bulunmuş bu uzun şiirin aslında dinsel bilmeceleri ve kelime oyunlarıyla tutarlı ve anlamlı bir kalıp izlediğini göstermiştir. Graves bu kitapları daha önceden bilmiyor dahi olsa, Alan Hodge ile yazmayı planladığı kitap için 1942'de yaptığı araştırma esnasında okumuş olmalıdır. Bunun yanı sıra kurgusal etkilenimler de bulunmaktadır. Örneğin, birinci bölümde yer alan ve rüyalarda görüldüğü biçimiyle Tanrıça'nın yuvasını sıradışı bir görüşle, Eyüp Peygamber'den bir alıntı ile anlatan kısım –"Yavruları da kan emer" – M.R. James'in Tanrıçanın cadı yönünün

bir portresini çizen *Kül Ağacı* [*The Ash Tree*] adlı hayalet öyküsünden alınmıştır.

Ana hedefi şiir yapımı olsa da, *Ak Tanrıça* yorumlama konusunda da çok şey söylemektedir. Özellikle de Şeytanın *Sayısı* [*The Number of the Beast*] adlı 19. bölümde. Burada Graves, sihirli karacayı arama uğraşından saparak şiirsel sezgisini denemek amacıyla "Basit, çok iyi bilinen, şimdiye kadar çözülememiş bir muammaya", İncil'de Vahiy kitabında yer alan Şeytan Sayısına dönüyor. Bu alıştırma mantığının iyi kavranması sonuçları açısından önemlidir. Graves ilk önce 'analeptik görüş' biçimini kullanarak yazıyı Roma İmparatoru Domitian'a atıfta bulunuyormuş gibi okur; daha sonra 'düzelterek' Neron'a atfedilmiş olarak alır ve sonunda iki biçiminin de doğru olduğunu savunurken aslında ikincisinin asla yazılmamış olduğunu söyler. Anlaşılan o ki sezgi, yalnız metni değil, metnin altında yatan saklı tarihi de okumuştur. Tarihsel kanıt, okuma bittikten sonra da toplanabilir. İncil yazarının esas amacı için ise, "Bu anlamın Aziz John tarafından sanki benim yararımaymış gibi mi yüklendiğini yoksa benim tarafımdan Aziz John yararına mı yüklendiğini kim bilebilir?" diyor Graves. Bu bölüm, Graves'in yönteminin bilim insanınınkinden ne kadar farklı olduğunu göstermektedir. Bilim insanının en net ve hesaplı çıkarımı seçmesi gerektiği yerde Graves, anlam olarak en zengin çıkarımı seçmektedir. Eğer şiirsel sezgi yerinde ve iyi bir şekilde işliyorsa, yapılan okumayı destekleyecek tarihsel kanıt sonra gelecektir.

Graves için okumak ve yazmaktan daha fazlası sözkonusudur; çünkü *Ak Tanrıça* kişisel olduğu kadar, kendi yazınsal tarihini de anlamlı kılmaktadır. Sydney Musgrove, *Ak Tanrıça*'nın temalarının ve öncesindeki çalışmaların yazarın erken ürünlerinde parçalı ya da daha gelişmemiş biçimleriyle bulunduğunu göstermiştir.[1] Daha da önem-

1 Sydney Musgrove, *Ak Tanrıça'nın Soy Ağacı* [*The Ancestry of White Goddes*], Auckland Üniversitesi (İngilizce Seriler No 11), 1962.

lisi Graves'in *Ak Tanrıça*'yı yazmaktaki ısrarı, kitabın yazımının aynı zamanda ihtiyacı olduğu terapi nitelikli bir süreç sağlamış olmasıdır. Graves'in Laura Riding ile olan tutkulu kişisel ve şiirsel ilişkisi, 1939'da Riding'in Florida'da Schuyler Jackson'la kalmaya karar vermesiyle sona ermişti. Bu ayrılığın sonunda Graves, afallamış ve yolunu kaybetmiş gibiydi; ilişkileri gitgide daha da kötüleşse de Graves son on yıl boyunca, Riding'in kendi çalışmalarına dair genellikle acımasız eleştirilerini ve aynı zamanda şiir ve politakaya dair megalomanyakça olan görüşlerini ilahi bir yaptırım gibi kabul etmeye alıştırmıştı kendini. 1940'da birlikte çalıştığı ve yakın arkadaşı olan Alan Hodge'un karısı Beryl Hodge'a âşık oldu. Bu yeni ilişkinin bir gerginlik yaratmadığını ve Graves ile Hodge'un, Beryl ve Robert Glampton'da yaşamaya başladıktan sonra da birlikte çalışmaya devam ettiklerini görüyoruz. Beryl Hodge'un aşkı Graves'i ciddi bir bunalımdan kurtarmış olsa da, Riding'le olan son derece tutkulu ilişkisinin ani ve acılı bir şekilde bitişinin yarattığı derin travma ile başa çıkmak kolay ya da çabuk atlatılmış bir süreç olamaz. Korkunç, güzel, ilham verici ve yok edici Tanrıça mitinin Riding'in yaşamındaki rolü ile yüzleşmesini sağladığı, bunu çok daha büyük bir dramın kişisel olanı aşan bir parçası olarak görmesini ve başına gelenleri mitten kaynaklanan ve tüm şairlerin başına gelmiş bir şey olarak algılamasını sağladığı çok açık. Buna rağmen kitabın birçok noktasında, kişisel olanın yüzeyin hemen altında hazırda beklediğini sezmek mümkün. 17. bölümde *Llew Llaw Gyffes*'in[2] hikâyesini ya da 26. bölümde *Suibne Geilt*'i[3] okurken

2 Llew Llaw Gyffes (Lleu Llaw Gyffes); Gal Mitolojisi'nde bir kahraman. En geniş anlamda Mabinogi'de, Dördüncü Dal'da, Math fab Mathonwy'de yer alan hikâyesinde doğuşu, evlenişi, ölümü ve tekrar canlanarak Gwynedd tahtına çıkışı anlatılan büyücü kral. (Çev.)

3 Suibne Geilt (Buile Shubhine); *Suibhne'nin Deliliği [The Madness of Suibhne]*, -sıkça Sweeney ya da Sweeny biçiminde İngilizleştirilen- İrlanda, Ulster'de Dál nAraidi'nin efsanevi deli kralını anlatan hikâye. Anlatım biçimi şiir ve nesrin

Riding'in Graves'i reddedişini hatırlamak çok dokunaklı ve etkili bir deneyim. Fakat kitapta tamamen kişisel olan çok az şey var. Graves'in Llew Llaw Gyffes'in hikâyesini tartışırken kutsal kralların kalça çıkığı ile ayinsel biçimde sakatlandıklarını anlattığı bölüm mitik ve tarihsel anlamda birçok anlaşılmamış noktayı çözen ve okuyucuya tarih öncesinden korkutucu bir an yaşatan bir fikir sunar ve dahice yazılmıştır. Entelektüel anlamda Graves'in haklı olup olmadığından emin olmasak da, duygusal anlamda tamamen sarsılır ve ikna oluruz.

Graves'in ilk taslağını 1944 yılında birkaç haftada yazdığı kitap işte böyle bir kitaptır. Hiç şaşırtıcı değildir ki yayıncılar kitabı basma konusunda isteksizdiler. Londra'da Casell ve Jonathan Cape, New York'ta Macmillian kitabı reddederler. (1957'de verdiği bir derste Graves, Macmillian'ın yönetim kurulu başkanı Alexander Blanton'un garip ölümünü, kitabını reddedişinden ötürü kesilen bir nevi ceza olarak tanımlamıştı.) Graves bir dönem, şair Charles Williams'ın editörlük yaptığı Oxford Üniversitesi Yayınevi için de yüksek umutlar beslemiştir. Williams, Graves'in şiirine hayrandır. Romanı *Bay Milton'ın Karısı* [*Wife to Mr. Milton*] üzerine mektuplaşmışlardır, dahası Williams o dönemde Taliesin'in devamı niteliğinde iddialı bir şiir projesi üstüne çalışmaktadır. Williams *Ak Tanrıça* için heyecanlıdır ve kitabı "Heyecan verici, çarpıcı ve ilham verici" bulmuştur. Daha sonra Williams'ın, "Bu garip kitabı maliyeti nedeniyle ortaklarına tavsiye edemediği için pişmanlık duyduğunu" söyleyişi de, Graves'in de Williams'ın genç ölümünü şiire hizmet etmeyi reddetmesine bağlaması kadar insafsızdır. Williams kitabın kabul edilmesi için çalışmış, fakat yayınevinin yöneticisi Sir Humphrey Milford, projeyi kabul etmeyip, *Oxford İngiliz*

karıştırılarak verildiği 1671- 1674 tarihli yazmalara dayansa da, asıl modern formunu 13. ve 15. yüzyıl arasında kazandığı ve bu şekilde yayıldığı tahmin edilmektedir. Diğer yazılı kaynaklardaki atıflara göre 10. yüzyıla kadar gitmektedir. Deli kral karakteri ise ilk bin yıla kadar uzanmaktadır. (Çev.)

Edebiyatı Tarihi serilerinin basılışına bağlı kâğıt yetersizliğini neden olarak göstermiştir. "Bu yayınevi" demişti Milford, Graves'in temsilcisine belki de onu biraz küçük görerek, "Akademik çalışmalara adanmıştır, şiirsel aklın çalışmalarına değil." Bunun ardından metin Dent'e gönderilir ve orda da reddedilir.

Bir zaman sonra şans döner ve *Ak Tanrıça*, Faber ve Faber editörlerinden T.S. Eliot tarafından kabul edilir. Graves ve Riding'in daha önce Eliot'a karşı kötü tavrı ve Eliot'ın tartışmalı bir kitabı basmanın risklerini bildiği düşünüldüğünde, şair adına çok cömert ve entelektüel cesaret taşıyan bir hamledir bu. New York'taki, daha az tanınan Creative Ages Press kısa süre sonra kitabı basmayı kabul eder. Kapak için Graves'in arkadaşı ve sekreteri Karl Gray (Graves'in ifadesiyle, "Ben devamlı başında dikilirken") iki küçük amblem tasarlamıştır. Biri Çalılıktaki Karaca'yı gösterirken –Graves'in daha sonra kaybettiği minyatür tasarımlı bir antika yüzükten alınmıştır- diğeri, Graves'in Eliot'a aktardığına göre: "Tanrıça Carmenta'nın Palaimedes'e -alfabenin kökeni olan- turnaların uçuşa geçişini görebilmesi için göz verişini anlatmaktadır."[1] Bu son amblem, burada 13. bölümde betimlenmektedir. Mektuplarından Graves'in bu amblemleri kitabın tamamlayıcı parçaları olarak gördüğü açıktır ve 1948 yılından beri ilk defa elinizdeki baskı ikisini de içeriyor.

Ak Tanrıça farklı eleştirilerle karşılandı. Amerikalı eleştirmenler çoğunlukla coşkuluydu, ama sadece birkaç hafta içinde böyle bir çalışmayla yüzleşmenin şaşkınlığını yaşarken, Britanya'da ise kitap, konu hakkında daha bilgili, ama savın ya tamamen karşısında ya da tamamen yanında olan yorumculara ulaştı. Belki de en derin bakış

1 Paul O'Prey, ed., Ay ve Ay Arasında: Robert Graves'ten Seçilmiş Mektuplar 1946-1972 [Between Moon and Moon: Selected Letters of Robert Graves], Londra (Hutchinson), 1984, 40.

açısına sahip eleştiri, şair John Heath-Stubbs'ın 8 Temmuz 1948'de, *The New English Weekly*'de yayınlanan yorumudur. Heath-Stubbs kitabın, "Aslında İrlanda alfabesi ya da diğer alfabeler üstüne geliştirilmiş pek olası olmayan kuramlardan bağımsız bir öneme sahip olduğunu" ve "Hayal gücüne, mit-şiirsel ve şiirsel düşünme biçimine dönüş için bir yakarış" olduğunu söylemiştir. Graves'i, Yeats ve Williams'a, yani "Bardik şiiri oluşturan geleneksel mitolojik sembolleri entelektüel bir bilinçle kullanabilmiş yegane modern şairlere" bağlamıştır. Diğer yandan profesyonel arkeologlar -tahmin edilebileceği gibi- yıkıcı eleştirilerde bulunmuşlardır. Britanya'da dönemin en iyi tanınan arkeoloğu Glyn Daniel, Graves'in kuramlarını "fantaziler bütünü", kitabı "rezalet" olarak adlandırmıştır. [*The Listener*, 4 Haziran 1948] Graves buna ve *The Spectator*'da yayınlanan başka saldırgan bir eleştiriye yazılı olarak cevap vermiştir. Cevapları Ek Bölüm A'da yer almaktadır.

En şaşırtıcısı ise okuyucuların tepkisidir. Açıkça görüldüğü üzere *Ak Tanrıça* toplumsal bellekte saklı gizli bir kaynağa dokunmuştu ve bu bilgi yüklü, okuması zor kitaba olan talep güçlü ve sarsılmazdır. İngiliz baskısı beş aydan kısa bir sürede tükenir ve 1952'de yeni bir basımı yapılır. Okur mektupları -bazıları hiç umulmadık yerlerde Tanrıça tapınısına itiraf niteliğindedir- sürekli artan bir şekilde Graves'e ulaşmaya devam eder. Örneğin biyolog ve popüler bilim yazarı Lancelot Hogben, [*Milyonlar* için Matematik ve Vatandaş için Bilim'in [*Mathematics for the Million and Science for the Citizen*] yazarı] kitaba olan hayranlığını şu şekilde belirtir: "Bizden çok olamaz. Bu nedenle ben de üç haline, yani yükselmesine, tamlığa ulaşmasına ve düşüşe geçişine, tapındığımız O'nun derneğine katılacağım."

Bu arada Graves ailesiyle Mayorka Canelluñ'da yaşamak için, Deyá köyünde 1931'de Riding ile birlikte inşaa ettikleri ve İspanyol iç savaşı nedeniyle 1936'te adayı terk edene kadar birlikte yaşadık-

ları eve dönmüştür. Graves, *Ak Tanrıça* basılmayı beklerken 1946'da Mayorka'ya dönmüş ve Deyá'da kitabın prova baskılarını düzeltmiştir. *Ak Tanrıça'nın* olağanüstü dramının son bölümleri burada oynanır. Kendi hayatını ve şiirini tanımlayan mit motifini çözümlemiş ve açığa çıkarmış olan Graves, artık onun üstünde hak sahibi olduğu kadar onun mahkûmudur da. Giderek artan bir şekilde bu ana kadar süre gelen Müz fikri, Graves'in ve okurlarının kendi şiiri üstündeki görüşlerini biçimlendirmeye başlar. Kitapta Tanrıça'nın orjinal miti ve gelip geçici erkek refakatçilerinin fark edilmesi zor bir ters dönüştürümden kolayca geçtiği ve sonuç olarak ortaya başka kalıplar çıktığı fark edilebilir. Erkek şair ve yaşamına giren kadınlar (Graves'in Wyatt'ın aşkları hakkında yazdığı gibi) 'bunun karşılığında onun aşkına hükmeden ay ışığıyla [onun için] aydınlanmıştır'. Bu görüşün Graves'in kişisel yaşamı üstünde etkileri olmuştur. Genç kadınlarla –sözde Müzler- yaşadığı bir seri ilişki Graves'in geç dönem aşk şiirleri için coşku ve heyecan kaynağı olmuşsa da, kimi zaman şairin acı çekmesine ve aşağılanmasına neden olmuştur. Dört "Müzlerin" yaşlanmakta olan şairle ailesinin yaşamında yarattığı darbeyi burada tekrar anlatmaya gerek yok. Hikâye, Richard Perceval Graves'in *Robert Graves ve Ak Tanrıça* [*Robert Graves and the White Goddess*], 1940-85 (Aile bireylerinden birinin de görüşüyle de birlikte), *William Graves'in Yaban Zeytinleri: Robert Graves'le Mayorka'da Yaşam* [*Wild Olives: Life in Mayorka with Robert Graves*] adlı kaynaklarda bulunabilir. Fakat *Ak Tanrıça* yazılmamış olsaydı, bu ilişkilerin bu biçimde gelişmiş olacağına inanmak gerçekten güç. İyi ya da kötü anlamda Graves'in toplumsal imajını ve giderek artan bir biçimde de kendi öz imajını oluşturan bu yapıttır.

Tüm bu süreç içinde belirleyici bir evre -ki Graves'i hayatının son on yılında yaşayan bir kült figürüne döndürmüştür- *Ak Tanrıça*'nın 1961'deki üçüncü İngiliz basımıdır. Kitabın ilk ciltsiz basımıdır ve

elverişli bir döneme denk gelir. 1960'lar, getirdiği tüm köktenci kültürel değişimlerle su üstüne çıkmaktadır; yeni dinler, psikoterapi yöntemleri, yeni seksüel özgürlük ve psikedelik uyuşturucular tüm Batı dünyasına yayılmaya başlar. Okültizm, paganizm ve bir çeşit feminizm havası hâkimdir. *Ak Tanrıça* bu gelişmelerin çoğuyla uyum içindedir. Özellikle de Graves'in hazırladığı 1960 basımı. 1952'de Graves'in daha önce eklediği *Tanrıça'nın Dönüşü* [Return of the Goddess] adlı 26. Bölüm, ikinci basımda genişletilmiştir. 24 Mart ve 17 Haziran 1960 tarihleri arasında Graves metni baştan sona tekrar çalışmış, savları ve tartışmaları kuvvetlendirmiş, Rus Komünizmi ve İkinci Dünya Savaşına atıfta bulunan bölümleri çıkartarak (Politikaya olan ilgisi zaman içinde zayıflamıştır), 1957'de verdiği derslerden hazırladığı *Dip Not 1960*'tan [*Postcript 1960*] alıntılar eklemiştir. Özellikle dikkat çekici iki değişiklik, Graves'in dönemin ruhunu ve buna göre kitabın ihtiyacı olan değişimi ne kadar ustaca yargıladığını göstermektedir. On beşinci bölümün sonunda yer alan ve okuyucu kitlesi içinde kısa zamanda yerini bulacak olan "hipi" kısma hitap etse de, kitabı antropolojik bir çalışma olarak ciddiye almak isteyen okuyucuları uzaklaştırmamak için Tarot üstüne yazdığı iki paragrafı çıkarmıştır. Kitabın en önemli özelliklerinden biri –Graves'inde çok iyi bildiği- sihir ve büyü yayan doğası içinde asla okültizme indirgenemez oluşudur. Burada Graves bir an için dengesini kaybederek sıradan bir 'magus'[1] gibi yazmaya başlamıştır ve bu nedenle pasajı çıkarma kararında haklıdır. Yine de asıl önemli olan burada da görüldüğü şekilde basitçe, çalışmanın sınırlarının ötesinde oluşudur.

1 Magus, Magi; Tüm Doğu ve Batı kültürlerinde en azından İ.Ö. 4. yüzyıldan beri var olduğu bilinen, yıldızları okuyup geleceği öğrenerek değiştirme gücüne sahip olduğuna inanılan Zoroaster (Zarathustra) inanışı ile birleşmiş olan Helenistik Dünya kültün takipçisi. (Çev.)

"Hazır kehanetin antik araçları konusuna gelmişken -ki o da ayın mücevherleri gibi, şarlatanlar tarafından bozulmuştur- Ortaçağ Tarot destesinden bahsetmeliyim. Bu deste, 4 adet 13'lü takımdan ve 22 kozdan oluşmuştur ve açıkça ağaç alfabesinden türetilmiştir. Bu dört takım, sesli-durakları ayıran 13 hafta, kozlar tüm alfabeyi oluşturan 22 harftir. Kozlar kelimeleri hecelemek; genel kartlar, tarihler için ve her kozun üstünde sembolik bir resim bulunduğundan açıkça gösterdiği harfin antik anlamını –örneğin, Asılmış Adam için D, Yıldırım Çarpmış Kule için R, Kader Çarkı için AA- vermektedir ve bu 78 kartlık deste çok güçlü bir araçtır.

Tarot, ROTA kelimesinin anagramı, çark ve Kader Çarkı, ('Wheel' ve 'Wheel of Fortune'), AA destenin ilk ve temel kartıdır. Bugüne gelebilmiş Tarot destesi Hıristiyanlıkla etkisi altında bozulmuşsa da, koz kartlarındaki orjinal resimleri tekrar oluşturmak kartların burada verilen sembolik değerleriyle mümkündür."

En uzun kesinti budur. Fakat Graves aynı zamanda eklemeler da yapmıştır –kısa ve net pasajlarla, ama bütünde kitabın tadını değiştirecek nitelikte- ve bunlara halusinetik mantarlar konusu da dâhildir. Bunun bir nedeni Graves'in 1949'dan beri mikoloji uzmanı olan R. Gordon Wasson ve eşi Dr. Valentina Wasson ile olan yakın dostluğudur. Gordon özellikle halusinetik mantarlara ilgi duymaktaydı ve ilgisi kuramsal bilginin ötesindeydi. 1960 yılı Ocak ayının sonlarında Graves ve bir grup diğer arkadaşını –birlikte New York'ta Wasson'un evinde yedikleri- anavatanı Meksika olan gizemli Psilocybe heimii mantarıyla tanıştırdı. Graves mantarın etkisi altındaki sıradışı güzellikteki deneyimini 1961'de Şairin Cenneti [*The Poet's Paradise*] adlı konuşmasında anlatmıştır. Dört ay sonra Mayıs ayında (Graves'in *Ak Tanrıça*'yı üçüncü baskıya hazırladığı dönemde) bu deneyi orjinal mantar olmadığı için 'sentetik psilocybin' (Belki de yeni keşfedil-

miş olan LSD) içerek tekrarladılar. Sonuç hayal kırıklığı olmuş, fakat Wasson ve mantar dünyası bu deneyleri takip eden uzun yıllar boyu Graves'in düşüncesinde önemli yerini korumuştur. Wassonlar, (kendilerini ait bir biyografiyi hak eden ve şüphesiz bir gün sahip olacak olan) 1960'ların kültürünün saklı ilham perilerindendir ve çalışmaları yalnız Graves'i değil, aynı zamanda Carlos Castaneda, arkadaşları ve LSD'nin mucidi olan Dr. Albert Hoffmann'ı da etkilemiştir. Daha az bilinen katkıları arasında Diyonizyak mantar-kültüne yaptıkları bir dizi atıf 'psikedelik devrim' çağına girerken *Ak Tanrıça*'ya cazibe katmıştır.

Kitabın cazibesi şüphe götürmezdi. 1961'den sonra Graves'in aldığı tek tük okur mektupları bir sele dönüşür. Artık savını rafine etmek için yardım yokluğundan şikâyet edecek durumu yoktur. Arkeoloji ve farmakoloji konusunda uzmanlar -profesyonel ya da amatör- düzeltme önerileriyle yazarlar (çoğunlukla kendileri de doğru olan üstüne kararsızdırlar) ve kuramlarına ilaveler önerirler. Konu üstüne daha az bilgi sahibi okuyucular ise yazara rüyalarını, uyuşturucu deneyimlerini, migrenlerini, büyü ile olan deneylerini ve yazar bunalımlarını anlatan mektuplar yollarlar. 1957'deki konuşmasında Graves, "Büyücülük, spiritüalizm, yoga, falcılık... ve bunun gibi tüm uğraşlardan dikkatle uzak durduğunu" söylediği zaman büyük ihtimalle bu doğrudur. Beş yıl sonra ise durum farklıdır. Yazıları aracılığıyla Sufi okültist Idries Shah'la arkadaşlık etmeye başlamıştır ve onun ardından da modern cadı kültünün ileri gelen kuramcılarından Gerald Gardner gelmiştir. Graves'in Gardner'dan hoşlanmadığı açık, ama 1960'ların başında birçok büyücü ve cadı Graves'e yazıyordu ve bu ilişki her zaman tek taraflı değildi; dolayısıyla Graves, ayinler ve halüsinetik maddelerin kullanımı üstüne tavsiye vermek ister gibi görünüyor.

Graves'in yaşamının son birkaç on yılında şiiri sona ermiş ve zihni

yetersiz duruma düşmüşse de, *Ak Tanrıça* etkisi genişlemeye devam etti. Fikirleri, basitleştirilmiş ve hatta kimi zaman çarpıtılmış olsa da genel edebiyat dilinin bir parçası haline geldi ve eleştirmenlerle yorumcular *Ak Tanrıça*'ya Graves'in adını anmadan atıfta bulunduklarında dahi okurlarının neden bahsettiklerinden anladığından emindirler. Kitabın ortaya koyduğu olasılıklar ise sanatçılarda heyecan yarattı. Daha 1960 yılında kitabın filmini yapmaya yönelik bir ilgi vardı ve Alistair Reid, Graves'le iletişim kurarak bu filmleştirilmesi en imkânsız kitap için bir senaryo taslağı hazırlamasını istedi. 1983'te kitap üstüne hazırlanmış bir bale gösterisi Covent Garden'da sergilendi. 1986'da ressam Julian Cooper *Ak Tanrıça'yı Okumak, Windermere* [*Reading the White Goddess, Windermere*] adlı büyük bir tuval çalışmasını tamamladı ve bu çalışma bu yüzyılda bir göl manzarası konusunun grafik sanatlarda en çok tanınan yapıtıdır. Yazınsal tepkiler eşit ölçüde çoktur. Bu uzun liste içinde yalnızca *Ak Tanrıça*'nın temel etkisi altında gelişmiş olanlara değinirsek, kitabın sunduğu şiirsel kuramdan çok farklı olan Peter Redgrove'in *Kara Tanrıça ve Altıncı Duyu* [*The Black Goddess and the Sixth Sense, 1987*] adlı çalışması, Peter Russell'ın *Ruhani bir Figür Olarak Kadının İmgesi* [*The Image of Woman as a Figure of the Spirit, 1991*] ve *Ted Hughes'ın Shakespeare ve Mükemmel Varlık Tanrıçası* [*Shakespeare and the Goddess of Complete Being, 1992*] sayılabilir. Britanya'da bu kitabı okumamış ya da taşıdığı nosyonla bir şekilde ilişki kurmamış önemli bir şair bulmak zordur.

Graves'in düşüncesi hiç bir zaman gelişimini durdurmamıştır. 1963'te Tanrıça üstüne olan genel görüşü tekrar değişmeye başlar ve o yılın Aralık ayında Oxford'da yaptığı konuşmasında *Ak Tanrıça*'nın "Gizemli kız kardeşi, Bilgelik Tanrıçasından" – *Kara Tanrıça'nın İmaları* (*Intimations of the Black Goddess*) adı altında basılmıştır- söz etmeye başlar. Bu yeni *Kara Tanrıça* görüşü, '*Ak*' kız kardeşinin yüklediği

çilelerden şikâyet etmeden geçebilen şairin ulaşabileceği ve şüphesiz Güney Avrupa kiliselerinde ve Deyá yakınlarında bulunan Kara Bakirelerden olduğu kadar, Idries Shah ile yaptığı "karanlık olarak Sufi Bilgelik geleneği" tartışmalarından ilham alınmış olmalıdır.[1] *Kara Tanrıça*, daha uyumlu ve sakin bir geleceğin habercisidir. O, şair için "Müzden fazlasıdır".

> "Vesta kadar sadık, Ak Tanrıça kadar neşeli ve maceracı olan o Kara Tanrıça, erkeği entelektüel kibrine cezadan yitirdiği o sarsılmaz aşk güdüsüne geri döndürecektir."[2]

Graves'in değişen Tanrıça görüşünün son evresi ve bu özlem, şairin *Ak Tanrıça*'nın karakterinde bir tamamlanmışlık gördüğünü önermektedir. *Ak Tanrıça*'nın Graves'in temelde reddettiği materyalist modern dönem görüşüyle paralel çok fazla özellikler taşıdığını –tensel zevkler, doğumun fiziksel döngüsü, cinsel ilişki ve ölüm gibi- daima hissetmiş (en erken örnek belki de 1948'de John Heath Stubbs olmalıdır) birçok okur olmuştur. *Kara Tanrıça* büyüleyici olanaklar sunsa da bunlar geliştirilebilir nitelikte değildir. Graves, giderek artan bir biçimde hafıza kaybından çekmesine rağmen –belki de Alzheimer hastalığının habercisi- bundan sonra bir on yıl boyunca daha şiir yazmaya devam etmiş ama, en azından nesir bağlamında bu tema üstüne olan keşfi sona ermiştir.

Ak Tanrıça, *Herkese Elveda* [*Goodbye to All*] ve *Claudius* romanlarından sonra en tanınmış ve etkili, aynı zamanda da basit yargı ve eleştirilerin dokunamadığı bir yapıt olarak önemini korumaktadır. Graves, Patricia Cunningham'a yazdığı 22 Ağustos 1959 tarihli bir mektupta kitabından hüzünle bahsederken şöyle yazar:

1 Ay ve Ay Arasında [*Between Moon and Moon*] , s.232.
2 Mammon ve Kara Tanrıça [*Mammon and the Black Goddes*], s. 164

"*Ak Tanrıça* şairlerin nasıl düşündüğünü anlatır. Bilimsel bir çalışma değildir. Öyle olsaydı okumadığım bir yığın kitap ve çalışmadan dip notlar vermek durumunda kalırdım. ... Bir gün bir bilim insanı, Ak Tanrıça'nın buğdayını sapından ayıracaktır. Aslında yazmayı istemediğim delice bir kitaptır."

Delice ya da değil, isteyerek ya da istemeyerek, *Ak Tanrıça* ikinci elli yılına girerken meydan okuyucu, dehşete düşürücü ve zevk uyandırıcı bir ilham kaynağı olma gücünden hiçbir şey kaybetmemiştir.

* * *

Bu baskının amacı tutarlılığın gerektirdiği birkaç düzeltme eşliğinde *Ak Tanrıça* metnini Robert Graves'in 1960'da düzenlediği son haliyle sunmaktır. Kaynak olarak Graves'e ait, 1952 İngiliz baskısının geniş eklerini ve düzeltmelerini de barındıran, 1958 tarihli ikinci Amerikan baskısı (Vintage Books, New York) kullanılmıştır.

Graves'in kendisine ait olan ciltsiz Vintage baskının ilk üç yüz kusur sayfası, stilistik bir mükemmeliyetçi olan yazarın kendini tekrar ederken yakaladığı her cümlenin altını mavi kalemle çizdiği, sayısız not ve düzeltme barındıran, zihinde birçok görsel çağrışım uyandıran kişisel bir nesnedir. Graves, "Nimfa Orithya"nın gerçek kimliğine dair bir nosyonu yoktu ya da 'Antik Athene Boreas Kültü'nün tarihi' cümlelerindeki beş iyelik ekinin de altını çizmiştir. Bu işaretler büyük ihtimalle dikkatsiz bir yazım için kendini cezalandırışı olmalıdır ve tekrar yazmakla ilişkili değildir.

Bunun yanında asıl düzeltmeler birçok renk ve biçimde kendini göstermektedir. Küçük baskı hataları mavi kalemle, bir tanesi (Vintage s.152) daha geniş kapsamda siyah mürekkeple düzeltilmiş. Bir düzeltme (Vintage s. 144, n.) siyah kalemle yapılmıştır. Daha önemli

düzeltmeler mavi kalemle yapılmış ve birkaç detay kırmızı ile işaretlenmiştir. Bazı pasajlar mavi kalemle yeniden yazılmış ya da geniş eklemeler yapılmış, kırmızı kalemle son hali verilmiş ve bunlar üzerine olan son yorumlar yine mavi kalemle eklenmiştir. Tüm bu düzeltmeler için bir kronoloji oluşturabilmek imkânsız görünmektedir. Ancak sayfa kenarlarının dolmasıyla Graves'in kitap sayfalarına eklediği beyaz kağıttan nüshalar, mavi, mavi-siyah mürekkep ya da kırmızı kalemle yazılmış eklerle doludur ve bu sayfa eklerinden toplam on tane bulunmaktadır. İki ile üçüncü bölüm arasındaki bir yapıştırıcı izi, on birinci sayfanın kitaptan kopup düştüğünü düşündürmektedir. Yapıştırılmış ek sayfaların büyük bölümü mantarlar hakkında bilgi içermektedir.

Basılmış metin üstünden tekrar yazılmış bu karmaşık kopyanın, *Ah Tanrıça*'nın 1961 tarihli basımına düzeltmeleri ekleyecek olan Faber'e yollandığını düşünmek mantıksızdır. Buffalo, New York Eyalet Üniversitesi'nde, Şiir ve Nadir Kitaplar Bölümü'nde bulunan bugüne gelmiş daktilo edilmiş nüshalar incelendiğinde, Karl Gray'in düzeltmeleri liste halinde daktilo ettiği ve Faber'in bununla birlikte dizgi için Vintage baskısının temiz bir kopyasının kullanılmasını planladığı anlaşılıyor. Bazı diğer kesin noktalarda daktilo edilmiş nüshaların kayıp oluşundan Graves'in bunlar üstünde –hem metin hem dizgi üstünde- düzeltmeler yaptığını anlayabiliyoruz; çünkü kendisine ait olan notlarla dolu Vintage kopya, küçük değişikliklerle birlikte (büyük ölçüde tekrarlardan kurtulmak için) 1961 Faber baskısı olarak karşımıza çıkıyor.

Sonuç olarak Graves'in yaptığı tüm düzeltmeler 1961 baskısına eklenmemiştir. Bunun nedenini bilmiyoruz ama, birçok değişiklik – küçük kullanım farklılıklarından Graves'in 'İsa'dan Sonra' (AD) ibaresini tarihlerin önüne değil sonuna koymak, Jüpiter'i iki değil tek

'p' ile yazmak gibi büyük çaptaki kararları- göz ardı edilmiştir. Bazı bölümlerde Karl Gray ya da Faber, Graves'in el yazısını yanlış okumuş ve buna ek olarak da Graves'in gözünden kaçmış olan küçük hatalara 1961 metninde yüzlercesi eklenmiş olmalı. Bunu iddia etmek Faber ve Faber'e yapılmış bir saygısızlık değildir; çünkü her şeyden önce *Ak Tanrıça*, bir yayıncı, editör ve düzeltmen kâbusu niteliğinde, son derce karmaşık yapılı, savını aktarışında kaprisli, birçok garip isim ve bir düzine yabancı dilde alıntı içeren, tablolarla ve diyagramlarla dolu bir kitaptır. 1961 basımı birçok baskısı ile başarılı bir şekilde devam etmişse de, artık bu hatalar olmaksızın metni sunabilmek en azından Graves'in görmeyi dileyeceği biçimde olanaklıdır.

Bunca düzletmeden sonra bile bu girişim basit olmamıştır. Belirgin yazım hatalarını ve İncil atıflarındaki bölüm numaralarını düzeltmek ya da "çarpıkboyun" ve "çarpık-boyun" gibi değişikliklerin tutarlılık adına korunması için yapılan iş ustalık gerektirmez. Fakat diğer 'hatalar' daha az anlaşılır niteliktedir. Üç örnek metnin çıkardığı sorunların boyutuna ışık tutabilir. Sayfa 379'da Graves: 'Oğul... Lucifer ya da Phosphorus ('Işık getiren') diye çağrılırdı; çünkü akşam yıldızı olarak Ay'ın ışığını götürürdü' diye yazıyor. Bu yanlış; Lucifer sabahyıldızıdır (ilk ışıkta görünen Venüs), akşam yıldızı değil. Fakat hata, cümlede örülen mantığın içine gömülüdür, değiştirilemez ve aktardığı bağlamda Oğul, Lucifer ve Ay üstüne kurulan ilişki, güçlü bir imgelem yaratmaktadır. Hata olabilir ama bu noktada düzeltme yapmak metne zarar vermek olacaktır.

Sayfa 335'te ise karşımıza daha karmaşık bir durum çıkıyor. Graves'in *Siloam'un Düşmüş Kulesi* [*The Fallen Tower of Siloam*] şiirinden alıntılar yapmakta --orjinaline uygun olmasa da- ve bu şiiri 1934'te yazdığını söylemektedir. Ancak günlüğü, şiirin 19 – 20 Mart 1937'de yazıldığını göstermektedir. Doğal olarak ilk akla gelen, ki-

tapta yanlışlık olduğu ve tarihin 1937 olarak düzeltilmesi gerektiği olacaktır. Ama bağlama bir göz atalım. Graves şairin, 'zamanın doğasının belirsizliğini' algılama eğilimini tartışmaktadır. 'Kavramın ve gerçekliğin rastlantısallığı' diyor Graves, 'asla kesin değildir'. 'Şiir' diye devam ediyor, 'proleptik bir detayda yazılmıştır'. *Prolepsis*'in sözlük anlamı, geleceğe ait bir şeyi olmuş ya da var olmuş olarak göstermektir. Graves proleptik şiirini üç yıl geriye taşımıştır. Basit bir hata mı? Özel bir espiri ya da saklı bir mesaj mı? Alıntılanmış dizeler, 'Zaten oradaydık...' kelimelerini içermektedir. Bu durumda da ben bu tarihi değiştirmeye cesaret edemem.

Yaptığım daha geniş bir değişikliğe gelince. Hem Vintage, hem de 1961 basımında, burada sayfa 476'da bulunan ve 105. sayfada beliren, "'Avalon Adası' ve daha önceki halinde 'espri şudur ki, ...' kelimelerinden sonra gelen 'itiraz edilecektir...' ifadesiyle başlayan iki paragraf bulunmaktadır. Bu paragraflar açıkça tarz ve konu dışıdır. Bölüm IV'te Arthur'un Glastonbury'de olan mezarından bahsederken kulak tırmalayıcı bir biçimde aniden, tamamen farklı bir tartışmayla kesilişine yol açmaktadır. Dikkatli bir okuma, bu pasajın aslında bölüm XXVI'daki tartışmanın eksik bir parçası olduğunu ortaya çıkarmaktadır ve 1952 yılında Graves'in metni, bölüm XXVI'yı sunabilmek için değiştirdiğinde yaptığı eklere dâhildir. Görüldüğü üzere yayıncı, Graves'in talimatlarını yanlış anlamış ve bu iki paragrafı yanlış yere yerleştirmiştir. Garip bir biçimde Graves tüm düzeltmelerde bu hatayı gözden kaçırmış görünüyor ya da belki de konusu (erkeğinkiyle karşılaştırıldığında kadının kutsallığa dair üstünlük talebi) o kadar düşüncesinin merkezini meşgul ediyordu ki, pasajın yerini her açıdan uygun olarak gördü.

Ancak hata belirgindir ve VI. Bölümdeki Glastonbury pasajı ile olan uyuşmazlığının yarattığı karşıtlık içinde Dustan Ward'ın da işa-

ret ettiği gibi:

> "İki paragrafın bağlandığı detaylar, Graves'in XXVI. Bölüm'de oluşturduğu süreç içinde vermek istediği fikirler açısından düzenlidir. Örneğin, "Onun tek kişiliği" (eril), "Onun beş kişiliği" (dişi) ifadesiyle karşıtlanır (sayfa 476); "Apollonniyan ya da Yehovistik kült" bilim tanrısı olarak Apollon'a, atom bombasının kullanımına atıftır (sayfalar 467, 474) ve sayfa 466'da ataerkil Tanrının kınanması; "Erkek yarı Tanrıdır" ifadesi de kadın için, "O (kadın), erkeği hangi yarı Tanrı [ilk basımda 'Tanrı' kelimesi kullanılmıştır] olarak seçerse" (sayfa 477..)"[1]

Beryl, William ve Lucia Graves'le ve Robert Graves Programı ile yapılan danışma kurulu sonucunda paragraflar asıl yerine yerleştirilmiştir ve neredeyse hiçbir okur –olması gerektiği gibi- bir değişiklik yapıldığının farkına varmayacaktır.

Bu basımdaki diyagramlar 1961 tarihli Faber baskısından alınmadır. İlk Amerikan basımı (Creative Age, 1948) diyagramları kötü bir çizim ve amatör bir harflendirme ile vermiştir. İkinci Amerikan basımı (Vintage, 1958), güçlü kaligrafik harfler kullanarak –anlaşıldığı kadarıyla Karl Gray tarafından hazırlanmış- büyük gelişme gösterir. İngiliz basımları ise daima harflendirme için basılmış bir font kullanmış ve bu gelenek –sonuç olarak Graves ve Eliot tarafından onaylanan da budur- burada da takip edilmiştir.

Ak Tanrıça: Bir Konuşma' metni, *Adımlar: Tarihteki Öyküler, Konuşmalar, Denemeler, Şiirler, Çalışmalar*'dan tekrar basılmıştır. [*Steps: Stories, Talks, Essays, Poems, Studies in History*, Londra (Cassell), 1958] bu metin çeşitli yerlerinde *Elde Beş Kalem* [*5 Pens in Hand, New York (Doubleday), 1958*] adlı yayında kullanılmamış bazı ayrıntıları içer-

1 Dunstan Ward'ın Grevel Lindop'a yazdığı mektup, 20.7.96.

mekte ve noktalama konusunda da az da olsa farklılık göstermektedir. Matbaa'ya yazılmış olan iki mektup orjinal yıllıklarından alınmıştır.

Şimdi artık burada, bu büyülü ormanın kıyısında, yardımı dokunan herkese teşekkür etmenin vaktidir. Öncelikle Beryl Graves'e, sayısız konu üstündeki tavsiyeleri ve yardımı, Cenelluñ'daki cömert misafirperverliği, arşivlerine, dosyalarına ve Robert Graves'in çalışma odasına sağladığı eksiksiz ve kesintisiz erişim için teşekkürü bir borç bilirim. Bu çalışmanın büyük bir bölümü, o odadaki mermer rafta pirinç kutusunun üstünde ikametine devam etmekte olan küçük flütçünün hoşgörülü bakışları altında yapılmıştır. William ve Elena Graves'e çok çeşitli alanlardaki yardımları ve misafirperverlikleri; Lucia Graves'e değerli tavsiyeleri ve sağladığı bilgiler; Robert Graves Programı'ndan Patrick Quinn ve Dunstan Ward'a coşkulu rehberlikleri, destekleri ve titiz çalışmaları; Buffalo, New York Eyalet Üniversitesi, Şiir ve Nadir Kitaplar Bölümü kuratörü Dr. Robert J. Bertholf'a, Graves'in civları üstüne tavsiyeleri; Frances Whistler ve Peter Foden'a Oxford Üniversitesi'nde yaptıkları araştırmalar; İngiliz Müzesi, Batı Asyatik Antikalar Bölümü'nden Dr. I. L. Finkel'e Babil takvimlerindeki hayvan figürleri üstüne görüşleri; Dr. Edmund Baxter'a metinlerin yerini belirlemedeki yardımı ve Boston Üniversitesi'nden Profesör Charles Rzepka'ya bazı dedektiflik işleri için teşekkür borçluyum. Bitmek tükenmek bilmeyen desteği ve ilhamı için eşim Amanda'ya minnettarım ve çok kolay anlaşılabilecek nedenlerden dolayı da bu cildin editör bölümü kendisine atfedilmiştir.

Grevel Lindop

Mart 1997

AK TANRIÇA

İTHAF

Tüm ayıklarla azizler söver ona
Tanrı Apollon'un altın kötüsünün hükmünde -
Onu bulmaya yelken açışımdaki küçük düşüşüm
Onu saklamaya en yakın uzak diyarlarda
O ki, her şeyin ötesinde bilmek istediğim,
Ilgı ve yankının kız kardeşi.

Kalmamak bir erdemdi karşısında,
Gitmenin inatçı kahramanlığımın peşinden
Volkanın ağzında aramak için onu,
Ve buz yığınlarında, izin solup gittiği yerde
Ötesinde yedi uyuyan mağarasının:
Geniş kaşları yüksek, bir cüzamlı kadar beyaz,
Gözleri mavi, dudakları üvez
Kıvırcık bal saçları beyaz kalçalarına dek.

Baharın yeşil özsuyu genç dalda hareketlenir
Dağ Ana'yı kutlayacak,
Ve her kuş ötüşürken onun ardından
Ama Kasımda bile hünerimle ben
Mevsimlerin en çiğinde, o muazzam duyguyla
Onun çıplak giyilmiş azametinden.
Unuturum geçmiş ihaneti ve zalimliği,
Aldırmadan yıldırımın düşeceği yere.

ÖNSÖZ

Philip ve Sally Graves, Christopher Hawkes, John Knittel, Valentin Iremonger, Max Mallowan, E. M. Parr, Joshua Podro, Lynette Roberts, Martin Seymour-Smith ve John Heath-Stubbs'a, benimle yazışarak kitabım için her türlü araştırma konusunda malzeme sağlayan herkese ve özellikle de Kenneth Gay'e bunu düzenleyebilmem doğrultusunda sunduğu yardımlar için minnet borçluyum. Kitabın 1948'deki ilk basımından bu yana, antik İrlanda ya da Gal kültürü alanında hiçbir uzman bana savımı geliştirebilmek ya da metinde doğal olarak bulunması muhtemel hataları düzeltmek adına bir yardım önerisinde bulunmadığı gibi, mektuplarıma dahi cevap vermedi. Hayal kırıklığına uğramış olsam da şaşırdığımı söyleyemem. Bu kitap tuhaf nitelikli bir okuma sunmaktadır. Ama elbette şiirsel mitin tarihsel dilinin gramerini anlatmaya çalışmak da, daha önce hiç denenmemiş bir girişimdir ve dürüst bir biçimde yapabilmek için 'varsayılanın çok ötesinde olmasa da birçok bilmece nitelikli soru' ile yüzleşmek zorunda kaldım. Sir Thomas Browne'ın, *Hydriotaphia* adlı çalışmasında bahsettiği gibi "Sirenler hangi şarkıyı söyler ya da Akhilleus kadınların arasında saklandığında hangi adı taşımıştır?" Bu ve bunlar gibi başka birçok soruya pratik ve dolaysız cevaplar buldum:

Şeytanın ayağını toynak yapan kim?
Elli Danaidler neden kevgirlerini alıp Britanya'ya geldiler?
Gordiyon Düğümü'ne neyin sırrı dokunmuştu?
Yehova neden Güneşten, Ay ve yıldızlardan önce ağaçları ve çimleri yarattı?
Bilgelik nerede bulunacaktır?

Kitabın tuhaflığının yanı sıra, adil olmak adına zorluğuna dair de

okuru uyarmam gerek. Bu kitap kolayca dikkati dağılan, yorulan ya da katı bilimsel bir yapıya sahip bir akla uygun değildir. Son derece yorucu olan bu sava ulaşma yolunda geçtiğim hiç bir adımı atlamadım; her şeyden önce, son dönem tarihsel romanlarımdaki gelenek dışı çıkarımlar otoriteler tarafından her daim alıntılanmadıkça şüphe duymaya başlayan okurlar için. Belki artık merakları giderilebilir. Örneğin, mistik buzağı formülü ve *Kral Isa* adlı kitabımda ilke defa bahsettiğim iki Ağaç-alfabesi, şehvet düşkünü fazla gelişmiş hayal gücümün birer parçası değil, gerçek antik belgelerden mantık yoluyla çıkarılmış bilgilerdir.

Sunduğum tez, Akdeniz ve Kuzey Avrupa'da antik dönemde bulunan şiirsel mit dilinin, kimi Eski Taş Devri'ne kadar uzanan Ay Tanrıçası ya da Müz onuruna yapılan popüler dinsel törenlere bağlı büyülü bir dil olarak geliştiği ve gerçek şiirin dili olarak kalmış olduğudur. Nostaljik modern anlamıyla, değiştirilemez özgünlük manasında 'gerçek', sentetik taklidi değil. Bu dil, geç Minos Dönemi'nde Merkezi Asya'dan gelen işgalcilerin, ana soyu yerine baba soyu kuruluşunu getirerek, sosyal değişimi destekleyip haklı çıkarmak için mitleri tekrar modelleyip tahrif ettiklerinde bozulmaya başlamıştır. Daha sonra ise yeni dinleri olan mantığı tehdit eden bu büyülü şiire kuvvetle karşı çıkan erken dönem Yunan filozoflarının etkisi altında, koruyucu tanrıları Apollon onuruna rasyonel bir şiir dili (bugün Klasik olarak adlandırılır) geliştirilmiş ve ruhsal aydınlanmanın son dili olarak tüm dünyaya dayatılmıştır. Bu görüş o dönemden beri Avrupa'nın tüm okulları ve üniversitelerinde devam etmiş, günümüzde mitlerin yalnızca insanlığın bebeklik evresine ait eski, garip kalıntılar olarak gören ve öğreten hakim düşüncenin temelidir.

Erken Yunan Mitolojisinin en uzlaşmaz inkârlarından biri Sokrates'e aittir. Mitler onu korkutur ya da gücendirir. Sokrates aklını

bilimsel düşünceye disipline edebilmek; 'Var olan her şeyin oluş nedenini – ancak var olduğu şekliyle, göründüğü gibi değil- araştırabilmek için mitlere arkasını döner ve açıklaması yapılamayan tüm fikirleri reddeder'.

Platon'un Diyalogları'ndan *Phaedrus*'tan alıntılanmış tipik bir pasaj, (Cary'nin çevirisi):

> "*Phaedrus*: Anlat bana Sokrates, Orithya'yı Ilissus'ta buradan alıp götürenin Boreas olduğu söylenmez mi?
>
> *Sokrates*: *Anlatılan öyledir.*
>
> *Phaedrus*: Su burada güzel ve berrak aktığına ve kadınların dolaşmasına uygun olduğuna göre olay burada yaşanmış olmalıdır, değil mi?
>
> *Sokrates*: Hayır, daha aşağıda, yaklaşık iki ya da üç stadia[1] uzaklıkta, Artemis Tapınağı'na geçtiğimiz yerde. Ve orada, tam o noktada, Boreas'a adanmış kutsal bir sunak vardır.
>
> *Phaedrus*: Hiç fark etmemişim. Ama Jupiter adına söyle bana Sokrates, bu inanılmaz olayın doğruluğuna inanıyor musun?
>
> *Sokrates*: Bilgeliğin gerektirdiği gibi inanmıyorsam eğer, saçma sapan konuşmakla suçlanmamalıyım. Ayrıntılara kulak asarsak, Boreas'ın öfkesi onu Pharmacea ile eğlendiği yerin yakınındaki uçurumdan aşağı atmış ve ölüsü Boreas tarafından taşınmıştır ya da Mars Tepesi'nden. Bu olaya dair başka bir söylenti de aslında bu noktada değil de hemen oradan taşındığı üstünedir. Fakat bana kalırsa Phaedrus, ben böyle şeyleri olduğunca güzel kabul etsem de, meraklı, dikkatli ve pek de mutlu olmayan olarak -bundan başka bir nedenle de değil- öyleyse Boreas bizi düzeltmeli, önce Hiposantörlere ya da Kaymeralara dönüştürmeli diye düşünürüm. Ayrıca

1 Stadia, Antik Yunan uzunluk birimi. Heredot'a göre yaklaşık 182 metredir. (Çev.)

bunlardan başka bir sürü yarattık, Gorgonlar ve Pegasuslar, inanılmaz sayı ve çeşitlilikte diğer canavar türleri var. Eğer biri bunlara inanmayı reddetse ve böyle bir amaca basit bir akılla, her birini var olma olasılığı üstünden arama çabasını girse, çok fazla boş zamana ihtiyacı olur. Ama benim böyle konulara harcayacak boş zamanım yok ve bunun nedeni de şu dostum: Delfik kaideye göre, daha kendimi bilmeye muktedir değilim. O yüzden daha bu cahillik içinde, beni ilgilendirmeyen konularla uğraşmak bana aptalca geliyor."

Gerçek şu ki, Sokrates'in zamanında mitler bir önceki döneme ait, ya unutulmuş ya da resimsel olarak dini sanatta ve şairlerin alıntıladığı masallarda korunsa da, sıkı korunan dini bir sır olarak kalmıştır. Bir filozof, Kaymera'ya, at adamlara ve kanatlı atlara -tümü Pelasglara ait ilkel kült sembolleri olarak değerlendirilir- inanmaya çağrıldığında bunları zoolojik imkânsızlıklar olarak kabul etmek durumundadır; çünkü Nimfa Orithya'nın gerçek kimliğini ya da antik Athene Boreas Kültü'nün tarihini anlamak gibi bir nosyonu yoktur. Bu nedenle de Nimfa Orithya'nın Ilissus Dağı'nda tecavüze uğrayışı üstüne yalnızca beceriksiz ve doğal bir açıklama getirebilir: "Uçurumun bir kenarından atılmış ve ölmüş."

Sokrates'in bahsettiği tüm sorunlara bu kitapta yer verilmiş ve en azından benim memnuniyetim doğrultusunda çözümlenmiştir. Ama yine de 'meraklı ve dikkatli' bir insan olarak ben, Sokrates'in olduğundan daha az mutlu olduğumu, daha çok boş zamana sahip olduğumu ya da mit dilini anlamanın kendini bilmekle bağlantısız olduğunu söyleyemem. Filozofun 'basit akıl' ifadesindeki huysuz tonundan anladığım kadarıyla, Kaymera, santörler ve diğerleri konusunda baya endişe etmiş ve zaman harcamış görünüyor. Ancak 'var olma nedenleri' gözünden kaçmış; çünkü o şair değil ve şairlere güvenmiyor. Phaedrus'a

da söylediği gibi, Sokrates kırsal yörelere nadiren giden bir şehir adamıdır: 'Ağaçlar ve kırlar bana bir şey öğretemez, ama insanlar öğretir.' Mitoloji, burada göstereceğim gibi, doğrudan eski ağaç ilmine ve kırlarda yaşamı gözlemlemeye dayalıdır.

Sokrates şiirsel mite arkasını dönerken, aslında ona ilham veren Ay Tanrıçası'na ve onun, erkeğin kadına göstermekle yükümlü olduğu ruhani ve cinsel hürmet talebine arkasını dönmektedir. Platonik aşk denen şey, filozofun Tanrıça'nın gücünden homoseksüel entelektüelliğe kaçışı, aslında Sokratik aşktır. Kendisini cahillikle savunamaz; Atina'daki veba salgınını 'sihirli' bir şekilde durduran Arkadyalı kadın peygamber Diotima Mantinice ona, bir zamanlar erkeğin aşkının doğru olarak kadına Moira, Ilithya ve Callone'ya –Ölüm, Doğum ve Güzellik- yönlendirilmiş olduğunu; ve bunların Tanrıça'nın nesillerin yapıp ettiği her şeyi biçimlendiren üçlemesini oluşturduğunu hatırlatmıştır. *Sempozyum* pasajında Platon, Sokrates'in Diotima'ya ait bilge sözleri aktardığından bahseder. Ziyafet, Alcibides'in çok sarhoş bir şekilde Agathon adlı çok güzel bir erkek çocuğunu aramaya gelmesi ve onu Sokrates'e yaslanmış bir şekilde bulmasıyla bölünür. Alcibiades herkese bir keresinde kendisinin oğlana âşık olan Sokrates'i cesaretlendirdiğini, fakat onun felsefi anlamda bu eşcinsel ilişkiden kaçınarak, aşkını geceler boyu cinsellikten mahrum bir şekilde sadece çocuğa sarılarak yaşadığını anlatır. Diotima orada olup bunu duysaydı, yüzünü buruşturarak üç kere göğsüne tükürürdü. Kibele ve Iştar olarak Tanrıça, sodomiye kendi tapınaklarında bile izin veriyordu, ama ideal eşcinsellik çok daha ciddi bir sapıklık olarak kabul ediliyordu; çünkü bu, erkek aklının ruhani anlamda kendi kendine yeterli olma çabasıydı. Kendini Apollonniyan bir tarzda bilmeye çabalayıp, bunu bir eşe ya da sevgiliye bırakmadığı için Sokrates'ten aldığı intikam -gerektiği gibi ifade edilirse- son derece karakteristiktir: Ona eş

olarak şirret, cadaloz bir kadın verir ve idealist aşkını bu Alcibiades ile yaşamaya mahkum eder. Alcibiades, tanrısız, ahlaksız, kalleş ve bencil olarak yetişerek Sokrates'in yüz karası, Atina'nın çöküşü olur. Tanrıça, filozofun hayatına beyaz çiçekli, fare kokulu baldıran otundan – kendisine Hekate[1] adıyla kutsal olan- yapılmış ve ona hemşehrileri tarafından gençliği yozlaştırdığı için uygun görülmüş bir yudum zehirle son verir. Ölümünden sonra öğrencileri tarafından martir statüsüne yükseltilmiş ve onların etkisi altında da mitler, daha da büyük bir hor görüye maruz kalmış, sokak köşelerinin hazır cevap akıllılığına dönüşmüş ya da Messenialı Euhemerus ve takipçileri tarafından tarihin yozlaşmışlıkları olarak 'açıklanmıştır'. Örneğin, Akteon mitinin[2] Euhemerik[3] açıklaması kendisinin avlanmaya aşırı düşkün Arkadyalı bir centilmen olduğu ve av köpekleri tarafından yendiği üstünedir.

Ancak Büyük İskender Gordiyon Düğümü'nü kestiğinde –ki genel olarak anlaşıldığından çok daha ahlâki bir eylemdir- bu antik dil, Eleusis'in gizemli kültlerinin sırlarında, Korint, Samotrake ve başka yerlerde saf bir şekilde hayatta kalabilmiş; bu kültler de, erken Hıristiyan İmparatorlar tarafından baskı altına alındığında dahi, İrlanda'da, Galler'de, Batı Avrupa'nın cadı meclislerinde ve şiir eğitimi veren okullarda öğretilmeye devam edilmiştir. Popüler ve geleneksel bir din

1 Shakespeare'in de bildiği gibi. Baknz. Makbet, IV, i, 25.

2 Acateon Miti; Yunan Mitolojisi'nde Boeotia'da (Antik Yunan'da Korint Körfezi'nin Kuzeydoğusu'nda yer alan bir bölgenin adı) yaşayan rahip çobanlar Aristaeus ve Autonoe'nin oğulları olan avcı kahramandır. Artemis'i nehirde yıkanırken izlediği için cezalandırılmış ve kendi av köpekleri tarafından parçalanmıştır. (Çev.)

3 Euhemerizm, Euhemerik açıklama; İ.Ö. 4. yüzyılda yaşamış Yunan mitografın adından gelen terim, antik mitolojik öykülerin ve efsanelerin aslında gerçek olaylardan kaynaklandığını; bunlarda yer alan tanrılar ve kahramanlar gibi karakterlerin de gerçek karakterlerin yansıması olduğunu, fakat zaman içinde abartılıp değiştirilerek bu şekle girmiş anlatılar olarak değerlendiren tarihsel yorumlama biçimi. (Çev.)

olarak titrek bir ışık gibi var olmuş, 17. yüzyıla yakın bir dönemde sönmüş bu büyülü şiir geleneği zamanla endüstrileşerek Avrupa'da devam etmiş, neredeyse daima patalojik, orjinal dilin tersine çevrilmiş bir biçiminden ilham alarak, özgün dilin kelime ve dilbilgisinden uzak, delirmiş bir pentakostalın bir iblis tarafından ele geçirildiğinde ağzından çıkan sözlere benzeyen bir dile dönüşmüştür.

İgilizce şiir eğitimi aslında *Canterbury Hikâyeleri*, *Odiseus* ya da *Yaradılış* ile değil, *Amergin'in Şarkısı'yla [Song of Amergin]*[4] İrlandaca ve Galce biçimlerinde özellikle anlaşılmaz hale getirilmiş, özgün şiirsel miti net olarak özetleyen antik bir Keltik alfabe ile başlamalıdır. Metni geçici olarak tekrar düzenledim:

Ben bir erkek geyiyim; *yedi boynuz çatalının,*
Ben bir selim; *düzlüğü bölüp geçen,*
Ben rüzgârım; *derin bir gölün üstünde,*
Ben bir gözyaşı damlasıyım; *Güneşin düşmesine izin verdiği,*
Ben bir şahinim; *uçurumun başında,*
Ben bir dikenim; *tırnağın altında,*
Ben bir harikayım; *çiçeklerin arasında,*
Ben bir büyücüyüm; *benden başka kim*
Alevlendirebilir serin aklı dumanla?

Ben bir mızrağım: *kan için kükreyen,*
Ben bir somon balığıyım; *bir havuz içinde,*
Ben bir tuzağım; *cennetten,*
Ben bir tepeyim; *şairlerin yürüdüğü,*
Ben bir yaban domuzuyum; *acımasız ve kırmızı,*

4 Amergin'in Şarkısı; Amergin Glüingel (beyaz dizler) or Glünmar (büyük diz) Üçüncü İrlanda Mitolojik Döngüsü'nde yer alan bir druid, bard ve Miletlilerin yargıcıdır. İrlanda'nın kralları olan kardeşleri tarafından Baş Ollamolarak atanmıştır. Bu mitolojinin parçası olarak ona ait kabul edilen şiirlerden biri. (Çev.)

Ben dev bir dalgayım; *tehdit eden lanet,*
Ben bir medcezirim; *ölüme sürükleyen,*
Ben bir bebeğim; *benden başka kim*
Bakabilir taş gömütün kavisinden?

Ben rahmiyim; *her yuvanın,*
Ben ateşiyim; *her tepenin,*
Ben kraliçesiyim; *her kovanın,*
Ben kalkanıyım; *her başın,*
Ben mezarıyım; *her umudun.*

Yazık ki, Hıristiyanlıktaki güçlü mitik öğelere rağmen 'mitsel olan', 'absürt', hayal ürünü ve tarih dışı anlamına gelir olmuş; fantezi Yunan, Latin, Filistin ve Kelt mitlerinin gelişiminde dikkate alınmaya değmeyecek boyutta bir rol oynadığından, ancak Fransız Norman şairler bunları şövalyelerin hoppa aşk maceralarına dönüştürdüğü döneme kadar da tamamen göz ardı edilebilir anlamsız bir yığın olarak görülmüştür. Sonuç olarak bütün bu mitler, sadece çok eskiye dayanan antik dinlerin ve geleneklerin kasvetli ve sıkıcı hikâyeleri olarak tanımlanmış, tarihsel anlamda bir zamanlar dillerinin anlaşılabilir olduğu kadar güvenilen, yazımlarında hatalara yer verilen, artık kullanılmayan ayinlerin yalan yanlış anlaşıldığı, ahlaki ya da politik nedenler kastıyla, özellikle yapılmış değişiklikler içerirler. Elbette bazı mitler diğerlerinden daha saf bir şekilde bugüne ulaşabilmiştir. Örneğin, Hyginus, *Fabllar*, Apollondrus, *Kütüphane* ve erken Gal *Mabinogion*[1]

1 Mobinogion: Gal Mitolojisi. Hıristiyanlık öncesi Birleşik Krallık bölgesine ait mitolojik öyküler. *Llyfr Coch Hergest* (Kırmızı Hergest Kitabı), *Llyfr Gwyn Rhydderch* (Rhydderch'in Beyaz Kitabı), *Llyfr Aneirin* (Aneirin'in Kitabı) ve *Llyfr Taliesin* (Taliesin'in Kitabı) gibi ortaçağ elyazmalarıdır ve değişime uğrayarak günümüze ulaşmışlardır. Beyaz ve Kırmızı kitaplarda yer alan metinler *Mobinogion* olarak adlandırılır. Lady Charlotte Guest tarafından tercüme edilerek ilk defa 1839 tarihinde basılmıştır. (Çev.)

hikâyeleri, *Yaradılış, Mısır'dan Çıkış, Hâkimler Kitabı* ve *Samuel Kitabı* ile karşılaştırdığında çok daha kolay okumalardır. Belki de karmaşık mitolojik problemleri çözmedeki en büyük zorluk şudur:

> Tanrıları fethetmek, onları yerinden eder
> Kendi esir aldıkları düşmanlarla,

Ve bir tanrı ya da tanrıçanın, herhangi bir zaman dilimi ve yerde anıldığı adı bilmek onun adına düzenlenen kurban törenlerinin doğasını bilmekten çok daha az önem taşır. Tanrıların güçleri devamlı olarak yeniden tanımlanıyordu. Örneğin Yunan tanrısı Apollon, Aryan öncesi totem dini Avrupasında çok az bilinen bir kardeşliğin İblisi konumundan silah zoru, şantaj ve dolandırıcılıkla yavaş yavaş ilahi bir mertebeye yükselmiş ve sonunda Müzik, Şiir ve Sanat tanrısı olmuş, bazı bölgelerde 'babası' Zeus'un Evren'in Efendisi statüsünü elinden almış ve kendisini Işığın Tanrısı, entelektüel tanrı Belinus ile tanımlamıştır. Yahudilerin tanrısı Yehova ise, daha karmaşık bir tarihe sahiptir.

"Bugünlerde şiirin kullanımı ve işlevi nedir?" sorusu yalnızca bir sürü aptal insan tarafından meydan okurcasına sorulduğu ya da bir o kadar da sersem insan tarafından özür dilercesine cevaplandığı için acıklı bir soru değildir. Şiirin işlevi, Müz'ün ilahi anlamda uyandırılması, kullanımı ise onun varlığının neden olduğu coşkunluk ve korkunun deneyimini yaşamaktır. Ama ya 'bugünlerde?' İşlev ve kullanım aynı kalmış, sadece uygulama değişmiştir. Bu bir zamanlar erkeğe, onlardan biri olarak doğduğu tüm canlı varlıklar ailesiyle uyum içinde yaşarken, evin hanımının dileklerine boyun eğmesi için yapılmış bir uyarıyken, şimdi bunu dikkate almayışının; kaprisli felsefe, bilim ve endüstri deneylerinin evi altüst edişine, kendisine ve ailesine yıkım getirdiğine bir hatırlatmadır. 'Bugünler', şiirin temel amblemlerinin

haysiyetsizleştirildiği; yılan, aslan ve kartalın sirk çadırına; öküz, somon ve yaban domuzunun konserve fabrikasına; yarış atı ve tazının bahis kulüplerine ve kutsal koruluğun kereste fabrikasına ait olduğu bir medeniyettir. Ayın, dünyanın sönmüş bir uydusu olarak küçük görüldüğü ve kadınların ancak 'yardımcı devlet personeli' olarak kabul edildiği bir medeniyet. Paranın neredeyse doğrudan ve doğrunun ele geçirdiği şairden başka her şeyi ve herkesi satın alabildiği bir medeniyet.

İsterseniz beni 'kuyruğunu kaybetmiş bir tilki'[1] olarak görün. Ben hiç kimsenin uşağı değilim. Bir Mayorka dağ köyünün eteklerinde, Katolik ama din ve kilise karşıtı, yaşamın halen eski tarım döngüsü altında devam ettiği bir hayat yaşamayı seçtim. Kuyruğum olmadan, yani şehir medeniyeti ile bağlantım olmadan yazdığım her şey, ister doğrudan işçiler, müdürler, tacirler veya reklamcılar ya da ister dolaylı olarak devlet memurları, yayıncılar, gazeteciler, okul müdürleri ve radyo çalışanları olun, sizin gibi endüstriyel makineye koşumlanmış insanlar için sapıkça ve yaşamla alakasız görünüyor olacaktır. Eğer şairseniz tarihsel savımı kabul etmenin, itiraf etmek istemeyeceğiniz bir sadakatsizliğin farkına varmak olduğunu anlayacak; size düzenli bir gelir ve rahat bir hayat sağladığı için seçtiğiniz işinizin, taptığınız Tanrıça için sadece bir yarım gün hizmeti olduğunu göreceksiniz. Sen kimsin diye soracaksınız, uyarmak için beni onun ya yaşam boyu bir hizmet ya da hiçbir şey beklemediğine. Ve ben size küçük çiftlikler uğruna biriktirdiğiniz sermayenin garantisi işlerinizi bırakıp, -Don Kişot'un modern dünyayla olan başarısız yüzleşmesini mekanikleştirilmemiş uzak çiftliklerde aradığı gibi- romantik çobanlara dönüşmeniz gerektiğini mi anlatacağım? Hayır. Kuyruksuzluğum beni

1 'Kuyruğunu kaybetmiş tilki' ifadesi burada toplumun beklentilerine ve kurallarına uymayan insanı tanımlamaktadır. (Çev.)

herhangi bir pratik çözüm sunmaktan men eder. Ben yalnızca soruna tarihsel bir yorum getirmeye cesaret edebilirim. Tanrıçayla nasıl yüzleşeceğiniz benim sorunum olamaz, şiiri iş edinişinizdeki ciddiyeti dahi bilmiyorken.

R. G.

Deyá,
Mayorka,
İspanya.

Birinci Bölüm

ŞAİRLER VE GEZGİN SAZ ÂŞIKLARI

Şiir, on beş yaşımdan beri hayatımın en büyük tutkusu olmuştur. Şiirsel ilkelere aykırı hiçbir işle uğraşmamış, bu yönde hiçbir ilişki kurmamış olmam da kimi zaman toplum içinde bana eksentrik sıfatını kazandırdı. Geçimimi nesirden kazanmış olmama rağmen, bunu onun dışında, doğası tamamen farklı olan şiir duyumu keskinleştirmek için kullanarak, nesirde işlediğim temaları hep zihnimde şiirin en önemli ve göze çarpan sorunlarına bağlanan konulardan seçtim. Altmış beş yaşımda, medeniyetin bugünkü evresinde, şiirin halen devam eden dik başlı sürekliliğinin yarattığı çelişkiyi eğlendirici buluyorum. Öğrenilen bir iş olarak tanımlanmasına rağmen, ne kadar basit anlamda da olsa teknik yeterliliğin ölçülebilir kabul edildiği akademilerin eğitim sunmadığı tek çalışma alanıdır şiir. 'Şair olunmaz, şair doğulur.' Bundan çıkarılması beklenen, şiirin doğasının soruşturma kaldıramayacak kadar gizemli olduğudur; çünkü kral olarak doğulduğu gibi aynı zamanda olunabildiğinden, ama ölü bir krala ait sözlerin bir barda ya da kürsüde ağırlığı olmadığı için de, kraliyetten çok daha büyük bir gizem taşır içinde.

Bu çelişki, her nasılsa halen şair adınının barındırdığı -kral adının da taşıdığı- büyük resmî bir prestijle ve şiirin bilimsel analiz gücünü aştığı duyumu içinde, şiirin kökeninin bir çeşit büyü olduğu ve bu büyünün itibarsızlaştırılamayacağıyla açıklanabilir. Avrupa şiiri, kökeninde tamamen büyülü ilkeler üstüne kuruludur. Yüzyıllar içinde dini sır biçimine dönüşmüş ve işlevini yitirmiş öğeleri sonunda birbirine karışarak tamamen bozulmuş, gözden düşürülmüş ve unutulmuştur. Şimdi artık sadece, nadir ve tesadüfi gelişen ruhani çekilme-

ler içinde yazmaktadır şair o antik büyülü gücü taşıyabilen dizeleri. Bundan başka çağdaş anlamda şiir yazımı, ortaçağ simyacısının ana metalleri altına çevirme tutkusunun başarısızlığa mahkûm, fantastik deneylerini hatırlatmaktadır; tek fark ise, en azından simyacı altını eline aldığında saf olup olmadığını bilirdi. Gerçek şudur ki, yalnızca altın cevheri altına ve yalnızca şiir, şiire dönüştürülebilir. Bu kitap, o kayıp ve işlevini yitirmiş öğeleri ve onları oluşturan o şiir büyüsünün etkin ilkelerini tekrar keşfetmek üstünedir. Savım, bu antik sırrın ipuçlarının dâhiyane bir biçimde saklandığı sıradışı 13. yüzyıl ortaçağ Gal halk şiirlerinin detaylı bir incelemesi üstüne kuruludur.

Tarihsel bir önsözle antik Galler'in gezgin halk şairleri ile sarayda hizmet veren şairler arasındaki farkı netleştirmek önemlidir. Gallli şairler ya da usta-şairler, -İrlandalı şairler gibi- dikkatlice ölçülüp biçilerek yazılmış, çıraklara dizesi dizesine ezberletilerek aktarılan profesyonel anlamda bir şiir külliyatına sahiptirler. Bugüne gelen İngiliz şairlerin diliyse, bu Gal şiiri geleneğinin eski ve oturmuş bir kurum olduğu bu dönemde, küçük görülen yerel bir geç ortaçağ dili olarak varlığını sürdürmüştür. Gal şiiri retrospektif anlamda bu dile öykünecek durumdadır; çünkü genç şair kendi şiir kültürünü gelişigüzel 'zararlı' okumalar, 'istenmeyen' yoldaşlıklar ve kesinlik içermeyen, ölçüsüz, deneysel yazımlarla oluşturduğu şiirler üstüne kurabilme şansına sahiptir. Daha sonra sadece İrlandalı ustaların orjinal tarzda şiir yazması beklenmiş, hatta yalnızca onlara bu hak tanınmıştır. Galli şairler, Ortodoks Hıristiyanlara dönüştürülüp dini disipline dâhil edildiklerinde – dönemin 'Gal Kanunları' yavaş işlediğinden, 10. yüzyılda tamamlanmış bir süreçtir- gelenekleri yavaş yavaş kemikleşmiştir. 'Usta şairler' için halen yüksek teknik yeteneğe sahip olma birinci koşul olarak aransa ve Şiir Kürsüsü farklı saraylarda kuvvetli çekişmelere neden olsa da, şairler Kilise'nin 'doğru' olarak tanıdığının dışında her hangi

bir öğeyi ve mit ya da alegori içeren tehlikeli hayal gücü ürünlerini kullanmama yemini altında çalışmışlardır. Sadece belirli mecazlarla sıfatlara izin vardır. Temalar sınırlanmış, ölçü sabitlenmiştir. Örneğin *Cynghanedd*; sessiz harf bitiş tekrarlarını çeşitli sesli harflerle[1] kullanımı, külfetli ve saplantılı bir sabit fikir halini almıştır. Usta şairler, ilk görevleri tanrıyı, ikincisi kendisini o pozisyona atayarak sofrasında yer veren kral ya da prensleri yüceltmek olan saray memurlarına dönüşmüşlerdir. 13. yüzyıl Gal prenslerinin düşüşünden sonra dahi bu anlamsız ve boş şiir kodu, asil aileler arasında aile ozanları tarafından devam ettirilir.

T. Gwynn Jones[2], *Onurlu Cymmrodorion Derneği'nin İşleri'nde* [*Transactions of the Honourable Society of Cymmrodorion, 1913-14*]:

> "Gal prenslerinin düşüşüne kadar olan tüm eserlerin toplamından anlaşıldığı kadarıyla sistem, koruna gelmiş 'Kanunlarla' sürekli gelişim gösteren bir biçimde detaylandırılmıştır. *Llyfr Coch Hergest*[3] ölçü Kodu bundan sonra da gelişim gösterir ve sonucu 15.

1 Cynghanedd, İngilizcede şu şekilde gösterilebilir. [Her iki dizenin sonundaki kelimenin okunuşu, kendisinden sonra gelen dizedeki son kelimenin okunuşu ile benzeşmektedir. (Çev.)]

Billet spied,
Bolt sped.
Across field,
Crows fled,
Aloft, wounded,
Left one dead.

Fakat 'across' kelimesinde yer alan çift 'ss', 'crow' kelimesinde yer alan tek 's' ile paralel olmadığı ve okunuşunda 'z' sesine dönüştüğü için yetersiz ve rahatsız edici bulunacaktır.

2 Gwyn Jones, 1907-1999 yılları arasında yaşamış Galli hikâye yazarı, romancıdır. Eski Kuzey Edebiyatı ve tarihi alanında çeviri ve araştırmaları bulunmaktadır. (Çev.)

3 *Llyfr Coch Hergest; Kırmızı Hergest Kitabı* (*The Red Book Hergest*) 362 nüshadan oluşan, Galce şiir ya da nesir biçiminde yazılmış 14. yüzyıl sonuna ait Gal

yüzyılda Carmarthen Eisteddfod'dur.[1]... Kayıtlara göre bu Kodun geleneksel konusu bardları yalnızca övgü ya da ağıt dışında bir şey yazmaktan, öyküsellikten kısıtlamış durumdadır ve bunun Gogynfeirdd [saray bardları] tarafından gözlendiği bilinmektedir. Tarihsel doğruluk olarak anladıklarına olan bağlılıkları, büyük ihtimalle din adamları tarafından erken dönemde ele geçirilmelerine dayanıyordu. Popüler Romans geleneğine ait hiçbir malzemeyi kullanmamışlardır. Sözde tarih bilgileri ve mitik adlara dair bildikleri ilkesel olarak *Triadlara*[2] [Üçlemelere] dayanıyordu. ... Ürettiklerinin içinde doğa ve aşk şiirleri tesadüfidir ve dönem içinde hiç bir gelişim göstermez. ... Saray bardlarının şiirlerinde doğaya yapılan atıflar gelişigüzel ve kısa, her şeyden önce doğanın kaba ve zor yönleriyle kısıtlıdır; deniz ve karanın zıtlığı, kış fırtınalarının vahşi acımasızlığı, dağlarda baharda açan çiçeklerin yakıcı kokusu. Kahraman karakterler yalnızca tanınmış lakaplarla belirtilmiş, hiç bir olay tamamen betimlenmemiş, savaşlar bir ya da en fazla iki dizede geçiştirilmiştir. Şiir kuramları, -özellikle övgülerde- kinaye ya da lakap takmadan oluşmak durumunda ve tahminen dinleyicile-

---

Edebîyatı örneklerini içeren elyazmalarıdır. On bir Mabinogion hikâyeleri ve Gogynfeirdd şiirlerinden oluşmuştur. (Çev.)

1 [*Carmarthen*] *Eisteddfod*; ozanların, halk şairlerinin, edebîyatçı ve performans sanatçılarının buluştuğu festival. İlk festivalin ne zaman yapıldığı araştırmacılar arasında tartışma konusu olsa da, şiirleri değerlendirmek ve ödül vermek için 12. yüzyıl kadar erken bir dönemde kurullar kurulduğu ve antik Kelt bardların şiire dair belli bir değerlendirme sistemlerinin olduğu tahmin edilmektedir. Buna göre ilk *eisteddfod*, 1176 tarihine kadar uzanmakta Cardigan Kalesi Lordu Rhys'ın en iyi şair ve müzisyeni Lord'un masasında bir yerle ödüllendirmek için düzenlenen toplantı olarak kabul edilmektedir. Bu gelenek modern anlamda *Milli Eisteddfod*'da devam ettirilmiştir. Bu anlamda yapılmış en büyük festivalin ilki ise, 1451 yılında yapılmış olan *Carmarthen Eisteddfod*'udur. (Çev.)

2 Gal Triadları; *Trioedd Ynys Prydein*; *Britanya Adasının Triadları* (*Triads of the Island of Britain*); Gal gelenekleri, mitolojisi ve folkloruna ait parçaları üçlü gruplar halinde içeren metinlerdir. (Çev.)

rinin bildiği tarihin çıplak gerçeklerini anlatmaya devam etmelidir. Asla bir hikâye anlatmazlar, nadiren başı ve sonu olan bir olayın tutarlı bir betimine rastlanmaktadır. Bunlar bugüne gelmiş sevilen türküler dışında Gal şiirinin genel karakterini oluşturan öğelerdir.

Diğer yandan öyküler ve Romanslar renkli olaylarla doludur ve karakterizasyona bile rastlanmaktadır. Bunların içerdiği fantaziler, konu ya da biçim açısından kısıtlanmamış, hayal gücü içinde gelişmiştir."

Bu hikâyeler, statüsü Kanunlarla belirlenmemiş, Devletin piskoposlar ya da papazlarıyla ilişkisi olmayan, istedikleri her türlü diksiyon, tema ya da ölçü kullanan bir Gal loncası tarafından anlatılmaktaydı. Tarihleri ya da örgütleri hakkında çok az şey bilinse de, sevilip beğenilmişlerdir; peygamberlere ait nitelikte yeteneklerle donatıldıklarına, yaralayıcı bir hiciv yeteneğine ve kehanette bulunabilme gücüne sahip olduklarına inanılmıştır. Büyük ihtimalle orjinal Gal ustalarından gelen ve Galler'in Kimrikler tarafından feth edilişinden sonra sarayda çalışmayı reddetmiş şairler olmalıdırlar. Bugün asıl Galliler olduğunu düşündüğümüz Kimriler [Cymry], -kibirli saray bardlarının seçildiği- kökeni Goideller, Britonlar, Bronz Çağı, Yeni Taş Çağı insanları ve Aborjinlerin karışımından oluşan bir serf sınıfına dayanan Britonik bir kabile aristokrasisidir. Galleri 5. yüzyılda, İngiltere'nin kuzeyinden işgal etmişlerdir. Kimrik olmayan gezgin şairler ise köyden köye, çiftlik evinden çiftlik evine dolaşarak mevsime göre ağaç altında ya da şömine köşelerinde insanları eğlendirmişlerdir. Bu şaşırtıcı derecede eski edebi geleneği, temelde popüler hikâye biçiminde canlı tutanlar onlardır ve bu hikâyeler sadece Kimrik öncesinden değil, aynı zamanda Goidelik, bazı örnekleri ise Taş Devri öncesine ait korunmuş parçalar barındırır. Şiirsel ilkeler *Llyfr Coch Hergest* (*Kırmızı Hergest Kitabı*) Üçlemesi'nde özetlenmiştir:

Şairi zenginleştiren üç şey:
Mitler, şiirsel güç ve bir antik dize hafızasıdır.

Halk şairi tarzında yazmaları yasak olan, asiller ve prenslerden başkasının evine konukluk ettiklerinde cezalandırılan, koca göbekli ve iyi giyimli saray bardlarıyla, zayıf görünüşlü, sağlam ama kötü giyinmiş, sarayda gösteri yapma hakkı olmadığı gibi, sarayda talep edilen karmaşık dizeleri oluşturmak için eğitim almamış halk şairlerinin teması hemen gerçekleşmiş bir durum değildir. Bu ilişki, 13. yüzyıl'da bu halk şairlerinin -anlaşıldığı kadarıyla Breton şövalyelerinin etkisi altında- Galce anlayabilen ve onlardan duydukları hikâyeleri kendi yurtlarındaki yerel hikâyelerin daha iyi versiyonları olarak gören Norman Fransız işgalciler tarafından alınması ile başlar. *Trovères*[1] ya da 'bulucular', bu hikâyeleri çağdaşı Fransızcaya çevirerek *Provençal* şövalye kodlarına uygulamışlar ve bu yeni akımlarıyla Avrupa'yı fethetmişlerdir.

Şimdi artık Gal ve Norman aileler evlilik yoluyla birleşmiştir ve halk şairlerini saraydan uzak tutmak artık kolay değildir. Erken bir 13. yüzyıl şiirinde saray bardı *Phylip Brydydd*, Güney Galler'de bir 'kaba kafiye ustasıyla' kimin Noel'de ilk sırada sunulmak üzere koruyucuları Llanbadarn Fawr'ın Prensi, Rhys Ieuanc'ı yücelten bir şarkı besteleyeceğine dair giriştiği iddianın öyküsünü anlatır. Prens Rhys, Normanların çok yakın bir müttefiğidir. Bu kitapta incelenecek olan

1 *Trovère, (Trouvère; trouveur): Trobador (troubadour)* kelimesinin eski Kuzey Fransızcadaki karşılığı olan *trovere* kelimesinden gelmektedir. Eski Okkitan lirik şiiri biçiminde yazan ve beste yapan trobadorlarla kabaca çağdaştırlar (1100-1350), fakat besteleri ve şiirleri Kuzey Fransız diyalektiğindedir. Bilinen ilk trouvère, *Chrétien de Troyes*'dir ve 1160-80 tarihleri arasında aktif olduğu bilinmektedir. Trouvère geleneği 1300 dolaylarına kadar devam etmiştir ve günümüze kadar gelebilen üçte ikisi bestelenmiş iki bin yüz otuz trouvère şiiri bulunmaktadır. (Çev.)

iki 13. yüzyıl şiiri de, bir 'kaba kafiye ustasının' şiirleri ya da en azından Philip'in, bir şairin ne olması gerektiğini belirleyen aristokratik kriterlerine uymayan bir şairin şiirleridir: *Câd Goddeu* ve *Hanes Taliesin.*

14. yüzyılda halk şairlerinin edebi etkisi saray şiirinde dahi kendini göstermeye başladı ve 14. yüzyıla ait bardik statüsüne göre *Trioedd Kerdd* ve *Prydydd*; yani bard şairi, satir, taşlama, tılsım, kehanet ya da büyü sözleri içermedikçe aşk şiirleri yazabilirdi. Ancak 15. yüzyıla gelindiğinde şair *Davydd ap Gwilym* saray şiiri ile halk şiirini birleştiren yeni biçim *Kywydd* için izin kazanabilmiştir. Saray şairlerinin çoğunluğu eski biçimi terk etmemiş, bu 'sahte ozanlara' küçümseyici ve kıskanç bir tavırla bakmışlardır. Galler'in kaybeden tarafta olduğu iç savaş sonucunda koruyucularının düşüşüne bağlı olarak pozisyonlarını kaybetmişler, kısaca İrlanda'nın Cromwellian fethinden sonra oradaki *ollavelar*[2] ve usta şairler güçlerini yitirmişlerdir. Milli Eisteddfod festivalleriyle bardic Gorsedd geleneğinin canlandırılışı özgün antik geleneğin bir çeşit taklididir ve Druid geleneklerinin 19. yüzyıl tarzı yanlış anlayışlarıyla doludur. Buna rağmen Eisteddfodlar toplumsal anlamda bardik atışmalarının ve şaire duyulan saygının canlı kalmasını sağlamış ve bardik Kürsü için yapılan yarışmalar her zamanki gibi heyecanlı geçmiştir.

İngiliz şiiri benzer bir bardik disiplini deneyimine sadece 18. yüzyıla kadar giden kısa bir dönem boyunca yaşamış, 18. yüzyıl Klasizminin çokça stilize edilmiş diksiyon, ölçü, temanın stil ile olan 'uyumu' Alexander Pope hayranları ve taklitçileri tarafından dayatılmıştır. Buna tepki olarak 'Romantik Uyanış' adı altında saldırgan bir hareket

2 Ollave; Antik İrlanda kültüründe, kraliçeden başka kralın masasında yanında oturabilme ayrıcalığına sahip olan usta baş şair. Kelime ilk defa 1948'de Robert Graves tarafından bu çalışmada kullanılmıştır. (Çev.)

ortaya çıkmış, bunu kısmî anlamda bir 'disipline' geri dönüş olan Viktoryan Klasizmi izlemiş, onun ardından da daha saldırgan bir tepki ile 1920 ve 30'h yılların 'modernist' anarşisine ulaşılmıştır. Bugün İngiliz şairler gönüllü olarak disipline yaklaşıyor görünmektedirler, ancak 18. yüzyıl tarzı deli gömleği ya da Viktoryan rop kat ceketi gerektiren bir tarzda değil, şiire güç ve zarafet kazandıracak bir mantıkla. Öyleyse ölçü, diksiyon ve temayı nerede öğrenebilirler? İsteyerek sadakat besleyecekleri bir şiir sistemini nerede bulabilirler? Onların da hem fikir olacakları gibi ölçü, şairin kendi iç ritmine bağlı bir norm, kitabın kopyalandığı bakır plaka; şairin kendi içinde geliştirdiği, kişisel, eşsiz bir yazım tarzıdır ve böyle bir norm kabul edilmedikçe ona ait özgün ritmik gariplikleri anlamını yitirir. Büyük ihtimalle diksiyonun da ne abartılı yüksek bir tarz, ne de hoyrat ve kaba bir tarzı olmaması gerektiği üstüne aynı fikirde olacaklardır. Fakat ya tema? Okuyucu üstünde yarattığı etkiden ayrı, kim hangi temanın şiirsel ya da şiir dışı olduğunu söyleyebilir?

Şiirin kaybolmuş ve işlevini yitirmiş öğelerinin tekrar keşfi, tema sorununu çözmeye yardımcı olabilir. Halen bir geçerlilik taşıyorlarsa, Galli şair Alun Lewis'in sezgilerini doğrulayacaklardır. Ölümünden önce Mart 1944'te Burma'da, 'Yaşam ve Ölümün yegane şiirsel teması... sevilenden geriye ne kaldığı sorusu' üzerine yazmıştır. Sıradan dize yazarı için sayısız tema varken, şair için -Alun Lewis'in de çok iyi anlamış olduğu gibi- başka seçenek yoktur. Sonsuz sayıda değişkene sahip tek bir Temanın öğeleri, belirli antik şiirlerde barınırken farklı dinsel evrelere uydurulabilmek için devamlı manipüle edilmiş ve değiştirilmiş -burada 'mit' kelimesini kullanırken en katı anlamını, üstüne yüklenmiş 'absürt kurgu' tanımının küçük düşürücü manasından uzak, ana hatlarıyla sürekliliğini koruya gelmiş *sözlü bir ikonografiyi* kast ediyorum- ama yine de ana hatlarında bozulmadan kalmıştır. Te-

maya olan mükemmel bağlılık şiir okurunu haz ve dehşet arasında garip bir şekilde etkilemekte, tüyleri diken diken eden fiziksel bir tepki yaratmaktadır. A.E. Housman, gerçek şiir testini basit ve pratik olarak şöyle verir: "Traş olurken bile devamlı tekrar edildiğinde çenedeki kılları diken diken edebiliyor mu?" Fakat *neden* diken diken olması gerektiğini açıklamamıştır.

Antik Keltler, aslında bir rahip ve yargıç olan, kimliğinde kutsal dokunulmazlığı barındıran şairi, gelişigüzel beste yapıp, yazandan dikkatli bir şekilde ayırmışlardır. İrlanda dilinde *fili*, görme gücüne sahip kişi; Galcede *derwydd* ya da 'meşe görücüsü' olarak adlandırılmıştır ve bu adlandırma büyük ihtimalle 'Druid' kelimesinden türetilmiş olmalıdır. Krallar bile onların ahlâki talimatları altındadır. İki ordu savaşa girdiği zaman, tarafların şairleri beraber bir tepeye çıkarak savaşı aklı başında bir üslupla tartışırlardı. Bir 16. yüzyıl Gal şiiri olan *Gododin*'de 'yiğit adamın değerini şairler biçer' ibaresi yer alır. Çoğunlukla savaş yerini ani terk eden savaşçılar, daha sonra bu şairlerin tasvir ettiği savaş sahnesini kabul ederler ve eğer bir şiirle kutlamaya değerse, saygı ve zevkle kabul ederlerdi. Bu statü dışında yer alanlar ise sadece eğlendiren, performans sergileyen gezgin şairlerdir ve rahip değildirler; çetin şair eğitiminden geçmemiş, askeri oligarşinin sıradan müşterileri konumundadırlar. Performanslarında çoğunlukla tekrarlar yapar, pandomim ve taklalar kullanırlar. Galler'de '*isteyen*' (*eirchiad*) ya da 'yalvaran' olarak adlandırılan, hiç bir işi olmayan ve yaşamlarını klan şeflerinin cömertliğine borçlu olan kimselerdir. İ.Ö. ilk yüzyıl kadar erken bir tarihte Stoik Poseidonius'dan, Galya'da böyle gezgin bir Kelt şaire fırlatılmış bir çanta dolusu altının hikâyesini dinliyoruz ve sözkonusu dönem, Druidik sistemin en güçlü olduğu dönemdir. Eğer gezgin şairin övgüsü gerektiği kadar şık ve coşkulu ise, bal liköründen sarhoş koruyucuları onu altın torklar, ballı pastalar ya da bunlar

yoksa et ve yiyeceğe boğarlardı. Ancak bir adam İrlandalı bir şaire en ufak bir saygısızlık etsin, rahiplik görevini Hıristiyan papazlara devrettikten yüzlerce yıl sonra dahi şair, karşısındakinin yüzünü siyah lekelerle donatıp baarsaklarını suya çevirecek bir yergi besteler ya da suratına bir 'deli adam tutamı' fırlatarak onu çıldırtırdı. Gezgin Gal şairlerinden günümüze ulaşan lanet şiirleri, onların zor başa çıkılabilir insanlar olduklarını gösteriyor. Diğer yandan saray şairleri, lanet ya da yergi kullanmaktan men edilmişlerdi ve hakarete uğradıkları zaman yasal tazminata başvurmak zorundaydılar. 10. yüzyıl Gal yasalarının 'ev gezen bardları' ilgilendiren bölümüne göre, "dokuz inek, dokuz pens karşılığı para değerinde" *eric*[1], talep edebilmektedirler. 'Dokuz' sayısı, eski koruyucuları dokuz katmanlı Müz'den gelmektedir.

Antik İrlanda'da ollave ya da usta-şair masada kralın yanına oturur, kraliçe kadar ayrıcalıklı tek kişidir ve kıyafetlerinde altı farklı renk giyer. Ortaçağ Galcesinde usta-şair anlamına gelen 'bard' kelimesinin İrlanda'da anlamı farklıdır ve 'bilgeliğin yedi evresinden' geçmemiş daha aşağı rütbeden şairleri, çok zor bir on iki yıllık eğitimden sonra kazandıkları adla, *ollaveları* anlatır. İrlanda bardlarının pozisyonları 7. yüzyıl *Crith Gablach Kanunu Devamı*'nda [*The Sequel to the Crith Gablach Law*] : 'Bard, resmî eğitim almadan kendi aklıyla öğrenir' ibaresiyle geçerken daha sonra *Ollave Kitabı*'nda ise (*Book of Ollaves*, bir 14. yüzyıl kitabı olan Ballymote Kitabı'nda [*Book of Ballymote*] ortaya çıkar), açıkça şiir eğitimini yedinci yıla kadar getirebilmenin bardizm onuru içinde 'başarısız bir lisans öğrenciliğine' denk olduğundan bahsedilir. Bu durumdaki öğrenci, müfredattaki şiir ve hikâyelerin sadece yarısını ezberlemiş, ileri kalıp ve ölçü kompozisyonu çalışmamış ve Eski Goidelik bilgisi yetersizdir. Buna rağmen bu yedi yıllık eğitim,

1 İrlanda dilinde eiric kelimesinden gelen ve saldırıya maruz kalmanın karşılığı para cezası anlamında kullanılan birim. (Çev.)

bardların daha düşük bir statü sahibi olduğu Gal şiir okullarında verilenden çok daha ağırdır. Gal yasalarına göre *Penkerdd* ya da Şef Bard, sarayda yalnızca onuncu sırada, tahtın belirlenmiş varisinin solunda oturur ve Baş Demirci ile aynı statüdedir.

İrlandalı ollavın en önemli uğraşısı, karmaşık şiirsel gerçeği arıtarak net bir bildirime çevirmektir. Kullandığı her kelimenin tarihsel, mitik değerini bilir ve sıradan insanın kendi işine gösterdiği takdirle ilgilenmez; yalnızca nadiren buluştuğu ve gösterişsiz, nükteli doğaçlamalarla karşılıklı ilişki kurduğu meslektaşlarının yorumuna değer verir. Yine de her zaman Temaya sadık kaldığı söylenemez. Kehanet, bilim, hukuk, müzik ve tarih içeren eğitimi, bütün bu konuları dizeleştirmesine yardımcı olur. Bu nedenle Güzel Söz Söyleme Tanrısı Ogma, Üçlü-katmanlı Müz Birigit'ten sıklıkla daha önemli görülmüştür. Ortaçağ Gallerinde çok sevilen saray şairi, Temayı nerdeyse tamamen unutup müşterisi haline geldiği prense resmi dilli, yalvaran övgüler düzerken, yeteneksiz ve küçük görülen halk ozanının eğlendirici ama gösterişsiz dizelerinde çok daha büyük bir şiirsel bütünlük sergilemesi bir paradokstur.

Anglo-Sakson anlayışında dokunulmazlığı olan kutsal anlamda bir şair değil, bu anlamda sıradan bir halk şairi sözkonusudur. İngiliz şiiri üçüncü elden, Norman Fransız romanslarından, antik Britanya, Gal ve İrlanda kaynaklarından ödünç alınmıştır. Bu da İngiliz kırsal kültüründe şair kimliğine karşı Galler, İrlanda ve Highland'in ücra köşelerinde olduğu gibi yerleşik geleneksel bir saygı beslenmemesinin nedenidir. İngiliz şairler edebi bir zümre dışında bu tutkuları için hep özür diler bir pozisyondadırlar. Kendilerini sicil memuruna ya da mahkemeye kamu memuru, gazeteci, öğretmen ya da romancı olarak, şairliğin yanında devam ettirdikleri bir meslekle tanıtırlar. İngiliz

şiiri, I. Charles dönemine kadar *laureataship*[1] kapsamında değildir. (John Skelton'a verilen *laurel crown* ödülü, Latinceyi güzel kullanımı içindir ve VIII. Henry'nin onun koruyucusu olma konumunda oluşu ile bağlantılı değildir.) Şiire ya da şaire dair belli bir seviyeyi koruma anlamında bir otoritesi yoktur ve bu konuda bilgi sahibi bir kurul tarafından değil, Birinci Hazine Sekreteri tarafından herhangi bir yarışma düzenlenmeden verilen bir ödüldür. Buna rağmen İngiliz şairler, hassas ve enfes bir teknikle yazmışlar ve 12. yüzyıldan bu yana hiç bir nesil, Temadan gerçek anlamda uzaklaşmamıştır.

Gerçek şudur ki, Anglo-Saksonlar antik Briton klan şeflerinin ve şairlerin gücünü kırmış, ancak köy kültürünü yok etmemiş ve dolayısıyla da bu antik Briton festival sistemi, Anglo-Saksonların Hıristiyanlığı benimsemesinden sonra da bozulmadan devamlılığını korumuştur. İngiliz sosyal yaşamı endütri üstüne değil, tarım, hayvancılık ve avlanma üstüne kuruludur ve Tema o dönemde hâlâ her yerde yaşamaktadır; çok sevilen ve popüler olarak kutlanan *Hazreti Meryem Yortusu, Meryem Ana Yortusu,* Mayıs Günü, *Yazdönümü Günü, Lammas, Aziz Michael Yortusu, All-Hallowe'en ve Noel* festivallerinde üstü kapalı bir şekilde varlığını sürdürmüş, aynı zamanda gizli bir şekilde Anti-Hıristiyan cadı topluluklarında dinsel bir doktrin olarak korunmuştur. Dolayısıyla İngiliz'in şaire geleneksel bir saygısı olmasa da, Tema'ya dair geleneksel bir farkındalığı vardır.

Tema kısaca on üç bölümden ve bir sonsözden oluşan, Artan Yılın Tanrısı'nın [*God of the Waxing Year*] doğumu, hayatı, ölümü ve yeniden doğuşunu anlatan antik bir hikâyedir. Ana bölümleri bu Tanrı'nın kaprisli ve her şeye kudrete yeten Üç-katmanlı Tanrıça'nın (anneleri, gelinleri ve onları ölüme hazırlayanın) aşkı için Azalan Yılın Tanrısı [*God of the Waning Year*] ile girdiği kaybettiği savaşı anlatır. Şair kendi-

1 Sanat ya da bilimde en iyi performans için verilen ödül ve paye. (Çev.)

ni Artan Yılın Tanrısı, kendi Müzünü de Tanrıça ile tanımlar ve rakibi kan kardeşi, diğer kendisi ve kendisinin garip, anlaşılmaz tarafıdır. Tüm gerçek şiir –Housman'ın pratik testiyle kanıtlanmış olarak- bu çok eski hikâyede yer alan her hangi bir sahneyi kutlar ve bu üç ana karakter türümüzün mirasına öylesine sıkı sıkya bağlı bir parçasıdır ki, yalnızca şiirlerde değil, duygusal stresin ifadesi olarak rüyalarda, paranoyak hayal gücünde ve delilikte kendilerini gösterirler.

Esrarengiz ve anlaşılmaz taraf olan rakip, sıkça kâbuslarda zayıf ve uzun boylu, karanlık yüzlü bir karabasan ya da Hava Prensi olarak ortaya çıkan; geriye baktığında kendi bedeninin yatakta uyurken görsün diye, rüya göreni camdan dışarı sürüklemeye çalışan, sayısız kötü, şeytani veya yılan biçimli görünümlere bürünen bir karakterdir.

Tanrıça, kendisini birdenbire bir dişi domuza, kısrağa, köpeğe, tilkiye, eşeğe, gelinciğe, yılana, baykuşa, kurda, kaplana, denizkızına ya da nefret uyandıran bir kocakarıya çevirebilecek; zayıf ve uzun, ölümcül solgunlukta bir yüzü olan, kanca burunlu, dudakları üvez meyvesi renginde, ürkütücü mavi gözlere sahip, uzun sarı saçlı güzel bir kadın figürüdür. Adları ve ünvanları sayısızdır. Hayalet hikâyelerinde 'Beyaz Hanım' ve Britanya Adalarından Kafkaslara kadar olan tüm en eski antik dinlerde *Ak Tanrıça* olarak bilinir. Homer'den bu yana Tanrıça ile olan ilişkisini bağımsızca dile getirmemiş gerçek bir şair bilmiyorum. Bir şairin görüşü, Ak Tanrıça'yı ve hükmündeki adayı ne kadar doğru tasvir ettiğiyle ölçülür diyebiliriz. Bir şiir yazıldığında ya da okunduğunda gözlerin doluşu, gırtlağın kasılışı, vücudu saran ürperti ve tüylerin diken diken oluşu, Ak Tanrıça'ya; Müz'e ya da Yaşayan Her Şeyin Anasına; dehşet ve şehvetin kadim gücüne; sarılışı ölüm olan dişi örümceğe ya da kraliçe arıya seslenen, gerçek bir şiir için geçerlidir. Keats'in 'Bana onu hatırlatan her şey içimden bir mızrak gibi geçer' tabirine uysa da uymasa da, Housman ikinci bir test önermek-

tedir. Bu da Tema'yla eşit olarak ilgilidir. Keats ölümün gölgesi altında kendi Müzü Fanny Brawne için yazıyordu: 'Kan için kükreyen mızrak' karanlık celladın ve gasp edenin geleneksel silahıdır.

Kimi zaman, içinde bir karakterin yer almadığı ya da olaysız bir sahnenin tasvir edildiği bir şiirin öğeleri onun görülmeyen varlığını açıkça verebiliyorsa bu tüylerin diken diken oluşu için yeterlidir: Örneğin, baykuşlar öttüğünde, ay bulutların içinden bir gemi gibi süzülürken, şelalenin üstünde beraber yavaşça sallanan ağaçların ve uzaktan duyulan bir havlama sesinin ya da karlı bir havada çalan çan seslerinin birdenbire yeni yılı müjdeleyişi.

Klasik şiirden alınabilecek derin fiziksel duyumsal tatmine rağmen, ağırbaşlı bir dinginliği devam ettirememenin dışında hiç bir zaman tüyleri diken diken eden ya da kalbi hızlandıran bir niteliği yoktur. Bu tetersizlik, Klasik şair ile gerçek şairin *Ak Tanrıça*'ya olan tavrındaki farklılıktan kaynaklanır. Bu, gerçek şairi, Romantik şairle tanımlamak değildir. 'Romantik' sıfatı, romans dizelrinin yazarlarının kadına duyulan hürmeti tanımlamak için Batı Avrupa Kültürü'ne tekrar dahil edilmiş gerekli bir kelime olsa da, gelişigüzel kullanımı sonucu anlamı lekelenmiş durumdadır. 19. Yüzyılın tipik Romantik şairi fiziksel olarak dejenere olmuş, rahatsız, melankolik ya da uyuşturucuya bağımlı, kritik derecede dengesiz; gerçek şair Tanrıça'yı zaten onun ellerinde olan hayatına ve kaderine hükmeden bir sevgili olarak görür. Klasik şair ise –ne kadar üstün yetenekli ve gayretli olsa da- bu testi geçemez; çünkü kendisini Tanrıça'nın efendisi olarak, O'nu da koruması altında sıradan bir metres olarak görür. Kimi zaman da O'nun muhabbet tellalıdır; dizelerine gerçek şiirlerden ödünç aldığı 'güzelliklerle' damızlık bir cazibe katmaya çalışır. Klasik Arap şiirinde 'tutuşturma' (kindling) adı verilen bir teknik vardır. Şair, şakıyan bülbülleri, berrak nehirleri ile bir koruluğu, göz kamaştırıcı güzellikte

bir atmosferi betimlemeye başlar ve hemen ardından daha bu öğeleri geliştirmeden asıl konuya –örneğin koruyucusuna yönelik cesaret, dindarlık ve büyüklük anlatan bir övgüye- geçer ve bu ağırbaşlı yansıma, insan hayatının belirsizlik ve kısalığını anlatmak içindir. Klasik İngiliz şiirinde ise bu tutuşturma süreci parçanın tümüne yayılmıştır.

Kitabın bundan sonraki bölümleri, Temanın ardışık biçimlerinde barınan çeşitlenerek değişen bir antikitenin kutsal büyüsünü keşfedecektir. Görevi, tüm edebiyata, gezgin şair standardıyla kitleleri eğlendirebilme yetisine göre değer biçmek olan edebiyat eleştirmeni, akıldışı ve saçma sapan bir grup kısrak yuvası olarak görecekleriyle eğlenmekte, bilim adamları ise herhangi bir yorum yapmaktan kaçınmakta serbesttirler. Ama gerçekten, kimdir bilim adamı? Üyesi olduğu akademiden atılmanın acısı altında bile zincirlerini kıramayacak olan biri.

Peki ya 'kısrak yuvası' nedir? Özgün baladın kahramanı Odin yerine Aziz Swithold'u koymuş olsa da, Shakespeare bir ipucu veriyor:

"Üç kere dolaştı ıssız toprakları Swithold
Gece Kısrağı ve dokuz tayı ile buluştu,
Kondo yere vaad etmek için ona nişanını.
Ve sen yıkıl karşımdan cadı, git buradan!"

Odin'in yiğitliğine dair daha doğru bir açıklama, büyük ihtimalle 14. yüzyıla tarihli, Kuzey'e ait bir şiir olan *Gece Kısrağına karşı Büyü* [*Charm against the Night Mare*] adlı şiirde verilmektedir:

"Gecenin eri, sürdü atını karanlığa
Ne kılıç, ne doğru, ne ışık
Aradı buldu o kısrağı
Bağladı kendi saçlarıyla

Yemin etti gece yarısı
Sürmesin o gece atını
Onun sürdüğü yerde diye"

Gece Kısrağı; Ak Tanrıça'nın en zalim yönlerinden biridir. Rüyalarda rastlanan yuvası, kayalıkların zirvesinde ya da dev porsukağacının dallarında beyaz at tüyleriyle sıralanmış dikkatlice seçilmiş dallardan, peygamber kuşlarının tüylerinden yapılmıştır ve üstüne şairlerin çene kemikleriyle, iç organları serpilmiştir. Eyüp Peygamber onun için; "Kayanın üstünde yaşayıp orada bekler ve yavruları kan emer." der.

İkinci Bölüm

AĞAÇLARIN SAVAŞI

Anlaşıldığı kadarıyla gezgin Galli şairler -İrlandalı şairler gibi- geleneksel romanslarını düzyazı biçiminde oluşturup duygusal vurgu gerektiren anlarda arp eşliğinde, dramatik dizelere çevirerek aktarıyorlardı. Bu romansların bazıları arızalı dizeleriyle[1] birlikte tam olarak günümüze ulaşmış olsa da, diğerleri bu açıdan eksiktir ve kimileri, örneğin *Llywarch Hen*[2] romansı, yalnızca sıradan düz dizeleriyle kalabilmiştir. En ünlü Gal koleksiyonu *Mabinogion* –genellikle *'Gençlik Romansları'* (*Juvenile Romances*) olarak tanımlanır - her bard çırağının bilmek zorunda olduğu, 13. yüzyıla ait klasik bir örnektir ve *Kırmızı Hergest Kitabı*'nda yer alır. Neredeyse tüm arızalı dizeleri kayıptır. Bu romanslar ortaçağ halk şairinin sermayesidir ve bazıları kendi dilleri içinde diğerleriyle karşılaştırıldığında aktardığı görgü ve ahlak konusunda daha günceldir.

Kırmızı Hergest Kitabı, *Taliesin Kitabı* adı verilen, karmakarışık, içlerinde arızalı dizelerden oluşan *Taliesin Romansı*'nında bulunduğu – *Mabinogion*'da yer almayan- 58 şiir içermektedir. Ancak romansın ilk bölümü geç 16. yüzyıl tarzı bir yazmadır. Bu yazma *Peniard Yazması* adını taşır ve aynı arızalı dizelerle tam olarak, ama farklı metin biçimleriyle ilk defa erken 19. yüzyılda *Myvyrian Archaiology*[3] dâhilinde

1 Tarih öncesine dayanan bu mitlerin sonradan belirlenmiş ölçü ve kalıplarla anlatıldığı bölümlere ek olarak, bu kalıba uymayan bozulmamış orjinal dizeleri de barındırdığı düşünülen dizeler. (Çev.)

2 Llywarch Hen (Yaşlı Llywarch), Briton Krallığı Rheged'in prensidir ve yaşamı bugün kayıp olan ve yalnız bir seri *englynion* olarak günümüze ulaşmış, dörtleme biçiminde yazılmış bir romanstır. (Çev.)

3 Myvyrian Archaiology, Ortaçağ Gal Edebiyatı koleksiyonunu içeren 1801-1807 yılları arasında basılmış 3 ciltlik bir kitaptır ve John Gwenogvryn Evans,

basılmıştır. Lady Charlotte Guest bu parçayı diğer iki elyazmasının yardımıyla tamamlayarak çevirmiş ve kendisine ait diğer bir çeviriye, iyi bilinen 1848 tarihli, *Mabinogion* metnine dâhil etmiştir. Ne yazık ki, bu iki yazmadan birisi Iolo Morganwg'ın[1] -18. yüzyılda yaşamış bir sahtekârın- kütüphanesinden gelmektedir ve dolayısıyla bu çeviri, -sözkonusu yazmanın sahteliği henüz kanıtlanmamış olsa dahi- güvenle orjinal bir yapıt olarak değerlendirilemez.

Romansın hikâyesi şudur. Penllyn'den gelen Tegid Voel adlı bir asilin Caridwen -ya da Cerridwen- adlı bir karısı ve iki çocuğu vardır. Çocuklarından Creirwy, dünyanın en güzel kızı, fakat oğlu Afagddu ise dünyanın en çirkin çocuğudur. Tegid Gölü'nün ortasındaki bir adada yaşarlar. Annesi Cerridwen, Afagddu'nun çirkinliğini telafi etmek için onu çok akıllı yapmak ister. Bir 12. yüzyıl romans kahramanı büyücü Toledo'lu Vergil'in kitaplarındaki bir tarifi kullanarak, bir yıl ve bir gün boyunca kazanda birlikte kaynaması gereken bilgi ve ilhamı birleştirerek bir karışım hazırlar. Her mevsim kazana, gezegenlerin belirli konumlarına denk gelen saatlerde toplanmış sihirli bitkilerden ekler. Bitkileri toplarken Caereinion'da Llanfair'in papazı Gwreang'ın oğlu küçük Gwion'u da karıştırsın diye kazanın başına koyar. Yılın sonuna doğru üç kızgın damla küçük Gwion'un parmağına damlar ve parmağını emen Gwion, tek bir anda geçmişte var olmuş, bugün var olan ve gelecekte var olacak her şeyin doğası-

Gal yazmalarının diplomatik ve varyasyonlarını üretene kadar Ortaçağ Gal Edebiyatı tercümanlarının tek kaynağı olarak kalmıştır. (Çev.)

1 Iolo Morganwg, gerçek adı Edward Williams (10 Mart 1747 – 18 Aralık 1826) olan, antik Gal kültürü ve antika uzmanı, şair ve koleksiyoncunun bardik adıdır. Ölümünden sonra elindeki yazmaların çoğunun kendi taklit ettiği sahte yazmalar olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte Gal Kültürü'ne çok büyük etkisi olmuştur ve 1792'de Modern bardları birleştirmek için oluşturulmuş olan *Gorsedd*'in (*Gorsedd Beirdd Ynys Prydain*) kucusudur. Sahte yazmalarında geliştirdiği felsefenin, erken neo-druid hareketi üzerindeki etkisi de çok büyüktür.

nın anlamını öğrenir. Böylelikle de Cerridwen'in işi bitince kendisini öldürmek isteyeceğini görür. Bu yüzden kaçmaya başlar ve Cerridwen de onu çığlık atan kara bir cadı şeklinde kovalar. Kazandan içtiği damlaların gücünün yardımıyla kendini tavşana dönüştürdüğünde, Cerridwen de av köpeğine dönüşür. Gwion bir nehre atlayıp balık olduğunda, o da su samuru olur. Kuş olup uçtuğunda Cerridwen şahin olur. Gwion sonunda bir ahırda yerde ayıklanmış bir buğday tanesine dönüştüğünde ise, Cerridwen kara bir tavuğa dönüşür ve onu yer. Kendi formuna döndüğünde kendini Gwion'a hamile bulur ve dokuz ay sonra onu çocuğu olarak dünyaya getirir. Çocuk çok güzeldir ve Cerridwen onu öldürmeye kıyamaz. Onu deriden bir çantaya koyarak Mayıs Günü'nden[2] iki gün önce denize atar. Gwion, Dovey yakınındaki Gwyddno Garanhair bentine sürüklenir ve oraya balık avlamaya gelen Gwyddno'nun oğlu Gwynedd (Kuzey Galler) Kralı'nın yeğeni, Prens Elphin tarafından kurtarılır. Elphin balık tutamamış olsa da, Gwion'u kurtardığı için iyi ve değerli bir iş yaptığını ve ödüllendirildiğini düşünerek Gwion'e 'iyi değer' ya da 'güzel kaşlı' anlamına gelen *Taliesin* adını verir; bu, romans yazarının cinas kullanımıdır.

Elphin, kral amcası tarafından Dyganwy'de (Llandudno yakınlarında) başkent Gwynedd'de tutsak edildiğinde, çocuk Taliesin onu kurtarmak için oraya gider ve bir akıl gösterisiyle Maelgwyn'in 24 saray bardını şaşkına çevirerek prensi kurtarır. 8. yüzyıl tarihçisi Nennius[3], Maelgwyn dalkavuk bardlarından ve şefleri Heinin'den bahsetmiştir. Taliesin önce bardlara bir büyü yaparak, elleri ağızlarında

2 Keltik Beltane ve Germanik Walpurgis Night festivalleriyle bağlantılı olarak 1 Kasımdan tam yarım yıl sonraki tarihe denk gelen Kuzey Avrupa pagan kültürüne ait baharı kutlama günü. Hıristiyanlığın kabulünden sonra adı değiştirilerek dini bayramlara dâhil edilmiştir. (Çev.)

3 Nennius, 8. ve 9. yüzyıllarda yaşamış Galli bir keşiştir. 830 yılına tarihlenmiş, Arthur Efsanelerine büyük katkısı ve etkisi olan *Historia Brittonum*'un yazarı olarak kabul edilmişse de yaşamı ve bu yapıtın yazarı oluşu tartışmalıdır. (Çev.)

küçük çocuklar gibi *blerwm blerwm* sesinden oluşan bir şarkı söylemelerini sağlar ve ardından anlayamadıkları uzun ve bilmece biçimli bir şiir olan *Hanes Taliesin*'i okur. Bu şiir V. bölümde yer alacaktır. Romansın Peinardd biçimi tam olmadığı için, bilmecenin cevabının – *Rumpelstiltskin Romansları*, *Tom Tit Tot*, *Oedipus* ve *Samson*'da olduğu gibi- sonunda verilmiş olması olasılığı yüksek. Ancak diğer arızalı şiirler Taliesin'in, Heinin ve diğer bardların aptallıkları ve cahillikleriyle sonuna kadar alay ettiğini ve asla sırrını açığa vermediğini öneriyor.

Romans'ın Lady Charlotte'un çevirdiği biçiminde hikâyenin zirve noktasında çocuk Taliesin tarafından sunulan başka bir bilmece daha vardır:

"Ne olduğunu keşfet:
Tufandan önce gelmiş bu güçlü yaratığın
Eti yok, kemiği yok,
Damarı yok, kanı yok,
Başı yok, ayakları yok...
Kırda, ormanda...
Eli yok, ayağı yok.
Yine de dünyanın yüzü kadar geniş,
Ve ne doğmuş,
Ne de görülmüş olan..."

Cevap adıyla 'Rüzgâr'dır ve Kralı korkutarak Elphin'i zindandan çıkarmaya iten de, vahşi bir rüzgâr fırtınasıdır. Bunun ardından Taliesin, Elphin'in zincirlerini bir büyüyle kırar. Büyük ihtimalle şiirin erken bir biçiminde rüzgâr, yoldaşı Afagddu ya da Morvran'ın pelerininden bırakılmış olarak söylenmiş olmalıdır; çünkü Taliesin Romansı ile birçok ortak yöne sahip, erken ortaçağa ait *Büyük Bard Akademisi Tutanakları'nda* (*Proceedings of the Grand Bardic Academy*) yer

alan Morvan'ın İrlandalı karşılığı olan Marvan'da durum böyledir. "*Bir parçası oradaki her bardın göğsüne esti ve hep beraber ayağa kalktılar.*" Bu bilmecenin yoğunlaştırılmış bir biçimi *Flores of Bede*'de, Taliesin Kitabı'nda övülen bir yazarda karşımıza çıkar:

> "*Dic mihi quae est illa res quae caelum, totamque terram replevit, silvas et sirculos confringit... omnia-que fundementa concurit, sed nec oculis videri aut manibus tangi potest.*"
>
> "*Hangi cennet o, ne olduğunu söyle? Bütün dünyayı doldurdu, ormanda ve her yerde hangi temelleri sarsıyor? Gözlerin görmediği, ellerin dokunmadığı yerde.*"
>
> *[Cevap]Ventus: Rüzgâr*

Burada hata olamaz. Ancak Hanes Taliesin, 'bana bu bilmeceyi sor' (Dychymig Dychymig; 'riddle me this riddle') ve 'Ne olduğunu keşfet' (Dechymic pwy yw; 'Discover what it is?')[1] kalıplarından öncesinde yer aldığından, yorumcular şiiri bir bulmaca gibi okumayı dahi reddederler. Kimileri bu şiiri, sadece kulağa kutsal gelen birkaç saçma dize ve Edward Lear ve Lewis Carroll'un önceki bir dönemde üretilmiş, güldürmeye yönelik benzer örnekleri olarak değerlendirirken, bazıları da Druidik doktrinle bağlantısı olan bir çeşit mistik ruh göçü ile ilgili olarak ele alır, ama bu konuda yapılmış bir açıklama da yoktur.

Burada gerçekte bana ait olmayan bir konuda yazma cüretini gösterdiğim için özür dilemeliyim. Ben Galli değilim. Gal Kraliyet Piyadelerinde görev yapmama, Aziz Davut Günü'nde pırasa yememe ve zaman zaman Galler'de yaşamış olmama rağmen, modern Gal Kültürü üstünde bir hâkimiyetim yok. Ortaçağ tarihçisi de değilim. İşim şiir

1 Başka bir formu *dychymig dameg'tir* ('a riddle, a riddle') ve As You Like It'te Jacques'ın soytarıları daire içine çağırmak için kullanılan Yunan kültürüne ait bir dua olarak tarif ettiği gizemli *ducdame ducdame*. Belki de garipliği ile hatırlanan Shakespeare'in Galli hocasının sevdiği bir şaka.

ve ortaçağ Gal halk şairleriyle, şairin temel zenginliğinin mitlerin bilgisi ve bunların anlaşılması olduğu konusunda hem fikirim. Bir gün, Annwm (*Dipsiz Yer*) Kralı Arawn ve Dôn'un iki oğlu, Gwydion ile Amathaon arasında geçen savaşı anlatan antik Gal miti *Câd Goddeu*'nun [*Ağaçların Savaşı*] anlamını düşünürken, ben de Llanfair'li Gwion'un yaşadığı deneyimi yaşadım. İlhamın birkaç damlası kazandan uçtu ve ben birdenbire en son çocukluğumda okuduğum Gwion'un bulmacasına geri döndüğümde onu anlamlandırabileceğime emin oldum. Bu Ağaçların Savaşı'na bir Kızkuşu, bir Beyaz Karaca ve Annwm'dan gelen bir Köpek sebep olmuştur. Antik Gal Triadları'nda vecizelerle konuşan bir dille ya da tarihsel gözlemlerin epigram üçlemeleriyle düzenlenmiş bir koleksiyonudur ve *Britanya'nın Üç Savaşı* olarak tanımlanmaktadır. *Taliesin'in Romansı* ise *Câd Goddeu* adı verilen uzun tek bir şiir ya da birleştirilmiş ayrı şiirlerden oluşur ve dizeleri *Hanes Taliesin* gibi anlamsız olarak değerlendirilmiştir. Bunun nedeni dizelerin kasıtlı olarak değiştirilmiş, orjinal anlamın saklanmış olmasıdır. Aşağıda romansıns D.W. Nash'ın, Viktoryen Dönem'e ait -tam anlamda güvenilir olarak nitelendirilemese de- elimizde bulunan en iyi çevirisi yer almaktadır. Şiire ait olan bölümün yarısı, tüm potpuriye adını veren kısımdır ve bu dizelerin Gwion'un bilmecesiyle olan ilişkilerinin anlaşılabilmesi için zor bir çalışmayla ayrılmaları gerekir. Sabır!

CÂD GODDEU
[Ağaçların Savaşı]

Ben her şekle büründüm,
Uygun biçim giymeden.
Ben dar bıçak oldum kılıçta.
(Göründüğünde inanacağım ona.)
Ben havada bir damla,

Ben parlayan bir yıldız,
Ben kelimesi bir kitabın,
Ben bir kitabın aslı,
Ben bir fenerde ışık oldum
Bir yıl ve de yarısında.
Ben bir köprü oldum
Aşıp geçmek için üç nehri.
Ben kartal gibi yol aldım,
Ben denizde bir kayık,
Ben savaşta bir lider,
Ben bir çocuğun kundak bezinin lifi,
Ben elde bir kılıç,
Ben döğüşte kalkan,
Ben arpın telleri oldum,
Büyülenmiş bir yıl boyunca
Suyun köpüklerinde.
Ben ocak demiri ateşte,
Ben ağaç oldum saklı yerde.
Şekline bürünmediğim hiçbir şey yok.
Döğüştüm küçükte olsa
Goddeu Brig savaşında,
Britanya'nın hâkiminden önce
Kaynayan filolar içinde.
Umursamaz bardlar, olmadıkları gibi görünür
Sanki vahşi bir canavarlar,
Yüz başlı.
Ve ölümcül bir savaş,
Dilin kökünde.
Ve başka bir kavga,

Aklın berisinde.
Bacağında bir kurbağa,
Yüz pençe,
Benekli ibikli bir yılan,
Onları cezalandırmak için etlerinde,
Günahları için yüz ruh.
Ben Caer Fefynedd'deydim
Ttelaşlandırmak için oradaki kırları ve ağaçları
Yolcular görür onları
Savaşçılar hayrete düşer
Yeniden doğduğunda çatışma
Gwydion'un yaptığı gibi.
Cennete çağrı var,
Ve İsa'ya, yardım etsin diye
Onların kurtuluşu için.
Her şeye hâkim Tanrı'ya.
Eğer Tanrı cevap verseydi
Büyü gücünden ve tılsımdan,
Farz et ilk ağaçların şeklini,
Senle birlikte o sırada
Durdur insanları
Savaşmayı bilmeyenleri.
Ağaçlar büyülendiğinde
Onlar için umut vardı,
Yolundan yıldırmak için...
Çevreleyen ateşleri.
Üçü uyum içinde daha iyidir,
Daire olmuş sürerken zevkini,
Birisi hatırlar

Tufan'ın öyküsünü,
Ve İsa'nın çarmıhını
Ve Yargı Günün yakınlığını.
Kızılağaçlar ilk sırada,
Savaşı başlattı.
Söğüt ve üvez,
Yavaştı girerken sıraya.
Erik bir ağaçtır,
İnsanlar tarafından sevilmeyen;
Doğasının benzeri muşmula gibi,
Ağır zahmetin üstünden gelen.
Gölgesinde taşır kendini fasulye,
Bir hayaletler ordusu.
Ahudududan olmaz
En güzel yiyecek.
Bu sığınakta yaşar,
Kurtbağrı ve hanımeli,
Ve sarmaşık kendi mevsiminde.
Katırtırnağı savaşta büyüktü.
Kiraz ağacına sitem vardı.
Huş ağacı, asil ruhlu olsa da
Sıraya girmede yavaştı;
Ama korkaklığından değil, büyüklüğünden.
Görünüşüdür o...
Bir yabancı ya da vahşinin.
Çam ağacı saraydan,
Savaşta güçlü,
Benim tarafımdan övülen
Kralların önünde,

Karaağaçlar tebası.
Bir ayak yana sapmaz,
Tam merkeze hücumu,
Ve durduğu yer en uzak uç.
Fındık yargıçtır,
Yemişleri senin çeyizin.
Kurtbağrı kutsanmış.
Savaşta güçlü şeflerdir
... ve dut ağacı.
Zengin kayın ağacı,
Ve çobanpüskülü
Çok cesurdu;
Her yanı sivri uçlarla korunan,
Elleri yaralarken.
Uzun dayanıklı kavaklar
Savaşta çoğu kırılmış.
Yağmalanmış eğrelti otu;
Katırtırnağı ve yavruları:
Karaçalı iyi huylu değildir,
Evcilleştirilene dek.
Funda teselli ediyordu,
Rahatlatıyordu insanları.
Böğürtlen kovalıyordu.
Meşe hızla hareket halinde,
Önünde yer ve gök titrer,
Düşmana karşı güçlü kapı bekçisidir
Adı tüm diyarlarda.
Karamuk birbirine bağlı,
Yakılmak için verilmiş.

Diğerleri reddedilmiş
Açılmış deliklerde
Büyük vahşetin yarattığı.
Savaş alanında
Delicesine öfkelidir...
Zalim dişbudak.
Kestane çekingen,
Mutluluktan çekilirken.
Simsiyah bir karanlık olacak,
Titreyen dağlar olacak,
Kızgın yanan bir ocak olacak,
Önce kocaman bir dalga gelecek,
Ve çığlık duyulduğunda
Kayın tepelerine yeni yapraklar yeşerecek,
Solmuşluğundan kurtulup, yenilenecek şekli;
Meşenin tepesi karışık.
Maelderwli Gorchan'dan.
Kayanın yanında gülümseyen
Doğası ateşten yoksun armut ağacı.
Ne anadan ne babadan,
Ben yaratıldığımda,
Kanım ya da vücudumdu;
Dokuz çeşit yetinin,
Meyvelerin meyvesi,
Tanrı'nın beni yarattığı meyveden,
Dağ çuhaçiçeklerinin goncalarından,
Ağaçların ve çalıların tomurcuklarından,
Dünyanın ve dünyaya ait olanından.
Ben yaratıldığımda

Isırgan otu çiçeklerinden,
Dokuzuncu dalganın suyundan,
Math'le büyülendim,
Ölümsüz olmadan önce.
Gwydion'la büyülendim,
Britonların yüce büyücüsü.
Eurys'in, Eurwn'in
Euron'un, Medron'un,
Sayısız sırlarında
Math kadar öğrendim...
İmparator hakkında bilirim.
Yarı yarıya yandığında.
Biliyorum yıldızın bilgisini
Yıldızların dünyadan önce (dünya yaratılmadan önce)
Bu yüzden doğdum ben,
Kaç tane dünya var ki.
Usta şairlerin geleneğidir
Kendi diyarlarına övgü söylemek.
Lloughor'da çaldım sazımı,
Mor içinde uyudum.
Her yanım çevrilmemiş miydi benim
Dylan Al Mor ile,
Ortada sedirde,
Prensin iki dizi arasında,
İki kör mızrağın üstünde?
Gökler yere indiğinde
Ve sel derinlere
Aceleci vahşi bir dürtüyle.
(Ben bilirim) dört şarkıyı

Onların keyfine hizmet eden
Ne genci var, ne de yaşlısı
Sadece ben, gelince onların şiirlerine.
Dokuz yüzün hepsini bilen herhangi bir şarkıcı
Benim bildiğim,
Kan lekeli kılıca ait.
Onur benim rehberim.
Tanrı'dan öğrenmek yararlı.
(Ben bilirim) yaban domuzunun öldürülüşünü,
Görünüşünü, kayboluşunu,
Onun dillerin bilgisini.
(Ben bilirim) adı Splendour olan ışığı,
Ve hükmeden ışıkların sayısını
Ateş ışınları saçan
Dibin üstünde yüksekte.
Ben benekli bir yılan oldum tepe üstünde;
Ben bir engerek oldum gölde;
Ben eskiden kötü bir yıldız.
Ben değirmende bir ağırlık oldum. (?)
Cübbem kıpkırmızı.
Kötü kehanette bulunmam
Dört nefes tütün
Onları taşıyıp götürecek herkese:
Ve bir milyon melek,
Bıçağımın ucunda.
Güzel olan sarı attır,
Ama yüz kat daha güzel
Benim çölkoşarım.
Martı kadar hızlı,

Ki beni geçemez
Sahil ile deniz arasında.
Ben kan tarlasınında baş değil miyim?
Ganimetin yüz payı bende.
Başımdaki çelenk kırmızı mücevherlerden,
Kalkanımın çerçevesi altından.
Benim kadar daha iyisi doğmadı,
Ya da bilinmedi,
Goronwy'den başka,
Edrywy'nin vadilerinden.
Parmaklarım uzun ve beyaz,
Uzun parmaklarım çoban olduğumdan beri.
Dünyayı gezdim
Bilge olmadan önce
Yol aldım döndüm tüm dünyayı,
Yüz adada uyudum;
Yüz şehirde hayat sürdüm.
Bilge Druidler,
Arthur'a kehanetiniz bu mu?
Yoksa ben miyim kutladıkları,
Ve İsa'nın çarmıha gerilişi,
Ve Yargı Gününün yakınlığı,
Ve Tufan'ı hatırlayan?
Altın içinde altın mücevher,
Zenginleştirildim
Ve zevk sefa içindeyim
Kuyumcunun zalim tuzağında.

Biraz sabırla Ağaçların Savaşı'na ait olan dizelerin çoğu, birbirine karışmış bu 4-5 şiirlik metinden ayrılabilir. Aşağıda kolay bölümlerin

geçici bir restorasyonu yer almaktadır ve zor bölümler boş bırakılmıştır. İlk evrede böyle bir çözüm getirmiş olma nedenim sırası geldiğinde şiirde yer alan kinayelerin tartışılmasıyla ortaya çıkacaktır. Orjinal şiire en uygun ölçü olan balad ölçüsünü kullandım.

AĞAÇLARIN SAVAŞI

Fefynedd'de oturduğum yerde (Satırlar 41-42)
O güçlü şehirden,
Seyreyledim ağaçların ve yeşilin
Telaşını.

Yolcular meraklandı, (43-46)
Savaşçılar dehşete düştü
Bu savaşta,
Ancak Gwydion'un ateşle yebileceği gibi

Dilin kökeninde (32-35)
kavganın en dehşetlisi,
Diğeri köpürürken
aklın berisinde hiddetli.

Cephe hattında kızılağaçlar (67-70)
Daldı savaşa,
Söğüt ve Üvez
geç girdi düzene.

Çobanpüskülü koyu yeşil, (104-107)
azimle karşı durdu;
Mızrak uçlarıyla bezenmiş,
elleri yaralayan.

Meşenin seri adımıyla (117-120)
yer gök inledi;
'Kapının Azmidir'
Adı her dilde.

Katırtırnağı büyüktü savaşta (82,81,98,57)
Ve sarmaşık baştı;
Fındık hakemidir
Bu büyülü anın.

Kaba ve vahşiydi [Göknar?], (88,89,128,95,96)
Zalimdi dişbudak –
Bir adım yalpalamaz
Direk halbe dalar.

Çok asil de olsa huş, (84-87)
Silahlandı ama geç:
Korkaklığından değil,
Büyük oluşundan.

Funda teselli verdi, (114,115,108,109)
Zorluk çekenlere
Uzun dayanan kavaklar,
Savaşta çok kırılır.

Kimisi atıldı (123,126)
Savaş meydanından
Açtığı deliklerden.
Düşman gücünün

Çok öfkeliydi [asma?], (127,94,92,93)
Uşakları karaağaç;

Överim onu göklere dek
Diyarların krallarına.

Korunakta gezinir (79,80,56,90)
Kurtbağrı ve hanımeli;
Savaşı bilmez.
Saraylıdır çam,

Küçük Gwion bu karşılaşmayı orjinal *Câd Goddeu* olarak değil:

"Bir savaş
Ancak Gwydion'un ateşleyebileceği gibi"

şeklinde açıklar.

Yorumcular, değiştirilmiş ve karıştırılmış dizeler yüzünden yanılarak Kelt geleneğinde Druidlerin ağaçları büyüyle savaşçılara çevirebilme ve savaşa yollama gücü olduğuna dair eski bir inanışa gönderme yaparlar. Ancak 19. yüzyıl Gal araştırmacılarından Edward Davies'in ilk defa 1809 tarihli Kelt Araştırmaları'nda basılan yorumunda da yer aldığı gibi, Gwion'un anlattığı savaş sıradan ya da fiziksel bir savaş değil, bilge insanların aklında ve sözlerinde geçen entelektüel anlamda bir mücadeledir. Davies aynı zamanda tüm Kelt dillerinde 'Ağaçlar' kelimesinin 'Harfler' kelimesine karşılık geldiğine ve Druid okullarının ormanda ya da koruluklarda kurulduğuna dikkat çeker. Druid gizemlerinin büyük bir bölümü farklı ağaç dallarıyla ilgilidir. En eski İrlanda alfabesi *Huş-Üvez-Dişbudak* [*Beth-Luis-Nion* ('*Birch-Rowan-Ash*')] adını, bir ağaç serisinin ilk üç ağacının isimlerinin baş harflerinin oluşturduğu bu alfabe sekansından alır. Davies buraya kadar doğru yoldaydı ancak daha sonra yanılmıştır; çünkü şiirlerin değiştirilerek karıştırılmış olduğunun farkında değildir ve akla en uygun geldiği şekilde yorumlamaya çalıştığı için de yanlış tercüme etmiştir.

Gözlemleri, yeşilin ve ağaçların telaşına değinen pasajı anlamamıza yardımcı oluyor.

Mutluluktan çekilmiş (130-53)
Mecbur ve memnun
Bürünmüş baş harflerine
Alfabenin.

Bunu takip eden dizeler savaşı anlatan bölüme giriş niteliğinde görünmektedir:

Kayının yaprakları (136-137)
Yeşerince tepesinde
Değişti yenilendi
Solmuş yerinde.

Kayın erip zenginleştiğinde, (103,52,138,58)
Büyülerle dualara rağmen,
Meşe'nin tepesi büyür de dolaşır,
Umut var ağaçlar için.

En azından bu bile Galler'de, yakın bir dönemde eski alfabelere dair bir canlanma yaşandığını göstermektedir. 'Kayın' [beech] kelimesi, 'edebiyat' [literatüre] kelimesine karşılık gelen genel bir kullanımdır. Kitap anlamına gelen İngilizce 'book' kelimesi, harfler anlamına gelen Gotik bir kelimeden gelmektedir ve Almanca *buchstabe* kelimesi gibi etimolojik olarak 'beech' kelimesi ile bağlantılıdır; çünkü yazı tabletleri kayından yapılmaktadır. 6. yüzyıl piskopos-şair Venantius Fortunatus'un yazdığına göre: "*Barbara fraxineis pingatur runa tabellis*": 'Bırakın barbar rünleri, kayın tabletlerde kalsın'. 'Dolaşmış meşe tepeleri' antik şiirsel gizemlere gönderme olmalı; daha önce de belir-

tildiği gibi *derwydd*, Druid ya da şair; bir 'meşe-görücüsüdür'. Erken Keltçe bir şiir, Druid Merddin, ya da Merlin'i tarif ederken, "Sabah erkenden siyah köpeğiyle 'kıymetli mücevheri' -(*glain*) ya da 'sihirli yılanın yumurtasını' (büyük ihtimalle Demir Çağına ait kazılarda bulunan türde fosilleşmiş bir denizkestanesini)- aramaya, tere ve yavşan otu toplamaya, meşenin en yüksek dalını kesmeye gitti" diyor. Gwion, 225. dizede şairlere seslenirken: "Antik şiir gizemleri Kilisenin uzayan saldırısı altında arapsaçına döndü. Edebiyat manastır dışında gelişip zenginleşmeye başlayınca, yine umut dolu bir gelecek bekliyor onları."

Savaştaki diğer taraflardan bahsederken:

Savaşta güçlü başlar,
[?] ve dut....

Kiraz hafife alınmıştı....
Kara kiraz iz sürüyordu....
Ateşli olmayan armut....

Ahududu yiyeceklerin
En iyisi değildir....

Erik bir ağaçtır
İnsanların çok sevmediği....

Doğası muşmulaya benzer....

Bu sözlerin hiç birisi şiirsel anlamda bir şey ifade etmemektedir. Ahududu mükemmel bir yiyecektir; erik ağacı çok sevilir; armut ağacı o kadar yanıcıdır ki, Balkanlar'da sıkça ayinlerde ateş yakmada çıra olarak kullanılır. Dut silah yapmada kullanılmaz ve Gwion'un zamanında kiraz asla hafife alınmıyordu; İsa'nın Doğumu hikâyesinin Sahte-Matthew İncili'nde yer alan ve popüler olan başka bir biçimiyle iliş-

kiliydi ve kara kiraz 'iz sürmez'. Son derece açıktır ki, bu sekiz meyve adından oluşan bahçe ve benim yerini 'Göknar' ile doldurduğum bir diğeri, şiirde bunu takip eden başka bir bilmece kıtasından kurnaz bir şekilde ayrılmış:

Dokuz çeşit yetisi,
Meyvelerin meyvesinin,
Tanrı'nın beni yarattığı meyvenin....

ve savaşa katılan dokuz orman ağacının adlarıyla değiştirilmiştir.

Meyve adamın hikâyesinin *Ağaçların Savaşı* şiirine mi, yoksa *Cād Goddeu*'de romansın içinde karışık halde bulunan diğer dört şiirde de farklı şekillerde "İşte Geldim" konuşma tarzında ifade edilmiş, *Taliesin*, Çiçek Tanrıça Blodeuwedd, Kimri'nin atası *Hu Gadarn* ve *Tanrı Apollon*'a mı ait olduğuna karar vermek zor. Benim fikrimce bütünde *Ağaçların Savaşı*'na aittir:

Dokuz çeşit yeti *(145-147)*
Verdi bana tanrı:
Toplanmış meyvelerin meyvesiyim
Ben dokuz çeşit ağaçtan-

Erik, ayva, çay üzümü, dut, *(71,73,77,83,102,116,141)*
Ahududu, armut,
Kara kiraz ve ak
İçimdeki üvezi paylaşıyorlar

Antik İrlanda ağaç alfabesi Huş-Üvez-Dişbudak üstüne yapılan bir çalışma ile –şiirin yazarının da açıkça bildiği- meyve adlarıyla değiştirilmiş orjinal dokuz ağacın gerçek isimlerini yerine yerleştirmek kolaydır. Emin olabiliriz ki, 'yiyeceklerin en iyisi değildir' çakaleriği;

ateş yakmak için uygunsuzluğu herkesçe bilinen ve tam tersine kırsal kesimde yanık ve haşlanmalara ilaç olarak tanınmış, 'ateşli olmayan' mürver ağacıdır; 'insanların sevmediği' uğursuz akdiken ile benzeri karadikendir ve ok yapılan porsukağacı, 'savaşta güçlü başlardır'. Geri tepen sopaların yapıldığı meşe analojisinde, porsukağacından yapılan ölümcül yaylar ve hançer sapları, saplanışı derin mızrakların yapıldığı dişbudak ile en uzun dayanan kalkanların yapıldığı kavaktır. Buna ek olarak benim bir önerim de, 'kara kiraz iz sürüyordu' dizesinde anlatılan okların gövdesinin yapıldığı ve İrlandalı şairler tarafından ağaç olarak kabul edilen 'kamış' olduğudur.

'*Ben*' ifadesi hafife alınıp küçük görülmeyi anlatır, çünkü şair Heinin ve yoldaşı bardların çocuksu görünüşüne dudak büktüğü Gwion kadar büyük değildir; belki de halen başka bir ağaç kimliğinde konuşmaktadır. İskandinavya efsanesinde ona zarar vermemek için yemin etmesi gerekli görülmeyecek kadar genç olduğundan hafife alınmış ve güneş tanrısı Balder'i öldürmüş olan Ökseotu gibi. Antik İrlanda dininde ökseotu kültüne dair bir iz bulunmamasına ve Huş-Üvez-Dişbudak alfabesinde ökseotu figürü olmamasına rağmen, doktrinleri Britanya'ya bağlı Gal Druidleri için en önemli ağaçtır ve Yorkshire'da Scarborough yakınındaki Gristhorpe'da, Bronz Çağı ağaç-tabut gömülerinde ökseotu kalıntıları bulunmuştur. Bu nedenle Gwion burada, İrlanda aktarımını değil, orjinal *Cad Goddeu*'nün Britanya Kültürü'ne dayanan aslını veriyor olabilir.

Şiirdeki diğer ağaç göndermeleri şunlardır:

Katırtırnağı çocuklarıyla birlikte....

Karaçalı iyi huylu değil
Evcilleştirilene dek....

Kestane çekingen....

Karaçalı Bahar ateşi ile işlenir ve genç dalları koyunlar için yiyecek olarak kullanılır.

Çekingen kestane savaşa katılan ağaç harflerle aynı kategoride değildir; büyük ihtimalle yer aldığı dize, *Câd Goddeu*'de bulunan – Blodeuwedd'in (Çiçek-yönünün) büyücü Gwydion tarafından tomurcuk ve çiçeklerden yapılmış olduğunu anlatan- başka bir şiirin bir parçasıdır. Şiir *Câd Goddeu*'nün diğer kısmından kolayca ayrılmakta, fakat bir ya da iki dize eksik görünmektedir. Onlar da paralel dizelerle tamamlanabilir:

Dokuz çeşit yetisi, (145-147)
Meyvelerin meyvesinin,
Tanrı'nın beni yarattığı meyvenin....

'Meyve adam' dokuz çeşit meyveden yaratılmışsa, 'çiçek kadın' da dokuz çeşit çiçekten yaratılmış olmalıdır. *Câd Goddeu*'da beş çeşit çiçekten bahsedilmektedir; *Mathonwy'nin Oğlu* Math'ın Romansı'nda anlatılan aynı hikâye çerçevesinde üç tane daha eklendiğinde –katırtırnağı, erkeçsakalı, meşe çiçeği- dokuzuncusu büyük ihtimalle alıçtır; çünkü Blodeuwedd, Mayıs Kraliçesi, (*Kilhwych ve Olwen'in Romansı'na göre*) Alıç'ın, Akdiken'in ya da Mayıs Ağacı'nın kızı olan Olwen için kullanılan başka bir isimdir, ama aynı zamanda beyaz çiçekli yonca da olabilir.

BLODEUWEDD'in ŞARKISI

Ne anadan, ne babadandır 142
Benim hanım vücudum, 144
Gwydion büyüledi beni, 156

Britonların baş büyücüsü,	*157*
Yaptığında beni dokuz çiçekten,	*143*
Dokuz farklı tomurcuktan:	*149*
Dağların çuhaçiçeğinden,	*148*
Katırtırnağı, erheçsakalı ve karamuk birlikte iç içe,	*121*
Gölgesinde fasulyenin	*75*
Beyaz bir ordu	*76*
Bu dünyadan ve bu dünyanın.	*150*
Isırgan otu çiçekleri,	*152*
Meşe, dikenç, çekingen kestane	*129*
Dokuz gücü, içimde birleşen	*(146*
Dokuz çiçeğin	*145)*
Bitki ve ağacın dokuz tomurcuğu	*149*
Parmaklarım uzun ve beyaz,	*220*
Denizin dokuzuncu dalgası gibi.	*153*

Galler'de ve İrlanda'da çuhaçiçeği, peri çiçekleri olarak bilinir ve İngiliz halk geleneğinde hafifmeşrepliği simgelerdi. (Karş. "Oynaşmanın çuhaçiçeği yolu" – *Hamlet;* "Hafifmeşrepliğinin çuhaçiçeği"- Brathwait'in *Altın Postu*) Milton'un 'sarı etekli perileri' çuhaçiçeği takar.[1] 'Karamuklar', meselde[2] şeytanın buğdaya ektiği 'burçaklardır'. Fasulye geleneksel olarak hayaletlerle ilişkilidir; Yunanlar ve Romalıların hayaletlerden korunmak için fasulye tükürme gelenekleri vardır.

1 1608 – 1674 yılları arasında yaşamış olan ünlü İngiliz şair John Milton'a ait *Doğum Kasidesi'nin* [*Nativity Ode*] 26. Bölümünün son iki dizesinde geçen ifade: "And the yellow-skirted *Fayes.* Fly after the Night-steeds, leaving their Moonlov'd maze.": "Ve sarı etekli periler. Uçardı Gecenin atlarının ardından, terk edip Ayın sevdiği labirentlerini." (Çev.)

2 İsa'nın Meselleri'nden, yalnızca Matta İncili'nde (13:24-30) yer alan ve son yargıda meleklerin 'kötünün çocuklarıyla' (burçaklar), 'krallığın çocuklarını' (buğdaylar) ayıracakları üstüne anlatılan mesel. (Çev.)

Pliny, *Doğa Tarihi*'nde ölülerin ruhlarının fasulyelerde bulunduğundan bahseder. İskoç şair Montgomerie'ye göre (1605), cadılar sabatlarına fasulye sapıyla uçarlardı.

Ağaçların Savaşı'na dönmek gerekirse, eğreltiotu İrlandalı şairler tarafından ağaç olarak kabul ediliyordu. 'Yağmalanmış eğreltiotu' ise görünmezlik ve başka büyülü güçler sağladığına inanılan eğreltiotu tohumuna gönderme olmalıdır. İki kere adı geçen 'kurtbağrı' şüpheli görünmektedir. İrlanda ağaç kültüründe kurtbağrı önemsizdir ve 'kutsanmış' olarak kabul edilmez. Büyük ihtimalle yüzüncü dizede tekrarlanışı 'kayanın yanından gülümseyecek' bitki olan yaban elmasını gizlemek için olmalıdır. Olwen için Gal efsanesinin gülen Afroditi her zaman yaban elmasıyla ilişkilidir. Doksan dokuzuncu dizede 'Yemişleri senin çeyizin' anlamsız bir şekilde fındığa bağlanmıştır. Gwion'un zamanında sadece iki meyve ağacı gelin çeyizi olarak kabul edilmekteydi. Kilise bahçesinde ve mezarlıkta yetişen porsukağacının evlilik törenlerinin yapıldığı verendaya düşmüş olan yemişleri ve yine kilise bahçesinde yetişen, Galler'de üvez ağacı yerine kullanılan porsukağacı. Benim fikrimce burada kast edilen -yapışkan tatlı yemişleriyle- porsukağacıdır. 10. yüzyıl İrlanda şiiri *Kral ve Keşiş*'te Connaught'ın kralı Guare ve kardeşi Marvan, porsukağacı meyvesini çok iyi bir yiyecek olduğu için takdir ederler.

Diğer dörtlüklerse artık deneme olarak tekrar düzenlenebilir:

Eğreltiotunu yağmaladım, *(110,160 ve 161)*
Gözetlediğim tüm sırlarla,
Yaşlı Math ap Mathonwy,
Fazlasını bilmez benden.

Güçlü savaş şefleriydi karadikenler, *(101,71-73,77 ve 78)*
Kötü meyveleriyle

Ve sevilmeyen akdiken,
Ona eş görünümüyle.

Hızla iz süren kamış (116,111,113)
Ve yavrularıyla katırtırnağı,
Ve kötüdür huyu karaçalının
Boyun eğmeyi öğrenene dek.

Çeyiz saçan porsuhağacı (97,99,128,141,60)
Kenarında savaşın suratı asık,
Yavaş yanar mürver,
Alazlayan alevin kucağında,
Ve kutsanmış yaban elması, (100,139 ve 140)
Gülerken kibir içinde
Maelderw'in Büyüsün'den
Kayanın yanında

Ama ben, hafife almalarına rağmen (83,54,25,26)
Küçük olduğum için.
Savaştım, ağaçlarla, senin düzeninde,
Goddeu Brig'in kırlarında.

Katırtırnağı savaşçı bir ağaç gibi görünmeyebilir, ama Gratius'un *Genistae Altinates* adlı kitabında uzun beyaz katırtırnağının antik dönemde mızrak ve dartlara çıta yapmak için kullanıldığından bahseder; 'yavruları' olarak adı geçen de bu olmalı. *Goddeu Brig*, Ağaç Tepeleri anlamına gelmektedir ve çevirmenleri şaşırtan da budur; çünkü düşünce *Cād Goddeu*'nün Goddeu'da yer alan bir savaş olduğu, 'Ağaçların' da Shropshire'in Galce adı olduğu üstünedir. *Maelderw'in Büyüsü* [*The Gorchan of Maelderw*], 6. yüzyıl şairi Taliesin'e ait kabul edilen uzun bir şiirdir ve Taliesin'in bu şiiri meslektaşlarına klasik bir örnek

ve zorunlu bir ödev olarak buyurduğu söylenmiştir. Elma ağacı şiirsel ölümsüzlüğün sembolü olduğu için burada Taliesin'in söylediği büyü sözlerden büyür şekilde ifade edilmiştir.

Buraya kadar sunduğum sava göre *Câd Goddeu*'deki savaşın düzeni şu şekildedir:

	Huş	Üvez	Kızılağaç	Söğüt	Dişbudak
	Akdiken	Meşe	Çobanpüskülü	Fındık	Yaban Elması
	Asma	Sarmaşık	Kamış / Katırtırnağı	K.diken	Mürver
Palmiye	Göknar	Katırtırnağı / Karaçalı	Funda	Kavak	Porsukağacı / Ökseotu
		Kurtbağrı	Hanımeli	Çam	

Orjinal biçimdeki 60. ve 61. dizeler arasındaki sekiz dizelik -"Şefler düşüyor" ile başlayan ve "Kalçalarına kadar kan içinde" ile biten kısım- D. W. Nash'a anlaşılmaz gelmiştir. Bu kısmın *Ağaçların Savaşı*'na ait olup olmadığı da kesin değildir.

Bu potpurinin diğer parçalarının ayrımını başka birine bırakıyorum. Blodeuwedd, Hu Gadarn ve Apollon monologlarının yanı sıra, daire şeklinde oturmuş ve kendi kendilerine Yargı Günü (62-66), karanlık, dağın sarsılışı, saflaştırıcı kızgın ocak (131-134), insanların ruhlarını yüz kere lanetleyenler (39-40) ve mekteplilerin saçma problemleri üstüne kehanetler düşünen keşiş teologları taşlayan, satirik ifadeli bir bölüm vardır.

Derler ki, bir milyon meleğe yer varmış, (204-205)
Bıçağımın ucunda
Öyleyse kaç dünya sığar (167,176)

Iki kör mızrak ucuna ?

Bu Gwion'un kendi bilgeliğini övmesine neden olur:

Ama ben kötülük kehanetinde bulunmam, (201-200)
Benim pelerinim baştan aşağı kırmızı.
'O Dokuz Yüz Hikâyeyi bilir' – (184)
Bu bana değilse, kime söylenmiştir?

Antik Gal Kültürü'nde kırmızı, en onurlu kıyafet rengidir. 12. yüzyıl şairi Cynddelw'e göre Gwion pelerininin rengini keşişlerin kasvetli rengiyle karşıtlamaktadır. *Dokuz Yüz Hikâye*'den yalnızca ikisinden bahseder ve iki hikâye de Kırmızı Hergest Kitabı'nda yer almaktadır: *Twrch Trwyth'in Avlanması* [*The Hunting of Twrch Trwyth*] (189), ve *Maxen Wledig'in Rüyası* [*The Dream of Maxen Wledig*] (162-163).

206 ve 211. dizeler arasındaki bölüm anlaşıldığı kadarıyla *Can y Meirch*'e aittir ve başka bir Gwion şiiri olan, *Atların Şarkısı'nda* ise, Elphin ve Maelgwyn'in atları arasında geçen ve romanstaki yan hikâyelerden biri olan bir yarışı anlatır.

En ilginç sekanslardan biri 29-32, 36-37 ve 234-237 dizeleri arasında yer almaktadır:

Umursamaz şairler, olmadıkları gibi görünür
Sanki varmış vahşi bir canavar,
Yüz başlı
Benekli bir yılan arması

Bacaklarında kurbağalar,
Yüz pençe,

Altın içine konmuş altın mücevher,
Zenginleştirildim,

Ve zevk sefa içindeyim
Kuyumcunun zalim tuzağında.

Gwion kendisini bardlarla tanımladığına göre, benim fikrimce umursamaz sıfatı ironi yaratmak için eklenmiştir. Mücevherlerle süslü Hesperides Bahçesi'ni koruyan yüz başlı yılan -Shakespeare'in Yaşlı Duke karakteri tarafından bahsedilen[1]- başında değerli bir mücevher taşıyan yüz pençeli kurbağa, Gwion'un usta göründüğü antik, zehirli mantar gizemine aittir. Avrupa gizemleri, Meksika Kültürü'ndeki karşılıklarından daha az araştırılmıştır. Ancak, Bay ve Bayan Gordon Wasson ve Profesör Roger Heim'ın gösterdiği gibi Colombiyan öncesine ait yılanbaşı ile betimlenen zehirli mantar tanrısı Tlalóc, binlerce yıl boyunca aşkın güzellik hayâlleri görebilmek için halüsinetik mantar *psilocybe*'nin yendiği kitlesel ziyafet törenlerini yönetmiştir. Tlalóc'un Avrupa Kültürü'ndeki karşılığı Diyonisus bu tanrıyla tesadüfi boyutta değerlendirmek için çok fazla ortak atribüye sahiptir. Dolayısıyla aynı tanrının farklı biçimleri olmalıdırlar. Bunun yanında Eski Dünya ile Yeni Dünya arasında bu temasın hangi dönemde oluştuğu tartışmalıdır.

Yunan Mitleri [*The Greek Myths*] adlı çalışmamın önsözünde, Diyonizyak mantar kültüne ait bir sırrın Argos'ta yaşayan Akalar tarafından, yerli Pelasglar'dan alınmış olabileceğini önermiştim. Diyonsus'un Santörleri, Satirleri ve Maenadları fiziksel dayanıklılık, erotik güç, çıldırtan hâlüsinasyonlara neden olan ve kehanet gücü verdiğine inanılan bu benekli halüsinetik mantarlardan (*Amanita muscaria*) ayinsel

1 Shakespeare'in *Size Nasıl Geliyorsa* [*As You Like it*] adlı eserindeki Yaşlı Dük karakterinin, kötülerin kazanmak için iyiyi ve güzeli kullanışını anlatırken yaptığı benzetme. "O da kurbağa gibi, çirkin ve zehirli, Başında kıymetli bir mücevher taşır." Oyun II, Sahne I, 12-17 (*Which, like the toad, ugly and venomous, Wears yet a precious jewel in his head.*) (Çev.)

bir düzen içinde yemektedirler. Eleusis ve Orfik gizemlerde olduğu gibi diğerlerinde de yer alan karakterler, bugün *panaeolus papilionaceus* olarak adlandırılan bu mantarı biliyor olabilirler. Günümüzde hâlâ Portekizli cadılar tarafından kullanılmaktadır ve etkisi meskaline benzeyen küçük bir tür gübre mantarıdır. 234 ve 237. dizelerde Gwion, tek bir değerli taşın bir 'kurbağa' ya da 'yılan' etkisi altında kendisini büyüterek mücevher hazinesine dönüştürebileceğini ima etmektedir. Math kadar bilge olduğu ve sayısız sırra hâkim olduğunu iddia ettiği bölüm de kurbağa-yılan bölümüne ait olabilir. Ne olursa olsun, kişisel deneyimlerimle onaylayabileceğim üzere *psilocybe* evrensel bir aydınlanma hissi vermektedir. 'Adı Splendour olan ışık' ifadesi güneşi değil, bu aydınlanma ışığını kastediyor olabilir.

Taliesin Kitabı, içinden çıkarılmayı bekleyen birçok karışık potpuri ve şiir barındırmakta. Bu iş son derece ilginç olmasının yanı sıra, metinlerin birer birer saptanmasını ve doğru şekilde tercüme edilmesini beklemeyi gerektirmektedir. Burada sunduğum son şekil, hiçbir anlamda kesin olarak kabul edilmemelidir.

CÂD GODDEU
'Ağaçların Savaşı'

Kayının yaprakları yeşerdi tepesinde
Değişti yenilendi solmuş yerinde.

Kayın erer zenginleşir, büyüye duaya rağmen,
Meşe tepesi büyür de dolaşır, hâlâ umut var ağaçlar için.

Eğreltiotunu yağmaladım, gizlice aradığım tüm sırlarla,
Yaşlı Math ap Mathonwy bilmez benden fazlasını.

Dokuz çeşit yeti için bana tanrının verdiği:

Ben dokuz çeşit ağaçtan toplanmış meyvelerin meyvesiyim.

Erik, ayva, çayüzümü, dut, ahududu, armut,
Kara ve ak kiraz, paylaşmak için üvezle içimde.

Fefynedd'de oturduğum yer, o güçlü şehirden,
Seyreyledim ağaçların ve yeşilin telaşını.

Mutluluktan çekilmiş mecbur ve memnun
Bürünmüş alfabenin baş harflerine.

Yolcular meraklandı, savaşçılar dehşete düştü
Ancak Gwydion'un ateşleyebileceği bu savaş;

Dilin kökeninde kavganın en dehşetlisi,
Diğeri köpürürken aklın berisinde, hiddetli.

Cephe hattında kızılağaçlar daldı savaşa
Söğüt ve Üvez geç girdi düzene.

Çobanpüskülü koyu yeşil, azimle karşı durdu;
Mızrak uçlarıyla bezenmiş, elleri yaralayan.

Meşenin seri adımıyla, yer gök inledi;
Adı kapının azmidir her dilde.

Katırtırnağı büyüktü savaşta ve sarmaşık baştı;
Fındık hakemidir bu büyülü anın.

Kaba ve vahşiydi Göknar, zalimdi dişbudak –
Bir adım yalpalamaz, direk kalbe dalar.

Çok asil de olsa huş, silahlandı ama geç:
Korkaklığından değil, büyük oluşundan.

Funda teselli verdi, zorluk çekenlere
Uzun dayanan kavaklar, savaşta kırıldı.

Kimisi atıldı savaş meydanından
Düşmanın açtığı deliklerden.

Çok öfkeliydi asma, uşakları karaağaçtır;
Överim onu diyarların krallarına.

Güçlü savaş şefleriydi karadikenler, kötü meyveleriyle
Ve sevilmeyen akdiken, ona eş görünümüyle.

Hızla iz süren kamış ve yavrularıyla katırtırnağı,
Ve kötüdür huyu karaçalının, boyun eğmeyi öğrenene dek.

Çeyiz saçan porsukağacı, savaşın kenarında suratı asık
Yavaş yanar mürver, alazlayan alevin kucağında,

Ve kutsanmış yaban elması gülerken kibirle
Kayanın yanında Maelderw'in Büyüsü.

Korunakta gezinir kurtbağrı ile hanımeli;
Saraylıdır çam, savaşı bilmez.

Hafife aldılar beni, küçük olduğum için.
Savaştı ağaçlar senin tertibinde, Goddeu Brig'in kırlarında.

Üçüncü Bölüm

KÖPEK, KARACA VE KIZKUŞU

Ağaçların Savaşı'nın en eksiksiz biçimi -ki içinde Kızkuşunun bahsi geçmez- *Myvyrian Archaiology*'de basılmıştır. Bu yapıt mitografik stenografinin mükemmel bir örneğidir ve Hıristiyanlık öncesi Britanyası'nın en önemli dinsel olayının da kaydıdır.

"Bunlar *Câd Goddeu*'de ya da diğerlerinin deyişiyle Achren Savaşı'nda söylenen Englynlerdir[1] [epigramatik dizeler]. Böylece Annwm'den [Yeraltı Dünyası] gelen, Amathaon ap Don'un getirdiği beyaz bir karaca ve bir eniğin öyküsünde Amathaon ap Don ile Annwm'ın Kralı Arawn savaştılar. O savaşta adı bilinmedikçe üstesinden gelinemeyen bir adam vardı ve öteki tarafta Achren ['Ağaçlar';'Trees'] denen ve adı bilinmedikçe tarafının üstesinden gelinemeyen bir kadın vardı. Ve Gwydion ap Don adamın adını bildi ve şu Englynleri söyledi:

'Mahmuzun ucunda toynağı emindir atımın;
Kızılağacın yüksek dalları kalkanında;
Sana Bran derler, parlayan dallı.

Savaş günü toynağı emindir atımın:
Mürverin yüksek dalları senin ellerinde:
Bran sensin, taşıdığın dal ile-
Iyi Amathaon galip geldi."

Bran'ın adını tahmin etme öyküsü, antropologların yakından bildiği bir durumdur. Antik dönemde, ancak bir tanrının gizli adı keşfedil-

1 Englyn (Çoğul; englynion), Galce ve Kernevekçe, hece ölçüsüyle ve sert bir tam ya da yarım kafiye anlayışıyla yazılmış geleneksel kısa şiir. (Çev.)

diği zaman ona tapınan insanların düşmanları o tanrıya karşı yok edici büyüler yapabileceklerine inanırlardı. Romalılar, düşmanlarının tanrılarının gizli adlarını keşfetmeyi rutin bir iş olarak görmüşler, tanrıları baştan çıkarıcı vaatlerle Roma'ya çekmeye çalışmışlardır. Bu usule *elicio* denir. Josephus, *Contra Apionem*'de[2] ikinci yüzyılda Kudüs'te Kral Alexander Jannaeus Maccabee döneminde yapılan bu tür bir büyü törenini aktarır. Çağrılan tanrı, El Halil yakınındaki Dora'nın Edomite eşek-tanrısıdır. Livy[3] (21. satır) Veii Juno'yu Roma'ya çağırma büyüsünün formülünü verir. Diodorus Siculus,[4] (xvii, 41), Tyrianların, tanrı heykellerini önlem olsun diye zincirlediklerini anlatır. Doğal olarak Romalılar da, Yahudiler gibi koruyucu tanrılarının isimlerini olağanüstü dikkatle saklıyorlardı. Quintus Valerius Soranus adlı bir Sabinli, geç Cumhuriyet Dönemi'nde sorumsuzca davranarak böyle bir ismi açığa vurmak suçundan idam edilmiştir. Amathaon ve Gwydion kabileleri *Câd Goddeu* karşılaşmasında da Achren'in sırrını –büyük ihtimalle kendi tanrılarının gizli adını tanımlayan ağaç ve harfleri- yani hasımlarının gizini keşfetmekte aynı şekilde kararlıdırlar. Öyleyse bu mitin konusu Dôn'un ordularıyla, İrlanda efsanesinde *Tuatha dé Danaan* ('anası Danu olan Tanrı'nın halkı') adıyla anılan ve

2 Contra Apionem, Romalı Yahudi tarihçi ve hagiograf Titus Flavius Josephus'un (37-100) Yahudiliği bir din ve felsefe olarak savunduğu yapıtı. Özellikle ilk yüzyıla dair Yahudilik hakkında yazdıkları önem taşır. (Çev.)

3 Livy; Titus Livius Patavinus (İ.Ö 59 – İ.S 17) Romalı tarihçi. Roma ve Romalılar üstüne yazdığı anıtsal *Ab Ubre Conditia Libri* [*Kentin Kuruluşundan Kitaplar*] adını taşıyan tarih kitapları şehrin resmî kuruluş tarihi İ.Ö. 750 yılından önceki dönemden kendi yaşadığı Augustus dönemine kadar bir zaman dilimini kapsar. (Çev.)

4 Diodorus Siculus, İ.Ö. 60-30 yıllarında yaşamış Yunan tarihçi. *Bibliotecha Historica* [Tarih Kitaplığı] adlı eseri, üçe bölünmüş 40 kitaptan oluşur. 1-5 ve 11-20 ciltler günümüze ulaşmıştır. İlk altı kitap Helenik kabileler ve diğerlerinin mitik tarihini, Troya'nın düşüşünü coğrafi bir temayla anlatır. Aynı zamanda Eski Mısır, Mezopotamya, Hindistan, Arabistan, Kuzey Afrika, Yunanistan ve Avrupa coğrafyalarının tarihi ve kültürü üstüne yazmıştır.

Arawn'ın ('Güzel Konuşma) orduları arasında geçen, (Annwfn Kralı ya da Annwm; Britanik Yeraltı Dünyası ya da milli nekropolis) dinsel bir ustalık savaşıdır. *Pwyll Romansı*'nda Dyved prensi Arawn, soluk renkli bir at üstünde –İrlanda, Gal, Highland ve Britanya Folklorü'nde Cehennem Köpekleri olarak bilinen- kırmızı kulaklı beyaz köpek sürüsünün yardımıyla bir geyiği avlayan avcı figürü olarak belirir.

Tuatha dé Danaan, tahtın ana soyundan geçtiği kabileler birliğidir ve Bronz Çağı'nda bir kısmı İrlanda'yı Britanya'dan aldıklarında, Tanrıça Danu erilleştirilerek Tanrı Dôn'a ya da Donnus'a dönüştürülmüş ve birliğe adını veren atası olarak kabul edilmiştir. Ancak ilkel romans *Mathonwy'nin Oğlu Math'ın Romansı*'nda [*Romance of Math the Son of Mathonwy*][1] Danu, Gwynedd Kralı Math'ın kız kardeşi, Gwydion ve Amathaon'un –bu durumda Danaan birliğinin kabile tanrılarının- anası olarak belirir. *İşgaller Kitabı*'nda [*Book of Invasions*][2] arkeolojik anlamda akla yatkın bir İrlanda geleneğine göre, Suriye'den gelen bir işgal nedeniyle Tuatha dé Danaan Yunanistan'dan Kuzey'e sürülmüş, sonunda Danimarka üzerinden kendi adlarını verdikleri (Danaanların Krallığı) İrlanda'ya ve Kuzey Britanya'ya ulaşmışlardır. Britanya'ya geliş tarihleri İ.Ö. 1472 olarak belirtilmiştir. Yunanistan'ın Suriye işgaliyle Kuzey'e hareketleri, belki de Herodot tarafından yapıtı *Tarih*'te işaret edilen durumdur: *Argos*'ta Ak Tanrıça Io'nun tapınağının ve Mora'nın dini başkentinin Fenikeliler tarafından ele geçirilişinin ardından Giritliler tarafından İ.Ö. 1750 civarında kolonileştirilmiştir.

1 Mabinogion'un dört dalından biri olan ve Math ile Gwydion'un Pryderi ile olan çatışmalarını anlatan öykü. (Çev.)

2 İşgaller Kitabı [*Book of Invasions; Lebor Gabála Érenn*], dünyanın yaratılışından ortaçağlara kadar gelen, İrlandalıların tarihini ve mitik kökenlerini anlatan düzyazı ve şiir biçimli hikâyelerin toplandığı bir koleksiyondur. İrlanda'nın folklorik tarihinin önemli bir örneğidir. 11. yüzyıl'da anonim bir araştırmacı tarafından düzenlenmiştir. İngilizcede *İşgaller Kitabı* ya da *Fetihler Kitabı* olarak bilinir.

Herodot olayı Kolhis'e yapılan Argonautika Seferi'nin öncesine yerleştirir, ama tarih vermez. Yunanlar tarafından ise İ.Ö. 1225 yılına, Europa'nın Fenike'den Girit'e gidişinden öncesine tarihlendirilmiştir. Büyük ihtimalle birkaç yüzyıl önce, İ.Ö. 1400'de Knossos'u yağmalamak için yapılmış bir kabile göçü olmalıdır. *İşgaller Kitabı*'nda Bede'nin *Dini Tarih*[3] adlı yapıtında da bahsi geçen bir kayda göre, Tuatha dé Danaan'dan iki yüz yıl sonra İrlanda bir işgal daha geçirmiş, bu insanlar Batı'ya yelken açarak Trakya'dan Akdeniz'e ve oradan Atlantik Okyanusu'na, Wexford Körfezi'ne varmışlardır. Burada Danaanlarla çatışmışlar, ama sonunda yollarına devam etme konusunda ikna edilerek o dönemde Albany olarak bilinen Kuzey Britanya'ya ulaşmışlardır. Bu halk, Piktler; döğmeli insanlar olarak bilinirlerdi. Klan dışından evlenme, totemcilik, toplum içinde cinsel birleşme, yamyamlık, döğme yapma, kadınların savaşa katılması gibi, Akaların gelişinden; Klasik dönem Güney Karadeniz Sahilleri, Libya'da Sirte Körfezi, Mayorka (Bronz Çağı'nda Libyalılar dönemi) ve Kuzey Batı Galiçya ilkel kabilelerinden önce, Tesalya'da öğrenilmiş garip adetleri vardı. Bede'nin dönemine kadar kendi özgün dillerini korumuşlardır.

Amathaon ya da Amaethon'un adının Galce *amaeth*; 'saban süren' kelimesinden geldiği söylenir. Fakat bu bağlantı ters türlü de gelişmiş olabilir; çünkü saban sürenlerin koruyucu tanrısı Amathaon'dur. Belki de kabile gerçekte iyi bilinen, aynı adlı ve ata soyu Herkül olan, İ.Ö. 2000 yıllarında Girit'ten Kıbrıs, Amathus'a göç etmiş başka bir kabilenin Ege Denizi Tanrıçası, *Amathaounta*'nın koruyuculuğundaydı. Amathaon'un Gwydion'a daha sonra başarısıyla ünlü olduğu büyücülüğü öğreten olduğuna inanılırdı ve bu da Gwydion'un Britanya'ya geç

3 Bede (St. Bede, *Bēda Venerābilis*) 7 ve 8. yüzyıllarda yaşamış İngiliz keşiş, araştırmacı, yazar ve tarihçidir. En önemli eseri, *İngiliz Halkının Dini Tarihi* [*Historica Ecclesiastica gentis Anglorum*; *The Ecclesiastical History of the English People*] adlı çalışmasıdır. İngiliz Tarihinin babası olarak anılır.

geldiği anlamına gelir. Belki de İ.Ö. 400 yılları civarında Britanya'yı işgal eden Beljik Kabileleri'nin bir tanrısı, Danaan işgalinden yüzyıllar sonra Danu'nun, onursal oğulluk payesi verilmiş olan bir tanrısıdır. Amathaon Math Hen'in (Yaşlı Math) anne tarafından yeğenidir ve mahlası 'Mathonwy'nin Oğlu Math'dır. 'Math', 'hazine' anlamına gelmektedir, ama aynı zamanda Gwydion'a büyücülüğü öğrettiğine inanıldığına göre 'Mathonwy'nin Oğlu Math', 'Amathaounta'nın Oğlu Amathus'un değiştirilmiş hali de olabilir. Kabilenin bir bölümü Orontes'te Amathus şehrini kurdukları Suriye'ye, diğer bir bölümü de Jabbok Nehri[1] ve Ürdün arasında Amathus şehrini kurdukları Filistin'e göç etmiş görünüyor. Tekvin Tablosu'nda (Milletler, X) Amathitler; Hivitler, Gergasitler ve diğer Sami dışı kavimleriyle birlikte Kenan Ülkesi'nin geç oğulları arasında kabul edilir. *İkinci Krallar XXVII*, 24'e göre bazı Amathitler Samaria'da koloni olarak yerleşmiş ve kendi Tanrıçalarına Ashima adı altında tapınmaya devam etmişlerdir.

Gwydion, Bran'ın adını elindeki kızılağaç dallarından bilir; çünkü 'Bran' ve '*Gwern*', şiirde kızılağaç anlamında kullanılmıştır. Okunuşları benzemese de, Gwydion 'Bran' adının 'Karga' ya da 'Kuzgun' ve aynı zamanda da 'kızılağaç' anlamına geldiğini bilmektedir. İrlandaca karşılığı da 'f'nin, 'v' şeklinde telaffuz edildiği *'fearn'* olan kızılağaçtır ve kutsal olarak kabul edilmektedir. Bronz Çağı İrlandası'nın efsanevi hükümdarlarından Miletli[2] Kral Partholan'ın dört oğlundan üçüncüsünün adı *Fearn*; İrlanda Kralı'nın adı *Gwern*; Bran'in kız kardeşinin oğlunun adı da Branwen; Beyaz Karga'dır. Gwydion'un tahminine dair *Branwen Romansı*'nda [*Romance of Branwen*][3] bulunan çeşitli ka-

1 Ürdün, Amman'daki Zarka Nehri.

2 Miletliler; İrlanda Mitolojisi'nde *Mil Espáine* soyundan geldiklerine, Goidelik Keltlerini temsil ettiklerine inanılan ve İrlanda'nın en son sakinleri olarak kabul edilen halk.

3 Branwen Romansı, Mabinogion'un Dört Dalı'ndan biri olan *Lŷr'in Kızı Branwen*

nıtlara daha sonra değineceğiz. Ancak isim, ağaçlar ya da harfleriyle yazılmaktadır ve Amathaon ile Gwydion tarafına dâhil olan sırada tahmin edilmemiş olarak kalmıştır.

Bran Kültü'de Ege'den alınmış görünmektedir. Bran ile Pelasg kahraman Aesculapius arasında olağanüstü benzerlikler vardır. O da Herkül tarafından öldürülen savaşçı Koronus (Karga) gibi Tesalyalı karga-totemli Lapit kabilesinin kralıdır. Aesculapius, ailesinin iki tarafından da 'Karga'dır: Annesi Coronius ('Karga'), büyük olasılıkla karganın kendisine kutsal olduğu Tanrıça Athene'nın bir ünvanıdır. Kilise Babası Tatian, *Yunanlara Hitaben* [*Address to the Greeks*] kitabında Athene ve Aesculapius arasında bir anne oğul ilişkisi önermektedir:

> "Gorgon'un başının kesilmesinden sonra... Athene ve Aesculapius soyu kendi aralarında böldüler ve Aesculapius böylece birçok hayat kurtarırken, aynı soydan gelen Athene, katil ve savaşları kışkırtır oldu."

Aesculapius'un babası, ünlü tapınağı Tempe'nin Lapit topraklarında bulunan Apollon'dur ve karga onun için de kutsaldır. Apollon başka bir Koronus'un da –Sicilya'da Sicyon Kralı'nın- babasıdır. Aesculapius'un efsanesine göre, iyileştirmeye adanmış bir hayattan sonra Korintli Sisyphus'un ölmüş olan oğlu Glaucus'u diriltmiş ve bunun üzerine kıskançlık krizine giren Zeus tarafından kül edildiği kalıntılardan bir çocuk olarak tekrar doğarak kurtulmuş, ama annesi ve sevgilisi Ischys (Dayanıklılık) bu ateşte yok olmuştur. Bran da aynı şekilde, kıskanç düşmanı İrlanda Kralı Matholwch'in yoldaşı ve ona askerleri ölümden döndüren bir kazan vermiş olan Evnissyen tarafından öldürülmüştür. Fakat Gal efsanesinde taç giydikten hemen sonra ateşe atılarak öldürülen Bran'in yeğeni ve adaşı, çocuk Gwern'dir.

(*Branwen, ferch Llŷr*) adlı hikâyedir.

Bran ise topuğundan zehirli bir dartla vurularak –Santôr Cherion'un öğrencisi Akhilleus Minyan ve Cheiron'un kendisi gibi- yaralanmış ve kafası kesilmiştir. Kesilen başı şarkı söyleyerek, kehanette bulunmaya devam eder. (Irlanda efsanesinde Aesculapius Midach olarak belirir. Midach, babası Diancecht –İyileştirici Apollon- tarafından tedavi gücünün yarattığı kıskançlık yüzünden Moytura'nın İkinci Savaşı'ndan sonra öldürülür.) Aesculapius ve Bran yarı-tanrılardır, adlarına sayısız tapınak bulunmaktadır ve ikisi de iyileştirme-diriltmenin koruyucusudur. Aralarındaki başka bir benzerlikte aşk maceralarıdır. Aesculapius kendisine âşık elli kızla yatar ve Bran'ın da Kadınlar Adası'nı ziyaretinde de buna benzer maceraları vardır. Aesculapius Yunan Sanatı'nda yanında bir köpek ve elinde kâhin yılanların dolandığı asası ile betimlenir.

Köpeğin ve karacanın Amathaon tarafından Yeraltı Dünyası'ndan çalınmış olması, Danu'nun Çocuklarının İ.Ö. ikinci bin yılın ortasında Yunanistan'dan gelmiş olduğu fikrini desteklemektedir; çünkü Bronz Çağı'na ait ve bu öyküyle yakın benzerlikler taşıyan birçok Yunan efsanesi vardır. Örneğin, Miken Kralı Eurystheus tarafından Yeraltı Dünyası'nın bekçi köpeği Kerberos'u ve Arkadya, Ceryneia'da Tanrıça Artemis'in Tapınağı'ndan pirinç nallı beyaz karacayı çalması emredilen kahraman Herkül. Başka bir macerasında ise Herkül, Herophile'den –İskenderiyeli Klement'e göre babası kızkuşu olarak kılık değiştirmiş Zeus ve annesi yılan tanrıça Lamia olan Delfi rahibesinin oturduğu- kehanet sehpasını çalmış, ama geri getirmek zorunda bırakılmıştır. Yunan ve Etrüsk sanatının en çok sevilen sanat temalarından ikisi, Herkül'ün köpeği yeraltından taşıyışı ve karaca ile sehpayı ele geçirebilmek için Delfi'deki Lamian Kâhini'nin koruyucusu ile olan mücadelesidir. Bu koruyucuya Apollon demek yanıltıcı olacaktır; çünkü o zaman Apollon Güneş Tanrısı değil, yalnızca

Yeraltı Dünyası'nın bir kâhin kahramanıydı. Bu mitlerin dönüşümünden anlaşılan, kehanet meşesinin Delfi'deki kehanet defnesi ile değiştirilme girişiminin başarısız olduğu, ancak Arkadya'da Cerynea ve Lakonya'da Taenarum Burnu'ndaki tapınakların, çoğu mitograf tarafından Yeraltı Dünyası'nın Herkül tarafından ziyaret edilen girişi olarak benimsendiğidir. Bazı diğer mitograflar ise bu girişin Mariandynian Acherusia'da (Bugün Anadolu'da Heraklia Bölgesi) Kerberos'un salyasının aktığı noktada -felç edici bir çeşit zehir ve ateş düşürücü ilaç olarak da kullanılan- cadı-çiçeği kurtboğanın bittiği yer olduğunu söylerler. Fakat aslında bu olay başka gerçek bir tarihi olaya, Henetianların ünlü Bitinya tapınağını ele geçirmelerine dayanır.

Fakat neden köpek? Neden Karaca? Ve neden Kızkuşu?

Aesculapius'la birlikte betimlenen köpek, Anubis gibi, Mısır Tanrısı Thoth'un yoldaşıdır ve Fenikeli Herkül Melkarth'a her zaman hizmet eden Yeraltı Dünyası'nın sembolüdür. Aynı zamanda Enariae adı verilen ve Büyük Doğu Akdeniz Tanrıçasının Köpek günlerinde, Köpekyıldız Sirius yükseldiği zaman sodomitik taşkınlıklarına hizmet eden köpek-rahiplerdir. Fakat *Câd Goddeu* efsanesinde köpeğin şiirsel anlamı, diğer benzer efsanelerde olduğu gibi kutsal bir kralın egemenliğinin bağlı olduğu 'Sırrın Koruyucusu'dur. Açıkça Amathaon, Bran'ın rahiplerini baştan çıkarmış –eşcinsel bir rahiplik düzeni olup olmadığını bilmiyoruz- Gwydion'un Bran'ın adını tahmin etmesine yardımcı olacak sırrı öğrenmiştir. Herkül de Kerberos'un dikkatini dağıtmak için içinde uyuşturucu madde olan bir kek kullanmıştır. Bu da Amathaon'un kullandığı her ne ise bilinmediği anlamına gelmektedir.

Kızkuşu, erken 16. yüzyıl gizem filozofu Cornelius Agrippa'nın *Bilim ve Sanatın Kibir ve Belirsizliği* [*Vanity and Uncertainty of the Arts and Sciences*] kitabında bize hatırlattığı gibi (Çev. James Sanford, 1569):

"Sanki krallığa ait ve taç giyiyor." Agrippa'nın kızkuşunu gerçekten kraliyet kuşları arasında değerlendirip değerlendirmediğini bilmiyorum, ama durum böyleyse en iyi otorite Tevrat, *Levililer XI*, 19'dur. Burada kızkuşu, kartal, kızıl akbaba, aynak, guguk kuşu, kuğu, çaylak, kuzgun, baykuş ve küçük baykuş, ak yanaklı kaz (burada sümsük değil, ak yanaklı kaz)[1], leylek, balıkçıl, dindar pelikan kuşlarıyla birlikte kirli; tabu kuşlar olarak tanımlanır. Bu tabular Sami dışı bir kökene dayanır ve coğrafi dağılımlarıyla kanıtlanabilir: Kuşların birçoğu Sami yurdu olan sıcak kuşakta yaşamamaktadır ve hepsi Yunanistan'da veya Italya'da ya da iki yerde de önemli bir tanrı figürüne kutsaldırlar. İncil araştırmacıları kızkuşunun 'kirli' değerlendirilişi karşısında şaşırmış, sözkonusu olanın kızkuşu değil de kirpi olduğundan şüphe etmişlerdir. Fakat 'kirlilik' kutsallık anlamına geldiğinde, ipucu doğa tarihinde aranmalıdır. Yunanlar kızkuşuna *polyplagtos* adını vermişlerdir ve bu, 'aldatarak cezbetmek' anlamına gelir. 'Kızkuşundan daha iyi yalvaran' bilinen bir tabirdir ve becerikli dilenciler için kullanılır. Küçük bir çocukken Galler'de kızkuşunun açık alanda yumurtalarını ve kendisini saklamadaki mükemmel becerisine saygı duymayı öğrenmişimdir. Önceleri her seferinde yumurtalarının bulunduğu yerin tam ters yönünden gelen ötüşüne kanar, bazen de yuvasını soyacağımı düşündüğü zaman etrafında alçaktan uçarak kanadı kırık taklidi yaparak karşısındakini zapt edilmeye davet ederdi. Fakat bir yuvayı bulabildiğim anda diğer birçoğunu da bulurdum. Kızkuşunun şiirsel anlamı 'Sırrı Tanınmaz Halde Gizlemek'tir ve ihtiyatı ona kutsallık hakkını kazandırmıştır. *Kuran-ı Kerim*'e göre Kral Süleyman'ın sır deposu ve ona hizmet eden peygamber kuşları sürüsünün en akıllısıdır.

Karacaya gelince. Kaç tane kral, kaç masalda bu hayvanı büyülü

1 "Yaban kazları sümsük kuşlarına dönüşürken,
Ben kaçıncı, Orcade Adalarında."(Butler, *Hudibras*)

ormanlarda kovalamayı reddettiği için kandırılmış ve avından olmuştur? Karacanın şiirsel anlamı 'Sırrı Saklamak'tır. Öyleyse görünen o ki, *Câd Goddeu* öyküsünde bir Herkül miti; Yunan efsanesinde Mikenli Akalar tarafından Mora Yarımadası'nda başka bir Yunan kabilesinden –büyük olasılıkla Danaanlardan- en önemli kabile tapınağını ele geçirilişini anlatan öğeler, yüzyıllar sonra Britanya'da benzer bir olayı anlatmak için kullanılmıştır. Bu olayı anlatmak için gösterilecek en basit girişim Britanya Kültürü'nün tarih öncesi bir özetini gerektirmektedir. Arkeolojik kanıtlar doğrultusunda genel olarak kabul gören yaklaşık tarihler çerçevesindeki zamandizini şu şekildedir:

İ.Ö. 6000-3000

Eski Taş Devri avcıları. Sayıca çok değillerdir ve dağılmış biçimde birkaç yerleşim yeri kurmuşlardır.

İ.Ö. 3000-2500

Yeni Taş Devri avcılarının nadir ve aşamalı göçlerle gelerek beraberlerinde parlatılmış taş baltaları, kaba ve basit yapıda çanak çömlek yapma sanatını getirdikleri dönem.

İ.Ö. 2500-2000

İngiliz Kanalı üstünde gelişen olağan bir trafik var. Hayvanları evcilleştirmiş, çakmaktaşı madenciliğini genişletmiş, basit ama süslü, Aland ve Bornholm Baltık Adaları'ndaki gömülerde bulunmuş örneklerle büyük benzerlikler taşıyan çanak çömlekler yapmış olan, başları uzun yapılı Yeni Taş Devri çiftçilerinin işgali. Bu insanlar, İspanya - Güney ve Kuzey Fransa üstünden ya da İspanya-Portekiz ve Breton üstünden Libya'dan gelmişler; bir bölümü Fransa'dan Baltığa gitmiş, oradan da Karadeniz bölgesiyle ticaret temasında bulunduktan sonra Doğu İngiltere'ye geçmişlerdir. Paris bölgesinde bulunan, long-

barrow[1] tarzı megalitik gömü tarzını getirmişlerdir. Bu mezarlarda definle beraber, az da olsa cenaze eşyası bulunmaktadır, ancak Eski Taş Devri'ne kadar giden tipik yaprak şekilli ok uçları yoktur. Ok uçlarında taklit edilen, anlaşıldığı kadarıyla çatlak-söğüt, mor sepetçi söğüdü ya da mürver yaprağıdır. Kimi zaman mezar odasının iki bitişik taş levhası arasına yaprak şekilli, lomboz biçimli pencere açılmıştır.

İ.Ö. 2000 – 1500

Bronz silahlar, geniş bardaklar ve caddeler yapan, İspanya'dan Fransa'nın Güney'i ve Ren Nehri üzerinden gelen, başları geniş yapılı insanların işgali. Ölü yakma geleneğini getirmişler ve daha az gösterişli fakat daha iyi döşenmiş, daha çok eşya barındıran yuvarlak mezarlar yapmışlardır. Fransa'daki mezarlarda imparatorluk dönemine kadar sürmüş olan yaprak şekilli ok uçları devam etmektedir ve bu döneme ait uçların karakteristik özellikleri, Göknar ağacı şeklinde, keskin kokulu ve dikenli olmasıdır.

İ.Ö. 1500 - 600

Kesintisiz devam eden Bronz Çağı kültürü gelişimi. Kanal üstündeki trafik, büyük ölçekli işgaller olmadan devam ediyor. Ama bunun yanında İ.Ö. 800 yıllarında Güney'e yerleşmiş, demirden silah yapmış olan topluluklar var. Kuzey Britanya'nın Piktler tarafından işgali. Mısır'da İ.Ö. 1380-1350 tarihleri arasında imal edilen küçük dilimli mavi çinili boncukların büyük miktarlarda Wiltshire'a ithal edilmesi. Britanya'da konuşulan dilin –Piktler ve Eski Taş Devri Aborjinleri hariç- 'proto-Keltik' olduğu düşünülmektedir.

İ.Ö. 600

Kenarı kıvrımlı tarak biçimli, lekeli çanak çömlekleriyle tanımla-

1 Erken Neolitik Dönem'de yapılan diktörgen ya da ikizkenar yamuk biçimli anıtsal gömü mezarlar. (Çev.)

nabilen, Almanya'nın Baltık sahilinden gelen Goidelik halkının işgali. Bu insanlar Rhineland'a (Ren Nehri bölgesi) yerleşerek, 'Hallstadt' Demir Çağı Kültürü'nü benimsemiş ve Britanya'yı işgal etmişler, ancak Güneydoğu bölgelerde kalmaya zorlanmışlardır.

İ.Ö. 400

Britanya'nın ilk Beljik işgali. İrlanda'da İ.Ö. 350-300 yılları arasında yer almış Demir Çağı kültürü (La Tène). Bu insanlar Teutonlar ve Britonların (P-Keltler) karışımı bir halktır ve ülkenin büyük bölümünü ele geçirmişlerdir. Romalıların tanıdığı antik Britonlardır. Galya'nın Druidik kültürü 'La Tène'di[2].

İ.Ö. 50 - İ.S. 45

İkinci Beljik işgali. Buradakikabileler Artois'ten gelen Atrebatlardır ve yerleşim yerleri boncuk kenarlı kaplarıyla tanımlanabilir. Başkentleri Kuzey Hampshire'da kurdukları Calleva Atrebatum (Silchester) şehridir ve fethettikleri bölgeler Kuzey Surrey'den, Salisbury düzlükleri dahil, Wiltshire'daki Trowbridge Diyarına kadar uzanmaktadır.

Eğer *Câd Goddeu* hikâyesi Salisbury düzlüklerindeki milli nekropolisin (Yeraltı Dünyası) ele geçirilmesiyle ilgiliyse, bu büyük olasılıkla ilk ya da ikinci Beljik işgalleri sırasında olmuş olmalıdır. Ne yuvarlak mezarlar yapan topluluk, ne Güneydoğu Britanya'yı feth eden Goidelikler ne de Claudian işgali –Saksonların gelişinden sonra sonuncu işgal- hikâye ile örtüşmemektedir. Monmouthlu Geoffrey'in[3]

2 La Tène, İsviçre'de Neuchâtel Gölü Kuzeyi'nde bulunmuş olan Avrupa Demir Çağı'na ait arkeolojik sitenin adıdır ve bu kültüre adını vermiştir. (Çev.)

3 Monmouth'lu Geoffrey; (Latince: *Galfridus Monemutensis, Galfridus Arturus, Galfridus Artur*, Galce: *Gruffudd ap Arthur, Sieffre o Fynwy*) 1100 – 1155 yılları arasında yaşamış bir rahiptir ve Britanya tarihçiliğinin gelişmesinde ve Arthur Efsanelerinin popülerleşmesinde çok büyük rol oynamıştır. En ünlü yapıtı, Historia Regum Britanniae [Britanya Krallarının Tarihi] adlı çalışmasıdır. (Çev.)

ortaçağa ait *Britonların Tarihi* (*History of Britons*), Belinus ve Brennius adlı iki kardeşin I.Ö. 400 yılında Britanya'nın hâkimiyeti için savaştığını, Brennius'un yenildiğini ve Humber'ın Kuzeyi'ne sürüldüğünü anlatır. Brennius ve Belinus genel olarak tanrılar Bran ve Beli olarak biliniyordu ve Beli, Gal *Triadlar*ında Arianrhod'un babası ('*Gümüş Teherlek*'), Gwydion'un ve Amathaon'un kız kardeşi olarak tarif edilir. Anlaşıldığı kadarıyla Amathaon, Ağaçların Savaşı'na babası Beli, Yüce Işık Tanrısı'nın savaşçısı olarak katılmıştır.

Öyleyse belki de *Câd Goddeu*, köklü bir Bronz Çağı rahiplik düzeninin, uzun zamandır Britanya'da yaşayan ve Danaan tanrısı Bel, Beli, Belus ya da Belinus'a tapınan çiftçi kabilelerinin ittifakı sonucu işgalci bir Britonik kabile tarafından milli nekropolisten kovulmasıyla açıklanabilir. Amathaonlular Britonik müttefikleriyle Amathaon'un, Diriliş Tanrısı Bran'in ve bir çeşit Aesculapius'un yerine geçmesini ve aynı zamanda da Gwydion'un, -Profesör Sir John Rhys, Gwydion'u Teuton-Kelt bir tanrı olarak değerlendirir ve onu *Woden*'la[1] eş tutar- Annwm Kralı Arawn'ın kehanet tanrısının yerini elinden almasını sağlayan dini bir sır üstüne iletişim kurmuşlar ve iki tanrı da eskinin yerine yeni bir dini kurumun kurulmasını sağlamıştır. Kardeş mit *Mathonwy'nin Oğlu Math'ın Romansı*'nda -Gwydion'un Pembrokeshire Annwm'ın kralı Pryderi'den kutsal domuzu çaldığı bölümde- Arawn'ın yerini alanın Gwydion olduğu söylenir. Böylece Bran'ın kızılağacının yüksek dalları alçaltılır, Arawn'dan çalınan Köpek, Karaca ve Kızkuşu yeni dini sırrın koruyucuları olarak kabul edilir. Amathaonluların kendi akrabalarına ihanet edişlerindeki amaçları Sekizinci Bölüm'de tartışılacaktır.

Göründüğü kadarıyla Bran'ın halkı bu ruhani yenilgiden sonra si-

1 Woden, İskandinav Mitolojisi'nin büyük tanrılarından ve Norse Dini'ndeki dokuz dünyadan tanrıların başkenti olan Asgard'ın hükümdarı Odin'in proto-Germanik *Wōdanaz* kelimesinden türetilmiş eski adıdır. (Çev.)

lahlı direnişe geçmeden geri çekilmemiş ve 71 bin asker, korunan sır yok olduktan sonra savaşta ölmüştür.

Peki, bu ne tür bir sırdır? Sezar, Gallik Keltlerinin '*Dis*'in – Latin Pantheon'da *Dis*'e karşılık gelen bir ölüler tanrısı- soyundan geldiklerini iddia ettiklerini ve aynı zamanda da Minerva, Apollon, Mars, Jüpiter ve Merkür' a karşılık gelen tanrı ve tanrıçalara taptıklarını yazar. Aynı zamanda Gal Druidleri'nin Britanya'ya dini bilgi için geldiklerinden bahsettiğine göre, Dis Kültü'nün ilk yeri Britanya olmalıdır. Bu tapınağın kıta kabileleri tarafından ele geçirilişi çağ açan bir olaydır ve Sezar'ın yazdıklarına göre, Druidik '*Dis*', Minerva, Apollon, Mars, Merkür (buraya Venüs ve Satürn'ü, Aesculapius'la kardeş olan Latin Karga Tanrıyı da ekleyebiliriz) ve hatta Jüpiter'den de önce gelen aşkın nitelikli bir tanrıdır. Ve Lucan[2], Nero döneminde yazılmış şiiri *Pharsalia*'da Druidlere göre ruhların *Latin Dis*'in karanlık Yeraltı Dünyası'na gitmeden yoluna devam ettiğini, çünkü onlara göre ölümün sadece 'uzun bir hayatın orta noktası olduğunu' söyler.

Aslında Briton '*Dis*', Pluto'nun sıradan bir karşıtı değil, İbrani peygamberlerin Yehovası ile çok yakın benzerlikleri olan evrensel bir tanrıdır. Buna dayanarak şu sav ileri sürülebilir; Druidler'in ana dinsel ayinleri 'Tanrının kendisine hizmet için' olduğuna göre, Pliny'nin yazdığı gibi ökseotu ile bağlantılıydı ve 'kendi dillerinde ona, her şeyi sağaltan', 'Cennet'ten meşenin üstüne düşen derler'. Ancak *Dis*'in adı Bran olamazdı; çünkü kızılağaç ve ökseotu arasında botanik ya da mitik anlamda bir bağlantı yoktur. Dolayısıyla Bran'in adını tahmin edebilmek, Yüce Tanrı'nın adını tahmin etmeye yönelik bir ipucudur. Ne Gwydion ne de Amathaon 'Dis'e dönüşmez, ama ikisi birlikte *Dis*'e olan hizmetleri kapsamında Bran'in (Satürn) ve Arawn'ın (Merkür)

2 Lucan; Marcus Annaeus Lucanus, 39-65 yılları arasında yaşamış Romalı şair. (Çev.)

yerine geçerler ve Beli'yi Tanrı olarak tekrar tanımlarlar. Ama eğer öyleyse, *Dis* gerçekte Donnus, yani aslında Danu mudur?

Eğer Gwydion gerçekten Woden -ya da Odin- ise, atının İskandinavya dilindeki adını biliyoruz: *Askr Yggr-drasill* ya da *Ygdrasill*; '*Yggr*'nin atı olan dişbudak ağacı'. *Yggr*, Woden'ın ünvanlarından biridir. *Ygdrasill*, Woden için kutsal olan büyülü dişbudak ağacıdır ve İskandinavya mitolojisinde kökleri ve dalları tüm evrene uzanır. Eğer Bran yeterince akıllı olsaydı, *Câd Goddeu*'da söylediği *englyn*i şu şekilde açardı:

Atımın toynağı emindir savaş gününde.
Dişbudağın yüksek dalları ellerinde –
Sen Wodensin, taşıdığın dal ile.

Böylece *Ağaçların Savaşı* Dişbudak-tanrısı'nın zaferi, müttefikinin Kızılağaç-tanrısı ile onun müttefiki üstündeki zaferiyle sonuçlanmıştır.

Kelt öncesi Annwm, Gwydion'un Kral Pryderi'nin kutsal domuzunu çaldığı söylenen yer ve *Dyved Prensi Pwyll'in Romansı*'nda Arawn'ın hüküm sürdüğü yer, Pembrokeshire'da Prescelly Dağları'ndadır. Ancak büyük ihtimalle an az iki Annwm vardır ve *Ağaçların Savaşı*, Wiltshire, Annwm'da Gwydion'un halkının Güney Galleri işgalinden önce yer almıştır. Stonehenge'i Bran'ın tapınağı olarak değerlendirmek yanıltıcı olur; çünkü anıt bir Kızılağaç-tanrısı'na tapınmak için uygun değildir. Avebury'de Kennet kavşağına otuz mil uzaklıkta daha eski, büyük ve geniş olan ırmak kolu bu tapınıya daha uygun bir alandır ve hendekten çıkarılan kalıntılar erken Bronz Çağı'ndan Roma Dönemi'ne kadar devamlı kullanıldığını göstermektedir. Eldeki tüm kanıt Stonehenge'in Bran'in değil, Beli'nin tahtı olduğunu göstermektedir. Kuruluş biçimi rafine bir Apollon tarzı güneş tapınağı şeklinde-

dir ve Avebury'nin arkaik kaba yapısına uymaz.

Geoffrey, Bran ve Beli'nin –Beli'nin daha sonra adını Billingsgate'e verdiğini- sonradan uzlaşarak Kıtada birlikte savaştıklarını anlatır. Birliklerinin İ.Ö. 390 yılında Roma'ya karşı başarılı bir Galya saldırısı düzenlemiş olduğu doğru olabilir. Galyalıların lideri Brennus'tur; Kelt krallar geleneksel olarak kabile tanrılarının adını alırlar ve Geoffrey'in yanlış olarak Kıta'da Bran ve Beli tarafından savaşıldığını öne sürdüğü savaşlar gerçekte İ.Ö. 279'da Trakya ve Yunanistan'ın işgali ile Delfi'nin yağmalanmasıdır. Bu savaşta Galyalılar'ın lideri başka bir Brennus'tur. Ne olursa olsun, kızılağaç Britanya'da *Cād Goddeu*'dan çok sonra da kutsal olarak kalmıştır. İ.S. 5. yüzyıl kadar geç bir tarihte bir Kent Kralına 'Kızılağacın oğlu' anlamına gelen *Gwerngen* adı konmuştur. 'Taliesin' şiir-potpurisinde yer alan bilmecelerden birisi *Angar Cyvyndawd*'dır. ('Saldırgan Birlik') 'Neden kızılağaç morumsu bir renktedir?': Şüphesiz; 'Çünkü Bran kraliyet moru giyer'.

Beli'nin nihai kökeni belli değildir, ama Briton Belin ya da Beli'yi Danäus'un babası olarak tanımlarsak (Nennius'un yaptığı gibi), birçok başka ünvanlardan geçmiş çok daha eski bir Mezopotamya tanrısı olan Babil Toprak Tanrısı Bel -eril üçlemelerden biridir- ile açıklayabiliriz; Danaë'nin annesine karşın, Danäus'un babası. O, Belili; Sümerli Ak Tanrıça, İştar'ın anası, Ağaçların Tanrıçası, Ay Tanrıçası, Aşk Tanrıçası ve Yeraltı Tanrıçası'dır. Du'uzu ya da Tammuz'un, Mısır ve Nar Tanrısı'nın kız kardeşi ve sevgilisidir. İncil ifadesi 'Belial'ın Oğulları' onun isminden türetilmiştir. Yahudiler karakteristik olarak Sami dışı bir dilden gelen Belili adını, Semitik Beliy ya'al ('bir daha yukarı gelmeyenden', ör. Yeraltı Dünyası'ndan); 'Yıkımın Oğulları' şeklinde değiştirmişlerdir. Beyaz anlamına gelen Slav kelime *beli* ve güzel anlamına gelen Latin kelime *bellus*, tamamen onun adına bağlıdır. Aslında bütün ağaçlar onundu ve Goidelik *safra* (*bile*), 'kutsal ağaç', ortaçağ

Latincesinde *billa* ve *billus*; 'dal, ağaç gövdesi', İngilizcede *billet* onun isminin kalıntılarıdır. Her şeyin üstünde o bir Söğüt Tanrıçası, pınarlarla kuyuların tanrıçasıdır.

Kudüs'te Yehova tapınısında söğüt ağacı büyük önem taşırdı ve bir su ve ateş töreninin yapıldığı Çadır Tapınakların Büyük Günü de Söğütlerin Günü adını taşırdı. İbranicede kızılağaç ve söğüt için farklı isimler kullanılmasa da –aynı ailedendirler- Tapınağın yıkılmasından öncesine kadar giden Tanaitik[1] geleneğe göre kırmızı-dallı ve mızrak biçimli yapraklar, -ör. mor sepetçi söğüdü- zafer asası (thyrsus[2]) yapımında; ayva ve söğüt Ziyafette taşınmak için kullanılır. Eğer hiç biri yoksa yuvarlak yapraklı söğüt, keçi söğüdü veya palmiye de kullanılabilir, ama dişli yapraklarla karıştırılması –ör. kızılağaç- yasaktır. Bunun nedeni olasılıkla Asterate ve oğlu Ateş Tanrısı onuruna yapılan putperest ayinlerde kullanılıyor olmasıdır. Asanın (thyrsus) kullanımı zorunlu olsa da, İsraelliler Kenanlılar'dan üstlerine aldıkları Çadır Sinagog törenlerini Musa Kanunlarıyla birleştirmiş ve söğüt daha sonra gelişmiş Yahudi kültüründe güvenilmiş bir sembol olmaktan çıkmıştır. Bir *Hagadah*'a göre asanın yapımında kullanılan söğüt, 'Ne bilgi ne de haklılık sahibi olan İsrail'in aşağılık ve cahil konumunu sembolize eder; çünkü Söğütün ne tadı ne de kokusu vardır'; aslında kayıtsızlık Yehova tarafından sağlanabilirdi. Kraliçe Belili'nin yerini zaferle ele geçiren Bel, Evrenin Yüce Lordu; Güneş Tanrısı ve Ay Tanrısının babası ve Yaratıcı mertebesinde hak iddia eder. Bu iddia daha sonra sonradan görme Babil tanrısı Marduk tarafından geliştirilmiştir. Bel ve Marduk sonunda beraber tanımlanacak konuma geldiklerinde, Marduk gök gürültüsü ve bahar güneşi tanrısı olduğundan Bel de aynı

1 Yahudilikte Talmut'un ilk kitabı. 2. yüzyılda sözlü gelenekle aktarılan kanun ve kuralların yazılı hale getirilmesi. (Çev.)

2 Thyrsus, antik Yunanistan ve Roma'da ucunda çam kozalağı biçiminde bir süslemesi bulunan asa ya da mızrak. Bakûs ve takipçileri tarafından taşınır. (Çev.)

şekilde Fenike'den Avrupa'ya göçünden önce bir çeşit Güneş Zeus'a dönüşmüştür.

Anlaşıldığı kadarıyla Beli aslında bir Söğüt-tanrısı, Belili'nin kehanet yeteneğine sahip bir oğludur. Daha sonra Işık Tanrısı olmuştur ve İ.Ö. 4. yüzyıl Britanyası'nda *Cād Goddeu*'de, Kızılağaçlı Bran'in yerine geçmek isteyen oğlu Amathaon tarafından gücü uyandırılmış, belki Filistin'de de aynı rol kendisine karşılık gelen tanrı tarafından oynanmıştır. Aynı zaman dilimi içinde Dişbudaklı Gwydion, ağacı bilinmeyen başka bir kehanet tanrısı olan Arawn'ın yerine geçer. Bu garip tanrısal kimlik değiştirmelerin dolaylı anlatımları daha sonraki bir bölümde tartışılacaktır.

Taliesin Romansı'nın yazarı Amathaon'u açıkça 'Llew Llaw'; Herkül'ün Britonik ünvanıyla tanımaktadır, çünkü *Cerdd am Veib Llyr*'de (Llyr'in Oğullarını İlgilendiren Şarkı) şöyle der:

"Cād Goddeu'da Llew ve Gwydion'la beraberdim,
Ağacı, toprağı ve bitkileri dönüştürenle."

Burada durum Beli'ye yapılan bazı bardik atıflar nedeniyle karışık bir hal almıştır; çünkü ilk bakışta onun bir Deniz-tanrısı olduğu izlenimini verir. Dalgalar onun atları, tuzlu su içkisidir. Ama bu büyük ihtimalle onu Britanya'nın koruyucu tanrısı olarak onurlandırmaktadır ve bir *Triad*'da onun 'baldan adası' olarak adı geçerken –sularına hükmetmeden hiç kimse bir adaya hâkim olamaz- aynı zamanda Güneş-tanrısı olduğuna bir ipucu olarak her akşam gün batımında 'Batı'nın tüm sularını içer'. Beyaz atlar da geleneksel olarak Güneşe kutsaldır.

Beli ve Bran arasındaki ünlü çatışmayı anlatan öykünün son biçimi, Malory'nin *Arthur'un Ölümü*'nde birbirini yanlışlıkla öldüren kardeşler Balin ve Balan'ın hikâyesinde ortaya çıkar. Ancak Charles Squire'ın

Keltik Mit ve Efsane adlı çalışmasında da belirttiği gibi, Bran farklı biçimlerde, aynı karışmış romansta da karşımıza çıkar. Kral Brandegore (Gower'li Bran) olarak Kral Arthur'a karşı beş bin adam getirir; fakat Sir Brandel ya da Brandiles (Gwales'li Bran) olarak Arthur'un tarafında cesurca savaşır. Benwyk Kralı Ban olarak (*Preiddeu Annwm* adlı şiirde Caer Pedryvan adı verilen 'Tam Kuşatma', Altıncı Bölüm'de ele alınacaktır) Arthur'un yabancı bir müttefiği; Leodegrance –Galce, Ogyr Vran- Arthur'ın kayınpederi; Uther Ben ('Muhteşem Baş'), Tower Hill'de gömülü olan ve şarkı söyleyen bir başın hikâyesine atıf ve Arthur'un da babasıdır. Norman Fransız trouverlerin ya da Arthuryan romansların koleksiyonunu yapan ve bu öyküleri karşılaştırmalı olarak değerlendirmiş olan Malory'nin bu örneklerin barındırdığı mitlerin dinsel anlamına dair bir bilgisi ya da ilgisi yoktur. Onlar sadece Provance'dan getirilmiş olan yeni şövalyelik incilinde yer alan öykü-selliği geliştirme konusunda özgür davranmışlar, eski mit modellerini kırmış ve öykülerin barındırdığı her türlü özelliği Gal şairlerin yapmaya cesaret edemeyecekleri kadar geniş bir şekilde değiştirmişlerdir.

Romancıların ve kısa öykü yazarlarının üstünde hak iddia ettiği modern dünyaya ait hayal gücünün istendiği özgürlükte kullanılabilme yetkisi, mitoloji öğrencilerinin, daha Kuzeybatı Avrupa'da Klasik Yunan romanı sonrası edebiyat var olmamışken, öykü-anlatıcılarının hikâyelerindeki örgü ile karakterleri icat etme gereksinimi duymadan devamlı olarak aynı geleneksel öyküleri anlattıklarını ve hafızalarının yetmediği yerde doğaçlamaya başvurdukları gerçeğini görmekten alı koymaktadır. Dini ya da sosyal bir değişimin hikâyedeki olayları modernizasyona ya da bir örgünün farklı biçimde ifade edilmesine zorladığı durumlar dışında, seyirci her zaman bu öyküleri alışık olduğu biçimde dinlemek ister. Bu öykülerin hemen hepsi, tarihsel bir örtü ile kaplı dinsel kuram ya da ayinlerin açıklamalarından; İbrani Metinlerle örtüşen ve onunla birçok ortak öğesi bulunan bir talimat bütününden ibarettir.

Dördüncü Bölüm

AK TANRIÇA

Britanya, Yunan ve İbrani Kültürleri arasında gelişen kolay kabul görmeyecek yakın bir ilişkiden bahsederken bir konuyu açıklığa kavuşturmak isterim. Ben İsrail asıllı bir İngiliz değilim. Burada anlata geldiğimiz durumu okuma şeklim, İ.Ö. ikinci bin yılın farklı dönemlerinde, ticari kabilelerden oluşan bir birliğin –Mısır'da 'Deniz İnsanları' olarak biliniyorlardı- Kuzeydoğu ve Kuzeybatı'dan gelen işgalciler tarafından Ege Bölgesi'nden sürüldüğü üstünedir. Bu insanların bir bölümü ticaret yolları kurup Kuzey'e giderek sonunda Britanya ve İrlanda'ya varmışlar, diğerleri de ticaret yollaryla birlikte Batı'ya, Kuzey Afrika ve İspanya üstünden İrlanda'ya ulaşmışlardır. Aralarında Filistinliler'in de bulunduğu diğer bir topluluk ise Suriye ve Kenan'ı işgal etmişler, Kaleb'in Edom Kavmi'nden Yahudiye'nin Güneyi'ndeki El Halil Tapınağı'nı (El-Halil) ele geçirmişler; fakat iki yüzyıl sonra, İsrail kabilesi Yahuda'nın müttefiki olan Kalebitler ('Köpek-insanlar') bu tapınağı ve Filistin Bölgesi'nin büyük bir kısmını geri almışlardır. Bu temas sırasında gelişen kültürel alış veriş sonucunda da İsrail birliğinin dinsel gelenekleri, Semitik, Hint-Avrupa ve Asya mitleri ile Tevrat birbiri içinde uyumlu bir şekilde karışmış bir bütüne dönüşmüştür. Dolayısıyla erken İbrani mitleriyle Yunan ve Kelt mitleri arasındaki bağlantı, üç ırkın da işgal ederek içlerinde erittikleri aynı Ege Bölgesi halkı tarafından medenileştirildikleri fikrine dayanır. Ve bu yalnızca antik tarihe dâhil bir bağlantı değildir. Modern Katolikliğin ataerkil Üçlemesi (Trinity) ve sadece erkeklere ait papazlık düzenine rağmen, aslında Ege Bölgesi Anne-ve-Oğul dinsel geleneğine dayanır ve yavaş yavaş Süryani, Hint Avrupa 'savaşçı-tanrı' öğelerine dönüştürülmüş-

tür.

Danaanlar hakkında daha ayrıntılı tarihsel bilgi vermek gerekirse, Danu, Danaë ya da Dôn, Roma kaynaklarında Cottius'un ilahi babası Donnus, Cottianların kutsal kralı, Cottian Alpleri'ne adını vermiş bir Liguryan[1] birliğidir. Cottys, Cotys ya da Couttius geniş anlamda yayılmış bir isimdir. Cotys, İ.Ö. 4. yüzyılda Trakya'da bir hanedan ünvanıdır. Kuzey Britanya'daki Cattini ve Attacoti, birçok Catt- ve Cott- kabileleri; Trakya ve bu bölge arası tamamen Cottian olarak kabul edilir. Karadeniz'in Güney kıyısında Paflagonya'da Cotys hanedanı vardır. Bunların tümü adını, Trakya, Korint ve Sicilya'da orciastik tapınma biçimine sahip Tanrıça Cotytto ya da Cotys'dan alıyor görünmektedir. Bu tanrıça için gece yapılan toplu seks törenleri Strabo'ya göre, ilkel Yunanistan'ın Arpa-tanrıçası Demeter'e ve genç erkeklerin onuruna kendilerini hadım ettikleri, Frigya'nın Aslan-ve-Arı tanrıçası Kybele'ye yapılan törenlerle hemen hemen aynıdır. Sicilya'da Cotyttia'nın karakteristik özelliklerinden biri, meyve ve arpa kekleri sarkan dallar taşımasıdır. Klasik efsanede Cottys, yüz elli canavarlar Briareus ve Gyes'in yüz elli kardeşi, Zeus'un Titanlara karşı savaşında Trakya ve Tesalya sınırındaki müttefikidir. Bu canavarlara, Hecatontocheiroiler ('Yüz elli olanlar') adı verilir.

Titanlara karşı yapılan bu savaş, ancak erken Yunan tarihi ışığında anlaşılabilir. Yunanistan'ı işgal eden ilk Yunanlar, İ.Ö. 1900'da Tesalya'ya giren Akalardır. Akalar ataerkil kültüre sahip çoban bir topluluktur ve Hint Avrupa kökenli eril bir tanrı üçlemesine, belki de orjinal olarak Anadolu'ya ait Mitanni'ye; İ.Ö. 1400 yıllarında halen hatırlanan ve daha sonra Zeus, Poseidon ve Hades olmuş olan Mitra, Varuna ve Indra'ya taparlar. Parça parça tüm Yunanistan'ı ele geçirerek orada buldukları yarı-anaerkil Bronz Çağı medeniyetini yok etmeye

1 Kuzeybatı İtalya'nın üçüncü küçük sahil bölgesi. (Çev.)

çalışmış, fakat sonra bu kültürle uzlaşarak anaerkil veraset sistemini kabul etmiş, kendilerini çeşitli adlarla anılan Yüce Tanrıça'nın oğulları olarak kabul etmişlerdir. Anakara ve adalarda uzun kafalı ya da geniş kafalı olarak tanımladıkları ve 'Pelasglar' ya da 'gemiciler' adını verdikleri birçok karışmış topluluğun müttefiki olmuşlardır. Pelasglar, Yüce Tanrıça'nın Eurynome ('Geniş Hüküm') karakterinde, aşığı olarak aldığı –dolayısıyla da maddesel Yaradılışı başlattığı- kozmik yılan Ophion'un dişinden doğduklarını iddia ederlerdi. Fakat Ophion ve Eurynome, orjinal isimlerin Yunancaya çevrilmiş halidir. Bu insanlar kendilerine, tarıma öncülük eden aynı tanrıçanın Danaë karakteriyle bağlantılı olarak Danaanlar adını vermiş olabilirler. Sonuç olarak anlaşılıyor ki, Argolis'i işgal etmiş olan Akalar Danaan ismini alıp, gemiciliği öğrenmiş, Korint kıstağının Kuzeyi'nde yer alanlar ise, İyonlular; İnek-tanrıça Io'nun çocukları olarak biline gelmişlerdir. Argolis'ten sürülen Pelasgların bir kısmı, Midilli, Sakız ve Kindos adalarında şehirler kurmuşlar; diğerleri Trakya'ya, Troad[2] ve Kuzey Ege Adaları'na kaçmışlardır. Birkaç klan ise Attika, Magnezya ve başka yörelerde kalmışlardır.

Geriye kalan Pelasglar'ın en savaşçı olanlarının klan totemleri dağ aslanı ve dönerboyun kuşu olan Santörlerdir. Aynı zamanda atlara da tapıyorlardı; büyük ihtimalle İ.Ö. ikinci bin yılda Hazar bölgesinden getirilmiş Asya atlarına değil, daha erken ve alt bir Avrupa türü olan bir çeşit Dartmoor midillisine. Santörler kutsal kralları Cheiron'un liderliğinde düşmanları Kuzey Tesalyalı Lapitlere karşı Akalar'ın yardımını hoş karşılarlar. Anlaşıldığı kadarıyla 'Cheiron' kelimesi Yunanca '*cheir*'; '*el*' ve '*centron*'; keçi kelimelerinden türeyerek 'Centaurs' (Santör) olmuştur. *Santörler Ne Yer?* adlı yazımda, örneğin bir Etrüsk aynasındaki betimlemede ataları İksion'un ayakları yanında oyulmuş

2 Bugünkü Çanakkale. (Çev.)

olarak beliren *amanita muscaria* –yüz pençeli kurbağa- adı verilen mantardan yediklerini ileri sürmüştüm. Öyleyse Hecatontocheiroiler, ittifakı Tesalya ve Boeotia'da hayvancılık yapan Akalılar için stratejik anlamda gerekli olan dağlık Magnezya'lı Santörler midir? Santörlerin ana tanrıçası Yunancada Leucothea'dır ve 'Ak Tanrıça' anlamına gelir. Santörler ona Ino veya Plastene derler. Antik tepe şehri Tantalos yakınında halen kayadan oyma bir sembölü bulunmaktadır. Aynı zamanda Melicertes ya da Herkül Melkarth'ın 'annesi', erken yarı-Semitik işgalcilerin tanrısıdır.

Yunanlar, Zeus'un Hecatontocheiroiler ile olan ittifakı sonucu Tesalyalı Titanlara karşı elde ettiği zaferi hatırladıklarını iddia etmişlerse de, Tatian'ın[1] aktardığı ilk yüzyıl tarihçisi Thallus'un[2] yaptığı hesap, bu savaşı Troya'nın on yıllık kuşatmasından 322 yıl öncesine koyar. Troya'nın düşüşü o dönemde emin bir şekilde İ.Ö. 1183 yılına tarihlendiği için, cevap İ.Ö. 1505 yılıdır. Bu tarih şöyle böyle doğru ise,[3] efsane büyük ihtimalle Tesalya'da Kuzeye sürülen Pelasg kabileleri üstünde Aka gücünün genişlemesine atıfta bulunuyor olmalıdır. Gigantomachia olarak anılan Olimpos tanrılarının devlerle savaşını anlatan öykü de, büyük olasılıkla buna benzeyen ama daha geç dönem olmuş bir olaya karşılık gelmektedir. Yunanlar Pelion ve Ossa'da güçlü olan

1 Asurlu Tatian, erken Hıristiyan Dönemi'nde yaşamış (120-180), teolog ve yazar. (Çev.)

2 Thallus, Çarmıha Geriliş'in en erken tarihi kaydını verir. (Ç.N. Thallus, Koini Yunancası ile yazmış tarihçi. Troya Savaşı öncesinden 167. Olimpiad dönemine [İ.Ö. 112-109] kadar geçen zaman dilimini kapsayan üç ciltlik bir Akdeniz tarihi yazmıştır. Çalışmalarının büyük bölümü günümüze gelememişse de yazıları, Sextus Julius Africanus tarafından *Dünya'nın Tarihi* adlı çalışmasında tekrar edilmiştir.)

3 A. R. Burn, *Mikenler, Filistinliler ve Yunanlar* adlı kitabında, Yunanlar bir yılı üç nesle denk kabul ettikleri ve dördüncüyü başlangıç olarak aldıkları için, İ.Ö. 500 öncesinde yapılan tüm geleneksel tarihlendirmelerin, verilen tarihe olan uzaklığın bu tarihten 6'da beşi kadar azaltılması gerektiğini söyler.

savaşçı Magnezyalıları geri çekilmeye zorlamak durumunda kalmışlar, anlaşıldığı kadarıyla da büyük ölçüde ataerkil Olimpiyan kültüre aykırı geleneklere sahip oldukları için -kabile dışından evlenme gibi- onlara seks manyaklığı gibi hak etmedikleri kötü bir şöhret kazandırmışlardır. Aynı zamanda bu ünlü öyküde Herkül'ün kâbusa karşı koruyucu tılsımı da yer almaktadır.

Akalar, 7. ve 15. yüzyıllar arasında Geç Minos Çağı'nda Giritlileştirilmişlerdir. Giritliler, Yunanistan'da Atreus hanedanına ait başkentleri Miken'den türetilmiş olan Mikenler adıyla anılırlardı. Aeoliyalılar[4] Yunanları Kuzey'den Tesalya'yı, daha sonra da Boeotia ve Batı Mora'yı işgal etmişlerdir. Aka Danaanlarıyla barış içinde yaşamışlar ve Minyanlar adını almışlardır. Olasılıkla iki millet de, Girit deniz gücünü sona erdiren ve 1400 civarına rastlayan Knossos'un yağmalanmasında yer almış olmalıdırlar. Artık geniş ölçüde Yunanca konuşan Girit'in küçülüşü, Miken gücünün genişlemesine; Anadolu, Fenike, Libya ve Ege Adaları'nda fetihlere neden olur. İ.Ö. 1250 civarında Aka Danaanları ve Mora'yı işgal eden daha az gelişmiş bir kültüre sahip Kuzey Batı Yunanistan Akaları arasında da kültürel ayrım oluşur. İkinci grup, yeni bir ataerkil hanedan kurarak Yüce Tanrıça'nın egemenliğini reddetmiş ve Zeus'ın hükümdarlığı altında tanrı ile tanrıçaların eşit olarak gösterildiği, benzer bir Olimpiyan Pantheon'u oluşturmuşlardır. Zeus'un, karısı Hera (Yüce Tanrıça'nın isimlerinden biridir), Poseidon ve Delfi Apollonu ile olan kavga öyküleri ilk aşamada bu dinsel devrime Danaanlar ve Pelasglar tarafından güçlü bir şekilde karşı konduğunu önermektedir. Fakat Yunanistan birleşerek, Çanakkale Boğazı girişinde Karadeniz ve Doğu ile olan ticareti yolunu ele geçirmiş Troya'yı fethetmiştir. Troya'nın düşüşünden sonraki nesil,

4 Aeolyalı, Aeolya; Aiolis, Batı Anadolu'nun kuzey bölgesinin; Gediz Nehri kuzeyinden Bakırçay güneyine uzanan bölgeye verilen ad. (Çev.)

Anadolu ve Avrupa'ya inen, Yunanistan'ı yakıp yıkıp, yağmalayarak işgal eden başka bir Hint-Avrupa grubudur. Kaçak topluluklardan oluşan büyük bir insan dalgası her yöne yayılmıştır.

Dolayısıyla Tuatha dé Danaan'ın Danu'sunu tarihsel anlamda bir endişe duymadan, İ. Ö. ikinci bin yılın ortasında Yunanistan'dan sürülen, Aka öncesi Pelasgların taptığı Argos Tanrıçası Danaë olarak tanımlayabiliriz. Gücü Tesalya'ya kadar uzanır ve erken döneme ait, Perseus Evi olarak adlandırılan (Daha doğru olarak *Pterseus*) Aka hanedanının anasıdır. Homer'in zamanında ise Danaë erilleştirilmiş ve 'kızlarını' Mısır, Suriye ve Rodos üstünden Libya'dan Yunanistan'a getirdiği söylenen 'Belus'un oğlu Danaus'a dönüştürülmüştür. Üç kızının adları Linda, Cameira, Ialysa açıkça tanrıçanın ünvanlarıdır ve aynı zamanda da 'Libyalı Kraliçe, Belus'un kızı Lamia' olarak karşımıza çıkar. Herkesçe bilinen, Aegyptus'un oğullarının düğün gecelerinde katledilişinin öyküsünde yer alan kızları Danäus ya da Danaidlerin sayısı üçten elliye çıkmıştır. Büyük olasılıkla bunun nedeni, Ana-tanrıça kültlerinde Elian ve Argive okullarındaki rahibelerin sabit sayısının elli oluşudur. Gerçek Danaanlar Ege'ye, efsanede anlatılan yoldan Libya'daki –bugün tuz bataklığı olan- Tritonis Gölü'nden gelmiş olabilirler, ama Suriye'ye ulaşana dek bu adı almış olmaları olasılığı düşüktür. Kuzey Yunanistan'a, Frigya ve Trakya üstünden, Karadeniz'den gelen Cottianlar'ın da Danaanlar olarak kabul edilmiş olması, oraya adları geçmeyen Aeolyalılar'dan önce vardıklarını kanıtlar. A. B. Cook[1], *Zeus* adlı kitabında Greko-Libyalılar ile Trakyalı-Frigler'in birbirleriyle ve iki kabilenin de erken dönem Giritlilerle akraba olduğunu kabul etmek için sağlam nedenler göstermektedir.

Danu'yu aynı zamanda çağdaşı, Ege Ana-tanrıça kültü 'Danuna' ile

1 Arthur Bernard Cook, 1868-1952 yılları arasında yaşamış İngiliz arkeolog ve din tarihçisi. (Çev.)

de tanımlayabiliriz. Çağdaşı Mısır yazıtlarına göre, İ.Ö. 1200 yıllarında bu tanrıçaya tapınan topluluk, Lidya'lı Zakkala ile Sherdina, Frigyalı Shakalsha, Likyalı Pulesati, Pamfilyalı Akaiwasha ve diğer Doğu Akdenizli halklarla Kuzey Suriye'yi işgal etmiştir. Mısırlılar'a göre bu halkların hepsi 'Deniz insanları'dır. Akaiwashalar, yeni Hint-Avrupa baskısıyla Anadolu kıyılarından, Yunanistan ve Ege Adaları'na göç etmeye zorlanan Akalardır. Pulesatiler Güney Fenike'nin Filistinlileri olurlar ve Cherethitlerle (Gritliler) karışırlar. Bazıları, –Sir Arthur Evans'ın önerisine göre, olasılıkla Yunanca konuşan Giritlilerdir– Kudüs'te Kral Davud'un muhafızları olarak görev yapmışlardır. Asurluların Muski, Yunanlar'ın Moschi adını verdiği, Hititleri fetheden göçmen bir halk Yukarı Fırat'da Hierapolis'e yerleşmiştir. Lucian'ın[2] *Suriyeli Tanrıça'ya Dair* adlı kitabında anlattığına göre, bu insanların tapınaklarında Yüce Tanrıça'ya düzenlenen antik dini törenler ikinci yüzyılda halen devam etmektedir ve bu tanrıça kültü açıkça, o döneme kadar gelebilmiş Bronz Çağı Egesi'ne ait dini geleneği tanımlamaktadır. Aynı birliğin klan ya da kabileleri Batı'ya; Sicilya, İtalya'ya, Kuzey Afrika ve İspanya'ya kaymışlardır. Zakkala insanları Sicilya'nın Sicelleri olurken, Sherdina halkı Sardinya'ya adını verir ve Turshalar da Etruria'nın Tursenian (ya da Tyrrhenian) halkına dönüşür.

Danaanların bir bölümü de Batı'ya göç etmiş olmalı; çünkü İspanyol olduğu söylenen ilk yüzyıl Latin şairi Silius Italicus, Balear Adaları'na –megalitik kültürün merkezi ve antik dünyanın en büyük kalay kaynağına – ait birtakım gelenekleri aktarırken, bu bölgenin Danaan Tleptolemus ve Lindus tarafından krallığa çevirilişini anlatır. Lindus, Danaan Linda'nın erilleştirilmiş halidir. Danaanların en azından bir bölümü de Anadolu'da kalmıştır. Yakın zamanda Tau-

2 Samsat'lı Lukianos, 125-180 yılları arasında yaşamış Suryani retorikçi ve hiciv yazarıdır. (Çev.)

rus Dağları'nın eteklerinde, İskenderun şehri yakınlarında bir Danaan şehri bulunmuştur. Yazıtlar henüz çözülmemiş olmakla beraber, İ.Ö. 9. yüzyıla ait Hitit hiyeroglifleri ve Aramice içermektedir. Bu dilin Kenanca'ya benzer bir dil olduğu düşünülmektedir ve bulunan heykeller Asur-Hitit, Mısır ve Ege karışımı bir tarza sahiptir. Bu da Danaus'un, Agenor'un (Kenan) oğlu olarak Kuzey'e, Libya'dan Mısır ve Suriye üzerinden geldiğini anlatan Yunan kayıtlarını doğrulamaktadır.

Uranüs'ün, oğlu Kronos tarafından hadım edilişi ve bunun üzerine Zeus'un Kronos'tan aldığı intikamın - Kronos'u Batı Yeraltı Dünyası'na 'yüz ellilerin' başına yollar- öyküsü çözülmesi kolay bir mit değildir. Orjinal anlamı, her yıl yaşlı meşe-kralın yerine varisinin geçişidir. 'Zeus' bir dönem için çobanların kâhin-kahramanının adıdır ve Epirus kâhini Donona'nın meşe kültü ile bağlantılıdır. Bu kült Dionê'nin –bir orman Yüce Tanrıçası- kumru rahibeleri tarafından yönetilen ve aynı zamanda da Diana olarak bilinen tanrıçanın kültüdür. Frazer'in *Altın Dal* kuramı bu noktayı uzun uzuna açıklamaya gerek kalmayacak kadar tanıdık. Fakat Frazer, yaşlı kralın varisi tarafından hadım edilişinin neden Druidlerin meşe ağacının tepesinden ökseotu kesişleriyle - ökseotu başlıca fallik öğelerden biridir- simgelendiğini açıklamaz. Pelopian hanedanının birçok efsanesine göre kral, hadım edildikten sonra ökaristik anlamda yenir. Fakat bu meşe-kültü Mora'da Kronos'un kahramanı olduğu ve insan kurban etme geleneği olan bir arpa-kültüyle birleştirilmiştir. Arpa-kültünde, meşe-kültünde de olduğu gibi krallığın varisi, Ana-tanrıçası'nın rahibelerinin cinsel rızasını miras almış olarak başa gelir. İki kültte de kurban ölümsüz olur ve kehaneti, gömülmek için götürüldüğü kutsal adada; Semadirek, Limni, İskenderiye yakınında Pharos adaları ve Delos yakınlarındaki

adacık Ortygia, Sicilya dışınındaki diğer Ortygia[1] adası, Tuna ağzında Akhilleus'un tapınağının bulunduğu Leuce Adası (Beyaz Ada ya da Yılan Adası), Kirke Adası Aeaea (Bugün Hırvatistan'daki Lussin Adası), Atlantik'te Menelaus'un ölümün peşinden gittiği Elysion Adası ve uzak Ortygia, belki de İrlanda'nın Batı sahilinin dışında yer alan Torrey Adası'nda orciastik ayinler düzenleyen ve büyü yapan rahibelerin yönetimi altında kalır.

Hadım edici Kronos'un oğlu Zeus tarafından tahttan indirilişi ekonomik bir ifadedir: Akalı çobanlar bu öyküyü, Kuzey Yunanistan'a geldikten sonra kendi Gök-tanrılarının yöresel Pelasg çiftçilerinin meşe-kahramanının yerini ele geçirişiyle tanımlarlar. Fakat iki kültün arasında uzlaşım ve uyuşma da sözkonusudur. Orman tanrıçası Dionê ya da Diana Arpa-tanrıçası Danaë ile tanımlanır; Gallik Druidlerin daha sonra ökseotu kesmek için yontma taş ya da obsidyen bir nacak yerine, uygunsuz bir biçimde altın orak kullanmış olmaları, meşe ayininin arpa-kralının ayiniyle birleştirildiğini göstermektedir. Tanrıça Danaë, Alphito, Demeter ya da Seres, biçmek için ay biçimli oraklarını kullanırlar. Biçmek, hadım etmek anlamına geliyordu; benzer şekilde Abyssinia'nın Galla savaşçıları bellerinde, savaşta düşmanlarını hadım etmek için küçük bir orak taşırlardı. Latin Kronos'a verilen ad Satürn'dür ve heykellerinde karga gagası gibi kıvrık uçlu bir budama bıçağı ile silahlanmış olarak betimlenir. Fakat daha sonra Yunanlar kelimeyi *chronos*, (zaman) olarak kabul etmeyi tercih etmiştir; çünkü çok yaşlı olan her insana esprili bir şekilde takılan bu ad, *cron*

1 Üçüncü bir Ortygia ('Bıldırcın yeri') vardır. Tacitus'a göre, Efesliler İmparator Tiberius'tan Artemis'in topraklarında bir akıl hastanesi istediklerinde Romalıların Diana adını verdiği Yüce Tanrıçaları Artemis kültünün, adının Leto olarak anıldığı Ortygia'dan geldiğini söylerler. Dr. D. C. Hogarth bu Ortygia'yı Solmissos Dağları'nın Kuzeyindeki Arvalian Vadisi'ne yerleştirir. Fakat diğer aynı adlı adalarda olduğu gibi, burası da bıldırcınların ilkbaharda Afrika'ya göçü için geldikleri bir dinlenme yeri değilse, bu öneri akla yatkın değildir.

ya da *corn*'dan türer ve Latince ile Yunancada karga (crow) anlamına gelen *corone* ya da *cornix* kelimeleriyle aynı kökten gelir. Karga İtalya'da olduğu gibi Yunanistan'da da uzun yaşamın sembölü, augurların[1] sıklıkla danıştığı bir kuştur. Dolayısıyla uyuyan Titan Kronos için kullanılan başka bir ismin de, yüz başlı Briareus tarafından korunan Karga-tanrı Bran olması mümkündür. Kronos miti her yönüyle kararsız bir niteliğe sahiptir; Kutsal Kralın yerine geçme, törensel cinayet, hem meşe hem arpa-kültlerinde vardır ve Yunanistan'ın Akalı çobanlar tarafından fethini de anlatır. Roma Cumhuriyet Dönemi'nde kutlanan ve eski İngiliz Noel bayramına karşılık gelen Saturnalia festivalinde, tüm genel sosyal kısıtlamalar ve kurallar Kronos'un altın hükmünün anısına geçici olarak terk edilirdi.

Ben Bran'ı, Karga-tanrı olarak adlandırıyorum. Fakat karga, kuzgun, leş kargası ve diğer büyük leş yiyici kuşlar çok erken dönemlerde farklı isimlerle adlandırılmıyordu. Yunancadaki *Corone* kelimesi aynı zamanda *corax;* kuzgunu da içerir. Dolayısıyla Bran'ın kargaları, Kronos, Satürn, Aesculapius ve Apollon, kuzgundur.

Elli Danaidler erken Britanya Kültüründe de karşımıza çıkar. *Eski Britanya* adlı kitabında John Milton, Nennius'un Britanya'nın en eski adının *Albion*'dan –Pliny'nin, Danaidlerin en büyüğü *Albina* ('Ak Tanrıça') olarak bildiği- türediği efsanesi ile ağır bir şekilde alay eder. *Albina* ismi, aynı zamanda Elbe Nehri'ne verilmiş olan isim (Latince *Albis*); Germanik *elven*, elf-kadın, *alb*, elf ve *alpdrücken*, kâbus ya da karabasandır ve Yunanca 'mat-beyaz cüzzam'[2] anlamına gelen *alphos*

1 Augur, özellikle antik Roma'da ve Etruria'da (Etrüskler) kuşlardan ve sürü ya da tek halde uçuş, ötüş biçimlerinden tanrıların isteklerini okuyan rahiplere verilen addır. Augur törenleri ve işlevi savaş, ticaret ya da din gibi her türlü büyük toplumsal olaydan özel durumlara, Roma toplumunda merkezinde yer alırdı. (Çev.)

2 Londra'daki Beyaz Tepe ya da Kule Tepesi, Albina'nın hafızasını korumakta-

kelimesiyle bağlantılıdır. *Alphos*, (Latin *albus*), *alphiton*, 'inci arpası' ve *Alphito*, 'Ak Tanrıça', Klasik dönemde çocukların odasında yaşayan *umacı* karakterine dönüştürülmüş olan Argos'un Danaan Arpa-tanrıçası gibi görünmektedir. Sir James Frazer bu tanrıçayı, "ya Demeter ya da diğer kişiliği, Persephone" olarak tanımlamıştır. *Argos* kelimesi, 'patıldayan beyaz'anlamına gelir ve geleneksel olarak papaz cübbesini tarif eden sıfat olarak kullanılır. Aynı zamanda da 'ani ışık; flaş gibi hızlı parlayan' manasını da taşır. Argos'un Ak Tanrıçası'nın yüz silahlı adamı, bebek Diyonisus'u büyüten Io'nun yüz gözlü canavar *Argus Panoptes* tarafından korunduğu mitle doğru olarak tanımlanabilir. Yüz gözlü canavar olasılıkla beyaz köpek olarak gösterilmiştir. *Argo*, Odiseus'un ünlü köpeğinin adıdır. Io, tanrıçanın Arpa-tanrıçası halinin 'beyaz inek' görünümüdür. Aynı zamanda 'beyaz kısrak' *Leucippe*, 'beyaz dişi domuz' *Choere* ya da *Phorcis* –daha kibar bir ünvanıyla- 'hırsız' *Marpessa* olarak da tapınılmıştır.

Taliesin Romansı'na geri dönersek, Gwion'un düşmanı Caridwen de –ya da Cerridwen- beyaz bir Domuz-tanrıçadır. Dr. MacCulloh, *Antik Keltlerin Dini* [*Religion of the Ancient Celts*] adlı kapsamlı çalışmasında kanıt olarak Monmouth'lu Geoffrey ve Fransız Keltolog Thomas'dan alıntılar yaparak tanrıçanın aynı zamanda Galli bardlar tarafından Buğday-tanrıçası olarak tarif edildiğini aktarır ve onu yukarıda adı geçen Buğday Tanrıçası Demeter'le (Sow Demeter) eşit

dır. 1078 yılında Piskopos Gundulf tarafından yaptırılan Kale halen Beyaz Kule olarak anılmaktadır. Herman Melville *Moby Dick*'te 'beyaz' rengin uyandırdığı çelişkili duygular üstüne dokunaklı bir bölüm ayırmıştır. Zerafet, ihtişam, süt beyaz atların saflığı, beyaz boğaların kurban olarak seçilişi, kar gibi al gelin duvakları ve papaz kıyafetleri gibi pozitif anlamlarına karşın, albino insanlar, cüzzamlılar ve beyaz cübbeli karabasanlar gibi, insanlarda adsız bir korku uyandıran diğer öğelerde bulunması. Melville, Kule Tepesinin Amerkalı ziyaretçilere tanıtılırken "Kanlı Kule" yerine, "Bu Beyaz Kuledir" ifadesinin kullanıldığını da aktarır. Moby Dick albino bir balinadır.

tutar. Adı, *cerdd* ve *wen* kelimelerinden oluşur. *Wen*, beyaz; *cerdd*, İrlandaca ve Galcede 'kazanç' anlamına gelir. Aynı zamanda 'şiir gibi ilham gerektiren sanatlarda', Yunanca *cerdos* ve *cerdeia* kelimeleri gibi Latince zaanatkar anlamına gelen *cerdo* kelimesinden türetilmiştir. Yunancada 'gelincik', Tesalyalı cadıların sevdiği bir kılık değiştirme biçimidir ve *cedro* olarak adlandırılarak genellikle 'ustalıklı olan'; *cerdo* olarak tercüme edilir. Bu kelimenin kökeni bilinmemektedir ve İspanyolca 'domuz'[1] anlamına gelmektedir. Pausanyalılarda Cerdo, Argive Kültü'nün kahramanı, ateşi keşfeden, Io ve Argus Panoptes'in kardeşi ve 10. Bölüm'de Bran ile tanımlanacak olan Phoroneus'un karısıdır. İspanya Pireneleri'ndeki ünlü hasat dansı *cerdaña* belki de ilk defa, büyük bölümü Puigcerdá kasabasına ait olan bölgedeki en iyi mısır tarlalarına adını vermiş (Cerdaña Vadisi) olan bu tanrıça onuruna yapılmıştır. *Cerd* hecesi İber kraliyet isimlerinde yer alır. En iyi bilineni Livy'nin *Cerdubelus*'u, İber kenti Castulo ile Romalılar arasındaki bir anlaşmazlığa el koyan yaşlı savaş lideridir. Cerridwen açıkça Beyaz Domuz, Arpa-tanrıçası, Ölümün Beyaz Leydisi ve İlham; aslında Britanya'ya adını veren Albina ya da Alphito; Arpa-tanrıçasıdır. Küçük Gwion'un ondan korkmakiçin birçok sebebi vardır. Kendisini, Cerridwen'in buğday dövdüğü harman yerinde bir buğday yığını içne saklaması büyük hatadır.

Latinler Ak Tanrıça'ya *Cardea* olarak tapınmışlardır. Ovid[2], *Fasti* adlı şiirinde hakkında karışık bir hikâye anlatırken onu, *cardo* (menteşe) kelimesiyle ilişkilendirir. Onun yılın ilk ayının ve kapıların tanrısı

1 *Cerdo* kelimesinin *Setula* (küçük dişi domuz) kelimesinden türediği söylense de, bu türemeye bağlı oluştuğu düşünülen sessiz harflerin rasgele yer değiştirişi, diğer evcil hayvanların adlarında karşılığı olmayan bi durum yaratır.

2 Ovid, (Publius Ovidius Naso) İ.Ö. 20 Mart/43 – İ.S. 17/18 yılları arasında yaşamış olan ünlü Romalı şair. En iyi bilinen eserleri; Heroides, Amores, Ars Amatoria, Metamorphoses ve Fasti'dir. (Çev.)

iki başlı Janus'un hanımı olduğunu ve kapıların menteşelerinin sorumluluğunun onda olduğunu söyler. Aynı zamanda geceleri çocukları beşiklerinden çalmak ve kanlarını içmek için gece kuşu kılığına giren cadılardan koruduğunu da aktarır. Ovid, bu gücünü ilk defa büyük yayılma zamanında Roma'nın kolonize ettiği Mora Yarımadası'ndan gelen Alba'da (Beyaz şehir) kullandığını ve asıl koruyucu aletinin alıç (akdiken) olduğunu yazar. Ovid'in anlattığı öyküyü ters yüz ederek açıklığa kavuşturursak; Cardea, Alphito; kuş ya da vahşi bir hayvan kılığına bürünerek çocukları çalan Ak Tanrıça'dır ve çocukları korumak için kendisine kutsal olan alıç ağacı evlere sokulmaz. 'Meşe kapının cesur koruyucusu' Janus, Cardea ve cadılarını uzak tutar. Aslında Janus, Meşe-tanrısı Dianus; Roma Kralı ve daha sonra Rahip Dialis olarak reankarne olmuş olan ruhani varisidir. Karısı Jana, orman ve Ay-tanrıçası Diana'dır. Janus ve Jana, Jupiter ve Juno'nun kırsal kesime ait biçimleridir. Juppiter isminde iki kere geçen *p* harfi yuvarlanarak okunmayan *n* harfidir. Adı Jun-pater, baba Dianus'tur. Fakat Janus, Dianus ya da Juppiter; Jana, Diana ya da Juno ile evlenerek onu boyunduruğu altına almadan önce onun oğludur ve o Ak Tanrıça Cardea'dır. Janus, milli koruyucu ve Kapı olmuş olmasına rağmen, onu Kapıya bağlayan menteşe tanrıçadır ve bu ilişkinin önemi 10. Bölüm'de açıklanacaktır. *Cardo*, menteşe, *cerdo* kelimesiyle aynı anlama gelir; zanaatkâr. İrlanda mitinde menteşe, kilit ve perçin yapan zanaatkârların tanrısına *Credne* adı verilir ve onlar aslında gerçek koruyucularının tanrıça Cerdo ya da Cardea olduğunu iddia ederler. Dolayısıyla Janus'un hanımı Cardea'ya verilen çocuk odasının kapısını umacıdan koruma görevi, aslında çocukları eski anaerkil dönemdeki kendi rolünden koruma görevidir. O, umacı ve Roma düğünlerinde kendisine alıç meşaleleri ile tapınılandır. Ovid Cardea'dan bahsederken anlaşıldığı kadarıyla dini bir anlayışa dayanan şu ifadeyi kullanır:

"Onun gücü, kapalı olanı açmak; açık olanı kapamaktır."

Ovid, Cardea'yı, Roma'da 1 Haziran günü kendisine domuz eti ve fasulye sunularak kutlanan tanrıça Carnea ile tanımlar. Bu bilgi, Ak Tanrıça'yı domuzla ilşkilendirdiği için yararlı olsa da, Romalıların Carnea'ya dair, 'çünkü *onun etini sunarlar*' (*quod carnem offerunt*) şeklinde yapılmış açıklaması anlamsızdır. Diğer yandan da daha önce, *Cād Goddeu* bağlamında yaptığımız açıklamada, fasulyenin Klasik Dönem'de cadılara ve hayaletlere karşı homoepatik bir koruyucu tılsım olarak kullanıldığını söylemiştik. Fasulye ağza konur ve hayalete tükürülürdü. Roma'da *Lemuria* bayramında ev sahipleri *Lemures* ya da hayaletler için omuzlarından arkaya siyah fasulye atarak şunu söylerler: "Bunlarla kendimin ve ailemin kefaretini ödüyorum". Doktrinlerini Pelasg kaynaklarından[1] türetmiş olan Pisagorcu mistiklerin, fasulye yememeye dair sert bir tabuları vardı. Orfeus'a ait olduğu düşünülen bir dizede fasulye yemek anne-babanın başını yemekle[2] aynı şey olarak gösterilir. Fasulyenin çiçeği beyazdır ve alıç ile aynı mevsimde tomurcuklanır. Fasulye Ak Tanrıça'ya aittir ve aynı zamanda da İskoç cadı kültü ile olan bağlantılıdır; ilkel dönemde yalnızca onun rahibeleri fasulye dikebilir ya da yiyebilirdi. Arkadya'da Pheneus'un adamlarının bir inanışına göre, Tanrıça Demeter gezintileri sırasında buraya gelerek, onlara fasulye dışında tüm tahılları ve baklagilleri ekmek

1 Pisagor'un Kuzey Ege'den Sisam Adası'ndan gelen Tyrrhenli bir Pelasg olduğu söylenir. Bu da felsefesinin Orfik ve Druidik kültürle olan bağlantısını açıklamaktadır. Yalnız fasulye değil, balık da yemediği ve birçok milleti gezerek Pelasgiyan bir kült miras aldığı söylenir. Ruhların göçü kuramı Pelasgiyan değil, ama Hint kaynaklı olabilir. Crotone'de varisi Empedokles gibi Apollon'nun reankarne edilmiş hali olarak karşılanmıştır.

2 Platoncular fasulye yememe geleneklerini rasyonel olarak midede gaz yaptığı gerekçesine bağlarlar, fakat o dönem için bu aslında diğer gelenekle aynı şeydir. Onlara göre yaşam nefestir ve gaz çıkarmak yaşayan bir ruhun yendiğinin kanıtıdır. Yunanca *pneuma* (ruh) ve Latince *anima* (ruh) kelimeleri aynı zamanda nefes, rüzgârın kısa süreli hızlanışı ya da ruh anlamına geliyordu.

için izin verir. Anlaşıldığı kadarıyla Orfik tabunun nedeni, fasulyenin dayanağından spiral dallarla büyümesinin yeniden doğuşu işaret ettiğine, hayaletlerin insan olarak doğmak için fasulyelere girdiğine ve kadınlar tarafından yendiğinde tekrar insan olarak doğduklarına inanılmasına –Pliny bundan bahseder- erkekler tarafından yendiğinde ise anne-babalarının emeğini dinsizce hayal kırıklığına uğratmakla sonuçlanacağına olan inançtan kaynaklanmaktadır. Zemuraz'da Romalı ev sahipleri onlara tekrar doğma şansı vermek için hayaletlere fasulye taneleri atarlardı. Aynı zamanda Tanrıça Carnea'ya –Yeraltı Dünyası'nın anahtarlarına sahip olduğundan- onun için yapılan festivalde fasulye sunulurdu.

Carnea genel olarak, Roma tanrıçası Cranaë ile tanımlanır ve aslında 'sert ve taş gibi olan' anlamına gelen Cranaea, çocuklara karşı olan saldırganlığı devamlı yatıştırılması gereken Tanrıça Artemis'in Yunanca soyadlarından biridir. Cranaea, Delfi yakınlarında bir tepe tapınağına sahiptir ve burada beş yıl görevde kalan bir oğlan çocuğu bulunur. Tanrıçanın aynı zamanda Korint dışında, Bellerophon'a ait bir kahraman tapınağının da bulunduğu, Cranaeum adlı bir selvi korusu bulunmaktadır. Cranaë 'kaya' anlamına gelir ve etimolojik olarak Gaelik 'cairn' kelimesiyle bağlantılıdır. Bu kelime daha sonra bir dağ üstüne dikilen taş yığını anlamında kullanılmıştır.

Ben tanrıçanın adını Ak Tanrıça diye yazarken 'beyaz' rengi kast ediyorum; çünkü beyaz onun temel rengi, onun ay üçlemesinin ilk halidir. Ancak Bizanslı Suidas, Io'nun rengini beyazdan gül rengine ve gülden de siyaha çeviren bir inek olduğunu söylerken anlatmak istediği, Yeni Ay'ın beyaz tanrıçanın doğuşu ve büyüyüşü; Dolunay'ın, aşk ve savaşın kırmızı tanrıçası; Eski Ay'ın, ölüm ve kehanetin siyah tanrıçası olduğudur. Suidas'ın aktardığı mit, Hyginus'un Minos ve Pasiphaë'den doğan buzağın aynı şekilde günde üç kez renk de-

giştirişini anlatan fablı ile desteklenmektedir. Bir kâhinin meydan okuyuşuna cevap olarak Coeranus oğlu Polyidus, onu bu nedenden dolayı duta benzetir. Ve dut Üçlü Tanrıça için kutsal bir meyvedir. Ingiltere'de, ikonoklastik 17. yüzyılda, Galler'de Dwygyfylchi yakınındaki Moeltre Tepesi'nden aşağı yuvarlanan üç dikili taş olasılıkla lo üçlemesinin gösterimi olabilir. Biri beyaz, biri krmızı, diğeri de koyu mavidir ve üç kadın olarak bilinirler. Yöresel keşiş efsanesine göre o renklerde giyinmiş üç kadın, Pazar günü mısır harmanı savurdukları için ceza olarak taşa dönüştürülmüşlerdir.

Tüm antik edebiyat içinde tanrıçaya dair en kapsamlı ve ilham verici anlatım Apuleius'un[1] *Altın Eşek* [*Golden Ass*] adlı kitabında yer alır. Başkarakter Lucius, sefalet ve ruhani çöküş içindeyken tanrıçaya seslenerek ona yalvarır ve tanrıça da onun yakarışını kabul eder. Ayrıca kitap tesadüfen, Tanrıça'ya bir zamanlar Moeltre'de üç biçimiyle; büyüten beyaz; kırmızı hasatçı ve karanlık harman savurucusu olarak tapınılmış olabileceğini önermktedir. Çeviri William Adlington (1566):

> "Gecenin ilk nöbetinde, daha ilk uyukumu uyurken, aniden korkuyla uyandım ve ayı gördüm parlarken dolunay halinde, sanki denizden sıçramış gibi. Sonra düşündüm kendi kendime, bu tanrıçanın en güçlü anı, hatırlayınca insancıl herşeyin onun tasarrufunda olduğunu. Saklı ve ehli, vahşi ve yırtıcı tüm canavarlar onun hükmeden ışığının ve tanrıçalığının altında, ama yine de hareketsiz ve cansız. Ve göklerdeki tüm yıldızları düşündüm, dünyayı ve denizleri. Onun hareket verip dalgalandırdığı; onun sakinleştirerek durgunlaştırdığı denizleri. Zalim bahtım ve felaketimden yorgun artık çok geç olduğunu düşünürken, umudu ve yüce devayı bul-

1 LuciusApuleius, 125-180 yılları arasında yaşamış ve Latince yazmış Numidyalı Berberi yazar. En ünlü eseri Metamorphoses olarak da bilinen *Altın Eşek*'tir. (Çev.)

dum dualarım ve yakarışlarımla bu güçlü tanrıçanın muhteşem güzelliğine. Bu nedenden uyuşuk uykumdan neşeyle uyandım ve o büyük sevginin ilhamıyla kendimi saflaştırmak için başımı yedi kere deniz suyuna daldırdım ki, yedi sayısı ilahi ve kutsal olana hoş ve uygundur. Bilge ve değerli Filozof Pisagor'un da dediği gibi. Sonra çok neşeli ve canlı bir şekilde, ama yinede ağlamaklı bir teşvikle kudretli tanrıçaya şu sözleri söyledim.

'Ey Cennetin kutsanmış Kraliçesi, sen ister dünyada meyve veren her şeyin ana kaynağı, orjinali yaratan ve kızın Proserpine'yi her görüşünde büyük neşeyle gebe kalan, Eleusis toprağını ekilip biçilebilir kılarak eskinin kötü yiyeceği meşe palamudunun yerine insanlara daha iyi ve hafif yiyecekler vere Dame Seres ol; ister dünyanın başlangıcında artık yok olmuş bir aşkla kadınla erkeği çift yaparak çoğalmalarını sağlayan şimdi Paphos Adası tapınaklarında tapınılan Gösel Venüs; ister sayısız insanı yıldırım ve hastalıktan yokolmaktan senin ilaçlarınla korumuş ve şimdi Efes'in kutsal yerlerinde tapınılan Tanrı Phoebus'un kızkardeşi ol; ister adın korkunç Proserpine olsun üç yüzlü gücü olan ölümcül ulumalarıyla son veren cadılarla hayaletlerin Dünya'daki işgaline ve şimdi türlü türlü korluklarda tapınılan Proserpine ol; sen, dişi ışığınla dünyanın şehirlerini aydınlatan; sen, nemli sıcaklığınla dünyanın tüm tohumlarını besleyen, ışığını yakın ya da uzak başıboş dolaşana güneşten veren: adın, şeklin ne ise, sana nasıl seslenmek gerekirse, sana öyle dua ediyorum dindir sancımı, sefaletimi ve umutsuzluğumu, kurtar beni bu peşimi bırakmayan sefil bahtımdan. Düşmanlarıma huzur ve ölüm bahşet eğer mutlu ederse seni. Yeterince tehlike gördüm, güçlük çektim ben...

Sözlerimi bitirdiğim anda tanrıçaya yakındığımı fark ettim. O aynı yatakta uykuya daldım ve sonra daha gözlerim uykuya yeni

kapanmışken göründü bana denizin ortasında, o tanrıların taptığı ilahi ve kutsal yüzüyle. Sonra yavaş yavaş, tüm figürünü seçer oldum. Denizden çıktı o parlak haliyle, karşımda durdu. Bu nedendendir o ilahi görünüşünü tarif etmek istemem, ölümlü dilimin fakirliğini de çekecek olsam, kutsal güç bana bahşedecekse onu tarif edecek güzellikte zengin sözleri. Uçuşan kıvırcık gür saçları vardı, muhteşem boynu etrafında dağılmış. Başında çiçeklerden yapılmış girlanlardan tacı ve anlının ortasında ışık yayan aya benzer, ayna görünümlü bir daire. İki yanında bu daireyi iki yılan karşılıyordu dünyanın çatlaklarından çıkmış, üstlerinde dikilmiş mısır bıçakları. Kıyafetleri en güzel kumaştan çeşitli renkler barındıran. Bir yerinde parlayan beyaz, bir yerinde çiğdemler gibi sarı, diğerinde gül gibi kırmızı, bazısında yanan ateş, gözlerimi ve ruhumu acıtan. Ve pelerini karanlık parlayan bir siyah, sol kolunun altından sağ omzuna bir kalkan gibi saran. Açıldı bir bölümü katlandığı yerden elbisesinin eteklerine kadar, yavaşça göründü kamçılar. Burada ve orada dünyanın ucunda, dünyanın yüzeyinden yıldızlar görünüp kayboldu ve onların ortasına ay yerleşti, ayın orta gününün ayı. Yanan bir ateşin alevi gibi parlayan bu güzel kaftan uçlarından çepeçevre dumandan bir taç, bir çelenk gibi bozulmadan, çiçekler ve meyvelerden yapılmış. Getirdi her çeşidi beraberinde. Sağ elinde pirinçten bir zilli def, metaldan oyulmuş görünümlü düz bir parça kuşak gibi, çevresi çubuksuz. Ve koluyla uzanarak vurdu üçlü yayına, tiz ve net bir ses yükseldi. Sol elinde altından tekne gibi bir kupa, üstünde sapında en güzel yerinden bir engerek yılanı kaldırdı başını genişleyen ağzıyla. Hoş kokulu ayaklarında şanlı palmiyeden yapılıp bağlanmış ayakkabıları. Ve böylece o ilahi endamıyla, bereketli Arabistan'ın en güzel baharatlarından nefesini verirken, kutsal sesiyle küçümsemeden beni, şunları söyledi:

'İşte Lucius, geldim. Duaların ve yakarışların beni imdadına getirdi. Ben doğal olan her şeyin anası, tüm elementlerin sahibi ve hanımıyım. Dünyaların ilk dölü, ilahi güçlerin ve Cehennemdekilerin efendisi, Cennette yaşayanların temeli, tek başına tüm tanrı ve tanrıçaların yüzlerinde gösterilen *[deorum dearum-que facies uniformis]*. Tek bir isteğimle gökteki gezegenler, denizin yararlı rüzgârları ve cehennemin yürekler acısı sessizliği düzenine girer; benim adım ve kutsallığım tüm dünyada sevilir, türlü türlü biçim ve gelenekte tapınılır sayısız isimle. Tüm insanların ilki Frigyalılar bana, Pessinus'ta Tanrıların Anası derler; kendi toprağından çıkmış Atinalılar bana Cecropian Minerva diye yakarır; her yönü denizle kuşatılmış Kıbrıslılar beni Paphian Venus diye çağırır. Ok taşıyan Giritliler, Dictynnian Diana; üç dil konuşan Sicilyalılar, Cehennem Proserpina; Eleusisliler antik tanrıçaları Seres; kimileri Juno; bazıları Bellona; diğerleri Hekate; başkaları Rhamnusia diye bilir adımı. Öncelikle de sabah güneşi ile aydınlanan, Doğu'da yaşayan iki tür Etiyopyalı ve her türlü eski doktrinde muhteşem, bana en doğru törenlerle tapınan Mısırlılar, beni gerçek adımla çağırır: Kraliçe İsis. İşte buradayım. Kötü bahtına acıdım ve sana yardım etmeye geldim; ağlamayı ve yas tutmayı bırak, tüm üzüntünü bir kenara at. İşte benim ihtiyatımın emrettiği güzel gün karşında.' "

Buna çok benzeyen başka bir dua da, 12. yüzyıla tarihli, İngiltere'ye ait bir şifalı otlar kitabında Latince yer almaktadır. *(Brit. Mus. MS. Harley, 1585, 12v-13r)*

"Dünya, ilahi tanrıça, Doğa Ana, her şeyi oluşturan ve her gün milletlere sunduğu yeni güneşi getiren; gökyüzünün ve denizin, tüm tanrıların ve güçlerin Koruyucusu, senin isteğin ve etkinle tüm doğa susar ve uykuya dalar. ... Sen eğer istersen sevinçli gün

ışığını yollarsın, hayat senin güvenin altında beslenip büyür; insan ruhu geçtiğinde sana döner. Sen hakkınla tanrıların Yüce Anası diye anılırsın; Zafer senin ilahi adındır. Sen insanların ve tanrıların dayanıklılığısın. Sen olmadan hiçbir şey doğamaz ve mükemmelleşemez; sen kudretsin, Tanrıların Kraliçesi. Tanrıça, sana kutsallığında tapıyorum ve adını çağırıyorum; senden istediğimi bana lütfet ki, sana olan minnetimi tanrılığına, senin olan inancımla verebileyim...

Ve şimdi senin hizmetinde aracılığım, senin tüm bitkilerin ve güçlerin ve size majesteleri. Sana yalvarırım ki, her şeyi doğuran ve tüm insanlara sağlığın ilacı olarak verilenlerin ve majestelerini onların başına koymuş olan Dünyanın evrensel anası, şimdi insanlara en büyük yarar ol. Bunun için sana dua ediyorum ve yalvarıyorum ki, tüm erdemlerinle gel. Seni yaratan üstlendi ki, ben seni onun iyi niyetinden, sağlığın zanaatını bilenden çağırırım. Böylelikle bu söylenen güçlerinin büyüklüğüyle, iyi sağlığın uğruna iyi ilaçlar bahşet."

12. yüzyıl pagan İngilteresi'nde Sağlık-tanrısına ne ad verildiğini kestirmek güç. Fakat açıkça o da, Aesculapius'a edilen dualarla çağrılan ve orjinal olarak Athene'ye, Thoth'dan İsis'e, Esmun'dan İştar'a, Diancecht'ten Brigit'e, Odin'den Freya'ya ve Bran'dan Danu'ya kadar aynı Tanrıça geleneğine bağlıdır.

Beşinci Bölüm

GWION'UN BİLMECESİ

Bu karmaşık mitolojik tartışma yavaş yavaş kafamın içinde şekillenmeye başladığında, Taliesin'in Romans'ta Kral Maelgwyn'e ilk defa hitap ettiği bilmece şiir *Hanes Taliesin*'e döndüm. Daha önce Gwion'un Köpek, Kızkuşu ve Karaca'yı bir anlamda öğrenmek için icat ettiği ve kendisini şiirsel güçle donatan Ağaçları, yeni *Gwydionian* sırrının bilmecesini korumak için kullanmış olduğundan şüphe etmiştim. Şiiri dikkatli bir şekilde okuduğumda, sonunda burada da *Cân Goddeu*'da olduğu gibi Gwion'un sorumsuz, heyecanlı bir konuşmacı değil, gerçek bir şair olduğunun farkına vardım. Romans'ta Heinin ve bardlarının yalnızca 'Latince, Fransızca, Galce ve İngilizce' bildikleri, ama Gwion'un bunlarla birlikte aynı zamanda İrlanda dilinin klasiklerini, Yunanca ve İbranice edebiyatı da iyi bildiği söyleniyor. Kendisinin aktardığı şekilde:

"Tracthator fyngofeg
Yn Efrai, yn Efroeg.
Yn Efroeg, yn Efrai."
"Benim ilmim Ibranice ve Hebraik[1] *dilinde ilan edilmiştir."*

Bunun yanında Gwion'un soytarılık oyunu ardında –Kilise'nin bakış açısından dine küfür anlamına gelen- antik dinsel bir gizemi de saklamakta olduğunu, ama bu sırrı bir meslektaşın; iyi eğitim görmüş bir şairin tahmin edemeyeceği kadar imkânsız bir biçimde saklamadığını da keşfettim.

Burada 'Taliesin' yerine 'Gwion' adını, *Taliesin Romansı*'nda yer

1 Hebraik (Hebraic), Torah'da bulunan bir grup eski Yahudi yasa ve dili. (Çev.)

alan mucizevi çocuk Taliesin'i, bir grup orjinal şiiri *Kırmızı Hergest Kitabı*'nda toplanmış olan ve Nennius'un 7. yüzyıla tarihli Sakson Kral-lara ait bir soy ağacındaki alıntılarda fark ederek 'Britanya Şiiri'nin ünlü adı' olarak tanımladığı, geç 6. yüzyıl karakteri olan tarihsel Taliesin'le karıştırmadığımı açıklığa kavuşturmak için kullanıyorum. İlk Taliesin zamanının çoğunu 6. yüzyılın sonlarında çeşitli şefler, prenslere övgü-ler yazarak geçirmiştir; Uriep ap Cynvarch, Owein ap Urien, Gwallag ap Laenaug, Cynan Garwyn ap Brochfael Ysgythrog, Powys Kralı ve Coeling tarafından sarhoş bir kavgada öldürülene kadar da Yüce Kral Rhun ap Maelgwn'a. Rhun'la birlikte Kuzey'in insanlarına karşı oluş-turulan, Elidir'in (Heliodorus) Mwynfawr'ın öldürüldüğü ve Clydno Eiddin, Rhydderch Hael (ya da Hen) ile diğer yağmalanmaların öcü-nün alındığı, Rhun'un tam güç işgaliyle karşılık verdiği ilk birliğe ka-tılmıştır. Bu Taliesin, İngilizleri 'Kimri' olarak değil, 'Saksonlar' ve Gal 'Brythonlar' olarak adlandırdığı gibi, onlar için aynı zamanda sıkça 'Eingl' ya da 'Deifyr' (Deirans) adlarını kullanır. 'Gwion' ise altı yüzyıl sonra Prenslerin Dönemi'nin kapanışı döneminde yazmıştır.

Erken Gal Şiiri Üstüne Dersler [*Early Lectures on Welsh Poetry*] adlı çalışmasında, Taliesin metinleri üstüne son zamanların en iyi otori-tesi olan Dr. Ifor Williams, şiirin edebi yapısına ait kanıtlara dayana-rak, Romans'ın bazı bölümlerinin bir 9. yüzyıl orjinalinde yer aldığını ileri sürmüştür. Bu fikre ya da Williams'ın varmış olduğu, bu şiirin yazarının İrlanda kültürü ile bağlantılı olan bir pagan rahip olduğu çıkarımına karşı değilim. Ancak şiirin, 'herhangi bir mistisizm, yarı-mistisizm ya da mistisizm temelli bir yapı' taşımadığı ve içerdiği tüm 'saçmalığın' aşağıdaki şekilde özetlenebileceği fikrine karşı çıkmak du-rumundayım:

"Taliesin yalnızca gösteriş yapıyor; Kipling'in öyküsündeki

kanguru gibi. Ve yapmak zorundaydı da! Oynamak zorunda olduğu tek rol de buydu."

Dr. Williams bir araştırmacı olduğu için doğal olarak skaldik[1] türde tam bir saray bardı olanerken Taliesin karakteri çerçevesinde daha rahat hissetmektedir. Ancak benim görüşüme göre Romans'ın anlattığı öykü, sözde-Taliesin'in bilgeliğini esprili bir şekilde övmesi değil, kendisini Küçük Gwion; Caereinion'daki Llanfair'li Gwreang'ın oğlu olarak tanıtan, hiç bir önemi olmayan bir karakterin kazara belli bir antik gizemi aydınlatarak usta oluşu ve kendi dönemindeki bardları, kendi klasik şiir gelenekleri içinde neyin o güne ulaşıp ulaşamadığını anlamadıkları için küçük görüşüdür. Kendisini usta bir şair olarak ilan eden Gwion'un Taliesin adını alması, hırslı bir Helenistik Yunan şairinin Homer adını alması ile aynı duruma işaret eder. 'Gwreang oğlu Gwion' ['Gwion son of Gwreang'] adı büyük ihtimalle şairin vaftiz adı değil, bir mahlastır. Gwion kelimesinde *gw*, *f* olarak okunduğu için Fionn ya da Finn ismine denk, benzer bir hikâyenin İrlandalı kahramanıdır. Mairne oğlu Fionne, bir Şef Druid'in kızı, aynı adlı bir Druid tarafından kendisine, Boyne Nehri'nin derin gölünden tutulmuş bir somon balığını pişirmekle görevlendirir. Fakat Fionn, balığı tavada çevirirken elini yakar ve elini ağzına soktuğunda ilham gücüne sahip olur. Somon balığı, nehre düşmüş şiirsel sanatın dokuz fındığı ile beslenmiş olan bilginin somonudur. Gwreang'ın karşılığı 'Freann', 'Fearn'ın yerleşmiş bir biçimi olan 'kızılağaç'tır. Dolayısıyla Gwion, Kızılağaç-tanrısı Bran'ın ruhani oğlu olarak kâhin güçleri üstünde hak

1 Skaldik; Skald: Viking Çağı'nda (8. ve 11. yüzyıllar arası dönemde Vikingler'in, denizler ve nehirler yoluyla Kuzey Avrupa ve İskandinavya'ya kadar yayıldığı dönem) İskandinavya ve İzlanda Saraylarında görev yapan şairlere verilen ad. Bu şairler genel olarak kralların zaferlerini ve savaşlarını anlatan, onları yücelten şiirler yazarlardı. Bugün Hıristiyanlık öncesi İskandinavya kültürüne ait olan bu edebîyatın bütününe, Eski Kuzey Şiiri adı verilmektedir. (Çev.)

iddia etmektedir. Gwion'un bu adı alışı gelenekle desteklenir. Kahraman Cuchulain ('Culain'in av köpeği') önce Setanta adını almıştır ve tanrı Lugh'un reankarnasyonudur; Fionn'un ('Güzel') ilk ismi ise Deimne'dir. Bran, Gwion için uygun bir babadır ve onun zamanında dev Ogyr Vran, Guinevere'in babası olarak bilinir. Adı, *Kötü Bran* (*Bran the Malign; 'ocur vran'*) anlamına gelir. Anlaşıldığı kadarıyla Perrault'un *Masallar* kitabıyla İngilizceye 'ogre'[1] kelimesini kazandırmıştır ve bardlar tarafından, kendi sanatlarını icat eden, Üçlü müzün doğduğu Cerridwen'in kazanına sahip olan hikâyeler olarak anlatılır. Ayrıca Gwion'un annesi de Cerridwen'in kendisidir.

Gal Yazmaları Derneği tarafından basılan bir Iolo yazmasında 'Thomas ap Einion Offeiriad'a, Gruffydd Gwyr'ın bir torunu', şeklinde ifade edilmiş romansa yapılan bir atfın güvenilir olup olmadığını bilememek acı. "*Llwydarth Yazması'nın Anthony Powell'ı*" olarak anılan bu yazma, metnin okunuşu anlamında, *Iolo* Morganwg'ın otoritesi altında Lady Guest tarafından basılan diğer Taliesin bildirilerine nazaran yeteri kadar orjinal görünmektedir. Lady Guest'in *Taliesin Romansı*'na ait notlarından:

> "Bardların Şefi, Caerlleon-Upon-Usk'lu Aziz Henwg'in oğlu Taliesin, Aberllychwr'deki Urien Rheged sarayına davet edilir. Urien'in oğlu Elffin ile birlikte bir gün denizde deriden bir kayıkta balık tutarlarken, İrlandalı bir korsan gemisi gelerek onu ve kayığını alıp İrlanda'ya doğru götürür. Korsanlar sarhoş olduğunda Taliesin kayığını denize atar ve gemiden aldığı bir kalkanı da kürek olarak kullanarak ordan uzaklaşmaya başlar. Karaya yaklaşana kadar vahşi köpüklü dalgalarla savaşırken sonunda kalkanını denizde kaybeder ve denizin merhametine kalır. Kısa bir süre devam

1 Ogre, masallarda ve mitlerde ortaya çıkan çok büyük ve güçlü, çirkin, çocuk yiyen insan biçimli canavarlar. (Çev.)

ettikten sonra kayığı, Aberdyvi'de Lord Gredigion Gwyddn'nun bentinin direğine takılır ve tükenmek üzereyken Gwyddno'nun balıkçıları tarafından bulunur. Balıkçılar onu sorguya çeker ve gerçekten bir bard, Elffin'in hocası, Urien Rheged'in ve Cynvarch'ın oğlu olduğunu anlayacınca, Gwyddno der ki, 'Benim de Elffin adlı bir oğlum var. Ona bir bard ve öğretmen ol, ben de sana işinde kalma hakkına bedel, imtiyaz ve toprak vereyim'. Taliesin bunları kabul eder ve uzun yıllar zamanını Urien Rheged ve Gwyddno'nun; Lowland Cantred'in lordu Gwyddno Garanhir'in sarayları arasında geçirir. Fakat Gwyddno'nun toprakları deniz altında kalınca Taliesin, İmparator Arthur tarafından Caerlleon-Upon-Usk'a, saraya çağrılır. Orada dâhi bir şair ve övülmeye değer bilimlerin kutlanan bir ustası olarak kabul görür. Arthur'un ölümünden sonra emekli olur ve prensin oğlu Elffin'i de koruması altında yanına alarak Gwyddno'nun ona verdiği eve çekilir. Bu öykü üstünedir ki, Gruffyd Gwyr'ın torunlarından Einion Offeiriad'ın oğlu Thomas, Cariadwen'in oğlu, -Elffin, Goddnou'nun oğlu- Rhun, Maelgwn Gwynedd'in oğlu ve Ceridwen'in Kazanı'nın işlerinden oluşan kendi *Taliesin Romansı*'nı yazmıştır."

Eğer bu belge bir 18. yüzyıl sahtekârlığı değil de orjinal bir ortaçağ dokümanıysa, 6. yüzyıl şairi Taliesin'e karışmış gelenekten ve Aberdovey yakınındaki bentte bulunan Kutsal Çocuk öyküsünden bahsetmektedir. Büyük ihtimalle 'Gwion' birden fazla kişi olmalıdır; çünkü 9. Bölüm'de tam olarak verilen *Yr Awdyl Vraith* (Çeşitlendirilmiş Şarkı) adlı şiire *Peniardd* Yazması'nda yapılan atıf, 'Menevia Doktoru (St. David Hastanesi) Jonas Athraw'a' şeklindedir ve 13. yüzyılda yaşamıştır. Hanes Taliesin'de saklı olarak geçen ve The See of St. David'e yapılan bir övgü göndermesi bu atfı desteklemektedir. (Menevia, bu yerin orjinal isminin Latince adıdır. Eski adı *Hen Meneu*, 'eski çalı'dır

ve bu isim Alıç-tanrıçası kültüne bağlı olduğunu önermektedir.)

Dr. Williams, Romans'taki şiir metinlerinin bu kadar karışık bir durumda olmasının nedeninin, bu şiirlerin aslında Giraldus Cambrensis[1] tarafından tarif edilen ve 12. yüzyıl'da yaşamış olan *Awenyddion'a* ait olmasından kaynaklığındığını öne sürmektedir:

"Cambria'da bulunan bazı belirli kişiler –ki başka yerde bulamazsınız- adına Awenyddion ya da ilham almış insan derler; şüphe duyulan herhangi bir olay hakkında sorgulandığında, kendilerini kaybetmiş, bir ruhun etkisi altına girmiş bir şekilde vahşice dışarı kükrerler. Sorunun cevabını birbirine bağlı anlaşılır bir biçimde vermezler; ama onları dikkatli bir şekilde gözleyen biri, birçok alakasız ve tutarsız ama süslü cümlelerden oluşan bir girişten sonra anlayacaktır ki, istenen cevap sadece bir kelimenin dönüşündedir. O zaman o kendinden geçme halinden, sanki derin bir uykudan uyanır gibi kurtularak şiddetle kendilerine gelirler. Soruyu cevapladıktan sonra diğer insanlar tarafından sarsılmadıkça kendilerine gelemez ve verdikleri cevapları hatırlayamazlar. Aynı yerde iki ya da üçüncü kez soru sorulduklarında ifadelerini tamamen farklı kullanacaklardır; belki de fanatik ve cahil ruhlar yardımıyla konuşmaktadırlar. Bu gibi güçler genelde rüyalarda verilir; bazılarının ağzına tatlı süt ya da bal dökülür rüyasında, kimileri ağzına tarife yazılı bir kâğıt konduğunu görür ve uyandıktan sonra herkes içinde bu gücün onlara verildiğini ilan eder. ... Kehanette bulundukları zaman yaşayan gerçek Tanrıları, Kutsal Üçlemeyi

1 Giraldus Cambrensis (Galli Gerald, Gerald De Barri), 1146 -1223 yılları arasında yaşamış Norman-Gal asıllı rahip ve tarihçi. Latince yazdığı çalışmaları modern çağda basılmış biçimiyle on cildi geçmektedir. Özellikle Galler ve Irlanda üstüne yazdıkları önem taşır. En iyi bilinenleri *Itinerarium Kambriae* ve *Descriptio Kambriae* adlı çalışmalarıdır. Gal Tarihi ve coğrafyası, özellikle de Gal ve İngiliz kültürleri arasındaki ilşiki üstüne yazmıştır. (Çev.)

uyandırırlar ve şükür ki, günahları nedeniyle doğruyu bulmaktan alı konmazlar. Bu peygamberlerin Britonlar arasında olanları Troyalılardan gelmedir."

Awenyddion, -dönemin sevilen halk şairleri- İrlandalı şairlerin de yaptığı bilindiği gibi, sırlarını saklamak için gerçekten de ruhlar tarafından ele geçirilmiş taklidi yapmışlar ve hatta bu kendinden geçme anlarını yaratmak için de zehirli mantar yemiş olabilirler. Ancak *Cād Goddeu, Angar Cyvyndawd ('Saldırgan Konfederasyon')* ve *Taliesin Kitabı* karmaşasındaki diğer tüm garip şiirlerin okunduğunda kulağa anlamsız gelmesinin nedeni, metinlerin kasıtlı olarak, bir Kilise memuru tarafından sapkın olmakla suçlanmamak için değiştirilmiş olmasıdır. Bu açıklama aynı zamanda şiirdeki sıkıcı ve donuk dizelerin varlığı için de geçerlidir; inancın sağlam olduğuna dair teminatlar. Ne yazık ki, orjinal malzemenin büyük bir bölümü kayıptır ve bu da elde olan bölümün tekrar yapılandırılmasını zorlaştırmaktadır. Metnin tam ve otoriter bir biçimi ile İngilizce tercümesi sağlandığında –şu anda ikisi de bulunmamaktadır- problemleri çözmek daha kolay olacaktır. *Awenyddion*ların Troyalılardan geldiği ifadesi önemlidir ve bununla anlatılmak istenen, geleneklerinin Kimri'den değil, onların el koyarak kamulaştırdığı çok daha erken bir Gal Kültürü'nden geldiğidir.

Romansın 13. yüzyıla ait biçiminin içeriği, Gwynn Jones'un Phylip Brydydd of Llanbadarn Fawr için yazdığı şiirde, Noel'de Prens Rhys Ieuanc'a ilk kimin şarkı sunacağı üstüne kaba kafiye ustalarıyla (*beirdd yspyddeid)* olan çekişmelerini anlatır.

"Bu şiirin sunduğu kanıt çok değerli; çünkü kesin olarak ne olursa olsun bu defa alt sınıf bardlar, Gal sarayında kendilerini temsil etme ve koca göbekli saray bardları ile yarışma ayrıcalığını kazanmışlardır. Şiirin anlamını kesin olarak belirleyebilmek metin

ilerledikçe zorlaşıyor, ama bunun yanında bard, Tewdwr Evi'nin [Daha sonra İngiliz Tudor Evi olarak bilinecektir] antik saray geleneklerinin zayıflayışı ve hatta terk edilişine yas tutmaktadır; çünkü eskiden bir yarışmanın ardından bu tutum cezalandırılmakta ve kendisi gibi geleneklere saygı gösteren bardlar ödüllendirilmektedir. Eğer yiğitliğin vaadi övgüyse, ödülü içki olmalıdır, 'ermid'[1] olarak tanımlanmak değil. Bard aynı zamanda kendisine hakkını vermeyen bir Bleiddriw karakterinden bahseder ve onun doğru olmayan şeyleri dizeleştirdiğini ima ederek ona şiiri yozlaştıran anlamındaki *'twyll i gwndid'* adını yakıştırır. Dolayısıyla bu şiirde öne sürülen, metnin yazarı olarak gösterilen şairin düzensiz, arızalı bir şiir yazmış olduğudur. Aynı zamanda Phylip'in bildirdiğine göre Maelgwn Hir Kürsüsü, kaba kafiye ustaları değil, bardlar içindir. Onun döneminde bu kürsü hak edildiyse, azizlerin rızasıyla doğruluk ve ayrıcalık taşıyanın olmalıdır. Zanaatı olmayan bir adamdan bir 'Penkerdd' [ayrıcalıklı bard] olamaz. İkinci bir şiirde de, bu şairin koruyucusuna –büyük ihtimalle o da Tewdwr Evi'nden olmalı- bardlara ve kaba kafiye ustalarının çekişmelerine, Maelgwn'de Elffin'in katıldığı atışmaya dikkat etmesi hususunda gönderme yapılmaktadır. Bard aynı zamanda bundan beri şiir söyleme değil, neredeyse sadece gevezelik niteliğinde yapılan konuşmalar, yabancı sözlerin, kadınların ahlaksızlıklarının ve aptalca öykülerin, Gwynedd'e [Kuzey Galler] kötü bir dilbilgisiyle yazılmış onursuz şarkılar olarak geldiğini anlatır. Phylip katı bir ciddiyetle Tanrı'nın verdiği ayrıcalığı insanın yok edemeyeceğini söyler. Bardların makamının düşüşüne yas tutup, kendi şarkısını "Taliesin'in Eski Şarkısı" diye adlandırarak şunu söyler ki, bu önemli: "Kendisi zaten dokuz kere yedi yıl kadar yenidir." Son-

1 'Ermid', Galce çatışma; anlaşmazlık anlamına gelmektedir. (Çev.)

ra da ekler: "Ve yargı gününün büyük karışıklığından önce yeryüzünde pis bir toprağa gömüleceksem de, güneş ve ay yolunda döndükçe, o Müz takdiri hak etmekten geri kalmayacaktır. Doğru olmayan, doğrunun hakkından gelinceye kadar ya da Tanrı vergisi tükenene dek atışmada rezil olacak olan onlardır: O, kaba ve cahil bardları kendi beyhude zevklerinde yerlerinden edecektir."

Gözlenebilir ki, bu şiirler atışmaların önemli noktalarına dair çok ilginç bilgiler sağlamaktadır. Gördüğümüz gibi Taliesin'in şarkısı ve Maelgwn Hir atışmaları standartları belirliyor ve bu standartlar da azizlerin rızası içinde doğru ve ayrıcalık sahibi olma amlaşmasıyla düzenlenmiş. Örneğin bu atışmalar alt sınıf bardlara açık değil ve zanaatı olmayan bir adam 'Penkerdd' olamaz. Yabancıların konuşmalarının, kadınların ahlaksızlıklarının ve yanlış bir dille söylenen sayısız aptalca öykünün kötü bardlar aracılığıyla Gwynedd'e gelmiş olduğu iddiası, Maelgwn'in yapıldığı Gwynedd'e bile ulaşmış olmasıdır. Anlaşıldığı kadarıyla geleneksel tarza sahip, resmî bardların Tanrı vergisi bir yeteneğe sahip olduğu iddia ediliyor ve bu da yeni ve doğruyu anlatamayan bestelerin yanında doğrunun özü olarak tanımlanmış. Phylip Brydydd da, gerçek şiirsel tasarımın ayrıcalığı uğruna savaşmak ve en son hendekte can vermek için hazırdır. Tüm bu şartlar altında dahi, kafiye ustalarının Noel'de Rhys leuanc sarayında beste yapmasını izin verildiğini görüyoruz.

Yine görülecektir ki, Phylip Brydydd ilk şiirinde bahsettiği, kendisini dikkate almayan ve benim de yorumlamaya çalıştığım son derece özet biçimli bir sözdizimine dayanan Bleiddriw'in şiirini düzensiz ve bozulmuş olarak tanımlamaktadır. Burada, çok tartışıla gelmiş "Bizim zamanımızdan az önce yaşamış, o ünlü fabl yazarı" Giraldus Cambrensis'in Bledri'sine yapılan bir gönderme ile

karşı karşıya olduğumuz fikri şaşırtıcı bir durum değildir. Olasılık bu Beldri'de, Gal öykülerini Fransızca anlatan ve onların diğer dillere geçmesine yardımcı olan biri vardır. Gaston Paris[1], 1879 yılından çok önce bu karakteri, Fransız şiiri Tristan'ın yazarı Thomas'ın ilham borcu olduğunu belirttiği ve *"Britanya'da yaşamış olan tüm kral ve kontlar hakkında yazılmış öykü ve masallar"*ı bilen, Breri olarak tanımlamıştır. Phylip Brydydd'nin 1200-1250 yılları arasında ünlü olduğu söylenir. Koruyucusu Rhys Ieuanc 1220 yılı civarında öldüğüne göre, Phylip 1200 yılından önce doğmuş olmalı. Giraldus ise 1220 yılında ölmüştür. Bu da aynı Bledri'ye atıfta bulunuyor olmaları olasılığını kuvvetlendirmektedir. Bu, benim bildiğim kadarıyla Giraldus tarafından bahsedilen bir karaktere karşılık gelen ve Bledri'ye yapılmış tek çağdaşı Galce atıftır. Bu nedenle bu karakter üstüne herhangi bir sav kurmam. Phylip'in şiirindeki Bleidrri başka bir Bleidrri dahi olsa, yine de alt düzey bardlardan biri olarak görülmektedir ve Phylip geleneksel bir bard olarak, onu kendi sınıfının şiirsel diksiyonunun kalitesini düşürmekle, şiirin konusunu doğru olmayan konulardan seçmekle suçlar.

Öyleyse, şiirin konusunun doğru olmayışı ne anlama gelmektedir? Sözcükleri, 'Kodların' ışığı ve saray bardlarının şiirlerinin bağlamında değerlendirirsek basit anlamda hayal gücü ürünü öyküler olduklarında hemfikirim. Resmî saray bardlarının sunmak için hazırladıkları şiirlerinde yaratıcı anlatım ve malzeme kullanmaları yasaktı. Onlardan beklenen, iyi ve cesur insanları, Tanrı'yı yüceltmeleriydi. Görmüş olduğumuz kadarıyla da bunu kasıtlı bir biçimde son derece arkaik bir tarzda, lakap takan, ünvan veren dizelerle yapmışlardır.

1 Bruno Paulin Gaston Paris, 9 Ağustos, 1839 – 5 Mart, 1903 yılları arasında yaşamış ünlü Fransız yazar ve araştırmacı. (Çev.)

Phylip'in, rakibi Bleiddri'nin hiç 'onuru' olmadığı üstüne şikâyeti, onun saray bardlarının aralarından seçildiği, bağımsız şairlerden oluşan ayrıcalıklı Kimrik grubuna dâhil olmamasıdır. *Taliesin Romansı*'nda öyküyü bir halk şairinin tarafından, fakat Galler'de kendisinden çok daha fazla bilgisi olan mümkün olabilecek tüm insanlardan öğrenmiş, kendini en iyi şekilde yetiştirmiş, sıradışı yetenekte ve saray bardlarının şiirin gerçek anlamını unuttuklarını iddia eden bir halk şairinin tarafından dinlemekteyiz. Şiirlerinin çoğunda bu küçümseyici ifade hâkimdir:

'Ben bestelerimle duyulacak, şan şöhret namzeti olabilecek bir şair değil miyim?...'
'Uzak durun, siz böbürlenmekten başka işi olmayan bardlar....'

Bu ayrıcalık sahibi olmayan ve Kürsü'nün yanlızca Phylip Brydydd'in akademik kazanımındaki şairlerin değil, kendi hakkı olduğu üstüne böbürlenen bard, Taliesin'in gerçek varisidir. Buna rağmen gelenek uğruna, Gwion ve Cerridwen'in hikâyesi 19. yüzyılın değil, 6. yüzyılın tarihsel terimleriyle anlatılmıştır. Phylip'in şikâyet ettiği, Gwynedd'i 'bozan', 'yabancıların sözleri' İrlanda dilinde olmalıdır; çünkü Prens Gruffudd ap Kynan, İrlanda'da eğitim görmüş, yetenekli, ilerici bir prenstir ve erken 12. yüzyılda kendi eyaletinde İrlandalı bardlar ve halk şairlerini saraya çağırmıştır. Gwion bu zengin bilgisini İrlanda'dan değil, buradaki İrlanda bard kolonisinden edinmiş olabilir. Gruffudd çevresinde Kuzeylileri de barındırıyordu. Onun, bardların ve müzisyenlerin yönetim biçimine getirdiği düzenlemelerle 1523'teki Caerwys Eisteddfod'a geri dönülmüştür.

Şimdi burada, sonunda Lady Charlotte Guest'in çevirisinde yer alan *Hanes Taliesin* bilmecesine göz atalım. Küçük Gwion, Maelgwyn'e kendisine sorulanın kim olduğu ve ne zaman geldiği sorularına cevap veriyor:

Ben Elphin'e başlıca şef bardım,
Anavatanım yaz yıldızlarının yöresidir;
Idno ve Heinin bana Merddin derdi,
Sonunda her kral beni Taliesin diye çağıracak.
Ben en yüksek kürede tanrımlaydım,
Lucifer'ın cehennemin derinliklerine düşüşünde
Ben İskender'in önünde sancak taşıdım;
Ben bilirim Kuzeyden güneye yıldızların adını;
Ben Bölüştüren'in tahtında Gökada'daydım;
Ben Abşalom öldürüldüğünde Kenan'daydım;
Ben Awen'i taşıdım [İlahi Ruh], El-Halil Vadisi'ne;
Ben Gwydion doğmadan Dön sarayındaydım.
Ben Eli ve Hanok'a hocalık yaptım;
Ben muhteşem asanın dehasıyla kanat taktım;
Ben geveze oldum güzel konuşmayı öğrenmeden,
Ben Tanrı'nın merhametli oğlunun çarmıha gerildiği yerdeydim;
Ben Arianrhod Hapisanesinin üç dönemi oldum;
Ben Nemrut Kulesi'nin yapımında baş yönetici ydim.
Ben kökeni bilinmeyen bir harikayım.
Ben Nuh'la birlikte Asya'daydım gemisinde.
Ben Sodom ve Gomore'nin çöküşüne şahit oldum.
Ben Roma inşaa edilirken Hindistan'daydım;
Ben şimdi buraya, Troya'nın kalıntılarına geldim.
Ben eşeğin yemliğinde tanrımla oldum;
Ben Ürdün'ün sularından geçen Musa'ya güç verdim;
Ben Gökkubbede Mecdelli Meryem'leydim;
Ben Caridwen'in kazanından ilham aldım;
Ben Lochlin'li Leon'un arpının bardı oldum.
Ben Cynvelyn'in sarayında Beyaz Tepe'deydim,

Ben parangalar içinde, boyunduruk altında bir yıl ve bir gün,
Ben bakire'nin oğlu için açlık çektim,
Ben Tanrı'nın ülkesinde büyütüldüm,
Ben tüm akıllara öğretmen oldum,
Ben tüm evrene öğretebilenim.
Ben kıyamet Günü'ne kadar yer yüzünde olacağım;
Ve bedenim balık mı, et mi bilinmez.
Sonra dokuz ay boyunca
Cadı Caridwen'in rahminde;
Aslında ben küçük Gwion,
Ve nihayet artık ben Taliesinim.

Kızkuşunun yalancı ötüşü! Gwion kendini burada gösterdiği gibi, aslında kutsal tarih cahili değildir. Musa'nın Ürdün'ü hiç geçmediğini, Mecdelli Meryem'in Gökkubbe'de olmadığını, Büyük İskender'in zamanından yüzyıllar önce Şeytan'ın düşüşünün peygamber Işaya tarafından kaydedildiğini elbette biliyor olmalı. Bu saçma dizelerle kandırılmayı reddederek, bilmeceyi çözmek için şu sorulara cevap aradım:

Dize
11. İlahi Ruhu El-Halil'e kim taşıdı?
13. Hanok'un öğretmeni kimdi?
16. Çarmıha Geriliş'e kimler tanıklık etti?
25. Musa'ya yasaklanmışken, Ürdün'ün sularından kim geçti?

Artık Karacanın sığınmış olduğu bu karışık çalılıkta, beyazın parlaklığını bir anlık yakalayacağıma emindim.

Şimdi, Tevrat'a göre Musa, Ürdün'ün diğer tarafında Pisgah'da ölmüştür ve 'bugüne dek hiçbir insan mezarını bilmez'. Onunla birlikte çölü geçip Vadedilen Ülkeye varabilen İsrail'in tüm Çocukları için-

den yalnızca Kaleb ve Yeşu'dur. Casuslar olarak zaten nehri geçebilecek kadar cesur ve beceriklidirler. El-Halil'i, İsrail'in Tanrısı adına Anakim'den alan Kaleb'dir ve daha sonra Yeşu tarafından da ona bırakılmıştır. Sonra anladım ki, Köpek şiiri dişleriyle parçalamış, akıllı Kızkuşu ise yanıltmak için bu parçaları birbirine karıştırarak birleştirmişti. Tıpkı *Cad Goddeu*'deki meyve bölümünde olduğu gibi. Orjinal ifade: 'İlahi Ruhu ben taşıdım Ürdün'ün sularından El-Halil Vadisi'nin düzeyine'. Buradaki 'Ben' Kaleb olmalıdır.

Eğer *Hanes Taliesin*'in her dizesinde aynı oyun oynanmış olsaydı, çalıya daha çok yaklaşabilirdim. Dolayısıyla da şiire yirmi otuz bilmeceden oluşan ve her biri ayrı bir çözüm sunarak birleştirildiğinde aranan cevabı oluşturan harflerin çıkacağını düşünebilirdim. Ancak ilk önce birbirinden farklı dizeleri ayırıp birleştirmem gerekti.

Yanıltıcı nitelikli 'Ürdün'ün sularından' ifadesinin 25. dizeden ayrılışından sonra geriye kalan 'Musa'ya güç verdim' ifadesidir. Peki, o zaman Musa'ya güç veren kimdir? Ve bu güç verme nerede oldu? Musa'ya güç verilmesinin Amalekites'le olan savaşının bitiminde, iki elinin iki yoldaşı tarafından tutularak yapıldığını hatırladım. Bu savaş nerede olmuştu ve güç veren yoldaşları kimlerdi? Savaş, Tanrı Dağı yakınında Jehovah-Nissi'de yer almıştır ve Musa'nın güçlendirici yoldaşları Harun ve Hur'dur. Eğer tek bir isme ihtiyacımız olsaydı, bu da Hur olurdu; çünkü bu Tevrat'ta onun adının geçtiği tek olaydır.

Benzer şekilde 25. dizede 'Mecdelli Meryem'leydim' ifadesi, yine yanıltıcı olan 'Gökkubbe'de' ifadesinden ayrılarak bilmecenin diğer bölümü başka bir dizede aranmak durumundadır. Çarmıha Geriliş'te yer alan insanların listesine bakarak bu da bulunabilir: Kirene'li Aziz Simon, Havari Aziz John, Aziz Veronica, İyi hırsız Dysmas, Kötü Hırsız Gestas, Yüzbaşı, Bakire Meryem, Mary Cleopas, Mecdelli Meryem. Fakat Aziz James'in *Proto-evangelium* İncili'ne göre, Çocuk İsa'yı doğ-

duğunda onu ilk seven, partenogenez doğumunun ana şahidi ve en sadık takipçisi kadın karakteri atlamadım. Markus İncili XV'te Mecdelli Meryem'in yanında durduğu söylenir: 'Merhametli Tanrı'nın Oğlu'nun Çarmıha Gerildiği yerde, Mecdelli Meryem'in yanındaydım.' Cevap: 'Salome'.

Hanok'a bilgi veren kimdir? (Anlaşıldığı kadarıyla Eli, bu bilmeceye ait değildir.) İsa'nın Konuşmaları'nın, Apokrif İncillerden (*Apocrypha*) çıkarılan ve ilkel Hıristiyanlar tarafından detaylı olarak çalışılmış olan *Hanok Kitabı*'nın[1] okunmadan anlaşılamayacağı konusunda Charles, Burkitt, Oesterley, Box ve diğer İncil araştırmacıları ile hemfikirim. Kitabı okuduğum için cevabın 'Uriel' olduğunu, Hanok'a 'Şeytan'ın cehennemin derinliklerine düşüşünü' bildirenin Uriel olduğunu biliyordum. İlginç bir tarihsel bağlantı ise Uriel'in Hanok'a öğretmiş olduğu ile ilgili dizenin, 19. yüzyıl Bizanslı tarihçi Syncellus'un bahsettiği Yunanca *Hanok Kitabı*'nın parçalarında, Vatikan yazmalarında (1809) ya da Aziz Jude'un Mektubu'ndaki Hanok Kitabı alıntılarında yer almayışıdır. Bu dize yalnızca Ahmim, Mısır'da, 1886'da bir kazıda çıkarılmış bir metinde ve daha erken bir Yunanca metnin Ahmarca çevirisinde, 13. yüzyılda geçerli ve ulaşılabilir olduğunu bildiğimiz bu tek örneğinde yer almaktadır. Öyleyse Gwion öyküyü nerede buldu? Etrafındaki akademik grupta bir Etiyopyalı mı vardı? Ya da herhangi bir İrlanda manastırının kütüphanesinde, Vikinglerin kitaplara karşı açtığı savaştan kurtulmuş eksiksiz Yunanca bir metin mi bulmuştu? *Hanok'un İlk Kitabı XVIII, II ve XIX, 1, 2, 3* şöyle diyor:

"Ve derin uçurumu, cennet ateşlerinin kolonlarını ve yukarı-

1 Geleneksel olarak Nuh'un büyük-büyük babası Hanok'a atfedilen Yahudi dini metin. Etiyopyalı Yahudiler dışında genel olarak Yahudiler tarafından kabul edilen kanonik dini metinlerde yer almaz. Ayrıca metin yine Etiyopya ve Eritre Ortodoks Kiliseleri tarafından da tanınmaktadır. (Çev.)

da ya da aşağıda olanın ötesinde onların yıkılışını gördüm. ...Ve Uriel bana dedi ki: 'Burada kadınlarla yatmış meleklerin ve ruhları -farklı birçok biçimde belirdikleri düşünülünce- insanoğlunu kirleterek yoldan çıkarıp şeytanlığa iten, iblislere kurban edenler: Onlar burada Yargı Günü'ne kadar duracaklardır. ... Ve baştan çıkardıkları kadınlar Sirenler olacaklardır.' Ben Hanok, her şeyin sonunu gördüm; benden başka kimse daha ilerisini görmeyecek."

Bu keşif beni bir kademe daha ileriye, 7. dizeye götürdü: 'İskender'in önünde sancak taşıdım.' Taliesin'e atfedilen şiirler arasında, *Kırmızı Hergest Kitabı*'nda yer alan *Y Gofeis Byd* ('Dünya'nın Eskizi') adlı tarihsel karakter İskender'e düzülmüş kısa bir methiye içeren parçanın yanı sıra, bir diğer 'İskender'in Çok da Harika Olmayan İşleri' (*Anrhyfeddonau Alexander*) adıyla, İskender'in maceralarının aslında doğru olarak Merlin mitine ait olduğu atfıyla, 13. yüzyıla ait bir İspanyol Romansı adı altında bununla dalga geçen ve İskender'in nasıl denizin altına inerek 'balıklar arasında ayrıcalıklı sınıfla tanıştığından' bahseden bir şiir de yer almaktadır. Fakat bu şiirlerin hiçbirisi bana bilmeceyi çözmemde yardımcı olacak bir ipucu vermedi. Eğer tam yazıldığı gibi alınması gerekiyorsa, belki de cevabı 'Neoptolemus' olarak tahmin etmeliyim. Neoptolemus, İskender'in koruması ve saldırıda Gaza'nın surlarına tırmanan ilk kişidir. Ama büyük ihtimalle atıf, Musa'nın reenkarnasyonu olarak İskender'e yapılmıştır.

Josephus'a göre İskender, Doğu seferlerinin başlangıcında Kudüs'e geldiğinde Tapınağı yağmalamamış ve Yüksek Rahibin alın bağındaki Tetragrammaton'a tapınmıştır. Çok şaşırmış olan yoldaşı Parmenio, neden bir karala uymayacak biçimde davrandığını sorduğu zaman İskender şöyle cevap verir: "Ben Yüksek Rahibin kendisine değil, onu oraya koyarak onurlandıran Tanrı'ya tapındım. Olan şu; Makedonya'da Dios'tayken

rüyamda tam onun gibi giyinmiş bir adam gördüm. Rüyamda kendimle Asya'yı nasıl feth edeceğime dair tartışıyordum ve bu adam beni bunu ertelememem için uyardı. Kolların göğsümde kavuşmuş olarak cesurca dar denizden geçmem gerekiyordu ki, Tanrı önümden yürüyerek Persleri yenebilmem için bana yardım etsin. Onun için şimdi ikna oldum ki, Yehova beni ve ordularımı zafere götürecek." Daha sonra Yüksek Rahip, İskender'e *Daniel Kitabı*'nda Doğu'nun hâkimiyetini vaad eden kehaneti gösterir. İskender tapınağa giderek Yehova'ya adak sunar ve Yahudi Milleti ile cömert bir barış antlaşması yapar. Kehanet İskender'e 'iki-boynuzlu Kral' olarak atıf yapar ve İskender daha sonra kendisini iki boynuzlu olarak gösteren paralar bastırmıştır. Kuran-ı Kerim'de 'iki-boynuzlu' *Dhul Karnain* olarak geçer. Musa da 'iki-boynuzlu'dur. Arap efsanesi 'El Hidr'de, 'hiç yaşlanmayan peygamber', Sinai'nin eski bir Güneş-kahramanı ve Musa ile birlikte İskender'i de 'iki denizin birleştiği yerde' dost edinendir. Öyleyse bilge Gwion için, İskender'in önünde sancak taşıyan, Musa'nın önünde sancak taşıyandır. Aziz Jerome ya da Yahudi akıl hocaları, daha önce zaten İskender'in boynuzlarını Musa ile açıklayan şiirsel bir tanımlama yapmışlardır.

Musa'nın bayrağı 'Nehuştan', çölde vebayı önlemek için yukarıya kaldırdığı Pirinç Yılan'dır. Bunu yaptığında bir 'İskender' olmuş, 'insandan kötüyü kovmuştur'. Dolayısıyla bu bilmecenin cevabı 'Nehuştan' ya da Yunan Septuagintası'ndaki[1] okunuşu ile –tahmin ediyorum ki, Gwion hikâyeyi okumuş olmalıdır- 'Ne-Esthan'dır. Hatırlanması gerekir ki, *John'a Göre İncil III, 14 ve* apokrif *Barnabas'ın Mektubu XII,7*'deki Pirinç Yılan bir çeşit İsa'dır. Barnabas, Yılanın bir çeşit 'ahşabın üstüne asıldığı'nın altını çizer, ör; Çarmıh ve aynı zamanda da yaşam verme gücü olduğunu. *Sayılar, XXI, 9*'da 'seraphı' diye tanımlanır; İşaya tarafından hayalinde

1 Steptuaginta, İbrani İncil'in Koini Yunancasına çevrilmiş en eski metnine verilen isimdir. (Çev.)

kendisine görünen, Tanrı'nın yolladığı ve kendisine altardan yanan korlar gibi fırlayan uçan yılanlara verilen addır.

Bundan sonra çözmek zorunda olduğum bilmece 9. ve 26. dizelerin birleşimi olan: 'Gökada'da göklerdeydim' ifadesidir. Gökada ya da Samanyolu, bebek Zeus'un doğumundan sonra Girit Yüce Tanrıçası Rhea'nın sütünün göğe fışkırmasıyla oluşur. Fakat bu Yüce Tanrıça'nın adı mitografıtan mitografa değiştiğinden –örneğin Hyginus, adının Juno mu yoksa Ops (Zenginlik) mi olduğu konusunda tartışır - Gwion bize başka bir ipucu vermiştir: 'Roma inşaa edildiğinde.' Giritli bir tanrıçayı, Romalı tanrıça ile tanımlamaktadır ve daha şaşırtıcı olan şey ise, Romulus'u Giritli Zeus ile aynı dini sistemden bir Latin tanrısı olarak tanımaktadır. Romulus'un annesinin adı da Rhea'dır ve eğer o, sütü nedeniyle ikizlerini sütten kesmek zorunda kaldıysa, aynı şartlar altındaki Giritli Rhea'da aynı durumda kalmıştır. Temel fark, Remus ve Romulus'un bakıcı annesi dişi bir kurtken, Zeus'u emziren (ve kimilerinin söylediğine göre üvey kardeşi Keçi Pan'ı da) dişi keçi Amalthea'dır –yine kimileri tarafından dişi bir domuz olduğu da söylenir- ve Zeus onun derisini daha sonra kaban olarak giymiştir. Romulus gibi Zeus da çobanlar tarafından büyütülmüştür. Dolayısıyla 'Roma inşaa edildiğinde Gökada'da göklerdeydim'in cevabı Rhea, aslında Gökada'da olan Rhea değil, Yunanca *rhea*; sütüdür. Gwion klasik mitoloğun bakış açısının aksine, Romulus'un annesi Rhea'ya daha çok önem verme konusunda Nennius tarafından desteklenmiştir. Nennius ona 'en kutsal kraliçe' der.

Bu bilmecedeki yanıltıcı anlatımın bir amacı var. Gökada hakkındaki tek efsane, Heinin ve Maelgwyn'in sarayındaki diğer bardların biliyor olması gereken, Gwion'un büyü yaparak Llew Llaw Gffes'a eş olarak yarattığı Blodeuwedd'in efsanesidir. Llew'in diğer adı Huan'dı ve Blodeuwedd Llew'in ölümüne neden olduğu için bir baykuşa dö-

nüşerek Twyll Huan (Huan'ın Aldatılışı) adını aldı. Galcede baykuş kelimesinin karşılığı *tylluan*'dır. 'Blodeuwedd ve Gökada Efsanesi', *Peniard Yazması*'nda bulunmaktadır:

> "Huan ap Dôn'un karısı kocasını öldüren taraftaydı ve onun evden uzağa, avlanmaya gittiğini söyledi. Gwynedd'in Kralı, babası Gwydion onu aramak için tüm diyarları karış karış gezdi ve sonunda Caer Gwydion'a, Samanyolu'na ulaştı sonunda, ruhunu bulmak için göklerde. Yaptıkları yüzünden genç karısını bir kuşa çevirdi, o da kayın pederinden kaçtı ve bugüne dek Twyll Huan diye bilinir. Eskiden Britonlar öykülerini akıla tutmak için Yunanların hikâyeleri gibi anlatırlardı."

Bunun yanında 'Caer Wydion' yerine kullanılan 'Caer Gwydion' biçimi, mitin geç döneme ait olduğunu göstermektedir. Blodeuwedd (İkinci Bölüm'de anlatıldığı gibi) aslında Olwen'dir, 'O, beyaz ize ait olan'dır. Bu nedenle Gwydion onu Gökada'da aramakta haklıdır: yıldızların beyaz izine sahip olan Rhea, beyaz yonca izine sahip olan Olwen-Blodeuwedd'in göksel karşılığıdır.

21. dizede Sodom ve Gomore'nin çöküşüne kim tanıklık etmiştir. Lut ya da ismi geçmeyen "Lut'un karısı" mı?

18. dizede kim Nemrut Kulesinin yapımında baş yöneticiydi? Kızkuşu yine aldatıcı oyunlarını oynamaktadır. Aslında soru, "Hangi kulenin yapımında baş yönetici Nemrut'tur?" olmalıdır. Cevap, Babil'dir. Gower'in, Nemrut'un ve taş ustalarının Dillerin karışması olayı sonucunda kulenin yapımında yaşadığı güçlüğü anlatan dizeleri yıllarca aklımdan çıkmamıştı:

"O taş istemişti, onlar tuğla getirdiler.
Ve Nemrut, o büyük Şampiyon
Genç bir aslan gibi kükredi."

24. dizede 'Eşeğin yemliğinde Tanrısı ile olan' kimdir? Cevap, 'kundak' mıdır? Sonra birisi dikkatimi *Lukas İncili II, 16*'ya çekti: 'Geldiler ve Meryem, Yusuf ve bebek İsa'yı yemlikte yatarken buldular'. Cevap açıkça Yusuf'tur; çünkü bu, Aziz Yusuf'un en önemli anıdır.

23. dizede 'Buraya Troya'nın kalıntılarına geldim' diyen kimdir? Nennius'a göre, Sigebertus Gemblasensis[1], Monmouthlu Geoffrey ve diğerleri, Aeneas'ın torunu Brütüs İ.Ö. 1074 yılında –Troya'nın düşüş tarihi olarak kabul edilen tarihten 109 yıl sonra- Troyalıların geri kalanı ile birlikte Devon'da Totnes'e karaya çıkar. Yedi yüzyıl sonra Mor Tawch'a (Kuzey Denizi) gelen ve onlara katılan insanlar Kimrilerdir. Japhet'in oğlu Gomer'in soyundan geldiklerine inanırlar ve Taprobane'den (Seylon – baknz. *Triad* 54) kopup buraya kadar Asya üstünden gelerek, sonunda Kuzey Britanya'da Llydaw'a yerleşmişlerdir. Öyleyse; 'Asya ve Hindistan'daydım (20. dize), şimdi Troya'nın kalıntılarına geldim' bilmecesinin cevabı, 'Gomer'dir.

8. dizedeki 'Kuzeyden Güney'e yıldızların adını bilirim' ifadesi, *Triadlar*'da adı geçen Britanya'nın Üç Mutlu Astronomu'nu çağrıştırmaktadır. Ve 'Benim asıl ülkem yaz yıldızlarının yöresidir' (ör: Batı) ifadesi de bu dizeye ait görünmektedir; çünkü Yunan, Mısır, Arap ya da Babilli astronomlar kast edilmemiştir. İdris, bu üç astronomdan ilkinin adıdır, dolayısıyla da cevap İdris olmalıdır.

29. dize, 'Cynvelyn (Cymbeline) Sarayı'nda Beyaz Tepe'deydim' açıkça 'Gwydion doğmadan önce Dôn Sarayı'ndaydım' dizesine aittir. Cevap 'Vron' ya da 'Bran'dir ve *Branwen Romansı*'na göre, ölümünden sonra kafası kesilip işgale karşı koruma olarak Londra'da Beyaz Tepe'ye (Kule Tepesi'ne) gömülmüş -aynı şekilde, Miken Kralı Eurystheus'un Atina'ya çıkan bir geçide gömülmüş olması ve Âdem'in

1 Monmouth'lu Geoffrey'den yirmi sene önce yaşadığı düşünülen Fransız keşiş. (Çev.)

başının Kudüs'ün Kuzeyi'ne gömüldüğü iddiası gibi- ve Kral Arthur tarafından çıkarılmıştır. Beljik Gwydion'un[2] gelmesinden çok önce, Bran bir Dôn (Danu) oğludur.

'Abşalom öldürüldüğünde, Kenan'daydım' dizesinin (10) cevabı, açıkça 'Davut'tur. Kral Davut Ürdün'den Kenan'daki sığınak-şehir Mahanaim'e geçtiğinde Yoab, Ephraim'in Orman Savaşı'nda savaşmaktaydı. Orada, geçitte Abşalom'un ölüm haberini almıştır. The See of St. David Kilisesi'ne hürmeten, Gwion bu ifadeyi 'Muhteşem asanın dehasıyla kanatlandım' ile birleştirmiştir. ['Ve Aziz Davut'a!' Biz Kraliyet Gal Askerleri (Royal Welsh Fusilier), sadakatle Mart'ın birinde kaldırdığımız her kadehe ekleriz.] Gwion'un zamanında Prens Llewelyn'in ve diğer Galli vatanseverlerin en önemli amaçlarından biri, Kiliselerini İngiliz baskısından kurtarmaktı. Giraldus Cambrensis, kavgalı dini yaşamının (1145-1213) büyük bölümünü The See of St. David Kilisesi'ni Canterbury'den ayırarak bağımsızlaştırmak ve oraya Galli bir başpiskopos yerleştirmek amacıyla kampanyalar düzenleyerek geçirmiştir. Ancak Kral II. Henry ve iki oğlunun yanlızca politik açıdan güvenilebilecek Norman-Fransız kilise adamlarının burada göreve atanmasını sağlaması ve Papa'ya herhangi bir başvuru yapmalarını engellemeleri sonucu –Angevin Kralları, Vatikan'da uzak, fakir bir bölgenin göstereceği minnatırlıktan daha güçlü ve önemliydiler- bu girişim başarılı olamamıştır.

20. dizede yanıltıcı 'Asya'da' ifadesi çıkarıldığı zaman 'Gemi'de Nuh'la olan' kimdir? Benim tahminimce cevap, *Triadlara* göre Kimriler Doğu'dan getirmiş 'Hu Gadarn'dır. Hu Gadarn saban-öküzleriyle

2 Bran'in Beyaz Tepe ile olan bağlantısının, Londra Kulesi'nde bulunan ve garnizonun ilginç bir şekilde ısrarla batıl bir saygı duyduğu ehlileştirilmiş kuzgunlarla ilşkisi olabilir. Tahtın devamlılığının, onların devamlılığına bağlı olduğu üstüne dair bir efsane bulunmaktadır ve bu da Bran'in başı ile ilgili efsanenin bir çeşitlemesidir. Kuzgun ya da karga, Bran'in kehanet kuşudur.

gölden canavar *avancı* çekip çıkararak, gölün taşıp evrensel bir sele dönüşmesine neden olur. 'Tufan'da Dylan'ın dizleri arasında büyütülmüştür'. Fakat Kızkuşu, kasıtlı olarak Dylan'ı Nuh'la karıştırmaktadır; Nuh aslında 13. dize bilmecesindeki Hanok'a aittir. Bu bilmece ise şöyle devam etmelidir; 'Ben Nuh'un gemisinde büyütüldüm'. Bu da 33. dizedeki ifadeyle daha geniş bir hale getirilebilir; 'Tüm akıllara öğretmen oldum'; Hu Gadarn; 'Kudretli Hu'; Menes ya da Palamedes adıyla anılan, Kimrilerin antik Channel Adası tanrısı Hou'dur ve onlara saban sürmeyi, müziği ve şarkı söylemeyi öğretmiştir; 'Şimdi Konstantinapolis'in olduğu yerde'.

27. dizede 'Caridwen'in kazanından Ilham alan' kimdir? Gwion'un kendisi. Ancak Caridwen'in kazanı sıradan bir cadı kazanı değildir. Bu kazanı, Yunan vazolarının üzerinde betimlenmiş, hemen üstünde yazan Ceridwen adının 'Medea' olduğu; Tanrıça Thetis gibi çocuklarını öldüren Korint Tanrıçası olan kazanla tanımlamak mantıksız değildir. Medea bu kazanla yaşlı Aeson'u gençleştirir. Kazan, tekrar doğuşun ve tekrar-aydınlanmanın kazanıdır. Jason'ın karısı diğer Medea ise, Iolcos'lu yaşlı Pelias'a ünlü oyununu oynayarak (Diodorus Siculus'un aktardığı gibi) kendi kızlarını, onu gençleştirmek için kesip kaynatmaya ikna edip daha sonra hiçbir şey olmamış gibi onları baba katili olmakla suçladığında Korintli olduğunu saklamış ve kendisini bir Hyperborean Tanrıçası olarak tanıtmıştır. Öyküden anlaşıldığı gibi Pelias, Hypreborean kazanını duymuştur ve Korint kazanına değil ona inanmaktadır.

"Bedenimin et mi, balık mı olduğu bilinmez" 36. dizede yer alan bu bilmeceyi cevaplamak zor değil. Ortaçağ Kilisesinde, Cuma günleri ya da diğer oruç günlerinde midye-kazının yenmesinin doğru olup olmadığı üzerine yapılan uzun tartışmayı hatırladım. Midye-kazı İngiliz Adaları'nda yuva yapmaz. (Arktika'da Spitzbergen'de bulunarak

getirilen ilk kuluçkayı ben elime aldım.) O dönemde, bu kazın yumurtası olduğu sanılan ve kaz midyesi olarak anılan bir çeşit midye bulunmaktadır. *Oxford Ingilizce Sözlüğü*'nden alıntı yapmak gerekirse; 'Cirripedes türünden bir çeşit omurgasız hayvanın beyaz deniz-kabuğu'. Valf yapılı gövdeden çıkan uzun tüyümsü *cirri*, kuş tüyünü andırmaktadır ve bu eski dönemde kuşun yumurtası ile karıştırılmıştır. Giraldus Cambrensis bir keresinde sürüklenen bir tahta parçasında binlerce midye-kazı embriyosu gördüğünü söyler. Campion, Elizabeth Dönemi'ne ait *Irlanda Tarihi* adlı kitabında şöyle der: 'Bu midyelerin binlercesi birden kıyılarda sürüklenen çürümüş tahtaların ucundan sarkarken görülür... Güneş altında kalınca su içinde çürürler.' Dolayısıyla midye kazları bazıları tarafından kümes hayvanı değil, balık olarak kabul ediliyordu ve keşişler için Cuma günleri yenebilir nitelikteydi. Aynı sözlüğün de önerdiği gibi, 'barnacle' (kaya midyesi) sözcüğü Galce *'brenig'* ya da Irlandaca *bairneach* kelimesinden gelmektedir ve anlamı deniz minaresi ya da midye kabuğudur. Ayrıca midye-kazının diğer adı olan 'brent' veya 'brant' ise görüldüğü gibi aynı kelimeden türetilmiştir. Elizabeth Dönemi'nde yaşamış olan doğa bilimci Caius, " *'Bernded'* ya da *'Brended'* bu hayvana denir': " *'Bernded seu Brended id animal dicitur"*. Bu da *bren, bairn, brent, brant, bern* ve orjinal *Câd Goddeu*'de bir Yeraltı-tanrısı olduğu açıkça belirtilen *Bran* arasında bağlantı olduğunu göstermektedir. Yaban kazlarının Kuzey'e göçmesi ile lanetlilerin ruhlarının ve vaftiz edilmemiş bebeklerin buzlu Kuzey Cehennemini anlatan İngiliz Efsanesi arasında bağlantı bulunmaktadır. Galler'de başın üstünden gece görünmeden geçen kazın çıkardığı sesin *Cwm Annwm'e* (Kırmızı kulaklı, beyaz vücutlu Cehennem Köpekleri) ait olduğuna inanılır. İngiltere'de bunlara Yell Köpekleri, Yeth Köpekleri, Wish Köpekleri, Cebrail Köpekleri ya da Cebrail Kastanyolaları denirdi. Avcı değişken olarak, Gwyn (Beyaz olan) –Hı-

ristiyanlık öncesi Glastonbury'de bir Gwyn Kültü vardı- Avcı Herne, ya da Cebrail diye adlandırılır. İskoçya'da ise Arthur'dur. Burada Arthur, Gal İncili'nde Şeytan'a verilen ada *Arddu'ya* (Karanlık olan) karşılık geliyor olabilir. Fakat Britanya'da orjinal adı anlaşıldığı kadarıyla *Bran* ve bunun Galcede karşılığı ise *Vron*. Dolayısıyla 'balık mı-et mi' bilmecesi daha önce cevaplanan diğer Vron bilmecesine ait olmalı.

D. W. Nash tarafından tercüme edilerek *Myvyrian Archaiology*'de basılan diğer *Hanes Taliesin* metni şu şekildedir.

1 *Ben tarafsız*
bir Şef Bardım Elphin'e.
Benim ülkem
Keruv'un diyarıdır.

2 *Johannes derd*
Merddin bana Kâhin i,
Sonunda tüm Krallar
Beni Taliesin diye çağıracak.

3 *Neredeyse dokuz aylıktım*
Cadı Caridwen'in karnında
Önce küçük Gwion'dum,
Artık Taliesinim.

4 *Tanrımla birlikteydim,*
En yüksek kürede,
Lucifer düştüğünde
Cehennemin derinliklerine

5 *Sancağı ben taşıdım*
İskender'in önünde.

Bilirim yıldızların isimlerini.
Kuzey'den Güney'e

6 *Cear Bedion'daydım ben*
Tetragrammaton;
Heon'u [İlahi Ruh] taşıdım,
El Halil Vadisi'nden aşağı.

7 *Kenan'daydım*
Abşalom öldürüldüğünde;
Dôn'un Sarayı'ndaydım
Gwydion doğmadan önce

8 *Atının sağrısındaydım*
Eli ile Hanok'un;
Yüksek çarmıhındaydım
Tanrının merhametli oğlunun.

9 *Baş kâhindim;*
Nemrut Kulesi'nin inşaasında
Üç kere kaldım.
Arianrhod Kalesi'nde

10 *Gemi'deydim*
Nuh ve Alpha ile;
Çöküşünü gördüm.
Sodom ve Gomore'nin

11 *Afrika'daydım [Asya?],*
Roma'nın kuruluşundan önce
Şimdi buraya geldim,
Troya'nın kalıntılarına.

12 *Kralımla birlikteydim;*
Eşeğin yemliğinde
Musa'ya destek oldum.
Ürdün'ün sularından

13 *Gökkubbedeydim;*
Mecdelli Meryem'le birlikte
İlham aldım.
Caridwen'in kazanından

14 *Arpın Bardıydım;*
Llychlynli Deon'a
Açlık çektim.
Bakire'nin oğluyla

15 *Beyaz Tepe'deydim.*
Cynvelyn Sarayı'nda
Parangalara vurulmuş boyunduruk altında.
Bir ve yarım yıl

16 *Kilerdeydim;*
Teslis diyarında
Doğası bilinmez
Onun etinin ya da balığının

17 *Öğrendim;*
Evrenin tüm sistemini
Yargı Günü'ne dek
Yeryüzünde olacağım.

18 *Huzursuz bir koltuktaydım,*
Caer Sidin üstünde

Hareketsiz dönen semada
Üç element arasında.

19 *O dünyanın harikası değil midir*
Keşfedilemeyen?

Sekans farklı ve Kızkuşu her zamanki gibi çok meşgul. Bunun yanında çeşitlemelerden çok şey öğrendim. 'Yaz Yıldızlarının diyarında' ifadesinin yerine, 'Keruv'un diyarında' kullanılmış. İkisi de aynı anlama geliyor. On sekizinci Mezmur'un 10. dizesinde (İncil) Keruvların fırtına bulutlarının melekleri olduğu açıktır. Dolayısıyla Galliler için onlar, Batı'da her on fırtınadan dokuzun patladığı yerde yaşarlar. Yaz Yıldızları gökkubbenin batı kısmında kalmaktadır.

18. kıtanın ilk dizesi, 'Caer Sidin üstünde huzursuz bir koltuktaydım' ifadesinin bana yardımı oldu. Cader İdris'in tepesinde 'İdris'in Koltuğu' adıyla anılan ve yörel efsaneye göre orada bir gece geçiren herkesin, sabahında ya ölü ya deli ya da şair olarak bulunduğuna inanılan taştan bir koltuk vardır. Bu cümlenin ilk yarısı açıkça bu İdris bilmecesine aittir. Ancak Gwion, *Kerddam Veib Llyr* adlı şiirinde Caer Sidi'de ('Döner Kale'); Elysian Kalesi'nde Caridwen'in Kazanı'nın korunduğu yerde bulunan 'mükemmel bir koltuktan' bahseder.

Bunu takip eden kıtada, 'Merddin bana Kâhin Johannes derdi' ifadesi kasıtlı olarak çarpıtılmış görünüyor; çünkü bu dizenin Mabinogion'daki karşılığı 'Idno ve Heinin bana Merddin derdi'dir. İlk düşüncem orjinal dizenin şu şekilde devam ediyor olabileceğiydi; 'Bana Johannes derlerdi ve de Kâhin Merddin'. Geldiğim yere kadar düşüncem doğruydu. Merddin, ortaçağ romanslarında Merlin olarak geçer; Britanya Kültürü'nde yer alan en eski ve ünlü peygamber karakteridir. Kıtanın bildirdiği, Maelgwyn'in baş bardı Heinin'in Gwion'u, 'Merddin'; 'Denizde büyüyen' diye çağırdığı, çünkü onun da gerçek Merd-

din gibi gizemli bir doğumu olduğu ve yine aynen onun gibi, daha çocukken Dyganwy'de bardik okulun şairlerini utandıracak kadar da yetenekli olduğudur. Gerçek Merddin, –Nennius ve Monmouth'lu Geoffrey'e göre- Vortigern'in bilgelerini şaşkına çevirmiştir ve aynı zamanda da 'Vaftizci Yahya' olarak da anılır; 'Fakat sen çocuk, En Yüksek'in peygamberi olarak anılacaksın'. Sonunda herkes ona şairlerin şefi Taliesin ('Işık saçan alınlı') der. Dr. MacCulloh daha erken dönemde yaşamış, 6. yüzyıla ait başka bir Taliesin bulunduğunu ve aslında bir Keltik Apollon olduğunu ileri sürmektedir. Bu da 'ışık saçan alın' göndermesini ve *Kilhwych ve Olwen'in Romansı*'nda Kral Arthur'un Sarayı'ndaki yok olmaya yüz tutmuş tanrılar ve kahramanlar arasında yer alışını açıklamaktadır. (Apollon da bir zamanlar 'denizde büyüyen' olarak anılmıştır ve yunus onun için kutsaldır. Gariptir ki, Vaftizci Yahya Mısır'daki erken Hıristiyan senkretistler tarafından, -Berossus'a göre- İran Körfezinde uzun aralıklarla deniz adamı Odacon kılığında beliren Keldani Tanrısı Oannes ile tanımlanmış ve asıl vahyi inançlı olanlar için yenilenmiştir. Bu durum, Çiçek-tanrısı Blodeuwedd'in kurbanı, aslında Llew Llaw tanrısı olan ve diğer bir 'denizde büyüyen' Huan miti ile daha da karmaşık bir hal almaktadır.)

İkinci kıtada, metindeki çarpıklığı gerekli kılan saklı anlamı bulmam uzun zaman aldı. Bu da, üç sinoptik İncil'de yer alan bir pasajın heretik bir biçimde yorumlanmış şekliydi. (*Matta* XVI,14; *Markos* VI,15; *Lukas* IX,7,8):

> "Kimileri senin Vaftizci Yahya ve bazıları da Elias; ve diğerleri de ölümden dönmüş eski peygamberlerden bir olduğunu söylüyor...' Fakat Peter cevap verdi: 'Sen İsa'sın."

'Ve Elias' tamamlayıcı ifadesi 8. Kıtada karşımıza çıkıyor. Kutsal Çocuk, İsa olarak konuşuyor ve aynı zamanda ben bunun 14. kıtada

da geçtiğini düşünüyorum; 'Bakire'nin oğluyla açlık çektim'. İsa, Sınanma döneminde Şeytan ve 'vahşi canavarlar' dışında tek başınadır. Şeytan acıkmaz ve Sınanma bağlamında ele alındığında 'vahşi canavarlar' en keskin din bilginlerine göre –örneğin, Prof. A.A. Bevan ve Dr. T. K. Cheyne- Şeytan'ın tarafına dâhildirler ve dolayısıyla da aynı durum geçerlidir. *Mabinogion* versiyonunda ise 31. dize; 'Bakire'nin oğlu için açlık çektim' şeklindedir ve aynı anlama gelmektedir: İsa kendisi için açlık çekmiştir. Bu bilmecenin cevabı basitçe 'İsa'dır ve 'Taliesin' de, 'Benim adım Johannes, Kâhin Merddin ve Elias'tır.'

10. kıtadaki 'Nuh ve Alpha ile birlikte Gemi'deydim' ve 6. kıtadaki 'Caer Bedion'daydım, Tetragrammaton' ifadeleri birlikte, Tanrının Ağza Alınmayan Kutsal Adı'dır. 'Alpha ve Omega' bu adın toplum içinde söylenmesine izin verilen dolaylı anlatımıdır. 'Tetragrammaton' ise, Tanrı'nın gizli Adının İbranice kriptogramatik biçimde hecelenmiş 4 harfli, JHWH şeklinde yazılan adıdır. İlk önce 'Caer Bedion'daydım' dizesinin Lût bilmecesine ait olduğunu düşündüm; çünkü 'Lut', Londra'yı inşaa eden Kral Lludd'ın Norman Fransız karşılığı, Caer Bedion ise Monmouth'lu Geoffrey'e göre Lludd'un babası Bladud tarafından kurulan Caer Badus ya da Bath şehridir. Ancak Galli Gwion'a göre Lludd 'Lut' değildir ve ayrıca Lludd'un Bath'da yaşadığına dair hiçbir kayıt yoktur.

'Cear Bedion' ve 'Ben Alpha Tetragrammaton' bilmecesini bir süre bir yana bırakıyorum. Eğer bu iki ifadenin birleşimi bir bilmeceyi oluşturuyorsa, bunun cevabı açıkça tanrının 4 harfli ve A harfi ile başlayan Kutsal Adı olmalıdır. Bu arada 14. Kıta, dize 28'deki 'Deon'un arpının bardı' ya da 'Lochlin'li veya Llychlyn'li Lleon'un bardı' kimdir? 'Lochlin ve Dublin Kralı Deon' garip bir biçimde bileşik ve karmaşık bir karakterdir. Deon, daha önce açıkça belirtildiği gibi aslında İrlanda'yı işgal eden Tuatha dé Danaan'ın Tanrıçası Danu, Kral Lochlin ya da

Lochlann ve Dublin şeklinde erilleştirilmiş Dôn'un farklı yazılımlarından biridir. Lochlann, İrlanda'yı sonradan işgal eden –Tuatha dé Danaan'la kanlı bir savaş yapmış olan- Fomorian halkının mitik deniz altı ülkesidir ve Tanrı Tethra'nın hükmü altındadır. Anlaşıldığı kadarıyla bu iki millet arasındaki savaş daha sonraki dönemde yaşayan şairler tarafından balad serilerine dönüştürülmüş; Danimarkalılar, İrlandalılar ve Kuzey korsanları arasındaki 9. yüzyıl savaşlarını anmak için söylenmiştir. Böylece İskandinavyalılar 'Lochlannach', Dublin'in Danimarkalı Kralı ise 'Lochlin'in Kralı' olarak anılmıştır. İskandinavya tanrısı rün-yapıcı ve büyücü Odin'in kültü İrlanda'ya getirildiğinde kendi karşılığı olan, I.Ö. 4. yüzyılda Britanya'ya yeni bir harf sistemi getiren ve kendisini Danu ya da Dôn'un oğlu olarak tanıtan Gwydion ile tanımlanmıştır. Dahası, efsaneye göre Danaanlar Yunanistan'dan Britanya'ya Danimarka üstünden gelmişler ve tanrılarına bu ismi vermişlerdir. Ortaçağ İrlandası'nda Danaan ve Dane birbirine karıştığı için 9. yüzyıl Daneleri, Bronz Çağı anıtlarının sahibi olarak görülmeye başlanmıştır. Dolayısıyla 'Lochlin'li Deon'in karşılığı 'Dublin'li Dane' olmalıdır. Deniz-kuzgunu bayraklı korsanlar Gallilerin en büyük kâbusudur ve Dublin'li Dane'in halk şairi büyük ihtimalle Odin için kutsal olan, kurbanlarının üstünde öten deniz-kuzgunudur. Eğer öyleyse, bu bilmecenin cevabı 'Morvran' (deniz-kuzgunu), Caridwen'in oğludur. *Kilhwych ve Olwen Romansı*'na göre dünyanın en çirkin insanıdır. Triadlar'da Camlan Savaşı'ndan canlı çıkmayı başarmıştır, – Britanya'nın diğer Üç Savaşından biri- çünkü ondan herkes kaçmıştır. Morvran, Caridwen'in oğlu, *Taliesin Romansı*'nda anlatılan olağanüstü çirkinliği nedeniyle annesi Caridwen tarafından bir o kadar zeki yapılmak istenen Afagddu ile tanımlanmalıdır.

Myvyrian versiyonundaki 'Llochlin'li Lleon'un doğru bir okuma olup olmayacağını merak ettim. Arthur'un sarayı Caerlleon-Upon-

Usk'daydı; Caerlleon genel olarak 'Lejyon Kampı' anlamına gelir ve kesin olarak 7. yüzyıla ait Şehirlerin Gal Kataloğu'nda bahsi geçen iki Caerlleon da, Caerlleon-Upon-Usk ve Caerlleon-Upon-Dee, *Castra Legionis (Lejyon Kampı)* olarak adlandırılmaktadır. Eğer Gwion kelimenin bu türevini kabul etmiş olsaydı, bilmece şu şekilde devam ederdi: 'Lochlin'in lejyonlarına arp bardıydım ben' ve cevap da aynı olurdu. Gwion'un *Kadeir Teyrnon* (Kraliyet Koltuğu) adlı şiirinde Leon adı geçmektedir: 'Zırhlı Leon'un yaralı hali'. Ancak bağlam bozulmuştur ve 'Leon' gerçek bir isim değil, aslan-yürekli bir prensin tarifi ünvanı olabilir.

Bir de 8. kıtadaki bilmece var: 'Eli ile Hanok'un atının sağrısındaydım'. Mabinogion versiyonunda *Hanok'un Kitabı* bilmecesine alternatif olan ifade:

> *Ben Eli ve Hanok'un hocasıydım.*

Ve cevabı da 'Uriel'dir. İki metinde de Elias gerçekten Kızkuşunun dikkati başka yöne çekerek saklamak için elinden geleni yaptığı, Eli ve Hanok'a dair kasıtlı olarak yaptığı yanlış ve belli belirsiz bağlantıyla, heretik Vaftizci Yahya bilmecesinin bir parçasıdır. Bu iki peygamber de çeşitli Apokrif İnciller'de –*Marangoz Yusuf'un Tarihi*, *Pontius Pilatus'un İşleri*, *Peter'in Kıyamet Günü ve Paul'ın Kıyamet Günü*– yer almaktadır. *Pontius Pilatus'un İşleri*'nde örneğin, Galler'de Latince çevirisi hazır olan versiyonunda şu dizeler bulunmaktadır:

> "Ben Tanrı'nın sözüyle buraya tercüme edilen Hanok'um ve burada benimle birlikte ateş arabasıyla alınan Elias Tishbite vardır."

Ancak *Mabinogion* versiyonundaki gerçek bilmece şu şekildedir: 'Ben Hanok ile Nuh'un hocasıydım'. Diğer versiyondaki 'Eli ve Hanok'un atının sağrısındaydım' ifadesinde 'Eli'in bahsi gereksizdir.

Hanok da Elias gibi, daha ölmeden Cennete'e ateşten atların çektiği bir arabayla götürülmüştür. Dolayısıyla cevap yine Uriel'dir; çünkü 'Uriel' 'Tanrı'nın Ateşi' anlamına gelir. Sanırım, 'Caer Bedion'daydım' bilmecesine de 'Uriel' cevabını verebilirdim; çünkü Monmouthlu Geoffrey'e göre, Caer Bedion ya da Bath'da, Kudüs'te Tanrı'nın Evi'nde olduğu gibi hiç sönmesine izin verilmeyen bir ateş bulunmaktadır.

Metinler arasındaki çeşitleme, 'bir gün ve bir yıl parangalar içinde boyunduruk altında kaldım' (30. dize) ve 'bir ve de yarım yıl parangalar içinde boyunduruk altında kaldım' (15. kıta) şeklindedir. 'Bir ve de yarım yıl' açıkça bir şey ifade etmemekle birlikte, 'bir gün ve bir yıl' ifadesi Elphin'i koruyan On Üç Hapisane Kilidi ile eşleştirilebilir. Her bir kilit 28 günlük bir aya karşılık gelmektedir ve Elphin 365. günde serbest bırakılmıştır. Britanya'da antik genel yasama ayı -aksine karar verilmedikçe Blackstone *Commanteries*'e (2, IX, 142) göre- 28 gün uzunluğundadır ve yeni aya geçen süre aslında 29 buçuk gün olsa da, bir kameri ay 28 gün olarak, 13 sayısı da uğursuz bir sayı olarak kabul edilmektedir. Hıristiyanlık öncesi takvimi 13 tane 4 haftalık aylardan oluşur ve artık bir günle, haftaları olmayan Julian Takvimi ile değiştirilmiştir. Julian Takvimi, 12 tane 30 günlük aylardan oluşan ve artık beş günü olan Mısır Takvimi'ne dayalıdır. *Hanok Kitabı*'nın yazarı, astronomi ve 364 günlük kabul edilen takvim üzerine yazmış, ama aynı zamanda da ayı 30 gün kabul etmeyen herkesi lanetlemiştir. Anlaşıldığı kadarıyla antik dönemin takvim yapımcıları hiçbir aya ait olmayan artık güne karşı çıkmışlar ve yapay 28 günlük aylarının ilki ve sonuncusu arasında yılın bir parçası olarak kabul etmemişlerdir. Dolayısıyla da çiftçinin yılı, takvim yapımcılarının bakış açısından tam olarak bir yıl ve bir gün sürmektedir.

Gal Romansları'nda on üç sayısı devamlı olarak karşımıza çıkar: 'On Üç Kıymetli Şey', 'Britanya'nın On Üç Harikası', 'Krallara Layık

On Üç Mücevher'. 'On Üç Hapisane Kilidi', 13 ay ve bir gün, Kurtuluş Günü, Kutsal Çocuğun Günü, Elphin'in serbest bırakıldığı gündür. Bugün doğal olarak kış gündönümüne, Romalıların kış-ortası festivalini kutladıkları, Noel'den iki gün öncesine denk gelmektedir. O zaman gördüm ki, eğer doğru okunuş 'parangalar içinde ve boyunduruk altındaydım bir yıl ve bir gün' şeklinde ise, öyleyse bu cümle 1. dizedeki 'Ben Elphine şef barddım' cümlesine eklenmelidir; çünkü zincire vurulmuş olan Elphin'dir.

Gwynn Jones, *Mabinogion* adının 'gençlerin romansları' anlamına geldiği fikrine karşıdır. 'Bakire annenin oğlu' anlamına gelen ve Brugh'lu Angus'a uyarlanarak oluşturulan, İrlandaca *Mac-ind-oic* başlığını örnek göstererek, Mabinogion adının aslında orjinal anlamda yalnızca Rhiannon'un oğlu Pryderi'nin ortaya çıktığı 4 romans için kullanıldığını ileri sürer. Bu 'bakire annenin oğlu' daima kış gündönümünde doğar ve bu da Phylip Brydydd'in Prens Rhys Ieuanc'a kimin Noel Günü şiir sunacağı üstüne yapılan atışmayı anlatan hikâyeye sağladığı içeriğin yanında, aynı zamanda bu bağlamda Maelgwyn ve Elphin'den bahsedişni de açıklar.

16. kıtadaki bilmecedeki 'kilerdeydim' ifadesi, Kral Arthur'un Kileri'ni yöneten Kai'ye yapılmış bir atıf olmalı. Dize akıllı bir biçimde Midye bilmecesiyle karıştırılmış ve büyük ihtimalle 'Tanrımla birlikte en yüksek küredeydim' cümleciğiyle birleştirilmelidir. (Kıta 5, dize 5) Kai, *Triadlar*'da sihirli güçleri olan 'Savaşın üç şef tacından biri' olarak geçer. *Kilhwych ve Olwen Romansı*'nda şöyle tarif edilmektedir:

> "Suyun altında nefesini dokuz gün ve gece boyunca tutabilir, aynı zamanda bu sırada uyuyabilir. Kılıcı ile açılmış bir yarayı hiç bir hekim iyileştiremezdi. İstediği anda boyunu ormandaki en uzun ağaç kadar yapabilir. Vücudunun ısısı o kadar iyidir ki, tu-

fanda bile elinde taşıdığı ne varsa yukarıdan ve aşağıdan bir elin genişliği kadar kuru kalır. En soğuk günde yoldaşlarına parlayan bir ateştir."

Bu pasaj, Güneş-kahramanı Cuchulain savaşa giderken onu tarif etmek için yazılmış bir başka pasaja benzemektedir. Fakat daha sonraki Arthur efsanelerinde Kai, bir şaklabana, Ahçıların Şefine çevrilmiştir.

13 aylık yıl geleneği, İngiliz pagan kültüründe kırsal bölgelerde en azından 14. yüzyıla kadar korunmuştur. *Robin Hood'un Balad'ı ve Kısa Rahip* şöyle başlar:

"Fakat bir yılda kaç mutlu ay vardır?
On üç diyorum ben;
Yaz ortası da içlerinde en mutlu olanıdır,
Mutlu Mayıs ayından sonra."

Bu bölüm, daha sonraki bir baladda açıkça değiştirilmiştir:

"Tüm yılda on iki ay vardır
Diyormuş duyduğuma göre insanlar.
Fakat tüm yılın en mutlu ayı,
Mutlu Mayıs ayıdır."

Altıncı Bölüm

SARMAL KALEYE ZİYARET

Hanes Taliesin bimecelerine önerdiğim cevaplar şunlar:

Babil
Lut ya da Lota
Vran
Salome
Ne-esthan
Hur
Davut
Taliesin
Kai
Kaleb
Hu Gadarn
Morvran
Gomer
Rhea
Idris
Yusuf
İsa
Uriel

Kare bulmaca yöntemini kullanmadan, geride kalan daha zor bilmeceler için sadece hali hazırda güvenli ipuçlarında bulunan cevapları kullanarak gelebildiğim nokta bu. Bunun yanında 'Arianrhod Kalesi'nin üç dönemi oldum' bilmecesinde ilerleme kaydettim.

Arianrhod ('Gümüş Tekerlek') 107. *Triad*'da 'Dön'un gümüşle

çevrelenmiş kızı' olarak geçmektedir ve *Mathonwy'nin Oğlu Math'ın Romansı*'nda baş bir karakterdir. Avrupa mitleri bütününde bulunan aynı efsanenin çeşitli birçok varyantını tanıyan hiç kimse bu karakterin kimliği hakkında şüphe duyamaz. Bildiğimiz İlahi Balık-Çocuk Dylan'ın, bildiğimiz Wren'i öldürerek (Yeni Yıl Robini'nin Aziz Stephen Günü'nde yaptığı gibi) Llew Llaw Gyffes'a (Eli Titremeyen Aslan) dönüşen annesidir ve yanında yine çok iyi bildiğimiz yakışıklı ve başarılı Güneş-kahramanı ile Kutsal İkizler bulunmaktadır. Daha sonra ise Arianrhod, tanıdığımız Aşk-tanrıçası Blodeuwedd formuna dönüşürek –yine- hainee Llew Llaw'ı yok eder. Bu hikâye en azından Babil Gılgamış epiği kadar eskidir. Arianhrhod bundan sonra ise, önce yine bildiğimiz Bilgelik Baykuşu'na, daha sonra da Yavrusunu-yiyen-dişi-domuza dönüşür ve Llew'in ölüsünü yer. Ancak –yine bilinen şekliyle- ruhu kartala dönüşmüş olan Llew hayata geri döner. Öykünün tam hali On Yedinci Bölüm'de verilmiştir.

Diğer bir deyişle Arianrhodsadece Caridwen'in -ya da Cerridwen'in- başka bir biçimi; Ölümdeki Yaşamın ve Yaşamdaki Ölümün Beyaz Tanrıçası'dır. Arianrhod Kalesi'nde olmak, bir kraliyet arafında tekrar yaşama dönmeyi beklemek demektir. İlkel Avrupa inanışına göre, yalnızca krallar, şefler, şairler ya da büyücüler tekrar doğabilecek ayrıcalığa sahiptirler. Diğer ayrılacıksız sayısız ruh, kalenin dondurucu soğuk bölümlerinde teselli bulmadan ve Hıristiyan inancının evrensel umudu olan tekrar doğuştan uzak gezinmeye mahkûmdurlar. Gwion, *Marwnad y Milwaib*'de bunu açıkça ifade eder.

"Akıl almaz bir çoğunlukturlar
Buzdan cehennem içinde.
Dünyanın beşinci çağına dek
İsa'nın tutsakları serbest bırakacağı."

Bu araf nerede bulunmaktaydı? Güneşin kendisinden ibaret olduğuna inanılan, -Armorican[1] gelenekten bildiğimiz- sayısız saf ruhun bir araya gelmesinden oluşan ışık ateşi, Keltik Cennet'ten ayrılmalıdır. Öyleyse nerede olduğunu düşünmeliyiz? Güneşin hiç parlamadığı noktaya bir yer uzaklıkta. Burası neresidir? Soğuk Kuzey. Ne kadar Kuzey'de? Kuzey Rüzgârı Boreas'ın kaynağının ötesinde. 'Kuzey Rüzgârının arkasında' deyişi Pindar tarafından Hyperborean diyarını bulmak için kullanılmıştır ve halen 'Ölüm'ün Diyarı'na eş anlamlı olarak kullanılan sevilen bir Gaelik deyiştir. Fakat gerçekten de tam olarak Kuzey rüzgârının ötesi neresidir? Sadece bir şair bu son soruyu sorabilecek kadar ısrarcı olabilir. Şair, sorduğu basit soruya öğretmenin verdiği cevapla tatmin olmayan, ondan çıkacak zor soruyu sormaya ve yine ondan da türeyecek başka bir zor soruyu sormaya cesaret eden çocuktur. Şaşırtıcı da olsa bu sefer, hazır bir cevap var. *Gal Sözlüğü*'nün yazarı Dr. Owen'a göre Caer Arianrhod, Caernarvon kıyıları açıklarında sulara gömülmüş bir şehir değil, '*Coron Borealis*' adını taşıyan bir takımyıldız; 'Kuzey Tacı' anlamına gelen *Corona Septentrionalis* değil, 'Kuzey Rüzgârının Tacı' anlamına gelen *Corona Borealis*'tir. Belki de bu noktada Herodot'un kafasını karıştıran sorunun cevabıyla karşı karşıyayız: 'Hyperboreanlar kimlerdir?' Onlar, -'Kuzey-rüzgârının-arkasındaki-insanlar'- Marmara Denizi'nin Trakyalıları gibi, Kuzey Rüzgârı Kültü'ne mi tapıyorlardı? Öldükleri zaman ruhlarının Hermes tarafından alınarak, Kuzey Rüzgârının arkasında bulunan ve parlak Alpheta yıldızı tarafından korunan sakin, gümüşle çevrili kaleye götürüldüğüne mi inanıyorlardı?

Apollonnius Rhodius'un[2] *Argonautica*'sına düşülmüş bir notta Oe-

1 Armorica; Armorican, Galya'nın bir bölümü, Brittany yarım adasının bir kısmı ve Sen ile Loire Nehirleri arasındaki bölge ve kültürünün eski adı. (Çev.)

2 Apollonnius Rhodius; Rodos'lu Apollonnius, İ.Ö. 3. yüzyılda aktif olmuş yazar ve şair. Hayatı üstüne kesinbir bilgi yoktur. Strabo, İskenderiye'den geldi-

nopion ve Tauropolus'a yapılan bir atıf olmasaydı bu kadar fantastik bir öneride bulunmazdım. Aynı zamanda 'Girit Tacı' olarak anılan *Corona Borealis* antik dönemde Diyonisus'un karısı olan bir Girit Tanrıçası için kutsaldı ve Rhodius'un kitabına bu notu ekleyen yorumcuya göre de Staphylus, Thoas, Oenopion, Tauropolus ve diğerlerinin taptığı ve anaları olan tanrıçadır. Bu insanlar, Ege Adaları Sakız ve Lemnos'a, Gelibolu Yarımadası'na ve Kırım'a yerleşmiş, Kuzey Batı Avrupa ile kültürel bağlantısı olan Pelasgo-Trakya klanlarına ve kabilelerine adlarını veren atalarıdır. Bu tanrıçanın adı 'En Kutsal Olan' anlamına gelen Ariadne'dir ve mahlası da Alphate'dir; *alpha* ve *eta*, adının ilk ve son harfidir. 'Herkes için parlayan', Girit Ay-Tanrıçası Pasiphaë'nin genç hali ya da kızıdır ve Yunanlar onu, Büyük Tufan'dan kurtulmuş antik şarap-kahramanı Deucalion'ın kardeşi yapmışlardır. Arianrhod'un kendisinden modellendiği anlaşılan Ariadne, orciastik bir tanrıçadır ve Lemnos Adası, Sakız Adası, Gelibolu ve Kırım efsanelerinden anlaşıldığı üzere bu tanrıçaya yapılan tapınmaların önemli parçalarından biri erkeklerin kurban edilmesidir. Britanya'da Roma öncesi kültürde, Ak Tanrıça tapınısında da aynı gelenek vardır. 'Vahşi Cauconiler'in arasında yaşamış olan' Orfeus, -Oenopion'un anavatanına yakın- onun öfkesine verilmiş kutsal bir kurbandır. Zehirli bir sarmaşığın etkisi altında –anlaşıldığı kadarıyla da aynı zamanda Diyonisus'a kutsal olan zehirli mantardan yemiş olan- delirmiş bir grup kadın tarafından parçalanmıştır. İskenderiyeli Eratosthenes, Eshilos'un *Bassarides*'inden alıntı yaparak Orfeus'un yörel dini inancı kabul etmediğini söyler: 'Apollon adını verdiği Güneş'in en büyük tanrı olduğuna inanır ve geceleri kalkarak şafaktan önce Pangaeum Dağı'na inip, Güneşi ilk gören olmak isterdi, Diyonisus buna öfkele-

---

gini söyler. En ünlü eseri Jason ve Argonautların *Altın Post* macerasını anlatan *Argonautica*'dır. (Çev.)

nerek onu paramparça eden Bassaridleri üstüne yolladı.' Bu öykünün dürüstçe bir anlatımı değil. Proclus'un Plato üstüne yazdığı yorum aslına daha yakındır: 'Orfeus, Diyonisus ayinlerinin lideri olduğundan tanrı ile aynı kaderi paylaştığı söylenir.' Fakat Orfeus'un kesilen başı da Tanrı Bran'ın başı gibi şarkı söylemeye ve kehanette bulunmaya devam eder. Pausanias'a göre Pelasglar Orfeus'a tapınıyordu ve Yunanca isimlerde '*eus*' ekinin kaldırılışı daima antik dönemi işaret eder. 'Orfeus' ve Ak Tanrıça'nın hüküm sürdüğü Yeraltı Dünyası 'Erebus' aynı kökten; '*ereph*'ten türetilmiştir ve saklamak ya da örtmek anlamına gelir. Orfeus'a ilham veren Güneş-tanrısı değil, Ay-tanrıçası'dır.

En açık haliyle Arianrhod'da da, eski anaerkil Üçlü Tanrıça ya da Ak Tanrıça, oğluna Llew Llaw adını ve silahlarını verendir. Ataerkil toplumda bu daima babaya ait bir görevdir. Romans'ta Llew Llaw'ın bir babası yoktur ve annesi ondan bir erkek yapmaya ikna edilene dek de anonim kalmalıdır.

İlk önce Gwion'un Caer Arianrhod bilmecesinin 'üç element arasında, etrafında hareketsiz dönen' cümleciğiyle tamamlanması gerektiğini düşündüm. Üç element açıkça ateş, hava ve sudur; Güney takımyıldızlarına oranla *Corona Borealis*, çok daha küçük bir alanda dönmektedir. Fakat Gwion'a Arianrhod'un Kalesi'nin İki Ayı'nın ve Ayı Bekçisi'nin bulunduğu 'Arktik Daire'de olmadığı öğretilmiş olmalı. Güneş, Yengeç Evi'nde doğduğu zaman, Büyük Ayı Kuzey ufka dalıyormuş ve yaz bitene kadar da serbest kalmıyormuş gibi görünür. Dolayısıyla takımyıldızını 'etrafında hareketsiz dönen' olarak tanımlamak yerinde olmayacaktır; çünkü yalnızca Küçük Ayı, Kutup Yıldızı ekseninde bu şekilde hareket eder. (Onuncu Bölüm'de gösterdiğim gibi, bilmecenin 'etrafında hareketsiz dönen' parçasının cevabı 'Rhea'dır; ama bu noktada bunu tartışmaya dâhil etmeyeceğim.)

'Arianrhod Kalesi'nde bir dönem' ifadesinin anlamını biliyor olsay-

dım da bu bilmeceye cevap verebilir miyim? Burada üç dönem geçiren kimdir?

'Bendim' ya da 'benim' sekansları –en erken hali tartışmasız Hıristiyanlık Öncesi'ne aittir- Galler ve İrlanda'da görülen çok sayıda bardik şiirde ortaya çıkmakta, bağlantılı fakat birçok değişik biçimde kullanılmaktadır. Buradaki ilkel inanç, Hint inanışındaki gibi basit anlamda ruhun değerine göre –ör. önce bir kurt sineği, daha sonra bir çiçek, sonra Brahmini Boğası ya da bir kadına dönüşüldüğü gibi- yer değiştirmesine dayalı değildir. Buradaki 'ben', ilham almış şairin adına şarkı söyleyip şiir düzdüğü Apollon benzeri bir tanrıdır, şairin kendisi değil. Tanrı kimi zaman şafaktan şafağa Güneş olarak, kendi günlük döngüsüne; kimi zaman da kış gündönümünden kış gündönümüne ayların gelişimin evreleri olarak, yıllık döngüsüne göndermede bulunabilir. Hatta bazen belki de, Zodyak çerçevesinde 25.800 yıllık büyük döngüsüne. Tüm bu döngüler bizim insan hayatının sonuna yakın bir evreyi, 'akşam' ya da 'sonbahar' gibi adlandırmamıza benzer.

En genel örneğiyle 'Benim ya da Bendim' atfı, yıllık döngüyü anlatmak için yapılmıştır ve bu mevsimsel 'Bendim' ifadelerini –ki bilmeceleri saklı tutabilmek için ifadelerin sıraları kasıtlı olarak bozulmuşsa da- anlayabilmek için gerekli olan tamamlanmış bir tam yıl semboller serisi içerip içermediğini çözmektir.

"Ben suyum, ben çalıkuşuyum,
Ben işçiyim, ben yıldızım,
Ben yılanım;
Ben hücreyim, ben çatlağım,
Ben şarkıların ambarıyım,
Ben öğrenmiş olanım..." ve bunun gibi.

Pisagorcu 'Metempsychosis' (Reankarnasyon) kavramı, Güney

Fransa'daki Yunan Kolonileri'nden alınmış, İrlanda efsanesi Tuan MacCairill'de[1] geçtiği düşünülmüştür. İspanya'dan gelen Kraliyet göçmenlerinden birisi, insan olarak doğmadan önce geyik, yaban domuzu, şahin ve somon balığı metamorfozlarından başarıyla geçmiştir. Bu, mit çerçevesinde olası bir durum değildir; çünkü gösterileceği gibi bu dört hayvan mevsimsel sembollerdir.

Antik Avrupa'da kullanılan mit ve sembol dili ilkesel olarak zor bir yapıya sahip olmasa da, çok geniş bir zaman çerçevesinde dini, sosyal, linguistik değişimlerle ve mitin saflığını lekeleme eğiliminde gelişen bir tarih anlayışıyla sık sık değiştirilmiş, karışmış ve bozulmuştur. Mitin saflığını lekeleme eğiliminde gelişen tarih anlayışıyla anlatmak istediğim, ilahi isim taşıyan kralların yaşamlarında meydana gelen rastlantısal olayların mevsimsel mitlere dâhil edilmesidir ve bu da zaten krala kraliyet hakkını sağlayan bağdır. Diğer bir zorluk da, İrlanda kültürüne ait bir kriptografi bölümü içeren *Ballymote Kitabı*'ndan anlaşıldığı kadarıyla antik şiir kültürü eğitiminin büyük bir bölümü, sırrı iyi koruyabilmek için kullanılan dili mümkün olduğu kadar zor bir hale getirmeye dayalıdır. Eğitimin ilk üç yılında İrlandalı bir *Ollave*, yüz elli tane şifre-alfabesinin ustası konumuna gelmek zorundaydı.[2]

Caer Sidi ile Caer Arianrhod arasındaki ilişki nedir? İkisi de aynı yer miydi? Sanmıyorum, çünkü Caer Sidi, Severn'de Anglesey ve Lund Adaları açıklarında bulunan Puffin Adası ile tanımlanmaktadır

1 İrlanda Mitolojisi'nde, Antedulivian Çağ'ına kadar olan tüm geçmiş reankarnasyonlarındaki anılarını hatırlayan bir keşiştir. Kendisinden başka halkından herkesi öldüren Tufan (ya da vebadan) kurtulmuştur. Farklı hayvanlara dönüşerek Hıristiyanlık dönemine kadar gelmiştir ve kendi halkında getirdiği Lebor Gabála Érenn hikâyelerini anlatmaktadır. (Çev.)

2 'On Üç Kıymetli Şey', 'Krallara Layık On Üç Mücevher', 'Britanya'nın On Üç Harikası' ve bunun gibi *Mabinogion*'da bahsi geçen kimi öykülerde, *Huş-Üvez-Dişbudak* [*Beth-Luis-Nion* ('*Birch-Rowan-Ash*')] alfabesinde yer alan on üç sessiz harfe karşılık gelen şifre serileri içermektedir.

ve Severn'deki iki ada da, genel Elysium tipi adalardır. Probleme dair bir ipucu şudur: Cear Sidi ya da Caer Sidin, Galcede 'Dōner Kale' anlamına geliyor ve İrlanda ile Gal efsanelerinde de dōner adalara sık rastlanıyor olsa da, 'Sidi' kelimesi göründüğü kadarıyla Goidelik *Sidhe* kelimesininin karşılığıdır ve Aes Sidhe'yi -kısa adıyla sadece Sidhe'yi- İrlanda'nın başlıca büyücülerine ait yuvarlak hōyük kaleyi anlatmaktadır. İrlanda'da çok sayıda Sidhe Kalesi vardır ve en muhteşem olanları Boyne Nehri'nin Kuzey sahilinde yer alan Brugh-na-Boyne, -bugün New Grange adıyla bilinir- Knowth ve Dowth'dur. Bu kalelerin tarihlendirmeleri ve dinsel kullanımları detaylı bir şekilde göz önünde bulundurulmalıdır.

New Grange en geniş olanıdır ve Dagda'nın -Roma tanrısı Satürn'e karşılık gelen Tuatha dé Danaan Baba-tanrısı'nın burada yaşadığı inancı bulunmaktadır. Daha sonra oğlu, Apollon benzeri bir tanrı olan Angus, bu kaleyi Dagda'dan yasal bir tartışma sonucu kazanır. Fakat açıkça görüldüğü üzere, Dagda İrlanda'ya ilk geldiğinde Üçlü Tanrıça Brigit'in ('Yüce Olan') bir oğludur ve mit sonradan gelenler tarafından değiştirilmiştir. İlk önce Üçlü Tanrıça ile evlenmiş olduğu, daha sonra üç adı olan (Breg, Meng ve Meabel; Yalan, Sahtekârlık ve Utanç) bir karısı olduğu ve ondan hepsinin adları Brigit olan üç kızı doğduğu söylenir. Sonra da onun değil, ama soyundan gelen üç adamın –Brian, Iuchar ve Iuchurba- İrlanda'nın sahibi olan üç prensesle –Eire, Fodhla ve Banbha- evlendiği anlatılır. Dagda 'Eladu'nun oğlu, İrlandalı söz yapıcılarının 'Bilim ya da Bilgi' olarak açıkladığı ve Yunanca *Elate* kelimesinin başka bir biçimi olabilecek ('Göknar ağacı'); *Elatos* ('Göknar-adam') Cyllene'in erken dönem Akalı Krallarından biridir. Cyllene, Arkadya'da bulunan ve Demeter için kutsal olan bir dağdır. Daha sonra okulu ve kutsal habercileriyle ile ünlü olmuştur. Dolayısıyla Dagda ve Elatos, Osiris'le ya da Adonis veya Diyonisus'la,

bir Göknardan doğmuş ve boynuzlu Ay-tanrıçası tarafından büyütülmüş olan İsis, Io ve Hathor ile eşleştirilebilir.

New Grange, tepesi düz, yuvarlak bir höyüktür. Çevresi dört yüz, yüksekliği on beş metredir. Elli bin ton kadar yığılmış taştan yapılmıştır –topraktan değil- ve orjinal olarak küçük kuartz taşlarla kaplı olduğu bilinmektedir. Bu Bronz Çağı'na ait olan ve Ak Tanrıça onuruna yapılan bir mezar yapıttır. Kralların öldükten sonra camdan kalelere konduğu efsanelere karşılık olarak düşünülebilir. Sekiz-on ton civarında ağırlıkta on tane büyük taş bloğun yarım daire şeklinde, höyüğün Güney tarafına -bir tanesi de zirvede olmak üzere- dikilmesiyle yapılmıştır. Yarım daireden kaç tanesinin eksildiği bilinmemekle beraber, boşluklar toplam on iki adet taş bloğun olduğunu göstermektedir. Uç uca konmuş yüz adet düz taşlardan oluşan sınır dizisi tabanı belirler. Derinde höyük içinde, büyük taş levhalardan yapılmış, Keltik öncesi bir geçit-mezar mağarası bulunmaktadır. Taşların bir çoğu 2.1 metreye 1.2 metre boyutlarındadır.

Zemin planı Keltik haç biçimlidir. Giriş, dehliz tabanında dolmen bir kapıdan yapılmaktadır. Dehliz, 18 metre uzunluğundadır ve içinden ancak emekleyerek geçilerek küçük dairesel bir bölmeye açılır. Bu bölümde 6 metre yüksekliğinde arıkovanı biçimli çıkma destekli bir tonoz ve hacın kollarını oluşturan üç girinti bulunmaktadır. Bu mağara 1699 yılında tekrar keşfedildiğinde içinde, yanlarında çizgi şekilli oymaları olan, üç adet büyük kayık biçimli taş havzalar, merkezi bir altarın yanlarında yatan üç tam iskelet, geyik boynuzları, kemikler haricinde hiçbir şey bulunamamış, 4. yüzyıla ait roma paraları, altın torklar ve demir silah kalıntıları kale alanında fakat mağaranın dışından çıkarılmıştır. Kale, Daneler tarafından yağmalanmış olsa da, onların ya da daha erken dönem işgalcilerinin burada bulunabilecek başka diğer eşyaları da yağmalamış olduklarına dair bir işaret yoktur.

Kapı girişindeki ve içerideki mermer levhalar sarmal biçimli motiflerle süslenmiştir ve kapı sövelerinin birinde yıldırım şeklinde bir oyma bulunmaktadır. Eski şairler bu daire biçimli kalelerin her birinin bir kadın büyücü tarafından yönetildiğini anlatırlar. Görüleceği gibi, Sidheler o kadar güçlü şairlerdir ki, Druidler bile ihtiyaçları olan büyüler için onlara gitmek zorundadırlar. Anlaşıldığı kadarıyla İlham Kazanı'nın saklandığı orjinal yer Caer Sidi, New Grange türünde bir höyüktür. Bu höyükler üst bölümlerinde kale, alt bölümlerinde mezar görevi görürler. İrlanda Kültürü'ndeki 'Banshee' perisi, 'Bean-Sidhe' ('Tepenin Kadını'); ölünün yüce rahibesidir ve kraliyet ailesinden biri öleceği zaman kâhin sezgisi ile ağlayarak feryat eder. İrlanda romanslarından biri olan *'Fionn'un Çocukluk Çağı*'nda anlatılan bir olayda geçtiği üzere, bu gömü mağaralarının kapıları *Samhain*'de (Tüm Ruhların Gecesi'nde) ve aynı zamanda Antik Yunanistan'da Ölü festivali olarak kutlanan günde açık bırakılır. Bunun amacı tüm kahramanların ruhlarının dışarı çıkması ve hava almasına izin verilmesidir. Mezarın içi de, ertesi gün sabahında karga ötene dek aydınlatılırdı.

1901 yılında gömünün Doğu girişin tam ters tarafında bir taş keşfedilmiştir ve üstünde ikisinin ışınları da sanki hapsedilmiş gibi kapalı, bir diğerinin ki serbest biçimde betimlenerek oyulmuş üç tane güneş motifi bulunmaktadır. Bu motiflerin üstünde daha kaba tarzda oyulmuş, serbest şekilli başka bir güneş motifi, onun üstünde de düz bir çizgi üzerine çentiklenmiş Ogham harfleri B ve I bulunmaktadır. Bu harfler şimdi açıklanacağı gibi Antik İrlanda alfabesinin ilk ve son harfleridir ve de sırasıyla Başlangıç ve Ölüm'e adanmışlardır. Buradaki durum son derece açıktır: Bronz Çağı İrlandası'nın kutsal kralları –ki en ilkel gelenekteki haliyle Güneş krallarıdır- bağlı oldukları tabular, yaptıklarının avcılık ve ekinler üzerindeki etkisi tarafından yargılanmak için bu höyüklere gömülmüşler, ancak ruhları 'Caer

Sidi'ye, Ariadne Kalesi'ne, adıyla *Corona Borealis*'e gitmiştir. Dolayısıyla pagan İrlanda Kültürü, New Grange'e 'Döner Kale' adını verebilir ve işaret parmaklarını döndürerek 'Kralımız Döner Kale'ye gitti', yani 'Öldü' diyebilirler. Goidelik efsanelerinde bir kale kapısının önüne döner bir tekerlek koyma geleneğine sıkça rastlanır. Keating'e göre kadın büyücü Blanaid'in Man Adası'ndaki büyülü kalesi, böyle bir tekerlekle korunmaktadır ve durmadıkça hiç kimse içeri giremez. New Grange'in kapı girişinin önünde dikilitaş anıtın [stonehenge] bir bölümünü oluşturan, üzerine spiral motifler oyulmuş olan geniş bir mermer levha bulunmaktadır. Spiraller iki taraflıdır. Çizgiyi parmağınızla dışardan içeri doğru takip ederseniz merkeze ulaştığınızda başka bir spiralin başına gelirsiniz ve o da ters yönden tekrar sizi spiral labirentten dışarı çıkarır. Motif, biçimsel olarak ölüm ve tekrar doğumu ifade etmektedir. Ama bunun yanında Gwion'un *Preiddeu Annwm* şiirine göre, 'Caer sidi'den yalnızca yedi kişi dönmüştür'. Kâhin yılanların bu mezar mağaralarda saklanmış olması olasılığı yüksektir ve bu yılanlar -belki de mecazi anlamda- Aziz Peter'in kovduğu yılanlardır. Apollon'nun evi Delphi'de bir dönem bu türde bir kâhin mezar vardı. O da spiral biçimli bir piton, Toprak Tanrıçası'nın bir kâhin rahibesi, pitonun saklandığı 'merkezi altar' ya da 'omphalos'un[1] bulunduğu, yeraltına aynı arıkovanı tarzında inşaa edilmiş bir höyüktür ve gerçekte Afrika Kültürü'ndeki *masabo* ya da *hayalet evi*'nden gelmektedir. New Grange'de bulunan geyik boynuzları büyük ihtimalle, Galyalı tanrı Cernunnos'un da giydiği, Musa, Diyonisus ve İskender'in boynuzları gibi, kutsal krala ait başlık olmalıdır.

Yanal nişli ve giriş bölümlü arıkovanı mezar geleneğinin kaynağı sır değildir ve İ.Ö. üçüncü bin yılın bitiminde İrlanda'ya, Doğu Akdeniz'den İspanya ve Portekiz yoluyla gelmiştir. New Grange'in

1 Omphalos, dini amaç için yapılmış kutsal taş nesneye verilen ad. (Çev.)

çıkma destekli çatısı aynı zamanda Tirbradden, Dowth ve Seefin'de de karşımıza çıkar. Ancak girişte bulunan, Girit tarzında kurnazca çelenklenmiş spiraller tarzında değil, sadece yan yana sıralanmış sekiz adet, çift yönlü spirallerin Miken Yunanistanı'nda karşılığı bulunmaktadır ve bu da oymaların Danaanlar tarafından, önceki sahiplerinden alındıktan sonra yapılmış olduğunu önermektedir. Danaanlar öncesi topluluk ise İrlanda tarihinde Partholan ve Nemed kabileleridir ve ülkeyi İ.Ö. 2048 ve 1718 tarihlerinde, Yunanistan'dan İspanya yoluyla gelerek işgal etmişlerdir. Dolayısıyla bu, tapınağın tanrı Angus tarafından babası Dagda'dan gasp edilişinin hikâyesidir. Danaanlar'ın İrlanda'ya gelişi –Üçüncü Bölüm'de de değindiğimiz gibi- *İşgaller Kitabı*'nda İ.Ö. 15. yüzyılın ortasına tarihlidir. Bu tarihlendirme akla yatkındır, çünkü bu durumda Britanya'dan İrlanda'ya İ.Ö. 1700 yılı civarında gelen yuvarlak-höyük kabilelerinin geç kollarından biri olmalıdırlar. Aynı zamanda kendilerinden önce gelen kültün kahramanlarına da gereken saygıyı gösterdikleri de açıktır; çünkü geçit-mezar gömülerinde yiyecek tekneleri bulunmuştur.

Dr. R. S. Macalister, 1935 tarihli *Antik İrlanda* adlı kitabında New Grange'e dair orjinal bir görüş sunar. Ona göre bu yapı İ.Ö. 1000 yıllarına tarihlendirdiği ve İspanya'dan değil Britanya'dan geldiklerini kabul ettiği Miletliler'a aittir. Bu fikrinin dayanağı dehlizde ve açıldığı odada bulunan süslenmiş taşlardır. Birisinde yer alan motif modeli kesintiye uğramış ve anlaşıldığı kadarıyla gelişigüzel hazırlanmış ve diğer bazı oymalar da Stonehenge taş anıtlarındaki trilithonlar[1] gibi yüzeyi kazınarak bozulmuştur. Bu da bu oymaların birçok yüzyıl önce yapılmış taklitler olduğunu fikrini önermektedir, ama saygı değer bir

1 Trilithon ya da trilith, yan yana duran iki büyük taş bloğun üstüne yatay biçimde yerleştirilen başka bir taşla oluşturulan temel bünye verilen ad. Megalitik taş anıtlarda sıkça rastlanır. (Çev.)

üne sahip hiçbir arkeolog bu varsayımı benimsememiştir. Ancak Macalister'in gözlemi Miletliler'ın tapınağı Danaanlar'dan alarak bozulduğu yerlerde diğer gömülerden devşirdikleri taşlarla tamamlayarak düzelttiklerini göstermektedir. Dr. Macalister'ın önerdiği diğer bir fikirde son derece ikna edicidir. Bu da, Angus' Brugh'un ('Saray'), gerçekte New Grange değil, ama Boyne kavşağı yakınında bulunan çok büyük ölçekli bir dairesel alan olduğu ve bunun da o bölgedeki çoğu cenaze töreni oyunlarının yer aldığı amfitiyatro olabileceği fikridir.

Çoğu İrlandalı arkeolog bugün New Grange'in, İ.Ö. 2100 yılları civarında anaerkil, dehliz mezarlar yapan bir insan topluluğu tarafından inşaa edildiğini kabul etmektedir. Ancak bu beş yüz yıl sonra, böyle bir yapıyı inşaa etmek için gerekli olan anormal ağırlıktaki işin altından kalkabilecek düzeye geldikten sonra olabilmiştir. Spiraller İ.Ö. 1600'a ait Miken dehliz gömülerindeki örnekleriyle paralel olsa da, çok daha sonraki bir döneme ait olabilirler; çünkü bilinmeyen bir tarihe ait başka örnekler de Malta'da bulunmuştur. Dışta bulunan taşlardan biri üstünde yeralan bir sembol, Girit ideogramı görünümünde yüksek pruvası, kıçı ve büyük yelkeni olan bir gemi betimlemesidir. Yanında ise dikey çizgiler ve küçük bir daire yer alır. Bu konuda başlıca danışmanım olan Christopher Hawkes[2] bana yazdığı mektupta, geyik boynuzları ve iskeletlerin yapıyla yaşıt olmadığını ve büyük ihtimalle onlar yapıya yerleştirilmeden önce de birçok yağmalanma olduğunu söylemiştir. Son dönem içinde bozulmamış hiçbir dehlizmezar keşfedilmediğine göre, orjinal gömü eşyaları tahmin edilemez. Bu nedenle de, Queen Maeve Höyüğü açılana dek beklememiz ge-

2 Charles Francis Christopher Hawkes, 1905 – 1992 yılları atasında yaşamış İngiliz arkeolog. 1946-1972 yılları arasında Oxford Üniversitesi'nde tarih öncesi Avrupa Kültürü profesörlüğü yapmıştır. (Çev.)

rekli. Bu höyük Sligo körfezi'ne bakan, 40.000 ton taştan yapılmış ve girişi zamanla yok olmuş bir yapıdır. Bu açılış da uzun zaman alabilir; çünkü Sligo halkı batıl inançlıdır ve bir mezarın açılmasını uğursuzluk olarak nitelendireceklerdir. Maeve, Mab'dır; Perilerin Kraliçesi.

Havzaların ne içerdiği konusu, *Mısır'dan Çıkış*'tan (XXIV, dizeler, 4-8) çıkarılabilir. Musa on iki taş bloğu kutsal bir tepenin ayağına dikerek, bir boğa kurban eder ve boğanın kanının yarısını da dairenin –ya da yarım dairenin- merkezinde bulunan bir on üçüncü taş bloğa serper ve kanın geri kalanını da havzalara koyar ki, havzalar büyük ölçekli olmalı. Daha sonra Musa, Harun ve yetmiş iki yoldaşı, pişmiş etle yapılan bir bayram ziyafetine giderler. Bu toplantıda havzalardaki kan, kutsamak amacıyla insanların üstüne serpilmiştir. Ancak tapınakta kehanet sunağındaki kanın kullanımı, daima ölü kahramanın hayaletini besleyerek önemli sorulara cevap vermesi için onu Caer Sidi'den –ya da Caer Arianrhod'dan- geri dönmeye cesaretlendirmek amacını taşırdı.

Aeneas'ın elinde ökseotu dalıyla Yeraltı Dünyası'na babası Anchises'i sorgulamak için yaptığı ziyaret de bu şekilde okunmalıdır. Aeneas bir boğa kurban eder ve kanını bir yalağa doldurur. Anchises'in (Aşk-tanrıçası Venüs Erycina ile evlenmiş ve bir yıldırımla ölmüş olan Anchises aslında genel Herkül türünden kutsal bir tanrıdır) ruhu kanı içer ve Roma'nın zaferleri hakkında kehanette bulunmaya mecbur edilir. Elbette, kanı içen hayalet değildir ve karanlıkta duyulan içme sesi Aeaneas'ı aşağıdan yöneten Sibyl'in kanı içme sesidir. Sibyl'e ihtiyacı olan kehanet vecdini bu kan sağlar. Sibyller'in bu davranış biçimi, Achea'da bulunan 'Aegira'daki ('Karakavak' adını taşıyan kahramanlara kutsal bir ağaç türü) Toprak Ana Rahibeleri'nin hikâyesinden bilinmektedir. Böyle ortamlarda hayaletlerin homurdanışları ve anlık görünüvermeleri anlaşılabilecek bir durumdur; iki ya

da üç İncil metninde, şeytanların ya da cadılara ait hayvan kılığına girmiş iblislerin garip yarasavari sesler çıkardıkları ve peygamberlerin ağızlarından konuştukları anlatılır. Boğa kanı en güçlü büyü olarak kabul ediliyor, Girit ve Yunanistan'da çok büyük miktarlarda sulandırılarak meyve ağaçlarını gübrelemede kullanılıyordu. Aynı zamanda saf olarak içildiğinde bir Sibyl ya da Toprak Ana rahibinden başka herkesi öldürücü nitelikte zehirli olduğuna inanılıyordu. Jason'ın anne ve babası, Gordium'un Kralı eşekkulaklı Midas da bu kanın bir yudumundan ölmüştür.

Boğa kanının antik İrlanda'da kullanılmış olması basit bir varsayım değildir. *Dun Cow Kitabı*'nda 'Boğa Bayramı' olarak anılan bir ayinden bahsedilmektedir:

> "Beyaz bir boğa öldürülüp bir adam onun etini yiyip, etinin suyunu içip uyuduğunda, onun başında doğrunun bir büyüsü söylenir ve o da rüyasında kral olacak adamın eşgalini ve de o zamanda düşündüğü işi görür."

Beyaz boğa Galya Kültürü'nün ökseotu ayinindeki beyaz boğaları; Trakyalı Diyonisus'un sürdüğü boğayı; Roma Başkenti'nde ve Alban Tepesinde kurban edilen beyaz boğayı; Hanok Kitabı'nda İsrail'in gerçek tohumu olarak gösterilen beyaz boğayı hatırlatmaktadır.

Artık, gizemli *Preiddeu Annwm* (Annwm'ın Ganimetleri) şiirinde, Gwion'un, Heinin ve saray bardlarının cehaleti ile alay ettiği dizeler arasında Gwair ap Geirion'un Caer Sidi'den kaçamadığı için yas tuttuğunu anlıyoruz. Nakarat şudur: 'Yedisi hariç kimse dönmedi Caer Sidi'den'. Dönenlerden en azından ikisini biliyoruz: İkisi de Attikalı Güneş-kahramanları, Theseus ve Daedalus'tur. Theseus'un Yeraltı Dünyası'na yolculuğu ve Knossos'un Girit Labirent'indeki maceraları aslında karışmış tek bir mitin iki parçasıdır. Theseus ('Atan') aslan

postuyla çıplak bir şekilde labirentin merkezine gider ve orada boğa başlı ve çift taraflı baltası olan –bu baltanın adı *'labris*'tir ve labirent kelimesi burdan türetilmiştir- bir canavarı öldürür ve güvenli bir şekilde geri döner. Ona yardım eden tanrıça da Galliler'in Arianrhod adını verdiği Tanrıça Ariadne'dir. Mitin ikinci bölümünde Yeraltı Dünyası'na yaptığı seferde başarısızlığa uğrar, Herkül tarafından kurtarılmak zorunda kalır ve yoldaşı Peirithous da Gwair gibi geride kalarak, kurtulmak için hiç durmadan iç çekip yas tutar. Ölümü yenen kahraman miti, Yunan mitografları tarafından tarihsel bir hikâye ile birleştirilmiştir: İ.Ö. 1400 yılı civarında Yunanistan'dan gelen Danaan işgalcilerinin Knossos'taki labirent sarayı yağmalaması ve Minos Kralı Boğa-kralın yenilişi. Daedalus da ('Parlak olan'), aynı şekilde Aytanrıçası Pasiphaë'nin rehberliğinde Girit labirentinden kaçar, ancak şiddet kullanmaz. O da, Cumae'deki Ege kolonicilerinin olduğu gibi, Sardinyalılar'ın ve de Atinalılar'ın Güneş-kahramanıdır.

Preiddeu Annwm'da Caer Sidi'ye, her yedi kıtada başka bir eş anlamlı ad verilmiştir. Caer Rigor, ('kraliyet kalesi') belki de *rigor mortis*'e[1] gönderme olarak; Caer Colur ('kasvetli kale'); Caer Pedryvan ('dört köşeli kale'), dört kere dönen; Caer Vediwid ('mükemmel olanların kalesi'); Caer Ochren ('meyleden tarafın kalesi'), girişi yamaçtan olan; Caer Vandwy ('yüksekteki kale').

Caer Sidi'den dönmeyi başaran bu yedi kişinin kabul edilen haliyle kimler olduğunu bilmiyorum. Ancak bu onura layık olanlar içinde Theseus, Herkül, Amathaon, Arthur, Gwydion, Harpocrates, Kay, Owain, Daedalus, Orfeus ve Cuchulain yer alıyor. (Cuchulain, Gwion'un bir şiirinde bahsettiği gibi, Cehennem'i tırmıkladığında oradan geriye üç inek ve bir sihirli kazan getirir.) Aeneas'ın bu ye-

1 Rigor Mortis; ölümden kısa bir süre sonra bedenin eklem yerleri ve kaslarının sertleşmesi. (Çev.)

dinin içinde yer alma olasılığı düşüktür; çünkü diğerlerinin öldüğü şekilde ölmemiştir. Kral Saul'un Endor'da ya da Kaleb'in Machpelah'ta yaptığı gibi sadece bir kehanet mağarasını ziyaret etmiştir. Girdikleri kale –dönen, sapa, asil, kasvetli, yüksek, soğuk, mükemmel olanların ikâmetgah yeri, dört köşeli, tepe yamacından karanlık bir girişi olan- ölümün kalesi ya da Mezarı, baladda Childe Roland'ın vardığı Kara Kule'dir[2]. Bu tanım New Grange gömü mağarasına uymaktadır. Ancak 'dört köşeli' ifadesi, Kuzey Yunanistan'da Delos civarında yaşamış olan Yunan öncesi topluluklar tarafından icat edilen kist-vaen[3] gömü tarzına işaret ediyor olabilir. Kist-vaen gömü tarzı daha sonra buradan, Bronz Çağı göçmenleri –yuvarlak höyük insanları- tarafından Batı Avrupa'ya taşınmıştır. Kist, ölünün içine çömelmiş şekilde konduğu küçük dikdörtgen şekilli taş bir kutudur. Odiseus'un 'Arianrhod Kalesi'nde üç dönem' geçirdiği söylenebilir, çünkü Kiklop'un mağarasına girmiş ve kaçmış; Ogygia'da Kalipso, Aeaea'da –diğer bir mezar adası- büyücü kadın Kirke tarafından hapsedilmiş, ama yine kaçmayı başarmıştır. Ama burada Odiseus'dan bahsediliyor olma olasılığı çok düşüktür. Benim fikrimce Gwion, 12. yüzyıl şairi Dafydd Benfras tarafından Keltik Annwm'a yaptığı gezi ve Aramatyalı Yusuf tarafından konduğu tepe dibindeki mağaradan kaçan İsa'dan bahsetmektedir. Fakat İsa nasıl 'üç dönem Arianrhod Kalesi'ndedir'? Ben bunu, İkinci Âdem ve Âdem'in reankarnasyonu olarak sapkınlık yaratan İsa, Davu-

2 Childe Roland'ın Vardığı Kara Kule', İngiliz Yazar Robert Browning tarafından 1855 yılında yazılmış, *Erkekler ve Kadınlar* adlı koleksiyonda aynı yıl basılmış şiirdir. Şiirin başlığı, Shakespeare'in *Kral Lear* yapıtından bir dizedir. (Çev.)

3 Kistvaen ya da cistvaen, Galce 'cist' (göğüs kafesi) ve 'maen' (taş) kelimelerinin birleşmiyle oluşmuş bir isimdir ve düz taşlardan kutu yapısı oluşturularak meydana getirilen mezar ya da gömü odasıdır. Yer altına gömülü olabilir, bu halde üstü tümülüsle örtülüdür. Tipik olarak Hıristiyanlık öncesi Kelt yapılarında görülse de, 19 ve 20. yüzyıl araştırmalarında Kelt dışı kültürde de görüldüğü tespit edilmiştir. (Çev.)

dik Mesih ve aynı zamanda da Davut'un reankarnasyonu olarak değerlendiriyorum. Âdem'in Çağı ile Davut'un Çağı, Gwion'un *Divregwawd Taliesin* adlı şiirinde ayrılmıştır. Burada İsa, halen Yedinci Çağ'ın doğuşu için gökyüzünde beklemektedir: "Ayrıldıktan sonra Cennete gitmedi mi? Ve Yargı Günü'nde bize buraya gelecek; çünkü beşinci çağ, Peygamber Davut'un kutsanmış olanıdır. Altıncı çağ, İsa'nındır ve Yargı Günü'ne dek sürecektir." Yedinci Çağ'da Taliesin adını alacaktır.

PREIDDEU ANNWM
(Annwm'ın Ganimetleri)

Şükredin Tanrı'ya, Cennetin Yüce Hâkimi'ne,
Krallığını dünyanın kıyılarına dek büyüten.
Caer Sidi'de Gwair'in hapisanesi tamdır,
Pwyll ve Pryderi'nin nispetinden ibaret.
O'ndan önce kimse gitmedi oraya;
Ağır mavi bir zincir sıkıca tutarken gençliğini,
Ve Annwm'ın ganimetleri için kasvetle söylerken şarkısını,
Hükme kadar devam edecek yatmaya orada.
Prydwen'in üç katı, girdik;
Yedisi hariç, kimse dönmedi Caer Sidi'den

Ben şarkı sözü olacak bir şöhret namzeti değil miyim?
Dört kere dönen Caer Pedryvan'de,
Kazandan çıkan ilk kelime söylendiğinde?
Dokuz kadının nefesiyle usulca ısınan.
Annwm'ın şefinin kazanı değil mi o,
Kendi biçiminde ağzı incilerle çevrili?
Bir korkağın ya da asılsız and içenin yemeğini kaynatmayacak,
Parlak bir kılıç inecek ona,
Lleminawg'ın elinden,

Ve o soğuk yerin kapılarından önce, ışığın boynuzları
yanıyor olacak.
Ve biz Arthur'la o görkemli işlerine koyulduğumuzda,
Yedisi hariç, kimse dönmedi Caer Vediwid'den.

Ben şarkı sözü olacak bir şöhret namzeti değil miyim?
Dört köşeli kuşatmada, güçlü kapının adasında,
Alacakaranlığın ve kara gecenin beraber yürüdüğü yerde,
Parlak şaraptı evsahibinin ikramı.
Prydwenin üç katı, gittik denize,
Yedisi hariç, kimse dönmedi Caer Rigor'dan.

Edebiyatın lordlarına övgüye izin vermeyeceğim.
Caer Wydr'den öte, görmezler Arthur'un yiğitliğini.
Üç kat iki yüz adam durdu duvarın üstünde.
Nöbetçilerine söz söylemek zordu.
Prydwen'in üç katı, Arthur'la gittik.
Yedisi hariç, kimse dönmedi Caer Colur'dan.

Firar eden halkanlara övgüye izin vermeyeceğim.
Onlar bilmez, hangi gün ya da kimdi nedeni,
Ya da görkemli günün hangi saati doğdu Cwy,
Ya da kim alıkoydu onu Devwy'nin vadilerine varmaktan.
Bilmezler kalın başlı öküz postunu,
Ve yedi başlı topuzu yakasında.
Biz varınca Arthur'la yaslı hatırasında,
Yedisi hariç, kimse dönmedi Caer Vandwy'den.

Cesareti bitkin adamlara övgüye izin vermeyeceğim,
Şefin hangi gün vardığını bilmez onlar,
Ya da sahibin görkemli günde hangi saat doğduğunu;

Ya da hangi gümüş başlı hayvanı tuttuğunu.
Biz varınca Arthur'la yaslı kavgasında,
Yedisi hariç, kimse dönmedi Caer Ochren'den.

Pwyll ve Pryderi, Pembroke'da Annwm'ın 'Afrikalıları'nın, Galler'in en erken işgalcilerinin hükümdarlarıdır. Öldükleri zaman Giritli Minos ve Rhadamanthus gibi Ölünün Efendileri olmuşlardır. Gwydion kutsal dişi domuzu, Rhiannon'un oğlu Pryderi'den çalmıştır. Gwair'de Arthur'la beraber buna benzer bir yağmalama seferine çıkmış görünüyor; *Triad* 61'de bulunduğu hapishane Oeth Kalesi ve Anoeth ise Arthur'un, *Triad* 50'ye göre yaveri Custennin'in oğlu Goreu tarafından kurtarıldığı hapishanedir. Dolayısıyla Gwair, Arthur için Perithoüs, Theseus için neyse o; Goreu da, Arthur için Herkül, Theseus için neyse odur. Olasılıkla Romans'ta Gwion, saray bardlarının 'Ben Arianrhod Kalesi'nde üç dönem geçirdim' dizesine 'İsa' değil, 'Arthur' cevabını vermesine güvenmektedir; çünkü *Triad* 50'de Arthur aynı Goreu karakteri tarafından üç hapishaneden kurtarılmıştır: Oeth ve Anoeth Kaleleri; Pendragon Kalesi (Yılanların Efendisi); Taş'ın altındaki Karanlık Hapishane. Hepsi de ölüm-hapishaneleridir. Ya da gizli bir şekilde İsa'yı, Arthur'un reankarnasyonu olarak mı sunuyor?

Prydwen Kral Arthur'un sihirli gemisidir; Llaminawg, Arthur'un parlayan kılıcı eline bıraktığı karakter, *Arthur'un Ölümü*'nde karşımıza çıkan 'Sir Bedivere'dir. Caer Wydr, Glastonbury ya da *Inis Gutrin*; Arthur'un ölümünden sonra ruhunun saklandığı cam kale[1] olarak dü-

1 Caer Wydr (Cam Kale), Gwion'un öğrenmiş olduğu bir kelime oyunudur. Malmesbury'li William, Glastonbury kasabasının adını, laik kurucusu 600 yılında Kuzey'den 12 erkek kardeşi ile gelen Glasteing'den aldığını söyler. *Gutrin*'in Latince karşılığı *vitrinus*; Saxon karşılığı *glas*'tır. Bu bir renk adıdır ve koyu maviden açık yeşile kadar tüm tonları kapsar. Bu renk adlandırma, aynı şekilde Keltik mine ve Roma şişe camına uygulanabilir. Irlanda, Man ve Gal efsanelerindeki cam kaleler dolayısıyla ya cam renkli denizle çevrili ada tapı-

şünülmektedir. Glastonbury aynı zamanda Avalon Adası (Appletrees), Arthur'un ölü bedeninin Morgan le Faye tarafından taşındığı yerdir. 'Ağır mavi zincir', Ölüm Adası'nın etrafındaki sudur. Cwy miti, Gwair ve Arthur'unki gibi artık yok olmuşsa da, 'gümüş başlı hayvan' belki de aradığımız Beyaz Karaca; Öküz başlığının adı ise, Gwion'un *Cyst Wy'r Beirdd*'de (*Bardlara Sitem*) Heinin sahip olmadığı için onunla dalga geçtiği asıl bardik sırlardan biridir.

"Semanın adı,
Elementlerin adı,
Ve dilin adı,
Ve başlığın adı.
Yıkılın karşımdan siz bardlar –"

Gwion'un bunu yazmasından yaklaşık yüzyıl önce, Glastonbury keşişleri yerin neredeyse beş metre altından meşeden yapılmış bir tabut çıkarmışlar, üstüne sahte bir yazıt ve tabutun içinde bulduklarını iddia ettikleri kurşundan otuz cm uzunluğunda bir haç ekleyerek bu tabutun Arthur'a ait olduğunu iddia etmişlerdir. Giraldus Cambrensis bu tabutu görmüş ve gerçek olduğuna inanmıştır. Benim fikrimce Gwion burada 'Siz bardlar Arthur'un o meşe tabutta son bulduğunu sanırsınız, bense gerçeği bilirim' demek istiyor. Tabuttaki sahte yazıt: 'Şöhretli Kral Arthur burada, ikinci karısı Guenevere ile birlikte Avalon Adası'nda yatmaktadır'.

Komik olan, anlaşıldığı kadarıyla keşişlerin aslında gerçekten Arthur'un, Gwyn'in ya da adı herneyse, gerçek Avalon kahramanının mezarını keşfetmiş olmalarıdır. Christopher Hawkes, *Avrupa'nın Ta-*

---

nakları ya da gece karanlık mavi gökyüzündeki yıldız hapishaneleri anlatmaktadır. Ancak ortaçağ efsanelerinde camdan yapılmış hapisanelerdir. Ölüm ve Ay-tanrıçası ile olan bağlantıları, Ay'a camdan bakmanın uğursuzluk getireceği popüler batıl inancında korunmuştur.

rih Öncesi Kökenleri adlı çalışmasında bu gömü tipini anlatır:

"Defin (ve daha nadir olarak yakılmadan sonra ağaç gövdesi tabutların höyükle örtülmesi), hali hazırda Bronz Çağı'nın başında Schleswig-Holstein'da uygulanıyordu... Büyük olasılıkla tabut, bir sığınak teknesini temsil ediyordu ve öteki dünyaya su yoluyla yapılan yolculuk kavramının İskandinavya'da geç Bronz Çağı, Demir Çağı'nın ünlü Viking Dönemi'nde varolduğuna dair kuvvetli kanıtlar bu düşüncenin başlangıcı olarak kabul edilmelidir. Bu inanış biçiminin nihai anlamda Güney ile Baltık arasındaki bağlantı ile Kehribar Yoluyla Antik Mısır Kültürü'ne ait olma olasılığı yüksektir. Aynı tekne –ya da tabut gömü- ayini, eşzamanlı olarak ikinci bin yılın ortasında Britanya'da Kuzey Denizi ticaret yolunun geliştiği ve Wessex Kültürü'ne nüfuz ettiği Güney sahillerde -Hove'daki gömü bu tip İskandinavya gömülere olan yakınlığıyla bilinir- [Gömüde Baltık amberinden yapılma kulplu bir kap bulunmaktadır] görülse de, Doğu sahillerinde özellikle Yorkshire'da, İrlanda deniz ticaret yolunun Pennine Dağları üstünden denize ulaştığı yerde [Baltık amberinin İrlanda altınıyla takası] daha belirgin olarak rastlanmaktadır. Klasik örneği, Scarborough yakınındaki Gristhorpe tabut-gömüsüdür, [yaşlı bir adamın kemiklerini ve üstünde ökseotu konmuş meşe dallarını barındıran meşe bir tabutun bulunduğu] ancak son dönemde Cleveland Moors'da keşfedilen büyük Loose Howe höyüğü, üç tekne biçimli çukuruyla temel bir gömüdür ve dolayısıyla da tüm serinin sonunda yer alan Kuzey Denizi'nin iki tarafında aynı gömü ayininin gemiciler arasında İ.Ö. 1600-1400 yılı civarında yayılmış olduğunu anlatan bir örnektir."

Kazan'ın dokuz kadını, Pomponius Mela tarafından tarif edilen, erken 5. yüzyılda Batı Britanny'deki Sein Adası'nın dokuz bakiresi-

ni hatırlatmaktadır. Onlar büyülü güçlere sahiptirler ve oraya yelken açan gemiciler tarafından danışılmış olabilirler.[1]

Öyleyse kutsal kral Güneş-kraldır ve ölümünde Evrensel Ana'ya, Ak Ay Tanrıçası'na, kendisini Kuzey'in en uç noktasında hapsedene geri dönmektedir. Neden Kuzey? Çünkü orası Güneş'in asla parlamadığı yerden bir yer uzaklıkta, rüzgârların kar getirdiği yerdir ve sadece ölü güneşler soğuk Kuzey kutbunda bulunmaktadırlar. Güneş-tanrısı, kış gündönümünde Güneş en zayıf halindeyken ve en Güney konumuna ulaşmışken doğar, dolayısıyla temsilcisi Güneş-kral, yaz gün dönümünde Güneş en Kuzey konumundayken öldürülür. Caer Sidi ve Caer Arianrhod arasındaki bağlantı, ölü kralın gömü yerinin bir adaya –nehir ya da denizde- yapılan bir höyük olduğu ve burada ruhunun kâhin ve orciastik rahibelerin hükmü altında yaşadığı, ama daha sonra ruhunun yıldızlara giderek daha sonra başka bir kral olarak doğuşudur. Avalon Adası'nda bulunan meşe tabut kanıt olarak açıkça, -Bitanya ve İrlanda'daki kâhin kahramanlar kültü yedi ya da sekiz yüzyıl daha sonra gelmiş olsa da- Doğu Akdeniz'den Kehribar Yolu, Baltık ve Danimarka yoluyla İ.Ö 1600-1400 yılları arasında türemiş bir Arthur Kültü türevi bulunduğunu göstermektedir.

Britanya'da Spiral Kale geleneği, taşrada köylerdeki Paskalya Labirent Dansı'nda halen yaşamaktadır. Labirentlere İngiltere'de 'Troy Town', Galler'de 'Caer Droia' adı verilir. Romalılar büyük ihtimalle bu ismi, Erken İmparatorluk Dönemi'nde hafızılarındaki Troyalı kökene

1 Sein Adası, önemli dini bir merkez olan Carnac'a yakındır ve bu yerle ayinsel bir bağlantısı olması kuvvetle muhtemeldir. Büyülü şöhretini çok geç dönemlere kadar korumuş ve Avrupa'da 7. yüzyıl Cizvitleri tarafından Hıristiyanlaştırılmış en son yerdir. Brittany'de ada kadınları en yüksek biçimli başlıkları giyerler –dokuz rahibelerde aynı şekilde giyiniyor olmalıdırlar- ve son döneme kadar büyüleriyle gemilerini kayalara çekerek denizcileri yok ettiklerine dair bir ünleri vardır. Adada iki tane megalitik taş anıt bulunmaktadır, hiç ağaç yoktur ve henüz hiçbir arkeolojik araştırma yapılmamıştır.

bağlı olarak Troya Oyunu'ndan; genç asillerin yaptığı Anadolu'ya ait bir labirent dansından esinlenerek vermiş olmalılar. Pliny, bu dansı Latin çocukların yaptığını da aktarır. Delos'da ise bu dansın adı Crane Dansı'dır ve Theseus'un Labirent'ten kaçışını anlattığı söylenir. Aynı motifi izleyen antik kabataş labirentlerin İngiliz örnekleri, İskandinavya ve Kuzey Doğu Rusya'daki örnekleriyle aynı olduğuna göre, labirent dansı Britanya'ya İ.Ö. üçüncü bin yılda Doğu Akdeniz'den Yeni Taş Devri işgalcileriyle gelmiş görünüyor. Cornwall, Bosinney'de bulunan kaya bir levha üstüne oyulmuş iki labirent vardır ve bugün Dublin National Museum'da bulunan bir diğeri de Wicklow Hills'de granit bir blok üstüne yapılmıştır. Bu labirentlerin motifleri de aynıdır: Üstünde Daedalus Labirenti'nin betimleri olan Girit paraları ve Güneydoğu Avrupa'da kefaret amaçlı kullanılan dini labirentler.

GWION'UN BİLMECESİ ÇÖZÜLDÜ

Latin alfabesinin gelişinden yüzyıllar önce Britanya ve İrlanda'da Ogham adlı Goidelik[1] bir alfabe kullanılıyordu. İrlanda kültürüne ait *Ballymote Kitabı*'nda[2] bu alfabenin icadı 'Breas'ın Güneş yüzlü oğlu Ogma'ya, Goideller'in erken dönem tanrılarından birine atfedilmiştir. İkinci yüzyılda Lucian, Ogma'nın elinde sopası ve aslan postuyla veteran bir Herkül biçiminde betimlendiğini, resimde ayrıca kalabalık bir grup olarak verilmiş esirlerin kulaklarından altın zincirlerle onun dilinin ucuna bağlı gösterildiğini anlatır. Alfabe yirmi harften –on beş sessiz ve beş sesli olmak üzere- ve anlaşıldığı kadarıyla da bir sağır-dilsiz işaret dilinden oluşmaktadır.

Bu alfabenin sayısız örneği İrlanda, Man Adası, Kuzey ve Güney Galler ve İskoçya; bir tanesi Hampshire, Silchester'da Jül Sezar saldırısı ve Claudian fethi arasında Britanya'nın Beljik İşgali'nde yer alan Atrebates'in başkentinde bulunmaktadır. Aşağıda alfabenin,

1 Goidelik Diller; Gaeller ya da Goideller tarafından konuşulan ve iki dala ayrılan Ada Kelt Dilleri grubudur. Ilk dalı İskoç Gaelik, İrlanda ve Manx dilleri, diğer dalı ise Galce, Kernevekçe ve Bretonca'dan oluşan Britonik Dillerdir. Goidelik diller, Kelt Dilleri'nin Q Keltik dalına aittirler. Güney İrlanda'dan çıkarak, Man Adası ve Kuzey İskoçya'ya kadar uzanmış bir diyalektir. (Çev.)

2 Ballymote Kitabı (Book of Ballymote); 1390-91 yıllarında Tonnaltagh McDonagh tarafından verilen bir komisyonla Solam Ó Droma, Roberius Mac Sithigh ve Magnus Ó Duibhgennain tarafından hazırlanmış, McDonagh'ın elinde bulunan eski yazmaları ve çalışmaları da içeren koleksiyon. İçeriği Nuh'un Gemisi'nin çizimi, Yahudiler'in Tarihi, St. Patrcik'in Yaşamı, İrlanda'nın Triadları, İrlandaca şiir yazım ölçüleri ve Troya'nın Düşüşü gibi çeşitli başlıklardan oluşmaktadır. En önemlisi, *Auraicept na n-Éces* ('Bilgin'in El Kitabı') adlı yedinci yüzyıl İrlanda gramercilerinin çalışmalarını içeren ve tek örneği olan bölümdür. Metnin ana yazmvbnfvaları yedinci yüzyıla ait olsa da, tümü beş yüz yıllık bir belge koleksiyonu ile oluşturulmuştur. (Çev.)

ilki Brynmor-Jones[1] ve Rhys[2] *Gal Halkı'nın Tarihi* ve ikincisi de, Dr. Macalister'in *Irlanda'nın Gizli Dilleri* adlı çalışmalarından alınmış iki farklı biçimi verilmektedir.

B.	L.	F*.	S.	N.		B.	L.	F.	S.	N.
H.	D.	T.	C.	Q.		H.	D.	T.	C.	Q.
M.	G.	NG.	FF†.	R.		M.	G.	NG.	Z.	R.
	[* V şeklinde okunur]						[† F şeklinde okunur]			

Bu iki alfabenin de 'Q-Kelt' ya da Goidelik olduğu görülecektir; çünkü alfabeler P harfini değil, Q harfini içermektedir. Kıtadan gelen Goideller Güneydoğu Britanya'ya, Beljik (P-Keltler) işgallerinden iki yüzyıl önce, İ.Ö. dördüncü yüzyılda Galya'dan gelmişlerdir ve bu nedenle de Britanya Bronz Çağı'nın genel dili, Irlanda'da da olduğu gibi Goidelik dilin erken bir formudur. *Oxford İngilizce Sözlüğü*'nden alıntılanan Ogham alfabesi, –sanki tek bir tane varmış gibi- son sessiz harf dizesinde *M. G. Y. Z. R.* harflerini içerdiği için Rhys ve Macalister alfabelerinden farklıdır. Fakat *Y* şüphesiz *NY* içinde yapılmış bir hatadır, çünkü *'Gn*'yi telaffuz etmenin başka bir yolu da, Catalo*gne* kelimesinin okunuşunda olduğu gibidir. Ancak alfabenin Charles Squire'ın *Britanya Adaları'nın Mitolojisi* kitabında yer alan yine başka bir versiyonunda on dördüncü harf *ST* olarak verilmiştir ve *P* harfi yerine de bir *X* işareti bulunmaktadır.

Dr. Macalister, Druidizm'in gerileyişine kadar İrlanda Oghamları'nın halka açık yazıt ve kayıtlarda kullanılmadığını kanıtla-

1 Sir David Brynmor Jones, 1851 – 1921 yılları arasında yaşamış avukat, tarihçi ve politikacı. Sir John Rhys'la birlikte Gal Halkı'nın Tarihi adlı kitabı yazmıştır. (Çev.)

2 Sir John Rhys, 1840-1915 tarihleri arasında yaşamış Gal ve Kelt kültürleri tarihçisi, Oxford Üniversitesi'nin ilk Kelt Kültürü profesörüdür. İkisi Galliler, biri Arthur efsaneleri ve diğerleri Keltler üstüne altı çalışması bulunmaktadır. (Çev.)

mıştır. Bu alfabeler karanlık sır olarak saklanmış ve iki Druid arasında yazılı mesaj olarak kullanıldığı zaman tahta parçalar üstüne çentiklerle, şifrelenerek yazılmıştır. Macalister, her biri beş karakter içeren dört set olduğunu ve bunların bir çeşit işaret dilinde parmakları temsil ettiğini söyler. Alfabenin herhangi bir harfini oluşturmak için, yalnızca bir elde gerektiği kadar parmağı uzatarak dört farklı yönü işaret etmek yeterlidir. Fakat bu işaret vermek için hantal bir yöntem olurdu. Daha hızlı, daha az dikkat çekici ve yorucu bir yöntem ise sol eli klavye olarak kullanıp, harfleri parmak uçları, parmağın iki orta eklem yeri ve elle birleştiği yerlerle işaretleyerek, sağ elle gerekli noktalara dokunarak yapılabilirdi. Yazıtlardaki her bir harf, köşeli bir taşın kenarına keski ile kazınmış birle beş arası sayıda bir çentik içermekte, dört çeşit çentik bulunmakta ve bu da yirmi harfe denk gelmektedir. Soldan sağa sayıldığında harflerin parmak dilinde oluştuğu, her harfteki çentik sayısının parmak sayısını gösterdiği ve çentiklerin çeşitliliğinin harfin parmaktaki pozisyonunu belirlediğini varsayıyorum. Gizli mesaj yollamak için alfabenin başka kullanım yolları da vardı. *Ballymote Kitabı*'nda anlatılan *Cos-ogham* ('Bacak-ogham') adlı bir kullanımda, işaret veren oturur halde parmaklarını kitabe Oghamı'nı taklit ederek baldırının ön kısmı, incik tarafını çentiklerin açıldığı kenar olarak kullanırdı. Diğer bir kullanım biçimi olan Sron-ogham'da ('Burun-ogham') ise, burun da aynı şekilde kullanılmaktaydı. Bu alternatif yöntemler bir oda içinde karşıdan karşıya, klavye yöntemi ise daha yakından kullanıma uygundu. Gwion, bildiği her şeyin üstünde 'burun neden çıkıntılıdır' dediğinde, açıkça *Sron-ogham*'dan bahsetmektedir ve cevap, 'Ogham işaret dilini kolaylaştırmak için'dir.

Bu Macalister tarafından verilen şekliyle alfabenin kitabe formudur:

Bu yirmi harf dışında, beş yabancı sesi göstermek için işaret dilinde beş sesli harf kombinasyonu kullanılıyordu. Bunlar:

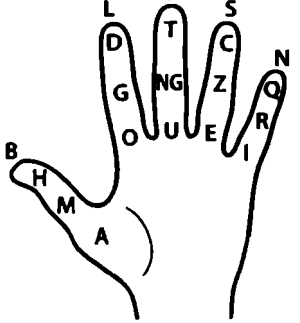
Ea Oi Ia Ui Ae

Sırasıyla şunları göstermektedirler:

Kh Th P Ph X

Yazıtlarda bu harfler, özenli ve ayrıntılı karakterlerle diğerlerinden tamamen farklı bir şekilde verilmiştir. Kh, Aziz Andrew haçıyla; Th, eşkenar dörgtenle; P, kafes örgü; Ph, bir spiralle; X, ise bir portkullis[1] ile gösterilir.

Ben alfabe kullanımını sesli harflerin uygun biçimde merkezde gruplandığı parmak klavye olarak alıyorum.

1 Protkullis (Portcullis); ortaçağ kalelerinde yukarıdan aşağıya zincirle inip kalkan dış kapı biçimi. (Çev.)

Gal Savaşı'nda Jül Sezar, Galyalı Druidler'in kamu işleri ve de özel yazışmalar için 'Yunan harfleri'ni kullandıklarını, ancak kutsal doktrinlerini 'bozulup bayağılaşmaması ve bilginlerin hafızaları zayıflamasın diye' yazıya dökmediklerini aktarır. Dr. Macalister, ekstra harfleriyle tamamlandığında Ogham alfabesinin bir bakıma Semitik olan, Formello-Cervetri adını taşıyan erken biçim bir Yunan alfabesine çok yakından benzediğini ileri sürmektedir. Bu dil, birisi Caere; diğeri İtalya, Veii'den gelen, İ.Ö. beşinci yüzyıla tarihli iki vazo üstüne çizilmiştir. Harfler Semitik tarzda sağdan sola yazılmıştır ve *A. B. G. D. E.* harfleri ile başlamaktadır. Macalister'a göre Druidler tarafından kullanılan 'Yunan harfleri', yirmi altı harften oluşan bu alfabedir ve Klasik Yunan alfabesinden dört harf fazladır. Harflerden biri gerekesiz olduğu gerekçesiyle çıkarılmış olsa da, Macalister'ın iddiasını kanıtladığını düşünüyorum.

Peki Druidler bu Yunan alfabesini, kendi parmak dillerini icat etmeden önce mi öğrenmişlerdi? Dr. Macalister durumun böyle olmadığını savunmaktadır ve ben de iki ana nedenden dolayı onunla hemfikirim. (1) Ogham alfabesinin düzeni Yunan alfabesinden tamamen farklıdır; eğer bu onların alfabetik hecelemeyle ilgili ilk deneyimleri olsaydı, Druidler orjinal düzenlerini sıkı bir biçimde korurlardı. (2) Eğer yabancı harfler Ogham alfabesinin orjinal parçalarıysa, neden diğer harflerle birlikte yazıt biçiminde birleştirilmemişlerdir? Bu harfleri de çentiklere bölüştürmek aşağıdaki gibi kolay olurdu.

[Kh Th P Ph X]

Ve neden bu harfler parmak alfabesinde en yakın sessiz harf biçim-

leriyle okunmuyor da –*CH* için *Kh*, *Cs* için *X* vb.- dolaylı yoldan sesli harf kombinasyonuyla okunuyor?

Sesli harf kombinasyonunun dolaylılığı yukarıdaki parmak diagramından kolayca anlaşılabilir. Druidler Yunan harfi *chi*'nin *Kh* sesini verebilmek için, *C* ve *H* harflerinin birleşmini kullanmışlar, fakat bunu dördüncü *E* parmağını kullanarak dolaylı yoldan *C* harfinin bulunduğu *Ea* parmağı ve *H*'nin bulunduğu başparmak *A* ile belirtmişlerdir. Aynı şekilde *CS* şeklinde okunan *X* için *C* ve *S* nin bulunduğu *E* parmağını kullanmış, ama bunu *H*'nin bulunduğu *A* parmağıyla belirtmişlerdir. Kelt dillerinde *H* harfi sessiz ve yardımcı bir harftir ve buradaki kullanımı tamamen *A* ve *E* harflerinin iki sesli kaynaşma harfini yaratma amacını taşımaktadır. *Th*, Oi; *Ph*, Ui ile yazılır; çünkü *Th*, D'nin tiz sesli varyantlarından biridir. (Yunanca *theos* kelimesinin Latince *deus* kelimesine karşılık gelmesinde olduğu gibi.) Aynı zamanda da *Ph* de, *F* harfinin tiz sesli bir varyantıdır. (Yunanca *phegos* kelimesinin Latince karşılığının *fargus* olması gibi.) *D*, *O* parmağında; *F*, *U* parmağında yer alır ve *Th*'yi *D*'den; *Ph*'yi *F*'den ayırabilmek için bir durumda '*I*', *O* ile diğer durumda ise *U* kaynaştırma harfiyle –İrlandacada *I*, tiz sesi belirtir- kullanılır. Sonuç olarak *P*, *Ia* biçiminde yazılır; çünkü aslında Kelt dillerinde *P* şeklinde okunan *B* –Galliler hâlâ alışkanlıkla iki sesi birleştirirler- *A* parmağında yer alır; *I*, *P*'nin *B*'den ayrıldığını gösteren işarettir.

Ben, Ogham alfabesinin yirmi harfinin Formello-Cervetri alfabesinin İtalya'dan Yunanistan'a getirilmesinden -ve Galli Druidler'in bu beş yabancı harfi bir küçümseme ile sistemin dışında bırakacak bir tarzda ekleyişinden- çok daha önce var olduğunu düşünüyorum. Durumu karmaşıklaştıran şey, eski İrlanda dilinde 'alfabe' kelimesinin karşılığının 'Beth-Luis-Nion' olması ve bunun Ogham alfabesindeki harflerin orjinal sırasının *B.L.N.* olduğunu önermesidir. Daha

sonra yazıtlar üstündeki yasak kaldırılmadan önce de *B.L.F.* olmuştur. Bunun yanında kabul edilmiş olan İrlanda geleneğinde alfabenin Fenike değil, Yunanistan kökenli olduğu; İrlanda'ya Galya değil, İspanya yoluyla geldiğidir. Spenser[1], *Bugünkü Irlanda Devleti'nin Görünümü* (1596) adlı kitabında: "Anlaşıldığı kadarıyla onları [harfleri] İspanya'dan gelen milletten almışlar" diye yazar.

B.L.F. alfabesinin harflerinin adları, Roderick O'Flaherty'nin[2] on yedinci yüzyıl tarihli, *Ogygia* adlı kitabında eski kayıtlara ulaşabilen, O'Briens ailesinin bir bardı olan Duald Mac Fibris'in otoritesi altında şu şekilde verilmiştir:

B	BOIBEL	M	MOIRIA
L	LOTH	G	GATH
F[V]	FORANN	Ng	NGOIMAR
N	NEIAGADON	Y	IDRA
S	SALIA	R	RIUBEN
H	UIRIA	A	ACAB
D	DAIBHAITH (DAVUT)	O	OSE
T	TEILMON	U	URA
C	CAOI	E	ESU
CC	CAILEP	I	JAICHIM

1 Edmund Spenser, 1552-1599 yılları arasında yaşamış ünlü İngiliz şair ve yazar. En ünlü eseri Tudor Hanedanı ve I. Elizabeth'i fantastik alegorilerle epik şiir biçiminde anlatarak yücelten Faerie Queene'dir. İngiliz Şiiri'nin gelişmesini sağlayan en büyük yazarlardan biri olarak kabul edilmektedir. (Çev.)

2 Roderic O'Flaherty *(Ruaidhrí Ó Flaithbheartaigh)* 1629 – 1718 ya da 1716 yılları arasında yaşamış İrlanda'lı klan şefi ve tarihçi. Lar Connacth'ın son yasal lordu ve O'Flaherty Klanı'nın son şefidir. Cromwell Dönemi'nde el konulan topraklar ve aile içi oyunlarla her şeyini kaybederek sefalet içinde ölmüştür. O'Flaherty, çoğu çok eski döneme dayanan İrlanda kültürüne ait çok zengin bir yazma koleksiyonuna sahipti. En iyi bilinen çalışmaları, İrlanda tarihi ve kültürünü anlatan *Ogygia: seu Rerum Hibernicarum Chronologia & etc* ve *Connacth*'dır. (Çev.)

Ogham üstüne yaşayan en büyük otorite olan Dr. Macalister'a bu konuda yazdığım zaman aldığım cevap, O'Flaherty'nin sunduğu alfabeyi ciddiye almamam konusundaydı: 'O alfabeler bana Sir Piercie Shafton[1] ve onun gibi karakterlerin öykü ve özentilerinden biraz daha önemli de olsa, yapay, zorlanmış ayrıntıların üstüne kurulu bilgi kırıntıları gibi geliyor'. Bu değerlendirmeye burada yer verişim tamamen adil olmak adına; çünkü her şeyden önce benim savım O'Flaherty'nin alfabesi üstüne kurulu ve Dr. Macalister, yazdıklarımın saçma olduğunu düşünen herkes için ardına saklanabilecek büyük bir sığınak. Ancak bu kitabın savı, Gwion'un bilmece şiirinin içinde bir alfabe sırrı sakladığı varsayımı üstüne dayalı. Ve eğer yanılmıyorsam bu bilmecelerin cevapları –'Morvran' ve 'Moiria'; 'Ne-esthan' ve 'Neiagadon'; 'Rhea' ve 'Rubien' iyi bir biçimde uyuşmasa da- 'Boibel Loth'a o kadar yakındır ki, O'Flaherty'nin eski geleneği -en azından 19. yüzyıl kadar orjinal geleneği- yakalamış olduğunu varsaymakta haklı olduğumu düşünüyorum. Ayrıca buraya kadar çözülmemiş bilmecelerin cevapları Boibel-Loth harf isimlerinde ortaya çıkacaktır.

Gwion'un bilmecelerini çözme yolunda artık ikinci sürece geçebiliriz. 'Idris'i, 'Idra'nın karşılığı olarak yerine 14'ü koyup; J harfini 'Jose'den (Joseph) ve Jesu'dan (Jesus) çıkartırsak -Yahudi bilgin Gwion'un da biliyor olabileceği gibi- iki isimde aslında J harfi ile başlamaz- Uriel ve Hur'un yerlerini de değiştirirsek –ortaçağın İrlanda dili çok sevdiği H harfini bu noktada çoktan kaybetmiştir ve sonuç olarak da Hur ve Uria kolayca birbirine karışmıştır- sonuç olarak eğer

1 Sir Piercie Shafton, Sir Walter Scott'un 1820 yılında yazdığı Manastır; Bir Romans (The Monastery; A Romance) adlı tarihi romanında yer alan, saraydan gelme bir karakterdir. Roman, 16. yüzyılda İskoç Reformasyonu'nun başlangıç döneminde bir manastır çevresinde geçen olayları insanlar arasındaki yakın ilşkilerle anlatır. Sir Piercie Shafton, züppe, saray adet ve geleneklerine aşırı bağlı, abartılı bir aristokratik dil kullanan, bopstil bir karakterdir ve bir düello sonucu ölümcül olarak yaralanır. (Çev.)

bilmecelerin cevapları kullanılmayan Boibel Harflerindeyse, bu da bizi ACAB ve JAICHIM ve beş çözülmemiş bilmece ile bırakır:

Ben Bölüştüren'in tahtındaydım,
Ben konuşmayı öğrenmeden gevezeydim;
Ben Alpha Tetragrammaton'um.
Ben kökeni bilinmeyen bir harikayım-
Ben kıyamet gününe kadar dünyada olacağım.

Morvran'ın Boibel-Loth karşılığı 'Moiria' 'Moreh' ya da 'Moriah'ı önermektedir ve iki yerde de Yehova (Jehovah), Yaradılış'ta İbrahim'le bir antlaşma yaparak ona ve soyuna sonsuza dek onlara ait olacak bir ülke verir. Moriah'ın başka bir ismi Zion Dağı'dır ve Işaya XVIII'de Zion Dağı'ndan, 'dağıtan, bölüştüren, boyun eğen ve eğdiren'; 'Ev Sahipleri'nin Lordu'nun Tahtı' olarak bahsedilir. 'Moiria' aynı zamanda Yunanca, pay, hisse, bölüştürme anlamlarına gelen *moira* kelimesini önermektedir. Eğer 'Moriah' bu çözülmemiş beş bilmecenin ilkinin cevabıysa, 'Lochlin'li Deon'a arpının bardı oldum' dizesiyle birleştirilmelidir ve burada kelimeyi Mor-Iah ya da Mor-Jah -'deniz tanrısı', 'Mor' kelimesi İbranice 'Marah' (tuz denizi) kelimesinin karşılığıdır- şeklinde yorumlamayı bilge Gwion'a atfetmeliyiz. Aslında Gwion burada, İbrani Tanrısı Jah'ı, arpa tanrısı ve kızılağacın babası Bran'le tanımlamaktadır. Bu tanımlama doğrudur. Kudüs'te erken dönemde tapınılan ve daha sonra sentetik Yehova kültüne de dâhil edilmiş olan tanrılardan biri hasat tanrısı Tammuz'dur ve onun için her yıl ilk buğday hasatı Betlehem'den getirilirdi. Kudüslüler Işaya zamanında Hamursuz Bayramı'nda hâlâ onun için ağlayıp yas tutarlardı ve Jerome'a göre Betlehem'de kutsal bir koruluğu vardır. Hatırlanacaktır ki, Tapınak 'Araunah'ın harman yerinde' kurulmuştur. 'Araunah' adı şaşırtıcı derecede 'Arawn'a benzemektedir. Dahası Bran'in kargası aynı şekilde

Yehova için de kutsaldır. Daha da kesin olarak bilinen bir başka şey ise, yedinci günün Yehova'nınkendisine kutsal olduğu iddiasıdır. Çağdaşı astrolojik sistemde hafta Güneş, Ay ve yedi gezegen arasında bölünmüştür ve kökenleri Ege olan Mezopotamya'daki Harran Sâbiîleri günleri yedi tanrının hükmü altına koymuşlardır. Avrupa'da halen bilinen haliyle; Güneş, Ay, Nergal (Mars), Nabu (Merkür), Bel (Jüpiter), Beltis (Venüs), Kronos (Satürn). Dolayısıyla Yehova, en kutsal günü Cumartesi olan tanrı, aslında Bran olan Kronos ya da Satürn'le tanımlanmalıdır. Bunu ve aynı zamanda da Uriel ve Uriah'ın aynı kelime, El ve Jah isimlerinin de İbrani Tanrısı'nın yer değiştirebilir alternatif adları olduğunu anlama becerisinin itibarı da Gwion'a aittir.

Alpha'nın dört harfle yazılan ilahi adı, O'Flaherty'nin harf-isimler listesinde 'Acab' olarak belirmektedir ve bu da Achab (Ahab) İsrail'in Kralı, aynı zamanda da *Havariler'in İşleri*'nde peygamber olarak karşımıza çıkan 'Agabus'un adını karşılamaktadır. İkinci bilmeceyi; 'Ben konuşmayı öğrenmeden gevezeydim' bilmecesini açıklayan da bu isim, Agabus'tur. Agabus'un adı, (pseudo-Dorotheus'a göre yetmiş müritten biridir) Havariler'in İşleri'nde iki defa adı geçer. İlki (İşler XI) *'Kutsal Ruh'un yardımıyla'* açlık olacağını *'işaret etmiştir'*. Gwion, *'işaret etmek'* ifadesile Agabus'un bir sağır-dilsiz şovuyla işaretler yaptığını düşünmüş taklidi yapar ve o olayda İşler XXI'de de olduğu gibi, yüksek sesle konuşur: 'Dedi böylece Kutsal Ruh'. Fakat Achab ilahi bir isim değil, İbranicede sadece 'Babanın erkek kardeşi' anlamına gelen bir kelimedir. Ancak *Acab* ise İbranice çekirge anlamına gelmektedir ve altın çekirge, Anadolu Yunanları'nın Güneş-tanrısı Apollon'nun kutsal amblemlerinden biridir.[1] Gwion, *Divregwawd Taliesin* adlı bir

1 Belki de gerçekte Ay-tanrıçası'ndan ödünç alınmış bir yıkım sembölüdür. Rahab ve Tamar'ın İncil hikâyelerinden bildiğimiz gibi, kırmızı iplik kutsaldı ve üç çekirge ile kırmızı iplik Etiyopiyan Kebra Nagastı'nda Firavun'un kızının Kral Süleyman'ı baştan çıkardığı büyülü eşyalar olarak geçmektedir. Tithonus

romanstaki şiirlerde İsa'yı 'Alpha'nın Oğlu' olarak vermektedir. *Acab*, bu alfabede Yunanca *Alpha*'nın karşılığı olduğuna göre bu, İsa'yı Acab'ın oğlu ve İsa'da Tanrı'nın oğlu olduğuna göre, Acab'ı Tanrı'nın eşanlamlı adı yapar.

'Jaichim' ya da 'Jachin'e gelince, bunlar Süleyman'ın Tapınağı'nın iki gizemli sütunudur ve diğeri de 'Boaz'dır. Hahamlar 'Boaz'ın 'Dayanıklılığında' ve 'Jachim'in de (*yikkon*) 'O kuracaktır' anlamlarına geldiğini ve sırasıyla Güneş ve Ayı gösterdiklerini düşünmüşlerdir. (Farmasonlar bu geleneği ödünç almış görünmektedirler.) Nasıl olupta Süleyman'ın Tapınağın cephesinin iki tarafında birinin adı 'Boaz' (Yahudi bilginlerin ortasında L harfi olduğunu düşündükleri) diğeri 'Jachin'olan iki tane sütun yükselttiği henüz bizi ilgilendiren bir sorun değil. Burada fark etmemiz gereken tek şey, Jaichim'in bu alfabenin son harfi olduğu ve Kelt Mitolojisi'nde 'I' harfinin ölüm harfi olduğu ve porsukağacı ile ilşkilendirildiğidir. Dolayısıyla Jaichim, Ölüm - Euripides[2], *Çıldırmış Herkül* adlı kitabında aynı kelime '*iachema*'yı, yılanın öldürücü tıslamasını anlatmak için kullanmıştır- ve Ölümün dünyaya nasıl geldiği, Ölümden sonra neyin geleceği gibi büyük dinsel ve felsefi tartışma konularına ait kavramlarla eşanlamlıdır. Hıristiyan dogmaya göre Ölüm, kıyamet gününe kadar dünyada daim olacaktır.

Öyleyse burada Taliesin'in muammasını parçalara ayırıp bir düzen içinde birleştirirsek, her bilmeceye cevabı bağlı olarak:

Ben Nemrut'un yönettiği işin kulesiydim. *Babil.*

---

ve Aurora miti olasılıkla, Ay-tanrıçasının Adonis'le el ele, gençliğini simgeleyen yükselen bir güneş ve onu bekleyen yıkımı anlatan bir çekirge ambleminin yanında gösterildiği bir resmin yanlış okunmasından türetilmiş olmalıdır.

2 Euripides, İ.Ö. 480-406 yılları arasında Klasik Atina Dönemi'nde yaşamış bazı oyunları halen günümüzde oynanan Aeschylus ve Sofokles'le birlikte üç büyük tragedya yazarından biridir. On iki, on üç tanesi günümüze tam olarak ulaşmış, doksan iki oyunu bulunmaktadır.

Ben Sodom ve Gomore'nin yıkımını gördüm. *Lota.*

Ben Gwydion'un doğumundan önce Dôn Sarayı'ndaydım; başım Beyaz Tepe'de gömülüydü Cymbeline'in Salonu'nda ve bedenim et mi, balık mı bilinmez. *Vran.*

Ben Tanrı'nın Merhametli Oğlu'nun Çarmıha Gerildiği yerde Mecdelli Meryem'le durdum. *Salome.*

Ben, İskender'den önce sancak taşıyandım. *Ne-esthan.*

Ben Tanrı'nın ülkesinde Musa'ya güç verdim *Hur.*

Ben Abşalom katledildiğinde Kenan'daydım; ben görkemli asanın dehasıyla kanat taktım. *Davut.*

Ben bir gün ve bir yıl prangalar içinde boyunduruk altındaki Elphin'in baş şef bardıydım. Önce küçük Gwion'dum ve ilhamımı cadı Cerridwen'in kazanından aldım. Sonra neredeyse dokuz ay Cerridwen'in karnındaydım. En sonunda Taliesin oldum. 'Joannes' derlerdi bana ve Kâhin Merlin ve Elias, ama sonunda her Kral beni Taliesin diye çağıracak. Tüm Evren'e öğretebilenim. *Taliesin.*

Ben önce Lordum'la En Yüksek Küre'deydim ve sonra onun kilerinde. *Kai.*

Ben Kutsal Ruhu Ürdün'den El Halil Vadisi'ne taşıdım. *Kaleb.*

Ben Bôlûştüren'in Tahtı'ndaydım; ben Lochlin'li Danes'inozanıydım. *Moriah.*

Ben Nuh'un Gemisi'nde büyütüldüm ve her akla öğretmen oldum. *Hu Gadarn.*

Ben bir zamanlar Hindistan ve Asya'daydım, şimdi Troya'nın kalıntılarına geldim. *Gomer.*

Ben rahatsız bir koltukta oturdum; Kuzey'den Güney'e bilirim tüm yıkdızların adını; benim ülkem Keruv diyarıdır, Güney yıldızlarının ülkesi. *Idris.*

Ben Galaksinin gökkubbesindeydim Roma kurulduğunda ve üç element arasında hareketsiz döndüm. *Rhea.*

Ben gevezeydim konuşmayı öğrenmeden önce; ben Alpha Tetragrammaton'um. *Acab.*

Ben Kralımlaydım Eşeğin yemliğinde. Jose.

Ben Cehennem'in en dibine düşüşünde Lucifer'ın, Hanok ve Nuh'a öğretendim; Hanok ve Elias'ın sağrısındaydım ve ben Caer Bedion'daydım. *Uriel.*

Ben Bakire'nin Oğluyla açlık çektim; Teslis diyarında Yüksek Hacın üstündeydim; Arianrhod Kalesi'nde üç dönemdim, Sidhe Kalesi'nin üstünde. *Isa.*

Ben evveli bilinmeyen bir harikayım ve Kıyamet Günü'ne kadar yeryüzünde kalacağım. *Jachin.*

Dolayısıyla bu bilmecenin cevabı, O'Flaherty'nin sunduğuna yakından bezeyen bardik bir alfabedir, ancak *Moiria* için *Morvran*, *Neiagadon* için *Ne-esthan*, *Riuben* için *Rhea*, *Salia* için *Salome*,[1] *Gath* için *Gadarn*, *Uriel* için *Uria* ve *Teilmon* için *Taliesin* farkıyla.

Bu, bunca heyecan verici bir serüvenden sonra hayâl kırıklığı gibi görünebilir. Boibel-Loth'un, O'Flaherty'nin bilgiç bir zorlaması değil de, ne olursa olsun Hanes Taliesin'in belirdiği on üçüncü yüzyıl tarihli *Kırmızı Hergest Kitabı* kadar eski olduğunu kanıtlamanın ötesinde

1 Edinburgh, Advocates' Library'de bulunan 'Bilginlerin Duruşması' [Hearings of the Scholars] yazma versiyonu bu harfin adı olarak Salamon'u vermektedir.

başka ne öğrendik?

O'Flaherty alfabeyi bastığı zaman, anlamının sırrı elbette çoktan yok olup gitmiştir ve harf-isimlerin saklanması için artık bir neden yoktur. Ve onuncu yüzyıla tarihli bardik el-kitabından çok daha önce basılmıştır. Ama emin olabiliriz ki Gwion, Köpeği, Karacası ve Kızkuşu ile birlikte işin içinde sadece bir alfabeden fazlası, çok büyük önem taşıyan bir sır olmadan bu bilmecenin öğelerini karıştırmak için bu kadar ileri gitmezdi. Ancak bu serüvende biraz daha ilerleyebilmenin tek umudu, alfabenin harflerinin bilmece cevaplarına bağlı olan isimler dışında ne anlama geldiğini çözebilmekte yatıyor. Bu harfler gizli dini bir formülüm hecelerini mi oluşturuyorlar?

* * *

Bu bilmeceyi çözmeye başladığımdan beri, doğru cevabı vermiş olmama rağmen 'Nemrut Kulesi'nin yapımında baş yöneticiydim' bilmecesini yanlış okuduğumu fark ettim. Bu dize Bilginler'in Dinlenişi'nde 'Nemrut Kulesi İşi'nin orada Feniusa Farsa ve yetmiş iki asistanı tarafından yürütülen dil bilim araştırmalarına (Bknz. On Üçüncü Bölüm) atıfta bulunuyor. Kulenin ise dokuz ayrı malzemeden yapıldığı söyleniyor:

"Kil, su, yün ve kan
Ahşap, kireç ve tam bükülmüş keten iplik,
Akasya, katran ve erdem –
Nemrut'un Kulesi'nin dokuz malzemesi."

Bunlar da şiirsel olarak açıklanmış dokuz malzeme:

İsim, zamir, [sıfat], fiil,
Zarf, ortaç, [edat],
Bağlaç, ünlem.

Dil üstünde çalışan yetmiş iki asistanın en asil olan yirmi beş tanesinin isimlerini Ogham harflerine verdiği söylenmiştir. Bu isimler şöyledir:

BABEL	MURIATH
LOTH	GOTLI
FORAIND	GOMERS
SALIATH	STRU
NABGADON	RUBEN
HIRUAD	ACHAB
DABHID	OISE
TALAMON	URITH
CAE	ESSU
KALIAP	IACHIM

ETHROCIUS, UIMELICUS, IUDONIUS, AFFRIM, ORDINES.

Listenin bozulmuş olduğu fark edilecektir; Hur için Hiraud (Herod) ve Ne-esthan için Nabgadon (Nebuchadnezzar). Son beş isim orjinal kanonda bulunmayan 'yabancı harfleri' göstermektedir. Anlaşılacağı gibi 'baş yönetici' Feniusa Farsa ya da iki baş asistanı Gadel ve Caoith değil, Babil'dir. Kitabın aynı bölümünde anlatıldığı gibi, Babil 'B' harfi; ağacı da huştur ve "bir Huş ağacı dalına yazılmıştır Irlanda'da yapılmış ilk Ogham yazıtı, adıyla yedi B'nin, Ethliu'nun oğlu Lug'a uyarı olsun diye, 'Senin karın yedi kere buradan periler ülkesine alıp götürülecektir veya başka bir yere, huş onu gözetmedikçe.'" . Lug yedi B'nin, huş ağacının yedi kere tekrarı olduğunu anladı, ama mesajın ne olduğunu anlayabilmek için tekil çentiklerle gösterilmiş yedi B'yi, aynı sürüdeki diğer iki harfe, S ve F harflerine çevirmesi gerekti, (dört ve üç çentik) ve Irlanda dilinde geçerli olan ilk kelimeler de *sid* ve

ferand'dır.

Bu bilmece, Gwion'un kesin olarak çağdaşı Irlanda bardik ilmini bildiğinin kanıtıdır.

Sekizinci Bölüm

LOTUSTAKİ HERKÜL

Tarihsel tartışmayı özetlemek gerekirse:

'Gwion', 13. yüzyılda yaşamış olan ve gerçek adı bilinmeyen Kuzey Galli bir rahip, Saray bardlarına karşı sevilen halk şairlerini savunmuş, kimsenin tahmin edemediği gizli bir doktrini bilen mucizevi bir Çocuk hakkında yazmıştır (ya da yeniden yazmıştır) ve bu doktrin romansta yer alan bir seri mistik şiirden oluşmaktadır. Romans 9. yüzyıla ait daha ilkel bir orjinaline, Tegid Voel ve Caridwen'in çocukları Creirwy ve Afagddu'nun Gwion'un anlattığı biçiminde olduğundan daha önemli bir rol oynadıkları bir versiyonuna dayanmaktadır. (Bu romansın orjinali kayıp, ama ilginç bir şekilde Shakespeare'ın *Fırtına* adlı oyununda da aynı ana karakterlere rastlanır: Prospero, Tegid Voel gibi büyülü bir adada yaşar; çığlıklar atan karanlık cadı Sycorax; 'Domuz Kuzgun', yaşayan en çirkin adam Caliban'ın annesidir; Prospero'nun kızı Miranda yaşayan en güzel kadındır ve Caliban ona tecavüz etmeye yeltenir; Ariel de, Sycorax'ın hapsettiği mucizevi Çocuktur. Shakespeare öykünü Stratford'daki Galli öğretmeninden –ki kendisi *Windsor'un Şen Kadınları* oyunundaki Sir Hugh Evans karakterinin ilhamıdır- duymuş olabilir.)

Mucizevi Çocuk, sadece Britanya ve İrlanda Mitolojileri değil, Yunanca Eski Ahit, Septuaginta, İbrani Metinler, Apokrif Metinler, Latince ve Yunanca mitolojilerin de içerdiği bilgilere dayanan bir bilmece söylemiştir. Bu bilmecenin cevabı bir isimler listesidir. Bu liste, 17. yüzyılda İrlanda Tarihi üstüne derin bilgisi olan Dual Mc Firbis'in sırdaşı Roderick O'Flaherty'nin orjinal olduğunu iddia ettiği ve İrlanda, İskoçya, Galler, İngiltere ve Man Adası'nda bulunan, bazıları Hıristi-

yanlık öncesine dayanan sayısız yazıtta yer alan Ogham Alfabesi'nin orjinal-isim listesine uymaktadır. Bu alfabenin icadı İrlanda geleneği tarafından Goidelik tanrı Ogma Güneş-Yüz'e atfedilmiş, ikinci yüzyılda yazmış olan Lucian'a göre bu tanrı, Keltik sanat eserlerinde Kronos, Herkül, Apollon tanrılarının karışımı olarak gösterilmiştir. Yazıtlarda bulunan Ogham ve İ.Ö. 5. Yüzyıl, Etruria'ya ait bir Yunan Alfabesi arasındaki bağlantının Formello Cervetri alfabesi olduğu anlaşılmışsa da, her ne olursa olsun Ogham'ın erken bir formunun –harf sırasındaki küçük bir farklılıkla- Galyalı Druidler, Formello Cervetri ile karşılaşmadan önce İrlanda'da kullanıldığına dair kanıt vardır. Bu erken Ogham formu aynı zamanda Britanya'da da kullanılmış olabilir; çünkü Jül Sezar'a göre Galyalı Druidler gizli bir doktrin eğitimi görmek için kendi yüksekokullarına gidiyorlardı.

Gwion'un bilmecesinde bir alfabe saklı olduğundan şüphelenmem, eski bir Briton geleneğine; bir tanrının adını tahmin ederek onun kehanet tapınağını ele geçirmeye geleneğine atıfta bulunan ve kasıtlı olarak karmakarışık bir hale getirilmiş *Ağaçların Savaşı* metnini düzenlemeye başlamama rastlamaktadır. Bu ele geçirme, İ.Ö. dördüncü yüzyılda Dişbudak-tanrı Gwydion'a tapınan Beljik Britonları'nın Britanya'ya daha önce yerleşmiş başka bir tarım halkının yardımıyla milli tapınağı –belki Avebury- hüküm süren rahiplik düzeninden alışıdır ve bu tanrılardan ikisi Arawn ve Bran'dir. Bran eski Karga-tanrısı'nın Keltik adı; çeşitli olarak Apollon, Satürn, Kronos ve Aesculepius olarak da bilinen, aynı zamanda iyileştirici olan ve tapınısının Gökgürültüsü-tanrısı ile birleştirilerek koç ya da boğa olarak resmedilmiş, yine çeşitli biçimlerde Zeus, Tantalus, Jüpiter, Telamon ve Herkül olarak bilinen tanrıdır. Anlaşıldığı kadarıyla Gwion'un alfabesindeki harf-isimler, Sezar'ın Dis diye adlandırdığı, Galya ve Britanya'da tapınılan aşkın bir Tanrı'nın Adı'nı gizlemektedir. Bunlardan şu sonuç çıkarılabilir: Alfa-

benin erken formu, -Beljik öncesine ait dini sır da dâhil olmak üzere- Gwion'un bilmecesinde yer alan harf-isimlerden farklı bir harf-isim serisine sahiptir ve alfabetik sırası B.L.F. ile değil, B.L.N. ile başlar. Tapınağın ele geçirilişinden sonra İlahi İsim değiştirilmiştir.

Şimdi keşfedilmesi gerekenler:

(1) Gwion'un alfabesi Boibel-Loth'da yer alan harf-isimler ne anlama gelmektedir?

(2) İçlerinde hangi İlahi İsim saklıdır?

(3) Huş-Üvez-Dişbudak (*Beth-Luis-Nion*) Ağaç Alfabesi'ndeki harflerin orjinal adları nelerdir?

(4) Ne anlama geliyorlardı?

(5) İçeriğinde saklı olan İlahi İsim neydi?

Gwion, Romansı'na şimdi burada benim de alıntılayacağım *Herkül'e Ağıt*'ı koyarak bize Karaca'yı yeni bir yoldan arayabilmemiz için gerekli başlangıç noktasını vermiştir. Ancak 'Herkül' birçok anlama gelen bir kelimedir. Çiçero[1], adı Herkül olan altı farklı efsanevi karakter verir; Varro[2] ise kırk dört. Herkül adı, Yunancada *Herakles*'tir ve 'Hera'nın Zaferi' anlamına gelir. Hera, kutsal kralların ruhlarını alarak onlardan kâhin-kahramanlar yapan bir Ölüm-tanrıçası'nın erken dönem Yunanca adıdır. Herkül gerçekte birçok farklı milletin farklı dini gelişim evrelerinde ortaya çıkmış pek çok kâhin-kahramandan oluşan bileşik ilahi bir figürün bazı biçimlerinin gerçek tanrılar halini

1 Marcus Tullius Cicero, İ.Ö. 106-43 yılları arasında yaşamış ünlü Romalı filozof, yazar, orator, devlet adamı, avukat ve yasakoyucu. (Çev.)

2 Marcus Terentius Varro, İ.Ö. 116-27 yılları arasında yaşamış Romalı bilgin ve yazar. Cicero, Yaşlı Pliny, Vergilius, Vitrivius gibi yazarlar tarafından önemli bir kaynak olarak görülmüştür. Quantilianus'un 'en çok öğrenmiş Romalı' diye tanımladığı Varro'nun biri tam olarak günümüze ulaşmış olan toplam 620 kitabında işlenmiş 74 eseri vardır. (Çev.)

alırken, diğerlerinin kahraman olarak kalmış olduğu bir tanrı karakteridir. Bu özelliği onu Klasik Mitoloji'nin en şaşırtıcı karakteri yapar; Troya Savaşı'ndan önceki neslin yarı-tarihsel Pelopid prensi, Herkül adlı çeşitli birçok kahraman ve tanrı ile bunlar da birbirleriyle karıştırılmıştır.

Herkül efsanede ilk defa pastoral bir kutsal kral olarak belirir ve belki de çobanlar ikiz kuzuların doğumunu sevdiği için de ikizdir. Karakteristiği ve tarihi bir yığın efsane, halk geleneği ve megalitik anıttan çıkarılabilir. O, kabilesinin yağmur yağdıranı ve bir çeşit insan gökgürültüsü-fırtınasıdır. Efsaneler Herkül'ü Libya ve Atlas Dağlarıyla ilşkilendirir ve yüksek olasılıkla da Paleolitik Çağ'da[1] bu bölgede ortaya çıkmış olabilir. Antik Mısır'da Teb rahipleri ona 'Shu' demişler ve kökenini 'Kral Amasis'in hükmünden 17000 yıl önce' ifadesiyle tarihlendirmişlerdir. Meşe bir sopa taşır, çünkü meşe savaştığı vahşi hayvanları, halkının ihtiyacı olan kozalağı sağlamaktadır ve diğer ağaçların içinde yıldırımı en çok çeken ağaç türüdür. Sembolleri meşepalamudu; kaya oyukları dışında, meşe dallarına da yuva yapan kaya güvercini; ökseotu ya da loranthus[2] ve yılandır. Bunların tümü seksüel sembollerdir. Güvercin Yunanistan ve Suriye'de Aşk-tanrıçası'na kutsaldır; yılan, en eski ve vahşi fallik totem hayvanıdır; meşepalamudu Yunanca ve Latincede insanda erkeğin penis başına karşılık gelen kelimedir; ökseotu tamamen iyileştirendir ve diğer dillerdeki karşılıkları Latince *viscus*, Yunanca *ixias* kelimeleri, *vis* ve *ischus* (dayanıklılık) ile ilişkilidir. Bunun nedeni büyük olasılıkla meyvesinin yarı sıvımsı sperm yapısından kaynaklanyor olmalıdır ve burada sperm

1 Paleolitik Çağ, günümüzden iki milyon altı yüz bin yıl öncesi ile on bin yıl öncesi arasında, dünyanın %99'unun yaşamış olduğu tarih öncesi çağdır ve taş aletlerin yapımı ve gelişimine dayalı olduğu için Eski Taş Devri olarak anılır. (Çev.)

2 Loranthus, ağaçların üstünde parasitik olarak yaşayan ökseotu ailesinden bir bitki. (Çev.)

yaşam taşıyan araçtır. Bu Herkül, tüm orciastik ayinlerin erkek lideridir ve mızrak taşıyan ikizi; *tanisti*[3] ya da yardımcısı da dâhil olmak üzere on iki okçu yoldaşı vardır. Ormanın kraliçesi, -bir çeşit Maid Marian[4]- yıllık bir 'yeşilorman' evliliği[5] yapar. O kudretli bir avcıdır, ihtiyaç olduğunda bir meşe oyuğunda gürül gürül sesler çıkararak, meşe dalıyla bir göleti karıştırarak ya da alternatif olarak bir süs kabağı içinde çakıl taşlarını sallayıp, ahşap bir kutu içinde meteor taşları yuvarlayarak fırtınaları çağırır ve yağmur yağdırır.

Ölüm şekli farklı efsaneler, halk gelenekleri ve dini adetler yardımıyla tekrar kurgulanabilir. Yazdönümünde, yarıyıl hükmünün sonunda Herkül bal likörü ile sarhoş edilip, etrafı on iki taşla çevrili, ortasında önünde bir sunak taşının olduğu bir meşe ağacının bulunduğu çembere sokulur. Meşe ağacı T şekline gelene kadar yere yatırılır ve Herkül söğüt sırımlarıyla bu ağacın üstünde boynu, el ve ayak bilekleri birleşecek şekilde 'beş kat bağla' bağlanır. Yoldaşları tarafından bayılana kadar dövülüp derisi yüzülür, kör ve hadım edilirek ökseotundan bir kazığa oturtulur ve sonunda da sunak taşında eklemlerinden kesilir.[6] Kanı bir havzaya toplanarak tüm kabileyi güçlü ve

3 Tanist, eski Gaelik sistemde klan şefi ya da kralın ikinci adamı, ondan sonra yerine geçecek olan tahtın varisine verilen ad. (Çev.)

4 Maid Marian, zenginden çalıp fakire veren ünlü hırsız Robin Hood karakterinin karısının adıdır. Robin Hood hikâyesinin erken ortaçağ versiyonlarında bir eşi olmamasına rağmen on altıncı yüzyıldan itibaren ortaya çıkmış bu kadın karakter, Hıristiyanlık öncesi bahar festivalinin kutlandığı Mayıs Günü Kraliçesi ile ilişkilendirilmiştir (Robin Hood efsanesi de Mayıs Günü ile bağlıntılıdır) ve farklı biçimlerde birçok hikâye, oyun ve filme konu olmuşbir karakterdir. (Çev.)

5 Yeşilorman Evliliği (Greenwood Marriage), pagan dönem Mayıs Günü bahar festivalinde, bütün gece dışarıda sevişip, çiçeklenmiş alıç toplamak ve güneşin doğuşunu seyretmeye verilen ad. İngilizcede 'Going A-Maying', 'Mayıslamaya gitmek' olarak da adlandırılır.

6 Beş kat bağlama' Süleyman adlı bir Arap tüccar tarafından 851 yılında Çin'de gördüğü bir olay olarak anlatılmaktadır ve şöyle yazar: 'Adam ölüme mahkûm olduğunda bu şekilde bağlanır ve belli sayı da darbelerle dövülerek, hâlâ nefes

verimli kılmak için üstlerine serpilir. Vücudunun parçaları, eğilmiş meşe ağaçlarında yakılmış çifte ateşte pişirilir. Bu ateş, yıldırım düşmüş bir meşe parçasında korunmuş kutsal bir korla, kızılağaç dalının çevrilerek sürtünmesiyle ya da kızılcık ağacı dalının, meşe ağacı kütüğünde açılmış bir noktada çevrilmesiyle yakılan ateşle tutuşturulur. Daha sonra ağaç gövdesi kökünden sökülerek, parçalara ayrılır ve ateşe eklenir. On iki adam çembere dalarak ateşlerin etrafında vahşi bir şekilde vücutlarını dalgalandırarak vecd içinde dans edip şarkı söylemeye başlar ve etlerini dişleriyle kemiklerinden koparırlar. Baş ve cinsel organ dışında kalan tüm parçalar ateşte yakılır, bunlar ise kızılağaçtan yapılma bir tekneye konarak bir nehirden aşağı bir adaya yollanır. Ancak baş bazen dumanla kurutularak kehanet ayinleri için kullanılır. Tanisti onun yerine geçerek kendisinden sonra gelecek olan Herkül tarafından kurban edilinceye kadar yılın geri kalanı boyunca hüküm sürer.

Bu Herkül tipi, Oeta Herkülü, Girit Avcısı Orion, Kiklop Polyphemus, Dan'lı Samson, İrlandalı Güneş-kahraman Muirthemne'li Cuchulain, Lapith Ixion –her zaman bir Güneştekerine 'beş kat bağ' ile bağlanmış olarak resimlenir- Amalekite Agag, Roma'lı Romulus, Zeus, Janus, Anchises, Dagda ve Hermes'tir. Bu Herkül savaşta ve avda halkının lideridir ve on iki yoldaşı onun otoritesine boyun eğmek için sadakat yemini etmiştir. Ancak adı Tanrıça'ya, rahibeleri kabile yasalarının yapıcısı ve yaşamın nimetlerini düzenleyenleri olan Orman'ın Kraliçesi'ne itaatı altında kutlanır. Halkın sağlığı ona bağlıdır ve sayısız kraliyet tabusunun yükünü sırtında taşır.

Ona egemenlik yetkisini veren Klasik mitte, altın yağmuru altında doğmuş olan mucizevi bir çocuktur; beşiğinde –aynı zamanda da bir teknedir- bir yılanı boğar; Samanayolu'nu oluşturan sütün fışkırması-

alırken, onu vahşice yiyecek olanlara verilir.'

na[1] neden olmakla atfedilir (Zeus gibi); genç bir adam olarak çağının yenilmeyen canavar avcısıdır; canavar bir boğayı öldürerek parçalara ayırır; sayısız oğlu vardır, ama hiç kızı olmaz. Aslında ünvan anne yoluyla da geçmektedir; kendisi isteyerek titan Atlas'ın görevi dünyayı sırtında taşımayı üstlenir; okları ve meşe sopasıyla muhteşem beceriler gösterir; vahşi at Arion'a[2] biner, Yeraltı Dünyası'ndan Köpek Kerberos'u getirir; sevgili karısı tarafından ihanete uğrar; zehirli gömleğini çıkarırken kendi derisini yüzer; acı içinde Oeta Dağı'nın zirvesine tırmanır; düşer ve kendi ateşini yakmak için bir meşe ağacını ikiye ayırırak bu ateşte tükenir; bir kartal biçiminde gökyüzüne yükselerek Bilgelik Tanrıçası tarafından Ölümsüzler'in yanına kabul edilir.

Kutsal olan Bran, Satürn, Kronos isimleri de bu dini sisteme dâhil edilmelidir. Bu adlar Herkül'ün yazdönümünde kurban edilmesinden sonra kızılağaç teknesinde nehre konan hayaletiyle birleşmiştir. Tanisti ya da diğer kendisi, Yunan efsanesinde Herkül'ü yakan ateşi tutuşturan Poeas'tır[3]. Oklarını miras alır, Ak Tanrıça'nın temsilcisi kraliçeyle evlenerek kraliyet erdemine sahip olur ve ölmüş olan adamın vücudunun soylu bir parçasını –kalp, omuz ya da bacak eti- yiyerek yılın ikinci yarısında onun yerine geçer. Sonunda Yeni Yıl Herkül'ü onun yerine geçtiğinde, öldürülmüş olan adamın reankarnasyonu onun başını keser ve yer. Bu alternatif ökaristik kurban ayini krallığı devamlı kılar ve her kral sırayla Ay-tanrıçası'nın hükmünde sevilen Güneş-tanrısı olur.

---

1 Samanyolu'nun İngilizce karşılığı 'sütlü yol' anlamına gelen Milky Way'dir. (Çev.)

2 Arion ya da Areion, Yunan Mitolojisi'nde ilk olarak Homer'in İliyada'sında beliren, inanılmaz bir hıza sahip, konuşabilen ölümsüz aygır. (Çev.)

3 Poeas ya da Poias, Yunan Mitolojisi'nde Argonautlar'dan biri, içlerindeki en iyi okçudur. (Çev.)

Fakat bu yamyam ayinler terk edilip sistem yavaş yavaş tek bir kralın birçok yıllık dönemlerle hüküm sürüşü başladığında Satürn-Kronos-Bran, tahtlarından Jupiter-Zeus-Belin tarafından kalıcı olarak indirilerek sadece Eski Yıl hayaletleri olarak kalmışlar, Saturnalia ya da Yule Bayramı'nda çağrılıp hatırlanarak yatıştırılmışlardır. Burada en azından Amathaon'un Ağaçların Savaşı'nda, arkadaşı Gwydion için kuzeni Bran'a ettiği ihanetin altında yatan politik motivasyonu anlayabiliriz: Stonehenge tapınağında Ölümsüz Beli'ye tapınan Bronz Çağı Amathonianları, Ak Tanrıça'ya tapan derebeyleriyle, kendisini Ak Tanrıça Freya'dan azad etmiş olan tanrı Odin'e (Gwydion) tapan işgalci Demir Çağı Beljik Kabileleri'nin arasında daha az ortak nokta olduğunu mu düşünüyorlardı? Bir kere Bran rahiplik düzeni Salisbury Düzlüklerinden yukarı Kuzey'e sürülünce, Güney Britanya'da Belin'in koruyuculuğu altında istedikleri kalıcı krallık düzenini kurma şansına sahip olan Amathonianlar, anlaşılan tam da bunu başarabilmek için giriştikleri savaşta yardım karşılığında Odin rahiplik düzeniyle barışçı bir anlaşma yaparak milli kehanetin kontrolünü onlara bırakmışlardır.

Sıradaki tip Herkül, tarımsal olduğu kadar pastoral bir kraldır ve arpa yetiştirmede uzmandır. Bu nedenle de kimi zaman Eleusisli Triptolemus, Suriyeli Tammuz ya da Mısırlı Maneros'la karıştırılmıştır. Mezopotamya kentlerinde bulunan üçüncü bin yıla ait erken dönem resimlerde arslan postu içinde, elinde sopası ve omuzlarından buğday filizleri çıkar biçimde gösterilmiştir. Doğu Akdeniz'de değişimli olarak Argos, Lacedaemon, Korint, Alba Longa ve Roma çift krallıklarında olduğu gibi ikizi ile birlikte hüküm sürerler. Bu tip yardımcı krallar, Tirynthian Herkülü'nün ikizi Iphiclus; Castor'un ikizi Pollux; Idas'ın ikizi Lynceus; Zetes'in ikizi Calaïs; Romulus'un ikizi Remus; Triptolemus'un ikizi Demophoön, Zarah'ın ikizi Edomi-

te Perez; Kabil'in ikizi Habil gibi daha birçok örneği olan krallardır. Şimdi Herkül, onuruna arslan postu giydiği Dağ-tanrıçasının elli surahibesinin aşığıdır. Görünen o ki, ikizlerin bileşik hükmü sekiz yıl olarak belirlenmiş; çünkü her yüzüncü kameri ayda, güneş ve ay zamanı yaklaşık olarak ortaya çıkmaktadır. Llew Llaw Gyffes ('Eli Titremeyen Arslan') *Mathonwy'nin Oğlu Math'ın Romansı*'nda Gwydion'u ikizi olarak annesi Arianrhod'u ziyarete götürdüğünde bu tip Herküle uymaktadır. Bu tarımcı Herkül her yıl hükmünü uzatmak için kendi yerine bir çocuk-kurban önerir. Bu da Herkül'ün cinnet geçirerek, kazara ya da ateşin verdiği zarardan dolayı çocukları öldürdüğü Yunan efsanelerine karşılık gelmektedir. Resmî anlamda kral olarak atandıktan sonra ölen çeşitli bahtsız genç prensler; Bran'ın yeğeni Gwern, Helios'un oğlu Phaëton; Daedalus'un oğlu İkarus (Güneşe çok yakın uçan); Demeter'in ölümsüzleştirmeye çalıştığı Eleusli Celeus'un oğlu Demophoön ve Giritli Zeus'un oğlu Diyonisus'tur. Aynı zamanda Fenike'deki çocuk kurbanları ve de Hinnom Vadisi'nde (ya da Gehenna) ölmeyen yılanın evinde, kurban ateşinin hiç sönmediği yerde Yehova Melkarth'a verilen çocuk kurbanlar gibi.

Yakmak yoluyla çocuk kurban etme âdetinin kutsal kralın kurbanı edilişi yerine geçişi Thetis, Peleus ve Akhilleus mitlerinde iyi işlenmiştir. Peleus, Aegina Adası'na sürgüne gönderilmiş Akalı bir kardeş katilidir ve kral Neleus ve yardımcı kralı Pelias'ın yerine kendi yardımcı kralı Acastus ile geçerek Iolcus'un kralı olur. Teselyalı bir deniz tanrısı olan Thetis, mitograflar tarafından ya Santör Cheiron'un kızı ya da Zeus'un karısı olmak için seçilen elli Nereidlerden biri olarak tanımlanır. Zeus bir kâhin yüzünden fikrini değiştirerek, onu Peleus'la evlendirir. Thetis'in Peleus'tan yedi çocuğu olur ve altısını yakar. Yedincisi Akhilleus, Peleus tarafından –bebek Aesculapius gibi- tam zamanında kurtarılır. İlk altı çocuğu yakıldıkları zaman ölümsüzlüğe ulaşmıştır,

ancak Akhilleus'ta bu süreç tamamlanmamıştır; çünkü topuğu savunmasızdır. Thetis kaçar ve Peleus, Akhilleus'u, onun hocası olacak Santôr Cheiron'un korumasına verir. Daha sonra Akhilleus, Pthiotis Myrmidonları'nın başına geçerek Troya'da savaşmaları için onlardan bir birlik getirir. Akhilleus kendisine sunulan iki yaşam seçeneğinden uzun ama sıradan bir hayat yerine, kısa ama şan ve şöhretli olanı seçer ve savaşa gider.

Mit, onu daha sonra değiştirenlerin anaerkil sistemi anlayamamış olmalarına rağmen anahatlarını iyi koruyarak gelmiştir. Teselya'nın güneydeki ana limanında Iolcus'ta diğer adları Nereis ya da Thetis olan Ay-tanrıçası Artemis'in bir tapınağı ve burada da elli rahibenin bulunduğu bir okul vardır. Bu Artemis, balıkçıların ve denizcilerin koruyucusudur. Rahibelerden birisi her elli ayda bir -belki de bir yarışın sonucu olarak- Tanrıça'nın temsilcisi olarak seçiliyor, bu temsilci de her yıl, o bölgenin Meşe-kralı ya da Zeus'u olacak ve görevi bitince kurban edilecek refakatçi bir eş seçiyordu. Akalar Teselya'da Olimpiyan dini yerleştirdikleri zaman -bütün tanrı ve tanrıçaların Peleus ve Thetis'in düğününe katıldığı kayıtlarda vardır- görev süresi, sekiz ya da belki de yedi yıla uzatılmıştır ve her kışdönümünde bu süre sona erene kadar bir çocuk kurban edilmektedir. ('Sekiz'in Büyük Yılı' yerine yedi yıl, mitografların hatası gibi görünüyor; fakat İskoç cadı-baladı *Dürüst Thomas*'ta yedi yıllık sürenin Elphame Kraliçesi'nin refakatçi eşinin normal hüküm süresi olduğu belirtilir ve İskoç cadı kültü ilkel Teselya dini ile yakın benzerlikler içerir.)

Şanslı yedinci (belki de sekizinci) çocuk, Peleus ölmek zorunda olduğu için kurtulan Akhilleus, anlaşıldığı kadarıyla Iolcus Nereidleri'nin evlilik bağı olan Pelion yakınındaki santôrlerden biridir ve doğal olarak burası Peleus'un çocuk kurbanlarını seçeceği yerdir, ama kurbanlar Thetis'ten olan kendi çocukları olmayacaktır. Akhille-

us büyüdüğü zaman Pthiotis Myrmidonları'nın kralı olur ve bu büyük ihtimalle Tanrıça'nın temsilcisi ile olan evliliği yoluyla olmuştur. Bu ünvanı Peleus'tan almış olamaz. (Myrmidon 'karınca' anlamına gelir, dolayısıyla söğüt ağacındaki yuvalarla ve karınca ile beslenen dönerboyun kuşunun da Tanrıça'ya kutsal olma olasılığı yüksektir ve yöresel totem kuş Philyra ve Cherion'un annesi geleneksel olarak dönerboyun kuşu ile ilişkilendirilir.) Ancak Yunanistan'da Troya Savaşı'ndan önce bir Akhilleus kültünün olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla da seçilen kısa ama şan şöhret dolu yaşam, aslında ölümünde ölümsüzlüğü kazanmış ve kâhin-kahraman olmuş, kutsal topuğu olan bir kralın sarayda geçirdiği yaşamdır. Thetis görünüşünü değiştirebilme gücüyle ünlüdür ve aslında her biri, kısrak, dişi ayı, turna, balık, dönerboyun ve bunun gibi farklı birçok vahşi hayvan ya da kuş toteme sahip çeşitli rahibeler tarafından hizmet edilmiştir.

Aynı mit farklı şekillerde değiştirilmiştir. Bazı versiyonlarında vurgu, taç giyme töreninin tamamlayıcı öğesi olan sahte evlilik üstünde yoğunlaşır. Elli Danaidler'in Aegyptus'un elli oğluyla evlendiğini ve toplu düğün gecelerinde biri hariç hepsini öldürdüklerini anlatan Argive[1] miti, Tobit ve Raguel'in kızının eski yedi kocasının düğün gecelerinde iblis Asmodeus tarafından öldürüldüğü Pers-Mısır-Yunan miti -Farsça, Aēshma Daēva diye anılır- ile köken olarak eştir.

Çelişkili birçok çeşidi bulunan Danaid miti bu ayinin kökenini anlamamıza yardımcı olur. Pindar[2], *Dördüncü Pythian Kasidesi*'nde

1 Argive, Yunanistan Mora Yarımadası Argos (Argolis) kenti insanlarına verilen İngilizce ad. (Çev.)

2 Pindar, İ.Ö. 522-443 yılları arasında yaşamış, Teb'li, Yunan lirik şair. Quantilianus tarafından 'dokuz lirik şairin en büyüğü' olarak tanımlanmıştır ve dönemin eserleri günümüze en iyi korunmuş halde gelen şairidir. Olimpiyan, Pyhtian Isthmiyan ve Nemean Oyunları'nda başarılı olan yarışmacılar için yazdığı zafer kâsideleri ünlüdür. (Çev.)

gelinlerin affedildiğini, Hermes ve Athene tarafından arındırılmış olduklarını ve oyunlarda zafer kazananlara ödül olarak verildiklerini anlatır. Daha sonra Ovid[1] ve Horace[2] gibi otoriteler, affedilmediklerini ve sonsuza dek delikleri olan bir tekneyi suyla doldurmakla cezalandırıldıklarını anlatmışlardır. Heredot ise onların Demeter gizemlerini Argos'a getirdiklerini ve Pelasgh kadınlara öğrettiklerini söyler. Diğerleri ise, dört tanesine şehre su sağladıkları için Argos'ta tapınıldığını anlatırlar. Anlaşıldığı kadarıyla gerçek hikâye ise, Danaidler'in Arpa-tanrıçası Danaë'nin ürünlere su sağlayan ve dört ayrı ad altında tapınılan elli rahibeden oluşan Argive Heyeti olduğudur. Bir tekneye delikli bir kaptan su dökmek, yağmur yağışına benzeyen ve onlara ait olan yağmur yağdırmak için kullanılan bir büyüdür. Her dört yılda bir ellinci kamerî ayda, kimin Herkül ya da Zeus biçiminde bu elli rahibenin aşığı olacağına dair bir yarışma düzenlenirdi. Bu süre daha sonra genel çocuk kurbanı geleneğiyle sekiz yıla uzatılmıştır. Danaan Argos, Mora Yarım Adası'nı Suriye'den işgal eden Aegyptus'un oğulları tarafından ele geçirilmiş ve daha önce bahsedildiği gibi onlara direnen Danaanların çoğu Yunanistan'dan Kuzeye sürülmüştür.

Tobit Kitabı'nda,[3] Tobit şanslı sekizinci, o dönemin yeni Zeus gelin-damadıdır ve o yıl hüküm süren Zeus öldürüleceği zaman kaçarak kaderinden kurtulur. Asmodeus, Set'in Pers karşılığı, Osiris'i her yıl öldürendir; ölümsüzlük balığıyla yapılan bir büyüyle uzaklaştırılır ve Güney çöllerine kaçar. Tobit'in köpeği yardımcı bir ipucudur; her

1 Ovid (Publius Ovidius Naso), İÖ. 43 -17/18 yılları arasında yaşamış, Heroides, Amores, Ars Amatoria ve Metamorphoses'ten oluşan büyük şiir koleksiyonun yazarı ünlü Romalı şair. (Çev.)

2 Horace (Quintus Horatius Flaccus), İÖ. 65-8 yılları arasında yaşamış, İmparator Augustus Dönemi'nde en önde gelen Romalı lirik şair.

3 Tobit Kitabı, 397 yılındaki Kartaca Konsülü'nde kanonik metin olarak kabul edilmiş ve Romalı Katolikler için 1546 tarihli Trent Konsülünde onaylanmış, Katolik ve Ortodoks incil kanonun bir parçası kabul edilen kitap. (Çev.)

zaman ya Herkül Melkarth'ın, ya Pers karşılığı Sraosha ya da Yunan karşılığı olan Aesculapius'un yanındadır.

Bu Herkül'ün bağlı olduğu tipik tabu sistemi, Sir James Frazer tarafından *Altın Dal*'da verilmiştir. Bu tabular Cumhuriyet kurulduğunda Roma'nın Kutsal Kralı'nın yerine geçerken, savaş liderliği ikiz Konsüllere geçen Flamen Dialis'e de uygulanmıştır:

> Flamen Dialis, at binemez veya ata dokunamaz, bir orduyu silahlanmış haliyle göremez, kırılmamış bir yüzük takamaz, kıyafetlerinde düğüm olamaz; kutsal ateş dışında evinden hiçbir ateş çıkarılamaz; buğday ununa ya da dilimlenmiş ekmeğe dokunamaz; bir köpeğe ya da keçiye dokunamaz ya da adlarını söyleyemez; çiğ ete, fasulyeye ve sarmaşığa dokunamaz; asmanın altında geçemez; yatağının ayaklarının altı çamurla sıvanmak zorundadır; saçları yalnızca özgür bir adam tarafından bronz bir bıçakla kesilebilir; saçlarıyla tırnakları kesildiğinde şanslı bir ağacın dibine gömülmelidir; ölü bir bedene dokunamaz ya da bir ölünün gömüldüğü bir yere giremez; kutsal günlerde yapılan işleri seyredemez; açık havaya örtünmemiş olarak çıkamaz; elleri bağlı bir adam evine götürülürse, mahkûmun bağları çözülmek zorundadır ve bağlar çatıdaki bir delikten sokağa atılmalıdır.

Bununla birlikte Frazer, Flamen'in pozisyonunu Flaminica ile olan kutsal evliliğine borçlu olduğunu da eklemeliydi: Plutarch[4], *Roma Soruları*'nda (50) Flamen'in Flaminica'yı boşayamayacağını ve eğer o ölürse görevinden istifa etmek zorunda olduğunu yazar.

İrlanda'daki bir Herkül tipi de *Cenn Cruaich* 'Tepenin Lordu' adını

4 Plutarch (Lucius Mestrius Plutarchus), İ.Ö. 46 ve 120 yılları arasında yaşamış Yunan Roma vatandaşı, tarihçi, biyograf, denemeci. En önemli eserleri Paralel Yaşamlar ve Moralia'dır. (Çev.)

taşımış, ama daha iyi huylu bir kutsal kral geleneği yerine geçince *Cromm Cruaich* ('Tepenin, önünde eğileni') olarak hatırlanmıştır. On birinci yüzyıla ait *Leinster Kitabı*'nda[1] karşımıza çıkan Hıristiyan bir şiirde şu şekilde tarif edilir:

"Bir zamanlar burada büyüyüp yetişti
Birçok savaşın yüksek idolü,
Adı Cromm Curaich idi
Ve her klanı barıştan etti.

Onun onuruna, zafersiz
Kurban ettiler sefil çocuklarını
Yas tutup ağıtlarla, tehlike içinde
Dökerek kanlarını Cromm Cruaich'e

Süt ve mısır
Onu hemen arzularlardı,
Sağlıklı bir çocuğun üçte biri tahasına-
Ondan korkuları büyüktü.

Onun için asil Goideller
Perişan ederlerdi kendilerini;
Ona verilen kanlı kurbanlardan
Düzlüğün adı 'Tapınma' idi.

Kötülükle yaptılar,
Avuç içlerine vurup, ezerek bedenlerini,
Onları köleleştiren canavara acı acı feryat,
Sel gibi akan gözyaşları içinde.

1 Leinster Kitabı (*Lebor na Nuachongbála*), 11-12. yüzyıla tarihli, 45'inin kayıp olduğu tahmin edilen, 187 nüshadan oluşan Irlanda edebiyatı, mitolojisi, soy ağaçları hakkında önemli bilgiler içeren yazma. (Çev.)

Sırasında direnir
Taşın on iki idolü;
Acı acı büyülemek için o insanları
Endamı altındandır Cromm'un.

Heremon'un hükmünde
Asil, zarif ve merhametli,
Böyle tapınılırdı taşlara
Gelinceye dek iyi Machalı Patrick."

Görüldüğü kadarıyla bu kült İrlanda'ya, Tüm İrlanda'nın on dokuzuncu Kralı Heremon'un hükmünde gelmiştir. Tahta çıkış tarihi geleneksel olarak İ.Ö. 1267 olarak kabul edilmiş, ancak güvenilir modern bir kaynak olan Dr. Joyce[2] tarafından İ.Ö. 1015 olarak verilmiştir. İspanya'dan gelen işgalci Miletlilerden Heremon, Kuzeydeki orduların hepsini yenip ağır haraca bağlayarak İrlanda'nın tek hâkimi olmuştur.

[İrlanda efsanesinde Miletlilerın, İ.Ö. ikinci bin yılın erken döneminde Yunanistan'da ortaya çıktığı ve Akdeniz civarında uzun süre dolaştıktan sonra İrlanda'ya ulaşmalarının nesiller aldığı söylenir. Yunan efsanesinin Miletlileri ise Miletus'un soyundan, çok erken dönemde Girit'ten Karya'ya göç etmiş ve Miletus kentini kurmuş olan Apollon'nun oğullarından birinin soyundan geldiklerini iddia ederler. Girit'te de Miletus isimli bir şehir vardır. İrlanda'lı Miletliler de benzer şekilde Girit'te bulunduklarını, oradan Anadolu'da Carenia yoluyla Suriye'ye, oradan Kuzey Afrika'da Gaetulia, Baelduno ya da Baelo'da Cádiz yakınında bir limana ve oradan da Kuzeybatı İspanya'da Breagdun ya da Brigantium'a (bugünkü Compostela) gelmişlerdir. Ataları arasında Gadel –belki de Trabzon yakınında Karadeniz sahilllerinin Güneyi'ndeki Gadylum Nehri tanrılarından biri; 'Argos'lu Niulus ya

2 Joyce Tyldesley, İngiliz arkeolog, ejiptolog, yazar ve akdemisyen. (Çev.)

da Neolus'; Atinalı Cecrops; 'Mısır Kralı'nın kızı Scota' yer almaktadır.

Bu açıklama bir anlama geliyorsa, dayanağı Batı'ya; İ.Ö. on üçüncü yüzyılda Ege'den İspanya'ya gelişen göçtür. Bildiğimiz üzere bu göç esnasında içinde Dor Yunanlarının da bulunduğu Kuzey'den gelen Hint-Avrupa dalgası, Mikenleri; Deniz İnsanlarını, Yunanistan, Ege Adaları ve Anadolu'dan sürerek yavaş yavaş çıkarmıştır.

Neleus (Eğer bu İrlanda efsanesindeki 'Niulus ya da Neolus' ise) bir Minyan, Mora Yarımadası'nda bir krallık olan ve Batı Akdenizle çok sıkı ve işlek bir ticaret ilişkisi olan Pylos'un krallarından Aeolyalı bir Yunan'dır. Akalar onu yenerler ve o savaştan sadece oğlu (çok yaşlı ve boşboğaz bir adam olan) Nestor kaçmayı başarır. Neleus Tanrıça Tyro'nun oğlu olarak kabul edilir ve bu tanrıça aynı zamanda da kazanda gençleştirilen Minyan Aeson'un ve Amythaon'un annesidir. Yine Amathaon! Tyro büyük ihtimalle birkaç yüzyıl sonra Anadolu'dan sürülerek İtalya'ya yelken açan Tyrrhenianlar'ın Tanrıçası olmalıdır. Bu Tyrrhenianlar genellikle Etrüskler olarak bilinirler ve millet olarak ortaya çıkmaları İ.Ö. 967 yılına tarihlenir. Cecrops, Yunan efsanesinde Attika'nın ilk Yunan kralı ve Zeus'a yapılan arpa-keki adaklarını başlatan kral olarak belirir. Scota ise İrlanda efsanesinde Cottianların atası ile karıştırılmıştır ve anlaşıldığı kadarıyla Scotia ('Karanlık Olan'), Kıbrıs'ın iyi tanınan Deniz-tanrıçasının Yunanca ünvanıdır. Miletliler doğal olarak Deniz-tanrıçası ve oğlu Herkül'ün kültünü İrlanda'ya getirmiş ve gerekli taş sunakları hazır bulmuşlardır.]

Mora'da Olimpik Oyunlar, tarımcı Herkül'ün ölümü ve varisinin seçimi için uygun bir kutlamadır. Efsaneye göre oyunlar Zeus'un Kronos'u hadım edişini kutlamak için kurulmuştur; çünkü erken dönem Akalı Meşe-kral Pelops'un mezarı Olimpiya'dadır. Bu da meşe kültünün Pelasg arpa kültüne dayatıldığı anlamına gelir. Oyunlardaki en eski karşılaşma, Tanrıça Hera'nın elli rahibesi arasında geçen, Baş

Rahibe olmak için yapılan yarıştır. Herkül daha önce olduğu gibi yine parçalara ayrılarak ökaristik bir biçimde yenmektedir, ama belki Akalar bu uygulamaya son vermişseler de, ayinin meşe ağacı karakteristiğini terk etmemiş olabilirler; çünkü o kral 'yeşil Zeus' olarak anılırdı. Tarımcı Herkül'ün kurban edilişi ya da onun yerine verilen kurban yine taşlardan oluşturulmuş bir çember içinde Arpa Ana'ya adanarak yapılmaya devam edilmiştir. Bu taş çember ayini, Korint yakınında Hermion'da Hıristiyanlığa kadar devam etmiştir.

Herkül Canopus ya da Göksel Herkül, iki tip Herkül ile Asclepius'un ya da Sağlık Tanrısı Aesculapius'un; Arpa-tanrısı ile Ateş-tanrısı'nın birleşmesinden oluşan bir tanrıdır. Aesculapius mitograflar tarafından Apollon'nun bir oğlu olarak adlandırılır; çünkü Klasik dönemde Apollon Güneş-tanrısı Helios ile tanımlanmaktadır ve Aesculapian kültü -Apollon şehrin hâkim tanrısı iken- iyileştirme tanrısı ve harflerin mucidi olan, Fenike'den sürülerek (İ.Ö. 1400 civarında?), İstanköy, Taşoz ve Delos Adalarına sığınmış Mısır tanrısı Thot'tan türetilmiştir. İ.Ö. beşinci yüzyılda Heredot, Mısırlı rahiplerden Kanopik Herkül üstüne bilgi almaya çalıştığında rahipler, kökenini yer olarak Fenike olduğunu söylerler. Biz, Fenike Herkülü Melkarth'ın ('Şehrin Kralı') her yıl öldüğünü, göç eden bıldırcınların Fenike'ye Güney'den Mart başında geldiğini ve bıldırcının onun yeniden doğuş kuşu olduğunu, kuşun bu göç mevsiminde meşenin yapraklandığını ve yeni Kralın kraliyet düğününü kutladığını biliyoruz. Melkarth, yörel Aesculapius Esmun ('bizim çağırdığımız olan') burnuna bir bıldırcın tutulduğunda canlanırdı. Fakat Nil Deltası Canopus'ta, Melkarth ve Esmun ya da Herkül ve Aesculapius kültleri Mısırlı filozoflar tarafından birleştirilip kaynaştırılmıştır: Herkül'e hem iyileştiren hem de iyileştirilmiş olan olarak tapınılır. Apollon'nun Ortygia'da ('Bıldırcın Adası'), Delos yakınındaki bir adacıkta doğduğu bilinir ve dolayısıyla Kanopik Herkül de

bir anlamda Apollon'dur. Aesculapius (*mahlası* Kronos, Satürn ya da Bran), Thoth, Hermes (Yunanlar, Hermes'i Thoth'la tanımlar), Dionysus (erken dönem efsanelerinde Hermes'in başka bir adıdır) ve Kral Hiram'ın olduğu gibi Kral Süleyman'ın da damadı olan Melkarth, bir rahiptir ve Oeta Herkül'ü gibi kendisini ateşte kurban etmiştir. Herkül Melkarth'a Korint'te, Pelion'un Pelasg Ak Tanrıçası Ino'nun oğlu Melicertes adı altında tapınılmaktadır.

Herkül, Göksel Herkül olarak daha da şanlı ve ünlü olur. Mitograflar, İşleri'nden birinden eve döndüğü bir yolculuğunda Güneş'in su nilüferi ya da lotus biçimli altın kâsesini aldığını anlatırlar. Bu kâse Güneş'in, Batı'da battıktan sonra her gece tekrar Doğu'ya doğru, dünyayı saran Okyanus akımı boyunca yüzdüğü kâsedir. Nil yükseldikçe büyüyen Lotus, doğurganlığı simgeler ve Mısır Güneş Kültü'ne bağlıdır. Klasik Yunan Dönemi'nde 'Herkül', Güneş için kullanılan diğer bir isim olmuştur. Göksel Herkül'e, hem ölmeyen Güneş, hem de devamlı ölen ve yenilenen Yeni Yılın Ruhu olarak, yani hem tanrı, hem de yarı tanrı olarak tapınılmıştır. Druidler'in Ogma Güneş Yüz, harflerin mucidi,[1] aslan postlu hitabet tanrısı, iyileştirme tanrısı, cinsel bereket tanrısı, kehanet tanrısı; Yunanların 'ünvan veren', şehirlerin kurucusu, hastaları iyileştiren, okçuların ve sporcuların koruyucusu olarak tapındıkları bu tip Herkül'dür.

Herkül Yunan Sanatı'nda boğa-boyunlu şampiyon olarak gösterilir ve burada pratik amaçlar uğruna totemi beyaz boğa olan yarı tanrı Delfi Diyonisus ile tanımlanabilir. Bir Apollon rahibi olan Delfili Plutarch, *Isis ve Osiris Üstüne* yazdığı makalede Osiris ayinlerini Diyonisus ayinleriyle karşılaştırır:

1 Bu tip Herkül'e ait kutsal hayvan olarak kabul edilen maymun Herkül'ü harflerin mucidi Thoth'la tanımlar ve anlaşıldığı kadarıyla da Batı Avrupa'da yer bulmamıştır. Thoth, Mısır'da kimi zaman maymun olarak resmedilir, Anadolu'da hiç yoktur ve gelenek Hindistan'da ortaya çıkmıştır.

Titanlar ve Başarı Gecesi, 'Parçalara ayırma', 'Yeniden Doğuş' ve 'Yenilenme'gibi Osiris ayinleriyle uyuşmaktadır. Aynı durum gömü ayinleri için de geçerlidir. Birçok Mısır kentinde Osiris gömü sandıkları oluduğu gibi, biz de Delfi'de Kâhin'in altında Diyonisus'un kalıntılarının gömülü bulunduğunu iddia ederiz. Bizim kutsal rahiplerimiz Kutsal Çocuğun Thyiades tarafından uyandırıldığı zamanda Apollon Tapnağı'nda gizli bir kurban ayini yaparlar.

Dolayısıyla 'Herkül' aynı zamanda 1300 yıllık İslamizasyondan sonra dâhi Mısır'da her yıl ölümü kutlanan Osiris'in diğer bir adıdır. Perdah taşı artık cinsel bereketlilik simgesi olarak kullanılmaktadır ve şaşırtıcı derecede büyütülmüş şekliyle, hâlâ Patrik Yusuf ve Marongoz Yusuf'un zamanındaki aynı kahkaha ve kederi uyandırmaktadır.

Plutarch, Apollon'u (Tanrı olarak Herkül) Diyonisus'tan (Yarı-tanrı Herkül'den) dikkatle ayırır. Bu Apollon asla ölmez ve biçimini değiştirmez; ezeli olarak genç, güçlü ve güzeldir. Diyonisus ise Pelasg tanrısı Proteus, Neleus'un oğlu Minyan Periclymenus, eski İrlandalı Utah Mac Immomuin ('Terörün Oğlu Korku') gibi devamlı olarak sonsuz biçimlerde değişir. Dolayısıyla Pentheus, Euripides'in *Bacchae*'sinde 'vahşi bir boğa', çok başlı bir yılan ya da ateş soluyan bir aslan' olarak –hangi şekilde isterse; tam olarak da Gruffudd ap Knan'ın çağdaşlarından, Galli bard Cynddelw'in sözleriyle: *Yn rith llew rac llyw goradein, yn rith dreic rac dragon prydein.*

Dolayısyla Britanya'da Amathaon, Diyonisus olarak Herkül; babası Beli de Apollon olarak Herkül'dür.

Plutarch, *Delfi'deki Ei Üstüne* adlı yazısında Orfik gizem doktrini hakkında cesaret edebildiği kadar bilgi verir:

Diyonisus'un rüzgârlara, su, toprak, yıldızlar, büyüyen bitki ve hayvanlara sayısız değişimini tarif etmek için 'parça parça veren'

ve 'lime lime etmek' gibi bilmeceli ifadeler kullanılırlar. Tanrılarını 'Diyonisus', 'Zagreus' (Diken), 'Gece Güneşi' ya da 'Adil Veren' diye adlandırır ve çeşitli Yıkım, Kaybolma, Yeniden Doğuş ve Diriliş gibi olayların mitografik açıklamasını Diyonisus'un bu değişimine bağlarlar.

Gwion'un, Herkül adının Ogham alfabesini icad eden Ogma Güneş Yüz'ün başka bir ismi olduğunu biliyor olduğu, Ercwlf için yazdığı ve her beş harf için alfabenin dört dayanak oluşturduğu ağıtta mükemmel bir açıklıkla verilmiştir:

MARWNAD ERCWLF

Dünya döner,
Ve gece günü takip eder.
Ne zaman yaşadı Ercwlf,
Vaftizin şefi?
Ercwlf söyledi,
Ölümü hesaba katmadığını.
Onun tarafından kırılmıştı,
Mordei kalkanı.
Ercwlf gereğince
Tez canlı ve çılgınca
Boyu eşit dört sütunu
Üstlerinde kırmızı altın,
Olduğuna kolay inanılacak iş değil,
Kolayca da olmadığına inanılacak.
Güneşin sıcağı kızdırmadı onu;
Kimse gitmedi,
Onun kadar yakınına cennetin.
Ercwlf duvar yıkan,

Sen kumun altındasın;
Kutsal Üçleme sana
Merhametli bir yargı günü eylesin.

'Mordei kalkanı', geç altıncı yüzyıldaki ünlü Catterick Bridge Savaşı'na göndermedir:

"Ym Mordei ystyngeo dyledaawr.
'Mordei'de kudretli olanı yıktı o.'

'O', olasılıkla Ercwlf'in reankarnasyonu, 'şafakta prensin görünüşüyle Catterick'teki kalkanla korunan savaş alanına giden' Erthgi adlı Briton kahramandır. Herkül'e yapılan 'Vaftizin Şefi' göndermesi onu, Gwion'un zamanında onuruna yaz dönümü ateşlerinin yakıldığı Vaftizci John'la tanımlar. Sir James Frazer'ın dikkat çektiği gibi, Yaz Dönümü Günü daima ateşin olduğu kadar suyun da festivalidir. 'Kutsal Üçleme sana merhametli bir yargı günü eylesin' ifadesi, Gwion'un Herkül'ün *Limbo Patrum*'da[1] olduğunu -İsa'dan önce ölmüş olanlar gibi- söyleyişidir. Vaftiz elbette Hıristiyanlar tarafından icad edilmemiştir. Onlar vaftizi Aziz John'dan, o da genellikle Pisagorcu Essenes'in bir kolu olarak kabul edilen ve Yehova'ya Güneş-tanrı görünüşünde tapınan, gizemli bir İbrani mezhepten, Hemero-vaftizcileri'nden almıştır. Dikkat edilmesi gereken nokta, Cottianların anası Trakyalı tanrıça Cotytto'nun, 'Vaftizciler' olarak anılan ve dini doktrinleri öğreten bir grup çalıştırdığı –bu insanların muridleri orcilerden sonra mı vaftiz ettikleri, yoksa kıyafetlerin ve saçların boyanmasıyla mı görevli oldukları tartışmalıdır- ve eski İrlandalılarla Britonların vatfti-

1 Limbus Partum, doğuştangelen günahlarıyla ölen insanların –vaftizedilmemiş bebeklerve İsa'dan önce ölenler gibi- Chennem'e mahkûm edilmeden ya da Cennetle mükâfatlandırılmadan ölümden sonra gittikleri yer. Katoliklikte yer almasına rağmen kökeni Hıristiyanlık öncesine pagan döneme dayanmaktadır. (Çev.)

zi Hıristiyanlık var olmadan önce kullandıklarıdır. Bu, *Conall Derg, Conall Kernach* adlı İrlanda öykülerinde ve *Altın Saçlı Gwri* adlı Gal hikâyesinde de anlatılmaktadır.

Galcede Taliesin'in adı 'alnı ışık saçan' anlamına gelir ve bu Apollon'nun bir karkteristiğidir. Ancak 'Tal' hecesi sıklıkla Herkül'ün ilkel isimlerinde yer alır. Girit'te adı Meda'nın öldürdüğü bronz adam, Talus'tur. Pelasgia'da işkence görmüş Tan-talus'tur. (Duyuları tahrik edip uyandırmasına rağmen elde edilemeyen anlamına gelen 'tantalize' kelimesi onun adından gelir.) İrlanda'daki Tailltean Oyunları ismini büyük ihtimalle adının ilk hecesi Tal ile başlayan tarımcı Herkül'den almıştır. Suriye'de adı Telmen, Yunanistan'da ise Atlas Telamon'dur ve 'Atlas' da 'Telemon' gibi, 'kendi üstüne almak'; 'cesaret etmek' ve 'acı çekmek' manalarını taşıyan *Tla* ya da *Tal* kökünden türetilmiştir. Dr. MacCulloh 'Taliesin'in ayrıca ilahi bir isim olduğunu ve *Taliesin Romansı*'nda mısır tanesinin karatavuk tarafından yutulmasının Taliesin'in bir Arpa-tanrı olduğunu kanıtladığını önermektedir.

Artık Karacanın sığındığını bildiğimiz çalılığın etrafına yaklaşmanın zamanıdır. Ve Gwion'un *Angar Cyvyndawd* adlı şiirinden bir av şarkısı:

"Bum Twrch ym Mynydd
Bum cyff mewn rhaw
Bum bwall yn llaw."

Ben dağda bir karaca oldum,
Ben kürekte ağaç kökü oldum,
Ben elde balta oldum.

Ancak anlatılanı doğru biçimde sıralarsak, ağacın kesilmesi gerektiği için ilk önce balta, meşe kökleri yanıp kül olmadan küreğe kona-

mayacağı için de –bunlar daha sonra toprağı gübrelemek için kullanılıyordu- kürek en son gelmelidir. Dolayısıyla:

Ben dağda bir karaca oldum,
Ben elde bir balta oldum,
Ben kürekte bir ağaç kökü oldum.

Eğer Boibel-Loth ya da Babel Lota'daki on beş sessiz harfin isimlerine dikkatle bakarsak, Yunan efsanesi ile olan açık yakın bağı görebiliriz. Sadece 'Taliesin' ile 'Talus' ve 'Teilmon' ile 'Telamon' değil, 'Moiria' ile 'Moirae', Üç Kader; Atlas'ın kızı 'Cailep' ile 'Kalypso' ve onun adası Ogygia –Plutarch tarafından İrlanda Denizi'nde olduğu söylenir- Morgan le Faye'nin Avalon'unun, Cerridwen'in Cader Sidi'sinin ya da Altın Saçlı Niamh'ın Gençlik Ülkesi'nin korunduğu aynı büyüyle korunmaktadır.

Tüm harf-isim serisini Latince karakterlerle, Yunanca ve İrlandaca sesli harf farklılıklarını koruyarak (İrlandacada yardımcı *I*, uzun sesli harf olarak okunmaktadır), digammayı (F veya V) yerinde bırakıp, –ACHAIVA ya da DAVIZO gibi- Aeolik *A* için uzun *E* kullanırsak – FORĒMENOS, NE-ĒGATOS, GĒTHEO gibi- harflerin yerlerini gerektiği şekilde değiştirdiğimizde ortaya çıkan sessiz harfler, her biri beş kelime içeren üç bölümle Herkül'ün bildiğimiz hikâyesini vermektedir:

BOIBEL	B	BOIBALION	Ben, Karaca'nın yavrusu (Ya da Antilop- boğa'nın buzağı)
LOTH	L	LŌTO-	Lotus'un üstünde
FORANN	F	FORĀMENON	Su yoluyla taşındı
SALIA	S	SALOŌMAI	Silkinme ve Fro
NEIAGADON	N	NE-ĀGATON	Yeni doğan

UIRIA	H	ŪRIOS	Ben, Sınırların Bekçisi (ya da İyi Kalpli Olan)
DAIBHEATH	D	DAVIZŌ	İkiye bölünmüş odun.
TEILMON	Ō	TELAMON Ya da TLĀMŌN	Ben, Acı Çeken.
CAOI	C	CAIOMAI	Ben, ateşte tükendim.
CAILEP	CC	CALYPTOMAI	Yok ol.
MOIRIA	M	MOIRAŌ	Ben bölüştürürüm.
GATH	G	GĀTHEŌ	Ben neşelenirim.
NGOIMAR	NG	GNŌRIMOS	Ben, ünlü olan.
IDRA	Y	DRYOMAI	Kabul ettirmek.
RHEA	R	RHEŌ	Ben akıp giderim.[1]

Kelimeler bir hikâyeyi hecelemiyor, ancak Herkül'ün gelişimini

1 Alfabetik bir dua olarak İngilizcede kendiliğinden kafiye oluşturuyor; *Kn*, *NG* ve *J*, *Y* için okunacak.

B Boğanın buzağı
L Lotus biçimli kap içinde
F Gemi ile taşındı
S Sallanırken
N Yenilerle giydirilmiş
H Yardımcıdır
D Böler içinde
T İşkencenin
C Yok olmuş
Q Görevin ötesinde
M Paylaştır bizi
G Neşe
Kn En şövalye
J Yargıç
R Koşarken Batı'ya.

yılın beş döneminde veriyor; -beş yapraklı Lotus kâse tiplemesi içinde- Doğum, Kabul Töreni, Evlilik, İşlerden Sonra Dinlence ve Ölüm:

ACHAIVA	İp Eğiren –Demeter'in bir ünvanı, Ak Tanrıça. (Ayrıca Roma Herkül mitindeki *Acca* ile yeni doğan bebekleri yutan Yunan böcek-ayı *Acco* ile karşılaştırın.)
OSSA	Şöhret. (Aynı zamanda da Magnezya'daki kutsal dağın ve Olimpia'daki kutsal tepenin adı.)
URANIA	Cennet'in Kraliçesi. Belki de kelime, *ouros*'tan, bir dağdan ve *ana*, kraliçe kelimelerinden gelmektedir. Fakat Ura (oura) arslan kuyruğu anlamına gelir (Dağtanrıçası, Cennet'in Kraliçesi, Anatha'ya kutsaldır) ve arslan, kuyruğuyla kızgınlığı simgelediğine göre kelime 'Arslan Kuyruklu Kraliçe' anlamına geliyor olabilir. Fakat kesinlikle Mısır'da firavunların anne-hakkıyla giydiği engerek yılan biçimli tacın Yunanca adı 'Uraeus', 'Arslan Kuyruğunun' anlamına gelmektedir ve engerek yılanı aynı Tanrıça için kutsaldır.
(H)ESUCHIA	Sükûnet. Büyük ihtimalle kelime, bir Galya alçak rölyefinde sağ elinin yerinde olması gereken sol eliyle festival için dal koparırken betimlenmiş olan Kelt Tanrı Esus onuruna kısaltılmış olmalıdır.
IACHEMA	Çığlık çığlığa ve tıslama.

Boibalis ya da *boibalus* (aynı zamanda *boubalis* ya da *boubalus*), Libya'nın vahşi beyaz antilop-öküzü ya da *leucoryx*,[1] Heredot'a göre Fenikeliler'in Herkül Melkarth kutlamalarında kullandıkları lirlerinin kıvrılmış tarafını yaptıkları hayvandır.

Alfabenin Gwion versiyonu 'Riuben' için 'Rhea' farkıyla O'Flaherty'nin alfabesinden daha eskidir ve eğer O'Flaherty'nin 'Riubien'i, *Rymbonao*, 'Tekrar geri dönerim' anlamına geliyorsa -ilk defa ikinci yüzyılda kullanılan bir kelime- Gwion'un 'Salome'si ile O'Flaherty'nin 'Salia'sı arasındaki fark Gwion'un versiyonunun daha eski olduğunu önermektedir. 'Telamon'u 'Taliesin'le değiştirmiş olması, 'Telemon'a alternatif olarak 'o, acı çekmeye cesaret eden' anlamına gelen *Talasinoös* adını önerdiği anlamına gelmektedir. *Ne-esthan*, 'Nehuştan'ın (*2 Krallar, XVIII, 4*) Yunan Septuagintasındaki transliterasyonudur ve *ne-āgaton*'ın karşılığı olarak kafa karıştırıcıdır. Fakat Nehuştan, 'pirinç parça' anlamına gelen ve Kral Hezekiya tarafından iyileştirici Yılan'a ya da Seraph'a, kulları tarafından puta tapınılır biçimde tapınıldığında verilmiş olan ve küçük görme ifadesi taşıyan bir addır. 'Nehuştan' olasılıkla Gwion'un Yunanca *Neo-sthenios* ya da *Neosthenaros;* 'yeni güçle' biçiminde okuduğu orjinal kutsal ismin, İbrani bir taklididir. Bu da bir Helenistik Dönem Yahudisinin –Hezekiya'nın değil- taklid ismi icad ettiği anlamına gelir ki, bu da tarihsel olarak İncil'in açıklamasından daha akla yatkındır. Hezekiya'nın putperestliğe verdiği tepki inanılmaz derecede şaşırtıcıdır; çünkü Yahudiler putperestliği dağıtma girişimlerine Sürgün sonrası dönemde başlamışlardır.

Ama yine de Yılın Ruhu'nun gizli hikâyesini öğrendikse de, aşkın

1 Oryx leucoryx; Arabistan oriksi. Oriks genusun en küçük üyesi olan, orta büyüklükte beyaz bir antiloptur ve karakteristiği, dik uzun boynuzları, omuz hörgücü ve sorguçlu kuyruğudur. (Çev.)

Tanrı'nın Adı hâlâ saklıdır. Bu ismin aranması gereken yer sesli harflerdir ve bunlar sessiz harflerin anlattığı Herkül hikâyesinden ayrılmıştır. Ancak Köpek, Kızkuşu ve Karaca, Ağaçların Savaşı'ndan Sonra bilgelik kazanmış olmalılar ki, sırlarını daha önce olduğundan daha derine saklamışlar.

Gwion açıkça Adı bilmektedir ve Maelgwn Sarayı'nda ona otorite sağlayan da bu bilgidir. *Cyst Wy'r Beirdd*'de ('Bardlar'ın Kınanması') şöyle der:

> "Güçlü Ad'la tanışık değilsen,
> Sessiz ol Heinin!
> O yüce Ad'a
> Ve o Kudretli Ad'a. ..."

Adı tahmin edebilmek adına en iyi umut, ilk önce Gwydion'un Amathaon'un yardımıyla keşfettiği adın ne olduğunu ve bu keşfinde nasıl bir değişiklik yaptığını bulmakta yatmaktadır.

Bölüm Dokuz

GWION'UN SAPKINLIĞI

Druidik ve Orfik Yunan Felsefesi'nin yoğunlaşmış özü, *Rheo*, 'ben akıp giderim', Gwion'un *R* için verdiği harf-isim: *'Panta Rhei'*, 'her şey akar'dır. Paganizm'in temel problemi *R* için diğer bir alternatif harf-isim de -eğer bu isim *Rymbonao*: 'Herşey sonsuza dek dönmek zorunda mıdır?' ya da 'Tekerlekten kaçmanın bir yolu var mıdır? anlamına geliyorsa- *Riuben*'de yatmaktadır. Gaza'da mısır değirmenine bağlanmış ve kör edilmiş olan Güneş-kahraman Samson'un problemi de buydu. Ayrıca burada 'mısır değirmeni' sözcüğünün Yunan felsefesinde dönen gökyüzü kavramına uygulandığına dikkat çekmek gerekir. Samson, problemi tapınağın kolonlarını yıkıp çatıyı herkesin üstüne çökerterek görkemli bir şekilde çözer. Orfikler daha sessiz sakin, başka bir çözüme sahiptiler ve bunu altın tabletlere kazıyarak ölen sevdiklerinin boyunlarına asarlardı. Bu çözüm, ne kadar susamış olurlarsa olsunlar selvi gölgesinde akan Lethe Nehri'nden içmeyi reddetmeleri, yalnızca kutsal (badem gölgesindeki?) Persephone gölünden içmeyi kabul etmeleri gerektiğiydi. Ancak bu şekilde Ölüm'ün Ölümsüz Lordları olabilecekler, Liğme Liğme Edilme, Yıkım, Diriltilme ve Yeniden Doğma ayinlerinden kurtulacaklardı. Selvi, kendisine Daphne'de ünlü bir selvi ormanı diken Herkül'e kutsaldır ve yeniden doğuşu simgeler. Selvi (Cypress) kelimesi, Kıbrıs (Cyprus) kelimesinden; annesi Kıbrıs Afroditi'in adından türetilmiştir. Kutsal selvi kültü Minos kökenlidir ve Kıbrıs'a Girit'ten getirilmiş olmalıdır.

Orfik mistiklerinin Herkül-tanrısı, Hyperborean Apollon'uydu ve ilk yüzyılın Romalı tarihçilerinden Aelian, Hyperborean rahiplerinin Kuzey Yunanistan'da Apollon'a tapınmak için Tempe'yi ziyaret ettik-

lerini yazar. Diodorus Siculus, Hecataeus'tan yaptığı alıntıda İ.Ö. altıncı yüzyılda 'Hyperborean ülkesinin' Apollon'un annesi Latona'nın doğduğu ve aynı zamanda da tüm tanrılar üstünde onurlandırıldığı yer, Britanya olduğunu açıkça belirtir. Bu, Heredot'un bütünde tamamen farklı sunduğu, büyük olasılıkla Arnavut kökenli olan, Hazar Denizi yakınlarında yaşayan Hyperborean rahip mezhebiyle, Aelian'ın zamanında Roma İmparatorluğu'ndan ayrı olan İrlanda'nın 'Hyperborean Ülkesi' olduğu ya da benim kitapta daha sonra önereceğim asıl Hyperboreanlar'ın Libyalılar olduğu görüşü ile çelişmez.

Edward Davies bu Briton rahiplerini bir tür Orfikler olarak değerlendirmekte haklıdır; giyiniş biçimleri, dogmaları, ayin ve beslenme şekilleri birbirine çok yakındır. Ayrıca *Câd Goddeu* savaşının ağaçların savaşı değil, harflerin savaşı olduğu kanıtlandığına göre, Davies'in, Orfeus'un lirine dans eden ağaçların muhteşem dansının aslında harflerin dansı olduğu önerisi tarihsel olduğu kadar şiirsel olarak da anlamlıdır.[1] Diodorus tarafından Orfeus'un bir Pelasg alfabesi kullandığı aktarılır. Gwion'un, Boibel-Loth'un Göksel Herkül'ünü Orfik Apollon ile tanımladığı *Câd Goddeu*'nun bilmece dolu labirentlerine saklı şu

1 Fakat aynı zamanda ağaçların dansının daha basit bir açıklaması da olabilir. Apollonnius Rhodius'un anlattığına göre, onun zamanında dâhi Orfeus'un Pierian Dağı'ndan indirdiği vahşi meşe ağaçları sıralanmış haliyle Trakya'da Zonë'da bozulmadan, sanki dans etmek için hazır biçimde durmaktadır. Bu da ağaçların kare ya da yol şeklinde katı bir geometrik biçimde değil, kavisli bir biçimde durduğunu göstermektedir. Zonë ('kadın kuşağı'), Tanrıça onuruna halka biçiminde yapılan bir dansı önermektedir. Yine de meşe ağaçlarından bir daire, bağlanmış bir kuşak gibi dans ediyor izlenimi vermez; meşeler daha çok koruyucular gibi, dans edilen yerin etrafında duruyor olmalıdır. Zonë'deki dans büyük ihtimalle 'gevşemiş kuşak' gibi erotik anlamıyla orciastik bir dans olmaldır; çünkü *zone* aynı zamanda Yunancada evlilik, seksüel eylem ya da bir kadının kıyafetini çıkarma anlamına gelmektedir. Dolayısıyla ağaçların kuruluşu, geniş bir kuşak biçiminde dikilmiş çift sıralı meşelerin kendi içlerine doğru kıvrılmış, merkeze ve sonra da dışa doğru spiral olarak dans ediyormuş gibi görünüyor olması olmalıdır.

pasajda son derece açık olarak verilmiştir:

"Ben çobanlık yapalı çok uzun zaman oldu,
Gezdim dünyanın her yerini,
Bilge biri olmadan önce.
Seyehat ettim,
Döndüm dünyanın çevresini,
Yüz adada uyudum,
Yüz şehirde büyüdüm.
Bilge Druidler,
Arthur'un kehaneti mi,
Yoksa ben miyim kutladıkları?"

Bu pasajdaki 'ben' yalnızca Apollon olabilir. Apollon, birkaç yüzyıl önce Delfi'de Müzlerin Liderliğini yapmadan önce Teselya'da Pherae'nin Minyan Kralı Admetus'un çobanıdır. Ve Yunan öncesi kâhin kahraman olarak yüz kutsal adaya gömülmüştür. Yunanlar bir kere Apollon'u iyileştirme ve müzik tanrısı olarak kabul ettikten sonra, onu onurlandırmak için adını yüzlerce şehre vermişlerdir ve Klasik Dönem'e gelindiğinde ise artık Apollon, gerçek Güneş olarak günlük ve yıllık devirlerini yapmaktadır. Gwion, Heinin'e ve diğer saray bardlarına düşüncesizce ağıt yaktıkları Kral Arthur'un Herkül-Diyonisus olduğunu ima etmektedir: *Rex quondam, rex-que futurus,* ('Bir kere Kral olan tekrar olacak'). İkinci kez gelişinde ölümsüz Herkül-Apollon olacaktır, ama onlar bunu bilmeyeceklerdir. 'Ben çobanlık yapalı çok uzun zaman oldu' ifadesi onlara Britanyalı Üç Kabile Çobanının; Gwydion'un Gwynedd Kabilesi'nin sürüsüne, Bennren'in Bran'in Caradoc oğlunun 21.000 süt ineğinden oluşan sürüsüne ve Llawnrodded Varvawc'ın da Nudd Hael'in aynı büyüklükteki sürüsüne çobanlık edişini anlatan *Triad* 85'ten başka hiçbir şey hatırlatmaya-

caktır. Gwion bildiklerini İrlanda'dan ve belki de Mısır'dan öğrenmiş, ama Briton sürüsüne uygulamıştır. Organize bir din olarak Druidizm Galler'de yüzlerce yıldır ölüdür ve Druid ilminin kutsal yadigârları, popüler olan dini ayinde ve halk şairinin geleneksel repertuarında bulunmaktadır. İlkel Druidizm'de kurbanın ölüm çırpınışıyla alâmetlerin belirlenmesinden sonra gelen ve yamyamlık içeren ayinsel gelenek, Anglesey'i feth ettiği zaman kutsal ormanı kesen Romalı general Paulinus tarafından 61 yılında yasaklanır. Britanya'nın geri kalanı ise çoktan kıta Druidizmini kabul etmiştir. Clyde'ın Güneyi Belin'e ya da Apollon'ya tapınıyordu ve bu da Kelto-Trakya tipi tapınmadır.

Roma İmparatorluğu açısından Belin-tapınısı, Dreux'te bulunan merkezi otorite Druidik Meclis, Sezar'ın Vercingetorix'i yenişiyle kırıldıktan sonra artık politik bir tehlike oluşturmamaktadır ve insan kurbanlar yerine hayvanların kurban edildiği ayinler getirilmiştir. Briton rahipler Roma dinine geçmemiştir, çünkü Roma Pantheon'u zaten onlarınkiyle ittifak içindedir. Lejyonerlerin Mithras-tapınısı da onların Herkül Kültü'nün bir Doğu versiyonudur. İmparatoru, çeşitli isimler verdikleri Güneş-tanrısının geçici olarak vücuda gelmiş hali olarak kabul etmeleri gerekliliği onlara dayatılan tek şarttır ve buna alışmakta zorluk çekmiş olamazlar. Hıristiyanlık Roma İmparatorluğu'nun resmî dini olduğunda, onları tek tip tapınmaya zorlayacak bir girişim olmamıştır. Kasabalardaki kiliseler bile küçük ve fakirdir, büyük pagan tapınakların çoğu açık ve çalışır durumdadır. Romalılar garnizonlarını çektiklerinde, barbar Jütiler, Angluslar ve Saksonlar Doğu'dan saldırarak işgale başlarlar ve medeni Romalı Britonlar'ın da bu işgalle onların önünden Galler'e ve Kanal'ın öteki yakasına kadar kaçışlarından önce Britanya'da, Yahudiye'de olduğu gibi dini bir problem yoktur. Fakat bu barbarların İngiltere'de var oluşu en azından Gal ve İrlanda Kiliseleri'nin dini ilişkilerini Kıta Katolik geleneğin olası bir

müdahalesinden korumuş, See of St David Başpiskoposluğu on ikinci yüzyıla kadar - Anglus Gal Savaşı zamanında Normanlar kontrolünü Canterbury Başpiskoposluğu'na devredilmesi için baskı yapana dek - tamamen özgür kalmıştır.

Erken kilise konseylerinin en şeytanca ve affedilmez kâfirlik olarak gördükleri şey, Orfik çilecilerin kabul törenlerinde etini parçalayarak yedikleri Herkül-Diyonisus-Mithras boğasının, İsa'nın yaşayan bedeninin etinin sembolik olarak Kutsal Komünyon'da yenmesiyle tanımlanmasıydı. İkinci yüzyılda Mısır'a ait olan bu sapkınlıkla bir diğeri, Bakire Meryem'in Üçlü Tanrıça ile tanımlanması birleşti. Kıptîler, Çarmıha Geriliş'te izleyicilerden olan 'Üç Meryem'i tek bir karaktere çevirmişlerdir; Mary Cleopas, bir çeşit 'Blodeuwedd'; 'Arianrhod' Bakiresi; Mecdelli Meryem de bu eski üçlemenin üçüncü kişiliği, Kelt efsanesinde Kral Arthur'un kız kardeşi Morgan le Faye olarak tanımlanmıştır. Morgan, İrlanda efsanesindeki 'Morrigan'dır, 'Yüce Kraliçe' anlamına gelir ve kuzgun kılığına girebilen bir Ölüm-tanrıçasıdır. 'Le Faye', 'Kader' anlamına gelir. *Cormac Sözlüğü*'ne[1] göre Morrigan savaşta, savaş-boynuzlarıyla kuzgun sesi taklid edilerek uyandırılır. Morrigan hiçbir şekilde *Arthur'un Ölümü*'nde okuyucuların karşısına çıkan yumuşak başlı karakter değil, Cerridwen'in *Taliesin Romansı*'ndaki 'kara, çığlık atan cadıya benzeyen 'büyük ağızlı, esmer, kara kuru, topal, sol gözü şaşı' bir karakterdir.

Ortaçağ Avrupasında bu sapkınlıklar nerede devam ettiyse, Kilise

1 *Cormac Sözlüğü* (Sanas Cormaic), en kısa ve net versiyonunun 902 yılındaki ölümüne kadar Munster'in krallığını yapmış piskopos Cormac mac Cuillenáin'a atfedildiği, 1400'den fazla çoğu artık kullanılmayan eski İrlandaca kelimenin -kimi zaman Latince karşılıklarının da verildiği- bazen etimolojik kökenlerine de değinerek açıklayan ansiklopedik sözlüktür. Avrupa'da klasik olmayan bir dil üstüne yazılmış ilk dilbilimsel sözlük olarak kabul edilir ve İrlanda, Kelt Kültürü çalışmalarında halen referans olarak alınmaktadır. (Çev.)

o kadar şiddetli ve korkunç cezalar verir ki, Gwion'un burada bilmecelerle yaptığı gibi, bunları gizleyerek yazan Briton ve İrlandalı şairler çok tehlikeli bir sevinç ve haz duymuş olmalıdırlar. Açıkçası bu şairlere sempati duymak çok kolay; ataları İsa'yı herhangi bir zorlama ya da baskı ile kabul etmemişlerdir ve Hıristiyanlığı, bir müdahale, engelleme olmadan kendi edebi gelenekleri ışığında yorumlama hakları vardır. Onlar İsa'yı, çok eski dönemlerden beri çeşitli isimlerle tapındıkları, acı çeken ve kurban edilen kralın insanlarına son görünüşü olarak kabul etmişlerdir. Roma ve Canterbury'den Ortodoksluğun büyük sopası sallanıp tehdit edildiklerinde anlaşılabilir bir gücenme ve kin hissetmişlerdir. İlk Hıristiyan misyonerler ise birçok mistik doktrini paylaştıkları pagan Güneş-kültü müridlerine vicdanlı bir nezaket göstermişlerdi. Kelt ve Kelt öncesi tanrı ve tanrıçalar Hıristiyan azizler olmuş, -örneğin Azize Brigit'in ebedi kutsal ateşi Kildare'deki bir manastırda VIII. Henry zamanına kadar korunmuştur- ve kâfirlerin festivalleri, ayinlerde yapılan küçük değişikliklerle Hıristiyanlaştırılmıştır. *Oengas Takvimi*'ne göre Azize Brigit'e ait 1 Şubat'ta yapılan orjinal ateş-bayramı ('*Feile Brighde*') korunmuştur ve Azize Brigit o kadar önemlidir ki, piskoposlar onun usta-zanaatkârlarıdır. Bunlardan biri Connlaed, ona ittatkârsızlık yapar ve emri üzerine kurtlara atılır. *Broccan Ilahisi*'nde 'İktidarın Anası', *Ultan Ilahisi*'nde ise 'İsa'nın Anası' olarak karşılanır. (Bir zamanlar da Dagda'nın anası olmuştu.) *Lismore Kitabı*'nda,[2] İsa'nın Peygamberi, Güney Kraliçesi, Goideller'in Meryemi adlarıyla anılır. Aynı durum Yunanistan ve İtalya'da da yaşanmıştır. Tanrıça Venüs, Azize Venere; Tanrıça Artemis, Azize Artemidos; Tanrılar Merkür ve Diyonisus, Azizler, Mercurios ve Diyoni-

2 *Lismore Kitabı* (Leabhar Mhic Cárthaigh Riabhaigh), 15. yüzyılda toplanmış, İrlanda Kültürü'ne ait hayvan derisi yazma. İçeriği çeşitli, bazıları kayıp diğer yazmalardan oluşur. Bir bölümü İrlandalı azizlerden, özellikle Aziz Brigit, Aziz Patrick ve Aziz Columba'dan bahseder. (Çev.)

sus; Güneş-tanrısı Helios, Aziz Elias olmuştur. İrlanda'da Aziz Columcille, Derry'de (Meşe-ormanı) kilisesini kurduğu zaman -'belirli kutsal ağaçları kesmekte o kadar isteksizdi ki, oratoryasını Doğu'ya değil, Kuzey'e bakar şekilde yerleştirdi'- Kuzey'e, Caer Arianrhod'a doğru yerleştirdi. İskoçya'da, 'Ölüm'den ve Cehennem'den çok korkmasına rağmen, Derry'de olası bir balta sesinin onu hâlâ daha çok korkuttuğunu' söylemiştir. Ancak bu tolerans ve hoşgörü çağı uzun sürmedi. İrlandalı prensler kendi ailelerinden piskopos atama ayrıcalığını kaybettiklerinde ve ikonklastlar politik anlamda saldırılarına başlayacak kadar güçlü hale geldiklerinde, her kutsal tepede baltalar kalkıp indi.

Bu sapkın şairleri 'apostatlar' (dini reddedenler) olarak değerlendirmek haksızlık olacaktır. Onlar metinsel dogma ile değil, şiirsel değerler ve bağlantılarla ilgiliydiler. Dini kongreler ve kuralları nedeniyle şiir yazımında engellenip kısıtlanmış olmak onları yorup bıktırmış olmalı. 'Bu mantıklı mıdır?' diye bağırıp, veryansın etmiş olabilirler. 'Papa, İsa'yı Balık, Güneş, Ekmek, Üzüm, Kuzu, Çoban, Kaya, Feth Eden Kahraman, hatta Kanatlı Yılan olarak bile simgelenmesine izin veriyor, ama O'nu yerine geçtiği, tüm bu sembollerinin her birinin kendisinden türetildiği kutsal tanrılar adıyla kutladığımızda ya da inanılmaz derecede zor olan Athanasian Creed'den[1] bir maddede tökezlediğimizde bizi Cehennem Ateşi ile tehdit ediyor. Roma ya da Canterbury'nin bize, İsa'nın tüm bir ağaç üstünde tüm insanların iyiliği için ölen, Cehennemi tırmıklayan, Ölümden kalkan ve Kendisinde tüm kehanetlerin gerçekleştiği Kutsal Kralların en yücesi olduğunu hatırlatmasına ihtiyacımız yok. Ancak o, şairlerin kutladığı bu muhteşem işleri yapan ilkmiş gibi göstermek –Aziz Paul'e karşın- ya ikiyüz-

1 Athanasian Creed (Quicumque vult), altıncı yüzyıldan beri kilise tarafından kullanılan Hıristiyan inanç bildirgesidir. Teslis, kanonik inciller ve Eski Ahit mektupları esasına dayanır. (Çev.)

lülük, ya cahilliktir. Biz böylece İsa'nın kehanette bulunulmuş İkinci Gelişi ile onu, Belin, Apollon hatta Kral Arthur olarak anma hakkımızı koruyoruz.'

Erken dönem Roma İmparatorları arasında en erdemli ve aydınlanmış olanı Alexander Severus da (222-235) neredeyse tamamen aynı görüşü paylaşıyordu. O kendisini Büyük İskender'in bir reankarnasyonu olarak kabul ediyordu ve biyografı Lampridus'a göre evinde tapınılan tanrılar arasında Abraham, Orfeus, İskender ve İsa bulunmaktaydı. Alexander Severus'un bahsi burada karalanmış bir kelime olan 'Helio-Arkite'nin açıklanmasını gerektirmektedir. 'Helio Arkite', on dokuzuncu yüzyılın başında bardlar tarafından canlandırılmış varsayımsal sapkın bir kült olarak tanımlanmıştır ve bu kültte Güneş, Nuh'un Gemisi, tapınının temel öğeleri ve nesnelerdir. 'Helio-' olmadan 'Arkite' kelimesi ilk defa, 1774'te mitograf Jacob Bryant[2] tarafından *Antik Mitoloji'nin Analizi* adlı yapıtında kullanılmıştır. Ancak eğer kelime, 'Arcian' ya da 'Arcensian', 'Arkla (Nuhun Gemisi) ilgili olan' anlamında kullanıldıysa –ki Bryant'ın amacı budur- yanlış biçimlendirilmiştir; çünkü '-ite' kabile ya da kent yurttaşlığı belirten bir ektir, dini düşünceyi değil. Dolayısıyla anlaşıldığı kadarıyla Bryant gerçektende 'Arkite' kelimesini din üzerine yapılmış çok eski bir çalışmadan almış, fakat yanlış anlamıştır.

Dini tarihte ünlü tek bir Arkite vardır, o da aynı Alexander Severus'tur; çünkü Lübnan'da Romalı ebevynlerinin katıldığı bir festivalde, Arka'daki Büyük İskender Tapınağı'nda doğmuştur. Annesi Mamea, bir çeşit Hıristiyan'dır. *Yaradılış* X, 7'de ve İ.Ö. 1400'e tarihli Mısır El Amarna[3] Arşivi'nde bahsi geçen Arkiteler, eski bir Kenan

2 Jacob Bryant, 1715–1804 yılları arasında Birleşik Krallık'ta yaşamış araştırmacı ve mitograf. Önemli çalışmaları, *Antik Mitoloji'nin Analizi için Yeni Sistem*, *Troya Düzlüğü'nde Gözlemler* ve *Troy'a Savaşları'na Dair* adlı tezdir. (Çev.)

3 El Amarna Arşivi, Yeni Krallık Dönemi'ne Amarna'da 20. yüzyılın başında bu-

halkıdır ve akasyadan yapılma sandığın kendisine kutsal olduğu Aytanrıçası Astarte ya da İştar'a taparlar. Ancak Arka, El Amarna tabletlerinde 'Irkata' olarak geçmektedir ve Hint-Avrupa kökenli 'koruma' anlamına gelen, Latince *arceo*, 'önlerim'; *arca*, sandık; *arcana*, 'dini sırlar' gibi kelimeleri türettiğimiz '*arc*' köküyle zorunlu bir bağlantısı yoktur. Arkiteler, *Yaradılış X*'da Amathitlerle, Lübnan Hivitleri (Büyük ihtimalle Akadlar ya da Akalar) ve Aşağı Celileli, kökeni Troya yakınında Gergithion olan ve Heredot'un 'Eski Teucrianlardan kalanlar' diye tanımladığı Gergasitlerle birlikte listelenmiştir. Arkite kültü ve daha sonra Arkite sapkınlığı olarak anılan din, Alexander Severus'un kendi senkretik dinidir ve bu anlamda Gwion da bir Arkite olarak kabul edilebilir. Güneş ve Sandık gerçekten de Herkül mitinin en önemli öğeleridir ve Babilon romansındaki Gılgameş Tufanı'ndaki İştar, Gılgameş'e karşı *Mabinogion*'da Blodeuwedd'in Llew Llaw'e, Delilah'ın Samsona'a, Deianeira'nın Herkül'e oynadığı aynı yanlış rolü oynar. Bryant'ın coşkulu takipçilerinin güvenilir bir tezi, sorumsuz, sahtekâr savlarla doğrulamaya çalışması çok acıdır.

Gwion'un bilmecesinde See of St David'e yapılan iltifat nitelikli atıf –burada Aziz Davut'un kendisinin de bakire bir rahibeden doğan mucizevi bir çocuk olduğunu hatırlatmak gerekir- ve kendine Taliesin diyen bir onuncu yüzyıl şairinin İngiliz karşıtı kehanetlerinin *Kırmızı Hergest Kitabı*'nda Gwion şiirleriyle saklı oluşu, Gwion'un umutla Arkite sapkınlığını uyandırmaya çalıştığını ve Dublin bölgesinin Keltikleştirilmiş Daneları'nı da içeren, Bretonları, İrlandalıları, Gallileri ve İskoçları, Anglo-Norman-Fransızlar'a karşı politik olarak birleştirecek popüler bir pan-Keltik dinine döndürmeye çalıştığını önermektedir. Eğer öyleyse, hayal kırıklığına uğramış olmalı; çünkü

lunmuş olan, İ.Ö. 1350-1330 yılları arasındaki Firavun Akhenaton hükmüne tarihli, 382 kil tabletten oluşan arşiv. (Çev.)

Angevinler çok güçlüydü; 1282'de Galler İngiltere'nin bir vilâyeti olmuştu, Normanlar Dublin'e yerleşmişlerdi ve liderleri Kuzey Galler'in Llewellyn Prensi Londra'ya getirilmiş, başında fildişinden bir çelenkle -Gal kehanetiyle alay etmek için- Kule Tepesi'nde gösteriliyordu. Ne olursa olsun Gwion'un Romansı okunup söylenmeye devam etti ve Gal milliyetçiliği, on dördüncü yüzyılın sonlarına doğru Prens Owen Glendower[1] zamanında canlandı. Glendower davasını kendini yeni tarzda bir 'Taliesin'e dönüştürerek destekledi ve Fransız yardımıyla düzensiz gelişigüzel bir savaş sürdürerek 1416 yılında öldü.

Tam bu zamanlarda, Kenchurch'un kilise papazı Dr. Sion Kent, anlaşıldığı kadarıyla aynı Arkite sapkınlığından şikâyet etmektedir. Hu Gadarn, Kimrileri Taprobane'dan (Seylon) Britanya'ya getiren kahraman, Gal bağımsızlığının alegorik savunucusu olarak çağrılıyor:

Doğrunun iyisinde iki tür ilham yatar
Var olur ve gösterir apaçık Dünya'da yolunu;
Tatlı konuşan İsa'nın ilhamıdır,
Ruhun sevinişi ve Ortodoks,
Diğeri ise en akılsız İlham,
Kurulu üstüne yanlış ve iğrenç kehanetin
Kabul ettiği Hu'nun (Gadarn) müridlerinin,
Galler'in haksız yere gasp eden bardlarından.

'Yanlış ve iğrenç kehanetler' büyük ihtimalle İngilizlerin Galler'den atılması ve Gal Kilisesi'nin bağımsızlığını geri alması hakkındaydı.

1 Owain Glyndŵr, 1349-1359 ya da 1416 yılları arasında Galler'de hüküm sürmüş Galli son Gal prensi. İngiliz yönetimine baş kaldırarak savaşmış, ancak sonunda başarısız olmuştur. Galler'de ve İngiltere'de önemli ve popüler bir figür halini almıştır. Shakespeare'in *IV. Henry* adlı oyununda vahşi, egzotik, büyü ve duygu etkisi altında bir karakter. İngilizleştirilmiş Owen Glendower adı altında ortaya çıkar. (Çev.)

Adından Galli olmadığı anlaşılan Dr. Kent milliyetçiliğin, Kenchurch insanlarının kendi zamanında bastırmaya çalıştığı birçok pagan batıl inanca açık ve net dönüşü anlamına geldiği için gelecek konusunda endişelidir. Belki de aynı zamanda da halk şairlerinin cemaati üstündeki etkisini kıskanmaktadır.

Owen Glendower'ın düşüşünden sonra dâhi halk şairlerinin İngiliz karşıtı kehanetleriyle desteklenmiş olduğu ve sevilen duygular uyandırdığı, IV. Henry zamanında çıkarılarak 1402 yılında yürürlüğe konmuş bir yasa metni ile anlaşılabilir: "Daha önce bu zamanda Gal Ülkesi'nde, savurganlar, kafiyeciler, halk şairleri ve serserilerin neden olduğu birçok hastalık ve şeytanlıktan kaçınmak için, bu savurganların, kafiyecilerin, halk şairlerinin ve serserilerin buradaki halkla toplantılar yapması (commorthy; *kymhorthau*, 'komuşu toplantıları') emirle yasaklanmıştır." Pennant,[1] *Tours* adlı çalışmasında bu 'commorthilerin' asıl amacının 'ayaklanma çıkarabilmek için yeterli sayıda güçlü adam toplamak' olduğunu söyler.

Gwion'un Druidizm'i, Galler'de İngilizlere karşı politik pan-Keltik bir silah olarak canlandırmış olması ve İrlandalı bardları Kuzey Galler'e getiren yetenekli Prens Grufudd ap Kynan'ın oğlu Prens Owain Gwynedd'in hükmü kadar erken bir dönemde yaşamış olması mümkündür. Owain 1137-1169 yılları arasında hüküm sürmüş ve II. Henry'nin ordularına İskoç, Breton ya da İrlandalılardan çok daha büyük bir başarıyla direnmiştir. Druid kelimesinin ilk defa şiirlerinden birinde ortaya çıktığı Cynddelw, Owain'den 'Druidler'in Kapısı' diye söz eder. 'Kapı', *Câd Goddeu*'da 'prens gibi meşe' ifadesiyle eş anlamlı kullanılmış bir kelimedir. Owain aynı zamanda *Taliesin Kitabı*'nda kötü bir biçimde çarpıtılmış olan *Daronwy Şarkısı*'nda kutlanan kah-

1 Thomas Pennant, 1726-1798 yılları arasında yaşamış Galli bir doğabilimcidir ve antik kültür üstüne de yazmıştır. (Çev.)

raman da olabilir:

Denizin karşı yakasına dönerken geri zalime,
Hangi ağaç ondan daha yüce oldu, Daronwy?

Daronwy, 'gök gürültüsü çıkaran' anlamına gelmektedir ve aynı zamanda da meşe için kullanılan diğer bir addır. Owain 1157'de II. Henry'nin Anglesey'e denizden yolladığı orduyu çok büyük kayıpla püskürtmüştür.

Gwion'un İrlanda'da, bu bilmeceyi oluşturabilmek için gerekli Yunan ve İbrani bilgi birikimine sahip olabileceğine dair bir şüphe varsa, işte onuncu yüzyıl İrlanda'ya ait *Aziz Adamnain'in Rüyeti* (*Fis Adamnain*) C.S. Boswell baskısından bir pasaj:

> Cermen İngiltere'nin Hıristiyan Kilisesi varlığını Roma'nın misyoner atılımlarına borçlu olsa da, çok daha eski Keltik Kiliseler ve özellikle de İrlanda Kilisesi Galya ve Doğu ile çok daha yakın bir ilişki içindedir. İrlanda din değişimini gerçekte Galya'ya borçludur ve iki ülke arasındaki ilişki bozulmadan kalmıştır. Fakat Güney Galya'daki Kilise –ve erken ortaçağda dikkate alınmaya değer bir kültürü olan, misyoner aktivitesi gösteren sadece Güney'dir- başından beri Doğu'daki Kiliselerle yakın ilişki içindedir. Aziz Patrick'in çalışmalarını yaptığı söylenen büyük Lerins Manastırı Mısır'dan kurulmuştur ve birçok yüzyıl boyunca Mısır Kilisesi Gal meseleleriyle çok yakından ilgilenmiştir. Gerçekten de yalnızca Lerins değil, Marseilles, Lyons ve Güney Galya'nın diğer bölgeleri Mısır ve Suriye ile devamlı bir ilişki içinde olmuş ve bunun doğal sonucu olarak da, Roma'ya itaatın artmasına rağmen, 244 yılından bu yana Doğu etkisini taşımıştır. Dolayısıyla İrlandalı kilise papazları ve bilginlerinin Galya ile olan yakın ilşkileri, onların Mısır ve Su-

riyeli Kiliseleri'ndeki papazlar, fikirleri ve uygulamalarıyla temasta bulunmalarına neden olmuştur.

İrlanda'nın Doğu ile olan bağlantısı Galya'nın aracılığıyla sınırlı değildir. Mısır'a yapılan İrlanda hac yolculukları sekizinci yüzyılın sonuna kadar devam etmişir ve Dicuil, ülkenin iki İrlandalı tarafından –Fidelis ve yoldaşı- yapılmış topografik keşfinden bahseder. Belgesel kanıt hâlâ geçerliliğini kaybetmemiştir ve evde kalan İrlandalı erkeklerin dâhi Doğu ile olan temastan yoksun kalmadığını kanıtlamaktadır. *Saltair na Rann, Âdem ve Havva Kitabı*'nın, Mısır'da beş ya da altıncı yüzyılda yazılmış olan ve İrlanda dışında bahsi geçmeyen İrlandaca bir versiyonunu içermektedir. Adammain'ın çalışması *De Locis Sanctis* (Kutsal Yerler), Tabor Dağı'ndaki manastır hakkında –o dönem için herhangi bir İrlanda manastırının tarifi yerine geçebilecek- bilgi içermektedir. Gerçekten de İrlanda'da keşiş ya da toplumsal komün yaşamı Mısır ve Suriye'deki biçimlerine yakından benzemektedir. Manastır cemaat yaşamı, -ayrı kulübeler ya da arı kovanı hücreler olsun –İrlanda dini mimarisinin en erken örnekleri Suriye kökenini önermektedir ve Dr. G.T. Stokes 'İrlanda okulları çok büyük ihtimalle Mısır Lauralarına göre modellenmiştir' yorumunu aktarır.

Ancak İrlanda'nın Güney Galya bağlantısıyla etkisi altında kaldığı yalnızca Mısır ve Suriye kültürleri değildir. Ülkedeki medeniyet aslen Yunan'dır ve Hıristiyan dönemden yüzyıllar sonra da devam etmiştir. Bu durum iyi bilindiği üzre, İrlanda okullarında Yunanca öğretimin Batı Avrupa'da terk edildikten sonra dâhi uzun süre devam etmesinin nedenidir. Bu öğretim bilimsel karakterli ya da geniş anlamda Klasik edebiyat içeren bir niteliğe sahip olmasa da, bilgi ve dilin yüzeysel kullanıldığı, ikinci el alıntı ya da pasajlara dayanan üstün körü bir eğitim de değildi. Johannes Sco-

tus Erigena pseudo-Areopagita'nın, Dicuil ve Firghil'in (Salzburg piskoposu Virgilius) çalışmalarını tercüme etmiş; Yunanca kitaplardan bilim, Homer, Aristoteles ve İrlandalı yazarların tanıdığı bazı Klasik yazarlardan çalışmıştır. Bununla birlikte birçok İrlandalı rahibin teolojik çalışmaları bidiği, Yunan Babaları tanıdıkları gibi, İrlandalılar da Yunanları tanıyorlardı. Birçok Yunan rahip, İkonoklast zulmünden kaçarak buraya sığınmışlar ve Başpiskopos Ussher'ın zamanında bundan kalan izler halen tanınabilir durumdadır. Carman Güzeli için yazılmış eski şiirde Yunan tüccarların da oraya sığındığından bahseder.

Dolayısıyla İrlandalı yazarlar hem sözlü hem yazılı anlamda Yunan ve Doğu Kiliseleri gelenekleriyle tanışıktırlar. Böylece elde edilen bilgi, ikisi de doğrudan atıf ve içeriklerinin doğası açısından İrlanda Kehanetleri tarafından sağlanan kanıtların gösterdiği üzre Kıyamet Alametlerine kadar uzanmaktadır. İrlandalı yazarların ellerinde bulunan bu sınıfın, yazın kültürünün özel karakteristiğinin ne kadarını kendilerine ait olan milli yazın kültüründen ve ne kadarını Yunan yazınından yeğlediği daha sonra görülecektir.

Bahsedilen dönemde İrlanda'nın geleneksel edebiyatı milli hayata Yunanistan'da olduğundan daha az girinemiştir. Gerçekten de çeşitli açılardan bakıldığında insanların yaşamlarıyla Yunanistan'daki toplum yapısında olduğundan daha sıkı biçimde bağlıdır. Bunun nedenlerinden biri, edebi yazın mesleğinin Milli Kilise'de olduğu gibi kamu yararına yapılıyor olmasıdır. Milli Kilise, profesörleri kanunla organize olmuş, Devlet tarafından tanınan bir kurumdur.

Gwion'un *Hanes Taliesin* bilmecesinde devamlı olarak tekrarlanan 'Bendim' ifadesi, çözüm olan Boibel-Loth alfabesinin tek bir protean (kolayca değişen) erkek tanrının yirmi mistik ünvanının ve mevsimsel değişimlerine karşılık gelişinin önce dua olduğu için, daha sonra

da Hıristiyan Kilise tarafından sapkınlık olarak değerlendirildiği için sır olarak saklandığını önermektedir. Ama öyleyse neden Boibel-Loth, Hıristiyanlık Dönemi'nde önemini yitirmiş ve İncil adlarına bu kadar yakın, *Yaradılış* ya da *Mısır'dan Çıkış*'tan alınmış birçok isim içermektedir: Lut, Telmen, Jachin, Hur, Kaleb, Ne-esthan (Nehuştan) gibi tüm isimlerin neden hepsi Sina, Güney Yahudiye ve Edomite Ölü Deniz bölgesi ile ilişkilidir?

Bu bölge İ.Ö. 150 ile İ.S. 132 yılları arasında Esseni topluluklarının yerleştiği yerdir. Esseniler Therapeutae ya da Healerlar'dan filizlenmiş, Mısır'da Mareotis Gölü'ne yerleşen çileci bir mezheptir. Pliny onları dünyadaki en garip dini mezhep olarak niteler. Yahudi ve aslen de bir çeşit Farisi bir topluluk olmalarına rağmen, Batı anlayışında Cennet'e -Esseni inançlarını tarif eden açıklamalar Homer, Hesiod ve Pindar'da aynıdır- ve geç dönem Druidleri gibi her gün kalkmalarına dua ettikleri saf ruhların Güneş'e geri döndüğüne inanırlar. Hayvan kurban etmekten kaçınırlar, kumaş kıyafetler giyerler, kehanette bulunurlar, daire içinde meditasyon yaparlar, bitkilerin yararları ve değerli taşlar hakkında uzmandırlar ve bu nedenle de genel olarak Hyperborea'lı Abaris'in öğrencisi Pisagor'un felsefi etkisi altında oldukları düşünülür. Kudüs Tapınağı'nda tapınmaktan kaçınmışlardır ve bunun nedeni, belki de şafakta Doğu'ya doğru eğilmenin artık burada takip edilmeyen bir gelenek olması ve Tanrı ya da Musa'ya karşı günah işleyen herkesin istisnasız ölümle cezalandırılıyor olmasıdır.

Kudüs Farisileri arasında Musa'nın kendisine günah işlenemez bir adam olduğuna dair bir inanış vardır ve Esseniler de onun bir çeşit kutsallığı olduğuna inanırlar. Musa'nın Tevrat'taki hikâyesi de Kanopik Herkül'ün tanıdığımız hikâyesi gibidir; beşikten teknesiyle Nil Nehri'nden geçmiş, muhteşem işler yapmış, bir dağ tepesinde gizemli bir şekilde ölmüştür ve ardından bir kahraman ve yargıç olmuştur.

Fakat açıktır ki, Yunanların Tiryns Prensi tarihsel Herkül ile Göksel Herkül'ü ayırdıkları gibi, Esseniler de İsrailoğullarını Mısır'dan çıkaran tarihi karakter Musa'yı, yarı-tanrı Musa'dan ayrı tutmuşlardır. Esseniler'in yarı-tanrı Musa kültüne, Yunan formülü Göksel Herkül'ü adapte etmiş olmalarına ve Pisagor'un müridleri gibi görünmelerine karşın, aslında Pisagorcuların Amathaon ve Gwydion'un İ.Ö. 400 yılında belirlediği Tanrı'nın kutsal adını bir altıncı yüzyıl Yahudi kaynaktan türettiklerini düşünmek için elimizde var olan yeterli nedenlere Yirmi Beşinci Bölüm'de değineceğim.

Josephus'a göre Esseni müridleri Tanrı altında evrene hâkim olan Güçlerin isimlerini sır olarak saklamaya and içmişlerdir. Bu güçler, Boibel-Loth harflerinin birleşmiş halinde yarı-tanrıları Musa'nın yaşam ve ölüm hikâyesini mi anlatıyordu? 'Davut' diğerlerinin yanında daha sonraki bir döneme ait gibi olarak görünüyor, ama bir İ.Ö. altıncı yüzyıl yazıtında kraliyet ünvanı olarak geçer ve Tevrat, Davut'tan çok sonraki döneme kadar oluşturulmamıştır.

Eğer Boibel-Loth'taki tüm sesli isimler –saedece Jaichin değil- J ile başlıyorsa, aslında Yakup (Jacob), Yusuf (Joseph), Jerah, Joshua ve Jaichin olan bu isimler şu şekilde dönüşeceklerdir; Jacab, Jose, Jura, Jesu, Jaichin. *Yaradılış*'ta bahsi geçen tüm kabile isimleri. Gwion, Yeni Ahit, *Hanok Kitabı*, Gal ve Latin Mitolojisi'nden alınmış bazı isimleri değiştirmeden önce harf-isimlerin Esseni serileri şu biçimde yeniden yapılandırılabilir:

Jacob (Yakup)	Babel(Babil)	Hur	Moriah
Joseph (Yusuf)	Lut (Lut)	David (Davut)	Gad
Jerah	Ephron	Telmen	Gomer
Joshua (Yeşu)	Salem	Kohath	Jethro
Jaichin	Ne-esthan (Nehuştan)	Kaleb	Reu

Bunların arasında yalnızca dört isim klan ya da kabile ismi değildir; Babil, bilgeliğin evi; Moriah, Yehova'nın kutsal dağı; Salem, kutsal şehri; Nehuştan, kutsal yılanı. Dolayısıyla Boibel-Loth alfabesinin Esseni versiyonunun erken Hıristiyanlık Dönemi'nde, Hadrian 132'de mezhebi yasakladığında Essenilerin ruhani mirasçıları olarak kalan İskenderiye Gnostikleri tarafından İrlanda'ya getirilmiş olması muhtemeldir. Dr. Joyce, *Eski İrlanda'nın Sosyal Tarihi* adlı kitabında işkence ve eziyet dönemlerinde Mısırlı keşişlerin sıklıkla İrlanda'ya kaçtıklarını yazar. Palladius adlı bir keşiş, İrlandalı Hıristiyanlar'ın piskoposu olmak için Aziz Patrick'ten önce Roma'dan yollanmıştır.

Alfabe açıkça İbrani kökenli değil, Mısır'da Yunanca konuşan Yahudiler tarafından devralınmış ve dini metinlerdeki karakter ve yer adları içine gizlenmiş Kanopik bir Yunan takvim-formülüdür. *Kral Isa* adlı kitabımda önerdiğim gibi, büyük olasılıkla harflerinin Esseni kullanımında her bir Güç, İnsan Oğlu'na [Son of Man] bağlı olarak verilmiş olmalıdır; Göksel Herkül olarak Eski Günler'e ve Aşkın Tanrı Yehova'ya hizmet eden Musa. Kayıtlara göre Esseniler'in çırakları mavi, ustaları beyaz cübbe giyerler. Bunun nedeni çırağın daha 'lotus'tan yeni doğmuş', yani kabul edilmemiş olmasından mı kaynaklanıyordu? Mısır lotusu mavidir. Aynı zamanda *Kral Isa*'da, Esseniler'in iki gizemli Mezhebi'nin; Sampsonianlar'ın ve Helicaenler'in takvim gizemlerinde usta olduğunu, adlarını güneş-kahraman Samson (İkinci s, bazı Yunanca metinlerde *ps*'dir) ve *Helix* kozmik döngüsünden aldığını söylemiştim. (Meditasyon yapmak isteyen bir Esseni, kum üstüne bir daire çizerek kendisini dünyadan soyutlardı.) Babil-Lut'un [Babel-Lot] yirmi gücü, Aziz Paul'un *Galatyalılar IV, 8-10*'da tatsızca bahsettiği 'zayıf ve korkudan boğun eğen Elementler'dir. [*Stoicheia*] Yozlaşmaya başlayan Galatyalı Yahudiler artık takvimi tekrar dikkatle gözlemleyerek Tanrılar olarak bu Güçler'e tapmaya başlamışlardır. *I*

Korintliler, XV, 24-25'de yalnızca Baba ile aracılık eden İsa tarafından bozguna uğratıldıkları söylenir. Paul'un etkisi belirleycidir ve Ortodoks Kilisesi tarafından kısa zamanda İlahi İrade'nin temsilcileri olarak değil, şeytan olarak ilan edilirler.

Esseniler gizemlerinde melekleri çağırırlardı. Garip olan nokta ise şu: Gökyüzünde ruhları avlayan 'Avcı Herne'nin Köpekleri ya da Annwm'ın Köpekleri', Britanya Folklörü'nde 'Cebrail Kastanyolaları' ya da 'Cebrail Köpekleri' olarak bilinirler. Peki, ama neden Cebrail? Bunun nedeni, günü Pazartesi olan Cebrail'in, Sheol (İbrani Hekate) için getir götür işleri yapması ve ruhları Yargı için çağıran olması mıdır? Bu Hermes'in işiydi. Herne de hatırası on sekizinci yüzyıla kadar Windsor Ormanı'nda hayatta kalmış Briton bir meşe-tanrısıdır ve Hermes'le tanımlanır. Güney Devon'da Stoke Gabriel'de bulunan, on üçüncü yüzyıla ait bir kilise kapısı çevresindeki oymalarda Cebrail ve Herne eşit karakterler olarak gösterilmiştir. Melek Cebrail yukarıdan aşağıya bakar, ama içeri girerken sağ tarafta vahşi avcı, yüzünde bir tutam saçı, elinde kastanyolası ile sırıtarak dişlerini gösterir biçimde betimlenmiştir. Ancak Mısır'daki Hermes –bir açıdan Thoth olsa da– bir anlamda da Nepthys ve Mısırlı Hekate'nin oğlu köpek başlı tanrı Anubis'tir"; Apuleius onu *Altın Eşek*'in sonunda geçen gösteri alayında "Köpek Anibus'un başını taşıyan, yüzü bazen siyah, bazen güzeldir" diye anlatır. Böylece denklem şudur: Cebrail = Herne = Hermes = Anubis. Ancak eski dönemde Cebrail hiç Anubis'le eşit tutulmuş mudur? Şans eseri değerli bir Mısır taşının bir yüzünde Anubis hurma ve keseyle, diğer yüzde ise *gabrier sabao*, – CEBRAIL SABAO anlamına gelir; çünkü Mısırlılar genel olarak L'yi R'ye çevirir- başmelek olarak betimlenmiştir. (Bu taş, de Haas'ın Bilderatlas'ında tarif edilir.) Ayrıca 'Annwfn'ın kısaltılmış hali olan 'Annwm', Anibus adının Keltçe versiyonu mudur? Anibus adındaki B, Galcede doğal olarak F'ye dönüşürdü.

Josephus, Yaşlı Pliny, Byblian Philo ve diğerlerinin üstünde araştırma yapmamış insanlar tarafından Esseniler'in kim olduğu ve neye inandıkları hakkında o kadar saçma sapan şeyler yazılmıştır ki, Gwion'un *Yr Awdil Vraith* ('Çeşitlendirilmiş Şarkı') adlı şiiri olmasa onları bu hikâyeye dâhil etmemem gerekir. *Peniardd Yazması*'ndaki metin eksik olsa da bazı kıtaları Kırmızı Hergest Kitabı'ndaki örneğinden daha iyi durumdadır:

Yaratan yaptı
Aşağıda El Halil Vadisi'nde
Şekil veren elleriyle
Âdem'in güzel biçimini

Ve beş yüz yıl boyunca,
Her yardımdan yoksun,
Dolaştı, yattı durdu orada
Ruhu olmadan.

Yine O şekil verdi
Dingin cennette,
Sol tarafın kaburgasından
Saadet saçan Havva'ya.

Yedi saat kaldılar
Bahçenin korumasında,
Getirene dek ihtilafı Şeytan,
Cehennem'in Efendisi.

Böylece sürüldüler
Üşüyüp titreyerek,
Yaşamlarını kazanmak için,

Bu dünyaya.

Acıyla doğurmak için
Kızlarını ve oğullarını,
Sahibi olmak için
Asya toprağına.

İki kere beş, on ve sekiz,
Kadın kendi taşıdı
Karışmış yükünü
Kadının ve erkeğin.

Ve bir keresinde saklanmadan
Habil'i getirdi dünyaya,
Ve Kabil de işlenmiş
İlk cinayeti.

Ona ve kardeşine
Verilmişti kürek,
Toprağı kırıp
Ekmek yapmaya.

Buğday saf ve beyaz
İşlenmiş toprakta
Tüm insanları beslemek için
Büyük Noel bayramına dek.

Bir melek eli
Yüksek Baba'dan,
Getirdi tohumunu büyüsün diye
Havva'nın ekebileceği;

Ama sonra sakladı
Bir onuncunun hediyesini,
Ve kimse ekmedi
Kazılanın yerine.

Sonra kara çavdar bulundu,
Ama beyaz saf buğday değil,
Göstermek için fesadını,
Böylece hırsızlığın.

Bu hırsızlık için,
Gereklidir ki,
Her insan ödesin
Tanrı'ya vergisini

15 *Kırmızı şarabın,*
Güneşli günlerde ekilen,
Ve beyaz buğdayın,
Ekilen gecesinde yeni ayın;

Buğday tahılında zengin,
Ve kırmızı akan şarap
İsa'nın saf bedenidir,
Alpha'nın oğlu.

Ekmek ettir,
Şarap dökülen kan,
Teslis sözleri
Kutsasın onları.

Saklanmış kitaplar
Emmanuel'in ellerinden

Israfil tarafından getirildi
Âdem'in hediyesi diye.

Çok geç yaşında,
Batınca çenesi
Ürdün'ün suyuna,
Oruç tuttu.

On iki genç adam,
Dördü melek
İleri dört dal yolladı
Çiçek Havva'dan.

Yardım etmek için
Her belada,
Her zülumda,
Merak ederlerken.

İnsanoğlu taşıdı
Çok büyük umuru,
Kazanana kadar
Lutfün yadigârlarını.

Musa kazandı
Büyük zorunlulukla
Yardımını, üç
Dominik asada.

Süleyman kazandı
Babil Kulesi'nde
Tüm bilimlerini
Asya toprağının.

Böylece ben de kazandım
Bardik kitaplarımdan,
Asya'nın tüm bilimlerini
Ve de Avrupa'nın.

Sanatlarını bilirim,
Yollarını ve kaderlerini,
Gelip gidişlerini
Sonuna dek.

Oʃ! Ne keder,
Aşırı üzüntüden,
Kehanet gösterecek
Troya'nın ırkında!

Zincirler giymiş bir yılan,
Merhametsiz şahin
Kanatlı silahlarla,
Almanya'dan.

Loegria ve Britanya,
Onun ezip geçeği
Lychlyn sahilinden
Severn'e dek.

Sonra Britonlar,
Mahkümları olacak
Kopup gelen yabancıların
aksonya'dan.

Onların Efendisi olacak yücelttikleri,
Onların dili olacak konuştukları,

Onların toprağı olacak kaybettikleri,
Vahşi Galler dışında.

Bir değişim gelinceye dek
Uzun bir kefaretten sonra
Eşit olacağı zaman
Doğumun gururunda.

Britonlar böylelikle sahip olacak
Topraklarına ve taçlarına
Ve yabancı sürü
Yol olup gidecek.

Meleğin tüm sözleri,
Barışta ve savaşta,
Yerine gelecek
Britanya ırkına.

Âdem'in yaratılışının Aşağı Mezopotamya yerine El Halil'da verilmesi şaşırtıcıdır. İncil bilginlerinin çoğu Yaradılış'ın ilk üç bölümünü İsrailliler tarafından alınan ve Babil Esareti döneminde Babilleştirilen Yahudiye Negeb'ten gelen bir Jerahmeelite Efsanesi olarak kabul etmektedir. Jerahmeel, ('Ayın sevdiği') yine Kanopik Herkül'ün başka bir adıdır. Dr. Cheyne *Yaradılış, II, 8* metnini şu şekilde düzeltir; 'Yahweh Jerahmeel'de Eden'da bir bahçe yaptı.' Devam eder:

> İsraillilerin hikâyeyi almış olduğu Jerahmeelitler, Cennet'i büyük ihtimalle çok yüksek dağlara, bazen de Jerahmeelite bölgesinde bir bahçeye yerleştiriyorlardı. Zirvesinde kutsal bir koruluk olan bir dağ, *Yaradılış* II'deki hikâyeden çıkmışsa da *Hezekiel*'de, Etiyopya'lı *Hanok*'u XXIV'te hayat ağacı Güney'de dağ sırasına

yerleştirilmiştir. Yer anlamında İbrani deyişteki 'süt ve balın aktığı topraklar' ifadesiyle orjinal olarak Negeb'in bir bölümünden bahsedilmiştir. (*Sayılar*, XIII, 23,27) Buradan asmaları, nar ve incir ağaçlarıyla bu verimli bölgenin (*Yaradılış*, III, 7) bir zamanlar Jerahmeelite Cenneti olduğunu varsayabiliriz.

Güney Yahudiye'deki El Halil Vadisi deniz seviyesinden 1219 metre yüksektedir ve tarım toprak erozyonu sürecine neden olmadan önce (Walter Clay Lowdermilk'in Filistin'de yaptığı son dönem incelemeye göre bu durum ülkede ortalama 914 metre toprak kaybına neden olmuştur) bölge olağanüstü biçimde verimli olmalıdır. Anlaşılan Dr. Cheyne, Gwion'un bu şiirinden habersizdir. Şiir esası gereği, Yahudilerin Babil Esareti'nde öğrendikleri Babil epiğiyle karışmadan saf olarak, ancak İbrani bir kaynaktan gelebilirdi ve özellikle de Gwion, bilgisini aldığı kitapların aslen El Halilli Âdem'e melek İsrafil tarafından getirildiğini açıkladıktan sonra kaynağın Esseniler'den başka kim olabileceğini kestirmek güçtür. *Tobit* ve *Hanok Kitabı*'nda İsrafil, iyileştirme meleği olarak tanımlanmaktadır ve dolayısıyla da Therapeutic Esseniler'in temel koruyucusu olmalıdır. 'Emmanuel', İşaya'nın kehanetinde bir bakireden doğacak olan Kutsal Çocuğa; Herkül olarak İsa'ya atıfta bulunur.

Âdem'in Ürdün'de, çenesine kadar suyun içinde oruç tutması bir onuncu yüzyıl İrlanda *Saltair ne Rann*[1] şiirinde ve de onun dayandığı erken ortaçağ şiiri *Âdem ve Havva'nın Hayatı*'nda geçmektedir. *Saltair*'e göre Âdem oruç tuttuğu için Tanrı onu affeder. Ancak hiçbir kaynakta, İsa'ya ait asalarla (Pazar günü asaları) Musa'ya bilgelik verildiğine

1 *Saltair ne Rann* (Psalter of Quatrains), toplam 152 adet ortaçağ İrlandacası ile yazılmış (10-12. yüzyıllar arasında İrlanda'da konuşulmuş olan bir Goidelik dil) ve ana öyküsel teması dünyanın yaradılıştan insanların son günlerine kadar geçen kutsal tarih olan şiirlerden oluşan yazma. (Çev.)

dair bir açıklama yoktur. Bu bir Esseni geleneği olabilir; çünkü Pazar Günü Esseniler için kutsaldır ve Iolo Yazması'nda üvez ağacından yapılma üç asaya atıf vardır. Sir John Rhys bu yazmanın orjinal olduğunu söyler:

> Sonra Menw ap Teirgwaedd, Einigan Gawr'ın ağzında büyüyen üç üvez ağacı aldı ve onlarda yazılı tüm bilgi ve bilmi, ama bir tek BARDİK SIRRI OLUŞTURAN TANRI'NIN ADI HARİÇ her şeyi öğrendi ve öğretti. Ve ona sahip olan kutsanmıştır.

Şiirin sonunda, 27. kıtadan sonra yer alan ve Gwion'a ait olmayan belki de 1210 yılına, Kral Lleewelyn ap Iowerth, İngiltere Kralı John'un Kuzey Galleri işgal edip geçici olarak feth ettiği döneme tarihli ayrı bir bölüm vardır.

Dr. Ifor Williams Gwion'un *Cād Goddeu* şiirinin ortasında bu Triad'ın belirmesini sürpriz olarak değerlendirir:

"Dünyanın üç büyük hengâmesi –
Tufan, Çarmıha Geriliş ve Yargı Günü."

Bu dizeler Nash'in tercümesinden aldığım ve şiirde iki defa geçen dizelerin bir varyantına benziyor:

"Biri Tufan hikâyesi ile ilgili,
Ve Çarmıha Geriliş,
Ve yaklaşan Yargı Günü."

Dr. Williams'ın versiyonu, Herkül'ün Boibel-Loth hikâyesinde altın kapta sel içinde gidişi, –dağda kurban edilişi- yargılayışı ve kendini kanıtlayışıyla da çok mantıklı bir yere oturmaktadır. *Havarilerin Mezhebi* de gerçekte aynı eski hikâyedir; 'Kutsal Ruh'tan olma, Bakire'den doğmadır, acı çekmiş, çarmıha gerilmiştir; diriyi ve ölüyü yargılamaya gelecektir.'

Havariler'in Mezhebi'nin en erken Latince versiyonunun -ikinci yüzyılda yazmış olan Tertullian[1] tarafından alıntılanmıştır- esas olarak Mısır'da Gnostik bir Hıristiyan tarafından Herkül formülü üstüne senkretik olarak modellenmiş olması mümkündür. 'Kutsal Ruh'tan olma' ifadesi Gnostik ışık altında Tufan'a yapılmış doğrudan bir atıftır. Gnostik kuramda –Gnostikler mezheb olarak ilk defa İ.Ö. ilk yüzyılda ortaya çıkarlar- İsa, Tanrı'nın Kutsal Ruhu'nun belleğinde oluşur ve İbrani Kültür'e göre kadındır; *Yaradılış 1, 2*'ye göre 'Suların yüzünde hareket eder'. Bakire Meryem, vücuda gelme; insan şekline bürünme fikrinin fiziksel taşıyıcısıdır ve 'Mary' Gnostikler için 'denizin' anlamına gelir. Erkek Kutsal Ruh, Latin gramerinin –*spiritus* maskülendir- ve erken dönem Hıristiyanlığın dişi tanrı ve yarı-tanrılara olan güvensizliğinin bir ürünüdür. Erkek bir anadan doğma durumu mantıksızdır ve bu tüm Latin yazını içindeki tek örneğidir. Kutsal Ruh'un maskülinizasyonu *Yuhanna İncili*'ndeki ilk mektupta yer alan ve İsa'nın Tanrı Baba ile birlikte insana yardımcı ve teselli edici görevi yapacağını anlatan sözüyle desteklenir. *Yuhanna İncili*'nde aynı söz İsa'nın ağzından, kendisi gittikten sonra Tanrı'nın onlara bir paraklit (genellikle 'teselli eden' olarak çevrilir) yollayacağı şeklinde verilir. Bu paraklit eril bir isim; İsa'nın mistik anlamda ortaya çıkışıdır ve suların yüzünde hareket eden arkaik Ruh ile yanlış olarak tanımlanmıştır. Dilleri Yunanca olan Gnostikler, Kutsal Ruhu Sophia'yla, yani Bilgi ile tanımlarlardı ve Bilgi dişiydi. Erken Hıristiyanlık Kilisesi'nde Mezhep yanlızca vaftizde söylenirdi ve vaftiz o zaman, önceleri yetişkinler için yapılan, Hıristi-

1 Tertullian (Quintus Septimius Florens Tertullianus), 160-225 yılları arasında yaşamış Kartacalı din yazarı. Latince Hıristiyan metinlerini toplayarak geniş bir yazın kaynağı haline getiren ilk Hıristiyan yazardır. Latin Hıristiyanlığının (Katolik kilisesinin ve ondan türemiş Latin, Anglikan, Luteran, Presbiteryen ve diğer Protestan geleneklerinin ortaçağa kadar giden ortak özellikleriyle birlikte tümüne verilen ad) Babası ve Batı Teolojisi'nin kurucusu olarak anılır. (Çev.)

yanlık gizemlerinde bir kabul töreni niteliğindeydi. Vaftiz, Yunan gizemine katılmak için yapılan ilk hazırlığın – Druidik gizemlerde de olduğu gibi- Hıristiyanlar tarafından modellenerek uygulanmış halidir.

En ünlü gizemlerin yer aldığı Eleusis kasabasının adının, Attika Kralı Eleusis'ten geldiği söylenir. Eleusis, 'Görünme' ('Advent') anlamına gelir ve Hıristiyan gizemlerde Kutsal Çocuğun gelişini simgeler; İngilizcede Noel'i ve ondan sonra gelen dört haftayı da kapsayan zaman dilimidir. Eleusis'in annesi 'Oceanus'un kızı Daeira', 'Denizin Bilgesi'dir ve her yıl Kıbrıs, Paphos'ta denizden bakireliği yenilenmiş olarak çıkan Minos'lu Kumru-tanrıça Afrodit'le tanımlanır. Kral Eleusis aynı zamanda yaşamöyküsü Büyük Gizemler'de kutlanan –Eylül sonunda yapılan bir Hasat Şükran Günü- Mısır-Diyonisus'u için kullanılan başka bir isimdir ve babası kimi zaman Ogygus ya da Ogyges; Boeotia'nın mısır tarlalarını yutan büyük tufanda hüküm sürmüş olana Thebai Kralı olarak anılır. Yıllık Eleusis gizemlerinin erken bir evresinde Kutsal Çocuk; Denizden gelen ve Bilge Olan'ın oğlu, dini sır ve doktrinleri öğretenler tarafından üretilmiş, kutlamalara katılanların tapınısı için çoban şeklinde giyinmiş olarak sunulan bir karakterdir. Hasatta kullanılan ve bir *liknos*'a ya da sepetçi söğüdünden yapılan sepete oturtulur. Birbirlerine uyan Musa, Taliesin, Llew Llaw ve Romulus mitlerindeki ortak nokta çocuğun hep tufandan sonra saz ağacıyla kalafatlanmış bir sepet içinde nehir kıyısında bulunmuş olmasıdır. *Liknos*un sadece hasat sepeti, yemlik ya da beşik olarak değil, aynı zamanda harman savurma eleği olarak da kullanıldığından bahsedeceğiz. Yöntem, kuvvetli rüzgâr eserken buğdayı kürekleyip sepetlerden eleyerek saman tozunun uçarak tanelerden ayrılmasını ve yığın haline gelmesini sağlar. Gizemler büyük ihtimalle harman savurma-bayramı olarak ortaya çıkmıştır; çünkü buğday hasadından birkaç hafta sonra ekinoks rüzgârlarında yapılır.

Harman savurma-bayramı gizemlerinden geriye kalan Mayorka '*xiurell*'i ya da beyaz kil düdükleri olarak anılan ilginç nesnelerdir. Beyaz kilden, elle, geleneksel olarak denizkızı, kıvrılmış yılan, boğa başlı adam ya da uzun etekli kadın şekillerinde yapılan, kırmızı ve yeşil renklerle süslenen düdükler. Uzun etekli kadın figürü yuvarlak şapka içine sarılmış bir bebeği kollarında sallar, bazen kadın figürü bir çiçekle gösterilir. Bir ineğin boynuzları üstünde yükselen bir ay diski, tepeli şapka giymiş ve kollarını havaya tapınma biçiminde kaldırmış, boynuzsuz, kulakları dikilmiş, uzun bacaklı, burnu kısa bir hayvana binen bir adam betimlenir. Palma, Bonanova Köyü'nün halkı on iki Eylül'den sonra ilk Pazar gecesi dolaşmaya gittikleri tepede ayva dalları ve üvez ağacı dallarıyla dini bir festival kutlarlar (Bakire Meryem'in Kutsanmış Adının Bayramı) ve bu bayram 23 Eylül Eski Zaman festivaline çok benzer. Beyaz kil düdükler orijinal olarak Kuzey-Doğu harman savurma bayramı rüzgârlarını canlandırmak amacını güdüyor olmalı ve almanağa göre rüzgârlar bu mevsimde esmeye başlar. Ayın sonunda Atlantik Okyanusu'ndan ayın başında ekilmiş kış buğdayını ıslatacak olan yağmur bulutlarını getirirler. Ama unutulan bir şey var: Artık harman-savurma Mayorka'da her hasadın ardından yapılmakta ve herhangi bir festivalle kutlanmamaktadır. Yöresel olarak 'siren' adıyla anılan denizkızı, açıkça Eleusis'in (Daeira ile kadın ve bebek *xiurell* biçiminde gösterilen Mısır-Diyonisus) ay anası Daeira'yı (Afrodit); boğa başlı adam, Diyonisus'un yetişkin bir erkek olarak kendisini; şapkalı adam, Öğretmeni (Gran Mascara); küçük binici ise bindiği hayvan kestirilemese de, yine Diyonisus'u temsil etmektedir. Tanrıça'nın onuruna olan ayva, üvez dalları ve beyaz kil artık aynı zamanda Bakire Meryem'e dua etmek için kullanılmaktadır. Yılan rüzgârın kendisidir; çünkü arborikültüre sahip olan Mayorkalılar rüzgârı yılın sadece bu zamanında hoş karşılarlar; sıcak, tozlu ve

yağmurlu rüzgârdan Şeytan'dan korkar gibi korkarlar –derler ki, çiftçinin para çantası ağacın dalında asılıdır- ve düdük sesi *xiurell* mevsimi dışında duyulmaz. Çiftçi saban sürerken şarkı söyler, küçük çocuk okuldan eve koşar; gerisi ise *'furbis, flabis, flebis'*tir: *'Tiz üfle, uzun ağla'*. Bölüm Yirmi Dört'te Ak Tanrıça ve ıslık çalan rüzgâr ilişkisine daha çok yer vereceğiz.

"Kral Ogygus"un adı, Eleusis'in neden "Ogygiades" adıyla çağrıldığını açıklamak için icat edilmiştir. Aslında Eleusis adlı bir kral yoktur. Eleusis, Kutsal Çocuğun Görünmesi'dir. Ve Çocuk aslında Ogygus'un oğlu değil, Ogygia Adası Kraliçesi'nin, Kalypso'nun oğludur. Kalypso, ya Daeira idi ya da yine Afrodit; Deniz'in Bilgesi, suların yüzünde hareket eden ruh. Gerçekte Taliesin, Merlin, Llew Llaw ve Musa'nın[1] da orjinal versiyonunda olduğu gibi, Eleusis'ın babası yoktur ve babalık kavramı var olamadan önce bakire bir anneden doğmuştur. Ataerkil Yunanlar için bu utanç vericiydi ve ona 'Ogygus' ya da Hermes'i baba yaptılar. Ancak *liknosta* yığılan ve festivalde gösterilen kutsal fallus yüzünden daha çok Hermes bu rolü üstlenmiştir. Asma-Diyonisus'unda bir zamanlar babası yoktu. Doğumu daha erken döneme ait bir Diyonisus'a, Zehirlimantar-tanrısına aittir. Yunanlar mantarların ve uyuşturucu, zehirli etkisi olanlarının da topraktan diğer bitkiler gibi tohumdan büyüdüğüne değil, yıldırımla oluştuklarına inanırlardı. Atina, Korint ve Sikyon tiranları topraklarında Diyonisus tapınısını yasallaştırmış, ama orcileri kısıtlamışlar ve zehirli mantar yerine şaraba izin vermişlerdir. Dolayısıyla da Zehirlimantar-Diyonisus'u, Şarap-Diyonisus'una bağlanmıştır ve Theban'lı Semele'nin ve Zeus'un oğlu, Yıldırımın Efendisi'dir. Semele, Diyonizyak bir delirme içinde oğlu Pentheus'un başını koparan Agave'ın kız kardeşidir. Bilgin Gwion için

1 Sir Flinders Petrie Musa adının 'bir prensesin babası olmayan oğlu' anlamına geldiğini söyler.

Şarap-Diyonisus ve Mısır-Diyonisus tanınabilir biçimde İsa, Alpha'nın Oğlu; A harfini oğludur:

Buğday tanesinde zengin,
Ve akan kırmızı şarap
İsa'nın saf bedenidir,
Alpha'nın Oğlu.

Yaradılış II, 7'deki Talmudik *Targum Yerushalmi*'ye göre Yehova, dünyanın her köşesinden ve merkezinden toprak alıp, dünyanın bütün sularıyla karıştırarak Âdem'i yaratır. Toprağı alan melek Mikail'dir. Yahudi hahamlar, yeni kültleri aşkın Yehova'ya zıt düşen eski gelenekleri yok etmek yerine adapte etmeyi seçtikleri için bu usûl yeni Yehova kültlerine zarar vermiştir. Orjinal hikâye El Halilli Mikal'in (Mikail'in değil), yani Davut'un Krallık ünvanını rahibeleriyle evlenerek elde ettiği Tanrıça, Âdem'in dişi yaratıcısıdır. Davut, El Halil'de Mikal ile evlenir ve El Halil, üç eski kıtanın ve iki büyük denizin birleştiği noktada yer aldığından dünyanın merkezi olarak nitelendirilebilir. Eğer Mikail sürgün sonrası metinlerde yer almasa ve dolayısıyla da Yahudi geleneğin bir parçası olmasaydı, bunun yanında Kudüslü Cyril'in Budge tarafından *Çeşitli Kıptî Metinler*'de bastığı *Meryem Üstüne* adlı çalışmasında şu pasaj yer almasaydı, Mikal'ın Mikail ile bağlantılı bu kimliği zorlama bir açıklama olarak görünebilirdi:

> *İbrani İncili*'nde [Ebiyonitler'in kayıp bir incili, Aziz Matta'ya ait orjinal olduğu düşünülen incil] yazılana göre İsa dünyaya insanlara gelmeyi dilediği zaman İyi Baba Cennet'ten Mikail adlı kudretli bir güç çağırır ve İsa'yı onun korumasına verir. Ve dünyaya inen bu gücün adı Meryem'dir ve İsa rahminde doğmadan önce yedi ay kalır

İlk yüzyılda yaşayan mistik Esseni Ebiyonitleri, dişi bir Kutsal

Ruh'a inanırlar ve mezhebin Hıristiyanlığı kabul ederek ikinci yüzyılda Klementine Gnostikleri olarak gelişen kolu Bakire Meryem'i bu Kutsal Ruh'un kanalı olarak görmüşler, ona Mikail (Tanrı gibi Olan?) adını vermişlerdir. Dini inanışları, *Tanınma*[1] adlı bir romanla popülerleştirilen Klementinlere göre, tüm çağların tek doğru din anlayışı, Tanrı'nın Bilgeliği'nin vücuda gelmesi üstüne kuruludur ve Âdem ilki, İsa ise sonuncusudur. Gwion'un bu şiirinde yaradılışından sonra Havva onu canlandırana dek, Âdem'in ruhu yoktur.

Fakat *Hanes Taliesin* bilmecesine göre Kaleb, Yeşu'nun zamanında Kutsal Ruhu El Halil Vadisi'ne taşıdığı zaman Machpelah Tapınağında Anakim'in yerine geçmiştir. Machpelah, kayaya oyulmuş bir kehanet mağarası ve İbrahim'in türbesidir. Kaleb oraya onun gölgesine danışmak için gitmiştir. *Yaradılış*'ın rahip nitelikli editörü, bu türbeyi aynı zamanda Sare ve Yakub'un türbesi olarak tanımlar (*Yaradılış XXIII, 19; XXV, 9; L, 13*) ve *XXXV, 62; XXV,11*'de İshak'ında burada gömülü olduğu ima edilir. Yakup ile ilgili olan kısım çelişkilidir; çünkü *Yaradılış, L,11*'de Abel-Mizraim'de gömülü olduğu söylenir. Dahası, İshak aslen Beer-Lahai-Roi'de (*Yaradılış XXIV, 62; XXV,11*) yaşamıştır ve büyük ihtimalle de bir zamanlar orada bir tapınağı olmalıdır; çünkü Beer-Lahai-Roi 'Antilobun çene kemiğinin kuyusu' anlamına gelir. Eğer İshak bir *Boibalos* ya da Antilop-kralsa, kutsal çene kemiği – çene kemikleri kehanet tapınaklarının temel öğesidir ve anlaşıldığı kadarıyla da orada kahramanın göbek bağı ile birlikte saklanmaktadır - doğal olarak kuyuya ismini vermiştir ve yakınında bulunan kutsal bir mağara da sonunda Hıristiyan bir şapel olmuştur. Sonuç olarak ne İshak ve Yakup ne de 'karılarının' bu mağara ile bir iliş-

1 Voltaire Candide karakterini onun üstünden modellemiştir ve aynı zamanda da Milton'un *Areopagitica* ile birlikte John Skelton'un Şiirler'inde devamlı baskı hak eden bir karakter olarak ortaya çıkar.

kisi vardır. Ephron'dan alınışının (Ben Boibel-Loth'un bir 'Gücü' olduğunu öneriyorum) ve Heth'in Çocukları'nın hikâyesi genel olarak Hititler olarak kabul edilir. (*Yaradılış, XXIII*) Geç döneme ait olan ve birçok kez değiştirilen bu bölümde, Tanrıça Sare'nin (Sarah) müridleri ile İshak Kabilesi'nin Tanrıçası'nın müridleri arasında iyi bir ilişki olduğu ve Tanrıça Heth'in müridlerinin de müttefikleri olduğu (Hathor? Thetys?) aktarılsa da Sare, başka bir kabile tarafından Beer-Lahai-Roi'den sürülmüş, El Halil yakınında bir akıl hastanesi aramaya gelmiştir. Sare, Kahkaha Tanrıçası olduğuna ve evlatlarına da 'deniz kıyısının kumları gibi' olma kaderi biçildiğine göre, o da açıkça Afrodit tipinde bir Deniz-tanrıçasıdır.

Bu savı şiir mantığı içinde pekiştirmek için gerekli olan şey, Kaleb'in İbrani geleneği içinde yöresel Deniz-tanrıçasının bir temsilcisi olan Mikal adında biri ile evlendiğini gösterebilmektir. Ama daha iyisini yapmış ve Miryamla[1] evlenmiştir. (Talmudik gelenekte 'ne güzel ne de sağlıklı idi' diye bahsi geçer.) Bunu takip eden denklem şudur: Miryam I = Kutsal Ruh = Mikal = Mikail = Miryam II. Öyleyse Mikail, ilk Âdem'in yaradılışı için seçilmiş araçtır, El Halil toprağı ve

1 Benzer bir evlilik Yeşu ile Deniz-tanrıçası Rahab –İncil'de Fahişe Rahab olarak anılır- arasında geçer. Bu birleşme, *Sifre*'ye göre en eski Midraştır ve yalnızca kızları –Yeremya dâhil birçok peygamberin soyunun geldiği- olmuştur. Samuel'in annesi Hannah, Rahab'ta vücut bulur. Samule'in doğumunun hikâyesi 'Rahab'ın kızlarının' anasoydan gelen bir kâhin rahibe heyeti olduğunu ve ayinsel evlilikle Yeşu'nun Eriha üstünde hüküm hakkı kazandığını önermektedir. Rahab aynı zamanda Samuel ile evlendiğine ve dolayısıyla da Davut'un ve İsa'nın anasoyu olduğuna göre büyük ihtimalle Salmon Yeşu'nun evliliğinden sonra aldığı unvan olmalıdır; çünkü Yakup'un Kumru-rahibe Rahel'le [Rachel] evlenerek Ish-Rachel ya da İsrail [Israel] –'Rahel'in adamı' olduğu gibi, burada da bir kraliyet evliliği, yeniden doğuş, isim değişikliği ortaya çıkmıştır.

[*Midraş*, Yahudilik'te kutsal metinlerin haftalık sinagog toplantılarında okunması ve dinleyicilere ders olarak verilen eşlik eden açıklamalardan oluşan külliyat. Çoğulu, *Midraşim*. Sifre ise Midraş Halakhah'ta yer alan iki ya da On Emir'den beşincisi ve klasik İbrani incil metinlerine yapılan atıflardan oluşarak gelenek.(Çev.)]

deniz suyunu kullanmıştır; İsa da ikinci Âdem'dir ve Mikail ya da Miryam ('Deniz-tuzu'); Bakire Meryem de benzer şekilde onun yaradılış aracıdır.

İsa aynı zamanda 110. Mezmurdaki kehaneti karşılamış olarak kabul edilir:

> Yehova yemin etti ve tövbe etmeyecek: siz rahipler sonsuza dek Melçizedek mezhebine dâhil olacaksınız.

Bu, Aziz Paul'un *Yahudilere Mektubu*'nda daha geniş yer alır: İbrahim'i Kenan'da hoş karşılamış olan -burada İbrahim, İ.Ö. üç bin yılında Ermenistan'dan Filistin'e gelmiş kabiledir- Salem'in Kutsal Kralı Melçizedek (*Yaradılış* XIV, *18-20*) 'ne anası, ne babası vardı' diye geçer. 'Salem' genel anlamda Kudüs olarak kabul edilir ve Boibel-Loth'ta bulunmaktadır. Yüce Tanrı'nın rahiplerinden olan Melçizedek'e iltifat olarak konmuş olma olasılığı yüksektir. Ancak J. N. Schofield *İncil'in Tarihsel Geçmişi* adlı kitabında, başkenti Kudüs'e (Jerusalem; 'Kutsal Salem') –ki asıl Kudüs, El Halil olduğu için onlar bu şehre Yeni Kudüs derler- taşımış olduğu için El Halil Halkı'nın Davut'u bugüne dek hâlâ affetmediğini yazar. Talmud'da genel inanışa ters düşen ve El Halil'de Machpelah mağarasında gömülü olan Âdem'in vücuduna tapan (ruhuna danışan?) Melçizedekliler adında Yahudi bir mezhepten söz edilir. Eğer bu Melçizedekliler İncil'de annesi ya da babası olmayan yegâne karakter Âdem'e tapıyorduysalar, şüphesiz Melçizedek'in krallığını da annesiz babasız, topraktan doğan Âdem figürü ile tanımlamış olmalıdırlar. Âdem, 'kırmızı adam', Machpelah'ın asıl kâhin kahramanı gibi görünüyor ve büyük ihtimalle Kaleb, İbrahim'in gölgesine değil, -eğer Âdem ve İbrahim aynı kahramanın ünvanları değilse- Âdem'in gölgesine danışmaktadır. On

beşinci yüzyıl İbrani yorumcu Elias Levita,[1] Rahel'in babası Laban'dan çaldığı teraphim[2] hikâyesinde kehanet için kullanılan mumyalanmış kafalar olduğunu ve bunların içinde Âdem'in de başının bulunduğunu aktarır. Eğer bu doğruysa, *Yaradılış* öyküsü de El Halil'in bir kehanet tapınağının Kalebitler'den, Saul'un Benjamitleri tarafından alınışına atıfta bulunur.

Kaleb bir Edomite klanıdır. Bu da Âdem ile Edom'un birbiriyle tanımlanabileceği önerisini getirmektedir. İki kelime de aynı anlama gelir; 'kırmızı'. Fakat Âdem gerçekten Edom ise, Edomitler'in atası Esau'nun başının da El Halil'da bulunması beklenirdi ve aslında bu da *Talmud*'un sağladığı bir bilgidir. *Talmud*'da verilen yapay açıklama, Esau ve oğullarının Yakub'un Machpelah Mağarası'na gömülmesine Edomitlere ait olduğu için karşı çıktığını, ancak Yusuf'un, Yakup doğum hakkını Esau'ya sattıktan sonra artık Edomitlere ait olarak kabul edilemeyeceğini ilan ederek gerekli belgeler için Mısır'a adam yolladığını, ama sonunda Yakup'un oğullarının galip geldiği bir savaşın patlak verdiğini, Esau'nun başının tek bir hamlede aptal bir Dan'lı tarafından kesildiğini ve bedeninin de oğulları tarafından gömülmek için Seir Dağı'na götürüldüğünü, dolayısıyla da başının Yusuf tarafından El Halil'da gömülmüş olduğunu aktarır.

Melçizedek'in babasının olmaması anlaşılabilir. Ancak neden annesi olmasın? Belki de Musa, Llew Llaw, Romulus ve Giritli Zeus hikâyeleri bunu açıklayabilir. Her durumda çocuk doğar doğmaz annesinden ayrılıyordu. Dolayısıyla da annesi yoktu ve genellikle öğret-

1 Elias Levita, 1469-1549 yılları arasında yaşamış, hayatının çoğunu İtalya şehir devletlerinde geçirmiş, Nuremberg'li Rönesans Dönemi İbrani gramerci, yazar ve şair. (Çev.)

2 Teraphim, genel anlamda evlerde saklanan tanrı ya da idoller için kullanılan, İncil'de geçen İbranice çoğul bir kelimedir. Tam anlamı ve kökeni bilinmemektedir. Çoğul olmasına rağmen tekil nesneler için de kullanılır. (Çev.)

menlerine devredilmeden önce bir keçi, kurt ya da domuz tarafından emzirilirdi ve bu, anaerkinden babaerkine geçiş evresidir. Eleusis Gizemleri'nde Kutsal Çocuk çobanlar tarafından taşınır, annesi ya da bir bakıcı tarafından değil.

Yr Awdil Vraith'in yedinci ve sekizinci kıtaları şiirin en garip bölümüdür:

İki kere beş, on ve sekiz,
Kadın kendisi taşıdı
Kadın ve erkeğin
Karışmış yükünü.

Ve bir keresinde, saklanmadan
Habil'i getirdi dünyaya,
Ve Kabil'de işlenmiş
İlk Cinayeti."

Bu kıtalar anladığım kadarıyla Havva'nın kendi kendine ebelik yaparak yirmi sekiz çocuk dünyaya getirdiğini, sonra Kabil ve Habil'i doğurduğunu anlatıyor. Ancak bir kıta bastırılmış ve bu kıta açıkça bir Klementine senkretik kuramı olan Sethiyan sapkınlığını içeriyor olmalı. Sethiyanlar Seth'i, İsa'nın[3] erken bir vücuda gelişi olarak kabul

3 Sir E. A. Wallis Budge tarafından tercüme edilen, Etiyopyalılara ait *Meryem Anamız* efsanesinde Gnostik kuram açık olarak verilmiştir. Hannah, 'Şehadetin yirmi sütunlu tapınağı', Bakire Meryem'in annesi, kız kardeş triadlarından biridir. 'Bakire önce Seth'in bedenine indi, inci gibi parlayarak.'; daha sonra da Enos, Kenan...Jared, Hanuk, Methuselah, Lamech, Nuh...İbrahim, İshak, Yakup... Davut, Süleyman,...ve Joachim geldi. 'Ve Joachim karısı Hannah'a dedi ki, "Göğün açıldığını ve ordan gelen beyaz bir kuşun başımın üstünden geçtiğini gördüm." Şimdi buradaki kuş eski günlerdeki anlamına sahip olsaydı... O kuş biçiminde Yaşamın Ruhu ve ... Joachim'in kasıklarından inci geldiğinde Hannah'ın rahminde vücud bulan...ve Hannah'ın aldığı adıyla Meryem Anamız'ın bedenidir. Beyaz inci saflığı nedeniyle söylenmiştir ve beyaz kuşta

eder. Hatırlanacaktır ki, *Hanes Taliesin* bilmecesinde de Rhea hem Giritli Zeus, hem de Romulus'un annesi olarak belirir. Efsaneye göre birçok çocuğu olmuş, tüm çocuklarını aşığı Satürn yemiş, sonra en son çocuğu Zeus kaçıp kurtulmuş ve babasını hadım ederek kardeşlerinin intikamını almıştır. Gwion, Havva olarak tanımladığı Rhea'nın otuz çocuk annesi olduğunu ve en son Kutsal Çocuk Seth'i doğurduğunu ima eder. Otuz sayısı kesindir; çünkü 'Satürn'ün hükmü' otuz gün sürer ve kış gündönümü bayramı ile karışarak daha sonra Noel bayramına dönüşür. (Yule veya Noel) R harfi (Boibel-Loth'taki *Riuben, Rhea* ya da *Reu* ve Beth-Luis-Nion'daki *Ruis*), yılın son ayma verilmiştir. Sonuç olarak Satürn hükmü Hıristiyanlar'ın Noel döneminin karşılığı ve Kutsal Çocuğun doğumunun ön hazırlık dönemidir. Sir James Frazer, *Altın Dal'da* dördüncü yüzyıl martiri Aziz Danius üstüne yazdığı bölümde bu otuz günlük dönemin detaylarını verir. Klementinler, Âdem ve Havva'nın onurunu kirlettiği gerekçesiyle Orthodoks Cennet'ten Kovuluş hikâyesini reddederler. Gwion'da kendi versiyonunda kovuluşlarının tüm suçunu Şeytan'a yükler.

'On iki genç adam, dördü melek' (ör. evangeller), açıkça İsrail'in on iki kabilesidir ve dördü de Yeni Âhit'teki erken kanonlara ismini verenlerdir; Yusuf, Simeon (Simon), Judah (Jude) ve Levi (Matthew). Belki de Klementine senkretizminde Zodyak'taki on iki burcu da simgelemektedirler. Bu kıta dikkatli bir inceleme gerektirmektedir:

Süleyman buldu,
Babil Kulesinde.
Tüm bilimlerini,
Asya toprağının.

Meryem'in Eski Günler'den beri var olan ruhudur....Dolayısıyla inci ve kuş eşittir.' Meryem'in bedeni yoluyla inci ve beyaz kuşun ruhu vaftizde İsa'nın bedenine girmiştir.

'Babil'in düşüşünden sonra dillerin karışması', Babilli Yahudiler tarafından Babil'in ünlü *ziguratı* 'asma bahçelerinin' düşüşüne atıf olarak alınmıştır. Oysa Babil Kulesi'nden farklı olarak *ziguratın* yapımı tamamlanmıştır. Büyük olasılıkla mit, Deniz İnsanlarının Mısırlılaştırılmış metropolisi Byblos'un Indi-Germenik fethiyle linguistik anlamda karışması sonucu ikinci bin yılda ortaya çıkmış olmalıdır. Şüphesiz Babil'de 'dillerin saçmalaması' gerçekleşmiştir. Ancak ani bir felaketle başlamamış, en azından 'saçmalayanlar' resmî Asur dilinde birbirleriyle iletişim kurabilmişlerdir. Bybliyanlar'ın gerçekten şehir hücum altındayken sonunda bitiremedikleri devasa bir Mısır tapınağı yapmaya kalkıp kalkışmadıklarını bilmiyorum. Ancak eğer yaptılarsa, şansızlıkları doğal olarak ilahi kıskançlığa yorulmuş olacaktı.

Dahası, 'Asya' *Yaradılış*'ta Japhet, Nuh'un oğlu, olarak beliren, 'Pelasgların' Atlas ve Prometheus'u olarak anılan ana Iapetus'un adıdır. Dolayısıyla altıncı ve yirmidördüncü kıtadaki 'Asya Toprağı' Doğu Akdeniz'le eş anlamlı olarak kullanılmıştır, ama aslında daha doğru haliyle Güney Anadolu'dur. Byblos'un gerçek düşüşünden–birçok kez düşüp tekrar kurulmuştur-bin yıl kadar sonra hüküm sürmüş olan Kral Süleyman, Yahudilerin Gebal olarak tanıdığı dini sırlarını Byblos'tan öğrenmiş olabilir; çünkü Bybliyanlar ona Tapınağın yapımında yardım etmişlerdir. Bunun bahsi *1 Krallar,V,18*'de geçer, ama Onaylanmış Versiyonu'nda 'Gebal'in adamları', 'taş yerleştirenler' şeklinde yanlış tercüme edilmiştir.

> Süleyman ve Hiram'ın işçileri taşları yontmuş, Gebal'in adamları evi yapmak için gerekli kereste ve taşları hazırlamışlardır.

'Gebal', 'dağ yüksekliğinde' anlamına gelir. Byblos'un derin bilgeliği, –Yunanca 'kitap' ve İngilizce İncil (Bible) kelimesi Byblos'tan türemiştir- Essenilerin en çok borçlu olduğu peygamber gibi görü-

nen Hezekiel tarafından Hiram'ın Tyre'si ile karşılaştırılır. (*Hezekiel*, XXVII, 8-9). Tyre erken dönem bir Girit ticaret merkezidir. Süleyman tapınağını kesinlikle Ege tarzında, Lucian'ın *De Dea Syria* kitabında tarif ettiği Yüce Tanrıça'nın Hiyerapolis'teki tapınağına yakın benzerlik gösteren bir tarzda yapmıştır. Byblos'ta, İ.Ö. on dördüncü yüzyıldan itibaren yerleşmiş bir Danaan kolonisi vardır.

Kalebitlerin 'Âdem'i, Semitik isim *Edom* ('kırmızı') olarak yorumlamış olmalarına rağmen, El Halil'daki orjinal kahramanın Danaan Adamos, Adamas ya da Adamastos; 'Feth Edilemez', 'Merhametsiz' gibi Hades'e ait -annesi Ölüm Tanrıçası'ndan ödünç aldığı- Homerik lakaplarla anılan kahraman olması mümkündür.

Onuncu Bölüm

AĞAÇ ALFABESİ (1)

Beth-Luis-Nion'a ilk defa, Roderick O'Flaherty'nin bu alfabeyi sözlü olarak yüzyıllar boyu Druidik bir relik olarak aktarılmış olan Boibel-Loth'la birlikte verdiği *Ogygia* adlı çalışmasında rastladım. Sonraki dönemlerde yalnızca kehanet için kullanıldığı söylenen alfabe, beş sesli ve on üç sessiz harften oluşmakta, harfler bağlı oldukları ağaç ya da bitki isminin baş harfine karşılık gelmektedir:

Beth	B	Birch (Huş Ağacı)
Luis	L	Rowan (Üvez Ağacı)
Nion	N	Ash (Dişbudak Ağacı)
Fearn	F	Alder (Kızılağaç)
Saille	S	Willow (Söğüt)
Uath	H	Hawthron (Alıç)
Duir	D	Oak (Meşe)
Tinne	T	Holly (Çovanpüskülü)
Coll	C	Hazel (Fındık Ağacı)
Muin	M	Vine (Asma)
Gort	G	Ivy (Sarmaşık)
Pethboc	P	Dwarf Elder (Cüce Mürver)
Ruis	R	Elder (Mürver)
Ailm	A	Silver Fir (Gümüş Göknar)
Onn	O	Furze (Karaçalı)
Ur	U	Heather (Süpürgeotu)

Eadha	E	White Poplar (Beyaz Kavak)
Idho	I	Yew (Porsuk Ağacı)

Modern İrlanda alfabesindeki harfler de ağaçlardan gelmekte ve çoğu O'Flaherty'nin listesiyle uyuşmaktadır. Yalnızca *T, gorse* (katırtırnağı); O, *broom* (süpürge çalısı); ve *A*, karaağaç olmuştur.

Bu alfabenin sessiz harflerinin mevsimsel bir ağaç-büyüsü takvimini oluşturduklarını hemen anladım ve bu ağaçlar aynı zamanda Avrupa folklorunda önemli ve belirgin bir yere sahiptirler.

BETH'in B'si

Serinin ilk ağacı kendi kendine yayılan huş ağacıdır. Huş ağacı dalları tüm Avrupa'da sınır dövme töreni,[1] suçluları ve daha önce de delileri içlerinden şeytan çıkarmak amacıyla kırbaçlamak için kullanılmıştır. Gwion'un *Câd Goddeu*'de huş için 'silahlandı, ama geç' ifadesini kullanmasının nedeni, huş ağacının dallarının yılın geç dönemine kadar sertleşmemesidir. (Aynı ifadeyi söğüt ve üvez ağacı için de kullanır; çünkü bu ağaçlarda aynı biçim törensel kullanıma tâbidir.) Huş ağacı dalları aynı zamanda eski yılın ruhlarını kovmak için düzenlenen rustik bir ayinde de kullanılır. Romalı liktorlar[2] aynı mevsimde huş dallarını Konsül yerleştirme töreni esnasında taşırlardı. Her Konsülde on iki liktor vardı ve bu toplam on üç bölük ediyordu. Huş,

1 Sınır dövmetöreni (Beating the Bounds), halen bazı İngiliz ve Gal Kilisleri'nde Gang Days (Anglo Sakson Hıristiyanlığı'nda İsa'nın göğe yükseldiğine inanılan haftanın Pazartesi, Salı ve Çarşamba günleri ve o günlerde yapılan tören) döneminde yapılan çok eski dini bir gelenektir. Kilise papazı liderliğinde cemaatin bir grup yaşlı ve genç üyesi, nerede olduklarını bilmek ve topraklarının korunması için dua ederek kilisenin sınırlarını yürürler. (Çev.)

2 Roma Cumhuriyet ve İmparatorluk dönemlerinde imparatorluk yetkisine sahip magistraları korumakla görevli Romalı özel, sivil hizmet sınıfı. (Çev.)

başlangıcın ağacıdır. Gizemli mürver hariç, kesinlikle en erken yapraklanan orman ağacıdır -İngiltere'de 2 Nisan, finans yılının başlangıcıdır- ve İskandinavya'da huşun yapraklanışı tarım yılının başladığını işaret eder; çünkü çiftçiler bu ağacı İlkbahar buğdayını ekmek için rehber olarak kullanırlar. İlk ay kış gündönümünden hemen sonra, en kısa günün ardından uzama dönemine geçildiğinde başlar.

Alfabede on üç sessiz harf olduğuna göre, Britonlar'ın Blackstone tarafından tanımlanmış, yirmi sekiz günlük genel örf ve adet hukukundaki 'kameri' ayını ağaç ayı olarak nitelendirmek akla yatkın olacaktır. Daha önce de belirtildiği gibi, bir güneş yılında bu türde on üç ay ve artık bir gün vardır. Sezar ve Pliny, Druidik yılların kameri aylardan oluştuğunu aktarırlar, ancak ikisi de bu kameri ayın tanımını yapmaz. Bununla birlikte bu ayın yirmidokuz buçuk günden oluştuğunu, -dolayısıyla da bir yılda on iki tane olduğunu, on artı üç çeyrek artık gün olduğunu- kanıtlamanın bir yolu yoktur. İ.Ö. ilk yüzyıla ait olan 'Coligny Takvimi' kameri ay sistemi üstüne kuruludur, ancak artık Druidik bir takvim olarak kabul edilmemektedir. Pirinç tablet üzerine Roma rakamlarıyla yapılmış olan bu takvim günümüzde Erken İmparatorluk Dönemi'nde yörel dinin Romalılaştırılması sürecinin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Dahası, yirmi sekiz günlük ay tanımı sadece ayın Güneş'le olan bağlantısı doğrultusunda astronomik anlamda değil, aynı zamanda da mistik anlamda Ayın kadın oluşuyla ve bir kadının normal menstrüel döngüsü olan yirmi sekiz günlük evre[3] ['Menstrüeasyon' kelimesinin 'moon' (ay) kelimesi ile bağlantısı bulunmaktadır][4] ile örtüştüğü için doğrudur. Coligny sistemi büyük

3 Sağlıklı kadınlarda bile bu süreçgenel olarak düşünüldüğünden çok daha çeşitlidir ve yirmi bir ilâ otuz beş gün arasında değişir.

4 Ay ile menstrüel döngü arasında kurulan büyülü bağlantı, güçlü ve son derece yaygındır. Teselya'nın cadılarının kullandığı 'uğursuz çiy' anlaşıldığı kadarıyla ay tutulması esnasında bir genç kızdan alınmış olan onun ilk adet kanıdır.

ihtimalle Britanya'ya Claudian fethi sonucunda gelmiş olmalıdır ve Professor T. Glynn Jones' a göre, araya eklenen günler de Gal folkloründe yaşamıştır. Ayrıca en yüksek antik kültürün hem İrlanda hem Gal mitlerinde 'bir yıl ve bir gün' ifadesinin devamlı olarak kullanımı Beth-Luis-Nion Takvimi'nin 364 artı bir günden oluştuğunu önermektedir. Sonuç olarak Huş ayını 24 Aralık-20 Ocak günleri arasındaki dönem olarak değerlendirebiliriz.

LUIS'in L'si

İkinci ağaç, birçok farklı isimle alınan üvez ('Yaşam ağacı') ağacıdır. Salkım dallarının örülmüş ve taze yüzülmüş boğa derisi ile yayılmış hali, Druidler tarafından cinleri zor soruları cevap vermeye zorlamak için kullanılan en son yöntemdir. İrlanda dilinde bir insanın bilgi sahibi olmak için elinden gelen her şeyi yaptığını anlatan 'bilginin örülmüş dallarına dek gitmek' deyimi buradan gelir. Üvez ağacı aynı zamanda Britanya Adaları'nda cadıların her türlü büyüsü ve yıldırıma karşı koruyucu olarak kullanılırdı: Örneğin, büyü yapılmış bir at ancak üvez ağacından yapılma bir kırbaçla kontrol altına alınabilirdi. Karşılaşan iki düşman ordunun Druidleri, üvez ağacı dallarını tutuşturup büyülü sözler söyleyerek ruhları savaşa çağırırlardı.

Pliny'nin *Doğa Tarihi* adlı kitabında bu konu üstüne ayrılmış ayrı bir bölüm vardır ve adet gören kadının bu süreç içinde sahip olduğu iyi ve kötü güçlerin uzun bir listesi bulunmaktadır. Adet görmekte olan bir kadının dokunuşyla, asma, sarmaşık ve sedef otunu patlatabilir, mor renkli kumaşı soldurabilir, yıkama teknesindeki bir kumaşı, bakırı karartabilir, arıların kovanlarını terk etmelerine sebep olabilir, kısrakların taylarını düşürmelerine neden olabilir, ancak aynı zamanda da güneş doğmadan önce bir arazinin ortasından çıplak yürüyüp geçerek tüm zararlıdan kurtulunmasını sağlar, cinsel organını göstererek deniz fırtınasının dindirebilir, çıbanları, yılancık hastalığını, kuduzu ve kısırlığı tedavi edebilir. Talmud'da, adet gören kadın iki erkeğin arasından geçerse, birinin öleceği söylenir.

İrlanda romansı Fraoth'ta meyve veren büyülü üvez ağacı bir ejderha tarafından korunur, dokuz çeşit yemeğin yararına sahiptir ve yaraları iyileştirerek, kendisini yiyen insanın ömrüne bir yıl ekler. Diarmuid ve Grainne romanslarında üvez ağacı meyvesi, kırmızı fındık ve elma tanrıların yiyeceği olarak tanımlanır. 'Tanrıların yiyeceği' tanımı, kırmızı herhangi bir şeyi yeme tabusunun, sıradan halk insanının kırmızı zehirli mantar yeme tabusunun bir uzantısı olduğunu önerir ve aynı zamanda da Neron'nun alıntıladığı bir Yunan atasözü, zehirli krmızı mantarı da 'tanrıların yiyeceği' olarak tanımlar. Antik Yunanistan'da istakoz, domuz pastırması, kırmızı tekir balığı, kırmızı dut, kerevit gibi kırmızı renkli yiyecekleri yemek ölü onuruna yapılan festivaller dışında tabuydu. (Bronz Çağı'nda Britanya ve Yunanistan'da ölümün rengi kırmızıydı ve Prescelly Dağları ile Salisbury Düzlükleri'ndeki megalitik gömülerde kırmızı okra bulunmuştur.) Üvez ağacı (quick-beam) yaşam ağacıdır. Botanik adı *Fraxinus* ya da *Pyrus, Aucuparia,* bitkinin kehanet kullanımını anlatmaktadır. Başka bir ismi de 'cadı' ve cadı-asasıdır; bu asa eskiden metal kehanet okuma törenlerinde kullanılır ve üvez ağacından yapılmadır. Yaşam veren ağaç olduğu için zıt anlamda da kullanılmıştır. Danaan İrlandası'nda bir cesede saplanan üvez ağacından yapılmış kazığın hayaleti içeri hapsettiği ve Cuchulain dörtlemesinde üç cadının üvez dalları üstündeki bir köpeğe –Cuchulain'ın kutsal hayvanı- tükürerek öldürüşleri anlatılır.

Üvezin kehanet için kullanımı, Rügen'de ve diğer Baltık amber-adalarındaki –kehanet yerleri olarak kullanılmış bölgelerde- bulunmuş olan sürpriz büyük üvez çalılıklarını ve John Lightfoot tarafından 1777 tarihli *Flora Scotia*'da anlatıldığı gibi çok eski taş dairelerin etrafında bulunan üvez kalıntılarını açıklamaktadır. İkinci ay, 21 Ocaktan 17 Şubata kadar sürer. Önemli Keltik Candlemas bayramı bu ayın ortasında (2 Şubat) yapılır. Bu bayram yılın 'canlanışını' belirtmek için

kutlanırdı ve o gün ekinoks ile gündönümü arasına düşen dört günden ilki, Britanya Adaları'nda cadıların Şabat'ı kutladıkları gün, diğerleri ise Mayıs'ın Başlangıcı (May Eve), Lammas (2 Ağustos) ve yılın öldüğü Halloween (All Hallow E'en) bayramıdır. Bugünler 10. yüzyıl Cashel Başpiskoposu Cormac'ın bahsettiği İrlanda ateş-bayramlarıdır. İrlanda ve Highlands'de 2 Şubat çok uygun olarak Azize Brigit'in –eski Ak Tanrıça'nın- yaşam veren Üçlü Müz'ün günüdür. Üvez ağacının Candlemas ateş-bayramı ile bağlantısı Morann Mac Main'in *Ballymote Kitabı*'ndaki Ogham alfabesiyle gösterilir. Burada üvez ağacı için verilen şiirsel isim 'Göz Zevki'dir; adıyla *Luisiu*, ateş.

NION'un N'si

Üçüncü ağaç dişbudaktır. Dişbudak Yunanistan'da, Aka üçlemesinin ikinci tanrısı olan Poseidon'a, Mĕliae'ye ya da dişbudak-ruhlarına kutsaldır ve Hesiod'a göre Mĕliae, Kronos babası Uranüs'ü hadım ettiğinde fışkıran kandan doğmuştur. İrlanda'da Tortu ağacı, Dathi ağacı ve Usnech'in dallanan ağacı; Büyülü Ağaçlar'dan bu üçünün 665'te düşüşü, Hıristiyanlığın paganizm üzerindeki zaferini simgelemektedir ve hepsi dişbudak ağacıdır. Kutsal ağaç Creevna'nın devam eden soyu da yine dişbudak ağacıdır ve 19. yüzyılda Killura'da halen ayaktadır. Bu ağacın dalı boğulmaya karşı koruyucu bir tılsımdır. Patates Kıtlığından sonra Amerika'ya giden göçmenler parça parça yanlarında götürmüşlerdir. Britanya Folklörü'nde dişbudak ağacı yeniden doğumun ağacıdır. Gilbert White, *Selborn'un Tarihi* adlı kitabında güneş doğmadan çıplak çocukların sakatlanmaya karşı önlem olarak yarık, budanmış dişbudak ağacı dallarının arasından geçirilişini anlatır. Bu gelenek 1830'lara kadar Avrupa'nın uzak köşelerinde canlı kalmıştır. Anglesey'de yakın dönemde bulunmuş spiral süslemeli, erken ilk

yüzyıla tarihli bir Druidik asa da dişbudaktan yapılmadır. Woden, Wotan, Odin ya da Gwydion'a kutsal olan büyük dişbudak *Yggdrasill*, Ağaçların Savaşı bağlamında daha önce ele alınmıştır ve onu atı olarak kullanmıştır. Ancak Gwydion bu ağacı İskandinavya efsanesinin Üç Nornları[1] olarak Üçlü Tanrıça'dan altında adalet dağıtan olarak alır. Poseidon atların koruyuculuğu rolüne devam eder, ama Akalar denizi ele geçirince aynı zamanda da gemicilerin koruyucusu olur. Tıpkı kendisine tapınan insanlar denizi ele geçirince Woden'in aldığı rol gibi. Eski Galler ve İrlanda'da gemilerin kürekleri ve kaburgaları, atları hızlandırmak için kullanılan sopalar, ölümcül porsuk ağacının tercih edilmediği yerlerde dişbudaktan yapılırdı. Gwion'un bahsettiği dişbudak ağacının zalimliği, ağacın gölgesinin otlara ve tahıla olan zararını anlatır. Oysa tam aksine kızılağaç, gölgesinde büyüyen tahıla yararlıdır. Odin'in Rünik alfabesindeki tüm harfler dişbudak dallarından yapılmıştır; çünkü dişbudak ağacının kökleri diğer orman ağaçlarını boğar. Dişbudak deniz gücünün ya da denizde bulunan gücünde ağacıdır ve Woden'in diğer adı, Ygdrasill'in türetildiği 'Yggr', açıkça Yunanca 'deniz' anlamına gelen –tam olarak 'ıslak element' demektir– *hygra* kelimesiyle bağlantılıdır. Üçüncü ay sellerin ayıdır ve 18 Şubatla 17 Mart arasında geçer. Bu ilk üç ayda halen geceler günden uzundur ve güneş hâlâ gecenin koruması altındadır. Bu nedenle Tyrrhenianlar bu ayları kutsal yılın parçası olarak kabul etmezler.

FEARN'in F'si

Dördüncü ağaç kızılağaç, Bran'ın ağacıdır. Ağaçların Savaşı'nda

1 Nornlar, Kuzey Mitolojisi'nde insanların ve tanrıların kaderleri üstüne hükmeden, gelişleri tanrıların altın döneminin bitişini haber verdiği, Juton adı verilen dev bakireler olarak tarif edilmiş ilahi varlıklara verilen genel isimdir. En önemlileri Urğr, Verğandi ve Skuld'dur.

kızılağaç en ön safta savaşır -İrlanda'nın Ossinaik *Orman Ağaçları'nın Şarkısı*'nda[1] 'tüm ormanların şavaş-cadısı, savaşta en hararetli ağaç' olarak anılır- ve bu da F'nin Beth-Luis-Nion ve Boibel Loth'un ilk beş sessiz harfinden biri olduğunu anlatan bir ifadedir. Diğer yandan söğüt, kavak ve kestane gibi zavallı yakıt-ağaçları, kömür yakıcılar olarak ve en iyi kömürü verebilen olarak ödüllendirilir ve ateşle olan ilişkileri Branwen Romansı'nda gösterilir; Bran'in kızkardeşi'nin oğlu 'Gwern' (kaızılağaç), ateşte yanar ve İrlanda'nın ülke sınırlarında kızılağaç kesmenin cezası, kesenin evinin yakılarak yerle bir edilmesidir. Kızılağaç aynı zamanda da suyun bozucu gücüne karşı korumadır: Az derecede sakızımsı bir yapısı olan yaprakları kış yağmurlarına diğer yaprak döken ağaçlardan daha çok dayanır ve ahşabı çürümediği için su kanallarının ve kazıklarının yapımında kullanılır. Venedik'teki Rialto ve birçok ortaçağ katedrali, kızılağaç kazıkların üstüne kuruludur. Romalı mimar Vitrivius, kızılağacın Ravenna bataklıklarında geçit olarak kullanıldığını yazmıştır.

Kızılağacın Bran'la bu anlamdaki bağlantısı *Branwen Romansı*'nda

1 E.M. Hull'un *Gael'in Şiir Kitabı*'nda Standish O'Grady'nin tercüme ettiği şekliyle bulunmaktadır. Sevimli ancak bozulmuş bir versiyonu bugün Dartmoor'da korunmaktadır. Hangi ağaçların yakılıp yakılmayacağını anlatır:

Meşe-odunu iyi ısıtacak seni
Eski ve kuruysa
Çam-odunu güzel kokar
Ama kıvılcımları uçuşur

Huş-odunu çok hızlı yanar
Kestane zaten azdır
Alıç-odunu dayanmak için iyidir
Sonbaharda kesersen

Çobanpüskülü-odunu mum gibi yanar,
Yeşilken de yakabilirisin;
Karaağaç-odunu yanan keten gibidir
Ateşi görünmez.

Kayın-odunu kış içindir
Porsuk-odunu da öyle
Yeşil mürver-odunu suçtur
Satmak isteyen her adama

Armutla elmanın odunu
Hoş kokular verecek odana
Kiraz-odunu köpeklere karşı
Katırtırnağı çiçekleri gibi kokar

Dişbudak yumuşak ve gri,
İster yeşil ister yaşlı yak,
Rastladığın hepsini al
Ağırlığınca altına değer.

açık olarak verilir. İrlandalı Kral Matholwch'un domuz çobanları (kâhin rahipler) denizde bir orman görürler ve ne olduğunu tahmin edemezler. Branwen onlara gördüklerinin Kutsanmış Bran'in donanması olduğunu ve kendisinin intikanımı almak için geldiğini söyler. Gemiler sahilin açıklarında demirlidir ve Bran sığlıkta zorlukla yürüyerek getirdiği malları ve insanları karaya çıkartır. Büyülü bir tılsımla korunmasına rağmen nehre yatıp üstüne engeller yerleştirerek Linon Nehri'ne köprü kurar. Başka bir dille anlatırsak, kızılağaç kazıklarının üstüne önce bir dalgakıran sonra bir köprü yapılmıştır. Bran için 'Hiçbir ev onu barındıramaz' denmiştir. 'Hiçbir evin barındıramayacağı nedir?' bilmecesinin cevabı basittir: 'Üstüne yapıldığı kazıklar.' En erken Avrupa evleri göl kıyılarında, kızılağaç kazıklarının üstüne yapılırdı. Bir anlamda Bran'in şarkı söyleyen kafası mumyalanmış, -kutsal bir kralın kâhin başı- diğer anlamda da bir kızılağacın 'başı', yani adıyla en üst dalıdır. Yeşil kızılağaç dallarından iyi düdük yapılır ve arkadaşım Ricardo Sicre y Cerda'ya göre Pireneler'deki Cerdaña çocuklarının Katalanca söyledikleri geleneksel bir duaları vardır:

Berng, Berng, çık gel derinden
Ki ben sana tatlı tatlı düdük çaldırayım.

Bu dua, ağaç kabuğuna bir parça söğütle vurulup gövdesinden ayırmaya çalışılırken söylenir. Berng, (ya da Mayorka dilinde Verng) yine Bran'dir. Berng'e yapılan çağrılar Söğüt Tanrıçası adına yapılır. Ağaç kabuğunu ayırmak için başka bir kızılağaç parçası yerine söğüt kullanılması, bu çeşit düdüklerin yıkıcı rüzgârlar oluşturmak için –özellikle Kuzey'den- cadılar tarafından çalmışını hatırlatmaktadır. Müzik aletlerinde kullanılan nota delikleri de düdükler gibi yapıldığından, Bran'in şarkı söyleyen başı aslında kızılağaçtan yapılma bir kavaldır. Başın yedi yıl boyunca şarkı söylediği yer, Harlech'te Kale

kayasını geçince dönen bir su değirmenidir ve burası kutsal bir kızılağaç koruluğu için olası bir yerdir. Apollon'nun kaval çalan Marsyası kırbaçlaması hikâyesinin, kaval yapmak için kızılağaç kabuğunun gövdeden ayrılışının bir kalıntısı olması mümkündür.

Kızılağaç aynı zamanda çok eskiden İrlanda'da süt kovaları ve diğer sütlü yiyeceklerin saklanması için kap yapımında kullanılırdı. Kızılağacın *Ballymote Kitabı*'ndaki şiirsel adı, *Comet lachta* –'sütü koruyan'dır. Bu Bran-Kronos, kızılağaç ve Rhea-Io, beyaz ay-ineği bağlantısı önemlidir. İrlanda'da Io, *Glas Gabnach*, 'yeşil soyan' olarak tanınırdı; çünkü nehirlerce süt akıtsa da buzağı olmazdı. Bir günde tüm İrlanda'yı gezen yedi oğlu tarafından (tahminen haftanın yedi gününü temsil eden) korunan, uçan cüce-demirci onu İspanya'dan kaçırdı ve Gökada'ya *Bother-bó-finné*, 'Beyaz İneğin İzi' adını verdi. *Büyük Bard Akdemisi Tutanakları*'na göre Senchan Torpest'in karısının isteği üstüne Guaire'de öldürülmüş, Keating'in *İrlanda'nın Tarihi*'ne göre 528 yılında intikamı alınmıştır. Tüm İrlanda'nın Kralı Diarmuid, başka bir kutsal ineği öldürdüğü için oğlu tarafından öldürülmüştür.

Batı Okyanus'u ve Bran bağlantısı *Caer Bran* tarafından – Land's End'e bakan Britanya'daki en batı tepenin adı- kanıtlanmıştır.

Kızılağaç, Yunan ya da Latin mitlerinde nadir olarak geçer ve anlaşıldığı kadarıyla kâhin ağacı olarak Delphik defne tarafından yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak *Odiseus* ve *Aeneid*'te iki tane önemli atıf bulunmaktadır. *Odiseus*'da kızılağaç, adı geçen üç diriliş ağacından ilkidir ve -beyaz kavak ve selvi diğer ikisi- Atlas'ın kızı Kalypso'nun Elysian adası Ogygia'daki mağarasının etrafındaki orman kızılağaç ormanıdır. Bu orman geveze-kargaların, (Britanya'da Bran'a kutsaldır) şahinlerin ve baykuşların yuva yaptığı yerdir. Bu da güneş kahraman Phaëthon'un kız kardeşlerinin dönüşümünü anlatan Vergilius versiyonunu açıklar: *Aeneid*'de kardeşlerinin ölümüne ağlarlarken Euripides

ve Apollonnius Rhodius'un ilişkilendirdiği gibi kavak ormanına değil, Po Nehri'nin –açıkça bu da başka bir Eleysian adasıdır- kıyısında bir kızılağaç çalılığına dönüştükleri anlatılır. Yunanca kızılağaç için kullanılan kelime '*clēthra*' genel olarak *cleio*, 'kapatırım', 'hapsederim' anlamına gelir. Bu bağlantının açıklaması kızılağaç çalılığının kehanet adasının kıyılarında büyüyerek kahramanı içinde sakladığı olmalıdır. Kehanet adaları denizdeki adalar değil, orijinal anlamda nehir adalarıdır.

Kızılağaç, üç tür boya verdiği için kutlanmıştır ve kutlanmaktadır; kabuğundan kırmızı, yaprağından yeşil ve dallarından kahverengi. Bu renkler de ateş, su ve toprağı simgeler. Cormac'ın onuncu yüzyıl kullanılmayan terimler *Sözlüğü*'nde kızılağaç *ro-eim* olarak adlandırılmış ve 'yüzü kızartan' şeklinde yorumlanmıştır. Bu yorumdan Gal *Triadları*'nda yer alan 'kızıl lekeli kahramanlar'ın, kutsal kralların, Bran'in kızılağaç kültüyle bağlantısı olduğu çıkarsanabilir. Kızılağacın kutsal kabul edilmesinin nedenlerinden biri de kendisi beyaz olan ağacın kesildiği zaman insan gibi kızıl renkte kanıyormuş izlenimi vermesidir. Yeşil boya Britanya Folklörü'nde perilerin kıyafetleriyle ilişkilendirilir. Burada periler, yurtlarını kaybederek tepelerde ve ormanlarda yaşamaya zorlanmış erken kabileler olarak ve yeşil kıyafet de korunma olarak düşünülebilir. Ortaçağda ormanlarda yaşayanlar, kanun kaçakları da yeşil giyerlerdi ve bu rengin bu biçimde kullanımı çok eskiye dayanıyor gibi görünüyor. Ancak temel olarak kızılağaç, ateşin ağacıdır; ateşin toprağı sudan ayırma gücü. *Câd Goddeu*'da Bran'in tanınmasına yol açan kızılağaç dalı diriliş simgesidir ve tomurcukları spiral biçimlidir. Bu spiral sembolü çok eskidir ve en erken Sümer tapınakları olan 'hayalet evleri' gibi Uganda'da bulunan örnekleri de yanlarından spiral biçimli kazıklarla desteklenmektedir.

Dördüncü ay kızılağacın ilk tomurcuklandığı 18 Mart'tan İlkbahar Güneşi'nin kış sellerinin kuruttuğu 14 Nisan'a kadar uzanır. Bu, İlk-

bahar Ekinoksu'nu günlerin gecelerden daha uzun olduğu ve Güneş'in olgunlaşıp 'erkeklik' evresine ulaştığı dönemi içerir. Şiirsel anlamda dişbudak ağacı, Yılın Ruhu'nu sellerden kuru toprağa taşıyan sepet tekne ve küreklerse, kızılağaç da onun evini kış sellerinden çıkaran yığındır. Fearn (Bran) Yunan Mitolojisi'nde kendi kurduğu Argos'ta kahraman olarak tapınılan Mora Kralı Phoroneus olarak belirir. Heredot'un çağdaşı Lesbos'lu Hellanicus onu, ölmeden önce krallığını paylaştırdığı Pelasgus, Iasus ve Agenor'un babası olarak verir. Diğer bir deyişle Argos'taki tapını aktarılamayacak kadar eskidir. Argos'da bulunmuş olan Pausanias, Phoroneus'un Cerdo'nun kocası olduğunu (Müz olarak Ak Tanrıça) ve Nehir-tanrısı Inachus'la nimfa Melia'nın (dişbudak ağacı) çocuğu olduğunu yazar. Ağaç takviminde kızılağaç, dişbudak ağacının varisi olduğuna ve kızılağaçlar da nehir kıyısında büyüdüğüne göre bu uygun bir soyağacıdır. Pausanias, Phoroneus'un kimliğini Fearn ile sağlamlaştırıp, Prometheus efsanesini önemsemeyerek ateşi bulan olarak Phoroneus'u göstermiştir. Hyginus annesinin ismini Argeia ('göz kamaştırıcı beyaz') Ak Tanrıça olarak verir. Dolayısıyla Phoroneus da Bran ve diğer tüm kutsal krallar gibi o da Ak Tanrıça'dan doğmuş, onla evlenmiş ve sonunda öldüğünde onun tarafından gömülmek için hazırlanmıştır. Phoroneus'u hazırlayan da kendisinin de kurban sunduğu söylenen Ölüm-tanrıçası Hera Argeia'dır. Öyleyse Phoroneus, İlkbahar Ekinoksunda[1] kendisine Olimpiya'da

1 Ancak Atinalılar Kronos festivalini Temmuz başında, Cronion ya da Hecatombeion ('yüz ölü') ayında, aynı zamanda orjinal olarak Giritliler tarafından Nekusion (ceset ayı); Sicilyalılar tarafından Kronos'un karşılığı olan Hyacinth'tan gelen Hyacinthion olarak anılan ayda kutlarlardı. Arpa festivali Temmuz'a denk gelir ve Atina'da Kronos Sabazius, İlkbahar ekinoksunda toprağın üstünde beliren ve çoklu ölümünün hasat evinde neşeyle kutlandığı 'John Barleycorn'dur. Kızılağaçla olan ilgisi çok uzun süre önce yok olmuşsa da Atina'da Aslanların koruduğu, yazdönümü gelini ve Yunanistan'da meşenin kendisine kutsal olduğu Yılın Kraliçesi Rhea ile paylaştığı bir tapınağı bulunmaktadır.

Cronian Tepesi'nde kurban sunulan İlbahar Tanrısı Fearineus'tur. Şarkı söyleyen başı da belki, *Orephruoeis* adının kısaltılmış biçimi olan Orfeus'u anlatmaktadır; çünkü *Orephruoeis* 'nehir kıyısında büyüyen' anlamına gelmektedir, örneğin kızılağaç.

Akdeniz'in bazı bölgelerinde kızılağaç yerine kızılcık ağacı kullanılmış gibi görünmektedir. Latince adı *cornus*, ağacın kırmızı kiraz türü meyvesiyle beslenen Satürn ve Bran'a kutsal olan karga *cornix*'ten gelmektedir. Homer'e göre Circe domuzu da bu meyve ile beslenir. Ovid, ağacı Satürn çağında insanlara yiyecek sağlayan yenebilir meşe ile ilşkilendirmiştir. Kızılağaç gibi o da kırmızı boya verir ve Roma da şehir Romulus'un kızılcık ağacından yapılmış mızrağının atıldığı yerde kurulmuş olduğu için kutsaldır.

SAILLE'in S'si

Beşinci ağaç Yunanistan'da Hacate, Circe, Hera ve Persephone'ye Üçlü Ay-tanrıçasının tüm ölüm görünümleri olan ve cadılar tarafından çok güçlü bir biçimde tapınılan Yunanistan'da kutsal olan söğüt ya da sepetçi söğüdüdür. Culpeper'in *Tüm Bitkiler* [Complete Herbal] adlı çalışmasında söylediği gibi: "O Ay'a aittir". Kuzey Avrupa'da cadılarla olan bağlantısı o kadar kuvvetlidir ki, İngilizce 'witch' (cadı) ve 'wicked' (kötücül), aynı zamanda da 'wicker' (hasırcı) sözcüğü 'willow' (söğüt) kelimesinin karşılığı olan aynı eski kelimeden türemiştir. Çalı süpürgesi [Witch's besom] İngiliz köylerinde hâlâ dişbudak dalından bir kazığa, huş dallarının söğüt dallarıyla bağlanmasıyla yapılır. Huş ağacı dalları kullanılır, çünkü kötü ruhlar kovulurken bir kısmı süpürgede kalır; dişbudak ağacı boğulmaya karşı korumadır; –cadılar ancak süpürgelerinden ayrılıp hızla akan bir nehre atıldıklarında onlardan kurtulabillinir- süpürgenin dalları Hekate'nin onuruna sepetçi

sögüdü ile bağlanır. Druidik insan kurban etme ayinleri dolunayda hasır sepetlerle yapılıyordu ve cenazede kullanılan yontma taşlar sögüt yaprağı biçiminde yontuluyorlardı. Sögüt (Yunancada *helice*, Latincede *salix*) adını, Dokuz Müz'den biri olan Helicon'a Ay-tanrıçasının orciastik rahibesine vermiştir. Olasılıkla Apollon'dan önce Poseidon Müzler'in Lideri ve Delfi Kâhin'in koruyucusudur; çünkü bir Helicaen Ormanı Klasik Dönem'de hâlâ onun için kutsaldır. Pliny'e göre Zeus'un doğduğu Girit mağarasının dışında bir sögüt ağacı büyümüştür. Girit Gortyna'sına ait bir seri paraya dayanarak A.B. Cook, *Zeus* adlı kitabında bir sögüt ağacında elinde sögütten bir sepetle oturur şekilde betimlenmiş olan Europē'ın bir kartalla sevişiğini, onun yalnızca "geniş yüzlü Eur-opē" "Dolunay" değil, aynı zamanda da "Eu-rope" "büyüyen sögüt dalları", Amalthea'nın kız kardeşi Helice olduğunu öne sürer. Reddedilmiş sevgili olmanın göstergesi olarak sögütten yapılma bir şapka giymek aslında Ay-tanrıçasının kıskançlığına karşı koruma niteliğinde bir tılsımdır. Sögüt Ay-tanrıçası için birçok nedenden dolayı kutsaldır: Suyu en çok seven ağaçtır ve Ay-tanrıçası çiy ve nemi verendir; yaprakları ve kabuğu eskiden büyücülüğün sonucu olduğu düşünülen romatizmal ağrılara karşı etkili olan salisilik asit kaynağıdır. Tanrıça'nın ana orciastik kuşu olan dönerboyun kuşu veya yılan kuşu ya da guguk kuşunun eşidir. İlkbaharda göç eden ve yılan tıslaması gibi bir ses çıkaran, sırt üstü dal üstüne yatan, sinirlenince ibiğini şişiren, boynunu kıvıran, karınca yiyen, beyaz yumurtalar yumurtlayan ve tüylerinde Antik Yunanistan'daki kâhin yılanlar gibi v şekilli işaretleri olan bu kuş daima sögüt ağacına yuva yapar. Dahası *liknos* ya da sepet eleği adı verilen ve çok eskiden harman savurmada kullanılan elekler de sögütten yapılırdı. Kuzey Berwick cadılarının Kral I. James'e cadı şabatında denize gittiklerini itiraf edişlerindeki savurma elekleri, 'kalburlar' ['riddles'] sögütten yapılma bu tür eleklerdir. Delfi'de bu-

lunan ve Polygnotus'a ait olan ünlü bir resim, Orfeus'un Persephone Ormanı'ndaki söğüt ağaçlarına dokunarak mistik güzel söz söyleme yeteneğini kazanışını gösterir; bununla *Orman Ağaçları Şarkısı*'ndaki uyarıyı karşılaştıralım: 'Söğüdü yakma, şairlere kutsal olan bu ağacı.' Söğüt büyünün ve yılın beşinci ağacıdır. Roma tanrıçası Minerva için beş (V) kutsaldır. Bu ay 15 Nisan'dan 12 Mayıs'a kadar sürer. Orciastik âlemleri ve büyülü çiyiyle ünlü olan Mayıs Günü de ayın ortasına denk gelir. Genelde erken Nisan dönemine denk gelen Palın Sunday bayramında solgun söğüt dalları taşıma geleneği büyük olasılıkla aslında söğüt ayının başlangıcına ait bir gelenektir.

UATH'ın H'si

Altıncı ağaç alıç, akdiken ya da mayıs ağacı olarak bilinir ve adını Mayıs ayından alır. Genel olarak uğursuz bir ağaçtır ve İrlanda Brehon Kanunları altında belirdiği adıyla *sceith*, anlaşıldığı kadarıyla Hindo-Germanik *sceath* ya da *sceth* kelime kökleriyle bağlantılı 'zarar' anlamına gelen bir kelimedir. İngilizcedeki *scathe* (zarar) ve Yunancadaki *a-scethes*, scathless (zarar görmemiş) kelimeleri buradan türemiştir. Antik Yunanistan'da Britanya'da da olduğu gibi bu ay, insanların eski kıyafetlerle gezdiği aydır. 'Uğursuz ay bitene dek yeni elbise giyme' atasözü bu geleneğe atıfta bulunur, zorunlu olarak İngiliz ikliminin çeşitliliğine değil. Bu atasözü Kuzeydoğu İspanya'da Paskalya zamanı çoktan yerleşmiş sıcak havada da kullanılır. Aynı zamanda Mayıs ayında cinsellikten de uzak durulur ve Mayıs ayının evlilik için uğursuz bir ay olduğuna inanılırdı. Yunanistan ve Roma'da Mayıs ayı, tapınakların süpürülüp temizlendiği, tanrı imgelerinin yıkandığı, yazdönümü festivalinin hazırlık dönemidir. Yunan tanrıçası Maia adını –İngiliz şiirinde 'her daim genç ve güzel' olarak betimlense de-

kötü kapli acuze, ruhları cehenneme taşıyan Hermes'in annesi 'büyükanne' *maia*dan almıştır ve aslında o da fark edilebileceği gibi Cardea adı altındaki alıç ağacıyla büyü yapan Ak Tanrıça'dır. Düğünler tanrıçaya nefret dolu geldiğinden Yunanlar uğursuz ay başlamadan önce düğünlerde onu alıç ağacından yakılmış beş meşale ve beş alıç ağacı tomurcuğuyla yatıştırırlardı.

Roma Soruları'nda Plutarch şunu sorar: 'Neden Romalılar Mayıs ayında evlenmezler?' Ve doğru cevabı da verir: 'Nedeni bu ayda en büyük anma törenlerinin yapılması değil midir?' Bu ayın, kuklaların '*argeioi*'nin (beyaz adamlar) Satürn'e kurban edilmek için nehre atıldığı ay diye adlandırdığını açıklar. Ovid, *Fasti*'de Jüpiter'in rahibeleri tarafından kendisine kızının evliliği hakkında verilmiş bir kehanetten söz eder; 'Haziran'ın ortasına dek gelinler ve kocaları için şans yoktur. Vesta Tapınağından süpürülenler sarı Kereste ile denize indirilinceye kadar ben yas tutmamın sembolü olarak kestiğim saçlarımı taramamalı, tırnaklarımı kesmemeli ve kocamla evlenmeden birlikte yaşamamalıyım, o Jüpiter rahibi olsa da. Acele etme. Evlilikte kızının bahtı daha açık olacak Vesta'nın ateşi temiz ocakta yanınca.' Uğursuz günler 15 Haziran'da bitiyordu. Yunanistan'da uğursuz ay biraz daha erken başlayıp biterdi. Beşinci yüzyılda yaşamış din tarihçisi Gazze'li Sozomen'e göre El Halil'deki Terebinth Festivali de aynı zamanda, aynı kıyafet ve seks tabularıyla, yine kutsal imgelerin yıkanması ile kutlanmaktadır.

Gal Mitolojisi'nde alıç, Devlerin Kötü Kalpli Şefi Yspaddaden Penkawr, Olwen'in babası ('Beyaz İzden Olan') -Ak Tanrıça'nın başka bir adı- olarak karşımıza çıkar. *Olwen ve Kilwych'in Romansı*'nda Kilwych'e bu ad verilmiştir; çünkü domuz yuvasında bulunmuştur. Alıç Dev, Kilwych ile Olwen'in evlenmelerine her şekilde engel olur; her biri ele geçirilmesi imkânsız on üç hazineden oluşan bir çeyiz ister. Dev,

dokuz kapıcının ve dokuz bekçi köpeğinin koruduğu bir kalede yaşar ve bu da alıç ayında evliliğe karşı olan tabunun gücünü temsil etmektedir.

İrlanda'da bir alıç ağacının imhası en büyük cezayı beraberinde getirir. On dokuzuncu yüzyıla ait iki olay E.M. Hull'un *Britanya Adaları Folkloru* adlı çalışmasında anlatılır. Ceza kişinin hayvanlarının ve çocuklarının öldürülmesi ve tüm parasına el konmasıdır. Mr. Vaughan Cornish, ayrıntılı ve zengin çalışması *Britanya Adaları'ndaki Tarihi Diken Ağaçları*'nda Goidelik bölgelerde kuyular üstünde büyüyen alıç ağaçlarını anlatırken Wicklow Bölgesi'nde Tin'ahely'deki Aziz Patrick olayından bahseder: 'Müridler 4 Mayıs'ta toplandılar. Kuyu etrafında gereken şekilde daireler yapıldı ve müridlerin kıyafetleri yırtılarak dikene asıldı'. Ve ekliyor: 'Bu Azize Monica Günü, ama bir bağlantısı var mı bilmiyorum'. Basitçe, Azize Monica Günü, Yeni Tarz, 15 Mayıs'la ilşikili iken, bu Eski Traz'daki tören daha yeni başlamış olan Alıç ayının onuruna yapılmıştır. Müridlerin kıyafetleri yas ve tanrıyı yatıştırma göstergesi olarak yırtılmıştır.

Öyleyse alıç ağacı, mecburi kılınmış namusun ağacıdır. Ay 13 Mayıs'ta, ilk çiçeklenme döneminde başlar ve dokuz Haziran'da biter. Dikenin çileci kullanımı –ki bu Tanrıça Cardea kültüne karşılık gelir- daha sonraki orciastik kullanımından –Tanrıça Flora kültüne karşılık gelen- aynı zamanda da Mayıs Sabahı at binmeye ve çiçek açmış alıç dalları toplamaya çıkma geleneğinden ayrılmalıdır. Alıç ağacı tomurcuğu –birçok erkek için- kadın cinselliğini hatırlatan bir koku yayar; bu nedenle Türkler çiçeklenmiş dalı erotik sembol olarak kullanırlar. Mr. Cornish, bu Flora kültünün Britanya Adaları'na geç birinci yüzyılda getirildiğini, dahası Devrim zamanında Püritanların Eski Noel Günü'nde (5 Ocak, Yeni Tarz) Glastonbury Dikeni'ni eğlence olarak kestiklerini kanıtlamaktadır. Glastonbury keşişleri bu ağacı korumayı

sürdürerek Aramatyalı Yusuf'un asası ile ilgili bir hikâye geliştirmişler ve Dikenli Tacı, normal olarak Mayıs Günü'ne (Eski Tarz) kadar yetişmeyen alıç ağacı tomurcuğunu orciastik kullanımından uzak tutmak için kullanmışlardır.

St. David Katedrali'ndeki Eski Çalı'nın orciastik bir alıç olması muhtemeldir; çünkü bu David'in gizemli doğum hikâyesini açıklar.

DUIR'in D'si

Yedinci ağaç meşedir. Meşe Zeus'un ağacı olduğu gibi, Jüpiter'in, Herkül'ün, Dagda'nın (eski İrlanda tanrılarının şefi), Thor'un ve tüm diğer Gökgürültüsü-tanrılarının ve şu ana kadar da 'El' olduğu sürece Yehova'nın ve Allah'ın. Meşe ağacının kraliyet mertebesi, açıklanması gereken bir durumdur: Çoğu insan Sir James Frazer'ın Yaz Dönümü'nde meşe-kral Nemi'nin kurban edilişiyle ilgili olan *Altın Dal* savı ile tanışıktır. Yaz dönümü ateşinin yakıtı daima meşedir; Roma'da Vesta ateşi her zaman meşe ile beslenir, iki dalın sürtünmesiyle yakılan ateşte tutuşturma her zaman meşe odunu ile yapılır. Gwion *Câd Goddeu*'de 'Kapının sağlam Bekçisi, adı her dilde' dediği zaman anlatmak istediği kapıların geleneksel olarak en sert ağaçtan, meşeden yapıldığıdır. Beth-Luis-Nion alfabesinde 'Meşe' anlamına gelen 'Duir', Eski Goidelikte *dorus*, Latincede *foris*, Yunancada *thura*, Almancada *tür* olmak üzere birçok Avrupa dilinde 'kapı' anlamına gelir. Bu kelimelerin hepsi Sanskritçe *Dwr* kelimesinden türemiştir ve İbranice harf D, *Dalet (Daleth)* kapı demektir. Orjinal olarak 'l' harfi aslında 'r'dir. Yaz dönümü, dayanıklılık ve zafer ağacı meşenin çiçeklendiği dönemdir ve dişbudak ağacı için de söylendiği gibi 'şimşek ışığına kur yapar' denir. Köklerinin yerin çok derinlerine indiğine, dallarının çok yükseklere uzandığına inanılır -Vergilius bundan bahsetmektedir – ve

bu da onu yasaları hem Cennette hem de Yeraltı'nda hüküm süren bir tanrı sembolü haline getirir. Dişbudak-tanrısı Poseidon ve meşe-tanrısı Zeus bir zamanlar şimşeklerle silahlanmışlardır. Ancak Akalar Aeolyalıları yendiği zaman Poseidon'un şimşekleri balık mızrağı biçimine dönüştürülmüş ve Zeus şimşek üstünde hakkı olan tek tanrı olmuştur. Meşe kâhinlerinin Yunanistan'a Akalar tarafından getirildiği ve aslında orjinal olarak önceden kehanet ayinlerinde kayına danıştıkları, Yunanistan'da kayın bulamayınca en yakın karşılığına, *phegus* adını verdikleri meşe ve yenebilir meşepalmuduna döndükleri öne sürülür. Bu isim de daha önce belirtildiği gibi *fagus* ile aynı kelimedir ve Latince kayın anlamına gelir. En azından Dodona'daki kehanet ağacı *drus* değil, bir *phegos*tur ve Appollonius Rhodius'a göre kehanet gemisi *Argo*'nun büyük bölümü bu ağaçtan yapılmıştır. Ancak büyük ihtimalle Dodona kâhini Akaların gelişinden yüzyıllar önce vardı ve Heredot, Mısırlı rahiplerin otoritesi altındaki siyah kumru, Zeus'un Libya Çölü Ammon'daki meşe kehanet kültü ve Dodona'daki Zeus'un yaşıtı olduğunu söylerken haklıdır. Profesör Flinders Petrie, üçüncü bin yılın ortalarına kadar Libya ve kıta Yunanistan'ı arasında kutsal bir birlik olduğunu öne sürer. Ammon meşesi Garamantes kabilesinin koruması altındadır: Yunanlar ataları Garama'yı 'insanların ilki' olarak tanıyorlardı. Ammon'lu Zeus da, koçbaşlı Osiris'e benzeyen, yine koçbaşlı bir çeşit Herkül'dür ve koçbaşlı Mısır Teb Güneş-tanrısı Amen-Ra da Herodot'a göre siyah kumruların Ammon ve Dodona'ya uçtuğu yerden gelmektedir.

Adını Jüpiter meşe-tanrısından alan bu ay da 10 Haziran'da başlar ve 7 Temmuz'da biter. Ortagünü Aziz John Günü'ne, 24 Haziran'a denk gelir ve bugün meşe kralının canlı canlı yakılarak kurban edildiği gündür. Kelt yılı ikiye bölünmüştür ve göründüğü kadarıyla, meşe kralın onuruna yapılan yedi günlük ölüyü bekleme ya da cenaze bay-

rarnı ardından ikinci yarısı Temmuz'da başlamaktadır.

Sir James Frazer da Gwion gibi 'kapı' [door] kelimesinin tüm Hint-Avrupa dillerindeki benzerliğine dikkat çekmiş ve Janus'un iki tarafı da işaret eden başıyla 'kapının sağlam bekçisi' olduğunu göstermiştir. Ama genelde olduğu gibi savını gereğince ısrarla savunmaz. Meşe ayının tanrısı olan Duir iki tarafa da bakar şekildedir; çünkü yeri yılın döndüğü zamandadır ve bu da onu ölümünden sonra Tanrıların kapı bekçisi olan Meşe-tanrı Herkül ile tanımlar. Aynı zamanda da Britanya tanrısı *Llyr* veya *Lludd* ya da Nudd, bir çeşit deniz tanrısı, -örneğin denizci Bronz Çağı insanlarının bir tanrısı gibi- Creiddylad'ın (Cordelia) 'babası' aslında Ak Tanrıça'nın başka bir görünümüdür. Monmouth'lu Geoffrey'e göre Leicester'da (Leircestre) Llyr'ın mezarı Janus onuruna yapılmış bir mezardır:

> Cordelia, Krallığın hükümetini ele aldığında babasını Leicester'da (Leircestre) Sore nehrinin altında bir mezara gömer ve burası aslında tanrı Janus için yapılmış bir mezardır. Ve şehrin tüm işçileri bu festivalin yıl dönümündeki törenle yıllık görevlerine başlar.

Llyr Roma öncesi döneme ait bir tanrı olduğundan bu açıklama, Janus gibi onun da iki başlı olduğunu ve Yeni Yıl'ın koruyucusu olduğunu söylemekle aynı şeydir. Ancak Keltik yıl yazın başlar, kışın değil. Geoffrey yas festivalini tarihlendirmiyor, ama büyük ihtimalle Haziran sonu yapılıyor olmalı.

İngiliz köylerinde eski 'Ölü Bekleme' [Wake] törenleri ve işçi bulma için düzenlenen festivaller, Mart ve Ekim ayları arasında, yörel aziz gününe göre çeşitli zamanlarda yapılırdı. ('Bunbury'de Ölü Bekleme törenleri zamanında çavdar ve yonca kesmeye hazır; Wrenbury'de ise, o dönemde elmalar olgunlaşmış olamlıdır' İngiliz Dialekt Sözlü-

gü.) Ancak orjinal olarak hepsinin Lammas'da, saman ve tahıl harmanı arasında yapılması gerekir. Ölü Bekleme törenlerinin ölü Kral'a yas tutmak için yapıldığı On Yedinci Bölüm'de doğrulanacaktır. *Lughomass*'ın Anglo-Sakson biçimi, Tanrı Lugh ya da Llew onuruna yapılan törensel (mass) toplantılardır ve buğday hasadı ile Buğday-kralın öldürülüşüne atıfta bulunmak için 'somun-törenleri' diye adlandırılır. ['Hlaf-mass' ya da 'loaf-mass'.]

Llyr'e Janus olarak yapılmış kabul ettiğim atıf, Merlin'in kâfir Kral Vortigren ve Druidleri için bulunduğu kehanetin kapanış paragrafında yer alan ve Monmouth'la Geoffrey tarafından aktarılan bölümdür:

> Bundan sonra Janus'un asla bir daha rahipleri olmayacak. Kapısı kapanacak ve o Ariadne'nin sığınağında kalacak.

Diğer bir deyişle, meşe-kültüne dayalı eski Druidik din Hıristiyanlık tarafından silinip atılacak ve kapı, -tanrı Llyr- Arianrhod Kalesi, *Corona Borealis*'te unutularak çürüyüp gidecek.

Bu açıklama bize Romalı Janus ile Dördüncü Bölüm sonunda bahsi geçen ve Roma Alba Longa'dan gelen Menteşelerin Tanrıçası olarak Ak Tanrıça Cardea arasındaki ilişkiyi anlamak için ipucu sağlamaktadır. O, yılın dönüşünün menteşesidir. Ancak Etrüsk yılının değil, eski Latin yılının. Ve ne kadar önemli olduğu İngilizcede yüksek önem belirtmek için kullandığımız Latince sıfat *cardinalis* ile belirtilmiştir. Bu niteleme aynı zamanda dört ana rüzgâr içinde kullanılır; çünkü rüzgârlar Klasik Dönem'e kadar yanlızca Yüce Tanrıça'nın hükmü altında kabul edilmiştir. Cardea olarak Kuzey Rüzgârı'nın ardındaki Göksel Menteşe'ye hükmeder ve bu Varro'nun *De Re Rustica*'sında açıkladığı gibi Evren'in döndüğü değirmen taşıdır. Bu kavram en net biçimiyle, dişi devler Fenja ve Menja'nın soğuk kutup gecesinde, Ak Tanrıça'nın yaratma ve yok etme eğilimlerine övgü olarak duran

devasâ değirmen taşı Grotte'yi döndürdüklerini anlatan Norse *Edda*'da belirir. Kuzey Mitolojisi'nde diğer hikâyelerde dokuz-katlıdır: Norse sosyal sisteminin mucidi kahraman Rig'in –diğer adıyla Heimdall- annesi olan dokuz dişi dev de benzer şekilde kozmik değirmeni döndürürler. Belki de Janus orjinal halinde çift başlı değildi: Bu özelliğini Carmentalia'da, erken Ocak ayında Carmenta Festivali'nde kendisine 'Posvorta ve Antevorta' diye –'O, hem arkaya hem öne bakandır'- tapınılan Tanrıça'dan ödünç almış olabilir. Ancak, Kilikya'daki bir Girit kolonisi olan Mallos'tan bahseden erken bir kayıtta uzun saçlı ve kanatlı bir Janus belirir. Bu Janus güneş-kahraman Talus'la tanımlanır ve aynı para üstünde bir boğa başı betimlemesi de vardır. İ.Ö. beşinci yüzyıla ait benzer paralarda elinde sekiz ışınlı bir disk ve çift başından çıkan ölümsüzlük spirali bulunur.

Şimdi artık sonunda Arianrhod Kalesi ve 'Üç element arasında hareketsiz dönen' ifadesi üstüne öne sürdüğüm savımı tamamlayabilirim. Kutsal meşe-kral yaz dönümünde öldürülerek Ak Tanrıça'nın hükmü altındaki Corona Borealis'e dönüştürülür ve bu durumda da tam Kuzey ufkunda 'batar' şekle bürünür. Fakat Apollonnius Rhodius'un Orfeus'a atfettiği şarkıdan biliyoruz ki, Dönen Evren'in Kraliçesi Eurynome –diğer adıyla Cardea- Giritli Rhea ile özdeştir. Dolayısıyla Rhea, değirmenin milinde yaşamış ve Gökada'da böylece hareket etmeden dönmüştür. Bu da sonra gelen mitolojik gelenekte kutsal kralın ona hizmet etmek için Kale'ye değil, Değirmen'e gittiğini önermektedir. Samson'da kör edildikten ve gücünü yitirdikten sonra Delilah'ın hapisane-evinde değirmen çevirir.

Değirmen'in Tanrıçası'nın başka bir adı da, Arkadia'da dişi ayının kendisine kutsal olduğu Artemis Calliste ya da Callisto (En Güzel olan) idi. Atina'da Artemis Brauronia Festivali'ne on ve beş yaşlarında iki kız çocuğu, Ay'ın onuruna safron sarısı cübbeler giydirilerek,

kutsal ayıların rolünü üstlenirlerdi. Büyük Dişi-ayı ve Küçük Dişi-ayı halen bugün değirmeni döndüren iki takımyıldızın adıdır. Yunancada Büyük Ayı Callisto'nun bir diğer adı da *Helice*'dir ve hem 'dönen', hem de 'söğüt dalı anlamına' gelir. Aynı zamanda da, söğüdün aynı Tanrıça'ya kutsal olduğunu hatırlatan bir ayrıntı.

Altıncı Bölüm'ün kapanışında Gwyn bağlamında meşe-kültünün Britanya'ya İ.Ö. 1600-1400 yılları arasında Baltık'tan geldiği fikri için verilen kanıt, Duir'in ilkesel ağaç olduğu Beth-Luis-Nion sekansının İ.Ö. 1600 yılından önce gelişmemiş olduğunu, ancak üvez, söğüt, mürver ve kızılağacın kutsal olarak kullanıldığını göstermektedir. Gwyn, 'Beyaz Olan', Llyr ile Lludd'ın oğludur, babasının onuruna tekne biçimli bir meşe-tabuta gömülmüştür ve bir çeşit Osiris olarak da -düşmanı 'Scorcher'ın Zafer oğlu' da bir çeşit Seth'tir- Kral Arthurla tanımlanır hale gelmiştir. İsmi Britanya'daki birçok eski kasabanın adındaki ön ek Win'in kaynağıdır.

TINNE'in T'si

Sekizinci ağaç çobanpüskülüdür [holly] ve Temmuz'da çiçeklenir. Çobanpüskülü orjinal olarak bir İrlanda hikâyesi olan *Gawain ve Yeşil Şovalye Romansı*'nda karşımıza çıkar. Yeşil Şövalye, sopası çobanpüskülü çalısından olan ölümsüz bir devdir. O ve İrlanda versiyonunda Cuchulain olarak beliren Sir Gawain, tipik bir Herkül, Yeni Yıl'da alternatif olarak –yani yazdönümü ve kış dönümünde- birbirlerinin başını kesmek için bir anlaşma yaparlar, ama sonuçta Çobanpüskülü Şövalyesi, Meşe Şövalyesi'ni esirger. *Sir Gawain'in Düğünü* adlı Robin Hood baladında Carlisle adıyla yerini almış olan Kral Arthur söyle der:

–geldiğimde bir bozkır başına,

Bir kadın gördüm, oturur
Kırmızılar içinde
Meşe ile çobanpüskülü arasında.

Adı verilmeyen bu kadın, Gal mitinde Meşe Şövalyesi ve Çoban Şövalyesi'nin her Mayıs'tan Kıyamet Günü'ne kadar uğruna dövüştüğü tanrıça Creiddylad'dır. Ortaçağ uygulamasında Aziz John Günü'nde başını kaybeden Vaftizci Yahya meşe-kralın ünvanlarını ve geleneklerini almış olduğu için, İsa'yı John'un merhametli varisi yapmak, çobanpüskülü-kralın yerine geçirmek doğaldır. Dolayısıyla çobanpüskülüne, meşenin ötesinde tapınılmış ve övülmüştür. Örneğin *Çobanpüskülü İlahisi:*

Ormandaki tüm ağaçlar içinde
Yalnız Çobanpüskülü taşır tacı.

İlahideki duygu *Orman Ağaçları Şarkısından* türemiştir: 'Her tür ağaç ne olursa olsun, en iyisidir çobanpüskülü.' İlahinin her kıtasında yer alan koro bölümünde 'Güneşin doğuşu, geyiğin koşuşu' dizesiyle ağacın bir özelliği ve İsa'nın doğumu ya da pasyonlarıyla eş gösterilmiştir: Çiçeklerinin beyazlığı, meyvelerinin kırmızılığı, dikenlerinin keskinliği, kabuğunun acılığı. Çobanpüskülü ('Holly'), kutsal ('*holy*') anlamına gelir. Yine de Britanya Adaları'nda doğal olarak yetişen çobanpüskülünün alfabenin esas ağacı olma olasılığı düşüktür. Büyük ihtimalle çobanpüskülü, kendisiyle birçok ortak yönü olan yaprak dökmeyen, aynı botanik isim *ilex* altında anılan ve on altıncı yüzyıla kadar Britanya Adaları'nda yetişmemiş olan kızıl meşenin yerine geçmiş olmalıdır. Kızıl-meşe, kerm-meşesi ya da çobanpüskülü-meşesi, sıradan meşenin yaprak dökmeyen ikizidir ve Klasik Yunanca adları *prinos* ve *hysge* aynı zamanda Yunancada çobanpüskülü için de kul-

lanılır. İğneli yaprakları vardır ve eskiden kırmızı boya elde etmek için kurutulup ezilen ve afrodizyak olduğuna inanılan bir çeşit kırmızı böcek olan kerminin besinidir. İncil'de 'meşe' kelimesi bazen sakız ağacı, bazen de 'kızıl meşe' olarak tercüme edilmiştir ve bu iki ağaç Filistin Dini'nde kutsal bir ikili oluştururlar. İsa, Yahudiler'in Kralı diye sunulduğunda üstünde kerm kırmızısından bir kiyafet vardır. (*Matta* XXVII, 28)

D ve T harflerini ikizlermiş gibi düşünebiliriz: 'Zambak beyazı erkek çocuklar yeşil giyinmiş baştan aşağı!' dizesi ortaçağ şarkısı *Green Rushes*'a aittir. D harfi, yılın artan dönemine hükmeden kutsal Druidik meşe, *Altın Dal*'ın meşesi; T harfi, yılın azalan dönemine hükmeden, yaprak dökmeyen kanlı meşedir. Bu nedenle Korintiyan Asopus yakınındaki yaprak dökmeyen meşe ormanı Furylere kutsaldır. *Dann* ya da *Tann*, *Tinne*'nin karşılığı, Keltçe'de herhangi kutsal bir ağaç için kullanılır. Galya ve Brittany'de 'meşe', Keltik Almanya'da 'fir' anlamına gelir. Cornwall'da *glas-tann* ('yeşil kutsal ağaç') yaprak dökmeyen adacık-meşesidir ve kabuğu tabaklama için kullanıldığından İngilizce tabaklama anlamına gelen 'tan' sözcüğü buradan gelir. Ancak eski İtalya'da çobanpüskülüdür, kış dönümünde çiftçilerin kullandığı yaprak dökmeyen meşe değil.

Pasifik İsa'sının çobanpüskülü ya da çobanpüskülü-meşesi ile tanımlanışı, şu ana kadar onun barış getirmek için değil, kılıçla geldiğini ilan etmiş olması dışında şiirsel anlamda beceriksizlik olarak değerlendirmelidir. Tanist orjinal olarak ikizinin celladı; meşe-kraldır, T biçimli bir haç üstünde çarmıha gerilmiş çobanpüskülü-kral değil. Lucian, *Sesli Harfler Mahkemesinde Duruşma* adlı (İ.S. 160 civarı) çalışmasında açıkça ifade etmiştir:

> İnsanlar halklarıyla ağlayıp, hayıflanır ve lanetlerler Cadmus'u

birçok bela sözü ile *Tau*'yu harflerin ailesine kattığı için; derler ki, onun bedenidir tiranların model alıp, şeklini taklit ettikleri, erkeklerin çarmıha gerildiği yerleri dikerken. *Stauros* denir o iğrenç makineye ve aşağılık ismini ondan alır. Ve şimdi işlediği bütün suçlarla haketmez mi ölümü, hayır, birçok ölümü? Kendi adıma ben, kendi biçiminden sağlayıp insanlara verdiği *Stauros* adıyla anılan o darağacından daha kötüsünü bilmiyorum.

Ve *Gnostik Thomas İncili*'nde –ki hemen hemen aynı dönemde yazılmıştır- aynı tema İsa ile öğretmeni arasında T harfi yüzünden çıkan bir anlaşmazlıkta da işlenir. Öğretmen, İsa'nın kafasına vurur ve Çarmıha Geriliş kehanetinde bulunur. İsa'nın zamanında İbrani alfabenin son harfi, karakter *Tav*, Yunan alfabesindeki *Tau* harfiyle benzer şekillidir.

Çobanpüskülü sekizinci aya hükmeder ve sekiz çoğalmanın sayısı olduğu için de arpa hasadına en uygun, 8 Temmuz'dan 4 Ağustos'a uzanan aydır.

COLL'un C'si

Dokuzuncu ağaç fındıktır ve zamanı da fındık verdiği dönemdir. Keltik efsanelerde fındık daima yoğun bilgeliğin sembolüdür: Tatlıdır, konsantredir ve sert, küçük bir kabuğun içinde bulunur. İngilizcede bir şeyin özünü anlatmak istediğimizde kullandığımız 'az ve öz olarak' [fındık kabuğu içinde, in a nutshell] mecazi deyişi buradan gelir. Erken dönem önemli bir İrlanda topografik çalışması olan Rennes *Dinnshenchas*, Connla'nın Kuyusu adlı güzel bir su kaynağı tarif eder. Bu kaynak üstünde şiir sanatının dokuz fındığı yeşermiştir. Aynı anda çiçeklenir ve meyve (ör. güzellik ve bilgelik) verirler. Fındıklar kay-

nağa düşünce içinde yüzen somon balığını beslerler ve bir somon ne kadar fındık yerse vücudunda o kadar parlak nokta oluşur. Fionn'un hikâyesinde de anlatıldığı gibi -Gwion onun adını alır- bütün sanat ve bilimlerin bilgisi bu fındıklarda birleşmiştir. İngiltere'de on yedinci yüzyıla kadar, şimdi de olduğu gibi çatal biçimli fındık dalı yanlızca hazine ya da su bulmak için değil, aynı zamanda da cinayet ya da hırsızlık davalarında suçluyu bulmak içinde kullanılırdı. *Aziz Alban'ın Kitabı*'nda (1496 baskısı) eğreltiotu yemiş gibi görünmez olabilmek için, sadece fındık dalından bir sopaya, bir buçuk kulaç yeşil fındık dalı yerleştirilip bunun elinde taşınması salık verilmiştir.

Coll harfi, Bardik sayı dokuz olarak kullanılmıştır; çünkü dokuz sayısı Müzlere kutsaldır ve fındık dikildikten dokuz yıl sonra meyve verir. Fındık, *Bile Ratha*, 'rathın hürmet gören ağacıdır'. Şiirsel *Aes Sidhe*'nin yaşadığı 'rath'. Aynı zamanda adını Mac Coll ya da Mac Cool adlı bir tanrıya vermiştir. Keating'in *Irlanda Tarihi*'ne göre o, İrlanda'nın en eski hükümdarlarından biridir ve iki erkek kardeşi de Mac Ceath ('Sabanın oğlu') ile Mac Greine'dir ('Güneşin oğlu'). İrlanda'nın Üçlü Tanrıçasıyla üçlü bir evlilik yapmışlardır; Eira, Fodhla ve Banbha. Bu efsane ilk bakışta anaerkil sistemin ataerkil işgalciler tarafından yıkımı gibi görünse de Greine, yani Güneş bir Tanrıça'dır, Tanrı değil. İki tarım biçimi ve bilgelik de Üçlü Tanrıça'nın hükmü altında olduğuna göre, işgalcilerin kendisi şüphesiz Tanrıça müritleriydiler ve atalarına olan bağlılıklarını o bölgenin Üçlü Tanrıçası'na geçirmişlerdir.

Fenian efsanesi *Eski Damlayan Fındık*'ta, fındık ağacı yıkım yaratmak için kullanılabilecek bir bilgelik ağacı olarak geçer. Ağaç zehirli bir süte batar, yaprakları yoktur, kuzgunların, akbabaların ve kehanet kuşlarının yuvasıdır. Öldükten sonra Tanrı Balor'un başı çatallı dalına yerleştirildiğinde ağaç ikiye ayrılır ve Fonn savaşta ahşabını kalkan

olarak kullandığı zaman zehirli buharları binlerce düşmanını öldürür. Fionn'un fındık ağacından yapılmış kalkanı lanet taşıyan satirik şiirin amblemidir. Druidik haberci ağacı gibi, Gwion'un *Câd Goddeu*'sında 'fındık hakemdir'; eski İrlanda ulakları fındık ağacından yapılma bir asa taşırlar. Fındık bilgelik ağacıdır ve ayı 5 Ağustos'tan 1 Eylül'e dek uzanır.

MUIN'in M'si

Onuncu ağaç, bağbozumu mevsimindeki asma ağacıdır. Asma Britanya'nın doğal acı olmasa da, Britanya Bronz Çağı'nın önemli bir motifidir. Büyük ihtimalle Danaanlar, ağacı olduğu gibi amblemi de kuzeye getirmiş olmalılar. Orada Güney'de korunaklı birkaç yerde meyve vermiştir. Ancak vahşi bir ağaç olarak değerlendirilemeyeceği için iğne yapraklı bir çalıyı yerine kullanmış olacaklar: Meyvelendiği mevsim, küçük meyvelerinin rengi, yaprağının şekli benzerdir ve böğürtlen şarabı da sarhoş eden bir içkidir. (Çok besleyici bir meyve olmasına karşın tüm Kelt ülkelerinde böğürtlen yemek tabudur: Brittany'de ise yenmemesi için verilen neden 'periler yüzündendir'. Mayorka'da yapılan açıklama ise farklıdır: Dikenli çalı, Dikenli Tacı simgeler ve meyveleri de İsa'nın kanıdır. Kuzey Galler'de çocukluğumda, zehirli olduğuna dair uyarıldığımı hatırlarım. Devonshire'da ise böğürtlen sadece Eylül'ün son günü 'Şeytan içine girdiği zaman' yenmez ve bu da benim, böğürtlenin Güneybatı İngiltere'de Muin'in sevilen bir yedeği olduğu savımı desteklemektedir.) Asma, Trakya Diyonisus'u ve Osiris için kutsaldır ve altın asma Kudüs Tapınağının temel süsleme öğelerinden biridir. Neşe, haz ve gazabın ağacıdır. Ayı da 2 Eylül-29 Eylül arasındadır ve sonbahar ekinoksunu da kapsar.

GORT'un G'si

On birinci ağaç, çiçeklendiği mevsimde sarmaşıktır. Ekim ayı Trakya ve Teselya'da sarhoş Bassaridlerin –sağ kollarında dirseklerinin üstünde karaca döğmesi vardır- dağlarda ellerinde Kraliçe Artemis'in (ya da Aridane'nin) onuruna, sarmaşıkla spiral biçimde çelenklenmiş -sarı meyve veren türü Diyonisus'un onurunadır; bu sonbahar Diyonisus'u, aslında bir Herkül olan Kış Gündönümü Diyonisus'undan ayrılmalıdır- Göknar dallarını sallayarak vahşice koşuşturdukları Bakkanal âlemlerinin mevsimidir. Bu kendinden geçme anlarında karaca yavrularını, oğlakları, çocukları, hatta yetişkin erkekleri parça parça ederlerdi. Sarmaşık Diyonisus için olduğu gibi Osiris için de kutsaldı. Asma ve sarmaşık yılın döndüğü zaman yan yana gelir ve birleşmiş halde büyük ihtimalle yeniden doğuşa adanırlar; çünkü Beth-Luis-Nion'da spiral olarak büyüyen tek iki ağaç onlardır. Asma gücünü şarapta barındırdığı için de yeniden doğuşun simgesidir. İngiltere'de sarmaşık çalısı her zaman şarap tavernalarının simgesi olmuştur; zaten iyi olan bir şeyin gösterişe ihtiyacı olmadığını anlatan 'iyi şarabın çalıya ihtiyacı olmaz' deyişi de buradan gelir. Ortaçağa ait ve son derece sarhoş edici bir içecek olan sarmaşık birası halen Balliollular tarafından öldürülmüş bir öğrenci anısına, Oxford Trinity Üniversitesi'nde yapılmaktadır. Büyük ihtimalle Bassaridler'in sert içkisi, gümüş Göknarın özsuyundan yapılmış ve içine sarmaşık konmuş 'ladin-birası'ydı. Aynı zamanda uyuşturucu etkisi için sarmaşık yaprağı da çiğnemiş olabilirler. Ama yinede Maenadların temel uyuşturucusu *amanita muscaria* beyaz puanlı kırmızı mantardır [toadstool] ve tek başına bu gerekli fiziksel gücü sağlayabilir. Bu noktada İlkbahar Diyonisus'u Phoroneus'u, ateşin mucidini düşünebiliriz. Apollondorus'a göre amblemi kurbağa olan Argos şehrini kurmuştur ve Pausanias'a göre Argolis'in kalesi Mycenae da aynı adla anılır; çün-

kü Perseus –Diyonisus tapınısına dönmüş- yörede zehirli mantarlardan birinin yetiştiğini görmüştür. Diyonisus'un iki bayramı vardır; İlkbahar *Anthesterion* ya da 'Çiçek Ayaklanması'; sonbahar *Mysterion*, büyük olasılıkla 'zehirli mantar ayaklanması' (mykosterion), *Ambrosia* ('tanrıların yiyeceği') olarak bilinir. Phoroneus aynı zamanda zehirli mantarda bulunan ilahi bir ateşin kâşifidir ve elbette aynı zamanda Phryneus ('kurbağa varlık') ile Fearinus da ('İlkbahar varlık'). *Amanita muscaria* bir ağaç olmasa da ağaç altında büyür: Bu ağaç daima Trakya ve Keltik ülkelerle Kuzey Kutup Diresi arasında bir huş ağacı, ama Yunanistan ve Filistin'in Güneyi'nden Ekvator'a doğru daima bir Göknar ya da çam altında yetişir. Kuzey'de kırmızı, Güney'de tilki rengidir. Peki, bu A gibi bazı sesli harflerin yanında gümüş Göknara ya da B gibi sessiz harfler arasında huş ağacına verilmiş önceliği açıklar mı? 'Alpha'nın oğlu İsa' ifadesine dair dikkate alınacak yeni bir bilgi sağlıyor mu?

(Ortaçağ İngiliz Noel ilahilerinde çobanpüskülü ve sarmaşık arasındaki rekabet bekleneceği gibi öldürme ve yeniden doğum ağaçları arasındaki; Typhon-Set ve Diyonisus-Osiris arasındaki rekabet değildir ve bunun yerine cinsiyetlerin ev içi savaşlarını simgeler. Bunun açıklaması İngiltere'nin bazı yörelerinde yüklenmiş son hasat arabasındaki tahıl tomarının Osiris sarmaşığıyla bağlanması ve Hasat Mayısı, Hasat Gelini ya da Sarmaşık Kız adıyla anılmasıdır. Hangi çiftçi hasadında en sona kalırsa ona ceza olarak Sarmaşık Kız verilirdi ve bu gelecek yıl için kötü şans alâmeti olarak görülürdü. Bu nedenle de sarmaşık, cadı, dırdır eden kadın eş anlamında kullanılmaya başlanmış ve sarmaşığın ağaçları boğması benzetmesi yapılmıştır. Ancak sarmaşık ve çobanpüskülü Saturnalia ile ilgilidir; çobanpüskülü Satürn'ün sopası, sarmaşık Altın İbikli Çalıkuşu'nun –onun kuşunun- yuvasıdır; Noel sabahı, mutlu hükmünün son günü, eşikten geçen ilk ayağın Satürn'ü temsil eden Çobanpüskülü Çocuk adı verilen esmer bir

adam olmak zorundaydı ve kadınları uzak tutmak için geniş önlemler alınırdı. Bu nedenle Sarmaşık Kız ile Çobanpüskülü Çocuk karşı karşıya geldiler ve bu da Noel geleneği olan, 'sarmaşık kızlarla' 'çobanpüskülü çocukların' öncelik için çekiştikleri, çoğunlukla birbirlerine karşı satirik sözlü şarkılar söyledikleri oyunun ortaya çıkmasına neden olmuştur.)

Sarmaşık ayı, 30 Eylül'den 27 Ekim'e uzanır.

PEITH'in P'si ya da NGETAL'ın NG'si

O'Flaherty listesinde verilen on ikinci ağaç, kartopu ağacı, kartopu çiçeği, su mürveri olarak da bilinen kartopu (Peith), son aya uygun bir giriş olan gerçek mürver ağacıdır. Ancak Peith orjinal harf değil, Britonlar –ya da Goideller için- için yazında yeri olmayan ve asıl harf olan NG'nin yerine konmuş Britonik bir harftir. NG ağacı ise *Ngetal* ya da kamıştır ve Kasım'da olgunlaşarak kesilmeye hazır olur. Kana kamışı, kalın bir kökten ağaç gibi büyür ve Doğu Akdeniz'de krallığın sembölüdür. Firavunlar kamıştan septerler kullanırlardı ve -peygamber Işaya, Mısır'ı 'yaralı kamış' diye satirize etmiştir- İsa kırmızılar giydirildiğinde eline krallık kamışı verilmiştir. Okların yapıldığı ağaçtır ve bu nedenle de Güneş'in yaşayan oğlu olan, egemenliğinin göstergesi olarak her yöne ok atan Firavun için uygun bir semboldür. On iki sayısı kanıtlanmış güç anlamını taşır ve bu İrlanda'da kamışın çatı yapmada kullanımı ile de teyid edilebilir. Bir ev çatısı tamamlanmadan kurulmuş sayılamaz. Ay 28 Ekim'den 24 Kasım'a uzanır.

RUIS'in R'si

On üçüncü ağaç mürverdir. Su kenarında yetişir, meyveleri Aralık

ayına kadar durur ve cadılarla ilişkilendirilir. Eski bir Britanya batıl inanışına göre mürver ağacından yapılma beşiğe yatırılan çocuk periler tarafından mavi-siyah lekeler bırakacak kadar çimdiklenir. Beşik yapmak için geleneksel ağaç, başlangıcın ağacı, huş ağacıdır ve kötü ruhları kovduğuna inanılır. İrlanda'da dişbudaktan ziyade mürver sopaları cadılar tarafından büyülü atlar olarak kullanılır. Mürver çiçeklerinin ve kabuğunun iç kısmının çok yaygın olarak tedavi edici özelliği olduğu kabul edilmiş olsa da, mürver ekili bir alandaki kokunun eskiden ölüme ve hastalığa yol açtığına inanılırdı. Langland'ın *Piers Plowman*'ındaki mürver uğursuzdur, Yahuda İskaryot kendini bir mürver ağacına asar. Spenser, mürveri cenaze selvisi ile birlikte anar ve T. Scot *Philomythie*'de (1616) şöyle yazar:

Lanetli mürver ve ölümcül porsukağacıdır
Cadı üvezi ve itüzümünün gölgesinde büyüdüğü.

Kral William Rufus, mürver ağacı altına yerleştirilmiş bir okçu tarafından öldürülmüştür. Mürver ağacının aynı zamanda Çarmıh olduğu söylenir ve megalitik tümülüs mezarlardaki oyma cenaze taşları mürver yaprağı biçimlidir, bu da ağacın ölümle ilişkilendirilişinin çok uzun bir döneme dayandığını göstermektedir. İngiliz folklöründe mürver ağacı yakmak 'eve Şeytan'ı getirir'. Yaz dönümünde en güzel halinde olan beyaz çiçekleri ağacı Ak Tanrıça'nın diğer bir görünümü yapar; aynı durum üvez ağacı içinde geçerlidir. Mürver kör talihin de ağacıdır –dolayısıyla da on üçüncü ayın ağacı olduğundan bu sayı da devamlı olarak uğursuz kabul edilmişir- ve ay 25 Kasım'dan kış gündönümü olan 22 Aralık gününe uzanır.

Öyleyse artık gün ne oluyor? On üç aylık yılın dışına düşmektedir

ve dolayısıyla da Ağaçlar'dan herhangi birinin hükmü altında yer almaz. Ben artık günün doğal yerinin R ya da B harf aylarının arasında kış gün dönümünde gün ışığının tekrar uzamaya başladığı dönemde olduğunu farz ediyorum. Aslında Noel Arifesi civarında, İlahi Çocuğun doğduğu gün. R.B. kökleri *robur* kelimesini, Latince 'meşe' ve 'dayanıklılık' anlamına gelen Keltçe 'robin' kelimesini hatırlatmaktadır. İngiliz folklöründe yılın bu zamanı Kızılgerdan Kuşu [Robin redbreast] Yeni Yılın Ruhu olarak huş ağacından bir sopayla atası Altın Tepeli Çalıkuşunu, Eski Yılın Ruhu'nu öldürmek için yola çıkar ve onu bir sarmaşık çalısında bulur. Sir James Frazer *Altın Dal* adlı çalışmasında Noel Arifesi'nde huştan sopalarla çalıkuşu avlamanın –bugün halen İrlanda ve Man Adası'nda yapılmaktadır- bir zamanlar Altın Tepeli'nin 'küçük kral' olarak bilindiği Antik Yunanistan ve Roma'da yapıldığını göstermiştir. Noel zamanında kızılgerdan kuşunun sarmaşıkları seçişi ornitolojik bir gerçektir. Kılzılgerdanın 'babasını öldürdüğü' göğsünün de bundan kırmızı olduğu söylenir. Gwion'un *Angar Cyvyndawd*'ındaki hikâyede açık bir atıf bulunur: 'Keing ydd ym Eidduw Bum i arweddawd'. (Sarmaşık çalısında saklanırım, taşınıp getirildiğim') İrlanda'nın çalıkuşu-çocukları bazen çobanpüskülü-çalısı yerine sarmaşık çalısı kullanırlar; çünkü çalı yaz gündönümünde meşe-kralı öldüren tanistin ağacıdır. Çalıkuşu yılın diğer tüm mevsimlerinde her türlü yaralanmadan korunur ve yumurtalarını almak çok uğursuz kabul edilir. Çalıkuşunun Devonshire'da kullanılan isimlerinden biri 'Bran'in serçesi'dir (Cuddy vran) ve İrlanda'da kehanet kuşu olarak Bran'in kargası ya da kuzgunu ile ilişkilendirilir. R.I. Best, *Erin VIII*'de (1916) yer alan kuzgun ve çalıkuşu alâmetleri listesini düzeltmiştir. Daha önce gösterildiği gibi Bran, Satürn'dür.

En eski çalıkuşu geleneği belki de Pausanias tarafından *Yunanistan'ın Tarifi* adlı çalışmasında anlatılandır. Pausanias, Mısırlı

Osiris'in Eleusisliler'de karşılığı olan Triptolemus'un Trochilus adında bir Argive gizemleri rahibi olduğunu ve Agenor şehri kuşattığı zaman Argos'tan Attika'ya kaçtığını anlatır. Trochilus, 'çalıkuşu' anlamına gelir ve bir manası da büyük ihtimalle 'tekerleğin'dir; çünkü çalıkuşu, yıl tekerleği tam bir dönüş yaptığında avlanır. Çalıkuşu ile tekerleğin bağlantısı yakın zamana kadar Somersetshire'da korunmuştur. Swainson *Kuşlar* (1885) adlı çalışmasında şöyle demektedir: 'On İkinci Gün'de üstüne tekerlek konup çeşitli renklerde kurdelalar iliştirilmiş camları olan bir kutuda çalıkuşu taşımak âdettir diye buyurdu kral.' Daha sonrasına ait bir versiyonu ise Triptolemus'u Picus'un oğlu yapar (ağaçkakan diğer bir kehanet kuşudur) ve dolayısıyla da onu Pan ya da Faunus'la tanımlar. Pausanias'ın öyküsü, çalıkuşunun kendilerine kutsal olduğu Kronos (Bran) rahiplik düzeninin Süriyeli işgalciler tarafından Argos'tan kovuluşuna atıfta bulunuyor gibi görünmektedir.

Temel dilbilgisi ve mit morfolojisini iyice öğrenip, küçük bir kelime dağarcığı oluşturduktan ve mevsimsel mitleri, tarihsel mitlerle ikonotropik mitlerden ayırmasını öğrenince açıklamaların yüzeye ne kadar yakın yattığı çok şaşırtıcıdır. Homer'den önceki dönemlerden beri kayıp efsaneler, Avrupa kültür mirasımızda dinle birlikte saklana gelmiştir. Örneğin, birçok çeşidi olan yalıçapkını ya da emircik kuşu efsaneleri de çalıkuşu gibi Yunan Mitolojisi'nde kış gün dönümü ile bağlantılıdır. Her yılda 'on dört yalıçapkını günü' vardı ve yedisi kış gündönümünden öncesine, diğer yedisi sonrasına düşerdi: Denizin göl gibi düz olduğu ve dişi yalıçapkınının yüzen bir yuva yaparak yavruladığı barış dolu günler. Plutarch ve Aelian'a göre başka bir huyu daha vardı: Ölü eşini sırtında taşıyarak denizi geçip onun için ağlamaklı bir çığlıkla yas tutmak.

On dört sayısı ay-sayısı, ayın şanslı ilk yarısıdır. Dolayısıyla efsane -doğa tarihi bağlamında aslı yoktur; çünkü yalıçapkını yuva yapmaz

ve yumurtalarını su kenarında herhangi bir deliğe bırakır) açıkça, annesi Ay Tanrıçası'nın eski kralın cesedini mezar adasına taşıdıktan sonra kış gün dönümünde yeni kutsal kralın doğumuna bir atıftır. Doğal olarak kış gündönümü her zaman ayın aynı evresine denk düşmez. Dolayısıyla 'her yıl' ifadesi 'her Büyük yıl' Güneş yılının bitişi ve ay zamanının kabaca senkronize olduğu, kutsal kralın görevinin sona ediği zaman dilimi olarak anlaşılmalıdır.

Homer, yalıçapkınını [halcyon] Alcyone ile Meleager'in karısı Kleopatra'nın ünvanlarından biri ile ilişkilendirir (*Iliyada*, IX, 562) ve daha erken döneme ait, Aegeale'in Aeolus'tan olan kızı diğer bir Alcyone, 'fırtınayı önleyen', Aeolya Yunanlarının adını aldıkları analarıdır. Dolayısıyla yalıçapkını anlamına gelen halcyone kelimesi *hal-cyon* 'deniz tazısı' manasına geliyor olamaz, ancak *'alcy-one'*, 'kötüyü önleyen prenses' anlamını taşıyor olmalıdır. Erken Alcyone'dan yapılan bu türetme, Apollondorus ve Hyginus tarafından anlatılan ve kısaca Homer tarafından bahsedilen bir fabl ile doğrulanmaktadır. Hikâye kendisinin ve kocası Ceyx'in ('martı'), nasıl kendilerinin Zeus ve Hera diye adlandırma cüretinde bulundukları ve gerçek Zeus'un onları cezalandırmak için Ceyx'i boğduktan sonra Alcyone'un da bunun üzerine kendini boğması üstünedir. Ceyx bir martıya, -Alcman'a göre bir ustura gagalı alka- Alcyone da bir yalıçapkınına [halcyone] dönüşür. Efsanenin martı bölümünü aceleye getirmenin gereği yok, ancak kuş çok ağlamaklı bir çığlığa sahiptir ve Deniz-tanrıçası Afrodit'e kutsaldır; bunun tarihsel temeli geç ikinci bin yılda Helenik dönem öncesi Ay-tanrıçası'na koryucuları ve anaları olarak tapmayı kabul etmiş, Aeolyalıların Akalar'a yenik düşerek Olimpiyan Dini'ni kabul etmeye zorlanmış olmasıdır.

Yalıçapkınına ait olduğu öne sürülen yuvayı dikkatle tarif eden Pliny, -anlaşılan zoöphyte, Linnaeus tarafından *halcyoneum* olarak ad-

landırılmaktadır- yalıçapkınının nadiren görünen bir kuş olduğunu ve yanlızca kış ile yaz gündönümünde Ülker takımyıldızı [Pleiads] batarken ortaya çıktığını anlatır. Bu da onun orjinal anlamda iki gündönümünde alternatif biçimde Ölümde-Yaşam ve Yaşamda-Ölüm olarak tapınılan ve Kasım ayının başında kutsal krala ölümünü yollayan (On İkinci Bölüm'de anlatılacağı gibi) Ay-tanrıçası'nın bir tezahürü olduğunu kanıtlamaktadır. Yine de başka bir Alcyone, Pleione'nin meşekahraman Atlas'tan olma kızı, 'Yelkenciliğin Kraliçesi' yedi pleiad'ın (Ülker ya da Yedi Kızkardeş'in) mistik lideridir. Ülker takımyıldızının Güneşle birlikte doğduğu Mayıs ayı denizci ayının başlangıcı, batışı da sonudur ve bu zamanda –Pliny'nin yalıçapkını ile ilgili bir pasajda aktardığı gibi- inanılmaz derecede soğuk bir Kuzey rüzgârı eser. Ceyx'in ölmüne yol açan şartlar denizcilikte ünlü olan Aeolyalıların tanrıçaya Alycone adını verdiklerini, bunun nedeninin de Deniz-tanrıçası olarak onun kendilerini kayalardan ve denizden koruması olduğunu gösteriyor: Zeus, Alycone'un güçlerine yıldırımlarla saldırarak gemisini enkaza çevirir. Yalıçapkını yüzyıllarca fırtınaları dindiren büyülü güç ve Zeus'un yıldırımlarına karşı –özellikle de yıldırımın bir kere düştüğü yerde, bir kez daha düşmeyecektir- bir tılsım olarak kabul edilmiştir. Ben birçok yıl arayla bir yalıçapkınının aynı Akdeniz sahilinde dalgasız denizin üstünden kayıp geçtiğini gördüm. Gözalıcı parlak mavi ve beyaz tüyleri onu, sakin denizin Tanrıçası'nın unutulmaz bir sembolü haline getirmektedir.

Homer tarafından Meleager'ın karısı Alcyone ve yalıçapkını (halcyon) arasında kurulan, annesi Marpessa'nın Arganout Idas'dan sevgili kocası Apollon tarafından kaçırıldığında, onun için erken dönem Alcyone'un Ceyx'in ardından tuttuğu gibi yas tuttuğu ve sonunda ona adı Cleopatra, soyadı 'Alcyone' adlı bir kız çocuk verdiği bağlantısı saçmadır. Meleager'ın evlendiği Cleoptara adlı bir rahibe pekâlâ ilahi

bir unvan olan 'Alcyone' adıyla doğmuş olabilir, ama olasılıkla Alcyone Marpessa'nın Kızı ('hırsız') olarak anılmaktadır; çünkü Marpessa, kış gündönümüne hükmeden Eski Dişi Domuz olan Ak Tanrıça'dır ve yalıçapkını günleri kış gündönümüne denk gelir. Aynı zamanda bu durum şans eseri, neden Pliny'nin kurutulmuş ve ezilmiş yalıçapkını yuvalarının cüzzam hastalığı için 'harika bir tedavi' olarak önerdiğini açıklar; çünkü domuz sütünün cüzzama neden olduğu düşünülmektedir (cüzzam ve Ak Tanrıça ilişkisi Bölüm Yirmi Dört'te ayrıntılarıyla verilmektedir) ve Marpessa'nın iyi huylu kızı olarak Alcyone'nun hastalığa bağışıklığı vardır. Apollo'nun Messene'de Marpessa'ya tecavüz edişi –Delfi'de Defne'ye ('kanlı olan') tecavüz edişi gibi- erken Yunan kabile tarihi içinde yer alan olaylar; Apollon'nun Aka partizanlarının kehanet tapınaklarını ele geçirişidir.

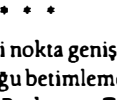
On Birinci Bölüm

AĞAÇ ALFABESİ (2)

Boibel-Loth alfabesinin sesli harflerinin yıl içindeki durakları gösterişi gibi, Beth-Luis-Nion alfabesinin sesli harfleri de bütünleyici bir mevsimsel sekans oluşturmaktadır. Ben bu ağaçları özel anlamda -beş sayısının da kendisine kutsal olduğu- Ak Tanrıça'ya kutsal olan ve yıl içinde dönemlere hükmeden ağaçlar olarak kabul ediyorum; çünkü Gwion için, şiiri *Kadeir Taliesin*'de (Talieisn'in Makamı) Henin ve diğer bardları alt ettikten sonra üstünde hak iddia ettiği Gallerin Baş Şairliği makamı, İlham Kazanı, Cerridwen'in Kazanı olarak tarif etmektedir:

Beş Ağacın tatlı kazanı.[1]

1 Olasılıkla Gwion aynı zamanda Pisagor ve takipçileri tarafından Beş sayısına verilen önemin farkında olmalı. Pisagorcular, yeminlerini 'kutsal tetractys' üstüne ederlerdi. Bu piramid bir şekil içine yerleştirilmiş on noktadan oluşuyordu:

Üst nokta pozisyonu, altındaki iki nokta genişlemeyi, üç nokta yüzeyi, en alttaki dört nokta da üç boyutlu boşluğu betimlemektedir. Ak Tanrıça'nın en eski amblemi olan piramit, felsefi olarak Başlangıç, Temel ve Son olarak yorumlanır ve bu şeklin merkezindeki nokta her yönündeki diğer dört noktalarla, her bir sırada 'beş'i oluşturur. Beş, doğanın üç boyuta verdiği ve beş duyu ile alımlanabilen, teknik olarak 'orman' diye adlandırılan renk ve çeşitlilik; beş ağacın düzenidir (quincunx). Bu, dünyanın çeşitli renkleri, toprak, hava, ateş, su ve ruhun özüdür. Bu elementler mevsimlerin karşılığıdır. Bunun yanında, altıdan ona (mükemmelliğin sayısı olarak kabul edilir) kadar olan sayılara da sembolik değerler yüklenmiştir. Tectractyler başka birçok değişik yönde de yorumlanmaktadır. Örneğin, altılı noktanın kapandığı üç nokta ile biten üçgen –altı yaşamın sayısıdır- ortasında sayısını yediye yükselten başka bir noktayla teknik

Genel olarak Girit'te, Yunanistan ve Doğu Akdeniz'de kutsal ağaçlar sütunlar olarak kabul edilir. Dolayısıyla bu beş ağaç, bir adamın tapınırken gösterildiği Miken silindir mühründeki[2] dikey, spiral yivli sütunlar olabilir.

AILM'in A'sı

İlk ağaç gümüş Göknar, yaprakları porsuk ağacının yapraklarına benzeyen dişi bir ağaçtır. Yunanistan'da çocuk doğumuna hükmeden Ay-tanrıçası Artemis'e kutsaldır ve Kuzey Avrupa'nın temel doğum ağacıdır ve İsa'nın Doğumu bağlamında da tanıdıktır. Orkney'de Rogers'ın İskoçya'da *Sosyal Yaşam* adlı çalışmasında hemen doğumdan sonra tutuşturulmuş bir Göknar mumunun yatağın etrafında üç kere çevrilmesiyle yapılan bir kutsama törenini anlatır. Eski İrlandacadaki *ailm* kelimesinin doğal olarak İrlanda'ya ait olmayan –yine de büyük babamın Co. Kerry'deki evinin bahçesinde çok güzel büyümüştür-

---

alamda 'Athene' diye bilinir ve zekânın, salık ve ışığın sayısıdır.

2 Selevkos Dönemi'ne ait cam bir tabak üstündeki tasarım, Süleyman'ın Tapınağı'nın cephesini Zerubbabel tarafından orjinal Fenike modelinin üstüne yeniden yapılmış şeklinde, cephede yer alan Boaz'a karşılık gelen spiral yivli sütunları gösterir. Boaz, Süleyman'ın büyüme ve artan Güneş'e adanmış sağ kol sütununu; diklemesine yivlenmiş Jachin, çürüme ve azalan Güneş'e adanmış sol kol sütunudur. Bu sembolizm, Yahudiler kış bağbozum festivalini Yeni Yıla karşılık getirdiklerinde karışmış ve bu nedenle sütunlar Boaz ve Jachin yerine Jachin ve Boaz olarak anılır olmuş, ancak 'Boaz Jachin'e, Gerizm Ebal'a' –'kutsamadan lanetlemeye'- geleneği devam etmiştir. Gerizim ve Ebal, Shechem kentindeki Efraim tapınağının ikiz tepeleridir. Shechem'den Doğu'ya bakıldığında Gerizim sağda, Ebal solda kalır ve Shechem, sakız ağacı kültünün evidir. *Tesniye XI*, 29'da Musa'ya atfedilen bir kehanet bulunur. 'Gerizim'i kutsayacak, Ebal'i lanetleyeceksin...Moreh'in kutsal sakız ağacının yanında Kenanların çoğaldığı evde, Shechem'in girişine doğru.'

Bu olması gerektiği gibidir. Sakız ağacı, meşe Duir'in sert Kenanlı ahşap karşılığıdır ve doğal olarak uğursuz sol Ebal ile uğurlu sağ Gerizm'in arasına yerleştirilir.

palmiye ağacı anlamına geliyor olması dikkat çekicidir.

Palmiye, Mısır, Babil, Arabistan ve Fenike'nin doğum ağacıdır ve 'kanlı anlamına gelen adı 'feniks'i (phoenix) eskiden tüm Doğu Akdeniz'i kaplayan bölge Fenike'ye ve de palmiye ağacında doğan ve yeniden doğan Feniks kuşuna vermiştir.

Doğumla olan şiirsel ilişkisi, denizin evrensel bir ana olduğu ve palmiye ağacının denize yakın çok tuzlu toprakta büyüdüğü; kökünde tuz olmadan genç bir palmiye ağacının bodur kaldığıdır. Palmiye, Babil'in Cennet Bahçesi hikâyesindeki Yaşam Ağacıdır. İbranice adı, 'Tamar'dır –Tamar, İbranicede Yüce Tanrıça Istar ya da Astharoth'tur- ve Araplar Nejran palmiyesine tanrıça olarak taparlar, her yıl ona kadın kıyafetleri giydirip süslerlerdi. Delian Apollonu ve Nabataean Dusaresi bir palmiye ağacının dibinde doğmuştur. Modern İrlandacada 'ailm', Latin Klasiklerinin etkisi altında 'elm'e (karaağaç) dönüşmüştür; çünkü İtalya'da elm, yani *ulmus* Britanya Adaları'na doğal değildir ve genç asmayı desteklemede kullanıldığı içinde Şarap-tanrısı'nın *'alma mater*'i (yetişilen okul) olmuştur. Asma ile karaağacın bu dayanışmasından erken dönem bir Hıristiyan vahiy kitabında, *Hermas'ın Çobanı*'nda kutsanarak bahsedilir.

Fakat gümüş Göknar da tuzlu toprağı ve kumlu rüzgârı sever, palmiye kadar da eski bir doğum ağacıdır; çünkü hanedan öncesi Mısır tanrısı Osiris prototipi olan Babil Tanrısı onun altında doğmuştur. Yunancada Göknar *'elate*'dir ve Pausanias'ın anlattığı Arkadyalı Elatos hikâyesi ilginçtir. Elatos, 'Aesculapius'un annesinin aşığı Ischys', aynı zamanda da Cyllen'in aşığıdır –'ondan sonra isimsiz olan' Cyllen Dağı'na adını veren- ve Hermes'in doğum yeri olmuştur. Diğer mitograflar Cyllen'i 'Nymph Cyllen'e, Pelasg ırkının babası Pelasg'ın karısına dönüştürürler. Anlaşıldığı kadarıyla orjinal olarak Elatos, Elate, 'yüksek olan'dır. Bu isim Artemis'ten kutsal ağacına geçirilmiş –Diyoniz-

yak âlemlerinde onuruna sallanan sarmaşık türünde, ucunda Göknar kozalağı bulunan bir dal- ve Cyllen de (Cylle Ana) 'kıvrımlı kraliçe' diğer ünvanlarından biridir. Doğum-tanrıçasının göknar ağacı, aynı şekilde mitte oğlu Attis'e, Nana'nın oğluna, Frigyalı Adonis'e geçer. Zeus'un yolladığı domuz ya da kendisini hadım ettiği için onu hadım eden bir Frigya kralı tarafından ölümcül olarak yaralanınca- ölmek için yattığı yerde kendisine âşık olan Tanrıça Kibele'nin onu göknara dönüştürüldüğü söylenir.

Tanrıça Athene'ye barış için sunulan bir adak olan Troya atı, orijinal olarak Ak Tanrıça'ya sunulmuş ve gümüş göknardan Ay'a kutsal olduğu için at biçiminde yapılmıştır. Newcastle-on-Tyne Müzesi'nde Julius Victor tarafından yapılmış 'Analar'a[1] adanmış bir Roman-Bri-

1 Tanrıça kültü Provence, Arles'te, Üçleme [Triad] ya da Beşli Ana [Pentad of Mothers] olarak Hıristiyanlık altında kılık değiştirerek bugüne kadar ayakta kalmıştır. Bugün tanrıçanın festivali 24-28 Mayıs arasında Alıç ayının ortasında ya da Chastity olarak kutlanmaktadır, ancak kutlayan kitle büyük oranda çingenelerdir. Üçleme olarak 'Provence'in Üç Meryemi' ya da 'Denizin Üç Meryemi' olarak biline gelmiştir. Beşli olarak yanlarına Martha ve apokrif bir hizmetçi kız karakteri Sara eklenmiştir. Bunların hepsi, Arles'te Alyscamps Mezarlığı'ndaki Üçleme ve Beşlemenin bir panelde, ruhun yeniden doğuşunun bir diğer panelde gösterildiği mezar taşlarının Hıristiyanlık öncesi rölyeflerinin Hıristiyanlaştırılmasıdır. İkinci panel, Lazarus'un Dirilişi olarak açıklanır. Dante'nin dönemi kadar geç bir dönemde mezarlık eski halindedir. Ceset bir kayığa yatırılır ve içine *drue de moutrilage* olarak adlandırılan para konur ve Rhône'dan Alyscamps'a suyoluyla yollanır. Alyscamps adı, *Campi Elysiani*, 'Elysian Tarlaları' olarak açıklanır, ancak olasılıkla Alys Tanrıça'nın eski adlarından biridir, aslında Homerik sıfat olan Elysian (e uzun okunmaktadır) tanrıçanın adından türetilmiş olabilir. Alys, aynı zamanda *alise* ya da *alis* birçok Fransız yer adında geçer. Dauzat'ın *Etimoloji Sözlüğü*'nde *alis, alise*, 'korunaklı dere' anlamıyla, 'sayısız yer isminde olduğu gibi, Galya dilindeki *alisia* kelimesinden, -belki de Kelt öncesi biçiminden- gelen ve aynı zamanda da İspanyolca kızılağaç anlamındaki *alisa* sözcüğünün de kökenidir' şeklinde açıklanmıştır. Bu mitik anlamda çok mantıklıdır; çünkü Kalypso'nun mezar adası Ogygia, kızılağaç çalıları ile gizlenmiştir. *Alys, Alis* ya da *Halys* (Kızılırmak), Anadolu'daki en büyük nehrin adıdır ve Helenik öncesi hali, Kuzeye doğru kıvrılırken Karadeniz'e dökülmeden önceki yerde bulunan Aliassus kentiyle

tanya altarı vardır ve kaidesinde dikilmiş, göknar kozalağı eklenmiş bir üçgen bulunmaktadır. Ama Drauntia, Gal Göknar-tanrıçasının adı -ki kendi ağacına hiçbir atıf içermez- onu 'Druidler'in Kraliçesi' yapar ve dolayısıyla da tüm ağaç-takviminin anası.

Gümüş göknarın konumu yılın ilk günü, ilahi çocuğun doğduğu kış gündönümündedir. Bu konumları on üç haftalık periodlarla ayrılmıştır ve her bir dönemin son haftası kan-adağı talep eden ölüm haftasıdır.

ONN'un O'su

İkinci ağaç karaçalıdır, altın renkli çiçekleri ve iğnemsi yapısıyla İlkbahar ekinoksundaki –tepelerde karaçalının yakıldığı zaman- genç Güneşi simgeler. Çiçeğin eski dikenlerini yakmanın amacı, içinden yeni taze olanların büyümesini sağlamak, koyun sürülerinin en çok sevdiği otun da büyümesine yardımcı olmaktır: 'Karaçalı boyun eğdirilmedikçe, kötü huyludur'. Karaçalı ya da katırtırnağı olarak da bilinen bu bitkinin dini önemi, Gal folklöründe 'cadılara karşı iyi oluşu'dur ve gücü yılın ilk arıları ile çoğaldığında, -sarmaşığın yılın sonunda olduğu gibi- artar. *On-niona* ismi –dişbudak-ormanlarında Galyalılar tarafından tapınılan br Tanrıça- *Onn* ve *Nion* adlarının birleşimi adına yapılan festivalin zamanını verir, adıyla Dişbudak ayının bitişindeki İlkbahar ekinoksu.

(-assus bir Girit terimlemesidir) gösterilir. Aynı zamanda aynı tanrıçanın adını taşıyan iki tane Hales Nehri vardır ve biri Iyonya'da diğeri Lucania'da bulunmaktadır. Almancada kızılağaç için kullanılan kelimelerden biri '*else*'dir ve İskandinavyaca *elle* kelimesinde karşılık bulur. Danca *Ellerkonge* kızılağaç-kral (alder-king), Bran, çocukları öteki dünyaya taşıyandır. Ancak *elle* aynı zamanda 'elf' anlamına gelir ve kızılağaç-perisi ya da clethrad olarak kabul edilmelidir. Dolayısıyla Goethe'nin iyi bilinen hocası Herder'in İnsan Sesleri [Stimmen der Völker] üstüne yazdığı baladı Ellerkonge, doğru biçimde 'Erlkönig' olarak çevrilmiştir; çünkü halk Almancasında kızılağaç, 'erle'dir.

URA'nın U'su

Üçüncü ağaç funda, Roma ve Sicilya'da aşk tanrıçası Venüs Erycina'ya, Mısır ve Fenike'de Isis'e kutsaldır. Isis'in erkek kardeşi Osiris Byblos'ta onu aramaya gittiği yerde bir funda ağacına hapsedilmiştir. Plutarch tarafından anlatılan Isis efsanesi geç döneme ait ve yapay olsa da, Osiris onuruna yapılan çocuk kurban törenleri hakkında ipucu verir.

On sekizinci yüzyıl antika uzmanı Winslow, Dean Swift'i Lough Crew'a Irlandalı Üçlü Tanrıça'nın efsanelerini toplamak için götürmüştür. Toplanabilenler içinde *Garbh Ogh*'un ölümünü anlatan bir tanesi bulunmaktadır. *Garbh Orgh* yaşlanmayan dişi bir devdir; elklerin çektiği bir araba sürer, karaca sütü içer, kartal göğsü yer ve kuş adları ile isimlendirilmiş yetmiş av köpeğinden oluşan bir sürü ile dağ geyiklerini avlar. Kendisini üçlü bir taş yığından oluşan bir höyüğe gömmek için taş toplar, 'fundaların tomurcuklandığı mevsimde tepelerin rahmine kurar koltuğunu' ve ardından sona erer.

Galli Funda-tanrıçası Uroica, Roma Isviçresi'ndeki kitabelerle doğrulanmıştır; ismi *Ura* ile Yunancada funda anlamına gelen *ereice* kelimesi arasındaki birleşmeden oluşmuştur.

Funda, tutkulu yaz dönümünün kırmızı ağacıdır ve dağlar ile arılarla ilişkilendirilir. Tanrıça'nın kendisi yaz dönümünde erkek arıların akın etmek üzere olduğu kraliçe arıdır ve Kibele olarak sıklıkla bu şekilde gösterilir; rahiplerinin kendinden geçerek kendilerini hadım etmeleri, bir anlamda erkek arıların çiftleşmede kraliçe arı tarafından iğdiş edilmelerini anlatır. Venüs, Anchises'e onu arıların vızıltısına götüren ölümcül bir şekilde kur yapar. Ama beyaz funda şanslıdır ve tutkunun esiri olan işlere karşı korumadır. Sicilya'daki Eryx Tepesi, arı ustası Kuzey Rüzgârı'nın oğlu, Tanrıça Erycina'nın nimfalarının

kendisine bir kahraman-tapınağı verdiği Butes'ın burayı ziyaret edişi ile ünlüdür. *Cad Goddeu*'da Gwion fundaya yorulmuş kavakları 'funda birası' ile rahatlatır diye atıf yapılır. Funda birası Galler'de sevilen, insana güç verip, canlandıran bir ilaçtır.

Ihlamur ve yeşil limon ağacının Alman aşk şairleri arasında ve Kuzey Fransa'da çok eskiye dayanan popülerliği düz bölgelerde dağ fundasının yerine geçtiğini önermektedir. Mayıs ortasından Ağustos ortasına kadar da ıhlamur çiçeği. Bu ağaçlar Britanya'da kutsal ağaç olarak tanımlanmazlar ve orada doğal olarak yanlızca küçük yapraklı bir çeşidi yetişmektedir. Ancak Tesalya'da Santör Cheiron'un Tanrıça-annesi, Philyra adlı ('ıhlamur') erotik anlamlı dönerboyun kuşu ile ilişkilendirilir.

EADHA'nın E'si

Dördüncü ağaç, sonbahar ekinoksu ve yaşlılığın ağacı, akçakavak ya da titrek kavak [aspen] olarak bilinen kalkan ustasının ağacıdır. Pausanias'a göre Herkül tarafından (ama hangisi?) Yunanistan'a Epirus'tan getirilmiştir ve Latin efsanesinde Herkül, Roma'da Aventin Tepesi'ndeki ininde dev Cacus'u öldürdükten sonra zafer göstergesi olarak başını kavak dallarıyla sarar. Alnına düşen yapraklar kendisinden yayılan ısıyla ışıldar. Tahminen mit, Helen öncesi Yunan Kültürü'nde Toprak Ana'ya kutsal olan cenaze ağacı karakavak ve akçakavağın yaprak ve ayin kullanımındaki farklılığını göstermektedir. Plautus'un *Casina*'sında karakavak ve gümüş göknarın kehanet için kullanımıyla ilgili atıflar bulunmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla göknar, umut için kavak, umudun kaybı[1] için kullanılmaktadır. Pembrokeshire'da bir kız sevgilisine onu cesaretlendirmek için bir

1 Sed manendum, tum ista aut populina fors aut abiegina est tua. (Act II) [Oysa senin kaderinin kavak ya da göknar olduğu unutulmamalıdır.(Çev.)]

parça huş dalı verdiğinde bu 'Başlayabilirsin' mesajını taşırken, '*collen*' adı verilen bir parça fındık ağacı dalı verdiğinde bu 'Akıllı ol ve vazgeç' anlamına gelirdi. Herkül ölümü fethetmiştir ve eski İrlanda'da *fé* ya da tabut yapıcılarının cesetlerde kullandığı ölçüm çubuğu titrek kavaktan yapılırdı ve tahminen bunun manası ruhlara ölümün son olmadığını hatırtlatmaktı. Mezopotamya'da İ.Ö. 3000 yılına tarihli gömülerde titrek kavak yapraklarından yapılmış altın başlıklar bulunmuştur.

IDHO'nın I'sı

Beşinci ağaç porsuk ağacıdır. Tüm Avrupa ülkelerinde ölüm-ağacıdır, Yunanistan ve İtalya'da Hekate'ye kutsaldır. Roma'da siyah boğalar, fışkıran kanları hayaletler tarafından iştahla içilsin diye Hekate'ye kurban edildiklerinde porsuk ağacı dallarıyla çelenklerle süslenirlerdi. Pausanias porsuk ağacından, Epaminondas'ın Ithome Tepesi'de bulduğu, içinde gizemlerin sırları bulunan kalaydan bir parşömen tomarı barındıran vazonun yanında yetişen ağaç diye bahseder. Vazo'nun diğer yanında uygun bir biçimde bir mersin ağacı büyümüştür ve bu (On Üçüncü Bölüm'de karşımıza çıkacağı gibi), mürver ağacının Yunan karşılığı, ölümün sessiz harfi R'dir. Parşömenin kalaydan yapılmış oluşu ilginçtir; çünkü eskiden Yunanlar kalayı İspanya ve İngiltere'den ithal ederlerdi. İrlanda'da ise porsuk ağacı 'asmanın tabutu'dur; çünkü şarap fıçıları porsuk ağacının kerestesinden yapılır. İrlanda Romansı *Naoise ve Deirdre*'de porsuk ağacından kazıklar bu sevgilileri ayrı tutmak için cesetlerine saplanır, ancak kazıklar yeşillenerek ağaca dönüşüp büyürler ve tepeleri Armagh Katedrali'nin üstünde birleşir. Brittany'de kilise bahçesindeki porsuk ağaçlarının mezarlıkta yatan cesetlerin ağzına kök saldığı söylenir. Romalıların Yunanlardan öğrendiği gibi, porsuk ağacı yay yapmaya en

elverişli ağaçtır ve bu durum ağacın ölümcüllüğünü bir anlamda daha belirgin hale getirmektedir. Olasılıkla Latince porsuk ağacı anlamına gelen *taxus* kelimesi Yunanca yay anlamına gelen *toxon* kelimesi ve zehir anlamına gelen *toxicon* -okların ucuna sürülen zehir- kelimesi ile bağlantılıdır. Eski İrlanda'da savaşçıların porsuk ağacı, çöpleme otu ve uyuz otunu karıştırarak silahlarına zehir olarak sürerlerdi. John Evelyn 1662 tarihli *Silva*'sında –"Pliny'nin bu ağacın gölgesi, Thasius civarındaki hava, Cativulcus'un Sezar tarafından aktarılan kaderine, meyvesinin Fransa, İspanya, Arkadia'da adice elde edilişine dair yanlış aktarımlara rağmen"- aslında porsuk ağacının zehirli bitki ününü haketmediğinden bahseder. Bu bitkiyi büyük baş hayvan sürülerinin ve atların etkilenmeden yediğini, ancak daha sonra gerçek porsukağacı diye anılan başka bir bitki olan "gerçek *taxus*"un "ölümcül" olduğunu söyler. İngiliz cadı -kültündeki kullanımı Macbeth'te Hekate'in kazanının içindekileri arasında geçer:

...porsuk ağacı parçaları
Ay tutulmasında Gümüşletilmiş.

Shakespeare başka yerlerde ağacı "çifte ölümcül porsuk ağacı" olarak adlandırır ve Hamlet'in amcası suyunu ("hebenon") Kral'ın kulağına dökerek onu zehirler. Meşe ile birlikte olgunlaşması en uzun süren ağaç ününü paylaşır, ama meşeden bile uzun yaşar. Olgunlaşıp parlatıldıktan sonra bozulmaya karşı çok dayanıklıdır.

"İrlanda'nın Büyülü Beş Ağacı"ndan biri porsuk ağacıydı. Bu ağaç, Ross Ağacı, "sağlam dürüst bir tanrı", (İrlanda porsuk ağacı, Britanyadaki türdeşinden konik biçimi, dallarının yanlara değil, yukarı direk büyüyüşü ile ayrılır), "Banbha'nın Şanı" (Banbha, İrlanda'nın Üçlü Tanrıçası'nın ölüm haliydi), "Bilginin Büyüsü", "Kral'ın Tekerleği" – bu da varoluş tekerleğinin tam bir devrinin ölüm harfi demektir-

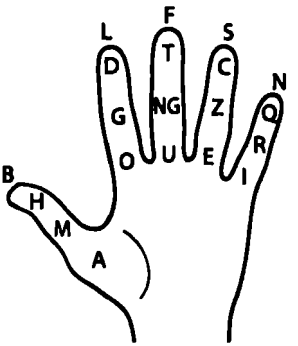
adlarıyla tanımlanırdı. Kralın kaderini hatırlatır ve her İrlanda kralı, varisine geçecek olan tekerlek biçimli bir broş takardı. Ben porsuk ağacının yerini yılın son gününe, Kış Gündönümü'ne yerleştiriyorum. Ailm, Doğumun Gümüş-göknarı ve Idho Ölümün Porsuk Ağacı kız kardeşler; yıl çemberinde yan yana duruyorlar ve yaprakları neredeyse tamamen aynı. Göknar porsuk ağacına olduğu gibi, gümüş de zehirli kurşuna denk geliyor. Ortaçağ simyacıları çok eski bir geleneği takip ederek gümüşü Ay'la "doğuma hükmeden" ve kurşunu Satürn'le "ölüme hükmeden" olarak tanımlamışlar ve iki metali de aynı maden cevherinden elde etmişlerdir.

Göknar, gümüş acının rahmi,
Porsuk ağacı, kurşunî kederin mezarı
Kadın savaşçısı tek bir damarın,
Yaprakta olduğu gibi-
Kollarını yukarı atmış
Aynı dilde alay eder bizimle:
"Burada sallanan Jove'un kendi tabut beşiği".

Felix Lajard tarafından 1847 yılında *Mithra Kültü* adlı çalışmasında verilen bir Asur heykeli, bir yılı on üç-dallı bir ağaç olarak göstermektedir. Ağacın gövdesinde beş adet şerit bulunmaktadır ve septer biçimli dallar her iki yanda altışar adet olarak gösterilmiş, diğeri zirvededir. Burada açıkça son baharda başlayan Doğu Akdeniz tarım yılı Kış gündönümünde başlayan Güneş yılına bağlanmıştır. Ağacın son üç dalına asılmış bir topta yeni güneş yılını gösterir. Ağacı destekleyen pozisyonda, ayakları üstüne kalkmış iki keçiden sağda olanın başı tam bir boynuzu hilâl biçiminde görünecek biçimde eğilmiş, ön ayaklarından biri son üç dalın en üstte olanının üstündedir. Diğer keçi ise başını diğer tarafa çevirmiş bir dişi keçidir ve boynuzu küçülen

bir ay biçiminde görünür ve ayakları ilk iki dalın üstündedir. Memeleri mevsime uygun biçimde süt doludur; çünkü ilk yavrular kış gündönümünde doğar. Gemi benzeri görünümlü bir yeni ay ağacın üstünde yüzer gibi betimlenmiştir ve yedi yıldızdan oluşan bir yıldız grubu -yedincisi en parlağı olmak üzere- yanına yerleştirilmiştir ve bu da onun Almathea, boynuzlu Diyonisus'un annesi olduğunu kanıtlar. Erkek keçi ise Azazel'in Asurlu karşılığı, İbraniler tarafından tarım yılının başında kurban edilen günah keçisidir. Ağaç gövdesinde bulunan beş şeritin bir gövdenin tabanında, diğeri tam üst bölümündedir ve yılın beş konumunu gösterirler. Aynı kitapta basılmış olan Babil yıl ağacında bu konumlar beş eğreltiotu yaprağı ile gösterilir.

Bu bilgilerin ışığında Druidler tarafından kullanılan el işaret klavyesi diagramını tekrar gözden geçirebilir ve dört parmağa verilmiş şaşırtıcı– "işaretparmağı", "ortaparmak" (aptal parmağı), "yüzükparmağı" ya da "ilaç parmağı" (sülük), "serçeparmak"; "fısıldanmış parmak" ya da "kulak parmağı"- geleneksel adları onları oluşturan harflerin mitik değerleri içinde anlayabiliriz.

Beth-Luis-Nion ve Boibel-Loth alfabeleri arasındaki küçük düzen farklılığı savı etkilemese de, ben Beth-Luis-Nion'daki sistemin ağaç an-

lamları üstüne kurulduğuna inanıyorum; çünkü çok eski hikâyelerden birinde şair tarafından çok karanlık bir gece, "bir adamın meşe ağacı yaprağını fındık yaprağından ayıramayacağı ya da kendi elindeki beş parmağı kullanamayacağı kadar karanlık" biçiminde tarif edilmektedir. İşaretparmağının üstünde Duir bulunur, bu meşe-tanrısı en başta gelendir ve Luis, yani yıldırıma karşı bir tılsım olan üvez tarafından üstesinden gelinir; orta parmağın üstünde (aptal parmağı) Tinne, eski İngiliz oyunu –Saturnalia'dan kalan- Noel Oyunu'nda çobanpüskülü-kral ya da yeşil şövalye, kafası kesilen ama yaralanmamışçasına ayağa kalkan Soytarıdır; sülük parmağında (yüzükparmağı) Coll, baş doktor olan bilge fındık; serçeparmak(kulak parmağı) –Fransızcada doigt auriculaire (serçeparmak)- iki ölüm harfi olan Ruis ve Idho'ya dayanır ve bu nedenle de kehanet gücü bulunmaktadır. Fransa'da halen gizemli bir kaynaktan bilgi edinen biri için "küçük parmağı söylemiş" (*'Son petit doigt le lui dit'*) deyimi kullanılır. *"Fısıldanmış parmak"* (Auricular finger) genel olarak, "serçe parmağı kulağa konacak en uygun parmaktır" şeklinde açıklanır, ancak "auricular"ın en eski anlamı "kulağa gizlice fısıldamak"tır. Fısıldanmış parmak büyük ihtimalle Galli ve Britanyalı Druidler tarafından ilhama yardımcı olmak amacıyla kulağı tıkamak için kullanılmış olmalıdır. Kehanet karakteri Batı Avrupa'da yeterince erken dönemde oturmuştur; çünkü birçok halk hikâyesinde bir ogrenin kızı yüzünden el ya da ayak serçe parmağının kaybedilişi işlenmiştir. Hikâyenin kahramanı parmağı bulur ve böylece kızıyla evlenmek için ogrenin iznini alır. Bu hikâyeler Brittany, Lorraine, Batı İskoçya, İspanya'da Viscaya ve Danimarka'da karşımıza çıkar. *Taliesin Romansı*'nda büyüyle kesildiği anlatılan Elphin'in karısının serçe parmağıdır.

Sülük parmağının bir adı da yüzükparmağıdır. Romalılar ve Yunanlar Venüs'e kutsal olan başparmağı, genellikle demirden yapılan

mühür için kullanırlardı. Bu öğeler aynı zamanda cinsel gücü koruma amaçlı tılsım niteliğindeydi; çünkü başparmak anlamına gelen kelime "phallus" ile eşanlamlıdır ve demir Venüs'ün kocası Demirci-tanrı Vulkan'a övgüdür. Ama düğün yüzükleri için sol elin dördüncü parmağını kullanırlardı. Bu gelenek Macrobious (beşinci yüzyılda yazmıştır) tarafından iki yönde açıklanır: İlki bu parmağın on parmak içinde en az kullanılanı ve en az kendine özgü harekete sahip parmak olduğu için de dolayısıyla değerli mücevher takılabilecek en uygun parmak olduğudur. Buna ek olarak ilk yüzyılda yazmış olan Appian'a göre aynı zamanda bu parmaktan doğrudan kalbe bağlanan bir ana damar geçmektedir. Doğrudan kalbe bağlanan ana damar anatomik değil, astrolojik bir gözlemdir –yalnızca o dönemde ana damardan ayrımsanamayacak küçük bir damar alt bağlantıda bulunmaktadır- çünkü geç Klasik Dönem'de insan vücudunun parçalarının dağılımı gezegen etkileşimlerine göre sınıflandırılmıştır. Sağaltıcı Güneş-tanrısı, Apollon kalbe, Venüs böbreklere, Merkür akciğerlere ve Diana da (Ay) başa hükmeder ve bu benzer şekilde devam eder. Dolayısıyla dördüncü parmak yüzükparmağı olarak kullanılır; çünkü Apollon'un onuruna altından yapılan koruyucu nikâh yüzüğü kalbi korur ve kalp kalıcı aşkın yuvasıdır. Ana damar efsanesine tıp bağlamında Alman hümanist Levinus Lemnius tarafından da değinilmiştir; 'parmağın diğer bir adı olan doktor-parmağı adını Antik Dönem doktorlarından alır; çünkü onlar diğer parmaklara nazaran aşırı uzun görünen ucuna dahi kalple doğrudan ilşkisi olmadan hiçbir zehrin nüfuz etmeyeceğine inandıkları için yaptıkları ilaç ve iksirleri ortaparmaklarıyla karıştırırlardı'.

El falında (cheiromancy) aynı sistem tam olarak koruna gelmiştir ve onun da kökeni geç Klasik Dönem'e dayanır. Avuç içi okuyan falcılar, işaretparmağını meşe-tanrı Jüpiter'e; orta parmağı Noel Soytarısı Satürn'e; yüzükparmağını (aynı zamanda Almancada altın parmak diye

adlandırılır) Güneş'e –Güneş-tanrısı Apollon genel anlamda bilgelik tanrısı olsa da o dönemde daha sonra doktorların da koruyucusu haline gelmiştir-; ve küçük parmak da Ölü Ruhların Rehberi görünümünde Merkür'e verilirdi. Merkür'ün ilhamını aldığı Yeraltı Dünyası'nın tanrıçası Ay, avuç içinin altına; Venüs –fallik sembol olarak- başparmağa; Mars, silahın kavrandığı yer olan -el içindeki temel çizgilerin şekli isminin baş harfi M'yi andırır- elin ortasına hükmeder. Bir çeşit rüstik Jüpiter olan Zeus Sabazius'a adanmış ve bronzdan yapılmış el biçimli bir adaklıkta -üstünde yer alan küçük figürde Frig kep ve dizlikleri giymiş, ayağı bir keçinin üstünde, başparmak, işaret ve orta parmağı yukarı doğru açık, Latin Kutsaması biçimindedir- Venüs'ün başparmağı çoğalma, Jüpiter'in işaretparmağı şans getiren rehberlik, Satürn'ün orta parmağı yağmur içindir. Figür eliyle içinde bulunduğu elin pozisyonunu taklit etmektedir ve işaretparmağına Jüpiter'in kartalı tünemiştir. Aslında kutsamadan çok bir konuşma ya da alıntı yapmaya kalkışıldığında yatıştırıcı nitelikte kullanılan, Yunan ya da Latin oratorların kullanmayı asla ihmal etmedikleri bir el işaretidir. Şeytan Kutsaması halen Frisian Adaları'nda kullanılan, sağ elin işaret ve serçe parmağını yukarı kaldırıp diğer parmaklar avuca kapatarak yapılır. Bu işaret, cadıların uğurlu sağ ve uğursuz sol boynuzu ile iyi ve kötü gücünü ifade eden Boynuzlu Tanrısı'na yapılan bir çeşit duadır.

Apollon-parmağı, Güneş-tanrısı Phaëton öldüğünde onun için ağlayan kızkardeşlerini anlatan hikâyedeki kavakla ilişkilidir: Kızkardeşleri Apollon'a kutsal olan kavaklara, gözyaşları da ambere dönüşür.

Satürn-parmağı, Mısır'ın Satürn'ü, Osiris'in hikâyesindeki funda ile ilişkilidir. Osiris bir funda ağacıyla kuşatılmıştır ve el diyagramında parmaktaki en alt sessiz harf kamış, Mısır Kralı Osiris'e kutsaldır. Ondördüncü yüzyılda yazmış olan antika uzmanı Cirencester'li Richard'a göre üçüncü yüzyılda yaşayan zengin Güneyli Britanyalılar aptal par-

maklarına yüzük takarlardı; B.L.F. alfabesinde bu parmak Bran'a –onu Osiris'le tanımlamayı Romalılardan öğrenmiş olmalılar- aittir. Aptal parmağa yüzük takmak, yeniden doğma umudunu simgelemektedir.

Venüs'ün başparmağı, orciastik tanrıça Isis'e, Latona ya da Lat'a kutsal oluşu nedeniyle palmiye-ağacıyla ilişkilidir. Lat, Mısır'da tapınılan asma tanrısı Nabatean Dusares'in annesidir ve el diyagramında başparmağın en alt sessiz harfi asmadır.

Jüpiter-parmağı, çobanların tanrısı olduğu için onuruna İlkbaharda yakılan katırtırnağı-ateşleriyle bağlantılı olarak katırtırnağı ya da karaçalı ile ilişkilidir.

Merkür parmağı ve porsuk ağacı ilişkisi Merkür'ün ruhlara ölümtanrıçası Hekate'nin hükmettiği yere yol göstermesi, diğer adı *aynı zamanda annesi* Maia olan tanrıçaya kutsal oluşundan gelir.

Elin en hassas yeri olan işaretparmağının ucunun kâhin Luis'e ait oluşu uygundur. Fakat parmak ucunda yer alan ağaç isimleri –Luis, üvez; Nion, dişbudak; Fearn, kızılağaç ve Saille, söğüt- kehanette bulunurken kullanılıyordu. Belki de bu, *Dichetal do Chennaib* ('parmak ucundan resitaller') adı verilen bir İrlanda şair düzenine ışık tutabilir. Bu düzende ollavın usta olması gerekmektedir ve Dr. Joyce bunu 'doğaçlama ürünü bir kehanet ya da şiir dizelerinin, parmakların temel rol oynadığı bir ortak hafıza mekanizmasıyla dile getirilişi' olarak tarif eder. Aziz Patrick, Imbas Forasnai ('aydınlanmanın el-bilgisi') ve benzeri diğer bir peygamberlik düzenini ön hazırlık niteliğinde şeytanlara kurban verme geleneğine sahip oldukları için fesh etmiş, ancak 'parmak ucuyla anlatım' biçimine izin vermedikleri için de bu geleneği onaylamıştır. *Cormak sözlüğü*'nde Dichetal do Chennaib şu şekilde açıklanır:

Benim zamanımda şair, parmak-kemiklerinin ucunda meramını

böyle anlatırdı: 'Birini ya da bir şeyi gördüğünde hemen parmak uçlarında ya da zihninde çalışmadan bir dize oluşturur, aynı anda hem düzenler hem tekrar ederdi.'

Parmak alfabesinin kullanımındaki mnemonik püf noktasının, şairlerin parmak uçlarını kehanet aracı olarak kullanırken teşfik ettiği esrime hali dışında kullanılmış olma ihtimali düşüktür; çünkü *Dichetal do Chennaib* daima genel anlamda aynı doğaya sahip iki diğer kehanet düzeniyle anılır.

[Bu noktada benim kendi parmak uçlarım kaşınmaya başladı ve onlara bir kalem verince tekrar bu sözleri oluşturdular:

Ağaçların gücü, parmak uçları,
Dördün ilk beşlisi,
Keşfet şairinin sorduğu ne varsa
Anlında ritimle vuran.

Huştan çivi, zonklar başparmak,
Kehanet gücüyle,
Huş, ona aşk haberi getir;
Yüksek sesle vururken kalp.

Üvezden sopa, işaretparmağı,
Kehanet gücüyle,
Çöz ona bir bilmece
Anahtarı ıssız bir adada.

Dişbudak, ortaparmak,
Kehanetin gücüyle
Havayı bilir, soyları değilse
Ver onu rüzgârlara.

Kızılağaç, doktor parmağı,
Kehanet gücüyle
Tüm hastalıklarını teşhis et,
Şüphesci bir aklın.

Söğüt asa, serçeparmak,
Kehanet gücüyle
İtirafa zorla ağzını
Çürüyen bir cesedin.

Parmak uçları, beş dal,
Ağaçlar, gerçek-kehanet ağaçları
Keşfet şairinin sorduğu ne varsa
Anlında ritimle vuran.)

Cadıların ellerine dögülmüş Şeytan işaretlerine bakılırsa, parmak alfabesi ortaçağ cadı kültlerinde kullanılmıştır. Joseph Glanvil'in Somersetshire cadılarının iki meclisi, Brewham'da kurulmuş olan on üçünden biri ve Wincanton'da diğer bir cadı meclisini –iki yerde Glastonbury'den on dört mil uzaklıktadır- detaylı bir biçimde anlatan *Sadducismus Triumphatus* (1681) adlı bir çalışması bulunmaktadır. Saksonların yanında karşı Britanya ırksal elementi Somerset'te baskındı ve Glastonbury'nin Eski Din'in temel yeri olarak sevilen saygı değer konumu on yedinci yüzyılda hâlâ sağlamdı. 1664 yılında yapılan duruşmada bu cadı meclisleri üyelerinin itiraflarından, cadıların şef ya da tanrıları Robin olarak biliniyordu ve meclise kabul edilişi yüzükparmağın ortası ile ucu arasını iğneyle delerek mühürlüyordu. Burası tam olarak iğneyle delinmesi beklenen yerdi; çünkü meclislerin aktiviteleri hem ak hem de kara büyü içeriyordu. Parmağın üst kısmı Coll'a, fındığa, yani ak büyü ve sağaltmaya; alt kısmı Straif'e, karadi-

kene, Öndördüncü Bölüm'de gösterileceği gibi kara büyü ve öfkeye aittir. Bu cadılar dikenleri Robin'in yönetimi altında düşmanlarının balmumundan yapılmış imgelerine batırıyorlardı.

İskoçya'da ortaparmak (aptalın parmağı) Şeytan işareti için kullanılıyordu ve işaretin tam yeri aktarılmamış olsa da açıkça parmağın aşağı kısmına doğru olduğu bellidir; çünkü Butelü Margaret McLevine Şeytanın neredeyse tüm parmağını kesip kopardığını söylemiştir. Orta parmağın aşağı kısmı Ura, funda, İskoç cadıların meclislerine kabul edilmelerinde kullanılmak için uygun bir ağaçtır; çünkü Shakespeare'a göre cadılar şiddetli rüzgârda uçuşan fundalıklarda buluşurlar.

1705'te ölüme mahkûm edilen iki Northampton cadısı Elinor Shaw ve Mary Philips'in parmak uçlarında açılmış delikler olduğu kaydedilmiş, ne yazıkki hangi parmakta olduğu belirtilmemiştir. Belki de ucu Saille olarak adlandırılmış cadıların anası Hekate'ye kutsal olan söğüt parmaktır.[1]

Dr. Macalister *Ballymote Kitabı*'nda kaydı geçen Pig-Ogham, Castle Ogham ve Fruit Ogham gibi diğer şifre sistemlerininin içinde İrlanda Ağaç Oghamı'na biraz daha önem vermektedir. Ancak B.L.N. alfabesinin adı, daha önce belirtildiği gibi B.L.F. alfabesinden daha eskidir ve üç ağaç adıyla başlar. Bu da orjinal Ogham alfabesinin Ağaç-Ogham'ı olduğunu kanıtlar. O'Flaherty'nin listesini oluşturan ağaçların mitolojik bağlantıları o kadar eski ve karışıktır ki, bu sistemi geç bir ortaçağ icadı, 'pedantik ve yapay' olarak değerlendirmek imkânsızdır. Bu nedenle orjinal alfabe gerçekten de Ogma Güneş Yüz tarafından

1 Eskiden Britanyalı denizcilere daima başparmakları ve işaret parmakları arasında elin çukurca olan yerine yıldız şeklinde bir döğme yapılırdı ve bu gelenk bazı limanlarda devam etmektedir. Bu aslında Deniz Tanrıçası Venüs'e ve Hava Tanrısı Jüpiter'e denizcileri karaya sağ sağlim getrimesi için yapılmış bir yakarmadır. Yıldız, umut ve rehberliğin simgesidir.

icad edilmiş görünüyor. Dr. Macalister, Ogham'ın icadını tanrıyı hak etmeyen çocukca bir şey olarak küçük görüyor, ancak bunun nedeni Boibel-Loth'u tek orjinal alfabe olarak kabul etmesi, Beth-Luis-Nion alfabesini de deneysel bir çalışma olarak değerlendirmesi ve ikisinin de Yunan alfabesinden alındığını düşünmesidir. Belirgin alfabetik niteliklere sahip olanı dışında, ikisinin de herhangi bir erdem barındırdığı konusunda ikna edilmeyecek bir pozisyondadır.

Beth-Luis-Nion alfabesinin tam ve orjinal bir alfabe olduğuna karşı getirilen itiraz, serinin biri işe yaramayan, NG dahil olmak üzere yalnız on üç sessiz harf barındırdığı, diğer iki eski harfin Boibel-Loth'da bulunan ve Ogham'da Quert ve Straif olarak bilinen Q ve Z'nin çıkarılmış olduğu savına dayanmaktadır. Straif, karadiken ve Quert de elma ağacıdır ve ikisi de mitolojik olarak önemli ağaçlardır. Eğer Ogma Güneş Yüz eşit uzunlukta dört temel koyduysa, orjinal sistem beş sesli ve beş sessiz üç setten oluşuyor olmalıdır. Bu itirazın dayalı olduğu sav On Üçüncü Bölüm'de her yönüyle karşılanacaktır. Bu sırada hatırlanması gereken O'Flaherty'nin B.L.N. alfabesini on üç sessiz harfle tanımlayan tek kişi olmadığıdır. Ledwich'in *Irlanda'nın Antikaları* adlı çalışmasında alıntılanan O'Sullivan'ın Ogham'ı da aynı sayıda sessiz harf içerir ve benzer bir eksiltmeyle Q ve Z'yi içermez, ama NG yerine P'yi verir. Buna ek olarak O'Sullivan ekstra çift sesliler ve *eg*, *feo* ve *oai* gibi diğer bazı gizemli semboller eklenmişse de alfabenin kanonu burada tartışılan biçimdedir.

Edward Davies Beth-Luis-Nion alfabesinin adını B. L. N. harflerinin güneş-tanrısı Keltik tanrı Belin'in temel sessiz harflerinden aldığını düşünmüştür. Bu akla yatkındır; çünkü fikrin önerisi on üç sessiz harfi -yılın aylarını- on üçlü grupların çeşitli mitolojik bağlantıları ile tanımlama üstünedir. Örneğin, Arthur ve yuvarlak masa etrafındaki On İki Şövalye; Balder ve on iki yargıcı; Odisiea ve On İki Yoldaşı; Ro-

mulus ve On İki Çobanı; Roland ve Fransa'nın On İki Lordu; Yakub ve On İki Oğlu; Danimarkalı Hrolf ve on iki Berserk gibi. Aynı zamanda da İsis'in Nil'den kayığıyla kurtardığı Osiris'in başı ve vücudunun parçalanmış on iki parçası, çünkü Osiris orjinal anlamda bir ağaç tanrısıdır. Bununla birlikte beş mevsimsel sesli harfi Britanya Tanrıçaları'nın gizemli pentadlarıyla tanımlayabiliriz; Roma Dönemi'nde ortaya çıkan *deae matronae* (*y Mamau*) gibi ya da Ak Tanrıça'ya kutsal olan çeşitli beş uçlu yapraklı ağaçlarla. Özellikle sarmaşık, asma, böğürtlen çalısı, incir ve çınar.[1] Ve elbette yine ona kutsal olan beş yapraklı çiçeklerle; erotik yabangülü, çuha çiçeği, İtalyanların 'ölüm çiçeği' diye adlandırdığı uğursuz mavi pincapervinca ya da cezayirmenekşesi ortaçağ İngilteresinde darağacına giden insanlara çelenk olarak giydirilirdi.

Peki, Beth-Luis-Nion serisi nereden gelmektedir? Görüldüğü gibi seriye ait tüm ağaçlar asma hariç, Britanya Adaları'na ait doğal ağaçlardır. Seride çalı türü ağacın yer almayışı bana çok eski dönemde

1 Kutsal olarak kullanılan başka bir beş uçlu yaprak da beşparmak otu ya da kurtpençesiydi ve bu, ortaçağ Fransasında cadılar tarafından kullanılan yağın ana malzemesini oluşturuyordu. Başka bir tarifte alterntaif olarak kavak yaprağı, şüphesiz beş uçlu yapraklı olanı kullanılıyordu. Aynı yağ da fleur-de-luce gibi –olasılıkla üç yapraklı çiçeğe sahip olduğu ve kırmızı tohumları üçgen şekilli tohum kutusunda barındığı için- zehirli olmayan, ama Tanrıça'nın onuruna (koyulaştırmak için kurum, yağ ya da yeni doğmuş bebek yağ) diğer malzemelerin etkisini kuvvetlendirmek için eklenmiş görünüyor; ateş düşürücü etkisi olan maydonoz, gece uçuşuna yardımcı olan yarasa kanı, yüksek derecede zehirli olan kurtboğan, güzelavrat otu, balduran otu, su balduran otu. Tarifler M. Murray'ın *Batı Avrupa'da Cadı Kültü* adlı kitabında yer almaktadır. Bay Trevor Furze kökeni İngiliz olan diğer iki tarife dikkatimi çekti: (1) Yeni doğmuş bebek yağı; *eleoselinum* (bir çeşit yabani kereviz sapı, aynı zamanda su maydonuzu olarak da anılır ve ortaçağda kramplara karşı kulanılan bir ilaçtır); skirret (bir çeşit yabani karakavza, yaprakları zehirli kabul edilir; ama yara lapasında kullanılır); kurum. (2)Yeni ayın doğuşunda elde edilmiş yarasa kanı; pentphyllon (beşparmak otu), kavak yaprakları; kurum. Belki Fransız tarifindeki maydonoz aslında so maydonozudur ve cadıları uçarken kramplara karşı krumak için konmuş olabilir.

Kuzey'de ormanların kalın dallı olduğu bir bölgeden asmanın vahşice büyüdüğü bir yerden getirildiği fikrini veriyor. Bu özelliğe sahip tek bölge benim bildiğim kadarıyla o dönemde Güney Karadeniz sahilinde Paflagonya-Pontus sahasıdır. Giritli bir köken imkânsızdır; son dönemde Girit'te yapılan kazılarda bulunan sayısız kutsal resim ve oymalarda karşımıza çıkan kutsal ağaçlar incir, zeytin, çınar, selvi, asma, çam ve palmiyedir.

Dr. Macalister, O'Flaherty'nin Beth-Luis-Nion alfabesinin eskiliğinden şüphe ettiği için suçlanamaz; çünkü ortaçağ Avrupasında ağaçları gruplayan başka birçok sistem bulunmaktadır. Örneğin, Brehon Kanunu'nda (IV, 147) ağaçlar kanunsuz kesilmelerine biçilmiş para cezasına göre –ağırlığı azalan bir sırada- dört kategoriye ayrılmıştır.

(1) Yedi Reis Ağaç

Meşe	*dair*
Fındık	*coll*
Çobanpüskülü	*cuileann*
Porsuk Ağacı	*ibur*
Dişbudak	*iundius*
Çam	*ochtach*
Elma	*aball*

(2) Yedi Çiftçi Ağaç

Kızılağaç	*fernn*
Söğüt	*sail*
Alıç	*sceith*
Üvez	*caerthann*
Huş	*beithe*
Karaağaç	*leam*
?	*idha*

(3) Yedi Çalı Ağaç

Karadiken	*draiden*
Mürver	*trom*
Beyaz Fındık	*fincoll*
Akkavak	*crithach*
Kocayemiş	*caithne*
?	*feorus*
?	*crann-fir*

(4) Sekiz Böğürtlen Ağaç

Eğrelti Otu	*raith*
Bataklık Mersini	*rait*
Karaçalı	*aiteand*
Süpürgeotu	*dris*
Funda	*fraech*
Sarmaşık	*eideand*
Katırtırnağı	*gilcoch*
Bektaşi üzümü	*spin*

Bu kanun, burada anılan *Irlanda Üçlemeleri*'nden çok daha sonraki bir döneme, görüldüğü kadarıyla iki reis ağaç elma ve fındığın kanunsuz kesilmesine ölüm cezası verildiği dönemden çok sonrasına aittir.

Üç nefes almayan şey, yanlızca nefes alanla ödenir:
Bir elma ağacı, bir fındık çalısı, bir de kutsal koruluk.

Bu dizeler belki *Crith Gablach*'ın sonundaki yedinci yüzyıl şiiriyle açıklanabilir. *Crith Gablach*'da yedi reis ağaç sıralanmış, fakat dişbudak, porsuk ağacı ve çam yerine, kızılağaç, söğüt ve huş kullanılmıştır ve bunlardan birinin kanunsuz kesiminin cezası bir inek ya da tüm koruluk için üç inektir. Ancak şiirin *Triadlar*'dan sonrasına, ama

Brehon Kanunu'ndan sonrasına ait olduğunu farz ediyorum; çünkü burada elma ya da fındık ağacının ve de diğer ağaçların kanunsuz kesilmesinin cezası ölüm cezasından bir ineğe düşürülmüştür.[1] Ortaçağ sözlükçülerine göre, 'asalet' ya da 'en yüksek mukaddes mertebeye erişme' anlamına gelen *Neimhead* sözcüğünün krallara, klan şeflerine, şairlere ve kutsal koruluklara; ikinci anlamı 'değerlilik' içinde müzisyenlere, demircilere, marangozlara, ineklere ve Kilise ileri gelenlerini tanımlamak için kullanıldığını aktarırlar.

Brehon Kanununun Yorumu, şu yorumlarla yedi Baş Ağacın 'asaleti'ni açıklar:

Meşe:	*Büyüklüğü, güzelliği ve domuzları şişmanlatan meyvesi.*
Fındık:	*Meyvesi ve dalları.*
Elma:	*Meyvesi ve boyamaya elverişli ağaç kabuğu.*
Porsuk ağacı:	*Ev teknelerinin ve göğüs kalkanlarının yapıldığı ahşabı.*
Çobanpüskülü:	*Araba dingillerinde kullanılan ahşabı.*
Dişbudak:	*Kralın kalçasını destekleyen* (taht) *ve silah aksamı yapımında kullanılan ahşabı.*
Çam:	*Çatı desteklerinin yapıldığı ahşabı.*

Gwydion'un dişbudağının Bran'ın kızılağacının yerine geçmesinin nedeni burada tesadüfen verilmiştir: dişbudak, aslen kutsal koruluktan çıkarılmış olan ağaç, şimdi krallıkla bağlantısı olarak adı geçen ağaçtır ve kızılağaç, çiftçi ağaç konumuna düşürülmüştür. Sözlükçülerin asaleti faydacı anlamlarda tanımlamaları kökten bir dini değişimi getirir; çünkü ağaçların sahip olduğu görece değerler onların kanunsuz kesim cezalarının nakit para ile ifade edilmesiyle koruluğun kutsallığının hükmünü kaybetmesine ve dolayısıyla da şiirin bozularak gerilemesine sebep olur. Ancak

1 Roma'da ikinci yüzyılda kutsal bir koruluğun kanunsuz kesimi daha da ucuzdur; bir domuzun kurban edilmesi. Denetçi Cato, *De Re Rustica*'sında ahşap sağlamaya aç çiftçinin gerekli tanrıya bu kurbanı vererek onu yatıştırması gerektiğini söyler.

bu Kanun yürürlükte iken şiirin Ollavlık öğrencisi aşağıda gösterilen Calder'in *Bilginlerin Duruşması* adlı çalışmasında yer alan ve yine ağaçların bir sınıflandırmasını içeren eski bir ilmihâli ezberlemekle yükümlüdür:

Cis lir aicme Ogaim? A ii .i. iii n-airigh
Kaç tane Ogham grubu? Üç tane cevapla, adıyla: 8 Şef.

Fedha & viii n-athaigh & viii fidlosa. Ocht n-airigh
Ağaçlar ve 8 çiftçi ağaç ve 8 çalı ağaç. 8 şef ağaç

cetus fernn, dur, coll, muin, gort, straif, onn, or.
Önce kızılağaç, meşe, fındık, asma, sarmaşık, karadiken, karaçalı, funda

Octh n-athaig i bethi, luis, sail, nin, huath
8 çiftçi ağaçlar, adıyla: huş, üvez, söğüt, dişbudak, akdiken,

Tinne, quert. Ar chuit e feda is athaig
Karaçalı[2], elmaağacı. Harfleri için, tüm diğer çalılar

Feda fidlosa olchema
Çalı ağaçlarıdır.

İşte O'Flaherty'nin Beth-Luis-Nion alfabesinin ağaçları bunlar. Kocayemiş, karağaç, beyaz-fındık ve diğerleri. Adı geçmeyen 'çalı ağaçlar' açıkça mürver, kamış ya da su mürveri, katırtırnağı ve harunıelini de içermektedir. Asalete göre yapılmış bu düzenleme tuhaftır. Elma ağacı ve süpürgeotu baş ağaç sınıflandırmasından çıkarılmışsır ve bu büyük olasılıkla 20 harfli Ogham alfabesiyle değil, 24 harfli Yunan alfabesi ya da 25 harfli genişletilmiş haliyle bağlantılıdır.

Konu çok zor ve İrlandalı ollavlar da bu düzeni dışarıdan herhangi bir kimseye kolay anlaşılır gelmesin diye ellerinden geleni yapmışlardır

2 Açıkça 'süpürgeotu' yerine yapılmış bir hata.

On İkinci Bölüm

AMERGIN'İN ŞARKISI

Bu savın ilk bölümünde, eski Gal ve İrlanda şiirinde sıkça kullanılanılan 'Ben' ve 'Bendim' ifadelerinin aynı takvim temasına ait olduğunu öne sürmüştüm. Örneğin, 'Amergin'in Şarkısı'nın (ya da Amorgen), dünya yılı 2736'da (İ.Ö. 1268) Miletli işgalcilerinin şef bardı tarafından İrlanda toprağına ayak bastığı zaman söylendiği anlatıla gelmiştir. Ne yazık ki, günümüze ulaşan çevirisi Eski Goidelikten İrlandacanın günlük konuşma biçimindeki diline yapılmış bir versiyonudur. Dr. Macalister bu şarkıyı 'Tanrı'nın her yerde ve her şeye gücü yeten olduğu panteistik bir Evren kavramı' olarak tanımlar ve liturjik bir ilahi olarak Kuran'ın açılış ayetlerinden, Apostle's Creed'in[1] ilk bölümlerine kadar çok geniş bir anlayışı önerdiğini dile getirir. Şöyle ifade eder: "Sezar'ın 'Druidler yıldızlar ve hareketlerini, dünyayı, karaların büyüklüğünü, doğa felsefesi ve tanrıların doğasını öğretir' cümlesini yazarken düşündüğü, bu ilahi ya da bu ilahinin ne içerdiğine dair ona anlatılanlar mıdır?" Aynı zamanda bu parçanın 'karıştırılmış bir biçimde' önceki varoluşlarının öykülendirmelerini anlatırken Çocukbard Taliesin'in ağzından da aktarıldığına dikkat çeker. Sir John Rhys *Hibbert Dersleri* adlı çalışmasında, Gwion'un kullandığı birçok 'Bendim' ifadesinin 'gerçek bir dönüşümü değil, sadece benzerlik durumunun, "gibi" edatı karşılık alınmadan ilkel bir formasyonla beyan edilmiş ibaresi olduğunu' açıklar.

1 Apostles' Creed, Hıristiyanlığa ait birçok mezhebin kabul ettiği liturji, eğitim ve Hıristiyan inancına geçişte sıralanıp kabul edilen şartları içeren erken dönem metne verilen ad. Batı geleneğine dahil kiliseler, Latin Katolik Kilisesi, Luteranizm, Anglikanizm, Batı Ortodoksluğu'nun yanında Presbiteryan, Metodist ve Congregasyonel kiliseleri tarafında kabul edilmektedir. (Çev.)

Amergin'in Şarkısı, ortaçağ açıklamalarıyla verilmiş on üç beyanla başlar. Bu on üç beyanı altı soru takip eder ve bunlar da ortaçağ açıklamalarıyla verilmiştir. Bunlar, Profesör John MacNeill'in versiyonu olan bir son kıtadan takip edilebilir. Kıtada Druid, Denizin İnsanları'na kutsal 'rath'ın şairini onlara bir şiir vermesi için uyandırmalarını öğütler. Druid, şaire şiir için gerekli malzemeyi kendisi sağlayacak ve hep birlikte bir dua şeklinde söylemek üzere düzenleyeceklerdir.

AMERGIN'in ŞARKISI

Tanrı konuşur ve der ki:	*Açıklamalar*
Ben denizde bir rüzgârım,	*derinlik için*
Ben denizde bir dalgayım,	*ağırlık için*
Ben denizde bir sesim,	*korku için*
Ben yedi kavganın ökküyüm,	*dayanıklılık için*
Ya da Ben geyiğiyim yedi çatal dişlinin,	
Ben bir grifonum uçurum başında,	*maharet için*
Ya da Ben bir şahinim uçurum başında,	
Ben güneşin bir gözyaşı damlasıyım	*'bir çiy-damlası'-berraklık için*
Ben çiçeklerin içinde güzel olanım,	
Ben yabani bir domuzum,	*kahramanlık için*
Ben havuzda bir somonum,	*'Bilgelik havuzları'*
Ben düzlükte bir gölüm,	*mesafe için*
Ben bir şiir tepesiyim,	*'ve bilgi'*
Ben savaşı yürüten mızrağım,	
Ben aklın ateşini biçimlendiren bir tanrıyım,	*[ör.'ilham veren': Macalister]*
Ya da Ben kutsal ateşten başa duman yapanım.	*'bununla öldürmek için'*

* * *

1. Dağların engebesini kim düzeltir? *'Benden başka kim her soruyu cevaplayacak ?'*

   ya da Benden başka kim Slieve Mis Dağı'ndaki dolmen-evin nasıl kurulacağını bilir?

2. Benden başka kim güneşin nerede batacağını bilir?

3. Kim ayın evrelerini önceden haber verir?

4. Kim Tethra Evi'nden sürüleri getirip, ayırır? *[ör.'balı,* Macalister Ör. *'yıldızlar',* MacNeill]

5. Thethar'nın sürüleri kime gülümser?
   Ya da Benden başka kimi, gülen okyanusun balığı hoş bulacak?

6. Kim şekil verir silahlara tepeden tepeye? *'dalgadan dalgaya, harften harfe, noktadan noktaya'*

* * *

Uyandırın Denizin İnsanları, uyandırın şairi ki, sizin için bir büyü yapabilsin.
Ben Druid olarak, Ogham harflerinden yapan,
Ben, savaşçıları ayıran,
Sidhe'nin kalesine gideceğim sizin için aramaya kurnaz şairi ki hep beraber hazırlayalım duamızı.
Ben denizin bir rüzgârıyım.

Thetra, Denizaltı-ülkesinin, sonradan Denizin İnsanları'nın geldiği yer olarak kabul edilen ülkenin kralıdır. Belki de Tethys'in, aynı zamanda da Thetis olarak bilinen, Akalı Peleus'un Iolcus'ta evlendiği Pelasglı Deniz Tanrıça'nın erilleştirilmiş halidir. Sidhe artık popüler anlamda periler olarak kabul edilmektedir, ancak erken İrlanda şiirinde gerçek insanlar; yüksek kültüre sahip, kalelerde [rath] –yuvarlak taş duvarlardan oluşan bu kalelerin en çok sevileni Boyne'deki New Grange'dır- yaşayan savaşçılar ve şairlerden oluşan küçülmekte olan bir millet olarak geçerler. Hepsi mavi gözlü, solgun yüzlü ve sarı kıvırcık saçlıdır. Erkekler beyaz kalkanlar taşıyan elli kişilik birliklerden oluşur ve iki bakireden doğmuş kral tarafından hükmedilirler ve cinselliğe olağan aşırı düşkünlüklerinde 'suçsuz ve utançsızdırlar'. Gerçekte bu insanlar Piktler, döğmeli adamlardır ve haklarında bilinenler Xenophon'un Karadeniz Sahili'nde yaşayan ilkel Mosynoekianlar üstüne yaptığı gözlemlerin toplandığı *Anabasis* adlı çalışmasıyla sınırlıdır. Mosynoekianlar ustaca döğmelenmiş, uzun mızrakları ve sarmaşık yaprağı şekilli öküz derisinden kalkanları olan ve cinselliği toplum içinde yaşayan bir topluluktur. Adlarını içinde yaşadıkları kazıklardan yapılmış kalelerden almışlardır ve Xenophon'un zamanında erken Yunan efsanelerinin anaerkil Amazonlara ait kabul ettiği bölgede yaşarlar. Bu insanlara atfedilen 'mavi gözler', tahminimce Klasik Dönem'de Trakyalıların da yaptığı bilindiği gibi, göz etrafına yapılmış birbiriyle kesişen mavi döğmeden geliyor olmalıdır. Solgun ten renkleri de, belki yine yapay olarak Ak Tanrıça onuruna, kireçten yapılma beyaz 'savaş boyası' ya da pudralaştırılmış alçı taşı ile sağlanmıştır. Aristophenes'in *Bulutlar* adlı komedisinin bir sahnesinde Sokrates Strepsiades'i Orfik düzene kabulün bir parçası olarak beyazlaştırır.

Slieve Mis, Kerry'de bir dağdır.

'Yedi dişli çatalın' ifadesi büyük ihtimalle her boynuzda yedi uç,

toplam on dört, yani 'kral geyik' anlamına gelmektedir. Fakat krallık aynı zamanda 12 boynuzlu geyikle de bağlantılıdır ve bir geyiğin boynuzunda on iki uç olabilmesi için yedi yaşında olması gerektiğinden 'yedi kavga' bu yıllara işaret ediyor olabilir.

Büyük ihtimalle bu şiir, esoterik anlamıyla her okuyana bildirilmek için tasarlanmamış ve 'karıştırılmış' olmalıdır. Gwion güvenlik nedeniyle şiirlerini karıştırmaktadır. O halde şimdi on üç beyanı on üç aylık takvim formunda, her harf-ayın öğrendiğimiz mitolojik anlamından yararlanarak Beth-Luis Nion çizgisinde tekrar düzenleyelim:

		Tanrı konuşur ve der ki:	*Ayın Ağacı*	
Ara. 24 – Och. 20	B	Ben yedi dişliçatalın geyiğiyim	Huş	Beth
		Ya da yedi kavganın öküzü,		
Och. 21 – Şub. 17	L	Ben düzlükte büyük bir selim,	Üvez	Luis
Şub. 18 – Mrt. 17	N	Ben derin sulardaki rüzgârım,	Dişbudak	Nion
Mrt. 18 – Nis. 14	F	Ben güneşin parlayan gözyaşıyım,	Kızılağaç	Fearn
Nis. 15 – May. 12	S	Ben uçurum tepesindeki şahinim,	Söğüt	Saille
May. 13 – Haz. 9	H	Ben çiçeklerin güzeliyim,	Alıç	Uath
Haz. 10 – Tem. 7	D	Ben başı yakan dumanın ateşini yakan bir tanrıyım,	Meşe	Duir
Tem. 8 – Ağt. 4	T	Ben savaş yürüten bir mızrağım,	Süpürgeotu	Tinne
Ağt. 5 – Eyl. 1	C	Ben havuzdaki somonum,	Fındık	Coll

Eyl.2 – Eyl. 29	M	Ben şiirin tepesiyim,	Asma	Muin
Eyl. 30 – Ekm. 27	G	Ben amansız bir yaban domuzuyum,	Sarmaşık	Gort
Ekm.28 – Ksm. 24	NG	Ben denizin tehdit eden gürültüsüyüm,	Kamış	Ngetal
Ksm. 25 – Ara. 22	R	Ben denizin dalgasıyım,	Mürver	Ruis
Ara. 23		Benden başka kim yontulmamış dolmenin sırlarını bilir?		

Bu düzenlemenin uygunluğundan çok az şüphe edilebilir. B, Herkül'ün geyiğidir (ya da vahşi boğası) ve yılı başlatır. Yedi kavga ya da boynuzlarının yedi ucu, geçmiş ve gelecek olan aylardır: Beth, meşe-ayı Duir'den sonra gelen yedinci aydır ve ondan geriye yedi öncesi de Duir'dir. Herkül'ün Boibel-Loth'taki 'Boibalos' tılsımı bir antilop-boğadır. Plutarch'ın *Isis ve Osiris*'indeki Orfik, 'yedi kavganın öküzü' ima edilir ve Plutarch Kış gündönümünde İsis'in altın ineğinin siyah kumaşa sarılı olarak taşınıp Diyonisus'la tanımladığı Osiris'in tapınağının etrafında yedi kere döndürülüşünü anlatır: 'Kışın Tanrıça güneşin suyu için hasret çekmediğinden yürünen daire 'Osiris'i Aramak' olarak adlandırılır ve Tanrıça yedi defa etrafında döner; çünkü güneş kış gündönümünden yaz gündönümüne geçişini yedi ayda tamamlar.' Plutarch ayların uzunluğunu 30 yerine 28 gün olarak kestiriyor olmalı; çünkü aksi takdirde geçiş altı ayda tamamlanırdı.

L, Şubat Fill-Dyke, sel mevsimidir.

N, erken Mart'ın ortasındadır ve selleri kurutan rüzgârlarla 'aslan gibi gelir'.

F, iyi bilinen ortaçağ Noel ilahisinde verilmiş duygularla açıklanır:

Geldi, çok durgundu
Annesinin olduğu yerde,
Çiy gibi Nisanda
Kırlara düşmüş.

Bu kutsal yılın gerçek başlangıcıdır; geyiğin ve vahşi ineğin yavruladığı, yaz gündönümü orcilerinde döllenmiş olan Çocuk Herkül'ün doğduğu mevsim. Çoktan sepetten kayığına binip selleri geçmiş, kırlarda pırıl pırıl yatmaktadır.

S, kuşların yuva yaptığı aydır. Gwion'un *Can y Meirch* şiiri dizelerinde ('Atların Şarkısı') 'Bendim' ibaresi kısmî olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan biri: 'Ben duvarda bir turnayım, muhteşem bir manzara.' Turna, Delian Apollonu'na ve ondan önce de Güneş-kahraman Thesus'a kutsaldır. Aynı zamanda üçleme olarak Paris'te bir Galya baz-rölіyefinde, Trèves'deki bir başkasında tanrı Esus ve bir boğayla ilişkili olarak betimlenmiştir. Turna, şahin ya da akbaba? Bu önemli bir sorudur; çünkü şiirin kökeni cevabına bağlıdır. Şahin, Horus'a kutsal olan kraliyet şahini olmasa da, Kuzay Rüzgârı Boreas'a kutsal olan çaylak olmalıdır: Yunan efsanesinde Trakyalı oğulları Calaïs ve Zetes onun onuruna çaylak tüyleri giyerler ve kendilerini çaylağa çevirme güçleri vardır. Bu iki kuş mitolojik olarak Kuzey Rüzgârı anlamına gelen ve şahin olan Mısır hiyeroglifi ile bağlantılıdır. Kelime Galcede *barcut*, Persçe de *barqut*tur ve bu da Pliny'nin, Pers ve İngiliz güneş kültleri arasında kuvvetli bir bağlantı olduğu önerisini (*Doğa Tarihi* XXX, 13) destekler. Başka bir yakın benzerlik yorumu da, doğum günü Kış gündönümünde kutlanan Pers Güneş-tanrısı Mithras'tır ve yedi kavganın boğası olarak tapınılır: Külte katılanlar kabul töreninde yedi aşama geçmek zorundadırlar ve alınlarına 'Mithras'ın sınanmış askerleri' mührü yapılır. Mithraizm, İmparatorluk Dönemi'nde lej-

yonerlerin en sevdiği külttü, ancak hiçbir zaman İralnda'ya ulaşmadı ve *Amergin'in Şarkısı* açıkça Britanya'nın Claudian işgalinden çok daha eskidir. Akbaba, Osiris'e kutsal olan grifon-akbaba olmalıdır. Bu kuş aynı zamanda Etrüsk kâhinleri için büyük önem taşır ve altın kartaldan daha geniş bir kanat uzunluğu vardır. *Musa'nın Şarkısı*'nda (*Tesniye XXXII,II*) Yehova bu kuşla tanımlanır ve bu da Levliler'deki listede 'temiz olmamasının', kirli olduğunu değil, kutsal anlamına geldiğini kanıtlar. Resmi armadaki grifin, grifon-akbaba kanatları ile pençeleri olan bir aslandır ve toprakta ve havada Güneş-tanrısı olarak Kralı temsil eder. Galce Güneş-tanrısı anlamına gelen günlük kelime *Gwalch*, Latince şahin anlamına gelen *falco* kelimesiyle akrabadır ve saray bardları şiirlerinde daima kraliyet koruyucularını ona benzetmişlerdir. Mistik adlar olan Gwalchmai ('Mayıs şahini'); Gwalchaved ('yaz şahini') bilinen şekliyle Sir Galahad; Gwalchgwyn ('beyaz şahin') yine bilinen adıyla Sir Gawain, bu takvim sistemi ile anlaşılabilir.

Mayıs'ın ikinci yarısında başlayan H, çiçek mevsimidir ve alıç ya da mayıs-ağacının hükmü altındadır. 'Dev Alıç'ın kızı Olwen'den daha önce bahsedildi. Saçları süpürge kadar sarı, parmakları düğün çiçeği kadar beyaz, yanakları gül rengidir ve bastığı yerde yonca biter –yonca onun Üçlü Tanrıça'nın yaz hali olduğunu anlatmak içindir. Ona adını kazandıran bu özelliğidir; Olwen 'Beyaz İzin Kızı' anlamına gelir. Bu arada yonca, Galli bardlar tarafından güzelliği çok abartılarak yüceltilmiş bir bitkidir. Homer ona 'lotus' demiş ve atlar için zengin bir yem olduğunu söylemiştir.

D, yaz gündönümü meşesinin hükmü altındadır. Anlamı tahminimce, acı veren yeşil meşe dumanının Yazdönümü Arifesi'nde yakılan ikiz ayin ateşleri arasında dans edenlere ilham vermiş olmasıdır. *Orman Ağaçları Şarkısı*'nı karşılaştıralım:

Tüm odunların içinde en hızgın ateşi veren yeşil meşe;
Kimsenin incinmeden kaçamayacağıdır.
Onun aşkıyla ağrır baş,
Barut amberleri gözü acıtır.

T, mızrak ayı, tanistin ayıdır; bardik karakter T, dikenli mızrak şeklindedir.

C, fındık ayıdır. Somon nehrin Kralıydı ve halen de öyledir. Somon balığını yakalamanın zorluğu, bir kere yakalanıp bir havuza konduğunda onu kullanışlı bir felsefi emeklilik sembolü yapmaktadır. Dolayısıyla Loki, kurnazlığın Nors Tanrısı, kendisini diğer tanrılardan somon kılığına girerek korumuş ve havuzundan sadece kendi yaptığı özel bir ağ ile çıkarılmıştır. Somon balığının, fındık ve bilgelik ile olan ilişkisi daha önce zaten açıklanmıştı.

M, Roma bilgelik Tanrıçası ve sayıların mucidi Minerva'nın; Yunan Müzleri'nin Anası Mnemosyne'nin, Müzlerinin kendilerinin ve bazı mitograflar tarafından ilk alfabenin icadından sorumlu görülen Moirae'nin –ya da Kaderlerin- adlarının baş harfidir. Diyonisus'un temel ağacı asma, her yerde şiirle ilişkilendirilir. Ben Jonson'un saray şairine kaç fıçı ödemesi gerektiğini sorarken çok iyi bildiği gibi, şairlerin gerçek içkisi şaraptır. Colley Cibber, ödeme olarak şarap talep ederdi ve ondan sonra hiçbir kraliyet şairi bu eski ödeme geleneğini geri getirebilecek kadar şair olamamıştır.

G, sarmaşık ayı, aynı zamanda yaban domuzu ayıdır. Mısır Güneş-tanrısı Set, yaban domuzu kılığına girerek İsis'in aşığı, sarmaşığın Osirisi'ni öldürür. Yunan Güneş-tanrısı Apollon yaban domuzu kılığındaTanrıça Afrodit'in aşığı Adonis'i –ya da Suriyeli Tammuz'u- öldürür. Finn Mac Cool, yaban domuzu kılığında İrlanda Tanrıçası Grainne'in (Greine) aşığı Diarmud'u öldürür. Yaban domuzu kılığın-

da bilinmeyen başka bir tanrı, Tegea'da kendi bağında Artemis'e tapan Arcadia Kralı Ancaeus'u öldürür ve Nestoryen *Gannat Busamé*'ye ('Zevkler Bahçesi') göre, Giritli Zeus da yanı şekilde öldürülmüştür. Ekim yaban domuzu avlama mevsimi olduğu gibi aynı zamanda da sarmaşıklarla çelenkler taşıyan Bassaridler'in mevsimidir. Yaban domuzu ölümün canavarıdır ve yılın 'sonu' yaban domuzu ayında başlar.

NG, dev dalgaların ve Atlantik Okyanusu'nun tabanında taşların hırıltılı gürültüsünün kalbi korkuyla doldurduğu, rüzgârın kamış yataklarından ıslık çalarak estiği zamanın ayıdır. İrlanda'da denizin kalkması bir kralın ölümünü haber veren kehanet olarak görülürdü ve uyarı bir baykuşun sert çığlığı ile gelirdi. Baykuşlar en çok Kasım'da ay ışığında ses çıkarırlar ve sonra Şubat'a kadar sessizdirler. Bu davranışları, sessiz uçuşları, yuvalarının çürümüş kokusu, fare yemeleri ve gözlerinin karanlıkta parlaması baykuşları Ölüm-tanrıçası Hekate ya da Athene'nin ya da Persephone'nin habercisi olarak görülmüş ve bu yüksek kehanet kaynaklarıyla olan bağlarıyla bilgelik ününü kazanmışlardır.

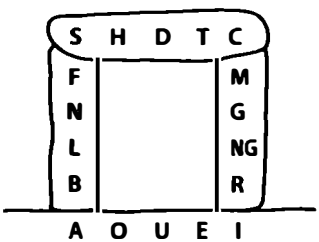
R, dalganın denize döndüğü ve yılın sulu sonunun başladığı aydır. İrlanda ve Gal şiirinde denizde bir dalga, bir 'deniz geyiğidir'; dolayısıyla yıl ak karaca ile başlar ve onunla biter. İrlanda efsanesinde yıla hükmeden Cuchulain ve Fionn gibi tanrılar kılıç ve mızrakla dalgalarla savaşırlar.

Taliesin Romansı'nda bunun yerini tutan metin karışmış olmaktan çok dağılmıştır:

B Ben vahşi bir boğa ve sarı bir geyik oldum.
L Ben denizde bir kayık oldum.
N Ben kıyasıya kaçtım...suyun köpükleri üstünde.
F Ben havada bir damla oldum.

S Ben kartal olarak seyahat ettim.
H Tanrı beni tomurcuktan yaptı.
D Ben bir kürekte çotuk oldum.
T Ben kederin mızrak başı olarak kaçtım kederi dileyenlere.
C Ben mavi bir somon oldum.
M Ben tepede benekli bir yılan oldum.
G Ben öfkeli bir yaban domuzu oldum berzahta görülen.
NG Ben sahile vuran bir dalga oldum.
R Sınırsız bir denizde başıboş sürüklendim.

Bu alfabenin düzenlenişinin ipucu Amergin'in dolmene yaptığı atıfta yatmaktadır. Alfabe kendini en iyi, sesli harflerin yer aldığı bir düzey üstünde sessiz harfler dolmen şeklinde düzenlendiğinde açığa vurmaktadır. Dolmenler Finn Mac Cool efsanesinde Grainne ve Diarmud'un kaçışı ile yakından ilişkilidir. Kaçışları bir yıl ve bir gün sürer ve âşıklar her gece yeni bir dolmenin yanında sevişirler; 'Diarmud ve Grainne'in Yatakları'. Bu sayısız yatak, Cork, Kerry, Limerick, Tipperary ile Batı'da gösterilmektedir ve her biri bir dolmenle işaretlidir. Dolayısıyla bu alfabe dolmen aynı zamanda takvim görevi görür; İlkbahar ve Sonbahar için birer dayanak, üstlerinde Yaz için konmuş bir lento ve alttaki yer eşiği de Yeni Yıl Günü'nü simgelemektedir. Şu şekilde:

Şekle bakar bakmaz S'ye şahin ya da uçurum başında grifon; M'ye şiirin ya da ilhamın tepesi olarak atıfta bulunulduğu hemen fark ediliyor. Bu tepenin kökünde ölüm harfleri olan R ile I ve üstünde ise bilgeliğin harfi C bulunmakta. Böylece Amergin'in Şarkısı'nın ilk bölümündeki metin de şu şekilde genişletilebilir:

Tanrı konuşur ve der ki:
Ben yedi çatal dişin geyiğiyim.
Sel içinde taşmış dünyanın üstünde
Ben rüzgârla taşındım.
Ben çiy gibi gözyaşları içinde iner, parlayarak uzanırım yere
Ben uçurumdaki yuvama bir grifon gibi uçarım,
Ben en güzel çiçeklerin üstünde tomurcuklanırım,
Ben hem meşe, hem de onu yakan yıldırımım.

Ben mızrakçıyı cesaretlendiririm,
Ben öğretirim danışmana aklını,
Ben ilham veririm şaire,
Ben dolaşırım tepelerde feth eden bir yaban domuzu gibi
Ben kükrerim kış denizi gibi,
Ben geri gelirim çekilen dalga gibi.
Benden başka kim yontulmamış dolmenin sırlarını çözebilir?

Eğer şiir gerçekten iki kıtadan oluşuyorsa, iki üçlemenin her biri tek bir otoriter beyanla biten ve sonra gelen ilk 'Benden başka kim?' (diğer dizelerle uyuşmamaktadır) dizesi ikinci kıtanın sonucudur ve Yeni Yıl Tanrısı tarafından söylenmiştir. Bu çocuk dolmenin kutsal eşiği, sesli harflerin merkezi üçlemesi, adıyla O. U. E. tarafından temsil edilmektedir. Ancak O.U.E.'yi anlamlandırabilmemiz için güneşin yönünde tersten okumamız gerekmektedir. Bu Diyonisus'un kutsal

adı EUO'dur ve İngilizce genellikle 'EVOE' biçiminde yazılır.

Açıkça 'Tanrı' yine Göksel Herkül'dür ve çocuk-şair Taliesin bu şarkıyı söylemek için Miletlilerin lideri Amergin -Herkül için konuşan bir ağız değilse- ondan çok daha uygun bir karakterdir.

'Ben güneşin parlayan gözyaşıyım' dizesi ile bağlantılı bir gizem mevcuttur; çünkü Deorgreine, 'Güneşin gözyaşı', Laegaire mac Crimthainne efsanesinde bahsi geçen güzel tanrıça Altın Saçlı Niamhı'nın adıdır. Göksel Herkül F ayına, Bran'in kızılağacının ayına geçerken bakire olur. Bu Akhilleus[1], Herkül, Diyonisus gibi, hayatının bir dönemini genç kız kılığına girerek bir sarayın kadınlara ayrılmış bölümünde dokuma yaparak geçirmiş güneş-kahramanların hikâyelerini hatırlatmaktadır. Bu aynı zamanda beşinci yüzyıla, mistik filozof Empedocles'e bağlanan ve Amergin çevriminin karşılığı olan 'Ben bakire oldum' dizesini de açıklamaktadır. Anlatılmak istenen bu ayın yarısında Güneş'in halen dişi hüküm altında olduğu –silah tutacak kadar büyümemiş Giritli oğlan çocukları *Scotioi*, 'kadınlar odasının üyesi' diye adlandırılırdı- sonra Akhilleus gibi ona da silah verildiği ve yuvasına doğru bir grifon ya da şahin gibi uçtuğudur.

1 Sir Thomas Browne *Urn Gömüsü* adı altındaki çalışmasında cömert bir biçimde 'Sirenler hangi şarkıyı söyler ya da Akhilleus kendini kadınların arasına sakladığı zaman hangi adı kullanmıştır gibi şaşırtıcı sorular tahminin ötesinde değildir' cümlelerine yer vermiştir. Suetonius'a göre tahminde bulunan çeşitli bilginler ve İmparator Tiberius'un bu konuda başvurdukları Akhilleus'un dokuma tezgâhı (kerkis) ile ilgili olarak 'Cercysera'; çabukluğu (aissoi, 'fırlatırım') konusunda 'Issa', kızıl saçları konusunda 'Pyrrha'dır. Hyginus oyunu Pyrrha'dan yana kullanır. Benim tahminim ise Akhilleus'un kendisine seçtiği isim Dacryoessa ('ağlamaklı olan') ya da daha iyisi, Drosoessa ('çiyli olan'); *drosos* gözyaşının şiirdeki eş anlamlısıdır. Apollonnius'a göre orjinal adı Liguron ('uluyan') hocası Cheiron tarafından Akhilleus'a çevrilmiştir. Bu Akhilleus-kültünün Teselya'ya Liguria'dan geldiğini önermektedir. Homer kelime oyunuyla Akhilleus'u *achos*'tan ('üzüntü') türetir; fakat Apollondorus, *a*'dan 'değil' ve *cheile* 'dudaklar' kelimesinden Sir James Frazer'ın absürd bulduğu bir türeme verir. Oysa 'Dudaksız' bir kehanet kahraman için son derece uygun bir isimdir.

Fakat neden bir dolmen? Dolmen bir gömü odası, bir 'Dünyanın rahmi', iki taş desteğin yükselerek bir ya da daha çok taşı taşıdığı, içine ölü bir kahramanın çömelmiş şekilde rahimde doğmayı bekleyen fetüs biçimde gömüldüğü bir mezar. Spiral Kale'de (geçiş gömüsü), iç odaya giden yol rahim kanalını temsil ettiğinden her zaman alçak ve dar yapılır. Fakat dolmenler Melanezya'da (Prof. W. H. R. Rivers'a göre) kutsal kapılar olara kullanılır; totem-klana katılacak kişi bu dar yerden emekleyerek geçer ve bu bir yeniden doğuş törenidir. Ve göründüğü kadarıyla bu tünel eski Britanya'da da aynı amaçla kullanılmaktaydı. Gwion hem geçmişe ait varlığının aşamalarını, hem de gelecekte sahip olacağı varoluşun aşamalarını anlatmaktadır. Slieve Mis'te düzenli bir dolmen sırası bulunmaktadır. Ogham işaretleri taşıyan ve geleneksel olarak orada gömülü olduğuna inanılan Miletli Tanrıça Scota'ya kutsal olan iki *baetyls* arasında bulunurlar. Buna alternatif olarak, Borlase'ın *Irlanda'nın Dolmenleri* adlı çalışmasında bir açıklamaya göre taşta şöyle yazar 'İspanya'dan gelmiş kraliçe Bera'. Fakat Bera ve Scota aynı kişi gibi görünüyor, çünkü Miletliler İspanya'dan gelmiştir. Bera'nın diğer adı da Beara Cadısı'dır.

Geriye kalan beş soru, beş sesli harfe karşılık gelmektedir, ama beklendiği gibi sarmaşık yaprağının Beş-katlı Tanrıçası tarafından henüz söylenmemiştir. Bunlar Doğum, Kabul, Aşk, Sükûnet, Ölümle yer değiştirilmiş olmalıdır ve daha sonraki bir bardik döneme bağlanabilirler. Aslında bunların hepsi epigramın Hıristiyanlaştırılmış bir hali gibi görünen, onuncu yüzyıl İrlanda *Saltair No Rann*'ın ilk bölümündeki *envoiya* çok yakın bir biçimde karşılık gelmektedirler.

Her gün için bilginin beş öğesi
Her anlayan insan için gereklidir-
Herkesten, böbürlenmeyen bir görünüşle,

Kutsal emirler altında olan

Güneş ayının günü; ayın zamanı;
Deniz dalgasının hali, yanlış olmadan;
Haftanın günü; mükemmel azizlerin bayramının takvimi
Farklılıklarıyla berrahlık içinde.

'Mükemmel azizler', 'kutsal tanrılar' anlamına gelmektedir ve başka bir değişiklik yapmaya gerek yoktur. Şimdi bunu Amergin'in Şarkısı'yla karşılaştıralım:

Benden başka kim güneşin nerede batacağını bilir?
Ayın evrelerini kim öngörür?
Tethra Evi'nden kim getirir sürüleri ve ayırır?
Tehtra'nın sürüleri kime gülümser?
Kim şekillendirir silahları tepeden tepeye, dalgadan dalgaya,
Harften harfe, uçtan uca?

Amergin'in Şarkısı'ndaki ilk iki soru, güneş ayının günü ve ayın evreleri hakkındadır ve *Saltair*'de bilginin ilk iki öğesine denk gelir: 'Kim bilir Güneş'in ne zaman batacağını' dizesi hem 'Kim bilir gün ışığının ne kadar süreceğini yılın herhangi bir gününde' anlamına gelir –bu problem *Hanok Kitabı*'nın yazarı tarafından bıktırıcı bir detaylıkla işlenmiştir- ve 'Kim bilir herhangi bir günde güneş ayının ne kadar süreceğini?'

Üçüncü soru, 'Kim getirir Tethra'yı (gök cisimleri) okyanustan ve her birini yerine koyar?' Bu bir bilgi anlamına geliyor: Beş gezegenin bilgisi. Babil astronomisinde haftanın günleri Mars, Merkür, Jüpiter, Venüs, Satürn ve bunlarla birlikte Güneş ve Ay'a da bölüştürülmüştür. Avrupa dillerinde bu sistemden gelen bazı gün isimleri halen korunmaktadır. Dolayısıyla soru, 'haftanın günü' ile karşılanır.

Dördüncü soru, sözlükçünün açıkladığına göre, 'Kim balık tutarken şanslıdır?' ifadesine karşılık gelir. Bu da 'deniz dalgasının durumu' ile ilgilidir ve hangi dalganın geleceğini bilmeyen balıkçının balık tutamayacağı anlamına gelmektedir.

Beşinci soru yorumuyla birlikte okunduğunda 'Kim takvime ilerleyen dalga B'den çekilen dalga R'ye hükmeder; takvimin bir ayından diğerine; yılın bir mevsiminden sonrasına?' (İlkbahar, Yaz ve Sonbahar dolmende uçlar ya da açılarla ayrılır.) Dolayısıyla da 'mükemmel azizlerin bayramları' ile karşılanır.

Şiirin *Leacon Kitabı* ve *O'Clerys Kitabı*'nda bulunan başka versiyonlarındaki dizeler, orjinal düzenine konduğu zaman şu şekilde okunur: (Kitaplardaki yorumlar aynıdır, ancak O'Clerys'ninki daha uzun ve ayrıntılıdır:

B Ben yedi birliğim *ya da* Ben bir öküzün dayanıklılığında yım – *güç için*

L Ben düzlükte bir selim – *genişlik* için

N Ben denizin rüzgârıyım – *derinlik için*

F Ben güneşin ışığıyım – *saflık için*

S Ben uçurumda yırtıcı bir kuşum – *kurnazlık* için

H Ben açıkgöz bir denizciyim –

D Ben dönüşme gücüne sahip tanrılarım – *Ben bir tanrı, bir druid v e bir insanım her şeyin yok olması için büyülü bir dumandan ateş yaratan ve tepelerde büyü yapan.*

T Ben keskin kılçlı bir devim bir orduyu biçen – *intikam almak için*

C Ben bir nehirde bir somon balığıyım *ya da* bir havuzda – *güç için*

G Ben vahşi bir boğayım – şef *cesareti gibi güçler için*

NG Ben denizin kükremesiyim – *korku salmak için*
R Ben denizin bir dalgasıyım – *kudret için*
M Ben yetenekli bir sanatçıyım – *güç için.*

T-ayına geleneksel olarak olması gerektiği gibi bir mızrak değil, bir kılıç verildiğine göre, bu daha sonraki bir döneme ait bir versiyon olmalı. Ayrıca D-satırına orjinal yazımında dipnot düşülmüştür ve 'Benden başka kim bilir yontulmamış dolmenin sırlarını?' dizesi çıkarılmıştır. Önemli başka bir değişiklik de H-ayındaki dizenin çiçeklerle değil, denizcilikle ilgili olarak yazılmış olmasıdır. 14 Mayıs eski İrlanda'da derin deniz balıkçılığı mevsiminin başlangıç tarihidir ve bu ekinoks fırtınasının çekildiği, öküz derisinden yapılma curragh kayıklarının denize güvenle indirilebileceği zamandır, ancak Alıç ağacının çileci anlamı kadınları balık tutma seferlerine götürmenin yasaklanışıdır. Şiire yapılan eklemeler, Macalister'ın metninden bile daha açık biçimde bu anlayışı, deniz ya da nehirde başarılı bir balık seferi için tılsımmış gibi korunduğunu gösteriyor. Balıkçılar Duridlere bunu tekrar etmeleri için ödeme yaparlar ve suyu curraghların denizde kaybolmasına karşın mızrak-intikamı ile tehdit ederlerdi:

Yitip gidecek miyiz vadide yoksa zirvede mi tartışacağız?
Nerede çoğalacağız? Günbatımı adasından daha asil neresi var?
Başka nerede barış içinde yürüyeceğiz verimli toprakta bir ileri bir geri?
Benden başka kim seni nehrin en berrak akıp da çağladığı yere götürebilir?

Benden başka kim ayın evrelerini söyleyebilir sana?
Benden başka kim Tethra'nın sürülerini getirebilir sana, dalgalar çekildiğinde?
Benden başka kim Tethra'nın sürülerini kıyıya çekebilir?
Benim gibi kim tepeleri, dağları, dağlık burunları değiştirebilir?

Ben kehaneti uyandıran kurnaz bir şairim, denizcilerin dileğine.
Mızrahlar savrulacak gemilerimizin kaybının intikamı için.
Övgülerin şarkısını söyler, zaferin kehantini veririm ben.
Şiirimi bitirirken arzum başka seçimler ve onlardır alacağım.

Şiirin orjinal beş kenarı aşağıya doğru şu şekilde okunuyor olmalı:

A *Ben her yuvanın rahmiyim,*
O *Ben her tepenin ateşiyim,*
U *Ben her kovanın kraliçesiyim,*
E *Ben her başın kalkanıyım,*
I *Ben her umudun mezarıyım.*

Bu on üç sessiz harfli alfabenin neden ya da nasıl yerini on beş sessiz harfli diğer bir alfabeye bırakmış olduğu başka bir soruyken, cevabı Latince ve Yunanca alfabelerinin efsanelerinin çalışılmasıyla anlaşılabilecektir.

Amergin'in Şarkısı'nın ilk dizesinin değişimli olarak 'yedi dişli çatalın geyiği' ve 'yedi kavganın öküzü' şeklinde okunuşu, Bronz Çağı İrlandası'nda hem geyiğin hem de boğanın Yüce Tanrıça'ya kutsal olduğunu önermektedir. Minos Giriti'nde boğa, Minotaur, 'Boğa-Minos' olarak baskın hale gelmişse de, bunun yanında 'Geyik-Minos' *Minelaphos*'ta Ay-tanrıçası Britomart'ın kültüne ve *Minotragos*'da da 'Keçi-Minos' kültüne aitti. New Grange'de bulunan gömüde çıkan geyik boynuzları, geyiğin İrlanda Danaanlarının kraliyet havyanı olduğunu öneriyor, bununla birlikte geyik İrlanda Mitolojisi'nde kuvvetle belirgin bir öğedir. Cuchulain dörtlemesinin parçası olan *Cuailgne'nin Sürü Baskını*'nda geçen bir hikâye geyik-rahiplerinin loncasının Donegal, Assaroe'da kendi merkezlerini 'Güzel Şanslı Arplar' diye ad-

landırdıklarını anlatır. Oisin, geyik-tanrıça Sadb'dan doğmuştur ve yaşamının sonunda, Altın Saçlı Niamh'ın peri-atına binip Fenianların ulumalarıyla cennet adasına giderken, boynuzsuz bir fawnın denizin suları üstünden kırmızı kulaklı av köpekleri tarafından kovalandığı rüyetini görür. Fawn kendisidir. *Dyfed'in Prens Pwyll Romansı*'nda bunun paralel bir karşılığı vardır: Pwyll avlanmaya gittiğinde solgun bir ata binmiş, kırmızı kulaklı beyaz av köpekleriyle geyik avlamakta olan Annwm'ın Kralı Arawn ile karşılaşmıştır. Onu Annwm'a gödermesine rağmen Pwyll'in hoşgörüsüne karşılık Arawn -çünkü geyik Pwyll'in ruhudur- kendi yerine orada hüküm sürmesne izin verir. Başka bir paralellik de *Mathonwy'nin Oğlu Math Romansı*'ndadır: İnançsız Bloduewedd'in arkadaşlığındaki Llew Llaw tuzağa çekilerek öldürüldüğünü görür; bu onun ruhudur ve neredeyse hemen ardından aşığı Gronw tarafından öldürtülür.

Boynuzlu kralın kaderi –Galyalı 'boynuzlu olan', Cernunnos tanıdık bir örnektir- Artemis'in geyiğe dönüşerek köpekleriyle ölümüne avlandığı erken Yunan miti Actaeon'da ifadesini bulur. Artemis bunu *anodos*ta ya da her yıl tekrar ortaya çıkıp kutsal pınarda bakireliğini yenilediği zaman yapar ve ardından yeni bir âşık alır. Avköpeği sürüsüyle İrlandalı *Garbh Ogh* da aynı tanrıçadır: O da geyik eti ve kartal göğsü yer. Bu ihanete uğramış geyik-kral geleneği ilginç bir biçimde canlı kalmış ve Britanya'da olduğu gibi Kıta Avrupası'nda da dallanıp budaklanacak çoklukta boynuzlanma hikâyesi sağlamıştır. Staffordshire'daki Başrahib'in Bromley Mayıs-gününde oynanan maskeli tiyatronun geyikleri, eski Sicilya'da Siraküza tiyatrosundakilerle yakından akrabadır. Diyonisus'u işleyen epik bir parçada maskeli karakterlerden biri Actaeon geyiği kılığındadır ve kovalanıp yakalanarak yenmiştir. Aynı şekilde Arcadia'nın Lycaean bölgesinde geyik derisi giymiş bir adamın kovalanıp yendiği aynı gelenek Pausanisas'ın zamanında

devam etmekteydi, ancak kovalamaca izinsiz giriş için ceza olarak açıklanmıştır. Sardinya'dan Bronz Çağı'na ait, boynuzlu, meşe yaprağına benzeyen, kısa kuyruklu bir geyik-adam heykelciği, bir elinde bir ok, diğerinde yılana dönüşmüş bir yay ile gösterilmiştir. Yılan ölmüştür ve ağzı ile gözleri affedilebilir bir korku sergilemektedir. Geyiğin Elysian kehanet kültünün parçası olduğu Troya'lı Brut'un Leogrecia Adası'na olan ziyaretini anlatan hikâyede gösterilmiştir. Ay-kehaneti kendisine, beyaz erkek geyiğin kanı kurban ateşine dökülürken yeni yüzülmüş derisinde uyurken gelir.

Geyik-kültü Giritli *Minelaphos*'tan çok daha yaşlıdır. En az İ.Ö. 20.000 yılına tarihlenen, Fransız Pireneleri'nde Ariège'daki Üç Kardeşler Mağarası (*Caverne des Trois Frères*) ve İspanya'da Altamira Mağaraları'nın duvarlarında gösterilmiştir. Altamiran Mağaralarındaki resimler Aurignasya halkının ürünüdür ve bu halk aynı zamanda Domboshawa Mağaraları'nda ve Rhodesia'daki (bugünkü Zimbabve) ayinlerinin kayıtlarını bırakmışlardır. 'Ormancı' resimleri bir seri figür içerir ve bunların içinde boynuzları olan, sıkıca korse içine alınmış bir kralın ölümü gösterilmektedir. Ölürken kolları dışarı doğru açılmış, bir dizi önde, cinsel boşalma halindedir ve dölünün fışkırdığı yerde bir yığın tahıl belirir. Bir kazanın yanında acı içinde çıplak bir biçimde yatan rahip figürü, ya ölen kralın acısını canlandırıyor ya da halden anlayan pozda bir büyü yapıyor. Bu sahnenin yakınında genç rahibeler meyve bulutları ve dolu sepetlerle çevrilmiş halde bir nehir yanında dans ediyorlar; vahşi hayvanlar meyve dolu sepetlerle uzaklara çekilmiş; rahipler tarafından hareketsizce tutulan çok büyük bir bizon boğanın yanında dikilmiş bir piton duruyor. Geyik ve boğa kültleri açıkça Domoshawa'da birlikte yaşamıştır, ancak geyik olasılıkla daha güçlü bir kraliyet hayvanıdır; çünkü ölmekte olan krala daha büyük bir önem verilmiştir. Bu kültler aynı zamanda Aurignasyalılar

tarafından birleştirilmiştir. Bir Dordogne mağara resminde, bir boğa adam, yay biçimli bir müzik aleti çalıp dansederken gösterilmiştir.

Girit'teki Minotragos keçi-kültü, Minelaphos ve Minotaur kültleri arasında bir orta seviye görevi görmüşe benziyor. Amalthea, Girit Zeusu'nu emziren bir keçidir. Tanrıça Athene bir *aegis* ('keçi derisi'), daha önce babası Zeus'a ait olan derisinden yapılma bir kalkan taşır ve Zeus bu deriyi koruyucu bir ceket olarak giymiştir. Tanrıça Libya bir üçlemede Triton Gölü'nün kıyısında, Athene'nin doğduğu, *Argo*'nun karayla çevrildiği yerde Jason'a göründüğünde keçi derileri içindedir ve kendisini Helice'nin ('söğüt dalı') kız kardeşi ve Girit Kralı'nın kızı Aega ile tanımlar. Aega, Amalthea'nın insan özdeşi ve Athene'nin kendisidir. Athene'nin Libya'lı kökeni geleneği Yunan ve Roma kehanette bulunma biçimlerinin karşılaştırılmasıyla desteklenir. Libya'da yıl, sonbaharda kış yağmurlarıyla ve kuşların kuzeyden gelişi ile başlar; fakat Kuzey Avrupa'da ve Karadeniz Bölgesi'nde ise İlkbahar'da ve kuşların güneyden gelişi ile başlamaktadır. Yunan şehir devletlerinin çoğunda yıl sonbaharda ve tahminen Yunan kâhinler kuşları gözlerken kuzeye baktıkları zaman başlardı; çünkü onlar gelenek-lerini Athene'nin doğum yerinden, kehanetin kadın koruyucusundan almışlardır. Diğer yandan Romalı kâhinler tahminen güneye bakarlardı; çünkü Dardanianlar (erken Roma Cumhuriyet Dönemi'nde sadece asillerin kâhin tutma hakkı vardı), Karadeniz Bölgesi'nden, kuşların İlkbahar'da Suriye ve Filistin'den geldiği yerden göç etmişlerdir. Roma yılı İlkbahar'da başlar.

Keçi-Diyonisus ya da Pan, Filistin'de güçlü bir tanrıdır. Oraya Libya'dan Mısır üstünden ya da dolaylı yoldan Girit, Trakya, Anadolu ve Suriye üstünden gelmiş olabilir. Kefaret Günü (Yom Kippur) günah keçisi Diyonisus'a Azazel adı altında samimiyetsizce verilmiş bir kurbandır ve Ürdün Nehri'nin kaynağı ona olduğu gibi Gad kabilesinin

atası keçi-kral Baal Gad'a da kutsaldır. *Tesniye XIV*'te yer alan ve bir çocuğu annesinin sütünde kaynatmayı yasaklayan pasaj yanlızca duygusal anlamda okunduğunda rahatsız edicidir; açıkça tüm bölümün ağır ve genel sert dili tarzında yazılmıştır. Bölüm aynı zamanda bir cenazede kendine zarar vermeyi de yasaklar ve Yehova rahipliğinin artık kabul etmediği ökarisitk ayine karşı yazılmıştır. İpucu iyi bilinen Orfik formüldedir:

Bir çocuk gibi süte düştüm

Bu dize Hades'e ulaşıldığında kullanılan bir paroladır ve çünkü ölünün gardiyanları tarafından sorulur. Çocuk, aslında Giritli Zagreus ya da Zeus olan, onun etini alarak ölümsüzleşmiş Diyonisus'tur, ancak annesi Keçi-tanrıça'nın sütü ile kazanında kaynatılmış çocukla[1] bir hale gelmiştir.

Tesniye'deki yasak, üstünkörülüğü ve belirgin biçimde yapay olan Esau, Yakup, Rebeccah ve Edomitlere ait olan kraliyet ve rahiplik kararlarının zorla alınışını haklı kılmak için Ishak'ın kutsanışının *Yaradılış XXVII*'ye yerleştirilişini açıklamaktadır. Varlığını kendisinden önce yanlış gösterilmiş daha erken mit modelleri üstüne kurma yoluyla; ikonotropik[2] anlamda ilerlemiş ve miti desteklemek için Azazel onuruna yapılan bir çocuk-yeme ayinini gösteren bir resim üretmiş

1 Bu açıklamayı yaparken kendimi Maimonides'in ('Rambam'), on ikinci yüzyılda Yahudi Dini'ninde reform yaratmış ve aynı zamanda Saladin'in kraliyet doktoru olan bu Ispanyol Yahudi'nin etkisi altında buluyorum. *Hata Yapma Rehberi* adlı kitabında bu metni Ashtaroth tapınısına karşı kesin bir ihtar olarak olarak okur.

2 *Kral İsa* kitabımın önsözünde ikonotropiyi, eski ayin ikonlarının var olan dini sistemi kökünden değiştirmek için çarpıtılarak kasıtlı anlamda yanlış gösterilmesi olarak tanımlamıştım. Kitabımda Pasiphaë, Oedipus ve Lut mitlerinden örneklerle bunu kanıtlamıştım. Bu kasıtlı çarpıtma genel olarak anaerkil kültürden ataerkil kültüre geçiş amaçlı yapılmış ve yeni anlamlar mitin içinde şekillendirilmiştir.

görünmektedir: Keçi derisi giymiş iki kişi kaynayan kazanın yanında, başlarında rahibe (Rebeccah), biri elinde sadak ve ok (Esau), diğeri (Yakub) kardeşliğin yaşlı lideri (İshak) tarafından kulağına sır formül fısıldanıp, kutsanarak gizeme kabul edilirken kendisinin vermesinden ziyade, ona yemesi için çocuğun bir parçası verilirken gösteriliyor. Ayin büyük ihtimalle kabul edilecek olan kişinin sembolik nitelikli kurban edilişiyle yeniden doğuşunu da içermekteydi ve bu Esau'nun Yakub'u öldürmek için kovalayışı ve Rebeccah'ın Girit kostümü içinde kenarda durarak 'Heth'in kızlarının' orcilerini ve diğer işlerini yönetişi ile birlikte bölümün bitişindeki pasajı açıklamaktadır. İki çocuk büyük ihtimalle bir hatadır; çünkü aynı çocuk iki kere önce annesinden alınışında, sonra süt kazanına atılışında betimlenmiştir.

Orfik yazar Nonnus, Girit'te keçi kurban etmenin boğa kurban etmeye geçişini, Zagreus ya da Diyonisus'un boynuzlu bir bebek olarak Zeus'un tahtına bir günlüğüne oturuşuyla açıklar. Tüm dönüşümlerini sırayla geçirdikten sonra Titanlar onu parçalar ve yerler: keçi derisinden ceketiyle Zeus; Kronos, yağmur yağdıran, ilham almış bir genç, bir aslan, bir at, boynuzlu bir yılan, bir kaplan, bir boğa. Tittanlar tarafından yendiğinde boğadır. Pers Mithras da boğa formundayken yenir.

Miletliler ve Danaanların gelişinden önce İrlanda'da bir keçi kültü varlığını sürdürmüş görünmektedir. *Dun Cow Kitabı*'nda bir pasajda 'keçi kafalılar'; leprikonlar, pigmeler, Fomoryanlar ve Afrikalı aborjinler[1] ile bağlantılı bir çeşit şeytanlar olarak açıklanmıştır. Ancak

1 Şeytanlar ve umacılar çeşitli olarak yerine yenisi geçtiğinde eski bir dinin indirgenmiş tanrıları ya da rahipleridir: Örneğin, Yunanistan'da *Empusalar* ve *Lamialar*, Aristophanes'in zamanında Üçlü Tanrıça Hekate'nin temsilcileri olarak görülürlerdi. Lamialar, baştan çıkaran güzel kadınlar, gezginleri zayıflatıp, kanlarını içerlerdi ve Libya Deniz-tanrıçası Lamia'nın orciastik rahibeleriydiler; Empusalar, bir bacağı prinçten, diğer bacağı eşek bacağı olan Set kültü relik-

geleneksel ölüm tarihi İ.Ö. 2 yılı olan Ulster kahramanı Cuchulain zamanında kraliyet boğa kültü çoktan sağlam bir şekilde yerleşmiştir. Kahramanın kaderi kahverengi boğanın buzasıyla, Kraliçe Maeve'nin oğlunun ünlü Kahverengi Boğası'la bağlanmıştır. Kader-tanrıçası Morrigan, Cuchulain ile ilk karşılaştığında onu sadece boğa bir buzağıyken yaşamaya devam edeceği doğrultusunda uyarmıştır. Cuchulain dörtlemesinin ana bölümü, Maeve ve kocası kral Ailell arasında geçmiş iki boğa ile ilgili boş bir kavganın neden olduğu *Boğaların Savaşı*'dır. Savaşın sonuna doğru, Cucuhulain'in diğer kendisi Kahverengi Boğa düşmanı, kendisini bir kadına hizmet etmek için fazla asil bulan Beyaz-boynuzlu'yu öldürür. Beyaz Boynuzlu Maeve'nin sürüsünü Ailell'in sürüsü için terk eder ve sonra gururla delirir, bir kayaya tos vurarak kendi kafasını parçalar. Yerine yavrusu geçer ve Cucuhulain ölür.

Boğa kültü Galler'de de erken bir tarihte yerleşmiştir. *Carmarthen'in Kara Kitabı*'nda geçen bir Gal şiiri diyalogunda Elphin'in babası Gwyddno Garanhir, kahraman Gwyn'i, 'Savaşa sıkışmış bir ev sahibini dağıtmak için çabuk davranan çatışma içindeki boğa' diye tarif eder ve buradaki 'çatışma içindeki boğa' deyimi anlaşıldığı kadarıyla övgü amaçlı bir mecaz değil, 'şahin' ya da 'kartal' gibi kutsal bir unvan olarak kullanılmaktadır.

* * *

Boğaların Savaşı mitin çetrefilli diline örnek içeriyor: Kahverengi Boğa ve Beya Boynuzlu aslında kraliyet domuz çobanlarıdır ve şekilllerini değiştirme güçleri vardır. Anlaşıldığı kadarıyla çok eski dönemde domuz çobanları, İncil'de yer alan Müsrif Oğlun Dönüşü

leridir. Lilim ya da Lilith'in Çocukları, İbrani Baykuş-tanrıça'nın müritleridir. Âdem'in ilk karısı eşek kalçalıydı.

meselinde olduğundan daha farklı bir geçerliliğe sahiptir: Domuz çobanı olmak eski orjinal anlamıyla, kendisine domuzun kutsal olduğu[1] Ölüm-tanrıçası'nın hizmetinde bir rahip olmak anlamına gelmektedir. *Boğaların Savaşı*, *Büyük Bardik Akademi'nin İşleri* tarafından yedinci yüzyıla ait, bardların açgözlü, kendini beğenmiş sınıfının hükmüne karşı, olasılıkla Hıristiyanlık tarafından malına el konmuş bir kehanet kardeşliğince yazılmış satirik bir şiirle tanıtılmıştır. Burada başkarakter Connaught Kralı Guaire, kraliyet domuz çobanı Marvandır ve kara kuzgun, benzer Gal satir şiiri *Taliesin Romansı*'nda Afagddu olarak beliren Beyaz Domuz-tanrıçası Cerridwen'in oğlu Morvran ile tanımlanabilir. Kaybolan sihirli boğanın intikamını almak için yönetimdeki bardlar Guaire'ı doktorunu, müzisyenini ve ulağını öldürmeye ikna ederler ve o da onları bir akıl savaşına çekerek yener ve aşağılayarak susturur; Akademi'nin başkanı Seanchen Torpest onu, 'Dünya ve Cennetin Baş Peygamberi' olarak adlandırır. *Branwen Romansı*'nda İrlanda Kralı Matholwch'ın domuz çobanlarının geleceği görme gücü olan büyücüler olduğunu ima eden bir ipucu bulunur ve bu *Triad 56*'da genişleyerek, Britanya Adası'nın 'Üç Kudretli Domuz Çobanları'ndan biri olan büyücü Coll ap Collfrewr'a atıfta bulunur. Ancak bu itibar

1 Erken Yunanistan'da buna benzer başka bir örnek de geleneksel *dios*, 'ilahi', sıfatının *Odisea*'da Eumaeus domuz çobanları için kullanılmış olmasıdır. Yahudilerle Mısırlıların domuz çobanlarına korkuyla bakışları ve küçümsemeleri Müsrif Oğlun Dönüşü sayesinde uzun zamandır Avrupa'da devam etmektedir ve kelime genellikle yanlış olarak 'dürüst ya da değerli' olarak tercüme edilmiş ancak metinde sadece bir kere geçtiği de (*hapax legomenon*) kabul edilmiştir. Yılın tek bir günü hariç–kış gündönümüne en yakın gelen dolunay gecesi domuz, İsis ve Osiris'e kurban edilir ve eti tüm Mısırlılar tarafından sadece o gün yenirdi- bu tabu diğer tüm zamanda domuzlarla herhangi bir teması yasaklayacak kadar güçlüydü. Öyle ki, Herodot'a göre saf kan Mısırlılar'dan çekinilir ve kendi çevrelerinde evlenmeye zorlanırlardı, ama bu, onların kendi kutsallıklarına bir övgüden başka bir şey değildir. Fransa ve İngiltere'de kimsenin yapmaya cüret edemeyeceği, toplum yararına, alışılmadık ve takdir edilmeyen bir iş yaptığı düşünülen cellatlardan da aynı şekilde çekinilirdi.

aslında ona ait değildir. Beyaz Domuz adı, Cornwall, Dallwr'da hizmet ettiği ve Galler'e tahıl, arı, kendi yavrularını hediye olarak alıp giden Hen Wen, 'Yaşlı Ak Olan'dır. Gwent'te Maes Gwenith'e hediyesi ('Wheatfield') üç buğday tanesi ve üç arıdır. Elbette o, vahşi hayvan kılığında Tanrıça Cerridwen'dir. (Hikâye üç seri *Triad*'dan oluşmaktadır ve Mywyrian Archaiology'de basılmıştır.)

Doğasının karanlık tarafı Arvon halkına hediye olarak verdiği vahşi bir kedi yavrusudur ve büyüdüğü zaman Anglesey'in Üç Laneti'nden biri olur; 'Palug Kedisi'. Öyleyse Cerridwen bir Domuz-tanrıça olduğu gibi aynı zamanda da bir Kedi-tanrıça'dır. Bu da onu, Sir James Frazer tarafından bahsedildiği gibi kuzey ve kuzeydoğu Almanya, Fransa'nın büyük bir bölümü ve Fransız Arthur efsanesi Chapalu'da anlatılan hasat festivallerinde canlı kalmış tahıl-ruhu-Kedi anlayışına bağlar.

Bunun yanında İrlanda'da bir Kedi-kültü vardır. 'Eski gümüş bir koltuk üstünde uzanan Zarif Kara Kedi Clogh-magh-righ-cat'in, Connaught'ta Aziz Patrick'in gelişinden önce bir (bugünkü Clough) kehanet mağra-tapınağı vardı. Bu kedi kendisinden cevap isteyip onu kandırmak isteyenlere çok şiddetli ve sert cevaplar veren, anlaşıldığı kadarıyla da Mısır Kedi-tanrıçası Pasht'ın İrlanda karşılığıdır. Mısır kedileri zarif, siyah, uzun bacaklı ve küçük kafalıdır. İrlanda kedi-kültünün başka bir koltuğu da Knowth, Co. Meath'de bulunan ve New Grange ile aynı tarihlendirmeye sahip bir gömüdür. *Büyük Bardik Akademi'nin İşleri*'nde Knowth gömü odasının saban ökü̈zü büyüklüğünde olan ve bir keresinde bir yerginin intikamı için İrlanda'nın baş ollavı Seanchan Torpest'i sırtında kaçırıp göttürmüş kedi olan Kral-kedi Irusan'ın evi olduğu kabul edilir. Şiirsel Astronomi adlı çalışmasında Hyginus, Pasht'ın Ak Tanrıça ile tanımlanışını Typhon'un aniden Yunanistan'da ortaya çıkışıyla –ancak Hyginus bununla Thera Adası'nın çoğunu yerle bir eden bir volkan patlamasına mı, yoksa bir

işgale mi atıfta bulunuyor açık değildir- tanrıların vahşi hayvan kılığında kaçtığını: 'Merkür'ün bir ibise[1], Apollon'nun bir Trakya kuşu olan turnaya, Diana'nın bir kediye' dönüştüğünü anlatır.

Eski Ak Domuz'un Rhiwgyverthwch halkına hediyesi bir kurt yavrusudur ve ünlüdür. Tahıl-ruhu-Kurt, Tahıl-ruhu-Kedi ile kabaca aynı bölgede yaşamaktadır. Rügen Adası'nda son hasat tomarını bağlayan kadına 'Kurt' denir ve evin hanımı ile hizmetçisini ısırmalı, büyük bir parça etle yatıştırılmalıdır. Dolayısıyla Cerridwen aynı zamanda da, Artemis gibi bir Kurt-tanrıçadır ve Britanya'ya İ.Ö. 2500-2000'de Yeni Taş Devri'yle, Kuzey Afrika'dan uzun başlı tarım insanları ile gelmiştir.

Kedi, domuz ve kurdun neden Ay-tanrıçası'na özel bir kutsallığı olduğunu kestirmek zor değildir. Kurtlar aya ulur ve ölü etiyle beslenirler, gözleri karanlıkta parlar ve ormanlık dağlarda gezerler. Kedilerin gözleri de karanlıkta parlar, fareyle beslenirler (salgın hastalığın sembolü), saklanmadan çiftleşirler, çok sessiz yürür, çok doğrugandırlar ama yavrularını yedikleri bilinir ve renkleri ayın renkleri gibi beyaz, kırmızımsı ve siyah arasında çeşitlidir. Domuzların rengi de beyaz, kırmızımsı ve siyah arasında değişir, ölü eti yerler, dişleri hilal şeklindedir, onlar da doğurgandır ve yavrularını yerler.

1 Ibis, Threskiornithidae ailesine ait, irice, uzun bacaklı ve hemen hepsi kıvrık gagalı bir çamur kuşu cinsi. (Çev.)

On Üçüncü Bölüm

PALAMEDES VE TURNA

Bu savı oluştururken en çok ilgimi çeken şey, düşüncenin şiirsel ve nesir anlatım yöntemleri arasındaki devamlı değişimidir. Anlatım yöntemi olarak nesir, Klasik Çağ Yunanları tarafından aklın mitografik fantaziler karşısında ezilmesine karşı bir sigorta olarak icad edilmiş, bugün ise faydalı olan bilgiyi aktarabilmek için meşru olan tek yol haline gelmiştir. Ve İngiltere gibi çoğu ticari ülkedeki çağdaş popüler görüş, 'müziğin' ve modası geçmiş ifade biçimlerinin şiiri nesirden ayıran tek karakteristik olduğu yönündedir: Her şiirin tek bir dizi nesir özdeşi olduğu ya da olmuş olması gerektiği düşüncesi. Sonuç olarak şiirsel yeti, kendisi özel olarak bir savaş vermedikçe her eğitimli insanda yozlaşmış ve körelmiş olarak kalmıştır. Bu, Bedouin Arapları'nda resim algısının körelmesine benzer. (T.E. Lawrence, bir Arap Şeyh'in klanından kendi adamlarına Şeyh'in renkli kalemle yapılmış bir resmini gösterir. Elden ele geçirip resme bakarlar, ama içlerinde baktıklarının ne olduğuna dair tek tahmin Şeyh'in ayağını bir buffalo boynuzuna benzeten bir adamdan gelir.) Ve şiirsel düşünmenin yokluğu, –sözü asıl imgesine ve ritmine çözümleyerek düşünceyi çoklu anlamıyla birçok eşanlı düzeyde birleştirebilmeyi- nesir anlatım yöntemiyle açık düşünebilmeyi engeller. Nesir anlatım yönteminde insan her bir ifade için bir düşünce aktarır ve hiçbir kelime kombinasyonu birden fazla anlam taşımaz; ne olursa olsun bir etki uyandırabilmesi için kelimelerdeki imgeler yer aldıkları pasaja güvenli bir biçimde bağlı olmak durumundadır. Bu temel ihtiyaç bugün unutulmuştur. Basit anlamda bir düz yazı metni bugün, basmakalıp söz gruplarının mekanik biçimde birbirine tutturularak, sahip oldukları imgeler göz

önüne alınmadan yaratılmış söz yığınından oluşmaktadır. Muhasabe servisinde başlamış olan bu mekanik tarz artık üniversiteye sızmıştır ve en zombi nitelikli örnekleri de en saygın araştırmacı ve bilginlerin çalışmalarında karşımıza çıkmaktadır.

Hâlen şiirsel, net ve kısa bir dilde konuşup düşünebilen birkaç şaire son derece mantıklı gelen mitografik anlatım biçimleri, neredeyse tüm edebi araştırmacılara artık çocukça ve saçma gelmektedir. Bunlardan kastım: 'Turnaların uçuşunu seyrettikten sonradır ki, icat etti Merkür alfabeyi' ya da 'Menw ab Teirgwaedd, Einigan Fawr'ın ağzından çıkan üç üvez dalı üstünde yazılı gördü her çeşit bilim ve bilgiyi'. Araştırmacıların Gwion'un şiirlerinden yapabildiklerinin en iyisi 'delice ve ilahi' beyanının ötesine geçemez. Ve asla onun, meslektaşlarının ya da halkının disipline edilmemiş ve engellemenmiş bir akla sahip olduklarını düşünemezler.

En acısı da, bir araştırmacı ne kadar düzyazı akıllıysa, antik şiiri o kadar iyi anlayıp yorumladığı kabul edilir ve hiçbir araştırmacı meslektaşlarının hoşnutsuzluğunu ve şüphesini kazanmamak için tek ve dar bir alan dışında kendisini otorite olarak göstermeye cesaret edemez. Yanlızca tek bir şeyi iyi bilmek, barbarca bir akla sahip olmak demektir. Medeniyet, merkezi hümanist bir sistem etrafında kazanılmış her türlü tecrübenin ilişkilendirilmesini öngörür. İçinde bulunduğumuz çağ garip bir şekilde barbarcadır: Örneğin bir İbrani araştırmacısını, bir ihtiyologla (balık bilimcisi) ya da Danca yer isimleri uzmanıyla tanıştırın ve bu olası ikili hava durumu ya da –eğer yaşadıkları dönemde bir savaş varsa, ki bu barbar çağda her zaman olacaktır- savaş dışında üstüne konuşacakları bir konu bulamayacaklardır. Ancak birçok bilgin ve araştırmacının barbar oluşu çok da önemli değildir; çünkü birkaçı özgür düşünen ve uzmanlık alanlarının bilgisiyle yardıma hazır medeniyeti canlı tutmaya çalışan şairlerdir. Araştırma-

cı taş ocağı işçisidir, yapı ustası değil. Ondan tek beklenen, taşları ocağından temiz çıkarmasıdır. O, şairin gerçekten yana sigortasıdır; çünkü şairin dünyanın bunca birikimi içinde etimoloji, anakronizm ve matematiksel saçmalıkla yanlış yola düşmesi kolaydır. Bu nedenle şairin işlevi doğru olan, araştırmacının işlevi gerçek olandır. Gerçek reddedilecek bir şey değildir ve örneğin şu şekilde ifade edilebilir: Halk Platformu'nun hiçbir yasama hakkı olmadığı, sadece veto hakkı olduğu bir gerçektir. Gerçek doğru ile aynı şey değildir, ama gerçeği kasıtlı olarak inkâr eden şair doğruya ulaşamaz.

Merkür ve turnalar ile ilgili hikâye Caius Julius Hyginus'un *Fablar*'ında geçer. Caius Julius Hyginus, Suetonius'a göre İspanyalıdır ve İmparator Augustus'un azad edilmiş kölesi, Palatine Kütüphanesi'nin Kuratör'ü ve şair Ovid'in arkadaşıdır. O da Ovid gibi İmparatorluğun istenmeyen adamlarından bir olarak ölmüştür. Eğer kendisine atfedilen Fablar kitabının bilge yazarıysa, -hikâyeler bilgisiz editörler tarafından kısaltılmış ve bozulmuşsa da- anlattıklarının başka bir yerde bulamayacağımız çok önemli eski mitolojik malzeme barındırdığı kabul görmüştür.

Son fablında (277) Hyginus şöyle der:

1. Kaderler [Fates] yedi harfin mucididir: *Alpha, [Omikron], Upsilon, Eta, Iota, Beta* ve *Tau*.
   Ya da alternatif olarak Merkür, harfleri turnaların uçuşunu, 'Uçtukça harfleri yapanları' seyrettikten sonra icat etmiştir.
2. Naupilus'un oğlu Palamedes diğer on bir harfi icat etmiştir.
3. Sicilyalı Epicharmus *Theta* ve Chi'yi (ya da *Psi* ve *Pi*'yi) eklemiştir.
4. Simonides'in *Omega, Epsilon, Zeta* ve *Psi*'yi (ya da *Omega, Epsilon, Zeta* ve *Phi*'yi) eklemiştir.

Burada genelde harf karakterlerinin tartışmasız olarak

Fenikeliler'den ödünç alınmış olduğu ya da Yunan alfabesinin mucidi olarak kabul edilen Fenikeli Cadmus hakkında bir şey geçmemektedir. Epicharmus hakkındaki yorum 'Sicilya' kelimesi metne yanlışlıkla girmediyse saçma görünmektedir. Simonides altıncı yüzyılda yaşamış ve tanınan bir Yunan şairidir. Cadmean Yunancası kullanmış ve yazmalarında alfabeye yeni belirli karakterler kazandırmıştır. Bu karakterler daha sonra Yunanistan'da yayılmıştır. Bundan sonra az bir süre daha yaşamına devam etmiş olan komedi yazarı, Cos'ta Asclepiad ailesine mensup olan ve göründüğü kadarıyla da *Fabllar*'ın editörü olmuş Sicilyalı Epicharmus, olasılıkla Simonides'le birlikte çalışmıştır. Orjinal efsane ise çok daha erken dönemde yaşamış bir Epicharmus'a, büyük olasılıkla komedi yazarının bir atasına atıfta bulunmaktadır. Asclepiadlar soylarını Apollon'nun oğlu Delfi ve Cos'un doktoru, Asclepius ya da Aesculapius'a kadar götürürler ve ona ait olan kutsal sağaltıcı sırlar üstünde hak iddia ederler. *İliyada*'da iki Asclepiad, Troya kuşatmasında Yunanların doktorları olarak geçerler.

Nauplius'un oğlu Palamedes ise Lemniyalı Philostratus tarafından Euripides'in *Orestes*'indeki yorumcu ve aynı zamanda sadece alfabenin değil, deniz fenerleri, ölçüler, ölçekler, diskler ve 'nöbetçi yerleştirme sanatı'nın mucidi olarak aktarılmıştır. Troya Savaşı'nda Yunanların tarafında yer almış ve öldükten sonra Anadolu'nun Misya sahilinde Lesbos'un karşısında kendisine ait bir kahraman-tapınağına gömülmüştür.

Üç Kaderler, Üçlü Tanrıça'nın bölünmüş haldeki bir formudur ve Yunan efsanesinde Üç Müzler ya da Üç Gri olanlar olarak karşımıza çıkarlar.

Dolayısıyla Hyginus'un bahsettiği '13 harf' bazı otoritelere göre (Diodorus Siculus) Cadmus harfleri on altıya çıkarmadan önce 'Pelasgiyan Alfabesi'ni oluşturmuş olarak kabul edilmektedir. Diodorus

açıkça bütünde on üç harften değil, on üç sessiz harften bahsetmektedir ve bu da yeterli sayıyı sağlamaz. Diğer otoriteler ise sadece on iki tane olduğu fikrine sadıktırlar. Aristoteles, ilk Yunan Alfabesi'ndeki harfleri on üç sessiz ve beş sesli harfli olarak vermektedir. Bu harfler Beth-Luis-Nion ile tamamen örtüşmektedir. Yanlızca Aristoteles *Zeta*'yı H sesi olarak, *Phi*'yi F olarak verir. Burada en azından *Phi* için kendisine karşı epigrafik delil vardır. Bu Pelasg Alfabesi'ne dair tek atıf değildir. Bizanslı gramerci Eustathius, *Iliyada*'da (II, 841) eski bir yorumcudan bahseder ve bu anlamda Pelasglara *Dioi* (ilahi) adı verilmektedir; çünkü tüm Yunan halklarının içinde onlar Yunan harflerini Tufan'dan sonra da korumuşlardır. Yunanlar için Tufan, Deucalion ve Pyrrha'nın kurtulduğu Tufan'dır. Pyrrha, 'kırmızı olan', belki de Filistinlilerin; Puresati ya da Pulesati'nin Ana-tanrıçası'dır.

Anadolu'lu Likyalılar, Heredot tarafından Girit'ten geliyor olarak tanımlanmışlardır; dolayısıyla komuşuları ve Lidyalılarla Misyalılar'ın akrabası olduklarını iddia eden Karyalılar da aynı barbar, Yunanca olmayan dili konuşmuşlardır. Daha önceden Minos İmparatorluğu'nun parçası olan Karyalılar İ.Ö. 1400'de Knossos'un düşüşü ve 1050 yılındaki Dor işgaline kadar Ege'de baskındırlar. Herodot Likyalıları bu dört milletin en az Yunanlaştırılmışı olarak tanımlar ve sahip oldukları soy sisteminin babadan değil, anadan geldiğini kestirir. Erkek himayesinden bağımsız kadın ve anaerkil soy, Girit kökenli halkların ortak özelliğidir. Aynı sistem Girit'in bazı bölgelerinde Yunan işgalinden sonra da uzun süre devam etmiştir. Firmicus Maternus dördüncü yüzyılda var olduğunu aktarır.[1] Lidyalılar sistemi farklı bir şekilde uygularlar. Kızlar evlenmeden önce adet olduğu üzere fahişelik yapar

1 Bugün Girit'te evlilik öncesi aşk ilişkisi sadece iki şekilde sonlanır, ya aşığın omuzları arasında bir bıçakla ya da ani bir evlilikle. İkinci Dünya Savaşı'nda Girit'te yerleşik olan Alman Panzer El bomba timi askerleri cinsel eğlence için Manthos Dağı'na gitmek zorundaydılar.

ve evlendikten sonra tüm mallarını vererek ve bu işlerini bırakırlar.

Palamedes Girit halklarından gelen Misyalılara hükmetti, ancak babası Yunan'dı ve belki de adı 'Eskilerin Önemseyeni'ydi ve Üç Kaderlere (Üç Müzler) Yunan Alfabesi'nin kompozisyonunda yardım etti. Ancak eskilerin ve dolayısıyla da bizim çok iyi bildiğimiz gibi Palamedes'e atfedilen tüm icatlar Girit'te yapılmıştır. Bu Yunan Alfabesi'nin Fenike değil, Giritli bir model üstüne kurulduğunu, aynı zamanda beş sesli ve on üç sessiz harften, bir Asclepiad olan Epicharmus tarafından beş sesli on beş sessiz harfe yükseltildiği varsayımını da kapsar.

Peki, neden Hyginus, Epicharmus ve Simonides'in ekledikleri ve yedi orjinal harfi belirlemiş, ancak Palamedes'in on bir sessiz harfini belirleyememiştir? Önce neden *Beta* ve *Tau*'yu Üç Kaderler tarafından beş sesli harfle aynı zamanda icad edilmiş sessiz harfler olarak alıntıladığını bulmalıyız.

Kea'lı Simonides yerleştiği Atina'da, *Psi* ve *Xi*, *Omicron* ile *Omega* seslilieri arasındaki ayrım (kısa ve uzun o) ve *Eta* ile *Epsilon* (uzun ve kısa E) arasındaki ayrımla karşılaşmıştır. Ancak bu değişiklikler İ.Ö. 403 yılına Öklit'in arkonluğuna kadar yayılmaz. *Eta*, *Epsilon*'dan ayrıldığı zaman H karakterine bağlanır ve H harfi direk H sesine sahiptir; H sesi sadece kaba bir nefes sesi, minyatür bir küçülen ay şeklini alırken, sesli harfle başlayan bir kelimenin başına konduğu zaman yokluğu, 'yumuşak nefes' ile söylenen hali hilal ay biçimindedir. V sesine sahip Digamma F Attikalı bir karakter olarak Simonides'in zamanından önce yok olmuştur ve yerine *Phi* harfi geçmiştir. *Phi*, FF sesini gösterebilmek için icad edilmiş ve şimdiye kadar PH olarak okunmuştur. Digamma Aeolyalı Yunanlar tarafından birçok nesil boyunca devam ettirilmiş ve yine Öklit arkonluğu zamanında bu harfi son kullanan Dorlar arasında kaybolmuştur ve bu dönem aslında neredeyse Gwydi-

on ve Amathaon'un Britanya'da *Ağaçlar*'ın Savaşını kazandığı zamana denk gelmektedir.

Bu garip bir durumdur. V sesinin sıradan Yunan dilinden tamamen çıkmış olması mümkündür ve dolayısıyla da *Digamma F* gereksiz bir harfti –ki bu asla kesin değildir- H sesi de halen alfabenin tamamlayıcı bir parçasıydı. Öyleyse neden sesin yerini *Eta* aldı? Neden *Eta* sesi için yeni bir karakter bulunmadı? Gereksiz olmasına rağmen neden önceden *Pi-Sigma* olarak yazılan çift sessiz *Psi* ve önceden *Kappa-Sigma* olarak yazılan *Xi* aynı anda getirildi. Böyle garip bir değişikliğe ancak dini bir doktrin sebep olabilir.

Nedenlerden biri aynı fablda verilmektedir. Hyginus, Simonides'in eklediği dört harfi ve Apollon'nun 'zither'ini –*Apollon in cithaera ceteras literas adjecit*- birbirine bağlar. Benim fikrime göre bu, zitherin yedi tellerinin aslen Giritli olsa da İ.Ö. 676 civarında Lesbos'lu Terpander tarafından Anadolu'dan Yunanistan'a getirildiği anlamına gelmektedir ve artık buna tahsis edilmiş bir harf de bulunmaktadır. Alfabedeki yeni harflerin iyileştirici müzik anlamında büyük önemi vardı ve Apollon ile oğlu Aesculapius kendi ada tapınaklarında bununla onurlandırılırdı. Hatırlanmalıdır ki, Simonides bir Kean bardik loncasında Plutarch'a göre bir Delfi Apollonsu rahibi olan Diyonisus'un hizmetindedir ve aynı zamanda 'Delfi'de evindedir'. Apollon da, Diyonisus da gördüğümüz gibi güneş yılı tanrılarıdır, dolayısıyla Aesculapius ve Herkül de; çünkü bu çağ birleşme ve kaynaşma çağıdır.

Hyginus, orjinal on üç sessiz harfli alfabenin Merkür tarafından Mısır'a götürülüp, Cadmus tarafından geri Yunanistan'a getirildiğini, sonra Arkadyalı Evander tarafından annesi Carmenta'nın (Müz) alfabeyi on beş harfli Latin alfabesine uyarladığı İtalya'ya götürüldüğünü anlatır. Hyginus bu Merkür'ü aynı zamanda atletizm oyunlarını icat eden kişi olarak tanımlar; başka bir deyişle, bir Giritli ya da Girit halk-

larından biridir. Ve Mısır'da Merkür, Toth; sembolü turnaya benzeyen bir beyaz ibis kuşu olan, yazıyı icat etmiş ve takvim reformu yapmış bir Tanrı'dır. Hikâye tarihsel olarak anlamlı bir biçimde başlar. Belki de Hyginus bu bilgiyi bir Etrüsk kaynağından almıştır: Etrüskler ya da Tyrrheniayalılar Girit halklarındandır ve turnaya çok saygı duyarlar. Turnalar V formasyonunda uçarlar ve Hesiod'un bir şiirinde yazdığı gibi, bir dala ya da kil tablete kazınmış erken alfabelerdeki tüm karakterler doğal olarak açılıdır.

Öyleyse Hyginus, Arkadia Alfabesi'ndeki beş sesli harfin, beş sesli harfli Klasik Yunan Alfabesi'nden daha önceki bir dini sisteme ait olduğunu bilmektedir ve İtalya'da bu beş sesli harf, Tanrıça Carmenta'ya kutsaldır. Aynı zamanda İtalya'da Yunan alfabesinden altı yüzyıl önce on beş sessiz harfli kutsal bir alfabe, tüm İtalyan alfabelerinden –Etrüsk, Umbriyan, Oscan, Faliscan ve Latin- önce var olan ve tüm bu alfabelerin türediği yirmi dört harfli bir 'Dor' Alfabesi kullanılmaktadır. Hyginus bu konuda Pliny tarafından desteklenir. Pliny *Doğa Tarihi*'nde ilk Latin alfabesinin bir Pelasg alfabesi olduğunu söyler. Bu bilgiye dair kaynak aldığı otoriteden bahsetmez ama bu büyük ihtimalle ikinci yüzyıl tarihçisi Gnaeus Gellius'tur; çünkü aynı pasajda onun Merkür'ün alfabeyi önce Mısır'da icat ettiğini ve Palamedes'in de ağırlık ölçüleri ve diğer ölçü birimlerini icat ettiğini söylediği bölümü alıntılar. Hyginus'un aktardıklarına gösterilebilecek yazılı bir kanıt olmaması bu alfabenin Beth-Luis-Nion alfabesi gibi saklanmış olduğunu ve sağır-dilsiz diliyle kullanıldığını göstermektedir. Carmenta hakkında sahip olduğumuz bilgiler tarihçi Dionysus Periergetes'e dayanmaktadır: Carmenta Herküle'e kâhinler vermiş ve 110 yaşına kadar yaşamıştır. 110 kanonik bir sayıdır, her Mısırlı ideal olarak 110 yaşına kadar yaşamak isterdi ve örneğin başrahip Joseph 110 yaşında ölmüştür. 110 yıl, 22 adet Etrüsk *lustra*dan oluşur ve bir lustra beş

yıldır. Bu şekilde 110 yıl Romalıların Etrüsklerden aldığı 'döngü'yü oluşturur. Her döngünün sonunda araya ekleme yoluyla güneş takvimindeki düzensizlikleri düzeltirler ve Saecular Oyunları'nı düzenlerlerdi. 22 sayısının verdiği gizli anlam –kutsal sayılar hiçbir zaman gelişi güzel seçilmezdi- bir dairenin çapı 7 olduğunda, çevresinin 22 olmasına dayanıyordu. Bu oran anlayışı *pi* olarak bilinir ve artık dini bir sır değil, gelişigüzel bir şekilde alınan bir formüldür; çünkü *pi*'nin gerçek matematiksel değeri ondalık sayı sisteme göre kimsenin kesinleyemediği ve 22/7 biçiminde bitmeden, düzgünce devreden bir sayıdır. Yedi lustra otuz beş yıl eder ve otuz beş yaş Roma'da bir adamın kemale erdiğine inanılan, Konsül seçilebileceği yaştır. (Aynı anlayış erken döndemde yine Klasik anlayışlı bir Gelenekle Amerikan başkanlarının seçim yaşına da uyugulanmıştır.) Roma'nın Kralı Numa'nın danışmanı meşe-kraliçe Nimfa Egeria, 'dördüncü Carmenta'dır. Eğer her Carmenta'nın – elbette ya da Sibylline rahibelerinin- yaşı 110 ise Numa, Evander'in Italya'ya girişinden 330 yıl kadar önce hüküm sürmüş olmalıdır. Geleneksel tarih Troya'nın düşüşünden altmış yıl sonra mesela İ.Ö. 1243 dolayları olmalı.

Evander babasını öldürdüğü için Arkadia'dan kovulmuştur. Bu durum Üçlü Tanrıça'nın, Carmenta ya da Thetis'in, Zeus tarafından azlini ima eder. Thetis, Carmenta'nın Aeolyalı Yunanca ismidir ve onun teşvikiyle Evander darbeyi indirir. Bir kralın babasını (ya da taht varisini) Ana Tanrıçası'nın teşvikiyle öldürüşü de o dönemde Italya ve Yunanistan'da alışılmış sıradan bir durumdur. Partholan'ın Danaanlarla Irlanda'yı ve Brütüs'ün Dardanyalılarla Britanya'yı işgalinin sebepleri aynıdır: Ikisi de akraba katili olmaktan vatanlarından kovulmuşlardır. İ.Ö. 1243 tarihi, Yunanların Aka işgali için verdikleri tarihle uyumludur; İ.Ö. 1250. Bu asıl işgal değil, anlaşıldığı kadarıyla Dor baskısı altında Kuzey-batı Yunanistan'da yerleşmiş olan Akaların

güneye yaptığı bir harekettir. Batı Mora, Pylos ve Teselya'da yaşayan Iocoloslu Minyanların mallarını ellerinden almış olan Poseidon'un oğulları Pelias ve Neleus'un hikâyesi bu işgale atıfta bulunur ve bu çoktanrıcı bir sistem olan Olimpiyanizm'in doğuşu ile sonuçlanmıştır.

Fakat Palamedes'in Yunanistan'ın Dor işgalinden önce Arkadyalı Evander tarafından Italya'ya götürülen pre-Cadmean alfabesinin icadını anlatan hikâye, saklı ve kafa karıştırıcı bir biçimde de olsa aslında Perseus ve Gorgon Medusası'nı anlatan ikonotropik mitte zaten yer almaktadır. Öyleyse Palamedes'in hikâyesi, basit bir yöntemle Perseus miti ikonografik formuna yeniden yerleştirilerek ve bu ikonografiyi yeniden yorumlayarak ortaya çıkarılamaz mı?

Mit, Perseus'un yılan saçlı Gorgon Medusa'nın kafasını kesmeye yollanışını ve bu görevi yerine getirmek için yaptıklarını anlatır. Medusa Tanrıça Athene'nin düşmanıdır ve bakışı erkekleri taşa çevirir. Perseus bu görevi yerine getirebilmesi için Graeae'ye, Gri Olanlar'a, Gorgonların yalnız bir göz ve dişe sahip olan üç yaşlı kızkardeşine gitmesi gerekmektedir. Perseus, bu göz ve dişi çalarak üç gorgondan tehdit yoluyla üç nimfanın nerede olduğunu öğrenir. Sonra üç nimfayı bulur ve onlardan Hermes'inkine benzeyen kanatlı sandalları, Gorgon'un kafasını koyabilmek için bir çanta ve görünmezlik başlığını alır. Ayrıca Hermes, Perseus'a bir orak, Athene de gorgonun bakışından zarar görmesin diye bir ayna verir ve Medusa'yı tanıyabilsin diye de bir resmini gösterir. Perseus Üç Gri Olanların gücünü kırmak için sahip oldukları tek gözü -ve bazılarına göre dişi de- Triton Gölü'ne atar ve Tartessus'a, Gorgonların okyanus kenarında yaşadığı koruluğa uçar. Orada orağıyla uyuyan Medusa'nın başını keser, ama taşa çevirme gücünü kullanamasın diye aynasını kullanır. Gorgonun kafasını çantaya koyar ve diğer gorgonlar ona saldırınca evine geri dönmek için oradan kaçar.

Üç Nimfalar, yani Üç Lütuf, Üçlü Aşk-tanrıçası olarak anlamlandırılmalıdırlar. Graeae, aynı zamanda Phorcides olarak bilinir ve Phorcus'un ya da Orcus'un kızları anlamına gelir. Aeschylus'un Yorumcusu'na göre de kuğu biçimindedirler, ancak bu büyük ihtimalle kutsal bir resmi yanlış okumadan kaynaklanan, iki kuş da eşit biçimde kutsal olduğu ve ikisi de V formunda uçtuğundan, turna ile kuğu karıştırılarak yapılmış bir hata olmalı. Fakat onlar aslında Üç Kaderler'dir. Phorcus ya da Orcus, Yeraltıdünyası ile eşanlamlı bir isim haline gelmiştir; *porcus* domuz anlamına gelir ve Ölüm Tanrıçası'na kutsaldır. Aynı zamanda *Parcae*, genelde *Moirae* adı verilen Üç Kaderlerin bir ünvanıdır ve 'dağıtan, bölüştüren' anlamına gelir. *Orc*, İrlandaca 'domuz' anlamına gelir. Dolayısıyla *Orcades* ya da *Orkney* Ölüm Tanrıçası'nın ikâmet yeridir. Phorcus aynı zamanda Gorgon Medusası'nın babası olmakla ünlüdür ve Pausanias'ın zamanında Argivelar tarafından, orduları ile yapılmış bir savaştan sonra ataları Perseus tarafından başı kesilmiş güzel Libyalı bir kraliçe olarak tarif edilir. Böylece de Libyalı Lamia (Neith), Zeus'un kendisine ihanetinden sonra çocukları öldüren yılan-tanrıça ile tanımlanır.

Bir vazo üstüne yapılmış şöyle bir resim düşünün: Önce genç çıplak bir erkek figürü, gizlenmiş pozda duran üç kadına doğru dikkatle yaklaşıyor. Ortada duran kadın ona bir göz ve bir diş sunarken, diğer ikisi yukarıda sağdan sola V formasyonunda uçan turnaları işaret ediyorlar. Sonra genç adam, ayağında kanatlı sandallar ve elinde bir orakla düşünceli bir biçimde bir söğüt ağacının dibinde ayakta gösterilmiş. (Söğüt ağaçları Tanrıça'ya kutsaldır ve turnalar söğüt koruluklarına yuva yaparlar.) Daha sonra üç güzel kadından oluşan başka bir grup, genç adamın yanında korulukta oturmaktadır ve üstlerinde yukarıda turnalar aksi yöne uçmaktadırlar. Kadınlardan biri adama kanatlı bir çift sandal, diğeri bir çanta, üçüncüsü de kanatlı bir baş-

lık vermektedir. Sonra çeşitli deniz canavarları ve başlıklı bir Deniztanrıçası elinde çatallı zıpkınıyla içinde Gorgon'un yüzü görünen bir ayna tutarken görülür. Burada genç adam elinde çanta ve orakla bir koruluğa uçarken gösterilmiştir ve başını çevirmiş aynaya bakmaktadır. Çantadan Gorgon'un başı görünmektedir. Göz ve diş büyük bir şekilde boyanarak iki yanında betimlenmiştir, bu da onları attığı anlamına geliyor olmalı. Arkasından iki Gorgon suratlı uçan kadın tarafından kovalanmaktadır.

Bu son sahneyle vazo üstündeki resimler tamamlanıyor ve ilk gruba dönersek.

Mit tanıdık formundadır. Zeus'un Lamia'ya olan ihanetinin hikâyesindeki gibi, Argive Üçlü Tanrıçası'nın gücünün Aka saldırısının ilk dalgasında kırılmasını anlatmaktadır; buradaki saldırgan güç figürü Perseus'tur ve Perseus 'yıkıcı' anlamına gelir. Ancak ikonografinin asıl anlamı şu gibi görünmektedir: Merkür, Hermes, Car, Palamedes ya da Thoth ya da asıl adı her ne ise, kendisine Gizli Olanlar (annesi Carmenta, Maia ya da Danaë, Phorcis ya da Medusa ya da yine orjinal adı her ne ise, Üç Kaderlerin kâhin imgesidir) tarafından şiirsel öngörü ve uçan kuşların alametlerini, turnalar tarafından gösterilen alfabe sırlarını okuyabilme gücü verilmektedir. Diş de Fionn'un somon balığını yedikten sonra büyülü nasihat almak istediğinde başparmağını altına koyduğu diş gibi bir kehanet aracıdır. Carmenta alfabeyi icad etmiş, ancak on üç sessiz harfi oğluna vermişse de, kendisine kutsal olan beş sesli harfi saklamıştır. Oğlu annesinin onuruna ay şeklinde yapılmış orağıyla yola çıkar. Bu orak daha önce Galli Arch-Druid'in ökseotu kestiği orak gibidir ve şimdi artık Saklı olmayan, yaşlı kadın halinden üçlü nimfalara dönüşmüş lütufkâr Tanrıçanın önünde koruluktan ilk alfabe dalını kesecektir. Tanrıça ona daha sonra sembolleri olacak silah ve gereçleri verir. Kanatlı başlık ve sandallar, şiirsel

düşüncenin hızını temsil eder; çanta ise harfleri iyi bir şekilde saklı tutacaktır.

Daha sonra da babası Zeus'un kafasından çıktığı yeniden doğuşundan önce aslen Libya'da Triton Gölü kıyısında doğmuş Bilgelik Tanrıçası Athene olarak, Yunanların Lamia ya da Libya diye adlandırdığı Libyalı Üçlü Tanrıça Neith olarak ortaya çıkar. Çantasından dışarıya bakan Gorgon kafası ise sadece ayinlerde rahibeler tarafından yabancıları korkutmak için giyilen bir maskedir ve Medusa'nın yılan saçları yerine geçer. Yani gerçekte Gorgon diye bir şey olmadığı gibi (ilk önce J.E Harrison'un belirttiği şekilde), sadece sırrı koruyucu amaçla kullanılan özellikle çirkin ya da korkutucu maskelerin kullanımı vardır. Çantanın ağzından görünen çirkin surat, alfabenin sırrının korunuşunu sembolize etmektedir ve gerçek içerik budur. Kötüye kullanılmamalı ya da açığa vurulmamalıdır. Gorgon maskeleri aynı şekilde yemeğin pişmesini engelleyebilecek umacıları (ve meraklı çocukları) uzak tutmak için tuğla fırınların ve ocakların kapısına asılırdı. Bu resimdeki 'Gorgonlar' Merkür'ü kovalamaz ona refakat ederler: Onlar sadece bu ayinsel maskeleri giyen ve onu dünyevi gözlerden korumaya çalışan Üçlü Tanrıça'dır. Aynı zamanda onu bu şiirsel uçuşunda koruyabilmek için dünya üstünde, elinde içinde Gorgon'un yüzünün yansıması olan bir ayna tutarken gösterilmiştir. Çantayı Tartessus'a, Quadalquivir'deki bir Ege kolonisine götürmektedir ve olasılıkla oradan Miletliler tarafından İrlanda'ya taşınacaktır. Şimdi artık Cadiz olan Gades, Tartessus'un başkenti, Augustan tarihçi Velleius Paterculus tarafından İ.Ö. 1100 yılında Utica'nın Kuzey Afrika'da kuruluşundan on üç yıl sonra kurulduğu söylenmiştir. Hesiod tarafından abartılı bir biçimde anlatıldığı gibi, Perseus'un uçuşu Herkül Kalkanı'na altın ve gümüşten kakılmıştır. Hesiod, Medusa'nın yunusların cirit attığı bir denizin yanında lir çalarak şarkı söylediği sahne ile Üç Kaderleri kalabalık ve

yedi kapılı bir şehrin yanında dururken gösteren sahne arasında başka bir sahne tarif eder. Eğer bu şehir kendi ifade ettiği yedi kapılı Teb ise, Hesiod'un yanlış okuduğu ikon Merkür mitinin bir Boeotiyan çeşitlemesidir ve püsküllü alfabe çantasıyla kahraman Gorgonların refakat ettiği Teb'li Cadmus'tur.

Pausanias'ın gizemli ifadesinden (*I*, 35, 8) anlaşıldığı kadarıyla Merkür, Tartessus'a güvenli bir şekilde varır: 'Gades'te çeşitli şekillere giren bir ağaç vardır'. Gades, (Cadiz) Tartessus'un bir adası olan Leon'da kurulmuştur. Daha eski olan şehir ise batı sahilindedir ve burada Strabo'nun bahsettiği ünlü bir Kronos tapınağı bulunur. Büyük olasılıkla ada Pharos Adası gibi, bir zamanlar hem kutsal mezar adası hem de ticaret ambarı olarak kullanılmış olmalıdır. Pherecydes bu adanın üç vücutlu Geryon'un hüküm alanına giren orijinal 'Kırmızı Ada' Erytheia olduğunu düşünmüştür. Ancak bunun için yeterli kanıt yoktur; çünkü bu fikre oradaki otlakların çok zengin olduğu ve doğu sahilde Herkül'ün çok eski bir tapınağı olduğu fikrinden yola çıkmıştır. Pausanias (X, 4, 6) daha akla yatkın bir efsaneden yola çıkar. Leon aslında Dev Tityus'a aittir ve On Altıncı Bölüm'de gösterileceği gibi, o da aslında Kronos'tur- o orta parmağın (aptal parmağın) tanrısı, Zeus'un atadığı Tartarus'tur. (Herkül'ün öldürdüğü Titias ve Zeus'un öldürdüğü Tityus çiftlemedir.)

Herkül tapınağı İ.Ö. 1100 yılının kolonileri tarafından yapılmış görülmektedir ve bu da bir kâhin tarafından Herkül'ün Payandaları yakınına yerleşmeleri emredilmiş Fenikeli kolonicilerin oraya Tyre'den gelmesinden dört yüz yıl öncesidir. Fenikeliler Kronos'a Molok ve Herkül'e Melkarth olarak taparlardı. Strabo, Poseidonius'tan alıntı yaparak Herkül'ün Sütunları'nın tahmin edildiği gibi sıradan Cebelitarık ve Ceuta yükseklikleri değil, tapınağı önüne dikilmiş iki sütun olduğunu söyler. Ben de *Kral İsa* kitabımda (Bölüm XVI), bu tür kolonların

Pelasg alfabesiyle bağlantılı olduğunu söylemiştim. Dolayısıyla büyük ihtimalle Fenike öncesi Tartessus'lu Herkül Palamedes ya da yılan derili Tanrı Ogmios; o da İrlandalıların 'İspanya'dan aldıkları' alfabenin mucidi olarak kabul ettikleri ve Gwion'un 'Ercwlf' Ağıtı'nda alfabetik kolonları diken olarak yüceltiği karakterdir. Tartessus halkı, Klasik Dönem'de yaşlı adamlara gösterdikleri saygı ile ünlüydü ve Lucian'a göre Ogmios yaşlanmış bir Herkül olarak gösterilmiştir. Gorgonlar'ın Tartessus'ta bir korulukta yaşıyor olması bu anlamda ancak bir alfabe koruyor oldukları anlamına gelmektedir. Ogmian Herkül'e aynı zamanda erken Latinler tarafından da tapınılmaktaydı. Gades'in onursal '*duumvir*'i[1] olan Mauretania Kralı II. Juba, Plutarch tarafından (*Roma Soruları* 59) Herküllerin ve Müzlerin bir zamanlar altar paylaştıklarını çünkü kralın Evander'in halkına alfabeyi öğrettiğini aktardığı için alıntılanmıştır. Bu da Hyginus'un aktardığı Carmenta, Üçlü Müz'ün nasıl Evander'e öğrettiği ve Dionysus Periergetes'in nasıl Carmenta'nın 'Herkül'e kâhinler' verdiği açıklamaları ile örtüşmektedir.

636 yılında ölmüş olan Sevil Başpiskoposu Isidore, eleştirel bir niteliği olmasa da geniş anlamda Hıristiyan ve pagan edebiyatı üstüne İberyan geleneğine kadar uzanan en değerli bilgi havuzu olan *Kökler ve Etimolojiler Hakkında Yirmi Kitap* başlıklı ansiklopedik bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada alfabenin icadı da yer alır. Isidore, ne Palamedes'i, ne Herkül, ne Ogma veya Merkür ya da Cadmus'tan orjinal bağışçı olarak göstermese de, Tanrıça'dan bahseder ve alfabenin köken yerini de Yunanistan olarak verir:

> *Aegyptiorum litteras Isis regina, Inachis [sic] regis filia, de Graecia veniens in Aeyptum repperit et Aegyptis tradidit.*
>
> Mısır alfabesine gelince, Kral Inachus'un kızı Kraliçe İsis,

1 Duumvir, antik Roma'da ortaklaşa bir ofiste görev yapan iki magistradan birine verilen ad. (Çev.)

Yunanistan'dan Mısır'a gelirken yanında alfabeyi de getirdi.

Originum I, iii (4-10)

Argos'un efsanevi kralı ve bir nehir-tanrısı olan Inachus hem Mısır'a ulaştığında Tanrıça Isis olmuş olan Tanrıça Io'nun, hem de daha önce diğer bir adı Kronos olan Tanrı Bran ile tanımlanmış ve Pelasg ırkını kurmuş olan kahraman Phoroneus'un babasıdır. Isidore, Yunanistan'dan Mısır'a dönüşünde Pelasg alfabesini getiren Merkür'ün efsanesini anlatan Hyginus'un hemşehrisiydi ve Mısır alfabesini hiyeroglif ve demotik metinlerden ayırmakta ve sıradan Yunan Alfabesini Fenikeliler'e atfetmektedir.

Merkür'ün çantasının neden yapıldığı paralel bir mit olan Manannan'dan[1] çıkarılabilir. Goidelik bir Güneş-kahramanı olan Cuchulain ve Fionn'un atası Lyr'in oğlu Deniz'in Hazinesi'ni (ör: Deniz İnsanları'nın alfabe sırları gibi) turna derisinden yapılmış bir çanta içinde taşımıştır. Ayrıca Mider Miti'nde Britanyalı Arawn ('Hitabet'), Annwm'ın Kralı'na karşılık gelen Goidelik bir Yeraltıdünyası-tanrısı Manannan, Man Adası'nda kapısında görevleri öterek insanları uyarmak olan üç turna bulunan bir kalede yaşamıştır; 'İçeri girmeyin, uzak durun -geçip gidin!' Perseus'un çantası turna derisinden olmalı; çünkü turna, Athene ve Efes'teki karşılığı Artemis'e kutsaldır ve Hermes'in harfleri icadında ilham olmuştur. Öyleyse uçan Gorgonlar, Gorgon-suratlı turnalardır[2] ve kendisi bir Gorgon başıyla korunan turna-çantanın sırlarını korurlar. Delos'a getirenin Theseus oluşu ve Plutarch'a göre boynuzlu bir altar etrafında Labirentte kıvrılan ve açılan daireleri

1 Manannán mac Lir, İrlanda Mitolojisi'ndeki bir deniz tanrısıdır. Ötekidünya, hava ve iki dünya arasındaki sisle ilişkilendirilir. Karakter olarak genellikle Tuatha Dé Danaan'a bağlansa da birçok araştırmacı tarafından daha eski bir tanrı sisteminden geldiği düşünülmektedir. (Çev.)

2 Ve büyük ihtimalle de Sir Arthur Evans'ın *Minos Sarayı*'ndaki Zakro'dan Orta Minos somun biçimli bir kadın göğsü ile resimlenmiş olmalılar.

gösterdiği dışında Turna Dansı'nın ne tür bir dans olduğu bilinmiyor. Benim tahminimse birbirine kur yapan turnaların çırpınan aşk dansına benziyor ve her hareket dokuz adım ve bir sıçrayıştan ibaret olmalı. Polwart *Montgomery ile Uçmak* (1605) adlı yapıtında söylediği gibi:

Turna başüstünedir
Dokuz adım gelir, sonra buradan uçar.

Dokuz adım onun Üçlü Tanrıça'ya kutsal oluşunu, boynunda beyaz tüylerle kaplı kırmızımsı ve siyahi derili bir bölge bulunuşu ve de Numidiyan veya Balearik turnalarında bulunan kırmızı sarkık gerdanıyla kanıtlamaktadır. Turnalar, Yengeç Dönencesi ile Kutup Dairesi arasındaki olağanüstü göçlerini her yıl yaparlar. Çok yüksekten ve iç içe iki V formasyonunda çok sesçıkararak uçarlar. Bu da onları Kuzey Rüzgârın arkasındaki diğer dünyaya uçan haberciler olarak Hyperborean kültüne bağlamış olmalı. Fakat hiyeroglifi icat eden Thoth, aya kutsal olan diğer bir uzun bacaklı çamur kuşu ibisle sembolize edilirdi. Yunanlar Thoth'u, Pherecydes'in 'ibis biçimli dediği, tanrıların habercisi, ruhların rehberi Hermes'le tanımlarlar. Bu da şu anlama gelmektedir; Hermes turnaların uçuşunu seyrettikten sonra alfabeyi icat etmiş ve turnaya akademik kayıtlarda ibis olarak atfedilmiştir, ancak ibis Yunanistan'ı ziyaret etmemiştir.

Turna ve akbalıkçıl kuşları gibi uzun bacaklı çamur kuşlarının garip bir davranış biçimi vardır. Yavrularına götürmek için balık avlarlarken onları su kenarında kuyrukları aynı noktada birleşik, tekerlek formu oluşturacak biçimde dizerler. Bu da eski güneş sembolüne ve simgelediği kralın hayatına benzer. Bu eski çağlarda insanları, aynı benim küçücük bir çocukken Kuzey Galler'de bir akbalıkçılın Nantcoll Nehri kıyısında yaptığını gördüğümde büyülenme derecesinde şaşırdığım gibi olağanüstü derecede etkilemiş olmalı. Doğa bilimciler bunu

avlanma bittikten sonra balıkları daha kolay bir şekilde alıp yuvaya götürmek için geliştirilmiş bir davranış biçimi olarak açıklarlar. Eski Irlanda'da turna ve edebi sırlar ilişkisi aniden görünüşüne atfedilen alametlerle bağlantılıdır. Örneğin, savaşın kesintiye uğraması. Şairlerin en önemli işlevlerinden biri savaşların bir parçası olmaktı, ama kendileri savaşta yer almazlardı. Yunanistan'da turnanın şairlerle olan ilişkisi yanlızca Apollon'nun 'Trakya kuşu olan bir turnaya' dönüşme –Kuzey Ege'yi ziyaret eden kırmızı ibikli Numidian turnası kast edilmektedir- hikâyesinde değil, aynı zamanda İ.Ö. altıncı yüzyıl'da yaşamış, yaşamının en güzel zamanını Samos Adası'nda geçirmiş ve bir gün Korint yakınında haydutlar tarafından pusuya düşürülerek yaralanıp ölen erotik şair Ibycus'un öyküsünde de bulunur. Şair oradan geçmekte olan turna sürülerine ölümünün intikamını almaları için çağrıda bulunur ve çok geçmeden turna sürüsü şairin katillerini bir açık hava tiyatrosunda bularak onlara saldırırlar. Katillerden birisi turnaları tanır ve ayağa kalkarak 'Bakın Ibycus'un intikamcıları' diye bağırır. Yakalanır ve suçlarını itiraf ederler.

Tarihsel tartışmayı özetlemek gerekirse, önce on üç sonra on beş sessiz harf ve beş sesli harften oluşan, Tanrıça'ya kutsal olan ve kesinlikle Girit'ten türemiş olan bir Yunan alfabesi Troya Savaşı'ndan önce Mora'da kullanılmaktaydı. Mısır'a götürülmüş –belki de yanlızca Pharos Limanı'na- ve orada Dorlar Miken Kültürü'nü yıktıktan birkaç yüzyıl sonra alfabeyi tekrar Yunanistan'a getirecek olan Fenikeli tüccarlar tarafından Semitik kullanıma uygulanmıştır. Karakterlerin Semitik adları sözde var olan Pelasg karakterleri içeren –genel olarak Cadmean- Epicharmiyan sisteme -belki de o zaman Boeotiyan kullanımında olduğu için- uygulanmıştır. Daha sonra ise Diyonisus'un bir müridi olan Simonides, Cadmean Alfabesi'ni yok olup gitmiş bir dini kurama hizmet edecek şekilde modifiye etmiştir.

Bu akla yatkın bir açıklamadır. Yunan Alfabesi'nin tarihi yanlızca son birkaç yılda açığa çıkarılmıştır ve bugün bu alfabenin, geç Minos Dönemi'nde alfabe ile 44 işaretlik bir hece sistemi arasında bir sisteme indirgenen Girit hiyerogliflerine dayandığı bilinmektedir. Tanrıça Kali tarafından icat edildiği kabul edilen ve her harfinin taktığı kolyeyi oluşturan kafataslarında yer alan Sanskrit sistemden sadece dört adet daha fazla. Mikenler bu Girit sistemini aldılar ve Yunan ihtiyaçlarına cevap verecek en iyi şekilde değiştirdiler. 1953 yılında Miken Linear Metin B'nin (1450-1400) sırrını çözen Messrs Ventris ve Chadwick, metnin 88 faklı fonetik işaretten oluştuğunu ortaya çıkardı. Daha önce değinildiği gibi bu sistem aynı zamanda daha hantal biçimiyle farklı formlarda Kıbrıs, Karya ve Likya'da kullanılmıştır. (*Iliyada VI, 168* ve devamında Bellerphon'un Argos'u nasıl terk ettiği ve Likyalılar'ın Kralı'na üstünde işaretler bulunan bir tablet verdiği anlatılır.) İ.Ö. on altıncı yüzyıldan bu yana yakın Doğu'da bu hece sistemlerini saf alfabelere dönüştürebilmek için üç ya da dört girişim gerçekleştirilmiştir. Bunların içinde en başarılı olanı 'Cadmean' Yunan karakterlerinin türediği Fenikelilere ait olanıdır. İ.Ö. on ikinci yüzyıla kadar Suriye'de Semitik Preusleri'in Mısır Firavunlarıyla yazışırken Asür çivi yazısı kullandıkarı dönemde, tüccarları uzun zamandır Fenike alfabesini kullanıyorlardı ve bu sistemde karakterlerin üçte biri –doğrudan Girit'ten ya da dolaylı yoldan Yunanistan ya da Anadolu'dan olup olmadığı bilinmiyor - Girit sisteminden, geri kalanı Mısır hiyerogliflerinden ödünç alınmıştı.

Fenikeliler'in bir hece sistemini kelimelere çevirme mantığını icad ettiklerini gösteren hiçbir şey yok ve Profesör Eustace Glotz'un çalışması *Ege Medeniyeti*'ne göre bu Fenike karakterlerinin adları belirttikleri nesnelerin Mısır hiyeroglifindeki karşılıklarının Semitik adları değildir, ancak formları açıkça Girit metin çizgisinden türemiştir. Semit-

ler iyi iş adamları olmalarına rağmen icada yatkın bir halk değildirler ve açıklanamayan adlar olasılıkla Yunanca olmalıdır. Büyük ihitmalle Danaan Yunanları Girit hece sistemini kutsal bir alfabeye indirgediler ve Fenikelilere geçirdiler. Ancak harflerin sırasını değiştirdiler ve dini sır olan formülü korumak için adların sadece kısaltılmış formlarını verdiler. En erken döneme ait Fenike yazısı İ.Ö. altıncı yüzyılda Filistin'de bulunmuş olan bir çömlek parçasında yer almaktadır. Palaio-Siniatik ve Ras Shamra alfabeleri Fenike alfabesine öykünme yoluyla türetilmiş olabilir; çünkü Girit ya da Mısır hiyeroglifi formunda değil, çivi yazısı formundadırlar. Mısırlılar Giritlilerle aynı zamanda bir alfabe oluşturmaya çalışıyorlardı ve kimin önce başarılı olduğunu söylemek zor olsa da, büyük ihimalle Mısırlılar olmalı.

İrlandaca Beth-Luis-Nion alfabesinindeki birçok harfin adının, Klasik Yunan alfabesindeki karşılıklarından daha çok İbrani alfabesindeki –ki Fenikelidir- karşılıklarıyla tam olarak uyuşması olağanüstü bir durumdur.

Yunanca	*İbranice*	*İrlanda Dili*
alpha	aleph	ailm ('alev' okunur)
iota	jod	idho (aslen 'ioda')
rh	o	resh ruis
beta	beth	beith
nu	nun	nion or nin
eta	heth	eadha ('dh', 'th' okunur)
mu	mim	muin
o(micron)	ain	onn

Diğer yandan İrlanda dilinde harfler tamamen farklıyken, Yunan harflerin geri kalanı İbrani karşılıklarıyla yakından uyuşmaktadır.

Yunanca	*İbranice*	*İrlandaca*
lambda	lamed	luis
delta	daleth	duir
gamma	gimmel	gort
tau	tav	tinne
sigma	samech	saille
zeta	tzaddi	straif
kappa	koph	quert

Göründüğü kadarıyla İrlanda Alfabesi Klasik Yunan Alfabesi'nden önce oluşturulmuş ve bu harf isimleri, Evander'in Danaan Yunanistanı'ndan İtalya'ya getirdiği Epicharmiyan alfabesiyle uyuşmaktadır. Harflerin orjinal sırasını halen barındırıyor dahi olabilir.

Ogma Güneş Yüz'ün Ogham alfabesini icat edişine ek olarak, *Keating'in İrlanda Tarihi*'nde eski bir İrlanda geleneği anlatılmaktadır:

> Magog ve Scythia Kralı'nın torunu Feniusa Farna, Babil karıştığında ortaya çıkan yetmiş iki dilde usta olmayı çok arzuladığından onları öğrenmeleri için yetmiş iki kişi yollar. Atina yakınında Magh Seanair'de Gadel, Caoith ve kendisinin başkanlık ettiği bir Üniversite kurar. Bunlar Yunan, Latin ve İbrani harflerini oluştururlar. Gadel İrlanda dilini (Goidelik),beş diyalekte böler: Askerler için Feniyan; senakiler ve bardlar için sırasıyla şiirsel ve tarihsel; doktorlar için medikal ve halk için genel lehçe.

Keşiş geleneğinin parçalarından uydurulmuş olan bu hikâye ilk bakışta saçma görünse de (aynen İbrani Metinler'in, Pharos Adası'nda iki günde yetmiş iki bilge tarafından her birinin mucizevi olarak aynı metni ürettiği tercüme gibi) daha yakından bakıldığında çok daha ilginç görünmektedir. 'Atina yakınında Magh Seanair' ifadesi Babil'in

bahsinin bazı keşişleri karanlıkta kalmış bir metni düzeltmeye itmiş olduğunu, olayın geçtiği yeri yakında başka bir Atina olduğunu farz edersek, Mezopotamya'daki Magh Seanair, 'Shinar düzlüğü' olarak değiştirdiklerini önermektedir. Alfabenin Yunanistan'da (Aka) icat edildiği *Bilgelerin Duruşması*'nda ısrarla anlatılır, ancak Aka bozularak bazı metinlerde 'Accad'a, diğer metinlerde 'Dacia'ya çevrilmiş ve kuvvetli bir keşiş tarzında çarpıtılmıştır. Orjinal halinde ise ifade sanıyorum 'Atina yakınındaki Magnezya' idi ve Magnezya güney Teselya'dadır. 'Atina yakınında' diye tarif edilmesinin sebebi büyük ihtimalle diğer Pelasg Magnezyaları'ndan –Meander Nehri yakınındaki Karyan ve çok eski dönemde Herkül'ün İspanya'da Gades'e yolladığı koloni, Hermus'taki Lidya Magnezyası gibi- ayırmak için olmalı. Hikâyedeki üç kişi, Gadel, Caoith, Fenusia Farsa olasılıkla Yunanca çevirisinde tanıdık gelecektir. Caoith, Delfik Apollon'nun Hyperborean büyük babası Coieus; Gadel, Aka Pelops'un seyahatlerine başladığı Paflagonya'da Gadilum ya da Gazelle Nehri'nden bir kavim; Fenusia Farsa, *Foenus ho Farsas* ('birbirine eklenmiş asma-adam) ya da Atalanta'nın babası Foeneus, Yunanistan'da bağ eken ilk adamdır. Yunan efsanesine göre bu Foeneus ya da 'Oeneus' ilk harfi *digamma*yı kaybettiği zaman Arabistan'dan belki de Güney Yahudiye'den gelen Aegyptus'un oğludur. İrlandalı bardlar da Fenusia Farsa hakkında tamamen aynı hikâyeyi anlatırlar. O da 'İsrail'in Çocuklarına zulm etmeyi reddettiği için' mısır'dan kovulmuş, kırk iki yıl boyunca vahşi topraklarda gezinmiş ve sonra kuzeye 'Söğütler Gölü'nde Filistin Sunakları'na', -büyük ihtimalle Güney Yahudiye'ye de balık dolu havuzları ve taş sunaklarıyla ünlü olan El Halil- sonra Yunanistan'da göründükten sonra Suriye'ye varmıştır. Foeneus'un kraliçesi Althaea, Diyonisus ile bağlantılı olan bir Doğum-tanrıçasıdır ve adı Girit kökenli bir kelime olan *foinos*, şaraptan gelir.

Neden Irlandalı Miletlilerin atası olan Feniusa Fars, bir Iskitli, Magog'un torunu ve Miletlilerin ırkının kurucusu olarak tarif edilmiştir? Gog ve Magog yakından ilişkili isimlerdir. 'Gogmagog', Gog'un Oğlu Gog, ikinci bin yılın kapanışında Britanya'yı işgali sırasında Devonshire Totnes'da 'Troyalı Brut'un bozguna uğrattığı söylenen devin adıdır. Peki, Gog mac Gog'in kökeni neresidir? Cevap, *Yaradılış, X*, 2'de Magog'un Yafes'in (Yunan mitinde Asia'dan olma Atlas'ın ve aynı zamanda Prometheus ile Epimeheus'un babası) oğlu Titan Iapetus'in oğlu olarak tarif edildiği bölümdedir. Ayrıca Kimmeryalı, Mediyan, Iyonyalı, Tibereniyan, Moskiyan ve Tyrrheniyan olarak kabul edilen Gomer, Madai, Javan, Tubal, Meshech ve Trias'ın kardeşidir. Moskiyanlar ve demirci Tibereniyanlar Karadeniz Bölgesi'nin güneydoğusunda; daha sonra Kimri olarak anılan göçmen Kimmerler de Karadeniz; Iyonyalılar tarihsel anlamda Yunan olarak kabul edilseler de, belki de Fenike'den Yunanistan'a gelmiş Egeli göçmenler; Tyrrheniyanlar, kimilerinin Lidya'dan Etrurya'ya, kimilerinin Tarsus'a (Aziz Paul'un kenti) ve Ispanya'da Tartessus'a göç ettiği Egeli bir kavim; Mediyanlar ise Pelasg tanrı Medea'dan geldiklerini iddia eden bir kavimdir. Gog, bir III. Amenhotep metninde bahsi geçen kuzeyli bir kavim olan Gagi ile tanımlanır ve 'Gogarene' Strabo'nun zamanında Ermenistan'ın doğusunda kalan Moskiyanlar ve Tibarenyalılar bölgesinin adıdır. Magog'un büyük babası Nuh'tur ve Nuh'un Ararat'ı Ermenistan'dadır. Dolayısıyla magog genelde Ermenistan için kullanılır. Buna rağmen Josephus kelimeyi kendi zamanında Karadeniz Bölgesi'nde yaşayan tüm kavimlerin adlandırıldığı şekilde 'Iskitler' olarak yorumluyor. 'Meshech ve Tubal'ın Kralı Gog' *Hezekiel, XXXVI-II*, 2-3'de artık genel anlamda krallığı Moskiyanlar ve Tibarenyalıları da kapsayan Pontus'un kralı VI. Mithradates ile tanımlanmaktadır.

Foeneus'un tarihi Kenan'dan yapılan kitle göçleriyle bağlantılıdır.

Kenanlılar'a bir Yunan mitinde atıf yapılır. 'Fenike Kralı Agenor ya da Chnas'da, Pelasgus, Iasus ya da Belus'un kardeşi ve Aegyptus ve Danäus'un babasıdır ve Agenor Yunanistan'ı işgal ederek Argos'un kralı olur. Bu işgal büyük ihtimalle Tuatha dé Danaan'ı Yunanistan'dan süren işgal olmalıdır. Agenor'un Feoneus, Aegyptus ve Danäus'tan başka oğulları ya da kavimleri de vardı. Bunlar Cadmus (bu 'Doğu'dan gelen' anlamında bir sözcüktür), daha sonra Boeotia olmuş bölgeyi işgal etmiş olanlar; Kilikya'ya adını vermiş olan Clix; Fenike'de kalmış ve tamamen Semitize olmuş olan Feniks; Samotrake yakınındaki Thasos Adası'na göç etmiş olan Thasus; Argonautların onu Harpileri avlarken bulduğu bugünkü İstanbul yakınındaki Thynia'ya göç etmiş olan Phineus. Amoritlerin bir bölümü, *Yaradılış, X*'a göre Kenanlılar'ında bulunduğu Yahudiye'de yaşamış ve İbrani peygamberler zamanında fare ziyafetleri, kralların çarmıha gerilişi, yılan-kâhinler, Cennet'in Kraliçesi için arpa keklerin yapımı ve evlilik öncesi fahişelik gelenekleri devam ediyordu, ancak dil erken dönemde Semitize edilmiştir. *Yaradılış*'ta orjinal Kenan İmparatorluğu güneyde Sodom ve Gomora'ya gider ve Ölü Deniz'in sonuna kadar uzanır. Bu çok erken döneme ait bir efsane olmalı; çünkü *Yaradılış, XIV*'e göre, Kenanlılar güney bölgelerinden Elamitler tarafından kovuldukları için bu işgal İ.Ö. 2300 yılı civarına tarihlenebilir.

Agenor mitinin tarihsel anlamı, İ.Ö. üçüncü bin yılın sonuna doğru bir Hint-Avrupa kavim ittifakının – Orta Asya'dan gelen çok büyük bir göç dalgasının Kuzey Mezopotamya, tüm Anadolu, Yunanistan ve İtalya'yı akın altına alarak- Ermenistan'dan Suriye'ye ve Kenan'a yürüyerek müttefik toplayışıdır. Mısırlılar'ın Hykos adı altında tanıdığı bazı kavim ve hükümdarlar İ.Ö. 1800 civarında Mısır'a girmiş, ancak iki yüzyıl sonra bölgeden zorlukla çıkarılmışlardır. Bu kitlesel kavim hareketinin kabarması ve zayıflaması Ürdün'den gelen diğer

Semitik işgaller nedeniyle daha da karmaşık ve zor bir hale gelmiş, Belili ya da Baalith, Danaë ve Kanlı Olan'a (Phoenissa) tapan çok sayıda insanı Suriye, Kenan ve Nil Deltası'ndan sürülmesine neden olmuştur. Bu topluluklardan birinin Anadolu'nun Güney Sahili'nde yol alırken, Milyas'ta (Likya'nın eski adı) durduğunda, kuzeyden gelen Hint-Avrupa kökenli Akalar'dan az zaman önce Yunanistan'ı, Mora'da Argos'u, Boynuzlu Ay-tanrıçası'nın ana tapınağını işgal ettiğinde kullandığı temel dini amblem asmadır. Cadmean işgali sonra gelir: Anlaşıldığı kadarıyla orjinal olarak Cadmeanlar adıyla bilinen bir Kenan kabilesi, İyonya ve Karya sınırındaki bir dağ bölgesini ele geçirerek Cadmean adını vermiş; Ege Denizi'ni geçerek aldıkları Euboea karşısındaki mükemmel deniz üssünü de Cadmea diye adlandırmışlardır.

İrlanda Miti'nde Caoith, İbrani olarak tarif edilir. Bu bir hata olmalıdır; çünkü o Mısırlılar'ın İbranilere verdiği isim olan Habiru'dan biri değil, ama büyük ihtimalle bir Pelasg, Samotrake rahip örgütü Cabeiroi'nin bir temsilcisi olmalıdır. Dolayısıyla mit, Miken döneminde Magnezya'da üstünde anlaşılmış ve Yunanistan'ın işgalcileri, Gadel tarafından; Kenan işgalcileri ve Feniusa Farsa tarafından; Yunanistan'ın Pelasg yerlileri, Caoith tarafından tipikleştirilmiş –bu katılım genel anlamda halkların asmaya olan saygısından kaynaklanır– genel bir alfabe kullanımından bahsetmektedir. Yetmiş iki sayısı alfabe ile iç içe geçmiş bir dini gizem önerir ve bu sayı hem Beth-Luis-Nion, hem de Boibel Loth alfabesiyle ve iki durumda da beş sayısıyla (diyalekt sayısı) bağlantılıdır.

Antik Yunanistan'da en ünlü okul sentor Cheiron'a aitti ve Magnezya'da Pelion Dağı'nın yamaçlarında yer alıyordu. Öğrencileri arasında Deniz Tanrıçası Thetis'in oğlu Myrmidon Akhileus, Argonaut Jason, Herkül ve Troya Savaşı öncesi nesile ait ayrıcalıklı kahramanlar bulunur. Cheiron'un avlanma, tıp, müzik, jimnastik ve kehanette

üstün becerisi vardır, Apollon ve Artemis'e danışabilir ve kazara Herkül tarafından öldürülür. Cheiron bundan sonra Yunan Zodyağı'nın Okçusu olarak anılmıştır. Teselya'ya Iolcos'un korunaklı limanından ulaşmış olan Girit Kültürü'nün ve bağımsız Helladik Kültürü'nün varisidir. 'Kronos'un oğlu' olarak adlandırılır.

Belki burada Feniusa Farsa için Amphictyonic Lig'i ya da Komuşlar Ligi'nin kurucusu 'Amphictyon'u kullanarak başka bir tanımlama yapabiliriz. Magnezya, her sonbaharda Anthela'da Thermpoylae geçişinde, her ilkbaharda Delfi'de bir araya gelen ve on iki kabileden oluşan –Atina en kuvvetlisidir- eski bir federasyonun üyesidir. 'Amphictyon' Deucalion'un ('tatlı şarap'), annesi Giritli Ay-tanrıçası Pasiphaë, Pyrrha'nın ('kırmızı olan') ve Yunanistan'da Nuh ile karısının oğludur. O, 'şarapla suyu karıştıran ilk insandır'. Karakteristik olarak Attika'nın varisi –Ak Tanrıça'nın bir görünümü olarak daha önce bahsi geçen- Cranë'nin atasını kovarak Fallik Diyonisus ve Nimfalara sunaklar kurmuştur. Gerçek adının Amphictyon olmadığını biliyoruz, çünkü Lig aslında Arpa-tanrıçası Demeter ya da Danaë için; Komşuların Başkanı ('Amphictyonis') karakterinin onuruna sonbahar toplantılarında yapılıyordu. Fakat Yunanistan'da Klasik Dönem'de, Britanya ve İrlanda'da da olduğu gibi, önemli bir şeye öncülük ettiklerinde ya da önemli bir şey icad ettiklerinde kadınların herhangi bir başarısına itibar etmeme geleneği vardı. Dolayısıyla 'Amphictyon', Amphictyonis'in yerine geçirilmiş eril vekildir. Aynı şekilde 'Dublin Kralı Don ve Lochlin'in İrlanda Tanrıçası Danu'nun, Dev Samothes'in Britanya'nın en eski adını aldığı 'Samothes'in Ak Tanrıça'nın adı *Samothea* olduğu gibi. Samothes buradan gelir. Samothes, Britanyalı tarihçiler tarafından Babilli Berossus'tan alıntı yapılarak harflerin icadı, astronomi ve genelde Ak Tanrıça'ya atfedilen diğer bilimlerin mucidi olarak anılır. Amphictyon çeşitli devletleri ve bilge adamları 'birleştirmiş' olduğundan onu 'Foe-

neus' ya da 'Diyonisus' olarak adlandırabiliriz.

Asmanın yaradılışını anlatan korunabilmiş en eski Yunan kayıt *Pausanias (X,38)* tarafından verilmiştir ve Deucalion'un oğlu Orestheus zamanında beyaz bir dişi köpeğin nasıl bir sopa doğurduğunu, onu toprağa diktiğini, onun da nasıl büyüyerek asma olduğunu anlatır. Beyaz dişi köpek belirgin bir şekilde yine Ak Tanrıça'dır: Amphictyonis. Amphictyonis Ligindeki sekiz kabile Pelasg'tı ve Strabo, Callimachus ile Euripides'in *Orestes* Yorumcusuna göre orjinal olarak Perseus'un büyük babası Acrisius tarafından düzenlenmiştir. Fakat Lig'in Klasik Dönem kompozisyonu İ.Ö. 1103 yılından itibaren geliştirilmiş olarak kabul edilir ve Acrisius zamanında orada olmayan Phthiotis Akaları'nı da içerir. Çıkarım, dört Pelasg kabilesinin başarılı Yunan işgalleriyle zorla püskürtüldüğü üzerinedir.

Aziz Paul bir Yunan deyişini alıntılar: 'Bütün Giritliler yalancıdır'. Ancak Giritliler şairlerle aynı nedenden dolayı yalancı olarak nitelendirilmişlerdir: Bakış açıları farklı olduğu için. Özellikle de geçtiğimiz birkaç bin yıl içinde Sonsuz, En Kudretli, Tek Baba Zeus – yıldırımlarını atarak bütün sözde kötü tanrıları yok edip Olimpus Dağı'nda sonsuz parlayan tahtına oturan Zeus- kavramlarında direten Olimpiyanizm propagandasının etkisi altında kalmadıkları için. Gerçek Giritliler ise şöyle der: 'Zeus öldü. Mezarı bizim dağlardan birinde görülebilir'. Bu hoşnutsuzlukla söylenmiş bir söz değildir. Anlatmak istedikleri sadece Zeus'un Yunanistan'da Sonsuz Kudretteki Tanrı olmasından çağlar önce yıllık kurbanlar verilen ve Ak Tanrıça'ya hizmet eden sıradan bir Güneş-kral olduğu, mezarının da geleneklere göre Juktas Dağı'nda olduğudur. Onlar yalancı değildirler. Minos Giriti'nde baba bir Tanrı yoktur ve onların aktardıkları o bölgede günümüzde yapılan arkeolojik kazılarla örtüşmektedir. Leros Pelasgları da Giritlilerle aynı üne sahiptirler ve eski geleneğe daha inatçı bir şekilde bağlı

görünmektedirler. Yunan epigramı üstünden değerlendirmek gerekirse: 'Bütün Lerianlar kötüdür; sadece bazıları değil, Procles dışında her biri ve elbette o da bir Lerian'.

Erken Gal ve İrlandalı tarihçiler de genel olarak yalancı diye anılırlar; çünkü aktardıkları kayıtlar çok eski tarihlere dayanır ve geleneksel İncil tarihleriyle ve Roma Dönemi'ne kadar Britanya Adaları halklarının sanat ya da edebiyatı olmayan, vücutlarını maviye boyayarak uluyan vahşiler olduklarına dair kabul edile gelmiş inatçı kuramla da örtüşmez. Piktler ve Britonlar kendilerini -aynı Daçyalılar, Trakyalılar ve Mosynoekyalılar gibi- kesinlikle döğmeliyolardı. Döğme için çivitotunu kullanmış olmaları gelişmiş bir kültüre sahip olduklarının kanıtıdır; çünkü çivitotundan mavi boyanın çıkarılışı kimyasal olarak son derece karmaşık bir işlemdir. Mavi renk belki de kendilerini Tanrıça Anu'ya[1] kutsallaştırıyor olarak gördükleri bir şeydi. Bu kayıtların her dini değişimde ölçüsüz, sofu ya da aldatıcı değişikliklerden geçmemiş olduğunu söylemek istemiyorum, ancak en azından Yunan kayıtlarıyla örtüşecek kadar güvenilir görünüyorlar ve İbrani kayıtlarından da –İrlanda Yunanistan ya da Filistin'den daha az savaşa maruz kaldığı için- daha güvenilirler. İrlandalıları ve Gallileri ne dediğini bilmeyen çocuklar olarak bertaraf etmek bir tarihçiyi hali hazırda çok sayıda olan çalışmalarına Eski Goidelik ve Eski Galleri ekleme zorunluluğun-

1 Anlaşıldığı kadarıyla mavi-siyah gecenin, mavi-siyah denizin, Britanya matronlarının ve kızlarının Tanrıçası olarak mavi boya onun onurunadır. Pliny'e göre, 'belirli ayinler' için Etiyopyalılar gibi her yerlerini bu boya ile boyayarak dışarı çırılçıplak çıkarlardı. Ortaçağa ait olan *Aziz Ciaran'ın Yaşamı* İrlanda'daki bu maviye boyama geleneğinin (woad-dying) sadece kadınlara ait bir gizem olduğunu ve erkeklerin seyretmesinin yasak olduğunu aktarıyor. Eğer bu, Kuzey Ege ve Trakya'da da gelenek olarak benimsenmişse, Apollondorus'un aktardığı Lemniyan kadınlarına ait olduğu söylenen erkekleri kaçıran kötü kokuyu açıklamaktadır; çünkü bu boyanın kökten ayrılma işlemi o kadar rahatsız edici bir koku ortaya çıkarır ki, Lincolnshire'da bu işi yapan aileler daima kendi aralarından evlenmek durumunda kalmışlardır.

dan kurtarmaktadır.

Modern medeniyette bir araştırmacının rahatça çalışabileceği tek yer Üniversitedir. Ancak bir araştırmacı Üniversitede de meslektaşlarının çizgisi dışına çıkmamaya ve özellikle de düzene karşı kuramlar geliştirmemeye özen göstermelidir. Geleneksel fikirler genel olarak ahlaka uygunluk ve şahsi çıkar, orjinal olarak Olimpiyanizm -paganizmin Hıristiyanlığa olan tek büyük hediyesi- doğrultusunda gelişir. Yirmi beş sene önce Kahire Mısır Kraliyet Üniversitesi'nde İngiliz Edebiyatı Profesörlüğü yaparken görme engelli bir meslektaşım Arap Edebiyatı Profesörü derslerinden birinde Kuran'ın Hz. Muhammed öncesine ait belirli metrik kompozisyonlar içerdiğini söyleyecek kadar ihtiyatsız davranmıştı. Bu dine küfür sayılıyordu ve kendisine soruşturma açılmasının yanında öğrencilerin protestolarına sebep olmuştu. Dolayısıyla üniversite Rektörü kendisini çağırdı ve sözünü geri alarak fikrinden vazgeçme ya da işini kaybetme alternatifleri arasında bırakıldı. Sözünü geri alarak fikrinden vazgeçtiğini söyledi. Amerika'da İncil Kuşağı adı verilen bölgede yer alan üniversitelerde de benzer durum sıkça yaşanmaktadır. Genç kıdemsiz bir profesör belki de Yunus peygamberin bir Balina tarafından yutulmamış olduğu önerisini getirdiğinde eğer hemen değilse bile, yılsonunda üniversiteden ayrılmak zorunda kalır. İngiltere'de durum o kadar kötü olmasa da, yeterince kötüdür. Sir James Frazer ölümüne kadar Cambridge Trinity College'daki şık odalarını tehlikeli konusunun etrafında dikkatli ve sistemli bir biçimde yelken açarak korumuş, yani var olduğunu ilan etmeye kendini adamadan yasak bir adanın kıyısının haritasını yapmıştır. Söylemi, Hıristiyanlık efsanesinin dogma, ayin ve çok büyük miktardaki ilkel ve hatta barbarca inançların rafine edilmesinden oluştuğu ve belki de içindeki tek orjinal öğenin İsa karakteri olduğunu *söylememekti*. Son dönemde yaptığım araştırmalar; Hıristiyanlığın

kökeni, Amerikan Devrimi, Milton'un özel yaşamı gibi tehlikeli çalışmalar beni hayrete düşürmüştür. Basılmış kitaplar ne kadar da kestirilebilir bir biçimde yanıltıcı ve aldatıcıdır. Köpek, Kızkuşu ve Karaca çok uzun zaman önce yeni Olimpiyalıların hizmetine girmiştir.

İrlanda alfabesindeki on üçüncü sessiz harfi kabul etmeyen ve Druidlerin Formello-Cervetri'den BLFSN'yi türetmeden önce alfabelerinin olmadığını farz eden Dr. Macalister'a dönmek gerekirse. Neden bütün İrlanda alfabelerinin genel adının 'BetLuis-Nion' olduğu sorusunu görmezden gelmez –bu, orjinal sekansın BLF ile değil, BLN ile başladığı anlamına gelir- ve hatta bunun için epigrafik kanıtı olmayan karmaşık bir kuram dahi üretir. Güney Galya Druidleri'nin harf listesini Formello-Cervetri'den seçtiklerini,

B.L.N.F.S., M.Z.R.G.NG., H.C.Q.D.T., A.E.I.O.U.

ve bunun da İrlanda alfabesine adını verecek kadar uzun yaşamış tek çeşit alfabe olduğunu iddia eder. Aynı zamanda Dr. Macalister (yine epigrafik bir kanıt olmadan) ara bir alfabenin de akıllı bir telaffuz uzmanı tarafından şu şekilde düzenlendiğini ileri sürmektedir:

B.F.S.L.N., M.G.NG.Z.R., H.D.T.C.Q., A.O.U.E.I.

Alfabenin düzeni tamamen oturmadanki şekliyle (en azından İrlanda'da):

B.L.F.S.N., H.D.T.C.Q., M.G.NG.Z.R., A.O.U.E.I.

ve buna ek olarak da yanıltıcı br şekilde yabancı harflere atıfta bulunarak üstü kapalı sesli harf kombinasyonları diye adlandırdığı beş adet çift sesli (diphthong) harf bulunmaktadır. Bu harfler Formello-Certveri alfabesinin kullanım fazlası olan altı harfinden beşidir. Beth, Luis ve Nion'un ağaç isimleri olduğunda hemfikirdir ve inkâr etmez,

ancak bu adı Formello-Certveri harf isimlerine karşılık gelen şifreler olarak ele alır ve İ.Ö. beşinci yüzyıldan kalma orjinal Semitik adlarını koruduklarını ve sadece doğru baş harfi taşıdıkları için seçildiklerini, çünkü L, üvez *Luis* olarak düşünülebilirse adı L ile başlayan herhangi bir başka ağaç, örneğin karaçam (larch) olarak da düşünülebileceğini öne sürer.

Eğer Druidler kutsal ormanları ve ağaç kültleri ile ünlü olmasalardı, eski harf sekansı açıkça anlaşıldığı gibi onlar için dini anlamda bu kadar önemli olmasaydı; daha sonra gelen B.L.F.S.N. alfabesinde N harfi yanlış yerleştirilmiş olmasaydı, bu sav belki geçerli olabilecek bir fikir olarak düşünülebilirdi. Dr. Macalister Beth-Luis-Nion Ogham-Ağaç alfabesini 'sahte' ve yapmacık olarak değerlendiriyor olabilir, ancak içerdiği ağaçlar mevsimsel bir düzene ve sağlam bir mitolojik açıklamaya sahipken, onun öne sürdüğü orjinal sekans ilk beş harften sonra hiçbir anlam taşımamaktadır. Ben kendi adıma öne sürdüğü savı kabul edemem: Meşe ve mürver yer değiştiremez; 'Merkür'ün heykeli *her* ağaçtan oyulamaz' Latin deyişi bu bağlamda göz ardı edilemez bir ayrıntıdır ve soğuk, buzlu bir Mayıs sabahında fındık, (*Coll, Uath*) toplamak yanlızca bir espri ifadesi olabilir.

İ.Ö. beşinci yüzyılda bir noktada öyle görünüyor ki, Formello-Cervetri alfabesindeki *karakterler* Güney Galya'da Druidler tarafından tabu olmayan her türlü şeyin kaydedilmesi için ödünç alınarak, onlar aracılığıyla Britanya ve İrlanda'ya geçirilmiştir. İçerdiği yabancı harfler, önceden var olan gizli bir alfabeye Boibel-Loth'a eklenmiştir ve bu harf-isimlerinin şekli Kanopik Herkül'ün onuruna bir tılsım oluştururlar. Ancak bu, Druidlerin daha erken dönemde B.L.N. harfleri ile başlayan tamamen farklı harflerden oluşan, Amergin'in Şarkısı'nda kutlanan daha barbarca bir dini kültle kaynaşarak huş, üvez, dişbudak, kızılağaç ve söğüt ağacının geleneksel ağaç sekansında kutsallaş-

tırılmış bir alfabeye sahip olmadıklarını göstermez. Ya da tarihsel gelenekte kabul gören -ki Dr. Macalister bu fikre fazla hoşgörüyle yaklaşmaktadır- harflerin İrlanda'da Formello-Cervetri alfabesinin İtalya'ya ulaşmasından yüzyıllar önce İrlanda'da bilindiği savı sonradan ortaya çıkmış bir geç dönem kurmacasıdır. Eğer BLFSN alfabesinin BLNFS ağaç-alfabesinden türemiş mantıksal bir uzantı olduğunu, bu alfabeyi yeni bir dini ayrıcalık durumu ile bağlantılı olarak ara formlar icat etmeden –ki zaten yazınsal kanıt bulunmamaktadır- gösterebilirsek, böylece her şey şiirsel olduğu kadar nesir olarak da anlam kazanacaktır. Dini gereklilik her zaman alfabede meydana gelecek bir değişiklik için fonetik kuramlardan daha büyük olasılık taşıyan bir nedendir ve yanlızca Dr. Macalister Beth-Luis-Nion sekansındaki değişiklik hipotezine bu biçimde yaklaşmaktadır. Her yerde sağduyulu tüm insanlar, okulda öğrendikleri ilk şey ve öğrenmenin temeli olan, çok yakından aşina oldukları ABC'nin fonetik kuramcılar tarafından değiştirilmesine karşı doğal bir muhafelet içindedirler.

Ancak bu, *Ağaçların Savaşı*'nda bulunan sorumuzun cevabı değildir. BLFSN'yi BLNFS'den ayıran N harfi Nion'un (dişbudak), Tanrı Gwydion'un kutsal ağacının, siyah tomurcuklu olduğu yılın ölüm bölümünden çıkarılıp iki ay sonra yapraklandığı döneme konurken, Tanrı Bran'in kutsal ağacı, güneş yılının Gece'nin hükmü altından doğuşunu simgeleyen Kızılağaç Fearn'in Nion'un yerine yerleştirilmesidir. BLNFS, Gwydion'un zafer için Bran'in üstünde kaldırdığı kupadır. Ayrıca Britanya'da Ağaçların Savaşı'nın yapılmasından birkaç yıl önce F harfinin değersizleştirilmesi, Yunanların F harfini ölü bir harf, sadece 6 sayısını belirten rakam olarak benimsemesi garip değil mi? Harflerin düzeni değiştiğinde bundan daha fazlası olmuştur: Gwydion'un dişbudak ağacı, N, beşinci sessiz harf, söğüt *Saille*, S'nin, yani Merkür'e ya da Arawn'a doğal olarak kutsal olanın yerine geçmiş

ve dolayısıyla Gwydion kehanet tanrısı olmuştur. Ayrıca söğüt-tanrısı olduğunu açıkça bildiğimiz Amathaon'un, S, Bran'in F'de yerini alarak babası Beli'nin hizmetinde ateş-tanrısı, Işık Tanrısı olmuştur. Bran'in Gwydion'un feragat ettiği deniz dişbudağını ele geçirmesi ve yüz elli adaya olan ünlü deniz yolculuğuna çıkabilmesi için bu düzende kalmıştır. Ancak deniz yolculuğu onun için bir yenilik değildir ve Vergilius tarafından aktarılan geleneğe göre denize açılan ilk gemiler kızılağaçtan yapılırdı.

On Dördüncü Bölüm

ÇALILIKTAKİ KARACA

O'Flaherty ve O'Sullivan'ın mitolojik önem taşıyan Beth-Luis-Nion ağaçları listesinden olan *Quert*, elma ve *Straif*, karadikenin çıkarılmış olması göz önüne alınmalı. Bunun açıklaması, Beth-Luis-Nion takviminin güneşin takvimi olmasına rağmen, güneşin bir yıllık yolunu izlediği için Ay Tanrıçası'nın hükmü altındadır. Buna bağlı olarak da evreleri güneş yılıyla kesiştiği için kutsal sayısı on üçtür, fakat dolunay evrelerinin her ayın on beşine denk gelişi nedeniyle de bu sayı on beştir. On beş aynı zamanda üç ve beşin çarpımı; üç, ayın üç evresini ve Tanrıça'nın üç görünümü olan bakire, nimfa ve yaşlı cadıyı; beş ise tanrıçanın yılının beş evresini, Doğum, Kabul Edilme, Tamamına Erme, Dinlenme ve Ölüm'ü anlatır. Dolayısıyla on beş harf üçlü ya da beşli olarak Tanrıça'yı temsil etmek, dolunaya kadar bir aylık günleri ifade etmek için kullanılmak zorunda olduğundan ve sadece on üç 28 günlük aylar bir yıla sığdırılabildiğinden, iki ay ağaç çiftleri arasında paylaşılmak durumundadır.

Q bazı durumlarda İrlandalı ollavlar tarafından CC şeklinde yazıldığı için –O'Flaherty'nin alfabesinde olduğu gibi- Cumhuriyet Dönemi'nin çoğunluğunda Latincedeki biçimiyle Z'nin de SS şeklinde yazıldığı tahmininde bulunabiliriz. Bu da yaban elması *Quert*'in fındık *Coll* ile bir ay paylaştığını söylemektir; çünkü elma ve fındık hasadı kesişir ve karadiken *Straif*, söğüt *Saille* ile bir ayı paylaşır. Bunun nedeni Ak Tanrıça'nın İlkbahar'da ağaç formunda görünmesinin gerekliliğidir. Fransa'da karadiken, *La Mère du Bois* (Odunun Anası) olarak adlandırılır.

Karadiken (Latincede bellicum) uğursuzluk getiren bir ağaçtır;

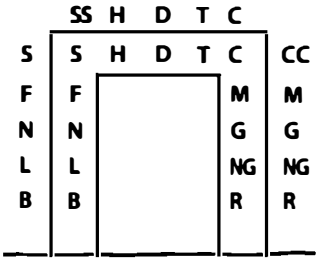
Güney Devon, Glampton ve Dittisham'daki köylüler bugün hâlâ yörel cadıların kullandığı kara daldan yapılan bastonlardan –çocuk düşmesine yol açtığına inanılır- korkarlar. Nisan 1670'de Edinburgh'de yakılmış olan cadılar meclisi kurucusu ve kimliğini saklamayan cadı Major Weir'la birlikte büyülerinin ana aleti olarak bir karadiken asa da yakılmıştır. Karadiken aynı zamanda da İrlandalı kavgacı tamircilerin festivallerde (fakat genel kanının aksine *shillelagh* meşe bir sopadır) kullandıkları geleneksel ağaçtır. 'Stife' ve 'strive' kelimeleri, Kuzey Fransız *estrif* ve *estriver* kelimelerinden türetilmişitr ve *Straif* kelimesiyle aynı olabilir; en azından başka mantıklı bir türetme önerilmemiştir. Gilbert White *Selborne*'da: "Karadiken genellikle soğuk .Kuzey Doğu rüzgârları estiğinde tomurcuklanır, bu nedenle de yöre halkı bu sert güçlü rüzgâra 'karadiken kışı' der." Karadiken aynı zamanda meyvesi nedeniyle 'çakaleriği' (sloe) olarak da anılır ve erken İngilizcede bu kelime, 'katletmek' anlamına gelen 'slay' kelimesiyle yakından bağlantılıdır. Kutsal Cuma[1] bu aya denk geldiğinden, Dikenli Taç, karadikenden yapılmış olarak kabul edilir ve bu keşişlerin ağacın uğursuzluğu için verdiği açıklamadır. İffet ağacı olan akdikenin yakınında büyüyen karadikeni yok ettiği söylenir.

Coll (fındık) ve *Quert*'in (yaban elması) aralarında bir ay paylaşması uygunsuzdur. Fındık şairin ağacıdır ve elmanın gücü, şairin kurtuluşu olarak Gal efsanesi Sion Kent'te (Dokuzuncu Bölüm'de dizesini alıntıladığım) Hava Prensi'nin üstesinden geldiğidir: Kent önce 'bir elma koparmak' almak için izin alır, sonra elma ağacını yakalar, ama ağaç onun kendisinden ayrılamacağı bir sığınaktır. Böylece 'Cennet için günahı çok, ama Cehennem'den uzak dünyayı bir hayalet gibi gezer durur bir yere varmadan'. Başka bir deyişle, şiirsel ölümsüzlüğü

1 Hıristiyanların İsa'nın çarmıha gerilişi ve Golgotha'da ölüşünü andıkları dini bayram. (Çev.)

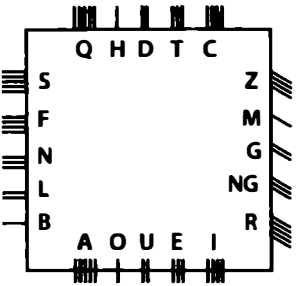
güvence altına alır. *Quert* (yaban elması) ve *Coll* (fındık) aynı zamanda meşe *Dinnoschencas*'la, Ağamların Kralı ile ilişkilidir: Yüce Mugna Ağacı elmanın, fındığın ve meşenin erdemine sahiptir. "her yıl elmanın iyisinden, kan kırmızı fındıktan, meşepalamudunun aslından alınmış hasad: tacı tüm düzlükler kadar geniş, beli otuz, boyu üç yüz gez." Hıristiyanlık'ta İsa'nın gelişiyle örtüşmektedir.

Amergin'in Şarkısı'nda 'yontulmamış dolmen'in sırları'na bir atıf bulunmaktadır. Görülecek ki, burada atfı gösterebilmek için tekrar oluşturacağım dolmenin kemer köşelerinde ekstra harfler için yer bulunmaktadır: Oghamlar taşların ön yüzünde boyanmadan, kenarlardan çıkarıldığında.

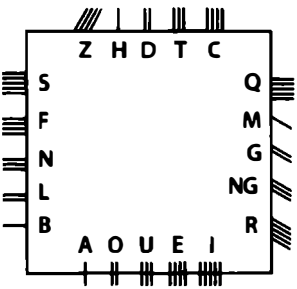
Görüldüğü gibi bu alfabenin yedinci ve on birinci harfleri –Boibel-Loth'taki aynı sekansı takip eder- H.D.T.C.Q. harfleridir. Bu harfler Sir John Rhys'ın dikkati çektiği gibi, Eski Goidelik rakamların harfleridir. Birden beşe; *a hoina, a duou, a ttri, a ccetuor, a qquenque*, çok yakın bir biçimde Latince rakamlarla örtüşmektedir; *unum, duo, tres, quattor, quinque*. Bu, Boibel-Loth'u icad edenlerin neden H.D.T.C.Q. harflerini neden alfabenin merkezi beş harfi yaptıklarını ve Z harfini NG ile R arasında bir pozisyona yerleştirdiklerini açıklayabilir. Yine de Eski Goidelik rakamlarının gerçek eskiliği orjinal Beth-Luis-Nion parmak alfabesinin ilk sessiz harflerinin –İlkbahar aylarının- altı de-

gil, H.D.T.C.Q. harflerine uyacak ve ikinci Yaz serisinin oluşmasına olanak sağlayacak şekilde sadece beş tane olduğunu önermektedir. Böylece Z harfi son seriye, Kış serisine; uyarıcı nitelikteki 'karadiken kışına' dâhil olur. Böylece:

Bütün seriler böylece tam beş harf içerir ve her harfin çentik kümesi toplam on beş eder.

Ancak bu, Latince ve Eski Goidelik rakamların harfleri sonucu ortaya çıkmış mantıklı bir düzenleme olsa da, matematiksel oran anlayışı dolmenin her bir bölümünün üstünde tek bir kesik serisinin olması gerektiğini işaret etmektedir. Bu da, Elma ile Söğüt ve Fındık ile Karadiken'in ayları paylaşabilmesi için Z ve Q harflerinin yer değiştirmesi gerektiği anlamına gelir:

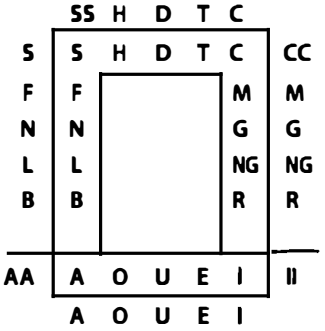
Bu düzenleme ise mevsimsel açıdan yerinde bir mantık sergiler; çünkü yaban elması sõğüt ayında ve çakaleriği de fındık ayında olgunlaşır. Şiirsel olarak da anlamlıdır; çünkü Elma Ak Tanrıçası yazın gelişini haber verdiğinden, Karadiken Ak Tanrıçası'ndan daha iyi bir alamettir ve fındık ayında ekşiliğiyle ağzı buran çakaleriği elmanın yanında iyi gider; şairin satirik kapasitesinin temsilidir. Bu iki düzenlemenin de Ogham'da kullanıldığına inanıyorum; çünkü bu şekilde şiirsel anlamın duygusal çelişkisi korunmaktadır: Buradaki temel anlayış, Ak Tanrıça'nın hem güzel ve zalim, hem çirkin ve şefkatli oluşudur.

Şimdi farkına varılacak ki, dolmenin eşiğinde takvimin artık gününü gösteren iki boş köşe pozisyonu daha bulunmaktadır. Bunlar J harfine (Y şeklinde okunur) ve uzun O harfine bağlanabilir: Y, I'nın çift hali, ölüm-seslisi; uzun O, A'nın çift hali, doğum-seslisi. Latince ve Yunancada J ve I harfleri için tek harfin kullanıldığı iyi bilinir; uzun O (Omega) ile A arasındaki yakın bağlantı hem İyon Yunancasında –Alfa yerine sıkça Omega'nın yazılışında; õristos yerine *aristos* ('en iyi') - hem de Dor Yunancasında Alfa'nın sıkça Omega'nın yerine kullanılışında –*prãtistos* yerine *prõtistos*'da ('ilk') olduğu gibi- bulunabilir.

Omega ('Yüce O') Orfik gizemlerde, Demiurge'in evreni yapmak için kırdığı dünya-yumurtasını simgeliyor görünmektedir; çünkü Omega'nın büyük harf biçimde yazılışı õrs üstüne konmuş dünya-yumurtasını, küçük biçimdeki hali yumurtanın ikiye bölünmüş şeklini göstermektedir. Omicron'un hem büyük, hem küçük harf karakterindeki yazılış hali yılın yumurtasının kırılmak üzere olduğu halini gösterir. Druid gizemlerinde 'Glain' ya da 'deniz yılanının kırmızı yumurtası' belki de Orfik dünya yumurtası ile tanımlanabilir; çünkü Orfiklere göre dünyanın yaradılışı Yüce Tanrıça ile Dünya-Yılan Ophion arasındaki cinsel birleşmenin sonucudur. Yüce Tanrıça yılan biçimine girerek Ophion'la çiftleşir. Çiftleşen yılanlar arkaik Yunanistan'da bu

nedenle bakılması yasak bir sahnedir. Böyle bir şey gören bir adam 'dişi hastalığına' tutulurdu. Bu inanışa göre yedi yıl boyunca kadın gibi yaşamak zorundaydı ve bu ceza İskitler arasında Ascalon'un Yüce Tanrıçası'nın Tapınağı'nı soymaya kalkanlara kalıcı olarak verilirdi. Sonra Tanrıça, sonsuz potansiyeli olan dünya yumurtasını yumurtlar, ama Demiurge tarafından kırılana kadar bu kendi başına bir şey ifade etmez. Demiurge, Orifkler'in Tanrı Apollon ile tanımladıkları Helios yani Güneş'tir. Bu çok doğaldır; çünkü güneş gerçekten yılan yumurtalarını çatlatır. Ve dünyanın yumurtadan çıkışı her yıl Güneş'in İlkbahar festivalinde kutlanır ve bunu alfabede temsil eden Omicron seslisidir. Horoz, Orfikler'in yeniden doğum kuşu olduğu ve Apollon'nun oğlu sağaltıcı Aesculapius'a kutsal olduğu için daha sonraki Druid gizemlerinde tavukların yumurtaları yılanların yumurtalarının yerini alır. Güneş'in onuruna kırmızıya boyanmış ve sonra da Paskalya yumurtaları olmuştur.

Ancak Küçük O, Yüce O değildir. Yüce O, Omega Alfa'nın yoğunlaştırılmış hali olarak ve doğumun doğumu olarak anlaşılmalıdır. Buna bağlı olarak yeni dolmen figürü:

Ve en azından sonunda her harfe doğru ağacın atandığı Beth-Luis-Nion takvimimizi tamamlayabiliriz; Çift I ve J, harf-ağacı, Azat Günü'ne ait olan ağaç ve on üç ayın 364 gününden ayrı olan Azat Günü'nü tespit etmek kolay olacaktır. Ağaç için gerekli olanları bardik bir bilmeceye koyun, sadece tek bir cevap ortaya çıkacaktır:

Hiçbir ağacı çağırmaz hiçbir gün
Alçaktan azametle büyüyen.
Sonbaharın solgun kraliçesi döker yapraklarını
Benim yapraklarım taze öbeklenir dallarında.
Yaban elması dökünce iyi meyvesini
Benim sağaltıcı meyvem olgun sallanır dallarında.

Bak, tapınağın ikiz direkleri yeşil ve altın,
Gölgeliyor eşiğin beyaz taşını.
Burada parlıyorum beyaz, yeşil ve altınla
Kat beni Krala onun sapı dikilirkenki,
Yılbaşında tomurcuklanayım,
Kör edebileyim onu haz saatinde.

Meyvesi daha önce her şeyi iyileştiren ve afrodizyak olarak kabul edilen ökseotu toprakta büyüyen bir ağaç değildir, diğer ağaçların üstünde büyür. İki çeşit ökseotu vardır; gerçek ökseotu ve loranthus. Yunanlar bunları *hypear* ve *ixos* ya da *ixias* diye adlandırarak ayırırlardı. Gerçek ökseotunun aksine Loranthus Batı'da değil, Doğu Avrupa'da bulunur ve meşe üstünde büyür. Aynı zamanda ılgın ağacı üstünde de büyür ve ateş renkli yaprakları Musa'ya Yehavo'nın göründüğü orjinal 'yanan çalı' olabilir. Loranthus'un bir zamanlar Batı Avrupa'da yetişip yetişmediği ya da Kelt Druidlerinin gelirken bu bitkiyi dinlerinin ilk oluştuğu yer olan Danube bölgesinden getirip

getirmedikleri, elma ya da diğer üstünde büyüdüğü ağaçlardan aşılayıp aşılamadıkları bilinmemektedir. Meşe-ökseotu üstüne yazılmış Kuzey mitlerinin ısrarcı niteliği düşünülürse büyük ihtimalle aşılamış olmalıdırlar. Vergilius, ökseotunun kışın taze kalan tek ağaç olduğunu söyler. Rengi, Herodotus'a Tyre'deki Herkül Tapınağında gösterilen sütunlar ve eşik taşları gibi beyaz, yeşil ve altına benzer bir renktir. Eski Avrupa'da yaz dönümünde yılın gözü, ökseotu dalıyla kör edilirdi; çünkü Kuzey efsanesine göre diğer ağaçlar bunu yapmayı reddetmiştir. Bugün Kilise, çobanpüskülü ile sarmaşığı Noel süslemelerini saygıdeğer olarak kabul etmiş, ama ökseotunu pagan olduğu için yasaklamıştır. Fakat ökseotu Kışdönümündeki hükmünden alınamaz ve diğer tüm mevsimlerde yasak olan öpüşme eğer meyvesi varsa hâlâ onun altında serbesttir. Kimyacılar ökseotunun nasıl 'her şeyi iyileştiren' ününe kavuştuğunu anlamak için alkaloidlerini analiz etmişler, ama iyileştirici hiçbir özellik bulamamışlardır. Ancak bu ökseotunun ilaç olarak işe yaramadığının son kanıtı değildir. Örneğin papatya çayı da alkaolidlerine ayrılamaz ama ilaç özelliğine sahiptir. Bir bitkinin gerçekten insana bir çeşit yararı yoksa mistik bir erdem olarak tanımlanması çok nadirdir. Ama yine de yeşil yapraklı ve beyaz küçük meyveli görünümü ve bunun dışında sadece yeşil yapraklı bir bitki oluşu onun doğaüstü güçlere sahip bir bitki olduğuna inanılması için yeterli olabilir. Ahşabı son derece sert ve sağlamdır, çünkü ökseotu yavaş büyür. Holder'ın Balder'in nazik göğsünü delip geçecek güçteki ökseotu mızrağı şiirsel bir fantezi değildir. Ben Brittany'de kendime bir tane kestim.

Bu takvim, Gwion'un '*Preiddeu Annwm*'da 'yakasında yedi başlı topuzu olan öküz' atfını açıklar ve öküz, 140 günlük ilk beş ayı simgeler. Büyük ihtimalle onu takiben 122 günü simgeleyen aslan ve ardından aynı uzunluktaki yılan dönemi gelir. Daha önce bahsetti-

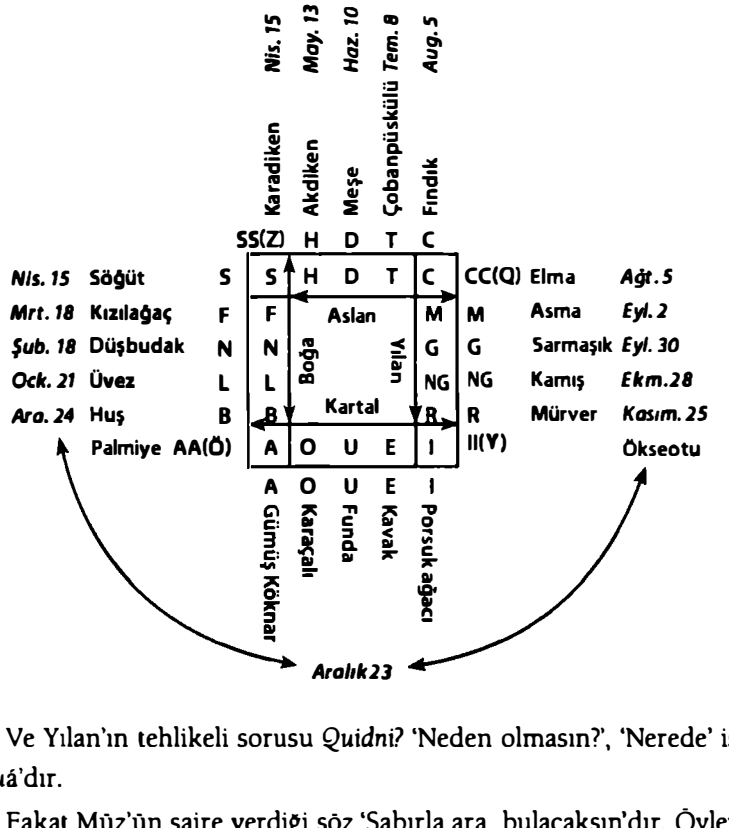
gimiz Euripides ve Galli şair Cynddelw'e ait iki metni (Sekizinci Bölüm) nedenselleştirmek gerekirse – ikisi de yılın Tanrısı'na vahşi boğa, ateş soluyan ve çok başlı bir yılan olarak bakar. Grifon-kartal artık günün yaratığıdır, çünkü tanrılar bu formda ölümsüzleşir. Bu Boğa, Aslan, Yılan ve kartal yılı Babil takvimidir. Takvim yaratığı Babil'de Ejderha Geçidi'nin üstünde *Sir-rush* adı verilen bir boğanın vücuduna, bir aslanın yelesi ve ön bacaklarına, bir yılanın baş biçimine, öne ve arka ayakları kartal ayakları biçimindedir. Takvimin birçok sır nitelikli özelliği vardır. Bunlardan biri sesli harflerin sayısının yediye yükselmiş olması; Karaca'nın kendi sayısı. Bir diğeri Ogham'da II'nin on vuruşlu bir harf, AA'nın iki vuruşlu bir harf olmasıdır, dolayısıyla da harf vuruşlarının sayısı yirmi iki harfli bir alfabe için 72'ye çıkar. 72 sayısı erken mit ve ayinlerde devamlı olarak ortaya çıkar; çünkü 72'nin çarpanlarından biri ay bilgeliğinin sayısı olan dokuz, diğeri güneş artışının sayısı olan sekizdir.[1] Clyde Stacey'nin önerisine göre 72 sayısı aynı zamanda Tanrıça'ya astronomik anlamda bağlıdır; çünkü yetmiş iki günlük mevsim gezegeni Venüs'ün en doğu uzanımından alt kavuşma konumuna (dünyaya en yakın konumuna) ve oradan en batı uzanımına ulaştığı dönemdir. Üçüncü özellik, alfabedeki tüm harflerin, sesli harflere oranının 22'ye 7 oluşudur ve bu daha önce de bahsi geçtiği gibi matematik bir formül, bir sır; dairenin çevresinin çapıyla olan 'ilişkisi', oranıdır.

1 Pisagorcuların ana doktrinlerini aldıkları Orfik mistiklerin kuvvetle odaklandığı nokta, Iamblichus'un Pisagor'un hayatı üstüne yazdıklarında kutsal sayılarla belirlenmiştir: 'Orfeus, sayının sonsuz özünün evrenin, göklerin, dünyanın ve bunların doğasını birleştiren, yaradanın bahşettiği en büyük lütfun ilkesi, dahası ilahi yapıların, tanrıların ve şeytanların devamlılığının temeli olduğunu söyler.' Pisagorcuların bir sözü vardır; 'tüm şeyler sayılara çevrilebilir'. Iamblichus, Pisagor'un *Kutsal Söylev*'inde (Sacred Discourse): "Sayı, formların ve fikirlerin ve tanrılarla şeytanların nedenidir" dediğini aktarır. 8 ve 9 sayıları Pisagorcuların tapındığı popüler simgelerdir.

Takvimin dördüncü ve buradaki tartışmanın amacı için en önemli özelliğine gelmeden önce Fındık ve Elma arasındaki şiirsel ilişkiyi gözden geçirmemiz gereklidir. Bu noktaya kadar aslında Beyaz Dişi Geyik olan Karaca'nın 'çalılıkta' saklandığı ve bu çalılığın yirmi iki ağaçtan oluştuğudur. Şair doğal olarak daha fazlasını sorar: "O zaman koruluktaki en iyi yer neresidir?"

"Neresidir?" sorusu, yaşam ve ölümün tek bir Temasının yükünü daima taşımakla yükümlü olan şairler için her zaman en ağırlıklı olan sorudur. Profesör Ifor Williams'ında dikkati çektiği gibi guguk kuşu 'Nerede' sorusunu durmadan o kadar çok tekrarlar ki, erken Gal şiirinde oyunbozan olarak gösterilir; çünkü 'cw cw', 'ku ku' olarak okunur ve 'nerede nerede' anlamına gelir. Ağlar: 'Aşkım nereye gitti?', 'Nerede benim kayıp dostlarım?' Merak uyandırıcıdırki, aynı duygu Ömer Hayyam'ın 'yalnız güvercinin' yıkılmış sarayda 'Ku? Ku? Ku? Ku?' diye ağlayarak dolaştığı şiirinde olduğu gibi –Farsça 'nerede' kelimesi Galce ile aynı kelimedir- Yunan mitinde çavuşkuşu Tereus'un, kayıp gelinleri için 'Pou? Pou?' diye ağladığı seste de bulunur. İngilizcedeki 'nerede' [where] kelimesi *Oxford İngilizce Sözlüğü'ne* göre 'Soru edatı *qua*'dan çıkmıştır.' Neredeyse Hint-Avrupa dillerindeki tüm soru edatları Q harfi ile başlar (sadece Yunancada Q'nun yerine P, Almancada W'ya değiştirilmiştir) ve Eski İskoçlar 'nerede' kelimesini 'Quhair' diye yazarlardı. Aslında Q, daimi sorunun harifidir. Latincede geniş bir Q kullanımı vardır.

Quare? (Nasıl, neden, ne için), Quis? (Kim), Quă (Hangi),
Quid? (Ne, kim), Qualis? (Nasıl), Qui? (Kim),
Quo? (Nereye, nerede, ne için), Quomodo? (Nasıl),
Quando? (Ne zaman), Quorsum? (Nereye, neye), Quoties? (Ne zaman),
Quantum? (Ne kadar),Quot? (Kaç).

Ve Yılan'ın tehlikeli sorusu *Quidni?* 'Neden olmasın?', 'Nerede' ise 'Quá'dır.

Fakat Müz'ün şaire verdiği söz 'Sabırla ara, bulacaksın'dır. Öyleyse, Q'nun altı dışında –ki bu Yaban Elmasıdır- Beyaz Dişi Geyik başka nerede saklanıyor olabilir?

Şair Velantine Iremonger, bunu *Bilginlerin Duruşması*'nda benim için onaylamıştır:

Queirt dano is o chrand regainmnighead .i. abull ut dicitur clithar boascille .i. elit glet quert .i. abull.

'Q harfi *Quert* adlı ağacın adından gelir, bu da elma ağacıdır. Yani

"*Quert* beyaz dişi geyiğin saklandığı yerdir." şeklindedir ve elma ağacını anlatmaktadır.' Aynı kitapta 'beyaz dişi geyiğin yuvası' ifadesi için ilginç şiirsel bir açıklama vardır:

i. boscell .i. gelt . bascell .i. ve tic a ciall do in tan degas a bas

'Bu kelime *boscell*, 'delinin', kelime *basceall*'den türemiş olduğundan da, "ölüm-duygusu" anlamına gelen ifadesidir; çünkü delinin aklı ölüme giderken başına gelir.'

Bu yorum, Tanrıça'ya olan aşkının şairi delirttiğini anlatmaktadır: Şair ölümüne böyle gider ve ölümünde bilge konumuna yükselir.

Quert, 'koruluğun yedi asil kutsal ağacı'ndan biri değildir, ancak *Irlanda Üçlemeleri*'nde *Coll*, Fındıkla birlikte aşırı kesimi ölüm cezasına çaptırılan iki ağaçtan biridir. Avrupa edebiyatında ve folklorunda yumurtanın kabul edilmenin sembolü olması gibi, elma da mükemmelliğin sembolüdür. Beth-Luis-Nion'da ayların 122 günlük Aslan dönemi, *ab ovo usque ad malum*; yumurtadan elmaya; yuvalama dönemi *Saille*'in sonundan elma ayı *Quert*'in sonuna kadar devam eder. Dolayısıyla Âdem ve Havva'nın İncil hikâyesi Kuzeybatı Avrupa'ya ulaştığı zaman, İyi ve Kötü Bilgi Ağacı'nın meyvesi incir yaprağı bağlamına rağmen incir olarak değil, elma olarak anlaşılmıştır. Âdem, kendisine Havva, 'Yaşayan tüm şeylerin anası' tarafından verilen bilgi ağacının yasak meyvesini yemiş ve bardlar da bu 'meyve'yi 'elma' olarak tercüme etmişlerdir.

Yedinci yüzyıl şiirinde belirlenen ve İrlanda Kanunu *Crith Gablach*'a eklenen koruluğun yedi asil kutsal ağacı şunlardı: huş ağacı, kızılağaç, söğüt, meşe, çobanpüskülü, fındık, elma. Sadece *Beth*, doğum-ayının uğurlu ağacı olan huş ağacı, *Huath*'ın, uğursuz akdiken ağacının yerini alır ve ağaçlar İlkbahar ekinoksundan elma hasadının sonuna kadar belirli açık bir sekansta devam ederler. Huş ağacının bahsi Gwion'un

Cād Goddeu'sunda 'çok asil' diye geçer. Ama elma ağacı ölümsüzlük ağacı olduğu için en asil ağaçtır. Gal şairler her zaman elma ağacının ruhani üstünlüğünün ve güzel ortaçağ *Afalleneu*'nün farkında olmuşlardır:

Kızıl tonunda tatlı elma ağacı
Büyür saklı Celydon Ormanı'nda...

Çalı biçimli elma ağacı hakkında bir şiir değil, kutsal çalıdaki elma ağacı hakkında, yani dişi geyiği saklayan ağacı anlatan bir şiirdir. Gwion'un yazdığı gibi: 'Karışmış çalıya doğru kaçtım karaca şeklinde'.

Kral Arthur ağır yaralarından iyileşmek için nereye gitmiştir? Avalon Adası'na, gizli 'elma ağaçlarının adasına'. Ak Tanrıça hangi tılsımla çağırır Bran'ı, girmesi için Gençlik Diyarı'na? 'Emain'den gümüş beyazı tomurcuklu, çiçeklenmiş bir elma dalı ile'. Emain Adası, Goidelik Elysium, Adalar'ın Kralı Godfrey'in oğlu Ragnall tarafından bir şiirde tarif edilir:

Periler Ülkesi Emain ölümsüz diyar:
Beauteous bulunduğu yer,
Kalesi tüm kalelerden daha güzel.
Toprağında bol elma ağacı büyür.

Oisin, Altın Saçlı Niamh tarafından aynı Gençlik Diyarı'na alındığında, onu önce boynuzsuz bir geyik yavrusu biçiminde kırmızı kulaklı beyaz av köpekleri tarafından kovalanırken, daha sonra da kendi biçiminde kraliyet kıyafetleri içinde, beyaz bir at üstünde, siyah bir ata binen güzel bir kızı kovalarken görürüz. Kızın elinde altın bir elma vardır. İki sahnede sakin denizin üstünden kayıp gider, Oisin hiçbir şey anlamaz ve Niamh'da nazikçe onlar hakkında sorduğu soruları geçiştirir. On İkinci Bölüm'de bir dipnotta önerildiği üzere, Rhône'da

mezar adası Alyscamps'ın Tanrıçası'nın adı Alys olabilir ve İspanyolca kızılağaç kelimesi, *aliso* onun adından geliyor olabilir. Dauzat *Etimoloji Sözlüğü*'nde [*Dictionnaire Étymoloqique*] *alisier*, hizmet-ağacı anlamına gelen kelimeyi, bu adaları koruyan ve kızılağaç anlamına gelen *aliso* kelimesiyle ilişkilendirir. Aynı benzerlik İskandinavyalı ve Kuzey Alman *els* ya da *elze* (hizmet-ağacı) ve *else* (kızılağaç) arasında bulunmaktadır. Alys ismi Ilse adını taşıyan ve Brocken'den Oker'a akan Ilse adlı prensesin boğulduğu nehirdir. Hizmet-ağacının meyvesi (hem Kuzey hem Akdeniz çeşidi) bir çeşit üvez-elmasıdır ve büyük ihtimalle Hıristiyanlık öncesi İspanya, İskandinavya ve Fransasının ölümsüzlük elmasıdır. Eğer öyleyse Elysia Düzlükleri ya da Alyscamps Avalon ile aynı anlamı taşıyor olmalı: Elma bahçeleri. Üvez meyvesi 'yozlaşma durumundan, tatlılığı' ifade eder; çünkü kahverengi çürümüş görünümde bir olgunluğa gelene kadar yenmez. Belki de bu *Bilgelerin Duruşması*'nda neden porsuk ağacı (ölüm ağacı) için saklı bir anlatım biçimi olarak kullanıldığını açıklayabilir. Ama kitapta verilen neden ikisinin de 'en eski tahtalar' adını taşıyor olmasıdır ve bu hizmet-ağacına uygulanmış şeklinde düşünülürse, bu sadece 'en eski üne sahip' alamına geliyor olabilir; çünkü bu ağaç uzun yaşamaz.

Kenneth Dutfield'ın *Times Literary Supplement*'a son dönemde yazdığı bir mektup, mantıklı bir biçimde ölünün ikâmet yeri *Avernus*'un, Latinlerin Yunanca *a-ornis*, 'kuşsuz' kelimesinden yanlış olarak türettiği kelime *Avalon* ile aynı kelime olduğunu aktarır ve Elysia Düzlükleri'ni Avernus ile tanımlar. Cumea yakınındaki Avernus Gölü anlaşıldığı kadarıyla takma adını çevresindeki bataklıklardan gelen sağlıksız hava ve yakındaki ölülerin ruhlarını çağıran Cumean Sybil'in tapınığından almıştır.

Ağustos'un 13'ünde, Ana Tanrıça Diana'nın ya da Vesta'nın onuruna yapılan Hıristiyanlık öncesi festivaller elma şırası ve fındık dal-

larında kızartılmış oğlak ve üzerinden elmalar sarkan dallarla kutlanırdı. Bu Tanrıça'nın diğer bir adı nemos kelimesi 'koruluk'tan gelen Nemesis'tir ve klasik heykellerde bir elinde elma dalı taşır. Beşinci yüzyıl Hıristiyan şair Commodianus bu tanrıçayı Diana Nemorensis (koruluğun tanrıçası), muridlerinin 'kestikleri bir dala tapındıklarını ve tahta parçasına Diana adını verdiklerini' anlatır. Fakat Nemesis de Diana Nemorensis gibi kült bağlamında keçi ile ilişkilidir, geyik ile değil. Nemesis yılın tanrıçası olduğunu göstermek için diğer elinde dönen bir tekerlek taşır; Mısırlı İsis ve Latin Fortuna gibi. Ancak bu genel olarak, tekerleğin sonunda bir gün devrini tamamlayacağı ve günahkârdan intikamını alacağı şeklinde anlaşılmıştır.[1] Galya'da o, Diana Nemetona'dır. *Nemeton* kutsal koruluk anlamına gelir ve bir elma dalıyla, üstünde Etiyopyalıların (Aethiopian) resmedildiği şıra kabıyla, festival mevsimini işaret eden aslan-kartal grifini ile gösterilir. Bu festival ortaçağda Meryem'in Göğe Yükselişi (15 Ağustos) bayramına çevrilmiştir; çünkü on yedinci yüzyıl takvimi (alıç ağacı bağlamında bahsi geçen), bu tarihi 6 Ağustos'a *Quert* (yaban elmasının) başladığı güne çevirir. Bakire Meryem'in 13 Ağustos'ta öldüğüne, dirildiğine ve üçüncü gün Cennet'e yükseldiğine inanılır. Bakire Meryem erken dönem Bilgelik Kilisesi ile yakından ilişkili olduğu için –İstanbul'daki Aziz Sophia ya da Kutsal Bilgelik Katedral Kilisesi- bu festivalde Bilgeliğin Ölümsüzlüğe geçişi mutlu bir geçiştir.

1 Fortuna'nın kehanet Tekerlekleri bir iple çalışır ve halen birkaç erken Kıta kilisesinde altın *iynges* (tam anlımıyla dönerboyun kuşu), aslında Ak Tanrıça'ya ait olan kehanet tekerlekleridir ve içinde Delfi'deki Apollon Tapınağı olmak üzere birçok tapınağı süslemiştir. Philostratus, *Life of Apollonnius* adlı çalışmasında bu tekerlekleri Babilli Magelerin kullandıkları benzer tekerleklerle ilişkilendirir ve bunlar aynı zamanda İ.Ö. Mısır tapınaklarında da ortaya çıkar. *Cóir Anmann*'a göre kutlu Irlandalı Druid, Kerry'li Mogh Ruith 'adını *Magus Rotarum*'dan "tekerleklerin büyücüsü"nden, büyülü gözlemlerini yapmak için kullandığı tekerleklerden alır'. O'Grady'nin *Silva Gadelica* adlı kitabında Mogh Ruith'in kızının onunla Doğu'yagittiğini ve orada bir 'kürek çeken tekerlek' yaptığı anlatılır.

Bakire Meryem Duası'nda *Sedes sapientiae, ora nobis,* 'Bilgeliğin Yeri, bizim için dua et!' adlı bir ifade vardır. Aziz Peter Chrysologos, *Meryem'e Müjde* Üzerine Vaazı'nda Bakireyi Bilgeliğin kendi için inşaa ettiği yedi sütunlu tapınak olarak tanımlar. (*Süleyman'ın Özdeyişleri, IX, 1*) Dolayısıyla ortaçağa ait, yanlızca saf bir bakirenin yardımıyla yakalanabilecek süt beyazı tekboynuz alegorisi artık kolayca okunabilir. Tekboynuz, Çalılıktaki Karaca'dır ve bir elma ağacının altında barınır; bilgelik-yoluyla-edinilmiş-ölümsüzlüğün. Bu nedenle sadece saf bir bakire tarafından, Bilgeliğin kendisi tarafından yakalanabilir. Bakirenin saflığı, ruhani bütünlük ve sağlamlık anlamına gelmektedir. Tekboynuz başını onun kucağına koyar ve sevinç içinde ağlar. Fakat hikâyenin Provence'a ait versiyonunda yaratık cinsel içerikli bir yaklaşımla bakirenin göğüslerine burnuyla sokulur, ama bakire nazikçe onu boynuzundan kavrayarak avcılardan uzağa götürür: burada tekboynuz bedensel aşkın, ruhani aşkla reddedilişidir.

Tekboynuz'un vahşiliği ve ehlileştirilemezliği Erken Dönem Hıristiyanlığında, *Eyüp XXXIX,9*'da yer alan bir metin nedeniyle bir özdeyiş haline gelmiştir:

> Tekboynuz sana hizmet edebilecek mi, yoksa beşiğinin yanında mı bekleyecek?

Ve bu İncil tekboynuzu, (Steptuagint tarafından yanlış çevrilmiş olan *rem*; İbranice yaban öküzü, aurochs; vahşi öküz), keçi-geyikle, diğer bir ehlileştirilemeyen hayvan, Diyonisus gizemlerindeki *hirco-cervus* ile tanımlanır olmuştur. *Arabia Deserta*'sında Charles Doughty *rem*in Avrupa'ya özgü bir yaban öküzü olan aurochs değil, fakat daha büyük ve tehlikeli bir hayvan olan, Araplar tarafından *wothyhi* ya da 'vahşi öküz' adı verilen bir antilop türü olduğunu söyler. Büyük ihtimalle söylediğinde haklıdır ve ben *wothyhi*'nin Heredot'un bahsesttiği *bou-*

balis ya da *boibalis*, (*Melpomene*, 192) 'öküz büyüklüğünde bir Afrika antilobu' ve aynı zamanda Martial tarafından Roma amfitiyatrolarında kullanılan saldırgan, sert hayvan olarak değerlendiriyorum. Doughty'e göre 'Onun (dişi) boynuzları, çocukken "tekboynuz boynuzlarının" resmedilediğini gördüğümüz gibi ince dallar biçimindeydi'. Balaam'ın meselinde okuduğumuz gibi: "El onları Mısır'dan çıkardı ve bunu bir *reem* (vahşi öküz) gücüyle yaptı ve Musa'nın kavimleri kutsaması, Yusuf'un boynuzları reemin iki boynuzudur." Doughty bunu yaklaşık 60 cm'lik ve biraz kıvrılmış ve alt kısmında kabartılmış halkaları olan bir *wothyhi* boynuzu çizimi ile anlatmaktadır. Ve ekler: 'Çifte alına tekboynuz atfeden doğal bilgideki bir keşiş karanlığıydı'. Bu keşişler açısından adil bir değerlendirme değildir; çünkü aslında *reme* tekboynuz veren bir Hıristiyanlık öncesi Septuagint'tir. Bunun nedeni *rem* kelimesinin ilüstre edilmiş bir Pentateuk kitabının kenarındaki bir ikonun yanlış anlaşılmasıyla –bu tür birçok ikon bulunmaktadır– tekboynuz olarak tercüme edilmiş olması olabilir. Musa'nın kutsaması bağlamında 'remin boynuzlarıyla' Yusuf, doğal olarak iki oğlu karakterinde Ephraim ve Manasseh olarak betimlenecektir ve birleşik anlamda Yusuf olarak anılacaktır; her birine birer boynuz düşen ikiz *rem*ler. Tek bir boynuz iki kere ortaya çıkışıyla altı çizilmiş bir öğedir ve bu da çevirmenlere Ctesiai tarafından *Indica*'da tarif edilen vahşi yaratığı önermiş olmalı. Boynuz her şeyi iyileştirir ve özellikle zehre karşı iyidir.

Elma ağacının ölümsüzlükle olan ilişkisi çok eskidir ve Avrupa'nın her yerine yayılmıştır. 'Elma' [apple] kelimesi ne anlama gelir? *Oxford İngilizce Sözlüğü*'ne göre etimolojisi bilinmemektedir; fakat kelime kuzeybatı Avrupa, Balkanlar'dan Irlanda'ya tüm dillerde *Apol* kelimesine yaklaşık bir formdadır.

Üç Tanrıça'nın en eski ikonu olan elma ile Ida'nın genç çobanı ki,

ikonotropik olarak 'Elma Anlaşmazlığı' hikâyesinde (Paris'in elmayı Aşk-tanrıçasına hükmedişi) kadınların erken dönemde ortaya çıkmış bir düşmanı olarak yorumlanmasının aslında tamamen farklı bir anlamı olduğu açıktır. Aşk-tanrıçası'na elma ödülü vermek Çoban açısından çok büyük bir saygısızlıktır; çünkü bütün elmalar onundur. Merddin, Olwen'e elma verdi mi? Âdem, Yaşayan Herşeyin Anası'na elma verdi mi?[1] Apaçıktır ki, üç Tanrıçalar, genelde olduğu gibi, en eski Üçlü Tanrıça'nın üç karakteridir, kıskanç rakipler değil. Ve yine açıkça Aşk-tanrıçası elmayı alan değil, verendir ve onu çobana vermiştir. Bu elma ölümsüzlük elmasıdır ve genç çoban da, Dionysus, elma ile doldurulmuş oğlakla temsil edilen; Hesychius ve Bizans'ın Stephanus'udur; Dionysus'un ünvanlarından biri Eriphos, 'Oğlak'tır. Vergilius *Georgics* adlı çalışmasında yanlış bir nosyon güder; çünkü ona göre Dionysus'a kurban olarak fındık dalında pişirilmiş oğlak su-

1 *Yaradılış*'ta Âdem ile Havva hikâyesindeki ikonotropik bozulma her şeye rağmen bütünseldir. Açıkça Yehova orjinal mitte yer almamaktadır. Üçlemede konuşan, Âdem'i sadece kendine ait olan birtakım hakları gasp ettiği için –bu açık değildir, ya yabani inciri incirle poline ettiği ya da buğday ektiği için- doğurgan nehir egemenliğinden süren Her Şeyin Anası'dır ve bu nedenle o da onun adalet dağıtma ve kehanette bulunma haklarını gasp etmelidir. Daha az verimli bir yörede toprak sürmeye yollanmıştır. Bu da orjinal mitin ortalanmış bir halini hatırlatmalıdır: Arpa-tanrıçası Demeter'in favorisi olan Triptolemus, bir çanta tohumla Attika'da Eleusis'e tüm dünyaya ekmeyi öğretmesi için yollanır ve yola yılanların çektiği bir arabayla çıkar. *Yaradılış*'taki kadının üstünde olan, yılana karşı düşmanlık olması gereken lanet çok açık bir biçimde yer değiştirmiştir ve kutsal kral Âdem ile Üçlü Tanrıça'nın tarafı olan Yılan arasındaki çok eski düşmanlığı anlatıyor olmalıdır; Âdem'in kaderi Yılan'ın başını ezmektir, ancak yılan Âdem'in kutsal topuğunu sokacaktır ve çatışma ikisinin de ölümünü getirecektir. Bu Havva karakterinin, 'Yaşayan Her Şeyin Anası'nın, Tanrı tarafından Âdem'in kaburgasından yapıldığı hikâyesi, Ugarit'in çıplak tanrıçası Anatha'nın, Aleyn'in (Baal) erkek ikiz kardeşi Mot'un beşinci kaburga kemiğinin altına kıvrık bir bıçak sokuşuna şahit oluşunu anlattığ bir anekdottan gelmişe benziyor. Bu cinayet ikonotropik olarak Yehova'nın altıncı kaburgayı alarak Havva'ya dönüştürdüğü bir hikâyeye çevrilmiştir. Tanrıça'nın sevgisini kazanmak için savaşan ikizler, Başlayan ve Biten Yılın tanrılarıdır.

nulmasının nedeni, fındık ağacı ve elmanın şaraba ters düşmesidir. *Apol* kelimesinin aslında Dionysus'un ölümsüzlük tarafı olan Apollon adıyla bir bağlantısı olup olmadığı, elmanın onun adından türetilip türetilmediği şüpheli bir nokta. Ancak Yunanistan'da keçi ya da koyun için kullanılan kelimeyle elma için kullanılan kelimelerin aynı oluşu çok ilginçtir; Yunanca '*mēlon*' olan bu kelimenin Latincesi '*mālum*'dur. Apollon ve Dionysus'u tek bir karakterde toplayan Herkül, Mēon adıyla anılırdı; çünkü müridleri ona elma sunarlardı. Anlaşmazlık Elması hikâyesinin sonucunda Çoban'ın Helen'i vardığı yargı sonunda kazanmış oluşu, kanıtlarla anlaşıldığı gibi 'Yargı' figürüne eşlik eden, Çoban'ı Helen ile el ele gösteren bir ikondan türemiştir. Ama Helen ölümlü bir kadın değil, Helle ya da Persephone, yine bir Ölüm ve Yeniden Doğuş Tanrıçası'dır. Herkül, Theseus, Castor ve Pollux tüm arkaik sanat eserlerinde ona eşlik ederken resmedilmiştir.

Elma, ağaçta büyüyen yabani meyveler içinde en çok hoşa giden ve kolay yeneni olsa da, neden bu meyveye bu kadar büyük mitik bir önem yüklenmiştir? Bu sorunun ipucu, Curoi'nin ruhunun bir elma içinde saklı olduğunu ve elma Cuchulain'in kılıcıyla kesildiği zaman 'Curoi'nin üstüne gecenin çöktüğünü' anlatan efsanede yatmaktadır. Bir elma tam ortadan enine doğru ikiye bölündüğünde, iki yarımında ortasında ölümsüzlüğün sembolü olan; Tanrıça'nın doğumdan ölüme ve sonra yine ölümden doğuma giden beş halini sembolize eden beş kollu yıldız oluşur. Aynı zamanda da Venüs gezegenini, –elma Venüs'e kutsaldır- elmanın bir yarısında gece yıldızı Hesper ve diğer yarısında Sabahın Oğlu Lucifer'i simgeler.

Trakyalı Orfik kültün elması, bildiğimiz genel elmadan çok yaban elması gibi görünmektedir; çünkü adı ve şarkı söyleyen başı kendisini kızılağaç-tanrısı Bran ile tanımlayan Orfeus, Oeagrious'un oğludur. *Oea Agria* 'yabani hizmet-ağacı' anlamına gelir.

On Beşinci Bölüm

YEDİ SÜTUN

Bilgeliğin yedi sütunu İbrani mistikler tarafından Yaradılış'ın yedi günü ve haftanın yedi günü ile tanımlandığından, insan haftanın her gününün bir gök cismi ile ilişkilendiren bir sistemin aynı zamanda bunları ağaç karşılıklarıyla tanımlayıp tanımlamadığından şüphe etmeden edemiyor. Astrolojik sistem o kadar eski, yaygın ve kendi değerlerinde tutarlıdır ki, farklı biçimlerinde ele alınması gereklidir. Kökeni büyük ihtimalle Babil'dir. Burada gösterilecek olan ikinci liste, İ.Ö. 1200 civarında Kuzey Suriye'nin işgalinde rol oynayan Deniz-insanlarının, Harran'lı Sabianlar'a aittir ve Babil ve Batı listeleri arasında bağlantı kurulmasını sağlamaktadır.

Gezegen	*Babil*	*Sabian*	*Latince*	*Fransızca*	*Almanca*	*İngilizce*
Güneş	Samas	Samas	Sol	Dominus	Sun	Sun
Ay	Sin	Sin	Luna	Luna	Moon	Moon
Mars	Nergal	Nergal	Mars	Mars	Zivis	Zio
Merkür	Nabu	Nabu	Mercurius	Mercurius	Wotan	Woden
Jüpiter	Marduk	Bel	Jüpiter	Jüpiter	Thor	Thor
Venüs	İştar	Beltis	Venüs	Venüs	Freia	Frigg
Satürn	Ninib	Kronos	Saturnus	Satürn	Satürn	Satürn

Aristo'nun listesinde Çarşamba gününün gezegeni alternatif olarak Hermes ya da Apollon'ya atfedilmiştir. Ama o dönemde Apollon'nun ünü bilgelik anlamında Hermes'i geride bırakır. Salı günü yine alternatif olarak Herkül ya da Ares'e (Mars) bağlanır; çünkü tanrı olarak Herkül Ares'ten daha iyi bir alamettir. Cuma günü ise Afrodit ya da Hera'yla ilişkilendirilir; çünkü Hera Afrodite kıyasla Babil Cennet

Kraliçesi İştar ile daha yakından örtüşmektedir.

Kutsal İrlanda koruluğunun yedi kutsal ağacı daha önce de belirtildiği gibi; huş, söğüt, çobanpüskülü, fındık, meşe, elma, kızılağaçtır. Kızılağacı güvenle Satürn'e (Bran); elmayı Aşk-tanrıçası Venüs ya da Freia; meşeyi Gökgürültüsü-tanrısı Jüpiter ya da Thor; söğüdü Ay (Circe ya da Hekate); çobanpüskülünü kırmızı yüzlü Savaş-tanrısına bağlayabildiğimizden ve huş ağacı haftayı olduğu gibi güneş yılını da başlattığından[1] bu sekans aynı zamanda haftanın günleri açısından da önemlidir. Çarşamba gününün ağacı, Hitabet Tanrısına kutsaldır ve bu aslında ilk bakışta Woden'ın dişbudak ağacı olarak tahmin edilse de, en eski İrlanda belagat ve bilgelik ağacı fındıktır, dişbudak değil. Beljik tanrı Odin ya da Woden İrlanda'ya geç gelmiştir. Aşağıdaki liste yedi ağacı, gezegenleri, günleri ve harfleri vermektedir:

Güneş	Pazar	Huş	B
Ay	Pazartesi	Söğüt	S
Mars	Salı	Çobanpüskülü	T
Merkür	Çarşamba	Fındık (Dişbudak)	C
Jüpiter	Perşembe	Meşe	D
Venüs	Cuma	Elma	Q
Satürn	Cumartesi	Kızılağaç	F

Buna göre Klasik Latincede Cennet'in Lordu'na edilen günlük duayı tekrar oluşturmak mümkündür:

1 Kuzey Ülke'de *Kapıcının Karısının Kuyusu* adlı bir balad vardır. Annelerini görmek için ağır kışta geri dönen ve şapkalarında huş ağacı yaprakları olan ölü oğulları, kopardıkları yaprakların Cennetin kapısında, ruhlarının korunduğu yerin kapısında büyüdüğünün hikâyesini anlatır ve bu da anlaşılır bir öyküdür. Tahminen huş yaprakları, dünyaya mahkûm kötü ruhlar değil, dünyadan sevgiyle ayrılmış kutsanmış ruhlar olduklarının sembölüdür.

Benigttissime, Solo Tibi Cordis Devotionem Quotidianam Facio.
('En Yüce Olan Sana, kalbimden günlük bağlılığımı sunuyorum.')

Ve Q (Koppa) ve F'yi (Digamma) kaybetmiş olan Yunanca, ikinci bir C (Kappa) ve Ph (Phi) ile hoşnut etmek zorundadır:

Belitste Soi Tēn Cardiān Didōmi Cathēmeriōs Phylaxomenēn.
('En İyi Olan, her gün kalbimi Senin korumana veriyorum.')

Dolayısyla Job'un 'Bilgelik nerede bulunacaktır ve anlamanın yeri neresidir?' şiirsel sorusunun cevabı, Her Şeyi Bilen Yahweh'e olan saygısının görmesini engellediği cevap; 'Bir Cuma günü, elma mevsiminde elma ağacının altında, dolunayda saf meditasyondur.' Fakat bunu bulan Çarşamba'nın çocuğu olacaktır.

Kutsal koruluk belki de *Hezekiel Kitabı*, *XLVII*'de geçmektedir. (*Barnabas'a Mektup*, *XI,10*'da alıntılanmıştır.) Hezekiel bir rüyetinde kutsal suyu ve balık dolu, her iki yanında ağaçlar bulunan bir nehrin Tanrı'nın Evi'nin eşiğinden doğuya aktığını görür. Bu ağaçlar, 'Yaprakları ne dökülecek, ne de solacak, meyveleri asla yenmeyecektir. Her ağaç kendi ayına göre yeni bir meyve ortaya çıkaracak; et için meyve ve ilaç için yaprak ve bu miras alacağınız toprağın İsrail kavimlerine göre sınırı olacak ve Yusuf iki parçanın sahibi olacaktır.' On iki yerine on üç kavimden ve ağaçların 'aylarından' bahsedilişi aynı takvimin kullanıldığını önermektedir. Bunun ötesinde *Kantikler*de karaca ve elma ağacı temaları bulunmaktadır.

Ancak *Kantikler* anlaşıldığı kadarıyla bir grup köy yöresi aşk hikâyeleri anlatan şarkılar koleksiyonu olmasına rağmen, resmi anlamda İsa zamanında Farisi pirleri tarafından Kral Süleyman'ın bilgeliğinin mistik özü ve İsrail için Yehova sevgisini anlatır olarak yo-

rumlanmışlardır; bu nedenle Anglikan İncili'nde de, İsa'nın Kilisesi'ne olan sevigisi biçiminde yorumlanırlar. Gerçekte yılın Kralı Salmaah ile Çiçek Kraliçesi arasındaki kutsal evliliğin gizemlerini kutlarlar ve Helenistik etkileri son derece aşikârdır.

Kantiklerin ikinci bölümü şöyle devam eder:

Ben Sharon'un gülü, vadilerin zambağıyım.

Dikenlerin arasındaki zambaktır, kız çocuklarının arasında benim sevgim.

Koruluklarındaki elma ağacı gibi oğullar arasındaki sevdiğim. Gölgesi altında oturdum büyük mutlulukla ve meyvesi bana tatlıydı.

Beni ziyafet evine getirdi ve bana açtığı bayrak aşktı. Karaflarla kal yanımda, beni elmalarla avut, çünkü ben hastayım aşktan.

Sol eli başımın altında, sağ eli beni sarar.

Size söylüyorum Kudüs'ün kızları, kırların karacaları, dişi geyikleri! Uyandırmayın, dokunmayın aşkıma o mutlu olmadan.

Aşkımın sesi! Bak, dağları aşarak, tepelerden atlayarak gelir.

Aşkımın sesi bir karaca, bir vahşi geyik gibi... .

Aşkım bana ait, ben onunum, o zambaklar arasında beslenir.

Bu 'zambaklar', vahşi domuz Adonis'i öldürdüğünde kan damlalarından çıkan kırmızı anemonlardır. Elma, Aşk-tanrıçası Afrodit'e kutsal olan Sidoniyan (ör. Giritli), Avrupa'da ilk defa Giritliler tarafından yetiştirilen elma ya da ayvaya karşılık gelmektedir. Gerçek elma İncil Dönemi Filistini'nde yetiştirilmemektedir ve sadece yakın zamanda piyasada yaygın hale gelmiştir. Fakat Karadeniz'in Güney sahillerinde çok eski zamanlarda yabani olarak serideki diğer ağaçlarla birlikte yetişmiştir ve bugün hâlâ Trabzon'da küçük koruluklar halinde bulunmaktadır. Aynı zamanda Makedonya'da –Müzlerin asıl evinde- ve

Herkül'ün yaralanıp Oeta Dağı'ndaki ateşe yollandığı Euboea'da da bulunmaktadır. Ancak bu son iki yerde de erken dönem ithal meyva olarak bulunmuş olabilir.

Daha önce söğüt ve kızılağaçla ilgili olarak değinildiği gibi, Kudüs Çadır Ziyafetleriyle ağaç takvimi arasında kuvvetli bir bağlantı vardır. Müridler sağ ellerinde -bir çeşit limon olan- bir *ethrog*, sol ellerinde *lulab* ya da *thyrsus* denilen ve palmiye, söğüt ve mersin ağacından oluşmuş karışık dallar taşırlardı. *Ethrog* orjinal meyve değildir; çünkü Babil Esareti'nden önce Hindistan'dan getirilmiştir ve ayvanın erotik çağrışımları nedeniyle onun yerine geçtiği söylenir. Sürgün'den sonraki reformasyonda Yahudiler, mümkün olduğunca orciastik dinle olan bağlarını koparmışlardır. Mişkan ayinleri, Ay-tanrıçası onuruna yapılan diğer ayinler gibi İbraniler tarafından alınarak değiştirilmiş, Kral Yoşiyahu'ya atfedilen Sürgün dönemi Kanun değişikliğiyle yasaları ve usulü Musa'ya atfedilmiştir. Daha önce *Haggadah*'ın küçük görülüşünden söğüt konusunda bahsetmiştim; mersin ağacının anlamı da ağacı yücelten İşaya'nın otoritesi (*Işaya*, XLI,19;LV,13) ile 'ölümün gölgesi'nden 'yazın güzel renk tonları'na çevrilmiştir.

Ziyafet yılın ilk yeni ayında, ayva mevsiminde başlardı. Söğüt ile elma Ogham alfabesi yazılımında 5 –özellikle Ay-tanrıçası'na kutsal olan sayı- harf vuruşuna sahiptir. Mersin ağacı Beth-Luis-Nion alfabesinde yer almaz, ancak Beth-Luis-Nion'da kalan sessiz harfin Yunanca karşılığı, 5 vuruşa sahip olan pekâlâ mürver ağacı olabilir. Akdeniz'de mersin ağacı Aşk-tanrıçası'na kutsaldı; çünkü bu ağaç hem deniz kenarında iyi büyür, hem de güzel kokar. Ama buna rağmen ölüm ağacıdır. Myrto, Mytea ya da Myrtoessa ünvanlarından biridir ve Adonis'le birlikte mersin ağacı gölgesinde otururken betimlenmiş resimleri şairler tarafından kasıtlı olarak yanlış yorumlanmıştır. Onların almak istediği gibi Adonis'le kaba bir şekilde oynaşmakta değil, ona Ölüm'de Ya-

şam sözü vermektedir; çünkü mersin ağacı yaprak dökmez, her zaman yeşildir ve yılın ölü Kralı'nın dirilişinin işaretidir. Mersin ağacı Yunan mitinde kralların ölümüyle ilişkilidir: Elis Kralı Oenomaus'un arabacısı Hermes'in (Merkür) oğlu Myrtilus, efendisinin arabasının dingil çivisini çıkararak ölümüne neden olur. Sonra Pelops Oenomaus'un duluyla evlendiğinde Myrtilus'u denize atar. Myrtilus son nefesinde Pelops Hanedanı'nı lanetler ve böylece tüm Pelops krallıklar onun hayaleti tarafından takip edilir. 'Tekerlek', kralın hayatıdır; alfabenin son sessiz harfi R, hükmünün son ayında dingilin çivisini çekip çıkarandır. Pelops Hanedanı Elis tahtını ele geçirir, ama tüm kralları sonunu R ayında bulur. (Myrtilus kuzey takımyıldızı *Auriga*, arabacı olur.) Mersin ağacı ilaç olarak kullanımındaki yararları açısından yaprakları ve meyveleri nedeniyle kızılağaca benzer özellikler taşır ve meyveleri Aralık'ta, R ayında olgunlaşır. Mersin ağacı dalları, yeni bir koloni kurarken Yunan göçmenler tarafından taşınırdı ve anlamı da şuydu: 'Eski döngü sona erdi; biz denize hükmeden Aşk-tanrıçası'nın izniyle yeni bir tanesini başlatmayı umuyoruz.'

Dolayısıyla thyrsus üç çeşit ağacı içeriyordu ve bu dalların her biri takvimin beş grubunu ya da yılın üçte birini temsil ediyordu. Aynı zamanda artık günü (ya da beş günlük dönemi) gösteren palmiye ağacı Güneş-tanrısı'nın doğduğu gündür. Bu nedenle on beş sayısı Festival için büyük önem taşır: Levitler, Kadınlar Sarayı'ndan Israil Sarayı'na uzanan on beş basamakta durup Göğe Yükseliş'in on beş şarkısını (Kral Davud'a atfedilmiştir) söylerler. Bu sayı aynı zamanda Süleyman'ın Tanrı'nın Evi'nin iki katı olan 'Lübnan Ormanı Evi'nin mimarisinde yer almaktadır. Bu ev, 15 sıradan oluşan 22.8 m uzunluğunda 13.7 metre genişliğinde sedir sütunlar üstüne yapılmıştır ve buna bağlanan 22.8 m uzunluğunda ve 13.7 m genişliğinde, yüksekliği verilmemiş bir veranda bulunmaktadır.

İbranilere ait haftanın ağaçları kanonu, Bilgeliğin yedi sütununun belirlenmesi zor şeyler değildir. Huş ağacı bir Filistin ağacı değildir ve büyük ihtimalle de *retem* ya da yabani katırtırnağı, İlyas peygamberin Hareb Dağı'nda altında dinlendiği ('parlayan ısı dağı') ağaçtır ve güneşe kutsal gibi görünmektedir. Huş ağacı gibi o da kötü ruhları kovmak için cadısüpürgesi olarak kullanılmıştır. Söğüt aynı haliyle kalır. Daha önce Onuncu Bölüm'de bahsi geçen çobanpüskülü, kermmeşesi, eskilerin kraliyet kırmızısı rengini veren boyayı elde ettiği ağaçtır. Kerm-meşesinin Nergal ya da Mars'a olan bağlantısı Frazer'ın *Altın Dal*'ındaki karaktersitik bir pasajla doğrulanmaktadır:

> Güneşe, aya ve gzegenlere sunulan Harran kâfiri, sözde bu gök cisimlerine benzeyen ve onları andıran insan kurbanlardan seçilir. Örneğin kırmızılar giymiş ve kana bulanmış rahipler 'kırmızı Mars gezegenine' duvarları kırmızıya boyanmış ve kırmızı kumaşlar asılmış bir tapınakta kızıl saçlı ve kırmızı yanaklı bir adamı kurban ederler.

Fındığın yerine geçen bademdir: bu Harun'un sihirli dalını aldığı ağaçtır; Kudüs Tapınak Mabeti'ndeki yedi dallı şamdan *Menorah*'ın yuvaları badem şeklindedir ve tomurcuklandığı zaman Harun'un dalını temsil eder. Bu dal Yeremya'ya Tanrı'nın kendisine peygamber bilgeliği verdiğini (*Yeremya I, 11*) müjdeleyen alamettir. Şamdandaki yuvalar haftanın yedi gök cismini simgeler, merkezi yuva dördüncü olandır ve diğerlerine ismini veren adıyla Bilgeliğe adanmıştır; dalı şamdanın gövdesini oluşturur. Meşe, İbraim'e kutsal olan menengiçtir. Elma, ayvadır. Kızılağaç Tapınak ibadetinde yasaklandığına göre, nar da aynı kırmızı boyayı sağlamaktadır. Nar, Saul'un kutsal ağacıdır, Rimmon'a da kutsaldır ve narın kanından fırlayıp çıktığı Adonis'in diğer bir adıdır. Aynı zamanda Paschal kurbanı geleneksel olarak nar

dalında pişirilirdi. Nar, Kutsal Yer'e getirilmesine izin verilen tek meyveydi. Buraya yıllık girişini yapan Yüksek Rahibin kıyafetine minyatür narlar dikilirdi. Yedinci gün Yehova'ya kutsal olduğundan ve Yehova da Bran, Satürn ya da Ninib[1] olduğundan her şey yedinci günün ağacı olarak narı işaret etmektedir. Dolayısıyla:

Güneş	–	Katırtırnağı
Ay	–	Söğüt
Mars	–	Kerm
Merkür	–	Badem
Jüpiter	–	Menengiç.
Venüs	–	Ayva
Satürn	–	Nar

Burada şüpheli olan ağaç katırtırnağı ya da İrlandalı karşılığıyla huş ağacıdır. İrlanda koruluğunun yedi ağacının hepsi H, akdikenin yerine geçmiş olan B harfi ve karşılığı huş ağacı hariç, yaz aylarına aittir. Anlaşıldığı kadarıyla da B, beş ağacın ilk grubunun ilk harfi olduğu ve H harfi de ikinci harfi olduğu için seçilmiş olmalı. Ancak bundan sonraki bölümde görüleceği gibi B harfi sadece Hyginus'un 271. *Fabl*ında değil, aynı zamanda üçüncü yüzyıla tarihli Callen Stone adlı Ogham yazmasında da H'nin şifre karşılığı olan B'nin yerine kullanılmıştır.

1 Asurlu Satürn, Ninib, öğlen Güneşi, aynı zamanda da Kış ortasında Güneş en güney noktaya gelip bir gün orada kaldığında Güney'in tanrısıydı. Bu iki anlamda da Dinlenme'nin tanrısıydı; çünkü sıcak iklimlerde öğlen vakti dinlenme vaktidir. Bethel'de Kuzey Sürgünü *Amos, V, 26*'da kanıtlanmadan önce Succoth-Chiun yıldızının resminin tapınağa getirildiğinin bahsinin geçtiği yerde Yehova açıkça Satürn-Ninib ile tanımlanmıştır. Ve aynı şey Kudüs'te Güney Sürgünü'nden önce ***Eziekel'in VIII,3,5*** dini bir tasavvuru olduğunu, kendi resminin, 'kıskançlığın resminin' Tapınağın kuzey kapısına konduğunu ve böylece müridlerin kendisine taparken güneye bakmalarının sağlandığını anlatır ve Adonis için ağalayan kadınlarla ilgili (14. Dize) bir dize ile kapanır.

Dolayısıyla anlaşılan o ki, Pazar gününün asıl harfi B değil, H'dir ve İbrani ağaçlarında akdikenin karşılığı olan altın renkli, çiçekli ve keskin dikenli *Sant* ya da yabani akasya, İncil okuyucularının örneğin Kıbrıs'tan 'shittim' ahşabı olarak bildiği ağaçtır. Su geçirmez bir yapısı olduğu için de Güneş-tanrısı Osiris ve onun karşılıkları olan Nuh ve Ermeni Xisuthros'un gemilerini yaparken kullandığı; aynı zamanda kaydedilmiş ölçülerinin Güneş'e kutsal olarak tasarlandığını kanıtlayan Ahit Sandığı'nın yapıldığı kerestenin ağacıdır. Bu ağaç ayrıca loranthus ökseotunun yetiştiği, Yehova'nın kehanetle ilgili 'yanan çalısı' ve mannanın kaynağıdır.

H harfinin Pazar günü için kullanımı Lucan'ın Marseilles'deki kutsal koruluğu kale yapılarının inşaasını engellediği gerekçesiyle Sezar'ın kendi eliyle kestiğini anlatan kafa karıştırıcı aktarımı açıklamaktadır. Marseilles bir Yunan şehri, Pisagorculuğun merkeziydi ve Sezar bu iş için her hangi birini ikna etmeden önce meşelerden birini kendisi bir baltayla kesmek zorundaydı. Lucan'a göre koruluk kutsal-meşe, Dodonian meşesi ve kızılağaç; T,D ve F içermekteydi. Lucan bunlardan ve selviden başka hiçbir ağaçtan özellikle bahsetmiyor ve selvi de Massiliotların köken şehirleri olan Phocis'ten getirdiği ve orada Artemis'e kutsal olan ağaçtır. Aslında selvi korulukta olması beklenecek bir ağaç değildir. Ancak Yunanistan'da başka yerlerde de özellikle Korint ve Messene'de Artemis Cranaë ya da Carnasia'ya kutsaldır, bu da onu bir H ağacı, yaprak dökmeyen ve sararmayan akdikenin (yine Cranaë ve Carnea'ya kutsal olan) yerine geçebilecek bir ağaç yapar. Böylece Cumartesi kızılağacının yerine Pazar günü ağacı olarak geçen ağaç Orfik gizemlerde dirilişi, Güneş-kahramanının Kalypso'nun kızılağaçlarla kuşatılmış adasından kaçışını sembolize eder ve Göksel Herkül kültüne bağlı hale gelmiştir. Selvi halen Akdeniz yöresi mezarlıklarında

diriliş sembolüdür.[1]

Yaradılış'ın ilk bölümünde karakterize edildiği gibi Yaradılış'ın yedi günü ile bu kanon arasında açık bir paralellik vardır.

Güneş	–	Işık
Ay	–	Suların Ayrılması
Mars	–	Kuru Toprak, Otlaklar ve Ağaçlar
Merkür	–	Gök Cisimleri ve Mevsimler
Jüpiter	–	Deniz Hayvanları ve Kuşlar
Venüs	–	Kara Hayvanları, Erkek ve Kadın
Satürn	–	Dinlenme

Işığın yaradılışının açık mantıksızlığı, otlaklar ve ağaçlar ile ilgili bö-

1 *Ecclesiasticus XXIV, 13,17*'de selvinin adı (burada verilen metin Edersheim tarafından düzeltilen metindir), Bilgeliğin kendisini anlattığı bölümde yer alır.

Ben Lübnan'da bir sedir, Hermon Dağı'nda bir selvi ağacı gibi yücletildim.

Ben Engedi'de bir palmiye, Eriha'da bir gül ağacı, düzlükte bir zeytin ve çınar ağacı gibi yüceltildim.

Ben güzel kokulu asphalatus ve tarçın gibi tatlı kokusunu çektim içime, kasnı, akik ve ayıfındığının güzel kokularını yaydım tütsü dumanı gibi.

Zakkum gibi ['sakız ağacı' A.V.]uzattım dallarımı, güzellik ve zafer dallarını.

Asma gibi güzelliğe tomurcuk verdim ve çiçeklerim zenginlik ve zafere açtı.

Ecclesiasticus alfabetik ağaçları, afrodizyak parfümler ve diğer bir kategorideki ağaçlarla karıştırmış, ancak selvi için kullanılan H ve asma için kullanılan M, en son bahsi geçenin ya da sadece 13,14,16 ve 17. Dizelerde adı geçen ağaçlar *Chokmah*, İbranice Bilgelik anlamına gelen kelimeyi oluşturur: *Ched, Kaf, Mem, He*. (İbranicede sesli harfler yazılmaz.) Eğer durum böyleyse zakkum CH'dir ve çınar ise bademin, K'nın yerine kullanılmaktadır. Bu ağaç, Bilgeliğin kendi ağacı olduğundan ağaç bilmecesinin çözemediği bir parçası, çünkü cevabıdır. Ecclesiasticus zamanında çınar zaten uzun zamandır Yunanlar tarafından Bilgeliğin arayışı ile ilişkilendirilmektedir. Diğer dört ağaç; sedir, palmiye, gül ve tatlı zeytin, egemenliği, anneliği, güzellik ve meyve verimliliğini simgeler. Bunlar Bilgeliğin tanrıça benzeri karakteristikleridir.

lüm, ondan da önce Gök Cisimleri ve Mevsimler. Aslında Bay Ernst Schiff'in dâhiyane önerisi, Gök Cisimleri'nin dördüncü güne kadar görünmez olmasının nedeninin Yaradılış hikâyesinin 9. dizesine bahsedilen bir 'hafif sis' içinde olmalarından kaynaklandığı ve bu nedenle aslında yaratılmış değil görünür kılınmış oldukları fikri, haftanın günlerine ait gezegenlere hükmeden tanrıların güçleriyle açıklanmıştır. Güneş-tanrısı, Işığa; Ay, Suya; Mars, Otlaklara ve Ağaçlara hükmeder ve Merkür Astronomi Tanrısı'dır. Açıkça *Yaradılış* efsanesi gezegenlerin, günlerin ve tanrıların düzenlenişini takiben oluşmuştur. Beşinci güne Deniz Hayvanlarının ve Kuşların bölüştürülmesi çok doğal; çünkü meşe ya da sakız ağacı kültünün tanrısı genel olarak Kumru ve Kartal ile birlikte diğer tüm kuşların kutsal olduğu Deniz-tanrıçası'nın oğludur ve kendisi de bir deniz-yaratığı şeklini alır. Kadın ve erkeğin birleşmesi ve kendi türünü devam ettirmesi, hükmettikleri diğer türler gibi, Venüs Günü'ne uygundur. Satürn'ün hoş tembelliği –Klasik şairlere göre altın dönemde Dünya Cenneti'nde insanların bal ve meşepalamadu yediği, toprağı rahatsız etmediği, dünya nimetlerinden cömertçe sunduğu için avlanmaya bile gerek duymadığı zamanlar- yedinci günü dinlenme günü olarak açıklar. Yehova'nın Cennet Krallığı'nın Yahudi kıyameti kehaneti (İsa'nın birebir değerlendirdiği), aslında insanın savaşmayı ve işlerini bıraktığı zaman bu altın devre tekrar ulaşabileceğini anlatır; çünkü Yehova yedinci günde dinlenmededir. Daha önce açıklandığı gibi, eski Dünya Cenneti'nin coğrafi konumu çeşitli biçimlerde verilmiştir. Babilliler, onu Fırat Deltası'na, Yunanlar Girit'e, Sürgün öncesi İbranileri ise Güney Yahudiye El Halil'e yerleştirirler.

Yehova'nın kendisini Musa'ya 'Ben ne isem oyum' ya da (daha bire bir olarak) 'Ben kim olmayı seçtiysem oyum' şeklinde başka bir ağaçtan değil, akasyadan ilan edişi en yüksek anlamda bir teolojik önem taşır.

Bu tanrılığının tanımını oluşturmaktadır. Erken dönemde Yehova'nın yaptığı gibi kendini menengiç ağacından ilan etmiş olsaydı, bu kendini Bel ya da Marduk, Perşembe gününün ve yedinci ayın tanrısı, Aramaik Jüpiter ya da Paeonian Apollonsu olarak tanımlamış olurdu. Ancak haftanın ilk gününün ağacı akasya ile kendisini Menorah'ın Tanrısı, aşkın Göksel Tanrı, kendisini 'Benden başka hiçbir Tanrınız olmayacak... Çünkü ben Lordunuz, sizin Tanrınız, kıskanç bir Tanrı'yım' diye tanımlayan tanrıdır. Akasya gerçekten de dikenli, kendi kendine yeten, kıskanç bir ağaçtır ve çok az suya ihtiyacı vardır. Odin'in dişbudak ağacı gibi, etrafında büyüyen ağaçların köklerini boğar. Akasya'ya adanmış olan Uath ayı, yıllık El Halil Festivali'nin düzenlendiği aydır ve o kadar kutsaldır ki, (Onuncu Bölüm'de bahsi geçtiği gibi) devam ettiği sürece her türlü kendini güzelleştirme ve cinsel aktivite tabudur; Yakın Doğu, Yunanistan ve İtalya'da bu ay, tapınakların yıllık arınma ayıdır.

Nennius'un o dönem'de henüz tamamlanmamış olan Dünya'nın Çağları'ndan Gwion tarafından alıntılanan bu bölüm aynı gezegen kanonuna dayanır:

[Pazar] 'Dünya'nın ilk Çağı Âdem'den Nuh'a dayanır.'
Âdem'in gözleri güneş ışığını ya da Tanrı'nın Zaferi'ni görmüş ilk insan gözleridir. Pazar [Sunday] ışığın günüdür.

[Pazartesi] 'İkinci Çağ Nuh'tan İbrahim'e uzanır.'
Nuh'un Çağı Tufan'la başlar. Pazartesi [Monday], Suyun günüdür.

[Salı] 'Üçüncü Çağ, İbrahim'den Davud'a uzanır.'
İbrahim, büyük ve küçükbaş hayvan sürüleri, soyunu devam ettirenlere söz verilmiş verimli Kenan Ülkesi ile ünlüdür. Salı [Tuesday] günü Ağaçların ve Otlakların günüdür.

[Çarşamba] 'Dördüncü Çağ, Davud'dan Daniel" uzanır.' Aslında Üçüncü Çağ, İbrahim'den Süleyman'a ve dördüncüsü de Süleyman'dan Daniel'e uzanmaktadır ve değişiklik açıkça Aziz Davud'un onuruna yapılmıştır; çünkü Nennius'un giriş paragrafında İbrahim'den Süleyman'ın Tapınağı yapışı arasında verdiği yıl sayısı 1048'dir ve eğer günah işlememiş olsaydı tapınağı Davud'un yapması gerekirdi. Süleyman'ın Bilgeliği Tapınakla vücud bulmuştur. Bu nedenle Çarşamba [Wednesday] Bilgelik günüdür.

[Perşembe] 'Beşinci Çağ, Daniel'den Vaftizci Yahya'ya uzanır.' Giriş bölümünde Süleyman'ın Tapınağı tekrar inşaa edişinden Pers Kralı Darius'un devrinde tamamlanışına kadar Nennius'un verdiği yıl sayısı 612'dir. Burada Daniel, Tanrı'nın özel rehberliği altında olan ve Daniel'ı Babil'de aslan inine koyan Darius'un yerine kullanılmıştır. Ancak Babil'in gücü, Yunus miti, önce kutsal karakterleri yutan ve daha sonra karnında ağlayıp bağırınca dışarı tükürен balina ile sembolize edilmiştir. Perşembe [Thursday]) Deniz-yaratıkları ve balıkların günüdür.

[Cuma] 'Altıncı Çağ Vaftizci Yahya'dan Yargı Günü'ne uzanır.' Nennius'un, Darius'tan İsa'nın görevine kadar verdiği yıl sayı 548'dir. Dolayısıyla Vaftizci Yahya burada İsa'nın vaftizine yardımcı figür olarak yer alır. Görevin amacı Sevgi İncili'ni; koyunları keçilerden ayırmayı, aslanla kuzuyu bir yerde yatırmayı; insanı yeniden doğmaya ikna etmeyi –İkinci Âdem'in, İlk Âdem'in yerine geçmesi- öğretmektir. Cuma [Friday] günü Kara-yaratıklarının, İnsanın ve Sevginin günüdür.

[Cumartesi] Yedinci Çağ'da Lordumuz İsa, ölüyü ve diriyi ve dünyayı ateşle yargılamaya gelecektir.'

Bu Çağ'da Nennius'un yazdıklarına göre 973 yıllık altıncı çağ geçmiştir ve insan eninde sonunda gelecek ruhun dinlendiği Çağ'a umutla bakmalıdır. Cumartesi [Saturday], Dinlenmenin[1] günüdür.

Menorah'ın hahamlara ait açıklamasında, dünyanın yedi günde yaratılmış olduğu bağlamı açıkça yanlıştır: merkezi ışığın Şabat'a atfedilişi dördüncü günün 'Işık olsun' metniyle çelişir. *Zohar*'da korunagelmiş olan daha eski bir gelenekte var olan 'Bu lambalar yukarıdaki yedi gezegen gibidir, ışıklarını Güneş'ten alırlar' anlayışı sürgün öncesi Güneş-kültünde yer alır. Menorah Mabed'e, W.S.W.'e doğru, On-Heliopolis'e, Musa'nın rahibi olduğu Güneş-tanrısı'nın asıl evine bakması için yerleştirilmiştir.

Josephus (*Antiquities*, dize 5;5) Mabed'in üç harikasını yazar. Bunlar lambalar, hamursuz masası ve tütsü sunağıdır:

'Şamdandan o kadar çok lamba sallanıyordu ki yedi lamba, yedi gezegeni simgelemektedir; masanın üstündeki on iki somun yılı ve Zodyak; on üç çeşit baharatı ile tatlı kokan tütsü sunağı ise

1 Nennius'un Dünya'nın Yedi Çağı geleneği İngiliz sözlü folk geleneğinde şuna dönüşmüştür:

Üç dalörgünün yaşamı, bir av köpeğinin hayatı;
Üç av köpeğinin yaşamı, bir atın hayatı;
Üç atın yaşamı, bir insanın hayatı;
Üç insanın yaşamı, bir kartalın hayatı;
Üç kartalın yaşamı, bir porsuk ağacının hayatı;
Üç porsuk ağacının yaşamı, bir tepe uzunluğu;
Yaradılış'tan Kıyamete Yedi tepe var.

Dallardan yapılma bir örgü üç yıl dayanır; dolayısıyla bir av köpeği 9, bir at 27, bir insan 81, bir kartal 243 ve bir porsuk ağacı 729 yıl yaşar. 'Bir *tepe* uzunluğu' kanıtlanabilir bir hatadır; çünkü deyiş keşiş Latincesindeki *aevum*, çağ kelimesinin *arvum*, tepe anlamına gelen kelime olarak yanlış kopyalanmasından kaynaklanmıştır. Bir Çağ'ın ortalama 729 yıl sürmesi, Yedi Çağ'ın toplam 5103 yıl sürmesidir ve bu da Nennius'un sistemiyle yeterince uyum içindedir.

onu tazeleyen deniz ile birlikte, dünyanın yaşanabilecek ve yaşanamayacak her yerindeki her şeyin lordu olan Tanrı'yı simgeler ve bunlar onun kullanımına adanacaktır.'

Bu dört yerine on üç çeşit baharat Kanun'da bahsi geçmeyen çok daha eski bir geleneğe ait olmalı ve *Sayılar XXIX, 13*'te geçen, Tapınak Bayramı'nın ilk gününde on üç öküzün kurban edilişine dair talimatlarla aynı döneme aittir. (Tesadüf eseri, önemli yedi ayın açılış töreninden, yedi gün bayramına kadar kurban edilen öküz sayısı yine yetmiş ikidir. Sekizinci günde ayrı olarak kurban edilen öküz başka bir konudur.) Josephus on üç sayısının Rahab'a, kehanet Deniz Tanrıçası'na, Sheol'un Koruyucusu'na (dünyanın yaşanmayacak yerleri) atfen kullanıldığını, aynı zamanda Tanrı'nın olduğu yerde hükümdarlık iddia ettiğini söyler.

Hezekiel'in ağaç-sekansıyla örtüşen bir üçlü mücevher şeridi ise Yüksek Rahip tarafından giyilen altın bir zırh göğüslüğün üstünde karşımıza çıkar ve Yunanca *logion* ya da 'küçük kelime veren' (*Mısır'dan Çıkış XXVIII, 13*) anlamına gelmektedir. Mısırlı ustalar tarafından yapılmıştır ve Kral Tyre, çok yakın bir benzerini Herkül Melkarth'ın onuruna (*Hezekiel XXVIII, 13*) giymektedir. Tapınağın karanlığında parlayarak kehanet cevapları veren mücevherler, büyük ihtimalle alçak kesim, arkalarında üstünde fosfor şeridi bulunan dönen bir davul yardımıyla bu mekanizme döndükçe fosfor şeridinin farklı harflerin arkasına gelmesiyle sözkonusu mesajı heceliyor olmalıdır.

Mısır'dan Çıkış'ta adı geçen zırh göğüslüğü anlatan bölümde On İki Kavmin adının on iki değerli taşla yazılı olduğu 20 santimetre kare büyüklüğünde altın bir tabakadan bahsetmektedir. Ancak İncil'de çok büyük önem yüklenmiş on üçüncü bir değerli taş bulunmaktadır. Örneğin bunlardan biri *Işaya'dadır* (*LIV, 12*) ve bunun orjinal serinin

parçası olduğunu farz edebiliriz. Bu taşın adı yakuttur (*kadkod*) ve İncil'in Yetkili Sürümü'nde yanlış tercüme edilmiş biçimiyle 'akik' olarak geçer. Ancak büyük ihtimalle lâl taşı olmalıdır ve bu taş erken İsrail tarihinde kaybolup gitmiş olan Gad Kavmi'ne bağlanabilir. İncil'in Yetkili Sürümü'nde tüm mücevherler yanlış tercüme edilmiştir ve *Vahiy, XXI, 19*'da Yeni Kudüs'ün kuruluşunun oluşumunda biraz daha değişik bir taş serisinden bahsedilmektedir. Zırh göğüslük Joseph'in zamanında vardı, ancak ışıklandırılarak kullanılmıyordu ve büyük ihtimalle *yakut* (*kadkod*) dışında tüm taşları da tamdı. J. I. Myer'ın sağlam bilimsel çalışmasını kullanarak bu mücevherleri tanımlayabilir ve muhtemel mevsimsel sıraya koyarak mücevher serisini tekrar oluşturabiliriz. İncil'de verilen sıranın güvenlik için *Amergin'in Şarkısı*'ndaki element sırasının kasıtlı olarak karıştırılmış olduğu gibi saptırıldığını da farz edebiliriz.

Bildiğimiz gibi ametist, *ahlamah*, şarap taşıdır, Yunanca adı 'sarhoşluğa karşı tılsım' anlamına gelir ve asmanın ayı ve harfi M ile tanımlanabilir. Aynı şekilde sarı yılan, *tarsis*, doğal olarak sarı meyveli sarmaşık ayı da G harfiyle tanımlanır. Damarlı kırmızı akik, *sebo*, C harfine yani bağbozumundan bir ay öncesinde üzümlerin hâlâ kırmızı olduğu döneme aittir. Beyaz akik, *yahalem* ve sarı kairngorm, *lesem*, D ve T harfi aylarının can alıcı sıcağına; kan kırmızı yakut, *kadkod* ise S harfine yani *akın* ya da yağma birliğine; lapis lazuli, *sappur*, karanlık mavi gökyüzünü tanımladığı için yazın ilk ayı H harfi'ne bağlanır. Sappur Yetkili Sürüm'de safir olarak çevrilmiştir ve *Hezekiel*'de Tanrı'nın Tahtı'nın rengi olarak geçer. Açık yeşil yeşim taşı, *yäsepheh* ve koyu yeşil malakit, *soham*, NG ve R harflerine ve Filistin'in kış yağmur aylarına uygundur. *Nopheh*, parlak kırmızı ateş garneti ya da pirop, İlkbahar ekinoskunun ayı F'ye uygundur. Pas kırmızısı Edomit akiği, *odem*, Âdem'in onuruna yılın ilk önde gelenidir; Odem, 'Edom',

'Âdem' yani kırmızı adam; pas kırmızı anlamına gelen kelimenin farklı türevleridir ve *odem* taşı B ayına aittir. L harfine karşılık gelen diğer iki taş da Herkül'ün altın çanağının ayına, açık sarı krizolit ve *bareketh*, yeşil beril taşına aittir. Yunanca *beril*, deniz mücevheri anlamına gelir.

Yaradılış'ta (*XXIX* ve *XXX*) anaları tarafından kavimlere verilen isimlerin ve Yakup tarafından bu kavimlere edilen lanetlerle, bahşedilen kutsamaların yardımıyla daha da ileri gidebilir, her kavmi bir harf ve ayla tanımlayabiliriz. 'Bereketli bit asmaya' sahip olan Yusuf'un iki oğlu Efraim ('bereketli olan') ve Manasseh'e ('unutkanlık'), C ve M aylarını; Edomit'le bağlantısı olan ilk doğan oğul, Beni İsrail'e B ayını verebiliriz. Reuben'in (Beni İsrail) dört öz erkek kardeşi, Gad ('soyguncu çetesi'), Levi ('ayrılmış olan'), Asher ('kraliyetin lezzetleri tabağında olan') ve Simeon ('öfkesi şiddetli olan kanlı kardeş'), S,H,D ve T ayları. Gad ise mısırın davetkâr bir olgunluğa sahip olduğu *akın* ayma; Levi H ayına denk gelir, çünkü bu ay ayrıcalıklı ve özel bir kutsallığın ayıdır. Asher ise önemli kraliyet ayı D'ye aittir; çünkü adı Ashera, yazdönümü kurban dönemi menengiç koruluğudur. Simeon T ayını, güneşin en şiddetli olduğu ölümcül ayı alır. Issachar'a ('iki yük arasındaki güçlü eşek'), ekim ve hasat ayları arasındaki dinlenme ayı L'yi verebiliriz. Zebulon'a ('gemiler üstündeki') deniz yolculuğu ayı N; Yahuda'ya ('aslan yavrusu') İlkbahar gündönümü ayı F; Naphta'i'nin ayı ise ('çabalamış olan') toprak sürme ayı R'dir. Ve 'Hükümdarları Küçük Benjamin' ise Yeni Yıl Günü'ne, İlahi Çocuğun Günü'ne aittir. Dan'a ('yılan gibi olan') yılan ayı G'yi verdiğimizde, tek başına boş kalacak olan Ng ayını da doğal olarak Dinah kavmi ile doldurmuş oluruz. Dinah, Dan'in kız ikiz kardeşi, erken dönemde ortadan kaybolmuş (*Yaradılış, XXXIV*), başka bir kavimdir ve Ng ayı yağmurların başladığı, büyümenin mevsimsel döngüsünün kaldığı yerden devam ettiği aydır ve kadın doğal olarak

buraya aittir.

Kral Isa adlı kitabımda Herkül Melkarth ilahisini tereddütle, türediği kaynak gibi görünen 'Yakub'un Kutsayışı' ilahisinin üstünden tekrar yapılandırmaya çalıştım. Bu ilahi, Kutsama'nın sözleri kabile adlarının geleneksel anlamlarını birleştirir ve Herkül'ün altın çanağında ileri geri salınmasıyla başlar. Bu fırsatı Levi, Gad ve Asher kardeşleri yanlış yerleştirdiğim bu hatayı düzeltmek için kullanıyorum:

Reuben – B
Saçılan su üstünde OĞLU GÖR
Mükemmel gücün ve kudretin içinde,

Issachar – L
İki yiğitlik arasında rahat –
Gemiciye tüm ücretini ödemiştir –

Zebulon – N
Gemi kovuğunda güvende büyüyen
Rüzgârlarla eve sürüklenene dek.

Yahuda – F
Dinle, nasıl da kükrüyor aslan yavrusu gibi,
Dinle, nasıl da YÜCELTİYOR kardeşleri adını...

Gad –S
Yağmacı BİR BİRLİK savurduysa da onu
O onların hakkından gelecek kendi iyi zamanında.

Levi – H
Tüm kardeşlerinden AYRILMIŞTIR o
Ve tapınağa vermiştir hizmetini.

Asher – D
MUTLU olan odur; ekmeği dolgun,
Kraliyet lezzeti onun tabağında, vb.

Öyleyse burada görülen aslında ayların ve kabilelerin mücevherlerinin listesidir. (Zırh göğüslük Güneş'in onuruna tamamen altından yapılmıştır, ancak beş metalden oluşan bir sekansın karşılık geldiği beş sesli harf, A.O.U.E.I., bunlara bağlı gezegen işaretlerinden yola çıkılırsa büyük ihtimalle; gümüş, altın, bakır, kalay, kurşundur.

B	Aralık 24	Kırmızı Akik	Reuben
L	Ocak 21	Sarı Krisolit	Issachar
N	Şubat 18	Yeşil Deniz Berili	Zebulon
F	Mart 18	Ateş Garneti	Yahuda
S	Nisan 15	Kan Kırmızısı Lâl	Gad
H	Mayıs 13	Lapis Lazuli	Levi
D	Haziran 10	Beyaz Akik	Asher
T	Temmuz 8	Sarı Kairngrom	Simeon
C	Ağustos 5	Damarlı Kırmızı Akik	Efraim
M	Eylül 2	Ametist	Manasseh
G	Eylül 30	Sarı Yılan	Dan
Ng	Ekim 28	Açık Yeşil Yeşim	Dinah
R	Kasım 25	Koyu Yeşil Malakit	Naphtali

'Sağ Elimin Oğlu' yani 'Güney'in Hükümdarı', (Güneş en güney konumuna kış ortasında ulaşır) Benjamin'e ait olan artık gün, 23 Aralık gününün mücevheri amberdir. Hezekiel, Yehova'nın vücudunun üstü kısmını amber rengi; alt kısmını ateş rengi yapar. Benjamin'in ağacı ya hyssop (çördükotu) ya da yabani kaparidir. Duvarlardaki oyuklarda

ve çatlaklarda yeşil olarak beş yılda bir büyüyen İbrani bitkisi ya da kutsal ökseotudur ve çöl ılgını üstünde büyür.

On Altıncı Bölüm

TANRI'NIN SÖYLENMEYEN KUTSAL ADI

Ogham Craobh alfabesi, Ledwich'in Irlanda'nın Eski Tarihi adlı kitabında basılmış ve Callen, County Clare, Irlanda'da 295 yılına tarihlenerek aşağıdaki görüldüğü biçimde bir alfabetik yazıt olarak açıklanmıştır:

B	L	N	T	S
B	D	T	C	Q
M	G	Ng	Z	R

Yukarıdaki alfabe Macalister tarafından verilen genel Ogahm alfabesidir, ancak normalde F ve H'nin olması gereken yerde T ve B harfleri yer almaktadır ve bu sessizler ilginç bir şekilde Hyginus'un aktardığı Üç Kader tarafından icad edilmiş olan yedi orjinal harf içinde yer almaktadır. Açıkça Callen'de F ve H harfleri dinsel tabudur ve yerine T ve B harfleri kullanılmaktadır. Bu aynı biçimiyle Hyginus'un bildiği 15 sessiz harfli Yunanca alfabenin düştüğü durum gibi görünmektedir. Hyginus bu nedenle Palamedes'in katkısı olan on bir sessiz harfi özellikle işaret etmekten çekinmiştir; çünkü bu durum B ve T harflerinin tekrarına dikkat edilmesine yol açacaktır.

Eğer böyleyse, Palamedes alfabesi aşağıdaki şekilde Ogham sırasına konabilir:

B	L	N	F	S
H	D	T	C	
M	G	[Ng]		R

Yunancada Ng harfi için bir gerekçe yok, bu nedenle onu parantez içi-

ne aldım, ama orjinal Pelasgların Yunanca olmayan bir dil konuştuklarını akılda tutmak lazım. Heredot'a göre bu dil İ.Ö. beşinci yüzyılda neredeyse ölmüş ve sadece en azından Apollon Kâhin Tapınaklarından birinde (Apollon Ptous) Boeotian bölgesinde devam etmiştir. Herodot, Pers Kralı Darius'un damadı tarafından Yunan kâhinlere danışması için yollanan belli bir Mys'e üç Boeotian rahibi tarafından üçgen yazı tabletleri ile hizmet edildiğini anlatır. Rahibe cevabını barbar bir dille anlatır ve Mys, rahiplerden birinin elinden tableti çekip alarak cevabı kopya eder. Bu tablette yazan Mys'in anladığı bir Karya diyalektidir, çünkü Mys 'Avrupalı' (European) olarak –burada Girit kökeni anlamına gelir- Agenor'un kızı Europē'dır ve Girit'ten Fenike'ye boğa üstünde gelmiştir. Gritli oluşu muhtemel olduğu gibi, Hamitik bir dilin Ng harflerini 14. sırada içeriyor olması da büyük olasılıktır. Ng harfi Yunanca'ya ait değildir ve Dr. Macalister Eski Goidelik dilinde dahi Ng ile başlayan bir kelime olmadığını, 'ngomair' ve 'ngetal' gibi kelimelerin tamamen 'gomair' ve 'getal' kelimelerinin yapay versiyonları olduğunu aktarır. Bunun yanında Hamitik dillerde Ng baş harfi yaygındır ve bunun için Afrika haritasına bakmak yeterli olacaktır.

Cadmean alfabesi'nden ödünç alınmamış bu şüpheli Pelasg harfi Ng'nin varlığı, Diodorus Siculus'un Pelasg alfabesine atfettiği '12 ya da başkalarının deyişiyle 13 harf' belirsizliğini ve ayrıca harfin neden Yunanca GG biçiminde hecelenen *Aggelos* kelimesinin ortasında *Angelos* şeklinde yer aldığını, aynı zamanda da neden G harfinin Beth-Luis-Nion'da Ng'den hemen önce geliyor olduğunu açıklayabilir. Beth-Luis-Nion anolojisinden Palamedes alfabesinin iki gizli harfi olduğu ve toplam harf sayısının 15'e yükseldiği anlaşmaktadır. Latin alfabesi ise her halükarda orjinal olarak 15 sessiz ve 5 sesli harften oluşmaktaydı ve büyük ihtimalle 'Carmenta' tarafında aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

B	L	F	S	N
H	D	T	C	Q
M	G	Ng	P	R

Romalılar Ng sesini kullanmaya Cumhuriyet Döneminde'de devam ettiler. *Natus* kelimesini *gnatus*, *navus* ('çalışkan') kelimesini de *gnavus* olarak yazmışlardır ve büyük ihtimalle *Catalogne* ya da *seigneur* gibi Fransızca kelimelerin ortasındaki '*gn*' sesi biçiminde okumuş olmalılar.

Anlaşıldığı kadarıyla Epicharmus, Cadmean alfabesinin Diodorus tarafından bahsedilen 16 sessiz harfli, adıyla yukarıda verilen 13 harfli Palamedes alfabesinin erken biçimini icad eden kişidir. Ng çıkarılmış, Koppa'nın (Q) yerine *Zeta* ve *Pi* konmuş; *Chi* ve *Theta* eklenmiştir. Ancak Hyginus tarafından Epicharmus'a atfedilen sadece iki harf bulunmaktadır. Ve bunlar en saygı değer üne sahip yazmalarda *Chi* ve *Theta* olarak verilmiştir. Dolayısıyla *Pi* (ya da *Koppa*) ve *Zeta*, Palamedes alfabesinin saklanmış harflerindendir, tıpkı *Quert* ve *Straif*'in Beth-Louis-Nion alfabesinde gizlenmiş olduğu gibi. Bu Hyginus tarafından bahsedilmemiş bir konudur; çünkü basitçe çift C ve S harfleridir.

Simonides'in daha sonra *H* sessizini, *F* ve *Digamma*'yı kaldırdığını, yerine *Phi*, *Psi* ve *Xi* harfleriyle, H ile O, Omega harflerine atadığı E ve *Eta* seslilerinin eklendiğini biliyoruz. Bu da tüm harf saysını yirmi dörde çıkarmıştır.

Tüm bu alfabeler dikkatle tasarlanmış kutsal alfabeler gibi görünmektedir, Formello-Cervetri vazosu üstüne çizilmiş yirmi altı harflik bir ticari Fenike alfabesinin Yunan uyarlaması değil. Epicharmian alfabesinin bir erdemi on altı sessiz harf –on altı çoğalmanın sayısıdır- ve toplam yirmi bir harften oluşmasındadır. Yirmi bir sayısı Firavun Akhenaton zamanından beri Güneş'e kutsal olan ve Mısır'a

İ.Ö. 1415 yılından itibaren güneş diskinin tek tanrılı kültünü getirmiş olduğu dönemden beri önem taşır. Epicharmus bir Asclepiad olarak Güneş'ten inmiştir.

Unutulmaması gereken bir nokta Simonides'in yeni sessizleri yapaydır –daha önce *Xi, chi-sigma* olarak ve *Psi, pi-sigma* olarak okunmaktaydı- örneğin, yeni harflerin kısa A'yı uzun A'dan ve kısa I'yı, uzun I'da ayırma gerekliliği ile karşılaştırılırsa bu harflere gerçek anlamda ihtiyaç yoktur. Ben Simonides'in, Yunan alfabesinin tanıdık sessli ve sessiz harflerinin birlikte düzenlenmiş bir biçiminden oluşan gizli bir alfabetik tılsım yaptığından şüpheleniyorum; örneğin, *xi* ve *psi* *'çıplak bir kılıç'* anlamına gelen *'xiphon psilon'* yerine geçebilir. Ancak ne yazık ki çoğu Yunan harfi, bu seviyede bir anlamın tahmin edilmesini sağlayabilecek biçimde kullanılmak için çok kısadır; yanlızca bazı harfler, örneğin 'meşaleler' anlamına gelen *lambda* ya da *sigmos* ('sessizlik için tıslama') gibi sırrın ipucunu verebilecek yapıdadır.

Ancak Simonides'in neden alfabeden F ve H harflerini çıkardığım ve neden İspanyol Hyginus'un ve İrish Callen yazıtının yazarının aynı harfleri saklamak için B ve T harflerini şifre olarak kullandığım tahmin edebilir miyiz? Romalıların Cumhuriyet Dönemi'nde kullanmaya başladıkları Etrüsk Takvimiyle başlayabiliriz. Bu takvim *nundina* ya da sekiz günlük periyodlar halinde düzenlenmiştir, Yunancada 'ogdoads' diye adlandırılır ve Roma Bilgelik Tanrıçası Minerva'nın kutsal sayısı beştir. (V şeklinde yazılır.) Minerva'yı Carmenta ile tanımlayabiliriz; çünkü bu tanrıça genellikle Roma'da sanatların ve bilimlerin icadı ile anılırdı ve büyük ihtimalle kızılağaçtan yapılma çiçek süslemeli kayıklar ona ait *Quinquataria* festivalinde denize açılıyordu. *'Quinquataria'*, 'yedi salonlar' anlamına gelmektedir ve tahminen aynı zamanda yılın beş mevsimini temsil etmektedir. Bu festival takvim Tanrıçası Anna Perenna'nın İlkbahar Yeni Yılı ziyafetinden beş gün sonra kutlanır ve

bu da bu beş günün, yılın 72 günlük beş mevsiminden arta kalan günler olduğunu gösterir. Beş ve yetmiş iki sayılarının benzer kutsallığı Beth-Luis-Nion sisteminde de yerleşmiştir.

Seslilerin sessizlerden ayrıldığı bu tür bir ilke üzerine düzenlenmiş bir alfabe-takvimi, beş sesli mevsim den oluşan 360 günlük bir yıl, 72 günlük beş mevsim, beş artık günden oluşan; her mevsimin 24 günlük üç evreye bölündüğü bir sistem önermektedir. 360 günlük yıl aynı zamanda Üçlü Tanrıça onuruna, üç 120 günlük her biri eşit uzunluktaki beş periyoda ayrılabilecek yirmi dört günlük mevsimlere bölünebilir ve arta kalan yine beş gündür. Bu yıl Mısır'da kamu kullanımında olan yıl sistemiydi. Mısırlılar bu beş günü Tanrı Toth'un (Hermes ya da Merkür) Ay-tanrıçası İsis'ten bir dama oyununda kazandığına inanırlar ve bir yıl içinde her günün yetmiş iki parçadan oluşan ve sırayla Osiris, Horus, Set, İsis ve Nephthys'in doğum günlerini kutlarlar. Efsanenin mitik anlamı, dindeki değişimin takvimde bir değişikliği gerekli kıldığıdır; Ay-tanrıçası'nın İsis'in 364 günlük ve bir artık günlü yılı 360 gün ve beş artık günle değiştirilmiş ve bu yeni sistemde yılın ilk üç dönemi Osiris, Horus ve Set'e, son ikisi İsis ve Nephthys'e bölüştürülmüştür. Ancak Asur etkisi altında bu Mısır mevsimlerinin her biri 24 günlük beş değil, 30 günlük dört döneme bölünmüştür ve mısır-Babil mitindeki 72 günlük mevsim – Tanrıça İsis'in çocuğu Horus'u ya da Harpocrates'i eşekkulaklı Güneş-tanrı Set'in gazabından korumak için sakladığı yılın en sıcak 72 günüadıyla beş mevsimin üçüncüsü, astronomik olarak Köpek Sirius ve iki Eşeğin hükmettiği mevsimdir. (Çocuk Horus'un saklanışı Etrüsk kehanet ilminde –Romalıların ödünç aldığı- çok kullanılan bir kuş olan Kızkuşu'nun yardımıyla olmuş görünüyor. Her durumda Pliny *Doğa Tarihi*'nde iki kere Kızkuşu'nun Sirius'un doğuşu ve batışı arasında kaybolduğunu yazar.)

Ancak burada sav, Set ve Set tapınısı çevresinde yapılacak bir tartışma ile devam etmelidir.

Tanrı Diyonisus'un Eşekleri Yengeç Takımyıldızı'na yerleştirdiği Yunan Efsanesi, Mısır'ı ziyaret eden ve Pharos Kralı Proteus tarafından ağırlanan Diyonisus aslında Osiris, Hyksos tanrısı Typhon'un takma adı Set olan erkek kardeşidir. Hyksos halkı, Ermenistan ya da ötesinden gelen, Kapadokya, Suriye ve Filistin'den İ.Ö. 1780 yılında Mısır'a göç etmiş, Semitik olmayan göçebe çobanlardır. Kuzey Mısır'da başkentleri Pelusium'u kurarak, Nil Deltası'nın Kanopik koluna kolayca o bölgeye yerleşmiş olmaları Fenikeliler ve Bibloslularla müttefik oldukları anlamına gelmektedir. En erken dönemden beri Mısır tarafından korunan Biblos, 'Negu Ülkesi' ('ağaçlar') Mısırlıların kereste ithal ettikleri ülkedir. Eski İmparatorluk'ta, Biblos Tanrısı Adonis'i boynuzlu Ay-tanrıçası İsis ya da Hathor ya da Astarte ile gösterilir. Mısırlılar denizden nefret ederdi ve Bibloslular Giritlilerle birlikte Mısırlıların taşıyıcı ticaretini yapıyorlardı. Pelusium ve Aşağı Mısır'da çok erken dönemlerden beri ticaret merkezleri vardı. Kral Proteus'un Homerik efsanesinde Delta'da en erken Pelasg yerleşkesinin halkı daha sonra İskenderiye olacak olan, adanın hemen dışındaki Pharos deniz fenerini kutsal kehanet adaları olarak kullanmışlardır. Deniz'in Yaşlı adamı kâhin Proteus, Pharos'un Kralıydı ve Menelaus'un kendisine danıştığı bir mağarada yaşıyordu. Merddin, Diyonisus, Atabyrius, Llew Llaw, Periclymenus ve tüm aynı tür Güneş-kahramanları gibi şekil değiştirme yetisine sahipti. Açıkça Pharos, kralın kendi Avalon'udur. Apuleius, Osiris'in *sistrum*'unu (şıngırdak) Tanrı Set'i korkutmak için kullandığını aktarır ve Pharos ile birlikte ortaya çıkan durum Proteus ve Osiris'in aynı kişi olduğunu önermektedir. Vergilius'a göre Proteus, Girit ile Rodos arasında yer alan Carpathus adlı başka bir kutsal adaya daha sahiptir, ancak bu Teselyalı Proteus'tur. Başka bir Proteus -ki,

Proetus diye yazılır- Arkadyalı'dır.

Pharos'u gözden uzak, gizli ve sadece kâhinin hizmetkârlarının bulunduğu bir yer olarak düşünmek çok yanlış olur. Menelaus buraya geldiği zaman, gemileriyle Akdeniz'in en büyük limanına giriyordu[1]. *Pharos'taki Antik Batık Limanlar* (1916) adlı araştırmasında Gaston Jondet, Helenik Dönem öncesinde dahi adanın kendisinden büyük bir alanı kaplayan liman sistemlerinin var olduğunu, ancak bunların artık deniz altında bulunduğunu anlatmaktadır. Bu limanların iç havzası 607 metre kare, dış havzası bunun yarısı kadar büyüklükteydi ve bazıları altı ton ağırlığında çok büyük taşlarla yapılmış etrafı deniz-duvarları, dalgakıranlar, rıhtımlarla çevriliydi. Bu liman sistemi İ.Ö. üçüncü binyılın sonunda Giritli ve Fenikeli rıhtım mimarlar tarafından sunulmuş planlara göre Mısırlı işçiler tarafından yapılmış gibi görünüyor. Rıhtımın geniş karaya çıkma bölümü, bazıları yaklaşık beş metre olan sert taş bloklardan oluşmaktadır ve üstlerinde dama işi, derin biçimde oyulmuş pentagon motifleri bulunmaktadır. Pentagonlar bir damacı için dörtgen ya da altıgenlerle karşılaştırıldığında uygun olmayan bir desen olduğuna göre beş sayısının din açısından bir önemi olmalıdır. Öyleyse Pharos beş-mevsim takvim sisteminin merkezi miydi?

1 Homer, Pharos'un Mısır'ın nehrinden tam bir günlük deniz yolculuğu uzaklıkta olduğunu söyler. Bu ifade anlamsız biçimde 'Nil'den itibaren' şeklinde alınmıştır, ancak sadece Filistin'in güney ucunda, Mısır'ın Nehri anlamına gelmektedir (Yeşu, XV, 4) ve bu nehir İ.Ö. on ikinci ve on üçüncü yüzyıl Achean yağmacılarının iyi bildiği bir nehirdir.

Aynı hata Etiyopya İncil'i *Kebra Nagast*'ın ortaçağ düzenlemesini yapan kişi tarafından da yapılmıştır. Bu editör kutsal sandığı Kudüs'ten çalanların kaçışını, Gazze'den Mısır'ın Nehri'ne karavan yolculuklarının on üç gün sürdüğü bir yolculuğu sadece bir günde yaptıkları için mucize olarak aktarmıştır. Adada tarih öncesi kalıntıların bulunmaması sahil dışında her yerin, rüzgâr veren kâhin kahraman Proteus'un ekilmiş ağaçlardan oluşan tapınağı olduğunu önermektedir.

Ada garip bir biçimde Hıristiyanlık Dönemi'nin başında beş ve yetmiş iki sayılarıyla bağlantılıdır. İskenderiye'nin Yahudileri yıllık festival (beş günlük?) için adayı ziyaret ediyorlardı ve bunun bahanesi Musa'nın Beş Kitabı'nın mucizevi olarak Kanun'un yetmiş iki doktoru tarafından ('Septuagint') üstünde yetmiş iki gün çalışarak Yunanca'ya çevrilmiş olması ve hepsinin ayrı ayrı çalışmaları sonucunda yaptıkları çevirilerin tamamen birbirlerine uygun olmasıdır. Bu mitin arkasında bir şey saklıdır. Eski dünyada tüm festivaller, ya çok eski bir kavmin ya da bir konfederasyonun barış anlaşmasını anmak için yapılmıştır. Buradaki nedenin ne olduğu bilinmemekle birlikte İ.Ö. üçüncü bin yılın sonunda Mısır'ı ziyaret etmiş olan 'İbrahim' kavminin ana tanrıçası Sarah ile evlenmiş olan Firavun Pharos'un rahip-kralı olmalıdır. Eğer öyleyse, festival bu kutsal evliliğin bir kaydıdır ve İbranilerin atalarının Denizin Halklarıyla birlikte katıldığı büyük konfederasyon ve en güçlü üssü de Pharos'tur. İbraniler bundan sonraki iki bin yıl boyunca Aşağı Mısır'da devamlı ikâmet etmişlerdir ve festivalin anlamı da Pentateuch (Tevrat'ın ilk beş kitabı) Yunanca'ya çevrildiği dönem unutulmuş olmalıdır.

Popüler bir romans olan ve mitik detaylarında güvenilmemesi gereken Odiseus'ta Proteus'un dönüşümleri aslan, yılan, panter, yaban domuzu, su, ateş ve yapraklı bir ağaç olarak verilir. Bu karışık liste[1],

1 Zagreus'lu Nonnus tarafından verilen aynı derecede karışmış listeleri karşılaştırın: 'Zeus keçi-derisinde, Kronos yağmur yaparken, ilham almış bir genç, bir aslan, bir at, boynuzlu bir yılan, bir kaplan ve bir boğa.' Pindar'dan Tzetzes'e çeşitli yazarlara göre Peleus'la olan evliliğinden önce Thetis'in dönüşümleri, ateş, su, rüzgâr, bir ağaç, bir kuş, bir kaplan, bir aslan, bir yılan ve bir mürekkep balığıdır. Iskoç türküsündeki Tam Lin'in dönşümleri yılan ya da semender, ayı, aslan, akan su altında söndürülecek kırmızı kızgın demir ve kordur. Orjinal bir hikâyenin dört versiyonuna genel olan zoolojik elementlerin adı, yılan, aslan, diğer bir vahşi hayvan (ayı, boğa, panter ya da kaplan) Aslan, Keçi ve Karyan Kaymerası, mevsimleriyle ya da Boğa, Aslan ve Babil Sir-rush Yılanı mevsimleriyle örtüşen 3 mevsimlik bir takvim önermektedir. Eğer böyleyse,

Gwion'un kasıtlı olarak karıştırılmış 'Bendim' dizelerini hatırlatmaktadır. Yaban domuzu G ayının sembolü; aslan ve yılan mevsimsel semboller; panter yarı leopar yarı aslan ve Diyonisus'a kutsal mitik bir hayvandır. Homer'in yapraklı ağacın özellikle altını çizmemesi şanssızlıktır; çünkü burada su ve ateş ile olan bağlantısı Bran türünden bir ağaç olan Proteus'a kutsal olan kızılağacı ya da kızılcık ağacını önermektedir, ancak Proteus hikâyede sadece Kül-tanrısı Poseidon'a hizmet eden basit bir fok çobanına dönüştürülmüştür.

Nil, Aeschylus tarafından Ogygian olarak adlandırılır ve Bizanslı gramerci Eutathius'a göre Ogygia Mısır'ın (Egypt) en eski adıdır. Bu da Atlas'ın kızı Calipso'nun hükmü altında olan Ogygia Adası'nın aslında gerçekten Proteus'un, yani değişmiş adıyla Atlas'ın ya da 'Acı Çekenin' kehanet tapınağının bulunduğu Pharos Adası'dır. Pharos Nil'in ağzının kontrol noktasıdır ve Yunan denizciler 'Mısır'a yelken açmak'tan değil, 'Ogygian'a yelken açmak'tan bahsederler. Ticaret merkezi olarak kullanılan küçük bir adanın tüm bölgeye adını vermesi sıkça rastlanan bir durumdur ve Bombay örnek olarak verilebilir. Aynı zamanda Styx suları da Hesiod tarafından Ogygian diye adlandırılmıştır, ancak (Liddell ve Scott'un önerdiği gibi) kelime 'kadim' anlamına geldiğinden değil, suyun başı Lusi'de, görüldüğü gibi Proteus'la aynı kült karakter olan Proetus'un üç kâhin kızının oturduğu yerde olduğu için.

Biblioslular Suriyeli Fırtına-tanrısını ilk defa Mısır'a getirdiklerinde –her yıl kardeşi Adonis'i öldürür ve yaban domuzu şekline bürünür, her tanrı gibi bir göknar ağacı altında doğmuştur- kutsal hayvanı yabani eşek olan, Nil'in yeşilliği Osiris'i yok eden Eski Mısır çöl tanrısı

ateş ile su aralarında tüm yıla hükmeden güneş ve ayı simgelemektedirler. Bu mümkündür, ancak Nonnus'unlistesindeki hayvanlar boğa, aslan, kaplan, at ve yılan, Trako-Libya takvimini oluşturmaktadır ve takvim üç değil beş mevsimden oluşmaktadır.

Set ile tanımlanmıştır. Bu da Fenikeli Sanchthoniatho'nun, Philo tarafından korunmuş bir parçadaki alıntıda neden Fenike'nin gizemlerinin Mısır'a getirildiğini söylediğini açıklamaktadır. Sanchthoniatho, insan türünün ilk iki mucidi Upsouranios ve erkek kardeşi Ousous'un iki sütunu ateş ve rüzgârla kutsadığını aktarır ve bu sütunlar Jachin ve Boaz; artan yılın yeni doğmuş güneşinin tanrısı Adonis ile azalan yılın yok edici rüzgârlarının tanrısı Typhon'u simgelemektedirler. Biblos etkisi altındaki Hyksos Kralları benzer şekilde kendi Fırtına-tanrılarını Set'e ve yeni erkek kardeşi Hyksos Osiris'e, diğer adlarıyla Adonis'e ya da Diyonisus'a ya da Pelasgiyan karşılığı Pharos Kralı Porteus olarak hürmet ettiler.

Hanedan öncesi zamanlarda Mısır'da Set tüm tanrıların üstünde baş tanrı olmalıdır; çünkü bütün hanedan tanrıları kraliyet işareti anlamına gelen Set'in eşekkulaklı kamış septerini taşırlar. Ancak Hyksos'un tapınısını Pelusium'da canlandırmasından önce önemini yitirmiş ve iki yüzyıl sonra onlar 18. Hanedanın Firavunları tarafından Mısır'dan atılmadan önce yok olup gitmiştir[1]. Mısırlılar onu uzun kuaklı takımyıldız Orion, 'Güney Odalarının Lordu' ile tanımlarlar ve 'Set'in Nefesi' çölden gelen Güney rüzgârıdır ve o zaman şimdi de olduğu gibi her estiğinde Mısır, Libya ve Güney Avrupa'da şiddet suçu dalgasına sebep olmuştur. Güney Yahudiye'deki eşekkulaklı Set kültü Apion'un, Kral Alexander Jannaeus'ın yakaladığı ve kurnazca Kudüs'ten bir Zabidus yardımıyla geri çaldığı Edomite Dora'nın altın eşek maskesi hikâyesi ile kanıtlanmıştır. Eşek, Yaradılış'ta ve İncil'in erken tarihi kitaplarında geçen çok belirgin biçimli birçok ikonotropik anektodda yer almaktadır. Saul, Kish'in kayıp eşeklerini ararken

1 Sanskrit *Rig-veda*'da Typhon'un karşılığı I.Ö. 1300 yılından sonraya gitmez, adı Rudra'dır. Fırtına şeytanlarının babası olan kötü bir şeytan, Hindu Siva'nın prototipidir ve 'lanet olası ilahi domuz' olarak anılır.

Kral olarak seçilir; Ishak'ı kurban etmek üzereyken İbrahim'in yanında bir eşek vardır; Samson Filstinlilere karşı bir eşeğin çene kemiğini kullanır; Balaam eşeğinin insan sesi vardır. Dahası Yakub'un amcası, Hacer'in oğlu İsmail *Yaradılış*'ta (*XVI, 12*) on iki oğlu ile tarif edilir ve insanlar arasında yabani bir eşektir: Bu da Güney Çölü'nün Set'e adanmış kabilenin liderliği altında tanrıçaya tapan on üç kabilesinin bir dini konfederasyonunu önermektedir. İsmail bellki de 'sevilen adam', Tanrıça'nın en sevdiği anlamına gelmektedir.

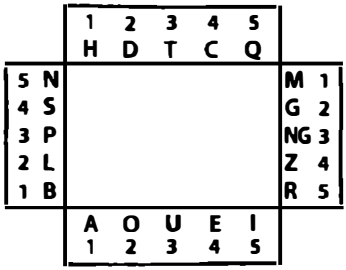
Frigli Midas efsanesi, Diyonisus ve Set ilişkisini teyid etmektedir; çünkü Ana Tanrıça'nın oğlu Midas, Diyonisus'un bir mürididir. Efsane basit anlamda ikonotropiktir ve Midas güvenli bir şekilde kökeni Pontus olan Trakyalı halk Moskiyanların Kralı, İ.Ö. 1200 yıllarında başkentleri Pteria'yayı alarak Hititlerin gücünü kıran Mita ya da Mushki ile tanımlanmıştır. Mita bir haneden adıdır ve Orfik dilde 'tohum' anlamına geldiği söylenmiştir. Heredot, Midas'a ait olan ve Anadolu'nun Moskiyan işgalinden önce dikilmiş Makedonya Bermios Dağı'nda bulunan belirli gül bahçeleri olduğunu söyler. Bu halkın Yunanca adı *Moschoi*, 'buzağı-adam' anlamına gelmektedir ve boğa-buzağı olarak onlara ait olan Yılın Ruhu kültünü anlatmaktadır: İsraillilerin Mısır'dan güvenli bir şekilde çıkardıklarını iddia ettikleri altın buzağı gibi.

Mısır'da beş-mevsimlik bir yıl ile üç mevsimlik bir yıl sisteminin aynı zamanda kullanıldığına dair bir kaydın günümüze ulaşmamış olması, bunun Osiris müridleri arasında popüler bir sistem olmadığını göstermemektedir. Çünkü buna bağlı olarak Mısır'da Pharos limanının inşaasına, hatta varolduğuna dair bir kayıt bulunmamaktadır ve bu liman Nil ağzına hükmeden, Akdeniz deniz rotasının Güneydoğu terminalidir ve en azından bin yıl boyunca aktif olmuştur. Osiris tapınısı hanedan öncesi dönemden beri popülerdir ancak resmi bir

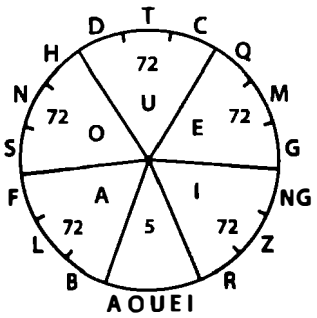
kabulü yoktur. Eski Mısır metinleri ve piktoryel kayıtlar eski diğer popüler inanışları bastırma ve çarpıtma konusunda kötü bir üne sahiptir. Popüler olarak kabul edilen *Ölüler Kitabı* bile Osiryan inanışlarını çok nadiren doğru olarak aktarmaktadır. Resmi olarak tanınmış Kilise'nin aristokrat rahipleri popüler olan inanışı İ.Ö. 2800 yıllarında çarpıtmaya başlamışlardı. Osirianizm'in en önemli elementlerinden biri olan ağaç tapınısı Makedonyalı Ptolemiler dönemi İ.Ö. 300 yılına kadar resmilik kazanmamıştır. Ölüler Kitabı'ndaki birçok ilkel inanış ikonotropik bir biçimde bastırılmıştır. Örneğin, Karanlığın On İkinci Saati'nin bitişinde Osiris'in güneş teknesi gün ışığına tekrar çıkmadan Yeraltı'nın son kapısına ulaştığında tanrı arkaya doğru eğilmiş, elleri havaya uzanmış, ayak parmakları başına değerken vücudu çember biçimde gösterilmiştir. Bunun anlamı 'Osiris'in devamı –çevrimi- Ötedünyasıdır', yani bu akrobatik pozla Osiris, Ötedünyası'nı dünyayı çeviren, dağ zincirinin ötesinde dairesel bir bölge olarak tanımlamakta, dolayısıyla da Zodyak'ın On iki Burcu'nu On iki Saat anolojisi ile anlatmaktadır. Burada bir ikonun erken döneme ait başka bir ikonla birleştirilmesine dayanan pratik anlamda çok zekice kotarılmış bir rahip nosyonu sözkonusudur: Osiris, düşmanı Set tarafından yakalanmış ve aynı Ixion ile Cuchulain hikâyesinde olduğu gibi el bileklerini, boynu ve ayak bilekleri birleştiren beşkatlı biçimde bağlanmıştır. 'Osiris'in çevrimi Ötedünyadır' sözü aynı zamanda yaşanabilir dünyanın etrafına dolanmış, ölüm dışında evrensel cinsel bereket sembolü yılan Ophion'un kısa ve net bir anlatımla Osirisle tanımlanışıdır.

Gwion, 'Ercwlf' (Herkül), açıkça 'eşit yükseklikteki dört kaideyi' diktiği zaman üç mevsimlik takvimi, Boibel Loith'u [arka sayfa] kullanıyordu. Sesli harfler ekstra beş günü ve yıla 'girişi', üst söve taşı ve iki kaide 120 günü simgeliyordu. Ancak Beth-Luis-Nion'da Q ve Z harflerinin kendilerine ait ayları yoktur ve bu harflerin Boibel Loth

yılının ikinci bölümünde:

24 günlük periyodlar halinde belirişi Tinne'yi oluşturur, Beth-Luis-Nion'da merkez olan hükmeden harf Duir'i değil. Tinnus ya da Tannus, Etruria ve Druidik Galya'daki gibi baş tanrı olur. Bu şekilden aşağıdaki disk düzenlemesi çıkarılabilir:

8 sayısı Tinne ayının kutsal sayısı olduğundan –ve Roma İmparatorluk Takvimi'nin baş ayı Sebastos ('Kutsal') veya Ausgustus - takvime sekiz günlük periyodlar hükmetmektedir. Aslında Tannus meşe-ikizi Durus'un yerine geçer ve ona büyük bir iyilik yaparak –göksel Herkül'in Atlas'a yaptığı gibi- onu geleneksel bir yükten kurtarır. İkizler zaten daha önce gördüğümüz sabitlenmiş sekiz yıllık hüküm

süreleri -yaklaşık her yüz kameri ay ve güneş döneminde- nedeniyle 8 sayısı ile bağlantılıdırlar. Bu çeşit bir takvimin İrlanda'da kullanıldığı, merkezi bir altarın etrafını çeviren beş taştan oluşan çeşitli birçok Güneş Çemberi'nin varlığından ve toprağın antik geleneğe göre beşe bölünerek –Ulster, iki Munster, Leinster ve Connaught- bugün Batı Meath olan birtakım taşlarla işaretlenmiş merkezi bir noktada kesişiyor olmalarıyla anlaşılır düzeyde belirgindir. (İki Munster bölgesi, 130-160 yılılları arasında hüküm sürmüş olan Kral Kabul Edilebilir Tuathal zamanında çoktan birleşmişti ve Kral her dört bölgeden birer parça alarak Meath mülküne katmıştı.) Ayrıca bu takvim sistemine başka net bir atıf, surlarla çevrili, sekiz kapılı, yetmiş iki çeşit meyvenin yetiştiği bahçeleri olan bir Cennet Şehri'nin tarif edildiği onuncu yüzyıla tarihli *Saltair na Rann* adlı bir İrlanda yazılı kaynakta yer almaktadır.

Artık Tanrı Bran'in Gwydion'dan önce Amathaon'un yardımıyla alfabetik bir sırra sahip olduğu, bu sırrı Britanya'nın ilk Belçik işgali olan Ağaçların Savaşı'nda ondan çaldığı; Pelasgia ile Bronz Çağı Britanyası arasında yakın dini ilişkiler olduğu; Pelasgların Britanyalıların kullandığı türde bir ağaç alfabesi kullandığı ve bu alfabenin Anadolu'nun kuzeyinden geldiği gösterildi.

Beklenebileceği gibi, Kronos ile Bran'in karşılığını alfabetik bir sırla bağlayan mit, birçok biçimde yaşaya gelmiştir. Bu, Dactylleri (parmakları), Ak Tanrıça Rhea tarafından 'daha Zeus Dictaean Mağarası'nda bir bebekken' aşığı Kronos'a hizmet etmeleri için yaratılmış beş varlıkla ilgilidir. Kronos, Pausanias'a göre Heracles, Paeonius, Epimedes, Jasius ve Idas ya da Aces-Idas adı altındaki Dactyllere tapınılan Elis'in ilk kralı olur. Onlara aynı zamanda Frigya, Samotrake, Kıbrıs, Girit ve Efes'te de tapınılmaktadır. Diodorus, bu konuya Giritli tarihçilerin Dactyllerin büyülü sözlerle Samotrake'yi karıştırdıklarını aktaracak

kadar ayrıntılı değinmiştir ve Orfeus'nin (Pelasg alfabesini kullanmıştır) onların müridi olduğunu söyler. Onlar *Samotrake'nin Kabeiroi*leridir ve asıl yerlerinin Frigya ya da Girit olduğu söylenir. Aynı zamanda demirci ustalarının gizemleriyle de bağlantılıdırlar ve Diodorus onları bebek Zeus'un hocası ve Knossos'un kurucusu Curetes'le tanımlar. Elis'teki adları birebir parmaklarla örtüşmektedir. Herakles fallik başparmak; Paeonius ('kötülükten kurtaran') şanslı işaretparmağı; Epimedes ('çok geç düşünen') orta ya da aptalın parmağıdır; Jasius ('sağaltan') medyum parmak; İdas (Reha'nın yeri-'İda Dağı'ndan gelen') küçük kâhin parmaktır. *Aces* hecesi kötü şansı yenen anlamına gelir ve Orfik söğüt ağacı –ağaç küçük parmağın ucuna aittir- Dictaean Mağarası'nın hemen dışında yetişmektedir ve belki de bu yüzden Idaean Ağacı olarak da anılır.

Apollonnius Rhodius'un İskenderiyeli tefsircisi üç Dactyl'in ismini Acmon ('örs'), Damnameneus ('çekiç') ve Celmis ('dökümcü') olarak verir. Bunlar büyük ihtmalle Frig dilinde (ya da Latince) başparmak ve diğer iki ilk parmağın isimleridir, çünkü cevizler başparmakla işaretparmağı arasında kırılır; seksüel U seslisine bağlı ortaparmak, halen kadınların cinsel ihtirasını bastıran eski yakışıksız kullanımın sembolüdür. Ortaçağda bu *digitus impudicus* ya da *obscenus* olarak anılırdı; çünkü on yedinci yüzyıl tıpçılarından Isbrand de Diemerbroek tarafından 'erkeklere kepazelik ve küçük görme için' karılarının cinsel muhabbetine karşılık verememelerinin bir işareti olarak yapılan bir hareket olduğunu aktarır. Apollonnius yanlızca iki Dactyl'in adından bahseder: Titias ve Cyllenius. Cyllen'in (ya da Cyllenius) Elate'nin 'Göknar ağacının Artemis'inin oğlu olduğunu göstermiştim. Dolayısıyla Dactyl Cyllen, göknar-harfi A üstüne kurulu olan başparmak olmalıdır. Tititas, Bitinya'daki Mariandynē'nin, Herkül'ün köpeği çaldığı yerin kralıdır, Herkül tarafından bir cenaze oyunlarında öldürül-

müştür. Bazı mitograflar Titias'ı Mariandynus'un babası, kentin kurucusu yaparlar. Herkül A ile başlayan artan yılın tanrısı, başparmak olduğuna göre Titias da U ile başlayan azalan yılın, aptal parmağının tanrısıdır ve aptal, Herkül tarafından kış gündönümünde öldürülür. 'Titias' adı T harfinin tekrarlanışıdır ve aptalın parmağına aittir ve Zeus'un öldürüp Tartarus'a hapsettiği Dev Tityus ile özdeştir.

Burada şiirsel mantık açısından bir problem vardır: Eğer Dactyl Cyllenius Herkül'ün başka bir kimliği, Herkül de başparmak ve Titias da aptalın parmağı ise, Herkül ile Titias mitinde müdehaleci parmağın, işaretparmağın adını bulabilir ve Frigya kutsamasındaki üçlemeyi tamamlamak için kullanabiliriz. Nümerik sekans *Heis, Duo, Treis*, 'one, two, three' Yunanca, Latin ve Eski Goidelikte H.D.T. harf sekansı bu kutsamada kullanılan Dactyllerin uç birleşme yerleri tarafından gösterilmektedir. Büyük ihtimalle kayıp olan isim D ile başlamaktadır ve aynı zamanda bu isim parmağın kullanımı ya da dini bağlantısı ile ilişkili olmalıdır. Cevap 'Dascylus' gibi görünmektedir. Apollonnius'a göre Mariandynianların kralıdır ve Herkül'ün Titias'ı öldürdüğü cenaze oyunlarına liderlik etmiştir. İşaretparmağının adı üstündedir ve Dascylus 'küçük işaret eden' anlamına gelir. Yunancası *didasco*, Latincesi *disco*'dur. Atletik oyunlarda hakemler bunu faul yapıldığında kullanırlardı. Dascylus'un türediği kelime kökü aynı zamanda gök gürültüsü anlamına gelen Hindo-Germanik kelimenin kökü dür ve D harfine karşılık gelen meşe ve gök gürültüsü tanrısına da uygundur. Dascylus, Lycus'un (kurt) hem babası hem oğludur. Kurt, meşe kültü ile yakından ilişkilidir.

Bu sav daha da ileri götürülebilir. Dördüncü Bölüm'de bahsi geçen Pisagor, yabancı ülkelerdeki seyahatleri sonunda Ruhların Göçü adlı bir doktrin üretmiş olan Samos'tan gelen bir Pelasg'tır. Biyografı Porphyrius'a göre Idean Datcylleri tarafından kabul edilmek için en

saf Orfik doktrin bulunduğu Girit'e gider. Onu yıldırımla saflaştırırlar. Bu ayinsel olarak onu bir meteor ya da neolitik bir balta ile – çoğunlukla yıldırım ile karıştırılmıştır- öldürür gibi yaparlar, deniz kenarında yüzüstü yere yatırarak bütün gece yüzünü kuzunun postuyla örter ve 'daha sonra üç kere dokuz kutsal gece ve gündüz Idaean Mağarası'nda geçirir ve sonunda da kabul edildikten sonra uyanır. Tahminen daha sonra şafakta geleneksel Orfik kaptan keçi sütü ve bal içerek (o mağarada doğmuş olan Giritli Zeus'un içeceği) beyaz çiçeklerle süslenir. Porphyrius bu törenin tam olarak ne zaman yapıldığından bahsetmese de, Pisagor'un her yıl tahtın Zeus için çiçeklerle süslendiğini gördüğünü aktarır. Bu, Zeus'un yıldırımla olan ölümünün ve süt-bal ile yeniden canlanışı arasındaki yirmi sekiz günün, R ayı, mürver ya da mersin ağacının hükmü altındaki ölüm ayı olduğunu, Pisagor'un kış gündönümü festivalinde Zeus'un enkarnasyonu olarak doğduğunu –bir çeşit Orfik Papa ya da Aga Han- ve olağan mimetik dönüşümden –boğa, şahin, kadın, aslan, balık, yılan... vb- geçtiğini önermektedir. Bu daha sonra Orfik Kültün çok güçlü olarak yerleşmiş olduğu Crotona'da kendisine gösterilen saygının, aynı zamanda da ardından gelen ve bu törenlerden geçmiş olduğunu iddia eden Empedokles'e duyulan saygının temelidir. Buradaki Dactyller açıkça Curetler, bebek Zeus'u Pelasg takvim alfabesi Beth-Luis-Nion'a göre eğitmiş olan hocalar, Rhea ve Kronos Kültleri'nin dans eden rahipleridir. Bu takvim alfabesinin ağaç sekansı, Bitinyalı Mariandynē ve Frigya yoluyla Pafloganya'dan Yunanistan ve Ege Adaları'na getirilmiş ve orada 'Palamedes' tarafından Girit'te oluşturulmuş bir alfbetik ilke ile uyumlu bir biçimde birleştirilmiştir. İklim farklılığı nedeniyle Giritli Dactyllerin öğretisindeki ağaç kanonu, Frigya, Samotrake ve Magnezya'nınkinden farklı olmalıdır. Magnezya'da Dactyller tekil karakterler olarak hatırlanmaktadırlar ve burası Kronos ve Philyra'nın oğlu

(Rhea), Pelasglı Cherion'un ('El'), başarılı bir şekilde Herkül, Akhilleus, Orfik kahraman Jason ve sayısız diğer kutsal kralı eğittiği yerdir.

Ancak öyle görünüyor ki, Pisagor[1], Girit Beth-Luis-Nion üstünde ustalaştıktan sonra, 364+4 günlük sistem üstüne kurulu olan bu takvimi değil, 360+5 gün üstüne kurulu olan Boibel-Loth takvimini beş duyu ve elementler, müziksel oktav ve Ogdoad üzerine *teracty* hakkında yaptığı derin felsefi kestirmelerine daha uygun bulmuştur.

Ancak neden alfabe ve takvimi, yedi değil sekiz sayısını önemli kılacak şekilde değiştirmek gerekliydi? Görülmüş olduğu gibi Simonides'in alfabesi, 3 x 8 harfe genişletilmiştir ve bunun nedeni belki de o dönem Klasik Yunanistan'a ait olan karanlık kehaneti yerine getirmek için yapılmıştır. Apollon'nun kaderi, babası Zeus'u, onun babası Kronos'u hadım ettiği orakla hadım etmektir ve bu orak bugün Corfu olarak anılan orak şekilli Drepane adasında bir tapmakta saklanmaktadır. Buraya kadar Druidlerin yüce tanrısı bir Güneş-tanrısıdır ve bu kehanetin yerini bulması her yıl kutsal meşenin ökseotunun altın bir orakla –altın Güneş'in metalidir- budanarak hadım edilmesi – cinsel üretkenlik ilkesi- ayini ile kutlanırdı. Yedi, haftanın kutsal sayısıdır ve Güneş'in, Ay'ın ve beş gezegenin hükmü altındadır. Ancak 8

1 Ortaçağda Kuzeybatı Avrupa mistikleri üzerindeki Pisagor etkisi güçlü bir etkidir. Esrik şiir *De Contemptu Mundi*'nin yazarı Morlaix'li Bernard (1140 civarı), şöyle yazar 'Tecrübeli olan adamı dinleyin... . Ağaçlar ve taşlar size bir teoloji doktorundan daha çok şey öğretecektir.' Bernard Brittany'de İngiliz bir anne babaya doğmuştur ve dizeleri Irlanda şiir geleneğini takip eder. Cennet Kudüs'e ait esrik bir tasavvuru, şu önsözle başlar.

Ad tua munera sit via dextera, Pythagoraea
'Pisagor'un kutsal yoluna gidişimiz hayırlı ola.'

Bunun nedeni Bernard'ın doğaya tapmaması, ancak seçilmişağaç ve değerli taşların mitik güçleri olduğuna inanışını benimsemiş olmasıdır. Bu da Pisagor öğretisinde bulunmaktadır ve Hıristiyan gizemlerini Aziz Athanasius'un yapabildiğinden çok daha iyi bir biçimde açıklar

sayısı ikiye katlamanın sayısıdır; 2 x 2 x 2. Dolayısıyla çok geniş bir biçimde dağılmış olan, Britanya'nın kalkanının basitleştirilmiş hali gibi, üzerinde sekiz kollu haç bulunan kraliyet güneş diski ve adak olarak kullanılan arpa kekler hikâyede aynı motifi oluştururlar.

Şimdi, Diodorus'un tarihçi Hekateus'tan gelen ünlü denklemini incelersek (I.Ö. Altıncı yüzyıl):

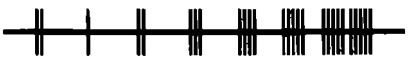
> Eski tarihleri ve gelenekleri çalışan Hekateus ve bazı diğerleri şöyle derler: 'Keltik Galya sahilinin karşısında okyanusta Sicilya'dan küçük olmayan Kuzeye doğru uzanan bir ada bulunur ve bu adada Hyperboreanlar yaşar ve adlarını Kuzey Rüzgârı'nın ötesinde çoğaldıklarından alırlar. Adada hava güzel, toprak her tür meyvenin yetiştiği berekettedir ve yılda iki kere ürün verir. Gelenek, Latona'nın burada doğduğunu, bu nedenle de bu ada halkının Apollon'u diğer tanrıların üstünde tuttuklarını söyler. Bir anlamda bu halk onun rahipleridir, ona çok saygı gösterirler ve onu günlük devamlı şarkılarıyla yüceltip kutlarlar.
>
> Bu adada Apollon'a ait muhteşem bir ağaçlık (ya da yöre) ve yuvarlak hatlara sahip, kutsanmış hediyelerle süslenmiş göz kamaştırıcı bir tapınak bulunmaktadır. Burada ayrıca aynı tanrıya kutsal bir şehir bulunmaktadır. Burada yaşayan halkın çoğu harp çalar ve tapınakta devamlı Tanrı'ya ilahiler söyler ve yaptıklarını yüceltirler. Hyperboreanlar garip bir diyalekt kullanırlar ve Yunanlara, özellikle de Atinalı ve Delianlılara olğanüsütü bir bağlılıkları vardır ve bu arkadaşlıkları çok eski zamanlardan gelmektedir. Bu durum Hyperboreanların bazı Yunanlar tarafından ziyaret edilerek çok değerli kutsanmış hediyeler getirmiş olmasına dayanmaktadır. Aynı zamanda eski dönemlerde Abaris Hyperboreanları Yunanistan'a gelirken Delianlarla olan aile bağlarını yenilemiştir.

'Aynı zamanda bu adada ayın dünyaya çok yakın göründüğü, bu yüzden de üstündeki bazı yükseklik ve yeryüzü şekillerinin açıkça göründüğü, Apollon'un her on dokuz yılda bir adayı ziyaret ettiği, bu sürede yıldızların devirlerini tamamladığını buna bağlı olarak da Yunanların on dokuz yıllık dönemi "yüce yıl" olarak adlandırdıkları anlatılır. Göründüğü bu mevsim boyunca Tanrı, kendi başarılarıyla mutlu bir şekilde ilkbahar ekinoksundan Pleiadas (Ülker) takımyıldızı yükselene dek harpını çalıp her gece dans eder. Bu şehirdeki en yüksek otorite ve kutsal yer Boreadae'ye aittir. Bunlar Boreas'ın soyundan gelirler ve hükümetleri hiç kesintiye uğramadan bu soyla gelmiştir.'

Anlaşıldığı kadarıyla Hekateus Beljik öncesi Hyperboreanları güneş ve ay yılını eşitleyen 19 yıllık döngü bilgisinin –ki bu mevsimin sonuna yedi aylık bir ek gerektirir- sahibi olarak tanımlamaktadır. Bu döngü Yunanistan'da Hekateus'un zamanından sonrasına kadar açık bir biçimde kabul görmememiştir. 'Altın sayı' olarak, güneş ve ay zamanını uzlaştıran 19 sayısı, on üç aylık, on dört güneş mertebesi (adıyla her ayın ilk günü ve artık bir gün) ve beş ay mertebesinden oluşan Beth-Luis-Nion takviminden çıkarılabilir. Cornwall'da Penzance bölgesindeki 19 direkli büyük taş daireler, büyük ihtimalle bu Apollon'un onuruna (Beli) yapılmış olmalıdır ve Cornwall'ın adı o zaman Belerium'dur. Hyperborean Abaris'in Pisagor'un hocası olduğu hikâyesinin geçerli bir temeli vardır. Öyle görünüyor ki, Bronz Çağı insanlarının (İ.Ö. 1350 civarında Mısır boncuklarını Akhenaton'un Tell Amarna'daki kısa ömürlü başkenti Güneş Şehri'nden Salisbury düzlüklerine ithal eden insanlar) Salisbury düzlüklerinde astronomilerini geliştirmiş ve teleskop geliştirmeye dahi çalışmışlardır. Pliny'e göre Keltik yılın onun zamanında Temmuz'da başladığı düşünülürse (Atinalılar'da olduğu gibi), ülkede senede iki kere hasat alınması –biri

yılın başı, diğeri sonunda olmak üzere- anlaşılır bir durumdur. Böylece saman hasadı eski yıla, mısır hasadı ise yeni yıla düşüyor olmalıdır.

Yedi Gün Hafatsı'nın lordu, Hyperboreanların aşkın tanrısı 'Dis'tir ve gizli adı ihanetle Gwydion' a verilmiştir. Biz bu sırra zaten rastlamadık mı? Bu Ad zaten eşikteki yedi sesli harfle, sağdan okunmak üzere üç kere dokuz çizikle yazılmamış mıdır?

Ay da Roma harfleriyle: JIEVOAÔ

Eğer durum böyleyse, Britanya ve Mısır arasındaki bağ açıktır: İ.Ö. ilk yüzyıl İskenderiye filozofu Demetrius, *Tarz Üstüne*'de ses düşmesi ve kesintili ünsüz tezini tartıştıktan sonra 'son ses düşmesiyle etkinin daha zayıf ve daha az melodik' olduğunu aktarır ve kesintili ünsüzün avantajını şu şekilde gösterir:

> Mısır'da rahipler tanrılara ilahiler söylerken yedi sesli harfi ardışık olarak telaffuz ederler ve bu ses dinleyenler için bir flüt ya da lir gibi kuvvetli bir müzik etkisi uyandırır. Bundan vaz geçmek dilin melodi ve uyumundan vaz geçmek anlamına gelmektedir. Ancak belki bu temayı şimdiki bağlamda genişletmemeliyim.

Rahiplerin kim olduklarını ya da hangi tanrılara ilahiler söylediklerinden bahsetmese de, bu tanrıların yedi günlük haftanın tanrıları olduğunu, aralarında tek bir aşkın tanrının da bulunduğunu, ilahinin Simonides'in Yunan alfabesine kattığı ve terapatik etkisi olduğu düşünülen yedi sesli harfi içerdiğini tahmin etmek güvenli olacaktır.

İsim ortaya çıkarıldığında Amathon ve Gwydion yeni bir dini sistem, yeni bir takvim ve harfler için yeni isimler oluşturarak Kö-

pek, Karaca ve Kızkuşu'nu tahmin edilen eski ismi değil, yeni İsmi korumak için yerleştirdiler. Yeni İsmin sırrı, kutsal 7 sayısının 8 ile değiştirilmesi ve genel alfabe kullanımındaki F ve H harflerinin tabulaştırılmasındadır. İsme 7 yerine 8 harf mi verilmiştir? Hyginus'un açıklamasından Simonides'in, Kaderler ya da 'bazılarına göre Merkür' tarafından icad edilmiş orjinal harfler AOUEIFH'ye *Omega* (uzun O) ve *Eta*'yı (uzun E) eklediğini, H sessizini *Eta* karakterine ekleyerek çıkardığını biliyoruz. Eğer bunu dini nedenlerle yaptıysa, Digamma F (V) ve H sessizini içeren sekiz katlı Tanrı'nın Adı –Gwion'un anlam ve otorite verdiği Yüce İsim- belki de buydu:

JEHUOVAŌ

Ancak güvenlik nedeniyle şu şekilde okunuyordu:

JEBUOTAŌ

'Iahu' ve 'Jahweh'de bulunmayan önemli ve saygı değer bir sesi vardır ve eğer doğru anladıysam 'Kelime'nin içinde Thoth, Hermes, Merkür ve Gnostikler için İsa'nın var olduğu 'sekiz katlı Işık Şehri' anlamına gelmektedir. Fakat F ve H'yi Kaderler icad etmiştir; neden?

Erken yedi harfli biçimi JIEVOAŌ, çok eski dönemde bilginler, rahipler ve büyücüler tarafından yapılmış 'İsrail'in Kutsal Olanı'nın kutsanmış adı' anlamına gelen halini hatırlatmaktadır. Bu isim yılda bir kere Kutsalların Kutsalını ziyaret ettikleri zaman sadece yüksek rahiplerin alçak sesle nefesle söyleme hakkı olan bir addı ve yazılmıyor dahi olabilir. Peki, öyleyse İsim nasıl bir Yüksek Rahipten diğerine aktarılıyordu? Açıkça alfabetik bir yönlendirmenin tarifiyle olmalı. Josephus İsmi bildiğini iddia eder, ancak onu ne söylendiğini duymuş, ne de yazıldığını görmüş olabilir. Farisik akademisyenlerin başı da bildiklerini söylerler. İskenderiyeli Klement bilmiyordu, ama bir Ya-

hudi-Mısır papirusunda bulunan 'Zeus, Göğü gürleten, Kral Adonia, Lord Iaooue'ye dayanarak orjinal bir IAOOUE İsmini tahmin etmiştir ve bu aynı zamanda IAOUAI ve IAOOUAI biçimlerine de uzanmaktadır. Saklı resmi formül, JEHOWIH ya da JEHOWAH, kısaca JHWN şeklinde yazılıyordu ve bu da İsa'nın zamanında Yahudilerin yeni İsmi kabul etmiş olduğunu önermektedir. Samiriler İsmi IAHW diye yazıp, IABE şeklinde okurlardı. Klement'in tahmini elbette son derece akla yatkındır; çünkü I.A.O.O.U.E ismi, erken kışta başlayan, beş mevsimlik tarım yılın seslileri ile yazılmıştır[1]. Akademilerde öğretilen İsim olasılıkla 42 ya da 72 harften oluşan karmaşık bir ad olmalıdır. Bu iki biçim de Dr. Robert Eisler tarafından *La Revue des Études*'de Fransa'nın Büyük Haham'ının Jubilee cildinde tartışılmaktadır. 72 sayısının takvim gizemi zaten tartışılmıştı ve 42 sayısı da Beth-Luis-Nion sistemine[2] aittir.

1 Klement diğer anlamda da doğruya çok yakındır; çünkü bu versiyon da Fenike ve erken İbrani alfabelerindeki bağlantılı olduğu Yunan alfabesinde ortaya çıkan *aleph* dışında tüm sesli harflerin bastırılması ile oluşturulmuştur. Saf sesli işaretlerden oluşan nokta biçimli İbrani yazısının gelişimi, Nehemiah ile 430 yılı civarında Yeni Yasa'yı oluşturan Ezra'ya atfedilir. Büyük ihtimalle sesli harfler, sadece seslilerden oluşan yıla hükmeden tanrının Kutsal İsmi'nin zamanında bastırılmış olmalıdır. Ezra'nın bu harfleri icad etmediği, yanlızca sesli gelenekte uzun zamandır bulunan kutsal seriler için zararsız bir işaret sistemi oluşturduğunun kanıtı kendi kullandığı isimde yer almaktadır; I.Ê.E.U.O.A.OU.Ô. Bu da üç ekstra harfin eklenerek sayının sekize, çoğalmanın sayısına çıkarıldığı Palamedes usulü I.E.U.O.A. biçimidir. Harfleri göstermek için kullandığı noktalar alfabenin parçası olmadığı ve sessizlere bağlanmadıkça bir geçerlilik taşımadığı için genel olarak bu kullanım zararsızdır. Ne olursa olsun Tetragrammaton'u oluşturan sessizlerin, adlarıyla *yod, he* ve *vav* harflerinin sesli işaretlere bağlandığında sessiz niteliklerini kaybedebiliyor olması olağanüstüdür. Dolayısıyla da JHWH, IAÔOUÂ şeklinde okunabilir. Bu özellik *ain* dışında –ki ain tüm İbrani diyelektlerinde bulunmaz- başka hiçbir İbrani sessizinin sahip olmadığı bir tuhaflıktır. Klement son sesli hakkında yanılarak Â yerine E'yi almıştır ve bunun nedeni H harfinin İbranicede *He* olarak kabul edildiğini biliyor olması olabilir.

2 42 sayısı Elisha'nın dişi ayıları tarafından yenen çocukların sayısıdır. Bu açıkça

Dokuzuncu Bölüm'de ilk yüzyıl yazarı Aelian'in, Hyperborean rahiplerinin düzenli olarak Tempe'yi ziyaret ettiklerini anlattığı aktarılmıştı. Fakat eğer işleri Apollon ile ilgili idiyse, neden daha büyük önem taşıyan Delphi'ye gitmiyorlardı. Apollon'nun daha erken döneme ait olan evi Tempe, Ossa ve Olimpus Dağları arasındaki Peneus'ta yer alır ve tüm Olimpiyan tanrılarının doğasında rol oynamış Pisagoryen bir tanrının kültünün merkezi gibi görünmektedir. Bu kültün gizemleri hakkında bir şeyler biliyoruz; çünkü üçüncü yüzyılda yaşamış Kıbrıslı piskopos Antioch, on beş yaş kadar genç bir yaşında bu külte kabul edilmiştir. *İtiraf* adlı kitabında anlattığı üzre, Olimpus Dağı'na çıkarılmış ve orada kırk gün boyunca yedi gizemci tarafından kendisine müzikal seslerin anlamı, bitkilerin, ağaçların ve yaşayan şeylerin doğum ve çürüme nedenleri öğretilmiştir. Ağaç gövdeleri, büyülü bitkiler, mevsimlerin ardışıklığını, onların değişen ruhani göstergelerini ve bunlarla çeşitli tanrılara eşlik edenleri, savaşan şeytanları içeren bir rüyet görür. 1866 yılında Parthey tarafından basılan büyülü bir Mısır papirusunda bu Druid benzeri kabul hikâyesi ile Essene gizemciliği arasındaki benzerlik şu şekilde anlatılır:

Yüce Zeus'un en büyük meleği IAO [Rafael]
Ve sen de, Mikail, Cenneti tutan [gezegenlere hükmeder],

Libya-Trakya-Pleasg 'Brauronia' ayininin kutsal bir resminden türetilmiş ikonotropik bir mittir. Buradaki iki dişi ayı, ayı kılığına girmiş ver sarı kıyafetler giymiş iki kızdır ve festivale katılan erkek çocuklara saldırıyor taklidi yapmaktadırlar. Bu tören, Ay olarak Ayı-Tanrıça, Artemis Callisto onuruna yapılıp bir keçi de kurban edildiğne göre bu sahne Yazdönümü kutlamalarına ait olmalıdır. 42 sayısı H ayının başından itibaren günlerin sayısı, yazdönümü evliliğine hazırlık ve Yazdönüm Günü'ne kadar ölüm-orcisi zamanıdır. 42 aynı zamanda Osiris'i yargılayan cehennem jürisinin sayısı, Calipso'nun adasına ulaştığı zaman yazdönümü ölümü ve T ayı arasındaki gün sayısıdır, ancak bu rahiplerin *Ölüler Kitabı*'nda belirsizdir. Ayrıca İskenderiyeli Klement'e göre Hermetik gizemlerin kırk iki kitabı vardır.

Ve sen Cebrail, Olimpos'tan gelen baş melek.

Görüldüğü gibi Cebrail, Hermes'in İbrani karşılığı, Olimpus Dağı'nın gizemcisi ve resmi habercisidir.

Stonehenge, Hyperboreanlar için Apollon tapınağı mıydı? Stonehenge'in yer planı, tutacak yeri olan bir aynaya benzer –yuvarlak dünya. Bir bölümden sonra girişi ağaçlı bir yolla ona bitişik yuvarlak taş bir tapınağa bağlanır. Tapınağın dış dairesi bir zamanlar yan yana devam eden otuz kemerden oluşuyordu ve çok büyük taşlardan yapılmıştı: otuz direk ve otuz söve taşı. Bu daire, at nalına benzesin diye bir tarafından bölünmüş olan bir elipsi çevrelemektedir. İçindeki beş dolmen, her biri iki direk ve bir söve taşından oluşmuş ve yine çok büyük taşlardan yapılmıştır. Daire ve at nalı arasında çok daha küçük otuz direkten oluşan başka bir daire bulunur ve at nalının içinde de on beş direkten oluşan ve beş dolmene karşılık gelecek şekilde yerleştirilmişlerdir.

Belki de 'at nalı' yanlış; çünkü darlığı düşünülürse, pekâlâ bir eşek nah da olabilir. Eğer Stonehenge Apollon'un tapınağıysa ve eğer Pindar, *Onuncu Pythian Odesi*'nde Hekateus ile aynı Hyperboreanlardan bahsediyorsa, bu nalda eşek nalı olmalıdır; çünkü Pindar Pollo'nun Hyperboreanlar tarafından düşmanı eşek tanrı Set'i mağlup edişi bir kerede yüz eşek kurban edilerek kutlanan Osiris ya da Diyonisus tarzında tapınıldığını gösterir. Ancak açıktır ki, İ.Ö. beşinci yüzyılın ortasında Yunanistan ile Hyperboreanlar arasındaki bağlantı çoktan kırılmıştır ve büyük ihtimalle bunun nedeni de, Britanya'ya olan hareketin Beljik kavimler tarafından ele geçirilişidir.

Pindar, Üçüncü *Olimpiyan Odesi*'nde Herkül'ü Ister pınarına giderek Olimpiya'dan, Apollon'un hizmetkârlarından yabani zeytin dalı alıp Hyperboreanlara getirdiğini yazdığında yanılmıştır. Diğer

kaynaklardan Herkül'ün geriye getirdiğinin onun zamanından önce Yunanistan'da yetiştirilmiş olan ve yukarı Danube'nin doğal bitki örtüsüne ait olmayan zeytin değil, beyaz kavak olduğunu biliyoruz. Apollon'a kutsal olan kavak ağacının amber ile olan bağlantısı, Baltık yoluyla Danube ve Istria'dan gelişinden daha önce bahsedilmişti. Pindar'ın buradaki hatası Epirus'tan kavak ağacını getiren Herkül'le, Libya'dan Girit'e zeytin ağacını getiren Herkül'ü karıştırmasıdır. *Onuncu Pythian Odesi*'nde şöyle yazar:

> Ne gemilerle ne de karadan ulaşır Hyperboreanların yerine giden o humteşem yol. Bulamazsınız.
>
> Yine de geçmiş zamanlarda, halkının lideri Perseus onların bir ziyafetine katılmış ve evlerine gittiği zaman onları Tanrı'mn onuruna görkemli yüz eşeği kurban ederken bulmuştur. Bu insanların ziyafet ve ilahilerinde Apollon bu vahşi yaratıkların namussuzca şaha kalkışlarına baktıkça sevinir ve güler. Ama gelenekleridir ki, Müz oradan kovulmaz. Her yönde dans eden kızlar, lir tellerinin vuruş sesleri, flüt melodileri hiç durmadan devam eder. Saçlarında altın defne yaprakları hiç durmadan eğlenirler... İşten ve savaştan uzak durarak ilahi kıskançlıktan korunurlar. Sonra bu mutlu insanların evine Danaë'nin oğlu [Perseus]geldi Athena'nın rehberliğinde, cesaret soluyarak. Gorgon'u öldürdü ve başıyla geri döndü.

Pindar, Gorgon ve Apollon'a sadece Güney'de kutsal olan defne yaprakları hakkında yanılmaktadır. Kurban töreninin hangi mevsimde yer aldığından bahsetmediği için yaprakların hangi yapraklar olduğunu kestiremeyiz. Eğer kış ortasında ise, mürver yaprakları olmalıdır; her şekilde eşekler Avrupa folklörü ile -özellikle Fransız folklörü ile- mürver ayında yer alan kış ortası Saturnaliası ile bağlantılıdır ve bu kültürün ortaya çıkardığı eşekkulaklı tanrı, daha sonra Noel Soy-

tarısı olmuş, düşmanı tarafından öldürülmüştür. Bu durum İtalya'da olduğu gibi Kuzey Avrupa'da da bulunan ve bu folklörde normal olarak açıklanamayacak eşek-soytarı ilişkisinin kökenidir; çünkü eşekler atlardan daha akıllı hayvanlardır. Erken dönemlerde İtalya'da bir eşek kültü olduğu Roma klanları Asina ve Asellus'un adlarının önerdiği bir durumdur. Bu klanlar patrik üst tabakaya değil, pleblere, alt tabakaya aittir; patrikler göçmen, atlara tapan ve plebleri köleleştirmiş Doğu kökenli bir aristokrasidir. İtalyan Saturnaliası'nda çobanpüskülünün kullanımı bu kuramı destekler; çünkü çobanpüskülü eşek-tanrının ağacıdır, tıpkı patrik Roma'daki yabani öküz ikizinin ağacının meşe olduğu ve en yüksek mertebeye ulaştığı gibi.

Plutarch'ın *Isis* ve *Osiris* adlı çalışmasında yazdığı gibi: 'Arada bir belirli festivallerde (Mısırlılar) Set'in kırılmış gücünü aşağılarlar, Typhonik adamları çamura yuvarlayıp, eşekleri uçurumdan aşağı sürecek kadar kasıtlı olarak kötü niyetle davranırlar'. 'Belirli festivaller' sözüyle burada ilahi çocuk Harpocrates'in Set üstündeki zaferinin kutlandığı Mısır Saturnaliası'ndan bahsediyor olmalı. Dolayısıyla kırmızı tüylü eşek, Set, tensel şehvet anlamını kazanmış ve saflaştırılmış kabulün reddedildiği Saturnalia'da ona tam bir hüküm verilmiştir. Artık sürücü olarak ruh ve eşek olarak vücut tamamen geçerli Hıristiyan kavramlardır. Lucius Apuleius'un eşeğe dönüşümü de bu anlamda alınmalıdır. Bu, asil kadın akrabası Byrrhaena'nın iyi öğüdünü dinlemediği ve kasıtlı olarak Teselya'nın erotik kültünün işlerine karıştığı için ona verdiği bir cezadır. Yanlızca Ak Tanrıça'ya *de profundis* duasını söyledikten sonra (Dördüncü Bölüm'ün sonunda bahsi geçen) bu utandırıcı halinden kurtulmuş ve onun saf Orfik gizemlerine kabul edilmiştir. Dolayısyla aynı zamanda Charitē'nin ('Ruhani Aşk') soyguncuların yuvasından iffetli zaferiyle eşek üstünde eve dönerken Lucius'un buna alaycı karşılık vermiş olması olağanüstü bir olaydır;

anlamı, her türlü saldırı ve tehlikelere rağmen genç bir kız, fiziksel ihtirasları üzerinde zafer elde etmelidir. Eşeğin Orfik gelenekte aşağılanışı Aristophanes'in *Kurbağalar*'ındaki bir pasajı açıklamaktadır. Bu pasaj J.E. Harrison'un işaret ettiği gibi tam bir Orfik Cehennem'de geçmektedir. Charon bağırır: 'Burada Lethe Düzlükleri için bulunan var mı? Eşek artıkları için bulunan var mı? Ya Cerberus Bahçesi? Taenarus? Karga Mertebesi?' Karga Mertebesi açıkça Yunanların lanetledikleri düşmanlarını mahkûm ettikleri Set-Kronos'un cehennem koltuğudur; 'Kargalara kadar yolun var!' Eşek Artıkları da günahla kirlenmiş suçluların en küçük şeyden mahrum bırakıldığı yerdir. At, Orfikler için saf bir hayvandır ve bu geleneğin Avrupa'daki devamı en açık şekliyle İspanya'da görülür. Burada *caballero* 'binici' beyefendi anlamına gelir ve bir beyefendinin oğlu ne kadar acil olursa olsun, sınıfını kaybetmedikçe eşeğe binmez. İspanyollar arasında nezaketsiz olanlarının eşeğe olan eski deyimi *carajo* kelimesinde yer alır ve bu kelime en adi küfür dilinde geniş bir yere sahip biçimde sıfat, fiil ya da belirteç olarak kem göz ve kötü şansı uzak tutmak için sıkça bir yeminin içinde kullanılır. Fallik organa ya da bu formdaki bir objeye dokunmak kem göze karşı yerleşmiş bir harekettir ve *carajo* kötülük dolu, uğursuz Tanrı Set'i –Orion takımyıldızında yıldızlı penisi görünen- cezbetmek ve öfkesini dindirmek için kullanılır; gerçek anlamıyla 'eşeğin fallusu'dur.

Stonehenge'in büyük dolmenleri –tümü yöresel taşlardan inşaa edilmiştir- sanki hemen onlardan sonra yerleştirilmiş olan küçük olanlara ve merkezdeki altara dikkati çekmek için dikilmiş gibi durmaktadırlar. Bu küçük olanların Pembrokeshire'daki Precelly Dağları'ndan orjinal olarak başka bir kült tarafından atıldıkları yerden getirildiği ve büyük olanları diken insanlar tarafından yerleştirdikleri önerilmiştir. Bu büyük ihitmalle doğrudur ve bu ithal edilen taşların Stonehenge'de

tekrar dikilmeden önce süslenmemiş olması da olağanüstü bir durumdur. Altar taşı da aynı yerden, olasılıkla Milfrod Haven'dan getirilmiştir. Bu taşıma Beljik işgalini bin yılı aşkın bir süre önce yapılmış olduğuna göre, en azından Gwydion bu inşaadan sorumlu tutulamaz.

Beş dolmenin planı tamı tamına disk alfabesiyle uyuşmaktadır; çünkü ağaçlı yola en yakın duran iki tanesi arasında geniş bir aralık bulunmakta (Mısır ya da Etrüsk'ün beş kutsal gününün yılla arasındaki aralık gibi) ve bu aralıkla yol arasında dört tane süslenmemiş daha küçük boyutlu taşlar iç at nalındaki üç taşlı gruplara karşılık gelmekte, ancak ortasında bir boşluk bulunmakta ve arkada yolda çok büyük boyutlu süslenmemiş 'Ökçe' taşı da beşinci ve merkezi olanı oluşturmaktadır. Burada Stonehenge'in disk alfabeye uygun olarak inşaa edildiğini söylemiyoruz. Takvim alfabeden birçok önceki yüzyıllara ait olabilir. Açık olarak görülen, Boibel-Loth'a harf isimlerini veren Yunan alfabetik formülünün, Britanya'da İ.Ö. 400 yılında savaşılmış olan Ağaçların Savaşı'ndan bir ya da iki yüzyıl daha önce var olduğudur.

Formül açıktır. Stonehenge'in Güneş-tanrısı, Günlerin Lordu'dur ve dış çemberin 30 kemeri ve iç çemberin 30 direği olağan Mısır ayının günleridir. Ancak bu çemberlerin sırrı, güneş yılının beş mevsime, herbirinin de 24 günlük periyodlara bölündüğü ve bunun dolmenlerin üç taşlarıyla gösterilmiş olduğu, yine bunların da kendi içlerinde üç 'ogdoad'a[1] bölündüğü ve bunun da dolmenlerin önünde yer alan daha küçük boyutlu direklerle gösterildiğidir. Çember öyle bir şekilde yerleştirilmiştir ki, yaz gündönümü şafağında güneş tam yolun sonunda, altarla ve Ökçe taşıyla aynı noktadan doğar. Bu arada ayakta kalabilmiş süslenmemiş taşlardan ikisinden biri kış gündönümünde

1 Ogdoad, Antik Mısır yaradılış mitinin temelini oluşturan sekiz tanrıya verilen addır. Her biri bir dişi-erkek çiftin parçasıdır ve her çift, dünyanın yaratıldığı ilkel kaosun bir tarafını temsil eder.

güneşin doğuşunu, diğeri ise yaz gündönümünde güneşin battığı yeri işaret eder.

Peki, neden altar taşı ve dik duran taşlar Güney Galler'den getirilmiştir? Tahminen – Keltik Annwm öncesinde Pembroke'da gördüğümüz -Pembrokeshire Ölüm Tanrıçası'nın dini gücünü kırmak için onun en kutsal süslenmemiş taşlarını yerinden ayırıp, süsleyerek Düzlüğe tekrar dikmek amacıyla. Monmouth'lu Geoffrey'e göre bu Merlin tarafından yapılmıştır. Geoffrey, yanlış bir şekilde bu olayı Hengist ve Horsa zamanına tarihlemekte ve Merlin taşları İrlanda'dan getirdiğini söylemektedir; fakat gelenek Erin Ülkesi'ni –Erin, Eire ya da Eriu, İrlanda'ya adını veren Keltik öncesi Kader-tanrıçasının- ülkesini işaret etmektedir. 'Erin' genellikle Eriu'nun adının –e hali olarak açıklanır ve Üçlü Yunan Tanrıçası, Üç Furyler olarak bildiğimiz 'Erinnys' olabilir. Stonehenge yakınındaki höyüklerde bulunmuş olan amber çoğunlukla altın renkli değil, kırmızı renklidir; Fenike sahilinde bulunanlar gibi.

Yetmiş iki Stonehenge'in ana kanonik sayısıdır: yetmiş iki gün, yaz gündönümü mevsimidir. Yetmiş iki Güneş'in en büyük sayısı; sekizin, dokuz katlı bereketli Ay ile çarpımı. Ay, Latona, Hyperborean Apollonsu'nun annesidir ve kutsal kralın hüküm zamanını o belirler. Her on dokuz yılda bir güneş ve ay zamanının yaklaşık kesiştiği dönemde –Güneş'in 19, Ay'ın 235 devri- her on dokuz yılda ilkbahar gündönümünde, Ay'ın onuruna yedi aylık tatilinin sonunda Apollon'un yeni evlenmiş ve taç giymiş olması gerekmektedir. 19 sayısı Stonehenge'de kemerli çemberin Güneydoğusu'ndaki yarım daire içine yerleştirilmiş on dokuz oyukla abideleştirilmiştir.[1] Yaşlı kralın

1 Bu sayı aynı zamanda 'kralın tekerlekleri' adlı iki kraliyet broşunda ortaya çıkmaktadır. 1945'de, Mayorka Lluch'da –Kara Bakire Kültü'nün yeri- bir Bronz Çağı 'İberian' gömüsünde bulunan bu broşlar İ.Ö. 1500 yılına tarihlenmiştir. İlki bir pelerine takmak için yapılmış, 17 cm çapında, on dokuz ışınlı, bir güneş

biçiminde gofrelenmiş bir disktir. Bu güneş iki şeritle çevrelenmiş, dış şeritte beş ayrı çeşit on üç ayrı yaprak, belki yabani zeytin, kızılağaç, dikenli meşe, sarmaşık ve biberiye, bazıları saat yönünde, diğerleri aksi yönde düzenlenmiş ve bunların iki tanesi tomurcuklu ya da çiçekli biçimde yarı yukarı bakar biçimde diğerlerine birleştirilmiştir. İç şeritte her aralıkta beş yuvarlak bulunur ve araları dış şeritteki yaprak çiftleriyle doldurulmuştur, ancak aralarında kızılağaç bulunmaz. Formül: on üç ay, yılın tanrıçalarının beşlisi, yani on dokuz yıllık hükümdür.

Aynı gömü yerinde bulunmuş olan diğer broş, daha küçük boyutta bir kraliyet diskidir. On dokuz yarı daire kenarlık merkezi bir güneşi –kendisine bitiştirilmemiş yirmi bir ışını vardır- çevreler ve güneş ile kenarlık arasında iki şerit bulunmaktadır. İç şeritte kırk beş tane küçük kabartılmış topuz, dışında ise yirmi tane kalp vardır. İğnenin başı kuğu biçimlidir ve diğerinki yok olduğu için bilinemese de aynı biçimde olabilir. Buradaki formül ise, her yılın başında sunulacak olan taze bir kurbanla (yirmi kalp)-yirmincisi kralın kendisi olacaktır- on dokuz yıllık hükümdür ve Beyaz Kuğu, yani annesi, onu Hyperborean cennetine taşıyacaktır. Yirmi bir Akhenaton'un güneşinin ışın sayısıdır. Kırk beş, yılın beşli tanrıçaları ve dokuzun –her görünümün Ay-tanrıçası'nın olduğunu göstermek için- çarpımından oluşur.

Bildiğim kadarıyla Bronz Çağı ve erken Demir Çağı demircileri, şairler ve doktorlar gibi doğrudan Müz'ün koruyucuları altındadırlar ve işlerini anlam taşımayan biçimlerde süslemezler. Yaptıkları her eşya –kılıç, mızrak ucu, kalkan, hançer, kın, broş, sürahi, koşum halkası, maşrapa, kova, ayna ya da herhangi bir şey- üzerindeki çeşitli süslemelerin şekli ya da sayısı büyülü özellikler ve anlamlar taşıyordu. Çok az sayıda arkeolog büyüye değinir ve bu nedenle de çoğu müzedeki rehber metinler son derece sıkıcıdır. Örneğin, *Erken Demir Çağı Britanya Müzesi Rehberi* (1905), fig. 140, Dumfriesshire, Lochar Moss'da bulunmuş boncuklu bronz bir kolyeyi gösterir. Rehberdeki açıklama sadece kavun şekilli boncuklar üstünedir ve bunların Roma Britanyası yörelerinde bulunan genel turkuaz renkli cam boncuklara benzediğini söyler. Burada anlatılması gereken bu kolyenin üstünde, her biri yedi kaburga biçimli kabartması olan on üç boncuk olduğu ve sert yarım ay biçimin birbirine dolanan dokuz S'den oluştuğu ve bu kolyenin Ay kaderi ile dolup taştığıdır. Benzer şekilde, Hammersmith, Thames'de bulunmuş olan ajur iş bronz disk de ilginçtir; çünkü merkezindeki sekiz ışınlı güneş bir Malta haçı ile delinmiştir. Ancak rehberdeki tek açıklama, Somme Bionne savaş arabası-gömüsünde bulunmuş Galya tarzı (Levha III), ajur iş at zırhları–bunlardan biri üstüne delinmiş haçlar içerir- ile olan stilistik bağlantısı üstünedir. Bu obje ile tamamen alakasızdır. Burada dikkate değer olan at zırhı üstündeki 3 swastika, dokuz ve on üç sayıları ve aynı levhada yer alan, bu sayıların karakterize ettiği at başlıklarının süslemeleridir.

kaderi belki de, *Mısır'dan Kaçış*'ta karanlık bir şekilde ima edildiği, Delfi'de Diyonisus'un kaderi gibi, Harun ve Musa'nın tepebaşındaki kaderi gibiydi: çırılçıplak soyulup, vücudu varisi tarafından parçalara ayrılıp, parçalar tekrar bir araya getirilip gizli bir şekilde bir sandık içinde, zaferle tekrar dirileceği sözü ile gömülmek.

Stonehenge, bugün İ.Ö. 1700 ve 1500 yılları arasına tarihlenmekte ve geniş kafataslı Bronz Çağı işgalcilerine mal edilmektedir. Taşlar o kadar temiz bir şekilde kesilmiştir ki, Britanya Müzesi'nden sorumluluk sahibi bir arkeolog G. F. Kendrick, Beljik döneme kadar şimdiki yerlerine konmadıklarını ileri sürer. Ancak en olası açıklama, mimarlarının Mısır ya da Suriye'de eğitim gördüğüdür.

Eğer Stonehenge Tanrısı, Tabor'lu Yehova ve Zion'un kuzeni ise, bazı hayvanların öldürülmeleri ve yenmeleri üzerine var olan tabuların Filistin ve eski Britanya'da da gözlenmesi gerekir, tabular dogmalardan çok daha kolay takip edilirler. Bu önerme kolaylıkla iki ülkede de yaşayan, *Levililer*'de yer alan ve yenebilir olmasına rağmen tabu olan hayvanların Britanya'da hiç tabu olup olmadıkları araştırılarak sınanabilir. Bu tanıma uyan iki tür hayvan vardır; domuz ve tavşan. *Levililer*'deki 'coney' adlı hayvan Britanya coney ya da tavşan değil, hyrax adlı Suriye'ye özel, üçgen dişleri ve üç parça pisleyişi yüzünden Üçlü Tanrıça'ya kutsal bir hayvandır. Tavşan da (hare), domuz da eski Britanya'da yenmesi tabu hayvanlardır: tavşan (hare) tabusunu Pliny aracılığıyla biliyoruz ve burada kastedilen hayvanın bir kraliyet hayvanı olduğu Boadicea tarafından savaşa götürülen tavşanın hikâyesinde gösterilmektedir. Kerry köylüleri halen tavşan etinden tiksinirler ve birisinin bu eti yemesinin büyük annesinin etini yemesi anlamına geldiğine inanırlar. Bu tavşan (hare) kutsaldır, sanıyorum, çünkü çok hızlı ve çok üretkendir -Herodot'a göre hamile iken bile hamile kalabilir- ve kedi, köpek, üveyik ve döğmeli Piktler gibi çe-

kinmeden ortalıkta çiftleşir. Hare takımyıldızının Orion'un ayaklarının dibinde oluşu Pelasg Yunanistanı'nda da kutsal olduğnu önermektedir. Domuz Britanya'da kutsaldır ve domuz-tabusu İskoçya ile Galler'de son zamana dek devam etmekteydi ve Işaya'ya göre Kudüs Kenanlıları arasında bu tabu, her yılda bir kez kış ortasında verilen ve Domuz'un Başı olarak adlandırılan bir domuz ziyafeti ile kırılırdı. *Levililer*'de kısmi olarak geçen balık tabusu Britanya ve Mısır rahiplik düzeni içinde tamamen geçerliydi ve en zahmetlisi olmalıdır. Yakın zaman kadar İskoçya'nın bazı bölgelerinde halen uygulanmaktaydı. Kızkuşu kavramı ile bahsi geçen kuş tabuları Britanya ve Kenan'da genel ve çok çeşitlidir. Deniz domuzunun derisinden yapılan örtüler (yanlış tercüme edilmiş 'porsuk'), Ahit Sandığı'nı örtmek için kullanılmış ve Britanya'nın üç kutsal balığından biri olarak kabul edilmiştir. Diğerleri balina ve -Yehova tarafından yaratılmış ilk canlı olan 'balina' deniz gergedanı ya da nar balinası da dahil olmak üzere- mersinbalığı Ürdün'de yoktur, ancak Pelasg Yunanistanı ve İskit'te kutsaldır. Aelian'a göre, mersin balığı yakalayan balıkçılar kendilerini ve kayıklarını süslerlerdi; Macrobius'a göre sofraya öksüz balığından sonra çiçeklerle taçlandırılarak getirilirdi.

İbraniler Ege Kültürü'nü, Britanya'nın Bronz Çağı işgalcilerinin nesilleriyle paylaşmışlar, bir kısmını Tyre Danaanları ve Harran Sabîlerinden aldıkları kültürden, ama çoğunlukla (daha önce Dördüncü Bölüm'de önerildiği gibi) birçok nesil boyunca vassalı oldukları Filistinlilerden almış ve türetmişlerdir. Filistinliler ya da Puresati, Anadolu'dan gelen göçmenlerdir ve Yunanca konuşan Giritlilerle karışmışlardır. Gazze'den gelenler Zeus Marnas (Giritçe 'bakireden doğmuş' anlamına geldiği söylenir) Kültü'nü beraberinde getirmişlerdir ve bu kült aynı zamanda Efes'te de bulunur ve Bibliyanlar Babillilerin çivi yazısını aldıktan bir zaman sonra Ege yazısı kullanmışlar-

dır. Erken dönem bir Lidyalı tarihçi olan Zanthus tarafından Eneteli Pelops'un amcası Ascalos'un Güney Karadeniz sahilinde kurduğu ve kralı oralı Aciamus olan bir Filistin kenti Ascalon'dan bahseder. İncil'de adı geçen Filistinliler arasında Piram ve Anchises, Troyalı ve Dardaniyan isimleri Priam ve Anchises ile tanımlanabilir. Dardanyalılar, II. Ramses'in Kadeş Savaşı'nda İ.Ö. 1335'te yendiği Hitit liderliği altındaki kabilelerden biridir. Levili listesinde yer alan tabu olan hayvan ve kuşların İsrailliler tarafından Filistinliler'den alınmış olması büyük ihtimaldir. Hatta belki de İ.Ö. dokuzuncu yüzyılda Anteia, Bellerophon ve Proetus'un Likyan hikâyesinin Joseph'in hikâyesine uygunsuz bir şekilde oturtulduğu gibi aynı zamanda kaydedilmiş ve Anteia Potiphar'ın karısı olmuştur.

Avebury şüphesiz olarak İ.Ö. üçüncü bin yılın sonuna tarihlenir. Bu, iki ayrı tapınağı çevreleyen yüz tane direğin etrafını çeviren dairesel toprak bir duvardan oluşur ve kullanılan taşlar yontulmamış ve çok büyük boyuttadır. Tapınaklar direk dairelerinden oluşur, ancak tam sayıları bilinmemektedir; çünkü çok sayıda eksiktir ve olağandışı büyüklüğü herhangi bir hesaplamayı imkânsız kılmaktadır. Bunun yanında her birinde otuz adet varmış gibi görünmektedir. Her bir dairenin içinde başka bir iç daireyi oluşturan on iki direk bulunmaktadır ve bir tanesi tek bir adet, diğeri üç altara sahiptir.

Yüz ay, Pelasg Büyük Yılı'ndaki kameri ay sayısıdır ve ay ile güneş yılının yaklaşık kesişimiyle sona erer, ancak bu, on dokuz yıllık döngünün kapanışından çok daha kabaca bir hesaplamadır. İkiz kralların her biri bu büyük yılın elli aylık bölümünde hüküm sürmekteydi ve bu da iki ayrı tapınağa karşılık geliyor olmalı. Eğer bir tapınaktaki dış çemberin direkleri yirmi dokuz ve diğeri otuz tane ise bu, kameri ayın 29 1/2 gün sürdüğü Atina takvimindeki yirmi dokuz ve otuz günlük alternatif ayları göstermektedir. *Mısır'dan Çıkış*'taki (XXIV,4)

hikâyenin analojisine göre iç çemberlerin kralı ve on iki klan şefini simgelediğini farzedebiliriz, ancak bir tanesinde merkezi altar üçe çıkarılmıştır ve bunun nedeni üç vücutlu kral Geryon'u onurlandırmak olabilir.

Avebury'nin güneydoğu ve güneybatı toprak duvarına yılan biçimli bir yol girer ve iki höyüğü çevreler. Bunlardan biri penis, diğeri testis biçiminde şekillendirilmiştir. Bunlardan sonra güneye doğru Silbury Tepesi yükselir. Avrupa'daki bu en büyük yapay tepe, 20234 metre kare genişliğinde, tepesi New Grange tepesi ile aynı çapta, fakat 9 metre kadar daha yüksektir. Ben Silbury Tepesi'ni, New Grange İrlanda'nın olduğu gibi, Britanya'nın orjinal Spiral Kalesi olarak görüyorum ve bu kale, New Grange'in Dagda'nın olduğu gibi, Bran'ın da kehanet tapınağıdır. Avebury ise gömüler için kullanılmamaktadır.

Şiirsel yorum anlamında ilginçtir, neden zirvesi U harfi ile yılın geri çekilim gelişimini fonetik olarak ifade eder nitelikteki Beth-Luis-Nion sesli harf düzeni A.O.U.E.I., Cadmean ve Latin alfabelerinde A.E.I.O.U. düzenine çevrilmiştir? İpucu belki de Ortaçağ İrlanda edebiyatında yer alan sesli harflere yüklenmiş olduğu bilinen nümerik değerlerde yatmaktadır: A için bir; E için iki, I için üç; O için dört. Nümerik değer beş, alfabenin ilk sessiz harfi olan B'ye yüklenmişti ve bu da bu değerin orjinal olarak geride kalan, sistemde nümerik bir değeri olmayan ve Roma sayı sisteminde 5'i ifade eden harf U'ya ait olduğunu önermektedir. Eğer sesli harfler mevsimsel bir sekans olarak düşünülürse, A, Yeni Yıl; O, İlkbahar; U, Yaz; E, Sonbahar; I, Kış, orjinal nümerik değerler şiirsel anlam kazanmaktadır. A, kökenin Yeni Yıl Tanrıçası, Bir'dir; E, kızgınlık ve savaşın Sonbahar Tanrıçası, İki'dir; I, Ölüm'ün Kış Tanrıçası Üç Kaderler, Üç Furyler, üç Graeae ya da üç başlı Dişi Köpek olarak gösterilir; O, çoğalmanın İlkbahar Tanrıçası, Dört; U, yılın yapraklı ortası, Yaz Tanrıçası, bütün Beşli'nin

Tanrıçası'dır. Mantıksal olarak Pelasg seslilerinin orjinal nümerik değerleri –A, Bir; E, İki; I, Üç; O, Dört; U, Beş- Cadmean alfabesinin yapıcılarına seslilerin Bir'den Beş'e basit aritmetik ardışıklıkla sıralanması gerektiğini düşündürmüştür.

Beth-Luis-Nion alfabesinin geriye kalan 13 sessiz harfine İrlandalılar tarafından verilen nümerik değerler aşağıdaki gibidir:

B	Beth	Beş
L	Luis	On Dört
N	Nion	On Üç
F	Fearn	Sekiz
S	Saille	On Altı
H	Uath	Değer yok
D	Duir	On İki
T	Tinne	On Bir
C	Coll	Dokuz
M	Min	Altı
G	Gort	On
P	Peth	Yedi
R	Ruis	On Beş

Tam olarak neden bu belirli sayıların bu sessiz harflere verilmiş olduğu uzunca tartışılabilir, ancak bazı durumlarda belirgin şiirsel nedenler bulunmaktadır. Örneğin, Dokuz sayısı geleneksel olarak Coll, Bilgelik Ağacı Fındık; On İki Meşe ağacı ile bağlantılıdır, çünkü Meşe-kralın on iki mutlu adamı vardır; On Beş, son ay Ruis ile ilşkilidir, çünkü tüm alfabedeki on beşinci sessizdir. F ve S harfleri için Sekiz ve On Altı sayıları İlkbahar seslisi O ya da Dördü takip eder ve çoğalma bağlamında çok belirgin bir anlam taşımaktadır. H ve U harflerinin

nümerik değer taşımaması dini nedenlerle sekansın dışında tutulduklarını önermektedir, çünkü U harfi Güneş-tanrısının yerinden ettiği Yaşamdaki Ölüm Tanrıçası; H ise Uath'ın sessizi, uğursuz ya da gereğinden çok kutsal görülen ay, Mayıs'tır.

Eğer bu sayı sistemi Apollonniyan bir kökene sahipse ve İrlanda'nın Yunan etkisi altında olduğu döneme aitse, olasılıkla Apollon onuruna P harfi yedi, L harfi on dört ve N harfi on üç değerlerini almış olmalıdır. Adının yedi Yunanca harfine verilen bu değerler tanrının ismini minyatür bir takvime dönüştürür; P, haftanın yedi günü; LL, geleneksel ayın yirmi sekiz günü; N, yılın geleneksel üç ayını oluşturur. Sesli harf değerleri tabloyu tamamlar: A, tek artık gün; O, geleneksel ayın dört haftası; uzun O, yılın iki yarısı: APOLLÔN.

Sayılarla yapılan bu tür yüksek akıl ve kurnazlık gerektiren oyunlar, Kelt şairlerinin karakteristik özelliğidir. Kendilerine ait o orman okullarında ne eğlenmiş olmalılar! Onlara ait bu ilmi yeniden yapılandırmanın bugüne gelen kayıtlarla halen mümkün oluşu tuhaf tarihsel nadirliklerden biridir; onlar faydasını daha kaybetmemiş şiirsel bir düşünceyi örneklerle betimlemişler, yüzyıllar boyunca ancak araya karışan mistik şarlatanlar tarafından fena halde istismar edilmişlerdir.

Örneğin şunu düşünelim; *Ballymote Kitabı*'nda yer alan Kuş-oghamı ve Renk-oghamı. Bu iki şifrenin düzenleyicileri sadece her kelimenin baş harfini değil, aynı zamanda da onların zaten yerleşmiş olan harf-ayla olan şiirsel bağlantısını akıllarında tutmak zorundaydılar. Dolayısıyla kış ayları listesinde hiçbir göçmen kuş yer almamakta, bekleneceği gibi *samad* (kuzukulağı) S-ayına yüklenmemiştir; çünkü kuzukulağı bitkisi kızıl kahverengine yanlızca yazın geç döneminde bürünür. Baş harfler izin verseydi, listeler çok daha şiirsel yapılabilirdi. Dolayısıyla da, eğer adı S harfiyle (*spidéog*) değil de B harfiyle başlamış olsaydı, hiç şüphesiz kızılgerdan kuşu yıla rehberlik edecekti ve

Baykuşun (owl) yerine kullanabilecek, bu kuşun en ötüşken olduğu Ng-ayı için kullanılabilecek bir kelime de yoktu.

Burada ana fikri en iyi biçimde, işaretleri *Ballymote Kitabı*'nda kullanılan tarzı taklit etme yoluyla her durum için bardik ilme göre açıklayarak verebilirim.

Kış Gündönüm Günü – A – *aidhircleóg*, Kızkuşu; *alad*, piebald (alacalı).

Neden Kızkuşu seslilerin başıdır?

Bunu cevaplamak zor değil. Bu, Beth-Luis-Nion'un sırlarının aynı kızkuşunun yumurtalarını sakladığı gibi aldatmaca ve kelime oyunlarıyla saklanması zorunluluğunun hatırlatmak içindir. Ve Piebald (alacalı) akıllı insanların içeride kurumla siyah, dışarıda karla beyaz şömine köşesine çekileceği bu kış ortası mevsiminin; Ölümde-Yaşamın ve Yaşamda-Ölümün Tanrıçası'nın kehanet kuşunun, alacalı saksağanın rengidir.

İlkbahar Ekinoksu Günü – O – *odorscrach*, karabatak; *odhar*, dun.

Neden ardından Karabatak gelir?

Zor değil. Bu Büyük Perhiz mevsimi, bu nedenle de Kilise'nin et yemeyi yasakladığı, diğer yiyeceklerin de az olduğu ve insanların balık için aç gözlülüklerinde Karabataklara dönüştüğü mevsimdir. Ve Dun, yeni sürülmüş tarlaların rengidir.

Yaz Gündönüm Günü – U – *uiseóg*, tarlakuşu, *usgdha*, reçine renklidir.

Neden Tarlakuşunun yeri merkezidir?

Bu da zor değil. Bu mevsimde Güneş gökyüzündeki en yüksek noktasındadır ve Tarlakuşu ona tapınmak için uçar. Sıcaklık yüzünden ağaç kabukları çatlayıp reçine salarlar ve Reçine-renkli bal

fundanın ürünüdür.

Sonbahar Ekinoksu Günü – E – *ela*, ıslık çalan kuğu; *erc*, pas kırmızısı.

Neden sırada Islık Çalan Kuğu var?

Zor değil. Bu mevsimde Kuğu ve yavrusu uçmaya hazırlanır. Ve pas kırmızısı, kartal eğrelti otu ve Kuğu'nun boynunun rengidir.

Kış Göndönümü Günü – I – *illait*, kartal yavrusu; *irfind*, bembe yaz.

Neden sırada Kartal yavrusu var?

Yine zor değil. Kartal yavrusunun ağzı, Ölüm gibi doymak bilmez ve bu ölüm mevsimidir. Ve Bembeyaz yuvasındaki kemiklerin ve uçurumdaki karın rengidir.

* * *

Aralık 24 – Ocak 21 - B – *besan*, sülün; *bàn*, beyaz.

Neden Sülün sessizlerin başındadır?

Zor değil. Bu, Amergin'in 'Ben Yedi Çatallı Boynuzun Geyiğiyim' dizesini söylediği mevsimdir ve geyik derisi koşan en iyi etken, Sülün de uçan en iyi ettir. Bu Geyiğin ve Sülün'ün rengi Beyazdır.

Ocak 22 – Şubat 18 – L – *lachu*, ördek; *liath*, gri.

Neden sırada Ördek var?

Zor değil. Bu, Ördeklerin kırlarda yüzdüğü sel ve taşkınların ayıdır. Ve Gri, yağmurlu göklerle sel sularının rengidir.

Şubat 19 – Mart 18 – N – *naescu*, çulluk, *necht*, berrak.

Neden sırada Çulluk var?

Zor değil. Bu, Çulluk gibi dönen deli Mart rüzgârının ayıdır. Ve Berrak, Rüzgârın rengidir.

Mart 19 – Nisan 15 – F – *fealinn*, martı; *lann*, kızıl.

Neden sırada Martı var?

Zor değil. Bu ayda Martılar sürülmüş tarlalarda toplanır. Ve kızıl, glain'in, bu ayda bulunan büyülü yumurtanın, kızılağaç boyasının ve sisli havada doğan Genç Güneşin rengidir.

Nisan 16 – Mayıs 13 – S – *seg*, şahin, *sodath*, rengârenk.

Neden sırada Şahin var?

Zor değil? Amergin bu ay için: 'Ben uçurumda bir Şahinim' dizesini söylemiştir ve Rengârenk çayırlarının rengidir.

Aynı tarih – SS- *stmolach*, ardıç kuşu; *sorcha*, parlak renkli.

Neden Ardıç Şahine katıldı?

Zor değil. Bu ayda Ardıç en tatlı şekilde öter. Ve bu zamanda yaprakların rengi parlaktır.

Mayıs 14 – Haziran 10 – H – *hadaig*, gece-kargası, *huath*, kor kunç.

Neden sırada Gece kargası var?

Zor değil. Bu ay korku yüzünden tensel zevklerden uzak durduğumuz zamandır ve Irlanda dilinde bu uath'dır ve Gece kargası korku getirir. Ve rengi Korkunçtur.

Haziran 11- Temmuz 8 – D – *droen*, çalıkuşu; *dub*, siyah.

Neden Çalıkuşu merkezi konumdadır.

Zor değil. Meşe Druidlerin ağacı ve tüm ağaçların kralı ve Çalıkuşu, *Drui-én* de, Druidlerin kuşu ve kuşların kralıdır. Ve Çalıkuşu Meşe'nin ruhudur. Siyah, yıldırım düştüğünde Meşe'nin rengi

ve siyah Yaz gündönümü ateşleri arasından atlayanların yüzüdür.

Temmuz 9 – Ağustos 5 – T – truith, sığırcık, *temen*, koyu gri.

Neden sırada Sığırcık vardır?

Zor değil. Amergin bu ay için: 'Ben kan için kükreyen mızrağım' dizesini söyler. Bu ay savaşçının ayıdır ve Sığırcıklar çok iyi eğitilmiş bir ordunun yapabileceği gibi çok hızlı, keskin, tek bir emir ya da uyarı olmadan sağa sola rahatça yön değiştirirler ve savaşlar böyle kazanılır. Tek bir hamleyle, sıra bozmadan. Ve Koyu Gri, Demirin, savaşçının metalinin rengidir.

Ağustos 6 – Eylül 2 – C – [corr, turna]; *cron*, kahverengi.

Neden sırada Turna vardır?

Zor değil. Bu ay bilgeliğin ayı, Manannan Mac Lir, adıyla Beth-Luis-Nion'un bilgeliği Turna derisine sarılıdır. Ve Kahverengi Fındığın, bilgelik ağacının rengidir.

Aynı tarih – Q – querc, tavuk; *quiar*, are rengidir.

Neden Tavuk, Turnaya katılır?

Zor değil. Hasat arabalara yüklendikten ve hasatçılar gittikten sonra Tavuk mısır tarlalarına döner va geriye kalanlarla midesini şişirir. Ve Fare renkli küçük bir rakip onla beraber gezinir.

Eylül 2 – Eylül 30 – M – mintan, iskete kuşu, *mbracht*, ebruli.

Neden sırada İskete Kuşu vardır?

Zor değil. Amergin bu ay için: 'Ben Şiirin Tepesiyim' dizesini söyler ve bu ay, şairin, insanlar içinde en zor utandırılanın ayıdır; çünkü İskete Kuşu kuşların en zor utandırılanıdır. İkisi de bu ayda birleşir, beraber bonkör bir el aramaya turneye çıkarlar. İskete Kuşu'nun döne döne ağaca tırmanışı gibi, şairler de döne döne ölümsüzlüğe yükselir. Ve Ebruli, İskete Kuşu'nun, aynı zamanda

da Usta-şairin kıyafet rengidir.

Ekim 1 – Ekim 29 – G – géis, dilsiz kuğu; *gorm*, mavi.

Neden sırada Dilsiz Kuğu vardır?

Zor değil. Bu ayda Dilsiz Kuğu, eşi Islık Çalan Kuğu'yu takibe hazırlanır. Mavi, tepelerdeki sisin; Mavi, yanan tohumun; Mavi, kasım yağmurundan önce göğün rengidir.

Ekim 29 – Kasım 25 – Ng – *ngéigh*, kaz; *nglas*, cam yeşili.

Neden sırada kaz vardır?

Zor değil. Bu ayda evcil kaz, puslu tepelerden getirilip kümese konur, kış ortası ziyafetinden önce şişmanlatılır ve vahşi kaz sisli çayırlada onun için yas tutar. Ve cam yeşili, uçurum dibine vuran, yılın sona ermesi gerektiğini haber veren dalganın rengidir.

Kasım 26 – Aralık 22 – R – *rócnar*, ekin kargası; *ruadh*, kan kırmızısı.

Neden Ekin Kargası en sonda yer alıyor?

Zor değil. Bu ayda ölen yıl için yas giyer. Ve Kan Kırmızısı, mürver ağacının yaprakları ve katliamın göstergesidir.

* * *

Sülün B-ayı için en uygun kuştur; çünkü kuzgun *bran* ve balaban kuşu *bunnan*, yılın sonraki aylarına daha iyi uyduğundan B-ayına en uygun kuş sülündür. *Britannika Ansiklopedisi*'ndeki sülün maddesini yazan yazar sülünlerin (Yunanistandaki kutsal kuşlar) Britanya Adaları'na özgü olduklarını ve tüylerinin sıradan renk skalasının beyaz, 'Bohem' renkler ve çeşitli diğer başka renkleri de barındırdığını yazar.

Orjinal S-renginin *serind*, çuhaçiçeği rengi olması mümkündür,

ancak çuhaçiçeğinin erotik çağrışımı buunun yerini örtmece bir ifadeyle *sodath*'a bırakmış olmalıdır.

C-ayına ait *Corr*'un, Turna'nın çıkarılışı kasıtlıdır; çünkü Turna-çantasının içindekiler çok gizli bir sırdır ve ona yapılabilecek her türlü atıf yıldırılır.

Peki ya genç Kral ya da Yılın Ruhu'nun taç giydiği, kartalın kanatlarını aldığı, yarı-sesli J biçiminde okunup, çift I şeklinde yazılan yılın artık günü 23 Aralık? Kuşu doğal olarak Kartal'dır ve İrlandaca karşılığı *iolar* kelimesi doğru baş harfe karşılık gelir. İrlandalı rahipler bugün hakkında o kadar ketumdur ki, ağacı hakkında hiç bir şey bilmiyoruz, ama bunun yanında da Kartalı kuşu olarak kabul ederler ve bunun kanıtı küçültücü ifade taşıyan *illait*, Kartalcık kelimesi ve I harfidir. Bu da artık günün, çift I harfinin, sır olarak *iolar'ın* eşidi bir şifrenin verilmemiş olduğu anlamına gelir ve bu durumda ondan önce gelen günü, Kış Gündönümü'nü, adıyla *illiat* kelimesiyle tek bir I'yı ifade etmenin anlamı kalmayacaktır; çünkü E Kuğu yavrusu ya da A Kızkuşu tarafından ifade edilmez.

Bu işaretler sırra dahil olmayan tüm sıradan insanları aldatmak ve şaşırtmak için kullanılıyordu. Örneğin, bir şair diğerine topluluk içinde 'Tekrar ne zaman buluşacağız' diye sorduğu zaman beklediği cevap, birçok şifreli alfabenin kullanıldığı öğeler, aynı zamanda tersine telaffuz edilerek saklanmış veya yabancı dile çevrilmiş ya da her ikisine maruz kalmış biçimdedir. Bu nedenle alacağı cevap, Renk, Kuş, Ağaç ve Kale oghamlarından oluşturulmuş olabilir:

Seolae Kalesi'nin altında, kahverengi tüylü bir ekin kargası tünediği zaman gökner ağacında.

Bu Latincede CRAS, yani 'yarın' anlamına gelir.

Bir ollave adayının öğrenmesi zorunlu yüz elli tane şifre alfabesinin

yanı sıra, dışarıdan kimsenin kokuyu almaması için oynanan sayısız kelime oyunu ve numara vardı; örneğin bir harfin istenen harften sonra veya önce kullanımı gibi. Üç şifreli bir kelime için çoğu zaman eş anlamlısı kullanılırdı –'Nimrod'un Kulesi'nin baş kâhini' için *Beth*, huş ağacı; 'arıların faaliyetleri' için *Saille*, salkım söğüt; 'kurt sürüsü' için *Straif*, karadiken ve bunun gibi.

Şifre alfabelerinden birinde, *Luis*, üvez olarak değil karaağaç olarak verilir, çünkü Irlanda dilinde karaağaç kelimesinin karşılığı *lemh*, L harfi ile başlar; *Tinne* mürver ağacı olarak verilmiştir, çünkü mürverin Irlanda dilinde karşılığı *trom*, T harfi ile başlar; benzer şekilde, *Quert* de, çobanpüskülü, *quulend* olarak verilmiştir. Bu hile *Ngetal*, çok sık olarak katırtırnağı olarak okunan *kamış* içinde geçerli olabilir ve Irlanda dilinde *n'gilcach* olan bu kelimenin değiştirilmesi için pratik şiirsel nedenler de sözkonusudur. *Ballymote Kitabı* katırtırnağına şiirsel anlamda 'Doktorların Dayanıklılığı' adını vermiştir ve tahminen bunun nedeni acı dalları, idrar söktürücü özelliği, 'aşırı doygunluğa çare oluşu ve bundan çıkan tüm rahatsızlıkları tedavi edebilme' özelliğidir. (Katırtırnağı çiçeklerinin kaynatılıp içilmesi, VIII. Henry'nin en sevdiği ilaçtır.) Kasım ayına uygun olan ağaç, bir ilaç ağacıdır yıl ölüp, soğuk rüzgârlar, iyi insanları yeme ve içmeden başka yapacak hiçbir şeyleri olmadan evlerinde tuttuğunda.

On Yedinci Bölüm

SAĞLAM ELLİ ASLAN

Eski Britanya'da bir çeşit Diyonisus ya da Göksel Hercules olan Llew Llaw Gyffes'a ('Sağlam Elli Aslan') tapınılıyordu ve bu tanrı genel anlamda adını Laon, Leyden, Lyons ve Carlisle (Caer Lugubalion) şehirlerine veren Goidelik Güneş-tanrısı Lugh ile tanımlanır. 'Lugh' adı, Latince ışık anlamına gelen *lux* ya da koruluk anlamına gelen *lucus* kelimesiyle bağlantılı olabileceği gibi, Sümerce 'oğul' anlamına gelen *lug* kelimesiyle bile ilişkili olabilir. 'Llew', *leo (aslan)* ile bağlantılı farklı bir kelimedir ve Lugh'un bir ünvanıdır. Irlanda'da, İrlanda'nın en eski işgalcileri Afrikalıları yenen 'Uzun Elli Lugh', diye anılırdı. Ucundan ateş çıkan, savaşta kükreyen kana susamış büyülü bir mızrağı vardı ve savaşta ilk at kullanandı. Moytura Savaşı'nda Batı'dan yaklaştığı zaman Tanrıların tek gözlü Kralı Breas (Boreas) Balor, daha sonra Lugh'un büyük babası olarak tanımlanan tanrı şöyle bağırır: 'Merak ediyorum, ya Güneş bugün Doğu'dan değil de, Batı'dan doğduysa.' Ve Druidleri cevap verir: 'Çünkü artık Güneş yok! O, Uzun Elli Lugh'un parlayan yüzü' – kimse gözleri kamaşmadan ona bakamaz. Soyuna dair diğer bir açıklamada, H. d'Arbois de Joubainville'in büyük çalışması *Irlanda'nın Mitolojik Döngüsü*'nde onu, Balor'un kızı Ethne ile bir Cian'ın değil, Balor'un üç erkek torunu Brian, Iuchar, Iuchurba'dan olma ve Clothru'dan (anlaşıldığı kadarıyla Üçlü Tanrıça Eire, Fodhla ve Banbha'nın tek bir formu olan) doğmuş olarak verir. Boyunları ve karınlarında vücutlarını işaretleyen kırmızı yuvarlak sırası her birinin baba olduğunu anlatır. Ağustos'un ilk Pazarı'ndaki ölümü *–Lugh nasadh,* Lugh'u Anma diye adlandırılır, ancak daha sonra 'Lugh Ayini' (Lugh Mass) ya da 'Lammas' diye değiştirilmiş ve yakın zamana kadar

İrlanda'da İyi Cuma yas törenine benzer şekilde ölü akrabaların onuruna yapılan bir ziyafet olarak kutlanırdı ve geçit törenine her zaman diare biçimli bir çelenk taşıyan bir genç liderlik ederdi. Lammas aynı zamanda Ortaçağda İngiltere'nin çeşitli yerlerinde kutlanan bir yas tutma ziyafetiydi; bu da William Rufus'un cesedinin New Forest'tan gömülmek için getirildiği zaman olduğu gibi ortaya çıkan olağanüstü popülerlikteki törenlerin açıklamasıdır. Köylüler, hasat arabasında getirilen kızıl saçlı krallarının cesedinin yanında mitik Lugh'a ağlıyorlardı. Bugünlerde kutlanan tek Lammas, Lancashire Ölü Başında Bekleme Haftası'ndadır ve Blackpool'un tatil aktiviteleri arasında asıl kederli anlamı unutulmuştur.

İrlanda'nın ünlü Tailltean Oyunları, araba yarışları ve kılıç oyunlarıyla orjinal olarak Etrüsk cenaze oyunlarıdır ve Lamms'ta yapılır. Bu oyunların Lugh'un bakıcı annesi Tailte onuruna yapıldığı gleneksel İrlanda inanışı geç döneme ait ve yanıltıcıdır. Erken ortaçağ zamanında çok sık düzenlenen bu oyunlardaki araba yarışları dokuz buçuk km uzunluğundaki yollarda yapılırdı ve işaret ettiği anlam, Lugh ve kaprisli gelini onuruna yapılan Tailtean (ya da Teltown) evlilikleriydi. Bunlar deneme evlilikleriydi ve 'bir gün ve bir yıl', yani 365 gün sürer, sadece kutlandıkları yerde yapılacak olan bir boşanma töreni ile sona erebilirdi. Erkek ve kadın Black Rath'ın merkezinde sırt sırta durur ve biri kuzeye, diğeri güneye doğru yürürdü. Lugh, ünlü Ulster kahraman Cuchulain'in vücuda gelmiş haliydi: Cuchulain'in annesi Dechtire'ın ağzından içeri bir mayıs sineği olarak uçar. Cuchulain öyle bir güneş-tanrısıdır ki, soğuk suya girdiğinde su kaynar ve ses çıkarır. Lugh'un mızrağı öyküsü de, karakterin İrlanda'nın Bronz Çağı işgalcilerinden olduğunu önermektedir, çünkü sonraki döneme ait olanlar kılıç taşırlardı. Batı'nın Kralı Geryon, 'Biri içinde üç vücudu olan', Herkül'ün iki başlı köpeğin koruduğu kırmızı hayvanlarını yağmala-

dığı ve Erytheia'da öldürdüğü kral.

Mitograflara göre, Herkül Yunanistan'dan, Girit'ten gelen gemilerle Kuzey Afrika, Cebelitarık Tartessus ve Galya (Keltlerin babası olduğu) üstünden Batı'ya yelken açmıştır. Bu Miletlilerın takip ettiği yolun aynısıdır ve Herkül'ün On İşi öyküleri Yeni Taş Devri işgalcilerinin – Partholan ve Nemed'in halklarının- İspanya'dan gelen Bronz Çağı insanları tarafından maglup edildiği diğer bir hikâye gibi görünmektedir. Ancak belki de Erytheia aslında parlak kırmızı toprağı ve kırmızı büyük başlı hayvanlarıyla ünlü, Bronz Çağı insanlarının Yeni Taş Devri insanlarından aldıkları Devonshire'dır. Bu İşi esnasında Herkül, Güneş'ten altın kupayı ödünç alır ve lotus-doğumlu olur. Geryon Vedik tanrı Agni'nin, üç doğumu ve üç vücudu olan en erken Hint üçlemesinin Batı versiyonu gibi görünmektedir. Sudan doğmuş olan Agni, her yıl 'boynuzlarını keskinleştiren' bir boğa olmak için büyüyen bir buzağıdır. İki sopadan doğmuş olduğundan (ateşin yakıldığı iki sopa), ateşten diliyle doymayan; en yüksek cennette doğduğundan, ölümlüler arasında her şeyi bilen bir ölümsüzdür. Bu nedenle Herkül Geryon'u öldürüp hayvanlarını aldığında, aslında kendi kimliklerinden biri üstünde zafer kazanmıştır.

Galler'in bazı bölgelerinde Lammas hâlâ bir fuar olarak devam etmektedir. Sir John Rhys, Carmarthenshire'da 1850'lerin Fan Fach ve Güney Barrule tepelerinde, Ağustos'un ilk pazarında Llew Llaw için toplanan yas tutanların bahanesi de 'Jephtah'ın kızı için ağlamaya dağa gidişleridir'. Garip bir şekilde bu bahane, Babil'den Kaçış sonrası Yahudi kızların Tesniye reformları sonrası Llew Llaw'ın Filistinli karşılığı Tammuz için yas tutma törenleri için kullandıkları bahanenin aynısıdır, ancak Gal Uyanışı döneminde pagan olduğu için terk edilmiştir.

Mathonwy'n Oglu Math'ın Romansı'nın ikinci bölümünü oluşturan -Lady Charlotte Guest tarafından çevrilmiş olan- Llew Llaw'ın

hikâyesidir. Cuchulain'in gibi yüksek tarzda bir dörtleme olmamasına ve Tanrı Woden'in (Gwydion) aslen kendisine ait olmayan bir yere girişi ile yanlışlanan bir bölümüne rağmen, tek bir şiirsel Temanın en iyi özetlerinden biridir.

Romansın ilk bölümü, Gwydion'un Kuzey Galler'in Kralı Mathonwy'nin oğlu Math adına Pembrokeshire Annwm'ın Kralı Pryderi'nin kutsal domuzlarını çalmasıyla ilgilidir. Math, erdem ayaklarında var olan en eski tip kutsal bir Kral olarak betimlenmiştir. Krallığının saldırıya uğradığı ve savaşa gitmekle zorunlu olduğu zamanlar dışında, Math geleneksel olarak ayaklarını bir rahibenin kucağında tutmak zorundaydı. Kraliyet ayak-tutucusunun makamı daha sonra kadınlardan alınarak erkeklere verilmiş ve Gal prens saraylarında da erken ortaçağa kadar devam etmiştir. Math'ın krallığı anaerkildi ve onun varisleri kız kardeşlerinin, baldızlarının kocalarının kızlarının oğullarıdır. Bunlardan biri Gilvaethwy, tahtı ele geçirmek için hükmeden kraliçeyi, Math'ın ayak-tutucusunu onun yokluğunda baştan çıkarmaya kalkar. Math onun tüm büyülü kaynaklarına karşı çıkar, onu yener ve onun yeğeni Arianrhod'la evlenmeye karar verir. Topuğun kutsal kralların zayıf olan yeri olduğu için ayağın tutuluşu şüphesiz koryucu özellikteydi; Akhilleus'un topuğu Paris'in okuyla vurulmuş; Talus'un topuğu Medea'nın iğnesiyle sokulmuş; Diarmuid'in topuğu Ben Gulban Domuzunun kılıyla vurulmuş; Harpocrates'in topuğu akrebin iğnesiyle sokulmuş; Balder'in (mitin Danca versiyonudur) topuğu Loki'nin ilham verdiği tanrı Holder'in fırlattığı ökçeotuyla vurulmuş; Ra'nın topuğunu İsis'in yolladığı yılanla sokulmuş; Mopsus'un topuğu Libya'nın karayılanı Lapith tarafından sokulmuş; *Mahabharata*'da Krishna'nın topuğu erkek kardeşi Avcı Jara tarafından vurulmuştur. Talus, mitin Apollondorus'un versyonunda Akhilleus'la yakından bağlantılıdır ve ölümünün nedeni Herkül'ün varisi Poeas'ın

attığı bir okla ayağından vuruluşudur.

Yakın zamanda çeşitli kaynaklarda İngiliz engereğinden sekiz kat daha zehirli olduğu söylenen Pirene engereğine basmak gibi bir şansızlık yaşadığım için bu mitin savını daha da ileri götürerek, kutsal kralın ölümüne gittiği 'Gümüş Ada', 'Beyaz Ada' ya da 'Dönen Ada' topuğundan bir yılan ya da akrep tarafından sokulduğu ya da tahminen zehirli bir okla vurulduğu zaman gözünün önünde kehanet olarak belirmektedir. İlk acıdan ve kusmadan sonra, görme yetimi kaybetmeye başladım. Görüş alanımın merkezinde küçük gümüş bir nokta belirdi, bu nokta yavaşça büyüyerek keskin bir biçimde tanımlanmış burçlarıyla, sahilleri git gide genişleyerek sanki ona doğru denizden yaklaşıyormuşum gibi bir adaya dönüştü. Eve yürümeye başladığım zaman nereye gittiğimi göremiyordum ve ada yavaşça saat yönünde dönmeye başladı. Eğer zehir daha kuvveti olsaydı ya da ben de bu krallar gibi yaklaşan ölümüm konusunda saplantılı olsaydım gözümün önündeki bu adanın dört kanonik dönüşünü yaparken görür müydüm bilmiyorum çünkü, bana daha anti-toksin verilmeden çok önce bu ilüzyon kayboldu. O gün omzumda taşıdığım en genç oğlum gibi, kış gündönümünde doğmadığımı için kendimi şanslı saydım. Ayağım birkaç boyunca o kadar şiş kaldı ki, her yere zıplayarak gitmek zorunda kaldım. Sonunda Katalan bir doktor yabani zeytin yapraklarıyla sıcak kompres yapmamı tavsiye etti ve şişlik üç günde indi. Bu geleneksel ilaç, pratik olduğu kadar mitolojik anlam da taşıyordu; çünkü yabani zeytin Herkül'ün sopasının ağacıdır ve dolayısıyla da kalan zehri atmak için en başlıca ilaçtır.

Ama aslında ben, İmparator Cladius'un Suetonis'ta yer alan özel fermanını hatırlamış olmalıydım; 'engerek ısırığına porsukağacı suyundan daha iyi gelen bir şey yoktur'. Bu doğru olan hemeopatik tedaviydi; yabani zeytin allopatikti. Daha sonra *Yılanlar* (1658) adlı ça-

lışmasında Topsell'in Cezayir menekşesinn suyunu ilaç olarak tavsiye ettiğini buldum ve bu da diğer bir hemopatik ilaçtır; çünkü Cezayir-menekşesi 'ölüm çiçeği'dir.

Llew Llaw Gyffes Romansı

...Mathonwy'nin Oğlu Math şöyle dedi: 'Öğüdünü ver bana, hangi bakireyi aramalıyım.' 'Lord' dedi Gwydion, Don'un oğlu. 'Sana bu öğüdü vermek kolay; yeğenin Don'un kızı Arianrod'u ara, kız kardeşinin kızını.'

Ve onu getirdiler, bakire içeri girdi. 'Hey genç kız' dedi, 'Sen o bakire misin?'. 'Ben olduğumdan başkasını bilmiyorum Lordum.' Büyülü asasını büktü ve 'Bunun üstüne bas' dedi, 'O zaman senin o bakire olup olmadığını bileceğim'. Kız büyülü asanın üstüne bastı ve ansızın oarada güzel, tombul, sarı saçlı bir oğlan çocuğu belirdi. Kız hüngür hüngür ağlayan çocuğa, kapıya doğru gitti. Ve orada küçük bir form belirdi, ama daha kimse ne olduğunu anlayamadan Gwydion onu aldı ve etrafına kadifeden bir atkı sarıp sakladı. Sakladığı yer yatağının ayakucundaki bir sandığın dibiydi.

'Gerçekte', dedi Mathonwy'nin Oğlu Math, güzel sarı saçlı çocuk için. 'Bu çocuğun vaftiz edilmesini sağlayacağım ve ona Dylan adını vereceğim.'

Böylece çocuğu vaftiz ettiler ve çocuk vaftiz edilirken denize atıldı. Denize daldığı anda, doğası belirdi ve denizdeki en iyi balıktan daha iyi yüzmeye başladı. Ve işte bu nedenle ona Dylan adı verildi, Dalga'nın oğlu. Onun altında hiçbir dalga kırılmaz. Ve onu öldüren vuruş, amcası Govannion'dan geldi. Üçüncü ölümcül vuruş dendi buna.

Bir sabah Gwydion yatağında uyanık yatarken, ayakucundaki sandıktan gelen hafif bir ses duydu. Hızla kalkıp sandığı açtı ve açtığında

kendini saran kadife atkıdan kurtarmış kollarını ileri uzatan küçük bir oğlan çocuğu gördü. Ve çocuğu kollarına alarak ona bakacak bir kadının bulunduğunu bildiği bir yere taşıdı. Ve çocuğa bakması için kadınla anlaştı. Ve çocuk o yıl bakım gördü.

Ve o yılın sonunda sanki iki yaşına erişmiş gibi büyümüştü. Ve ikinci yıl büyük bir çocuk oldu, Saray'a tek başına gidebilecek hale geldi. O zaman Saray'a geldi ve Gwydion onu fark etti. Çocuk onu tanıdı ve onu herkesin üstünde sevdi. Sonra çocuk dört yaşına kadar Saray'da büyütüldü ve o zaman sekiz yaşına gelmiş bir çocuk kadar büyüktü.

Ve bir gün Gwydion yürürken çocuk onu takip etti ve Gwydion, çocuk yanında iken Arianrod Kalesi'ne gitti. Saray'a geldiğinde Arianrod onu karşılamak için ayağa kalktı ve ona selam verdi. 'Cennet seni zengin etsin' dedi Gwydion ona. 'Seni buraya takip eden çocuk kim?' diye sordu kadın. 'O çocuk senin oğlun' diye cevap verdi. 'Yazık,' dedi kadın, 'Bu anlaya geldiğin şey beni utandırmalı, ne sebepten namussuzluğumu ortaya çıkarıp bu kadar uzun bir zaman elinde tuttun?' 'Buraya getirdiğim bunun gibi bir çocuktan daha büyük bir namussuzluğun yoksa, utancın çok küçük olacak.' 'Çocuğun adı ne?' diye sordu kadın. 'Gerçekte' diye cevap verdi Gwydion, 'daha bir adı yok'. 'O zaman,' dedi kadın, 'Şu kaderi veriyorum ona ki, benden almadığı sürece hiçbir ismi olmayacak.' 'Cennet beni şahit görsün' cevabını verdi o da, 'sen kötücül bir kadınsın. Ama sana ne kadar rahatsız edici gelse de, çocuğun bir ismi olacak ve senin rahatsız kılan şeye gelince, o artık bakire olarak anılmayacak olman.' Oradan öfkeyle ayrıldı ve Caer Dathyl'e geri döndü, o gece orada zaman geçirerek oyalandı.

Ve ertesi gün kalktıktan sonra çocuğu da yanına alarak orası ile Aber Menei arasındaki deniz kenarına yürüyüşe gitti. Orada ayak otu ve yosun gördü ve onları bir kayığa çevirdi. Gwydion çocukla birlikte

o kayıkla Arianrod Kalesi'nin limanına gitti. Orada kaleden fark edilene kadar ayakkabılar yaparak onları dikmeye başladı. Önce kendini sakladı, çocuğun ve kendi görünüşünü değiştirdi ki kim oldukları bilinmesin. 'Şuradaki kayıktaki adamlar kim?' diye sordu Arianrod. 'Onlar ayakkabıcılar' cevabını verdiler. 'Gidip bakın ne tür derileri var, ne tür iş yapabiliyorlar' dedi kadın.

Adamlar onlara vardılar ve onlar Corovan derisi boyayıp, varaklama yapıyorlardı. Haberciler de soruları sordular. 'Pek âlâ' dedi Arianrod. 'Ayağımın ölçüsünü alın ve ayakkabıcılara benim için ayakkabı yapmalarını söyleyin.' Böylece Gwydion da ayakkabıları yaptı, ancak alınan ölçülere uymadı ve büyük yaptığı ayakkabılar yolladı. Ayakkabılar kaleye getirilip, büyük oldukları anlaşıldı. 'bunlar çok büyük' dedi Arianrod, 'Ama ederini alacak. Ona söyleyin bundan çok daha küçüklerini de yapsın.' O zaman Gwydion onun ayağından çok daha küçük olan ayakkabılar yaptı ve kaleye yolladı. 'Ona söyleyin bunlar ayağıma olmadı' dedi kadın. Haberciler bunu söylediğinde, 'Gerçekte' dedi Gwydion, 'ayağını görmeden ona başka ayakkabı yapmayacağım.' Kendisine bu söylendiğinde 'Doğrusu' dedi, 'ona gideceğim'.

Sonra aşağı inip kayığa gitti ve oraya geldiğinde o ayakkabıları yaparken çocuk dikiyordu. 'Ah, hanım efendi' dedi, 'iyi günler size'. 'Cennet zengin etsin seni' diye cevapladı kadın selamı. 'Bir türlü verilen ölçüye göre ayakkabı yapamıyor olmana çok şaşırdım.' 'Yapamıyordum, ama şimdi yapabileceğim' dedi Gwydion.

Bunun üstüne kayığın üstünde bir çalıkuşu belirdi ve çocuk ona nişan alarak kuşu bacağından kas ile sinir arasından vurdu. O zaman kadın gülümsedi. 'Gerçekte' dedi, 'aslan sağlam bir elle nişan almadı mı?' 'Cennet seni ödüllendirmesin, ama sonunda artık bir ismi var. Ve bu yeterince iyi bir isim. Bundan böyle Llew Llaw Gyffes diye anılsın.

Daha sonra iş, her şey, yosun ve ayak otu denizde kayboldu ve

daha fazla sürdürmedi bunu adam. Bu nedenle de o, üçüncü altın ayakkabıcısı diye anılır. 'Doğrusunu istersen' dedi kadın 'bana yaptığın bu kötülük yüzünden daha fazla gelişmeyeceksin.' 'Ben sana kötülük yapmadım' dedi adam ve çocuğu asıl haline çevirdi. 'Pekâlâ' dedi kadın. 'Bu çocuğa bir kader vereceğim ve ben verip giydirmediğim sürece asla silah sahibi olmayacak.' 'Cennet adına' dedi adam, 'senin kötülüğün ne olursa olsun, çocuğun silahları olacak.'

Sonra Dinas Dinllev'e doğru gitti ve orada at sürecek yaşa gelene, önemli özellikler, itibar ve endam kazanana dek Llew Llaw Gyffes'i orada büyüttü. Gwydion çocuğun silah ve ata sahip olma isteğini yitirdiğini gördü ve ona 'Ah çocuk' dedi, 'yarın seninle bir iş yapmaya gideceğiz. Şimdi olduğundan daha neşeli gel.' 'Tamam öyle geleceğim' dedi çocuk.

Ertesi sabah şafakta kalktılar. Bryn Aryen'e doğru deniz kenarından uzun bir yol aldılar ve Cevn Clydno'nun tepesinde ata bindiler ve Arianrod Kalesi'ne doğru gittiler. Sonra şekil değiştirerek kapıdan iki genç kılığında geçtiler, ama Gwydion'un duruşu diğerinden daha ağırbaşlı ve vakurdu. 'Hamal' dedi adam, 'sen git ve burada Glamorgan'dan gelen bardlar olduğunu söyle.' Ve hamal içeri girdi. ' Cennetin başı üstüne, izin verin gelsinler' dedi Arianrod.

Büyük bir neşeyle karşılandılar. Salon hazırlandı ve yemeğe gittiler. Yemek bittikten sonra Arianrod Gwydion'la hikâyelerden ve masallardan konuştular. Gwydion muhteşem bir hikâye anlatıcısıydı ve ziyafet sona erdiğinde onlar için bir oda hazırlandı ve onlar da dinlenmeye çekildiler.

Alacakaranlığın erken saatlerinde Gwydion kalktı, gücünü ve büyüsünü çağırdı. Ve şafak söktüğü zaman yer gümbürdedi, trompetler ve bağırışlar yükseldi. Gün olduğu zaman, odanın kapısının vurulduğunu duydular ve Arianrod kapının açılmasını istedi. Genç çocuk

kalkıp kapıyı açtı ve Arianrod yanında bir bakireyle içeri girdi. 'Ah, iyi adamlar' dedi, 'çok kötü ve ciddi bir durumdayız.' 'Evet' dedi Gwydion, 'trompetler ve bağrışlar duyduk; bunların anlamı ne?' 'Gerçekte' dedi kadın, 'yan yana sıralanmış gemiler yüzünden okyanusun rengini göremiyoruz ve karaya doğru tüm hızla yaklaşıyorlar, ne yapabiliriz ki?' 'Hanımefendi' dedi Gwydion, kaleyi kapatıp elimizden gelen iyi şekilde savunmaktan başka çaremiz yok.' 'Doğru' dedi kadın, 'Cennet sizi ödüllendirsin. Ve savunun bu kaleyi, işte size bir sürü silah.'

Sonra silahları getirmeye gitti ve yanında iki kızla döndüğünde, kızlar her iki adam için birer zırh taşıyorlardı. 'Hanımefendi' dedi Gwydion, 'siz genç çocuğu giydirip hazırlayın ben de kızların yardımıyla giyineyim zırhımı. İşte yaklaşan askerlerin sesini duyuyorum.' 'Seve seve yardım ederim' dedi kadın ve neşeyle tepeden tırnağa giydirerek zırhını hazırladı genç çocuğu. 'Genci hazırlamayı bitirdiniz mi?' diye sordu adam. 'Bitirdim' diye cevap verdi kadın. 'Ben de hazırım' dedi Gwydion, 'şimdi artık silahlarımızı ve zırhlarımızı çıkarabiliriz, çünkü onlara ihtiyacımız yok' diye devametti. 'Ne sebepten?' diye sordu kadın, 'işte etrafımız orduyla sarılı.' 'Oh' diye ağladı kadın, 'öyleyse neden koptu bu kıyamet?' 'Tüm bunlar kehanetini kırmak ve senin oğluna silah ve zırh sağlayabilmek içindi. Artık onunda silahları var, senin yardımınla olmasa da.' 'Cennet adına' dedi Arianrod, 'sen kötücül bir adamsın. Birçok genç canını kaybedebilirdi, Cantrev'de bugün senin neden olduğun bu kıyamette. Şimdi bu çocuğa yeni bir kader vereceğim' dedi, 'asla bu dünyada yaşayan ırklardan bir karısı olmayacak.' 'Gerçekte' dedi Gwydion, 'sen hep kötü bir kadındın ve kimse sana yardım etmemeli. Fakat buna rağmen onun da bir karısı olacak.'

Bunun üzerine adamla genç çocuk Mathonwy'nin Oğlu Math'a gittiler ve Arianrod'u acı acı şikâyet ettiler. Gwydion ona çocuğu nasıl silah sahibi yaptığını da gösterdi. 'O zaman' dedi Math, 'Sen ve ben

arayacağız, ilüzyon ve büyüyle çiçeklerden ona bir eş yapacağız. Artık yetişkin bir erkeğin endamına erişmiş, görülmüş en yakışıklı genç olmuş.' Böylece meşe, katırnağı ve erkeçsakalı tomurcuklarını alarak bunlardan, hiçbir adamın daha önce görmediği kadar güzel ve zarif bir kız yaptılar, onu vaftiz ettiler ve adını Blodeuwedd koydular.

Blodeuwedd gencin gelini olduktan sonra ziyafet düzenlenir ve Gwydion şöyle der, 'Malı mülkü olmadan kendini devam ettirmesi zordur bir adamın.' 'Doğrudur' diye katılır Math, 'Ben genç adama en iyi Cantrev'i vereceğim.' 'Lordum' der Gwydion ve sorar, 'hangi Cantrev'dir bu?' 'Dinodig Cantrevi' die cevap verir Math, 'bugün artık Eivionydd ve Ardudwy diye anılır. Ve ikâmet ettiği Cantrev, ona ait Mur-y-Castell adında Ardudwy sınırları içinde bir yerdi. Orada büyüdü ve hüküm sürdü, ve o da yönetimi de çok sevildi.

Bir gün Caer Dathyl'e doğru Mathonwy'nin Oğlu Math'i ziyarete gitti. Ve onun Caer Dathyl için yola çıktığı gün, Blodeuwedd saraya geldi. Ve bir boru sesi duydu. Ve boru sesinden sonra, ardında köpekler ve avcılar olan yorgun bir erkek geyiğin geçişini gördü. Ve avcılarla köpeklerin ardından yürüyen kalabalık bir insan gurubu gördü ve 'Bir çocuk yollayın ve sorun kimlermiş' dedi. Böylece biri gidip kim olduklarını sordu. 'Gronw Pebyr'dir bu, Penllyin'in Lordu' dediler ve çocukta Blodeuwedd'e anlattı.

Gronw Pebyr erkek geyiği takip etti ve Cynvael Nehri'nde onu yakalayıp öldürdü. Geyiğin derisini yüzüp, köpekleriyle konakladığından gece yaklaştığında hâlâ oradaydı. Gün sona erip, gece düştüğünde Saray'ın kapısına geldi. 'Gerçekte' dedi Blodeuwedd, 'eğer onu bu saatte içeri davet etmez ve başka yere gitmeye zorlarsak, Şef bizim hakkımızda kötü şeyler söyleyecek.' 'Evet, doğrudur hanımefendi' dedi herkes, 'en uygunu onu içeri davet etmektir.'

Sonra haberciler onunla buluşmaya ve davet etmeye gittiler. O da

daveti sevinçle kabul etti ve Saray'a geldi. Blodeuwedd onunla tanışmak ve hoş geldin demek için yanına gitti ve selamladı. O da 'Hanımefendi' dedi, 'Cennet nezaketinize karşılık versin.'

Adamlar zırh ve silahlarını çıkardılar ve oturdular. Blodeuwedd ona baktı ve o anda onun aşkıyla doldu. O da ona baktığında aynı duygularla doldu ve bunu sevdiğini kızdan saklayamayarak itiraf etti. O anda kız çok mutlu oldu. Tüm gece birbirlerine duydukları aşk ve sevgiden bahsettiler, tek bir gecede zaten başka şeye yer yoktu. Ve o geceyi beraber geçirdiler.

Ertesi gün adam ayrılmak için hazırlandı. Ancak kadın 'Dua ederim ki, benden bugün ayrılmazsın' dedi. Adam o gecede kaldı ve gece boyunca nasıl hiç ayrılmadan kalabileceklerini düşündüler. 'Yapılacak tek şey' dedi adam, 'senin Llew Llaw Gyffes'ten ne şekilde öleceğini öğrenmeye çalışman. Bunu da onun için endişeleniyor görünüşü altında yapmalısın.'

Bir sonraki gün Gronw gitmeye hazırlandı. 'Gerçekte' dedi kadın, 'sana bugün benden ayrılma diyeceğim.' 'Ben de o zaman gitmeyeceğim dedi adam, 'ama sarayın sahibi olan şefin evine dönme tehlikesi var bunu sana söylemeliyim.' 'Yarın' dedi kadın, 'kesinlikle gitmene izin vereceğim.'

Ertesi gün adam gitmeye hazırlandı, ama kadın bunu engelledi. 'Düşünceli ol' dedi adam kadına, 'sana dediğimi hatırla ve onunla aşk cilvesi kılığında konuş ve ölümünü nasıl bulabileceğini öğren.'

O gece Llew Llaw Gyffes evine döndü. O günü söyleşerek, aşk şiirleri ve ziyafetle geçirdiler kadınla ikisi. Gece dinlenmeye çekildiklerinde adam Blodeuwedd'le önce bir kere sonra bir kere daha konuşmak istedi, ama tüm bu çabaların ardından ondan tek bir cevap alamadı. 'Rahatsızlığın nedir?' diye sordu adam, 'iyi misin?' 'Düşünüyordum' diye cevap verdi kadın, 'hiç beni düşünmüyorsun, benden önce öle-

cek olursan çok üzülürüm.' 'Cennet benim için olan endişeni ödüllendirsin' dedi adam, 'ama Cennet beni alana dek, kolayca ölmeyeceğim.' 'Cennet aşkına ve benim, göster bana nasıl mümkün olabilir ölümün. Benim hafızam seninkinden daha iyi bir rehber.' 'Seve seve anlatırım sana' dedi adam. 'Ben kolayca öldürülemem, tek bir yara hariç. Bana bu mızrak bu yılın içinde vurulmalı. Ve bunun içinde Pazar günleri kurban verilmesi dışında hiçbir şey yapılmamalı.' 'Bu kesin mi?' diye sordu kadın. 'Evet, doğrudur' diye cevap verdi adam. 'Ve ben ne bir evin içinde ne de dışında; ne at sırtında ne de yerde öldürülemem.' 'Gerçekte' dedi kadın, 'sen nasıl öldürülebilirsin?' 'Sana anlatacağım' dedi adam. 'Bir nehrin yanında bana bir banyo hazırlayıp, kazanın üstüne bir çatı koyup, bunu samanla iyice sımsıkı örtüp, erkek bir geyiği kazanın yanına getir. Sonra eğer bir ayağımı geyiğin sırtına, diğerini kazanın kenarına koyarsam, o zaman kim bana vurursa ölürüm.' 'Tamam' dedi kadın, 'Cennete şükürler olsun bu kaçınılması kolay bir durum.'

Bunu konuşmadan hemen sonra Gronw Pebyr'e haber yolladı. Gronw mızrağı yapmak için deliler gibi çalıştı ve on iki ay sonra o gün mızrak hazırdı. Ve o da gün kadına haber verdi.

'Lord' dedi Blodeuwedd Llew'e, 'Düşünüp duruyorum bana daha önce anlattıklarını, nasıl mümkün olabilir diye. Göster bana eğer sana o banyoyu hazırlarsam, nasıl bir ayağın kazanın kenarında, diğeri erkek geyiğin sırtında durabilirsin?' 'Göstereceğim' dedi adam.

Sonra kadın Gronw'a haber yolladı ve ona şimdi Bryn Kyvergyr diye anılan yerin tepesinde, Cynvael nehrinin kenarında pusuya yatmasını söyledi. Ayrıca Cantrev'deki tüm keçileri toplatıp nehrin öteki tarafına, Bryn Kyvergyr'in karşı tarafına getirtti.

Ve ertesi gün şöyle dedi, 'Lord, banyonun ve çatısını hazırlattım ve işte hazırlar.' 'Tamam' dedi Llew, 'seve seve gidip bakacağız onlara.'

Sonraki gün gelip banyoya baktılar. 'Banyoya giricek misiniz, lordum?' dedi kadın. 'Seve seve' diyé cevap verdi adam ve banyoya girerek kendini vaftiz etti. 'Lord' dedi kadın, 'geyik adı verildiğini söylediğiniz hayvanlar değil mi bunlar, işte burada.' 'Evet' dedi adam, 'çünkü biri yakalanmak ve buraya getirilmek içindi.' Ve geyik getirildi. Sonra Llew banyodan çıktı, pantolonunu giydi, bir ayağını banyonun kenarına, diğerini geyiğin sırtına koydu.

O zaman Gronw saklandığı Bryn Kyvergyr adı verilen tepeden çıkıp bir dizi üstüne çöktü ve zehirli oku atarak onu yanından vurdu. Okun alt kısmı dışarı doğru çıktı, ama ucu içeride kaldı. Llew kartal biçiminde yukarı doğru uçtu ve korku dolu bir çığlık attı. Bundan sonra bir daha görünmedi.

O gittikten hemen sonra o gece Gronw ve Blodeuwedd saraya gittiler. Ertesi gün Gronw çıktı ve Ardudwy'i ele geçirdi. Ele geçirdikten sonra da Ardudwy ve Penllyn'de hüküm sürdü.

Sonra bu haberler Mathonwy'nin Oğlu Math'e ulaştı. Math'e üzüntü ve ağrılık çöktü, ama Gwydion'a ondan daha çok. 'Lord' dedi Gwydion, 'Yeğenimden haber alana dek rahata ermeyeceğim.' 'Gerçekte' dedi Math, 'Cennet sana güç versin.' Sonra Gwydion ortaya çıkarak yola koyuldu. Gwynedd ve Powys'in sınırlarına doğru giderken Arvon'a vardı ve vassal Maenawr Penardd'ın evine geldi. Evi ışıklandırdı ve geceyi orada geçirdi. Sonra ev sahibi ile ev halkı, geri kalan herkes ve domuz çobanları geldi. Ev sahibi adam, domuz çobanlarına şöyle dedi, 'Evet gençler, dişi domuz gece geldi mi?' 'Geldi' dedi adam 've şimdi domuzlara geri döndü.' 'Nereye gitti bu domuz?' diye sordu Gwydion. 'Her gün, domuz ahırı açılıp oradan çıktığında sanki yer yarılmış da dibine girmiş gibi kimse onun izine rastlayamıyor.' 'Ben ahırın yanında seninle durmadan kapıyı açmamaya razı gelir misin?' diye sordu Gwydion. 'Seve seve yaparım' dedi adam.

O gece dinlenmeye çekildiler ve domuz çobanı gün ışığını görür görmez Gwydion'u uyandırdı. Ve Gwydion kalkıp giyindi, domuz çobanıyla ahırın yanında beklemeye gitti. Sonra çoban ahırın kapısını açtı. Ve kapı açılır açılmaz domuz ileri doğru atılarak büyük bir hızla koşmaya başladı. Gwydion onu takip etmeye başladı ve domuz nehrin akışının tersine giderek şimdi Nant y Llew adıyla anılan dereye vardı. Sonra orada durup beslenmeye başladı. Gwydion ağacın altına gelip, domuzun neyle beslendiğine baktı ve domuzun kokmuş et ve böcek yediğini gördü. Sonra ağacın tepesine baktı ve orada bir kartal gördü. Kartal kendisini salladığında aşağıya bozulmuş etle böcekler düştü ve domuz hepsini yedi. Gwydion'a kartal Llew'miş gibi göründü ve o da bir Engyln söylemeye başladı:

İki nehir kıyısı arasında büyüyen meşe;
Gökyüzü ve tepe kararda'
Ona söylememeliyim mi yaralarından
Bunun Llew olduğunu?

Kartal ağacın ortasına ulaşana dek aşağıya doğru indi. Ve Gwydion başka bir Englyn söyledi:

Yüksek yerde büyüyen meşe,
Yağmurla ıslanmadı mı? Sırılsıklam olmadı mı?
Dokuz şiddetli fırtınalarla?
Dallarında taşıyor Llew Llaw Gyffes!

Sonra kartal ağacın en alt dalına kadar indi ve o anda Gwydion bu Englyn'i söylemeye başladı:

Sarp yerin altında büyüyen meşe;
Azametli ve muhteşem görünüşüyle!

Sözünü hiç etmeyeyim mi?
Llew'in kucağıma geldiğini.

Kartal Gwydion'un dizine kondu ve Gwydion sihirli asasıyla ona vurunca kendi formuna döndü. Kimse bu kadar acıklı bir sahne görmemişti, çünkü o sadece bir deri bir kemikti.

Sonra Caer Dathyl'e gittiler ve oraya Gwynedd'den iyi doktorlar geldi. Böylece yıl bitmeden epeyce iyileşmişti.

'Lord' dedi Llew Mathonwy'nin Oğlu Math'a, 'zamanı geldi artık beni bu hale sokanı cezalandırmam için.' 'Doğru' dedi Math, 'senin hakkın olanda kendini asla devam ettiremeyecek.' 'Doğrusu' dedi Llew, 'hakkımı ne kadar çabuk geri alırsam o kadar çok sevineceğim.'

Sonra tüm Gwynedd'i çağırdılar ve Ardudwy'e yola çıktılar. Gwydion daha önceden yola çıkıp Mur-y-Castell'e gitti. Ve Blodeuwedd geldiğini duyduğu zaman hizmetkâr kızlarını alarak saklanmak için dağa kaçtı. Cynvael Nehrini geçtiler ve dağda bulunan bir saraya doğru geldiler, ama korkudan hep geriye baktıkları için gölün farkına varmadılar ve içine düştüler. Blodeuwedd dışında herkes boğuldu ve onu da Gwydion kurtardı. Ona dedi ki, 'Seni öldürmeyeceğim, ama daha kötüsünü yapacağım. Llew Llaw Gyffes'a yaptıkların için seni bir kuşa çevireceğim ve bundan sonra diğer kuşların korkusundan asla yüzünü gün ışığında göstermeyeceksin; çünkü gördükleri yerde sana saldırmak onların doğasında olacak. Ve ismini de kaybetmeyeceksin, daima Blodeuwedd olarak kalacaksın.' Artık Blodeuwedd şimdiki zamanın dilinde baykuş anlamına gelir ve bunun nedeni baykuş tüm kuşlardan nefret eder. Şimdi bile baykuşa Blodeuwedd denir.

Sonra Gronw Pebyr, Penllyn'e çekildi ve oradan bir elçi gönderdi. Ve gönderdiği haberci Llew Llaw Gyffes'e yaraları için toprak, beylik arazi, altın ya da gümüş kabul edip etmeyeceğini sordu. O da 'Cen-

net şahidim dir ki, hayır' dedi. 'Bakın ki, bu ondan kabul edeceğim tek şeydir; benimle beni yaraladığı yere gelsin ve ben onun durduğu yerde durarak oku ona atayım. Bu en azından yapacağım tek şeydir.'

Bu Gronw Pebyr'e anlatıldı. 'Gerçekte' dedi o da, 'bunu yapmam gerekli midir? Evim ve inançlı askerlerim, üvey kardeşlerim içinizde benim yerime geçecek olan yok mu?' 'Doğrusu yoktur' diye cevap verdiler. Ve efendileri için acı çekmeyi reddettikleri için halen bugün bile üçüncü sadık olmayan kabile olarak anılırlar. 'Tamam' dedi o da, 'gidip onunla buluşacağım.'

Sonra iki adam Cynvael Nehri'nin kıyısına geldiler. Gronw, Llew Llaw Gyffes'in yerinde durdu, kendisi onu vurduğu zaman durduğu yerde ve Llew'de Gronw'un olduğu yerde. Gronw şöyle dedi Llew'e, 'ben sana bunları bir kadın tarafından baştan çıkarıldığım için yaptım, sana yalvarırım ki, bana vuruşunla arama şu nehir kıyısındaki taş levhayı koy. 'Gerçekte' dedi Llew, 'bunu senin için yapacağım.' 'Ah' dedi o da, 'Cennet seni ödüllendirsin.' Gronw taş levhayı aldı ve kendisi ile vuruşun arasına koydu.

Sonra Llew oku attı ve ok önce taş levhayı sonra da Gronw'un sırtını delip geçti. Ve Gronw Pebyr de işte böyle öldü. O taş levha hâlâ Ardudwy'nde, Cynvael Nehri'nin kıyısındadır ve üstünde de deliği vardır. Bu nedenle de artık Llech Gronw diye anılır.

Böylece Llew Llaw Gyffes ikinic kez ülkeye sahip oldu ve o da ülkeyi ihtişamla yönetti. Ve hikâyeye göre, bundan sonra da Gwynedd'in lordu oldu.

On Sekizinci Bölüm

BOĞA-AYAKLI TANRI

Tek bir şiirsel Tema'ya bağlı şairler, Kutsal Metinleri ile şiir bağlantısını kökten reddetmedikleri sürece, 'kutsal tarih' ve 'profan mit' arasında ikiyüzlülük yapmadan bir ayrım yapmayı göze alamazlar. Aksi takdirde yazık olur ve dini farklılıkların tolere edildiği bu dönemde neden şairlerin böylesine göze batan bir biçimde Eski Ahit'e dair yazarlık, köken, tarihlendirme ve orjinal metin açısından tarihsel olmayan bir veriyi kabul etmeye ihtiyaç duyacaklarını da sanmıyorum; çünkü Tema ile olan yakın bağı çoktan yok olmuştur. Bu bölümde kopmuş birkaç telini onaracağım.

Llew Llaw Gyffes miti orjinal anahatlarını iyi korumuşsa da, tanrılara aslında tanrıçalar tarafından bildiğimiz tüm büyülü becerileri için prim vermek amacıyla yapılmış aynı tip mitlerle karşılatırıldığında dikkatle değiştirilmiştir. Örneğin, İlahi Çocuk Llew Llaw Gyffes bir bakireden doğmuş, ama büyücü Math'tan olmuştur ve Arianrhod yanlızca bir çocuğu olduğundan habersiz değil, aynı zamanda da haklı olarak evlenmemiş bir anne olarak suçlandığı için kızgındır. Llew hikâyesinin Cuchulain versiyonunda ise annesi Dechtire, işin içine büyü karışmadan bir mayıs sineği yutarak hamile kalır. Arianrhod'un Frig karşılığı olan Nana'nın oğlu Attis de, aynı Llew Llaw hikâyesinin sonunu yaşar. Kendi iradesiyle badem ya da bazı mitografların fikrine göre narın büyü ile kullanımıyla hamile kalmıştır. Ve yine Blodeuwedd, Llew'in karısı, Gwydion tarafından meşe, katırtırnağı, erkeçsakalı, diğer bitki ve ağaçların tomurcuklarından yaratılmıştır, oysa eski efsanelerde o Yaşayan Tüm Şeylerin Anası Kibele'dir ve her türlü eril hükümden bağımsızdır.

Blodeuwedd'in parmaklarının 'denizin dokuzuncu dalgasından daha beyaz' şeklinde tanımlanışı Ay ile olan bağlantısını kanıtlar; çünkü dokuz asıl Ay-sayısıdır, dalgaları çeker ve geleneksel olarak dokuzuncu dalga en büyük dalgadır. Dolayısıyla Heimdall, Llew'in karşılığı Norse Cenneti'nin taşıyıcısı ve Loki'nin rakibi 'Dalga'nın Oğlu', Odin'in (Gwydion'un) yaptığı bir büyüyle dokuzuncu dalgadan doğmuştur. İkisinin de fok derisi giyer, Loki ile olan savaşından sonra Blodeuwedd'ın karşılığı, çiçeklerden doğmuş, Samanyolu'nda atı 'Altın Yeleli'yi sürmüş olan İduna Heimdall'a Ölüm'de Yaşam elması verilmiştir ve ayrıca Llew Llaw'da da karşımıza çıkmaktadır. Ancak Norse ozanları mitle oynamışlar, zaferi Heimdall'a atfetmişler ve Loki'ye oynanan oyunu Heimdall'ın karısı İduna tarafından baştan çıkarılışı olarak gizlemişlerdir.

Blodeuwedd, Llew'e ihanet ettiği için onu baykuşa çeviren Gwydion tarafından cezalandırılmıştır. Bu daha da ileri giden ataerkil bir müdahaledir. Blodeuwedd, Gwydion doğmadan binlerce yıl önce baykuş olmuştur: Atina sikkelerindeki Bilgelik Tanrıçası Athene'nın sembolü, Âdem'in ilk karısı Lilith ve ilkel Britanya folklöründe çocukların kanını emen Mavi Cadı Annis gibi. Davydd ap Gwilyn tarafından yazılmış Baykuş Blodeuwedd hakkında bir şiir bulunmaktadır ve bu şiirde şair Aziz David üstüne yemin ederek kendisinin Mona Lordu'nun kızı olduğunu ve Meirchion'un kendisi kadar asil olduğunu söyler. Bu kendisini 'Protues'un Kızı' olarak adlandırmaktır ve bunun nedeni -Meirchion istediği zaman gemisinin şeklini değiştirebilmektedir- belki de kendisini 68 yılında Anglesey'de Paulinus tarafından baskı altına alınan eski, kanlı Druidik dinle tanımlamaktır. Davydd ap Gwilym, Gal şairlerinin en sevileni, kadınların o dönemdeki tavırlarına çok üzülmektedir ve sevdiği bir rahibeyi bağlı olduğu manastırdan çıkarmaya çalışmıştır.

Romans'ta leş yiyen Maenawr Penardd Domuzu, erkek büyücünün asasından bağımsızdır ve o, kılık değiştirmiş Cerridwen, Beyaz Domuz-tanrısıdır. Görülecektir ki, Doğum Tanrıçası Arianrhod; Llew'e silah veren Kabul Edilişin Tanrıçası Arianrhod; aşk tanrıçası Blodeuwedd; Bilgelik Tanrıçası Baykuş Blodeuwedd; Maenawr Penardd Domuzu Cerridwen, bir beşli oluşturmaktadırlar. Bunlar beş mevsimsel görünümü altında aynı tanrıçadır ve Beth-Luis-Nion takviminde karşılıklar olan sesli harfler *Ailm*, *Onn*, *Ura*, *Eadha* ve *Idho*. İki Arianrhod ve diğer iki Blodeuwedd'in birbirlerinden ayrılmamasını nedeni bunların aynı zamanda bir üçlü olarak görüleceğidir: Romans'ın yazarı, hikâyenin öyküselliğini daha anlaşılır bir sekansla verebilmek için üç mevsimlik bir yıl öykü anlatımı biçiminde vermektedir.

Benzer şekilde Llew Llaw adını mevsimlerle değiştirmektedir. Balık Dylan, Yeni Yıl'daki adıdır - ama bazı durumlarda Llew ve Dylan ikizleri olarak geçer; Aslan Llew Llaw, İlkbahar-Yaz adıdır, Sonbahardaki adı alıkonmuş; Kış-oratsı ismi ise Nant y Llew Kartalı'dır. Romans'ta mükemmel bir binici olarak gösterilir; Herkül vahşi at Arion'a ve Bellerophon da Pegasus'a biner. At biniciliği İrlanda efsanesindeki karşılığı Lugh'a atfedilmiştir.

Llew Llaw'ın Blodeuwedd tarafından aldatılışı Gilgamış'ın İştar ve Samson'un da Delilah tarafından aldatılışını hatırlatmaktadır. Samson, uygunsuz bir biçimde Yahudi dinsel mitine dâhil edilmiş ve sonunda Yargıçlar zamanına ait İsrailli bir kahraman olarak yazıya dökülmüş, Filistinli bir Güneş-tanrısıdır. Onun dışarıdan evlilik geleneği olan ve dolayısıyla da anaerkil bir toplumdan geldiğinin kanıtı, Delilah ile olan evliliklerinden sonra onun kabilesiyle kalmasıdır. Samson adı, 'Güneş'in' anlamına gelir ve kabilesi 'Dan', Asur Güneş-tanrısı'nın bir ünvanıdır. Herkül gibi Samson'da elleriyle bir aslanı öldürmüştür ve ona ait olan öldürdüğü aslanın leşine üşüşen arı sürüsü bilmecesi iko-

nografik form anlamında Pelasg Herkülü Aristaeus'un (Actaeon'un babası, geyik-kültünün kralı ve Santôr Cheiron'un oğlu) Pelion Dağı'nda bir dağ aslanını öldürmesi ve aslanın ölümcül yarasının ilk arı sürüsünün çıktığı et olduğu hikâyesidir. Aynı hikâyenin Cuchulain versiyonunda Blodeuwedd Blathnat adını alır ve kocası Kral Curoi'den –Cucuhulain'i kavgada yenen tek adam- ayrılır ve sırrı, ruhunun her yedi yılda bir Slieve Mis'in yanındaki bir pınarda beliren bir somon balığının karnındaki elmanın içinde saklı olduğudur (Amergin'in dolmeninin bulunduğu dağ). Bu elma yanlızca onun kılıcı ile kesilebilir. Aşığı Cuchulain yedi yıl boyunca bekler ve elmayı ele geçirir. Sonra Blathnat bir banyo hazırlar ve uzun saçlarını yatağın direğine bağlar. Sonra kılıcını alarak elmayı iki bölen aşığını verir. Kocası gücünü kaybeder ve bağırır: 'Kadına sır söylenmez, köleye mücevher verilmez!' Cuchulain da onun başını keser. Gwion'un şiirlerinde bu hikâyeye atıf vardır. Aynı hikâyenin Yunan versiyonu Minos zamanından kalmadır: Nisa'nın Kralı Nisus'un –Dorlar tarafından yıkılmış Megara yakınlarındaki eski bir kent- 'mor' renkli kilidi, onu öldürmek ve Girit'in Minos'u ile evlenmek isteyen kızı Syclla tarafından açılmıştır. Yunanlar bu hikâyeye beklenmedik bir ahlaki son vermişlerdir; Minos Syclla'yı yakınını öldürdüğü için kadırgasının kıç tarafından denize atarak boğar. Sonuç olarak, Nisa Krallarının soy ağaçlarından tahtın anaerkil soyu takip ettiği açıktır. Yine *Excidium Troiae*'de, Troya Savaşı'nın çok erken dönem kaynaklardan derlenmiş ortaçağ Latincesindeki bir özetinde ortaya çıkan başka bir versiyonunda ise Akhilleus'un zayıf noktasının topuğu olduğu sırrı karısı Polyxena tarafından ondan kendisinden öğrenilmiştir; çünkü 'âşık olduğunu gösteren bir kadının bir erkekten alamayacağı sır yoktur.' Dolayısıyla farz edilebilir ki, Osiris'in orjinal mitinde İsis, Set'in her yıl gerçekleşen ölümünde istekli bir suç ortağıdır ve bu da orjinal Herkül efsanesinde

Deianeira'nın Achelôus'un her yılki ölümünde istekli bir suç ortağıdır -ya da Santör Nessus'un- ve tüm bu kahramanlar banyo yaparkena öldürülmüştür. Aynı şekilde Minos'un banyo yaparken rahibe Cocalus tarafından Daedalus'un azmettirmesi sonucu ve yine Agamemnon'un banyo yaparken Clytaemnestra tarafından Aegisthus'un azmettirmesi sonucu öldürülmüş olduğu gibi. Ancak Osiris hikâyesinin popüler versiyonunda kahramanın kandırıldığı unsur bir tabuttur, banyo kazanı değil. Mısır'da tanrı Anibus'a kutsal olan çakallar -ölü eti yedikleri için, Ölünün Koruyucularıdırlar- gizemli bir noktörnal davranış biçimine sahiptirler ve cinayet hakkında her şeyi biliyor olmalılar.

ÇAKALLARIN *İSİS'E SESLENİŞİ*

Bunlar Grant Anup'un çocukları
Seninle ulumak için Kraliçe İsis,
Osiris'in felaketi, etrafa saçılmış parçaları üstünde.
Kadın olmaktan daha zor bir kader var mı?
Kadın erkeği yapar ve bozar.
Çakal ülkesinde sır değildir
Eşekkulaklı Set'i kimin kışkırttığı,
Bu kadar aşırıya kanlı ve kimse o,
Yas tutup, endişeden yıpranmalıdır
Yatıştırmak için rahatsız hayaleti.
Ve senin oğlun Horus
Bu katliamın intikamını aldığı zaman,
Elinde septeri ve ayaklarında sandalları
Döneceğiz çölün karşı yakasından
Sadık Çakal-ülkesinden
Eşşeğin etini yemek için açlıkla, beş gece ve gündüz.

Aynı hikâyenin bir Kenan versiyonu ikonotropik bir formda açıkça tarihsel bir değeri olmayan *Judith Kitabı*'nda yer almaktadır ve Makkabiler döneminde düzenlenmiştir. Yahudiler dini anekdotlarını her zaman eski ikonlar ve efsaneler üstüne kurmuş, asla modern anlamda kurgulamamış görünmektedirler. Judith, Manasses, Holofernes ve Achior'un resimsel formlarına dönerek, olayları doğal sırasına göre açıklarsak: Kraliçe kocasını hareketesiz kılmak için onu saçlarından yatağın direğine bağlar ve kılıçla kafasını keser (*XIII, 6-8*); bir hizmetkâr kesilen başı kraliçenin kral olması için seçtiği yeni krala getirir (*XIV, 6*); arpa hasadında ölen eski kral Mısır-Tammuz için yas tutma ve hayaletini rahata erdirme sona erdikten sonra (*VIII, 2-6*), kraliçe kendisini akan su da saflaştırır ve gelin olarak giyinir (*X, 3-4*); bu noktada düğün töreni oluşur (*X, 17-21*); evlilik çok mutlu bir törenle kutlanır (*XII, 15-20*), tören ateşi (*XIII, 13*), dini ziyafet (*XVI, 20*), dallarla yapılan dans (*XV, 12*), çok sayıda hediye (*XV, 2*), kurbanların öldürülüşü (*XV, 5*), gelindamadın törensel sünneti (*XIV, 10*). Kraliçe doğurganlık simgesi olarak zeytinden bir taç giymektedir (*XV, 13*). Eski kralın başı, hastalıklardan koruma tılsımı olarak kentin duvarına konur (*XIV, 11*); Tanrıça üçleme olarak belirir, Cadı, Gelin ve Bakire (*XVI,23*) ve birleşmeyi kutsar.

Tanrıça Frigga'nın Balder için genel yas emretmesi, ölümünde suçlu olduğunun göstergesidir. Aslında o Nanna, Balder'in gelinidir ve rakibi Holder tarafından baştan çıkarılmıştır. Ancak İsis'in Mısırlı rahibeleri gibi, Nors ozanlar da hikâyeyi evliliğin namusu için değiştirmişlerdir. Talus, Bran, Akhilleus, Mopsus ve Cheiron tam olarak ayaklarının ya da topuklarının neresinden ölümcül olarak yaralanmışlardır? Akhileus ve Llew Llaw mitleri ipucunu vermektedir. Thetis çocuk Akhilleus'u ayağından tutup ölümsüzlük kazanına daldırdığı zaman başparmağı ve diğer parmağıyla tuttuğu yerler kazana batmaz

ve dolayısıyla da zayıf noktalar olarak kalır. Bu bölge tahmini olarak Akhilleus tendonu ile bilek kemiği arasındaki nokta, çarmıha gerilen bir insanın ayak kısmını hacın yan tarafına çakılan çivinin sokulduğu yerdir ve Roma ayin geleneğinde bu Kenanlı Kartacalılardan ödünç alınmıştır. Çarmıha gerilen kurban orjinal olarak her yıl kurban edilen kutsal kraldır. Llew Llaw'ın hedefi tam olarak vuruşu annesi Arianrhod tarafından yüceltilmiştir ve Yeni Yıl Kızılgerdanı, diğer adıyla Belin babası Wren'i –diğer adıyla çalıkuşunun kutsal olduğu Bran'i- 'bacağının kası ve kemiği arasındaki yerden' büyülemiştir.

Arianrhod'un oğluna silah vererek zırh giydirmesi genel bir Keltik motiftir. Tacitus, kadınların bu imtiyaza sahip olduklarını Almanlar – burada bahsedilen kendi zamanındaki Almanya, Keltik Almanya'dır ve henüz kare başlı bugün Alman adını verdiğimiz ataerkil toplum tarafından işgal edilmemiştir- üstüne yaptığı çalışmada anlatmaktadır.

Lord of Penllyn olarak beliren Gronw Pebyr –'Gölün Lordu'- aynı zamanda Cerridwen'in kocası, gerçekten Llew'in ikizi ve tanisti olan Tegid Voel'in ünvanıdır. Llew asla ikizi olmadan belirmez; Arianrhod Kalesi'ne olan ziyaret sırasında Gwydion Gronw'un yerini tutmaktadır. Llew'in ayinsel kurbanı edilişinden sonra Gronw yılın ikinci bölümünde hükmeder ve Llew'in kalenin dışında öldürdüğü yorgun geyik ('yedi kavganın geyiği') aslında kendisini simgelemektedir. Sembolik değerlerin devamlı yer-yön değiştirişini takip etmek düzyazıya alışkın okuyucuya zor gelse de, pastoral Herkül'ün kaderini hatırlayan şair için anlam açıktır; Llew, Bryn Kyvergyr'den gelen okun ardından ayrıldıktan sonra Gronw onu keser ve parçalara ayırarak adamlarına dağıtır. İpucu 'köpeklerini yemleme' dizesinde saklıdır. Benzer şekilde hikâyenin erken evrelerinde Math, rakibi Gilvaethwy'i bir geyik gibi avlamıştır. Aynı zamanda anlaşılan o ki, Llew'in ortaçağda ortaya çıkan hali Kızıl Robin Hood'a da bir zamanlar geyik olarak tapınıl-

mıştır. Aksi takdirde Başrahibin Bromley Horn Dansı'nda[1] bulunuşunu açıklamak zor olurdu ve 'geyiğin boynuzu' yosunu bazen Robin Hood'un Şapka kurdelesi olarak adlandırılır. Mayısta, geyik kırmızı yaz paltosunu giyer.

Llew, Arianrhod kalesini otve samandan yapılmış bir kayıkla ziyaret etmiştir. Bu sepet işi kayık, neredeyse her antik Güneş-tanrısının Yeni Yıl deniz seyahatine çıktığı aynı eski hasat sepetidir. Ve bakire prenses ile annesi, kıyıda her zaman onu karşılamak için bekler. Daha önce bahsediliği gibi Delfililer her yıl bir kere yeni doğmuş çocuk olarak Diyonisus'a, 'Hasat Sepeti'ndeki Çocuk', *Liknites*'e taparlardı ve Liknites'in içinde olduğu şey, kürek biçimli, hasır otu ve sepetçi sögüdünden yapılan buğdayı rüzgâra karşı havaya atarak kabuğundan ayırmak için kullanılan bir sepet, beşik, yemlik ya da bir tahıl savurma aletidir.

İlahi Çocuk tapınısı Minos Giriti'nde yerleşiktir ve bu bölge bu tapınının Avrupa'daki en ünlü, en erken evidir. 1903'te Dictean Zeus tapınağında –Knossos yakınındaki Rhea'nın Dictae Mağarası'nda, Pisagor'un kabulü için 'üç tane dokuz kutsal gün geçirdiği' mağarada her yıl doğan Zeus- bulunan ve alçıtaşı tozlu, kılıç danslı Curetelerin ya da hocaların doğum günü ziyafetinde Çocuğu selamladığı orjinal Minos formülünü içeren bir ilahi bulunmuştur. Bu ilahide Çocuk, her yıl Dicte'ye bir domuz üstünde kalabalık bir grup ruh refakatçisi ile gelen, barış ve bolluk için kendisine yalvarılan ve kendilerine yapılan sevinç dolu sıçrayışları ödüllendirilen 'Cronian' olarak yüceltilmiştir.

Gelenek Hyginus'un *Şiirsel Astronomi* adlı çalışmasında korunmuştur, Oğlak takımyıldızı[2] ('Erkek-keçi') Zeus'un üvey kardeşi Ae-

1 Başrahibin Bromley Horn Dansı İngiltere'de bilinen en eski halk dansıdır ve ortaçağa dayanır. (Çev.)

2 Mısır Zodyağı'nda ise balık kuyruğuyla gösterilmiştir. Bu da onu, diğerleri Su-

gipan, Zeus'un boynuzlarını yıldızlara yerleştirdiği Keçi Amalthea'nın Oğlu'dur ve bu da Zeus'un kış-ortasında Güneş'in Oğlak takımyıldızına girdiği zaman doğduğunu gösterir. Bu tarih mitin alternatif bir versiyonu ile doğrulanmaktadır; çünkü bir domuz tarafından emzirilir –anlaşıldığı kadarıyla sırtına binip Dicte'ye sürdüğü domuz- ve ayrıca Mısır'da domuz eti ve sütü sadece kış-ortası festivalinde yenmesine izin verilen bir yiyecektir. Güneş-tanrıları Diyonisus, Apollon ve Mithras da kış gündönümünde doğmuş olmakla ünlüdürler ve Hıristiyan Kilise, 273 yılında İsa'nın Doğumu'nu aynı tarihe koymuştur. Bir yüzyıl sonra Aziz Chrysostom, bunun nedeninin 'dinsizler kendi profan ayinleriyle meşgulken, Hıristiyanların kendi kutsal adetlerini rahatsız edilmeden yerine getirmelerini sağlamak' olduğunu söylemiş, bu tarihi, 'Haklılığın Güneşi' için uygun olduğu gerekçesiyle geçerli görüldüğünü savunmuştur. Tarihle ilgili başka bir doğrulama ise Zeus'un, bizim güvenle *Fearn* ya da Bran'le tanımladığımız; Beth-Luis-Nion'un F ayı, Kronos'un oğlu olduğudur. Eğer Kış gündönümünden 280 gün öncesini kestirirsek ki, bu Beth-Luis-Nion takviminde 10 ay geri gitmektir, normal insan gebeliği süresi Fearn ayının ilk gününe denk gelmektedir. (Benzer şekilde, Kış gündönümünden 280 gün ilerisini kestirirsek G ayının ilk günü, *Gort'a*, Diyonisus'a kutsal olan güne geliriz ve asma ile sarmaşık tanrısı Diyonisus, güneş tanrısına karşı, Zeus'un oğludur.) Cuchulain annesinin mayıs sineği yutmasının sonucu olarak doğmuştu, ancak İrlanda'da mayıs sinekleri sıkça geç Mart'ta ortaya çıkar, dolayısıyla doğum günü büyük ihtimalle aynı gün olmalı.

Llew'in ruhu da, Herkül'ün ruhu gibi kartal biçiminde kaçar ve

taşıyıcısı ve Balık adlarını taşıyan Sel mevsiminin üç ayınından biri olarak tanımlar. Ancak Mısır'daki seller, Habeşistan karlarının erimesi sonucu yazın meydana gelirdi, dolayısıyla böylece Zodyak başka bir bölgeden alınmış olmalı.

bir meşe dalına konar. Bu tanrılaştırma çok eski bir kraliyet geleneğidir. Daha düşük seviyedeki adamların ruhları beyaz kuşlar ya da altın renkli kelebekler olarak uçar, fakat kutsal kralın ruhu bir kartalın ya da grifonun kanatlarına sahiptir. Minos Giriti mühürlerinde aslan başlı kartallar bulunur. İmparator Agustus öldüğü zaman Cennet'e geçişi ve Roma İmparatorluğunun asıl tanrılarından birisi olması politik açıdan en yüksek öneme sahipti ve İmparator'un ruhunu vücudunun yakıldığı ateşten bir kartal biçiminde yükseldiğini gördüğü yeminini eden Şövalye, önemli bir hediyeyle İmparator'un eşi Livia ile ödüllendirilmiştir. Orjinal efsanedeki Ganymede, Cennet'e kartal formunda uçan bir Frigya prensidir ve eşcinseller arasında popüler olan versiyonunda olduğu gibi Zeus'un sakisi olmak için bir kartalın sırtında taşınmamıştır. Büyük olasılıkla, Zeus'un oğlu Girit Dyonisus'u; Daedalus'un oğlu İkarus; Apollon'un oğlu Phaëton; Apollon'un oğlu Aesculapius; Celeus'un oğlu Demophoön; Athamas'ın oğlu Melicertes; Jason'un oğulları Mermerus ve Pheres; Matholwch'ın oğlu Gwern; İbrahim'in oğlu Ishak ve diğer birçok aynı türden şanssız prens gibi Tros'un oğlu Ganymede de tek bir günlük hükümdarlıktan sonra yakılarak öldürülme kaderine mahkûmdur.[1] Peleus, Thetis ve Akhilleus durumlarında daha önce gördüğümüz gibi, Minos tipi Pelasg kutsal krallar görevlerine yüz ayı geçtikten sonra devam edemezler, ancak bir günlük unvan yoluyla kral olan ve yılın geri kalanında hüküm sürmeyen oğullarının varisi olabilirler. Bu durumda oğullarının tek krallık günü boyunca ölü olarak kabul edilirler, ölüler için ayrılmış

1 Dr. Raphael Patai, *İbrani Yerleştirme Ayinleri* (Cincinnati, 1947) adlı çalışmasında Saul'un oğlu Jonathan tarafından öldürülmeye çalışılmasının (*I Samuel, XIV, 45*) –yerine başkasının konmasıyla engellenmiştir- ve Harun'un iki oğlunun kendi taç giyme töreninde Cennet ateşiyle yakılmasının aslında ayinsel kurban törenleri olduğu önermektedir. Eğer Patai, Harun hakkında haklıysa hikâye içi içe geçirilmiş olmalıdır; çünkü her yıl görev süresinin bitiminde oğullarından birisi yakılmış olmalı, ilk atamada ikisi birden değil.

yemekleri yerlerdi. Bugün sona erdikten hemen sonra yeni hüküm yılına oğlunun dul gelini ile evlenerek başlarlardı ve bunun nedeni tahtın anaerkil soydan geçiyor olmasıdır. Meşru hükümdarlık yüz aya getirildikten sonra da krallar bu süreyi daha da uzatabilmek için sonraki kadın varisi kaçırırlardı ve bu teknik olarak kendi kızlarıydı; Kıbrıs'ın Kralı Cinyras'tın hikâyesinde olduğu gibi. Sextus Tarquin ve Lucretia, David ve Bathsheba, Math ve Arianrhod hikâyeleri bu anlamda okunmalıdır.

Llew'in yeniden doğuşu Kışın ortasında, Yaşlı Domuz mevsiminde, Atina'nın Arpa-tanrıçası, kızı Persephone ve Zeus onuruna yapılan yıllık domuz kurban töreni zamanında yer alır: 'dokuz gücündeki fırtınılara' yani yaz ortasında öldürülmesinden 180 gün geçtiği anlamına gelir. Delikli taş *Llech Gronw*, 'Gronw'un taşı' olarak anılır ve belki de çok yaygın olarak Beatylik Ana Tanrıça'nın ağzını simgeleyen ve içinden geçen rüzgârın yakınında bulunan kadınları hamile bıraktığına inanılan prehistorik taşlardan biridir. Diğer bir deyişle, Gronw taş levhayı kendi vücudu ile Llew'in oku arasında koyarak tekrar doğuşunu garantilemiştir.

Blodeuwedd'in hizmetçilerinin göle düşerek ölmeleri görüldüğü kadarıyla eski dinin rahibelerinin yeni Apollon dininin rahipleri tarafından ele geçirilmelerini anlatmakta ve Melampus'un Proetus'un deli kızlarını Lusi'deki bir pınarda deliliklerinden kurtararak tedavi ettiği hikâyeyi hatırlatmaktadır. Ancak bundan daha belirgin bir paralellik vardır: Yeni ataerkil dine boyun eğmektense denize atlayarak ölen Atina'nın elli Pallantid rahibesi.

Romans, Gronw'un yeniden doğan ve tekrar Gwynedd'e hükmeden Llew Llaw tarafından öldürülmesiyle sona erer. Bu hikâyenin doğal sonudur, ancak Llew Llaw Gronw'u öldürdüğü zaman yeni bir isim almalıdır; çünkü Gronw, Osiris'i öldürüp iki parçaya ayıran tanrı

Set'i, aynı zamanda Yunan Typhon ve İrlandalı Finn Mac Coll'u, yani aynı tipteki tüm tanrıları karşılamaktadır. Osiris ölür, ama Harpocrates ('Çocuk Horus') olarak yeniden doğar ve Set'ten intikamını alır, aynı Vali'nin Balder'in intikamını aldığı gibi. Dolayısıyla da Mısır Firavunları Horus adıyla onurlandırılır ve 'Isis tarafından emzirilmiş' olarak kabul edilirlerdi.

Llew'in hikâyeden çıkarılmış sonbahar adı, mitin mantığı kullanılarak tahmin edilebilir. Llew'in Penllyn'in Lordu Gronw'u Blodeuwedd'in aşkı için öldürüşünün, Gwyn'in Gwythyr ap Greidawl'ı Creiddylad'ın aşkı için öldürüşü ile aynı olduğu *Triad 14* ile kanıtlanır; Arianrhod'un ikizler Gwengwyngwyn ile Gwanat'ın annesi olarak tarif edilişi. Gwengwyngwyn basitçe ya 'Üç kere- beyaz-olan' anlamına gelmekte ya da Gwyn'in adının üç kere tekrarlanmasından oluşmaktadır. Gwyn'in görevi daha önce gördüğümüz gibi ruhlara Arianrhod Kalesi'ne rehberlik etmektir; 'Üç kere-büyük-Hermes' gibi. Aslında Gwyn, Dylan ve Llew gibi Arianrhod'un oğludur. Fakat Dafydd ap Gwilym, Blodeuwedd'in kılık değiştirmiş olan sonbahar baykuşunun Gwyn'e kutsal olduğunu söyler. Bunu takiben yıla Dylan olarak başlayan Llew, keçi-laneti taşıyan Bryn Kyvergyr yaz gündönümü noktasında ulaşır ve rakibi "Scorcher'ın ('Yakıcı') oğlu Victor" tarafından öldürülür, ortalıktan yok olur ve sonra Gwyn, sonbaharın Vahşi Kovalamacası'nın lideri olarak ortaya çıkar. Ak Tanrıça, dönüşümlü olarak gümüş tekerin Arianrhod'u, beyaz çiçeklerin Blodeuwedd'i, hayalet beyaz domuz Cerridwen gibi o da aynı zamanda Üç kere-beyazdı: alternatif olarak beyaz balık Dylan, beyaz geyik Llew Llaw, beyaz solgun atını ve kırmızı kulaklı beyaz sürüyü süren Gwyn. Gwyn'in babası Nudd ya da Lludd ve Gwengwyngwyn' babasının Lliaws olması savı çürütmemektedir. Hermes'in baba soyu da Yunanistan'da aynı şekilde tartışılmaktadır.

Llew'in, Gwydion tarafından bir sandık içine yatırılması ikircikli bir semboldür. Bu, bir anlamda yeniden-doğuş sandığı –ölen Giritlilerin de yatırıldığı gibi- diğer bir anlamda da Bakire ve Çocuğun –Danaë ve Perseus birçok örneğin en ünlüsüdür- geleneksel olarak düşmanları tarafından gemilerinin sürüklenişidir ve bu gemi, Isis ve çocuğu Harpocrates'in Osiris'in saçılmış parçalarını aradığı taşmış Delta'da yelken açtıkları aynı akasya ağacı gemidir. Ancak bu durumda Arianrhod, Llew ile aynı sandıkta değildir ve yazar Tanrıça'yı anne görünümünde hikâye dışında tutmak için elinden geleni yapmaktadır; Llew'i emzirmez bile.

Artık Tomen-y-Mur, Mur-y-Castell olarak anılmaktadır ve Merioneth'te Ffestinog'un ardında bu hatırı sayılır büyüklükte yapay bir tepe ile çevrili kazıklarla yapılmış bir setten oluşan bir Britanya Ortaçağ Kalesi'dir. Bir Roma kampının tepeleri arkasında, kayda değer büyüklükte halen etrafında gözlenebilen bir Roma hamamı kalıntısının üstüne yapılmıştır ve Cynfael Nehri'nden gelen suyla beslenmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla bu Kamp beşinci yüzyılda boşaltıldığ zaman, daha önce değilse bile Laon, Lyons ve Carlisle Kampları gibi, pagan Galler tarafından işgal edilmiş ve Llew Llaw Kültü'nün merkezi haline gelmiştir. Banyo sahnesi kendisini hikâyeye dâhil eder. Etrafındaki Roma kapısı kalıntılarına gömülmüş yığın halindeki ölü kral kalıntıları düşünülürse tepe cenaze amaçlı olabilir.

Llew'in ölümündeki banyo sahnesi daha önce söylediğim gibi tanıdıktır. Kutsal krallar çoğunlukla sonlarına böyle erişirler; örneğin, Sicilya'da Agrigentum'daki Giritili Güneş Tanrısı Minos Cocalus rahibesinin ve aşığının elinde; Miken'in kutsal kralı Agamemnon, Clytaemnestra ve aşığı Aegisthus'un elinde can vermiştir. Bu yıkanma ayini Kralların taç giyme töreninde aldıkları bir çeşit banyodur: Llew Llaw kendisini bu banyoda vaftiz etmektedir. Ona hizmet eden adamla-

rı genel olarak keçi ayaklı satirler olarak resmedilirler. Llew Llaw Romansı'nda da keçi olarak efendilerinin kurban edilmesine yardım etmek için çağrılırlar.

Romans'taki ayakkabı yapma hikâyesi gariptir, ancak on iki yüzyıla ait gizemli, Genç Ayakkabıcı adlı Fransız baladına ışık tutmaktadır.

Sarayın basamaklarında
Durur güzel bir kadın

Sayısız aşığı var
Hangisini seçeceğini bilemez

Ancak arzuladığı
Küçük kunduracıdır

Ayakkabısını giydirirken bir gün
Yapar kadına teklifini,

Ey güzel, eğer istersen
Birlikte uyuyabiliriz.

Büyük kare bir yatakta
Beyaz tüllerle süslü.

Ve yatağın dört bir köşesinde
Birer demet mor menekşe.

Ve yatağın ortasında
Irmak o kadar büyük olacak ki

Kralın atları hep beraber
Su içebilecekler.

Ve burada seninle,
Dünyanın sonuna dek uyuruz.

Birçok aşığı olan güzel kadın, beyaz tüllerin asıldığı büyük kare yatak çok açık bir biçimde Tanrıça ve ayakkabıcı da Llew Llaw'dır. Konuşmanın tarafları yer, dolayısıyla da cinsiyet değiştirmiştir. İkinci kıtada *'Kadının aşığı çok'* anlamındaki *'Elle a tant d'amouroux'* ifadesi kafiye için *'Elle tant d'enamourés'* şeklinde verilmiş olmalıydı. Dördüncü kıtada *'En la chaussant il lui fit sa demande* (Birgün ayakkabısını giydirirken - Yapar kadına teklifini) kısmı değiştirilmiş; aslında *'Sur la chaussée Elle lui fit sa demande'* (Kadın sokakta yapar adama teklifini). Beşinci kıtada *'La Belle'* (Güzel kadın) yerini *'Bel homme'a* (Yakışıklı adam) bırakmış. Dokuzuncu kıtada *'roi'* (kral), *'rei'* olarak verilmeliydi. Son kıtada ise *'nous dormirions'* (uyurduk) ifadesi ise *'vous dormiriez'* (uyurdunuz) olmalıydı. O Cezayir menekşesi buketleri, 'nehir' de (halâ bir döşekte sevişildikten sonra oluşan kırışıklık anlamında kullanılır) Kralın tüm atlarının beraber su içtiği ölüm nehridir ve ayakkabıcının gerdek yatağından asla kalkamayacağını anlatır. Gelini onu yatağın arkalığına bağlayacak ve düşmanını onu öldürmesi için çağıracaktır. Fransız, Britanya ve İtalyan folklöründe Cezayir menekeşesi, ölüm çiçeği anlamına gelir. Ortaçağda idam edilecek insanların başına cezayirmenekşesinden bir çelenk konurdu. Bu çiçeğin beş tane mavi taç yaprağı olduğu için Tanrıça'ya kutsaldır ve sert yeşil asma da kurbanını bağlamak için kullandığı bağlardır. Bu Latince karşılığı *vinca pervinca* ('tümünü bağla') kelimesinden çıkarılabilir, ancak ortaçağ gramercileri bu kelimeyi 'bağlamak' anlamına gelen *'vincire'* kelimesiyle değil, 'fethetmek' anlamına gelen *vincere* kelimesiyle ilişkilendirmişlerdir ve dolayısıyla da *'pervinke'* kelimesi de 'her şeyi fetheden' anlamını kazanmıştır. Ölüm de her şeyi fethettiği için aynı anlamı taşır. Büyük ihtimalle idam edilecek olan suçlunun Cezayir menekşesinden

yapılan çelenkle süslenişi ayakkabıcı Llew Llaw onuruna yapılan bir ayindir. Arianrhod'un büyü gücünün, -Math'ınki gibi- ayaklarında yattığı açıktır ve Llew ölçü almak için ayaklarını eline aldığında ona istediğini yaptırabilecektir. Belki de Perrault'in Sindrella hikâyesi de aynı mitin bozulmuş bir hali olabilir. Ayak fetişizmi modern dönemde dahi az rastlanır değildir ve bu atipik kişiler boş zamanlarını kendilerine sağladığı tatmin nedeniyle yüksek topuklu kadın ayakkabıları satın alarak ya da çalarak geçirmektedirler. Dahası ayak fetişizminin Ardudwy'de ve bu Romans sahnesinde eski bir kült olması mümkündür, ama herhangi bir kanıtın resmi olarak kaydedilip edilmediğini bilmiyorum. Mur-y-Castell'den birkaç km ileride, Harlech (küçükken yaşadığım yer) ve Llanfair tepeleri arasında bulunan bir Goidel Kampı –dördüncü yüzyıldan kalma yuvarlak biçimli, kümesel olarak konuşlanmış bir grup kulübe- ve ona yakın Llanfair'e doğru, bir taşta iki buçuk derinliğinde bir kadın ayak izi bulunmaktadır. Bu yörede bu taştaki ayak izi 'Bakire'nin ayak izi', ona yakın başka bir iz de, 'Şeytan'ın başparmağının izi' olarak adlandırılır. Taş bir arazinin uzak sol köşesinde, Harlech'ten gelen yoldadır. Benzer kutsal ayak izleri Güney Hindistan'da halen tapını objeleridir.

Neden 'Cordovan' derisi? Büyük ihtimalle, çünkü aynen buskin gibi, Llew Kültü de Britanya'ya İspanya'dan gelmiştir. İspanya, Uxama'da 'Lugove'lara, 'Lugh'lara adanmış bir ayakkabı loncası vardır. Neden renkli ve yaldızlanmış ayakkabılar? Çünkü Keltlerde bu kraliyet sembölüdür. Aynı zamanda İngiliz Taç Giyme törenlerinde de kullanılmış, ancak bu gelenek II. George'dan sonra terk edilmiştir. Resmi olarak stilize edilen 'sandallar', aynı Bizans İmparatorlarının taç giyme törenlerinde giydikleri mor buskinler gibi, mor pençeler kullanılmış ve topukları kırmızı deri ile kaplanmış yaldızlanmış yarım botlardır. Kırmızı kerm-meşesinin bir ürünü ve şüphesiz topuklarda

meşeydi. Romans'ta ayakkabıların renginden bahsedilmez ve bu İspanya ile başka bir bağlantı daha önermektedir; çünkü *boszeguis de piel colorado*, 'renklendirilmiş deri buskinler' değil, 'kırmızı deri buskinler' anlamına gelir. Benzer buskinlerin, Cumhuriyet Dönemi'nde Roma krallarının kutsanmasında kullanıldığı düşünülmektedir ve bunlar aynı döneme ait Muzaffer General kıyafetinin bir parçasıdır. Bu sandallar aynı zamanda güneş kahraman Thesus'un efsanesinde yer alır ve annesi Tanrıça ona silah verdiği zaman bir çift de sandal vermiş ve onu canavarları avlamaya göndermiştir; aynı zamanda başka bir canavar avcısı olan Perseus ve Merkür hikâyesinde de bulunan bir öğedir.

Hikâyenin bu bölümünde Llew law üçüncü çift altın ayakkabıları kendi kullanımı için alı koymuştur. *24. Triad*'dan öğrendiğimiz gibi Llew, Üç Kızıl-lekeli Olanlar'dan biridir ve bunlardan bir diğeri de Kral Arthur'dur. 'Kızıl-lekeli olmak', kutsal kral olmaktır: Roma'da Muzaffer General'in yüzü ve elleri geçici krlallık sembolü olarak kırmızıya boyanırdı. Anlaşıldığı kadarıyla kutsal kralların topuklarını yere koymalarına izin verilmiyordu ve Kenanlı Agag gibi parmak uçlarında yürüyorlardı. *Cothurnus*, yani Tanrı Diyonisus'un yüksek topuklu buskini ancak bu şekilde açıklanabilir, ancak bunun Yunanistan'da gizli kalmasının nedeni buskinlerin boyu uzatmasıdır.

Yaradılış'ta (*XXXII*) Yakup, Peniel'de bir gece boyunca bir melekle güreşir ve bacağının çukurundaki kası küçüldüğü için sakat kalır. Yakup bir zamanlar güreşçiler arasında çok yaygın olan bir yaralanma geçirmiştir; ilk defa Hipokrates tarafından tanımlanan iç kalça çıkığı. Bu çıkığın nedeni kalçaların açık biçimde çok fazla zorlanması ve yaralan kişinin kasının dışarı çekilip dönmesidir ve diğer bir deyişle kişi, eğer yürüyebiliyorsa, ancak sallanarak ve kasılarak parmak uçlarında yürüyebilecektir. Kalça femurunun aldığı garip şekil nedeniyle

uzamıştır ya da en azından diğerinden uzun görünmektedir. Kalçada uzanan tendonlar kasılarak kasların spazm geçirmesine ve bu da kasların küçülmesine neden olmuştur. Yakup, anne soyu çağına aittir ve dolayısıyla da sadece bir kadın tarafından verilebilecek olan kutsal ad ve mirasını kazanmıştır. Ancak bu durumda *Yaradılış* açıkça ataerkil yazarlar tarafından değiştirilmiştir. Ancak Arap leksikograflar, Yakub'un sakatlanışının onun sadece sakat tarafının parmak uçlarında yürümesine neden olacağını düşünmektedirler ve bunu biliyor olmalılar da.

Daha ana rahmindeyken Yakup ikizi Esau'yu topuğundan yakalayıp onu kraliyet hakkını almış ve yerine geçmiştir. *Hosea, XII, 4* bu yerine geçmeyi güreş kazası ile ilişkilendirmektedir ve bu da Yakub'un gerçek adının Jah-aceb, 'topuk tanrı' olduğunu önerir. İncil'in Yetkili Sürümü'nde Yakup 'yerini alan' olarak çevrilmiştir ve burada 'yerini almak' *sub plantam alicujus*, elini 'birinin ayağının altına koymak' ve onu kaydırmak anlamına gelmiyorsa başka ne anlama gelebilir? Septuagint'in bu bağlamda kullandığı Yunanca *pternizein* kelimesi hâlâ çok daha yerinde bir kullanımdır; 'birine topuğundan çelme takmak' anlamına gelir ve aynı zamanda bu anlamda ilk kullanılışıdır. Yakup, rakibininin ayağını kaydırarak tahta geçen kutsal kraldır, ancak zaferinin bedeli asla bir daha kendi topuğunu yere basamamaktır. *Yaradılış*'ta Yakub'un sakatlığı üstüne verilen yorum: 'Böylece İsrail'in Çocukları, bugün bu küçülen kası yemeyecek ve o bacağın çukur kısmında bulunur.' Yakub'un büyük babası İbrahim'inde kutsal bir bacağı vardı ve *Yaradılış, XXIV, 2*'de yemin ederken hizmetkârına elini altına koymasını söyler. Aynen Yakub'un Yusuf'a *Yaradılış XLVII, 29*'da yapmasını söylediği gibi. Bayan Hermione Ashton, Güney Arabistan'daki bazı kabilelerde hürmet için Emirlerin bacağının öpüldüğünü aktarır ve Aden'in yüz altmış km kadar kuzeyinde yaşayan Qateibi'ye -Amiri

ırkının dört kabilesinden biri, Ma'in oğulları ve dünyadaki en eski ırkı olmakla övünen eski bir kabile- aynı şeyin yapıldığını kendisinin gördüğünü yazmıştır.

Kutsal kralların sallanan, kasıntı yürüyüşü, ister bu sakatlığın sonucu ister onun taklidi olsun, Diyonisus'un onuruna *cothurnus* giyen tragedya aktörleri tarafından Yunan sahnesinde kullanılmıştır. Bunun dışında Yunanlar tarafından bu ayakkabılar genel olarak erotik olarak algılanmaktaydı. Birçok eski kralın adında yer alan SALM harfleri, *saleuma* kelimesini, yaylanma ya da sallanma ifadesine 'kalçaların' eklenmesi veya anlaşılmasıyla kasıtlı bir cinsel çekiciliği ima ediyordu. Yunan fahişelere 'Salmakides' adı verilir. İşaya, III, 16'da İsrail'in Kızları bu tarzda yürürken gözlerini devirdikleri için azarlanırlar.

Yunan Soruları'nda Plutarch: 'Neden Elis'in kadınları ilahilerinde boğa ayaklı Diyonisus'u çağırırlar kendilerine gelsin diye?' sorusunu sorar. İyi bir soru, ancak J.E. Harrison'un da işaret ettiği gibi Plutarch, soru sormakta cevaplamaktan olduğundan çok daha iyidir. Neden boğa ayaklı? Neden boğa-boynuzları, boğa-kaşları, boğa-omuzları, boğa-kuyruğu değil, ama ayakları? Bunların hepsi, ayaklardan daha çok boğanın korkunç gücünü sembölüdür. Ve neden ayak, ama ayaklar değil? Plutarch bir tahminde dahi bulunmaz, ancak şans eseri atıfta bulunduğu gizemde kullanılan ayin ilahisini alıntılamıştır. Anlaşıldığı kadarıyla 'Elis'in kadınları' 'Charitelerin', Elis'te Diyonisus'la altar paylaşan Üç Güzellerin dramatik temsilcileridir. Cevap, 'Çünkü eski zamanlarda Üç Güzeller'in uyandırılması sonucu gizem dramasında ortaya çıkan kutsal kralların boğa ayakları vardı. Bu, bacağın sakatlanmasının sonucunda ayaklardan birinin boğanın ayaklarına benzeyen bir biçime bürünmesi ve yürürken buskin giydiği içinde toynak gibi ses çıkarmasıdır. Plutarch'ın, Pelasg adası Tenedos'ta 'Diyonisus için' beslenen bir ineği olduğunu ve doğurduğu zaman ona lohusa bir

kadın gibi davranıldığını bilmesi gerekirdi. Doğurduğunda buzağıya buskin giydirilerek, bir kurban ayini baltası ya da *labris* ile sanki Zagreus ya da bebek Diyonisusmuş gibi yollanırdı. Bu da boğaların buskin giydirilmiş ayakları ile olan ayinsel bağlantıyı belirtir, ama Aelian, bu törenin başkanı bu buzağının taç ya da cübbe giydirilip giydirilmediğini ya da süslenip süslenmediğinden bahsetmez. Belki İspanyol boğa güreşlerinin[1] Trakya'dan Roma'ya İmparator Claudius tarafından getirilmiş olduğundan ve yüksek kahramanlıkla boğayı öldüren matadorun Başkan tarafından *pata*, yani ayakla ödüllendirildiğinden bahsetmek yerinde olacaktır.

Buskinin cinsellikle olan bağı Mısır ve Kıbrıs yazmaları tarafından açıklanmaktadır. Kıbrıs'ın Mari Tanrıçası adı hiyeroglifte kamıştan kulübe anlamına gelen 'bombeli direk' sembolü ile yazılır, bu da kamıştan bir kulübe olarak gösterilir; bu buskinde 'ikâmet etmek', yani 'o bir buskinde yaşar' anlamındadır. Mısır'da Tanrıça İsis'in adı 'Asht'ı başında bir buskinle taşıdığı gibi. İki durumda da buskinin ağzından çıkan yapışkan bir sıvı vardır ve buskin hiyeroglifi Ush, 'anne' olarak

1 Boğa güreşlerinin İspanya'ya gelişinde daha erken dönemde, İ.Ö. üç bin yıllarında Trakyalılarla yakın kültürel bağları olan İber yerleşimciler etkin olmuş olabilir. Girit'te elde edilen arkeolojik kanıt, *fiesta*nın, yani boğanın egemenliğinin, güçlü erkekleri kovalamasına izin verildikten sonra akrobatik Ay Tanrıçası tarafından sunulan yıllık bir gösteriden türediğini ve boğanın kutsal kralın yerine geçtiğini göstermektedir. Ancak hiçbir Minos resmi ya da heykelinde, boğanın kılıçla yollandığı, *fiesta*nın final bölümünü göstermemektedir ve bu bölüm Girit'te, Provencal boğa güreşinde de olduğu gibi dâhil edilmemiş olabilir. Boğanın her zaman öldürüldüğü ve *fiestanın* bir kraliyet enstitüsü olduğu İspanya'da dâhi, bir adamın testislerinde olduğu düşünülen cesaretinin yüceltilmesi, başkanın koltuğuna yakın oturan hanımların, özellikle Kraliçe'nin leyhinedir ve kendi zamanında II. Isabella en ünlü boğa güreşçisini aşığı olarak almaktan utanmamıştır. Kadın boğa güreşçileri geleneği inatla sürmektedir. Prens Charles 1623'te İnfantana'ya talip olmak için Madrid'e gittiği zaman boğayla zerafet ve hünerle savaşan kadın bir güreşçi görmüş. Bu alanda hâlâ iki ya da üç kadın bulunmaktadır.

okunduğu için Bay E. M. Parr bunu cinsel bereket sembolü olarak değerlendirir. Bu bilgi Eleusis Gizemlerinin ikinci evliliğine yeni bir ışık tutmaktadır, özellikle de kabul edilme safhasındaki müridin söyledikleri düşünülürse: 'Davulun içinde olana uyduğum gibi liknos'un içinde olana da uydum.' Ve biz *liknos*'ta ne olduğunu biliyoruz –bu bir fallus- ve buskinlerin analojisinin törensel olarak bu evlilikte kutsal krala sunulması, davulun içinde -cinsel birleşme sembölü olarak- yeni müríd tarafından fallus konmuş bir buskin olduğu anlamına gelmektedir.

Plutarch tarafından *Krallar I, XVIII, 26*'da Eliyan ayinine karşılık gelen bir duada, Baal dansı rahipleri altarda 'Duy bizi Baal!' diye bağırırlar ve bunun amacı onun İlkbahar ateşlerini tutuşturması ve eski yılın cesetlerini yakmasını sağlamaktır. Yetkili Sürüme göre bu esnada atlayıp zıplarlar ve kullanılan orjinal İbrani kelime PSCH kökünden türemiş 'topallayarak dans eden' anlamına gelir. Fısıh Bayramı ismi *Pesach* kelimesinden türetilmiştir. Fısıh Bayramı, Yusuf'un kabilesine ait, Musa ile Mısır'dan Çıkış'ı kutladıkları Kenanlılara ait bir İlkbahar festivalidir. Carmel'de topallayarak yapılan dans, boğa ayaklı ve Diyonisus gibi bir meşalesi olan Tanrı'nın görünmesini cesaretlendirmek için yapılan büyülü bir çağırma ayini olmalıdır. 'Baal', 'Lord' anlamına gelir. Kronik yazarları onun gerçek adını kullanmaktan çekinirler; fakat Baal'ın rahipleri İsrailli oldukları için bu ad büyük ihtimalle 'Jah Aceb' ya da 'Jcob' ('Yakup'), Topuk tanrısıdır. Jah Aceb'e aynı zamanda Beth-Hoglah'ta –Topal'ın Türbesi- Eriha ile Ürdün arasında, Gilgal'un güneyinde bulunan bir yerde tapınılmaktadır ve Epiphanius tarafından Atad'daki harman yeri ile tanımlanan *ve Yaradılış, L, 10'da* bahsi geçen bu yer Yusuf'un Yakub'a yas tuttuğu yerdir. Jerome burayı yuvarlak bir dans ile ilişkilendirir ve anlaşıldığı kadarıyla bu dans, kekliğin kendisine kutsal olduğu Giritli Güneş-kahraman Talus'un –

Hesychius, Talus'un 'Güneş' anlamına geldiğini aktarır- onuruna yapılmaktadır. Atina efsanesinde yüksek bir yerden Daedalus tarafından atılan Talus, havada Tanrıça Athene tarafından bir kekliğe çevirilir. Beth-Hoglah'a adını veren 'topallama' kelimesinin Arapça karşılığı keklik kelimesinden türetilmiştir; buradaki bağlantı dansın zıplayarak yapılıyor olmasıdır. Keklik İlkbahar'da göç eden, Aşk Tanrısı'na kutsal olan şehvet ününe sahip bir kuştur (Aristoteles ve Pliny) ve dans bu kuşun erkeğinin –ve orman horozunun da- yaptığı çiftleşme dansına benziyor olmalıdır. Bu bir savaş dansıdır ve dişiler için yapılır; erkekler topallıyormuş gibi bir şekilde zıplayıp çırpınarak daireler çizer ve dans esnasında bir topukları rakiplerinin kafasına vurmak için hep hazırdır. Bu dans dişiler tarafından ötüşerek izlenir. Yeremya tarafından alıntılanan atasözü: 'Keklik doğurmadıklarını etrafına gençken toplar', Yahudi kadın ve erkeklerinin bu garip orciastik ayinleri çekici bulduklarını anlatır. Dolayısıyla Tiziano, şehvetli ve tensel Aşk Tanrıçası resminde pencereden bize bir an için bir keklik figürü gösterir.[1]

Topallayan keklik ile sakat kral arasındaki bağlantı, kahraman Perdix'i ('keklik') Talus ile tanımlayan mitograflar Hyginus ve Ovid tarafından onaylanmaktadır. Apollondorus ve Diodorus Siculus Perdix'i feminen bir karakter, Talus'un annesi olarak alırlar, ancak bu aslında sadece Talus'un bir bakireden doğduğunu söylemektir; çünkü Aristoteles, Pliny ve Aelian'a göre dişi keklik erkeğinin ötüşü ya

1 Deliyan Apollonu ya da Melkarth Herkülü'ne kutsal olan bıldırcın aynı şekilde tuzağa düşürülür ve aynı erotik üne sahiptir. Yaban arazide İsraillilerin kampını işgal eden bıldırcın sürüsünün öyküsü *Sayılar (XI,33,34)*'de anlatılır. *Mısır'dan Çıkış (XVI, 13)* bu hikâyenin erken versiyonunda ise İsrailliler anlaşıldığı kadarıyla, Lordlarının sözü üzerine kötü sonuçlarını düşünmeden hiç yemek seçmeden yerler ve *Sayılar*'ın yazarı ise onlara tek bir lokma dahi yedirmez; ancak Tanrı'nın onları Kibroth'da-Hattavah,'şehvetin mezarı'nda, büyük bir veba ile cezalandırdığını aktarır. Alegorik anlamda *Mısır'dan Çıkış* sonrası okyucuları Melkarth tapınısı ile hiçbir ilşki kurmamaları için uyarmaktadır.

da rüzgârla gelen kokusuyla hamile kalabilirler. Pliny: 'Başka hiçbir hayvanda cinsel duygulara karşı böyle bir hassasiyet yokur' der ve dişiler kuluçkada yumurtalarının üstünde otururken erkeklerin cinsel güdülerinin anal yoldan tatmin ettiklerini söyler. Bu gözlem Suriye Ay Tanrıçası'nın tapınaklarında yapılan organize anal seks orcilerinin ilhamı olmalı. Kumrular ve köpekler de bu tanrıça tapınısıyla aynı şekilde ilişkilidir ve benzer cinsel davranış biçimine sahip oldukları düşünülmüştür. Keklikleriyle en ünlü olan Ege Adası Anaphe'dir. Bu ada Argonautların Medea, Talus'u öldürdükten sonra Girit'ten eve dönüş yolculuklarındaki ilk toprak kayması, Işıldayan Apollon'un İbrani Çadır Tapınakları'ndakine yakın paralellikte, ama erotik bir toplulukla aynı biçimde tapınıldığı adadır. Bu Apollon bir Güneş-tanrısıdır, bir Yeraltı Dünyası tanrısı değil.

Keklikler kendilerini çiftleşme danslarına o kadar kaptırırlar ki, bir insan gelip birisini öldürse diğerleri kaçmadan devam ederler ve eski insanlar bunu kullanmışlardır. Bu kuşların çiftleşme döneminde hazırlanan tuzak içi kafese kapatılmış bir keklik, dar ve dönemeçli çalılıktan oluşmuş tünelimsi bir yerin sonuna konur. Hayvanın yalnız yakarışı ve yiyecek için bağırışı dişileri tünelin içine çeker ve meydan okuma ötüşüne başlayan erkeğin sesini duyan diğer erkekler koşarak geldiğinde, tünelden çıkar çıkmaz bekleyen avcılar tarafından sopalarla kafalarına vurularak öldürülürler. *Samuel I, XXVI, 20'de* Saul, bir pire kadar önemi olmayan ve bir keklik gibi kolay avlanabilen Davut'u, bir krala yakışmayan bir biçimde avlayışı yüzünden alaya alınır. Tuzakta kullanılan keklik, yakalandığı at saçı düğümü tuzaktan kurtulmaya çalışırken sakatlanmıştır. Sakat olan ve bu nedenle de kolayca eğitilen erkek keklik kafesinde, tam kutsal kralın sarayında beslenip şişmanlatıldığı gibi bakılır. İkisi de şerefli mahkûmlardır ve kekliğin kurbanları ne kadar çok olursa, ötüşü de o kadar neşeli olur.

Ecclesiasticus'da (*XI, 30*) kafesteki keklik komşularının uğradığı felaketlere sevinen gururlu adam için kullanılan bir alegoridir. Bu avlanma biçimi spor olarak, Mayorka gibi uzak batı Akdeniz Ülkeleri'nde halen yapılmaktadır.

Anlaşılıyor ki, *pesach*'ta bir boğa-kültü, bir keklik kültünün üzerine oturtulmuş ve bir zamanlar genç erkeklerle kızların kurban edildiği Minotaur (Atina ve diğer yerlerde), diğerlerinin de ölümlerine çekildiği çalılık labirentindeki tuzak kekliği sembolize etmiştir. Bu keklik aslında orjinal anlamıyla şehvetli dişi keklik olan, Atina ve Girit'in bazı bölgelerinde Güneş-kahraman Talus'un annesi ve aşığı Ay-tanrıçasının onuruna yapılan ayinsel bir performansın merkezidir. Ancak erkek kekliğin dansı, daha sonra Ay-tanrıçası kızışmış inek, boğa başlı Güneş kahraman Minos'un annesi ve aşığı Pasiphaë onuruna yapılan bir ayinde dönüşmüştür. Dolayısıyla spiral dansla yapılan Troya oyunu (Delos'ta buna 'Tuna Dansı' adı verilir; çünkü burada, Ay-tanrıçası Turna kültüne adapte edilmiştir), *pesach* ile aynı kökene sahiptir. Bu Homer'in yazdıklarıyla kanıtlanabilir:

> *Daedalas Knossos'ta büyüdü bir zamanlar*
> *Güzel saçlı Ariadne'nin dans ettiği yerde*

Bu dize, yorumcusunun Labirent dansına atıfta bulunarak açıkladığı, mitolojik geleneğin bir madeni olarak nitelendirilebilecek *Dans'a Dair* adlı çalışmasında Lucian, Girit dansının öğeleri olarak şunları gösterir: 'Europë mitleri, Pasiphaë, iki Boğa, Labirent, Ariadne, Phaedra [Pasiphaë'nin kızı], Ikarus, Glaucus [Aesculapius tarafından öldükten sonra diriltilen], Polyidus'un büyüsü ve Girit'te nöbet turunu yapan kızıl adam Talus.' Polyidus, 'birçok şekilli' anlamına gelir ve bu adı taşıyan Korintli kahramanın Giritle bir bağlantısı olmadığına göre, sözkonusu dans büyük ihtimalle Girit Lenaeası'nda şekil değiştiren

Zagreus dansı olmalıdır.

Burada bazı yarım kalmış noktaları tamamlayabiliriz. Labirent motifi kutsal Güneş-kralın ölümünden sonra gittiği ve şanslıysa geri döndüğü, 'Dönen Kale' ya da 'Troya Şehri'ni temsil etmek için kullanılmıştır. Bu mitin tümü sade bir şekilde Tragliatella'dan gelen ve İ.Ö. yedinci yüzyıla ait olan bir Etrüsk şarap testisinin üstünde anlatılmaktadır. At üstünde iki kahraman; lider üzerinde keklik arması olan bir kalkan taşımakta, goril biçimli bir şeytan arkada tünemiş şekilde durmakta; yoldaşı bir mızrakla ördek arması taşımaktadır ve birlikte üzerinde 'TRUIA' (Troya) yazan bir labirentten uzaklaşmaktadırlar. Anlaşıldığı kadarıyla kutsal kral, çalılık labirentinden çıkarken avlanmasına ve tanistinin yerini almasına rağmen kaçmayı başarmıştır. Nasıl kaçtığı ise aynı testi üstünde başka bir resimde gösterilmektedir. Silahsız bir kral yanında her biri üçer kargı ve biri üstünde boğa arması olan büyük bir kalkan taşıyan toplam yedi refakatçisiyle -bu mızrakla silahlı tanisttir ve nişanı da grubu tamamlar- güneşe doğru yönelmiş bir geçit törenine liderlik etmektedir. Bu yedi refakatçi açıkça elma hasadı ile Paskalya arasına denk gelen tanistin yedi ayını simgelemektedirler. Kral ayinsel ölümüne dair uyarılmaktadır. Ay-rahibeleri onunla buluşmaya gelmişlerdir; korkunç cübbeli bir figür bir kolu tehdit eder bir pozda durur, rahibe bir elma sunar ve bu onun Cennete pasaportudur. Kargılar ölümü tehdit eder pozisyondadır. Rahibeye benzeyen cübbeli ufak tefek bir kadın figürü krala rehberlik eder –eğer kahraman Thesus ise ona Ariadne diyebiliriz- ve onu labirentten çıkarır. Ve adam buna cesurca bir büyüyle karşılık verir; adıyla bir Paskalya yumurtası, yani yeniden doğuş yumurtasıyla. Paskalya, Troya Şehri danslarının Britanya'da taze kesilmiş çim labirentlerde yapıldığı mevsimdir. Aynı zamanda da Etruria'da, ünlü Clusium'lu Lars Porsena'nın kendi mezarı için bir labirent inşaa ettiği yerde. (Benzer labirent me-

zarlar Helenik Dönem öncesi Yunanistan'da, Nauplia yakınında, Sakız ve Lemnos Adaları'nda bulunmaktadır.) Perugia'da bulunan ve parlatılmış siyah trakitten etrafında ok biçimli bir rölyef bulunan Etrüsk yumurta da aynı kutsal yumurtadır. Vazonun üstünde Mızraklı askerlere karşı, MAIM; krala karşı, EKRAUN; rahibelere karşı, MITHES, LUEI yazmaktadır. Büyük olasılıkla göründüğü gibi bu kelimeler Batı Yunancasıdır ve sırasıyla şu anlamlara gelir: 'Kış', 'Hüküm sürdü' ve 'İlan ettikten sonra, serbest bıraktı.' Ariadne'ye karşı yazılan harfler okunamayacak durumdadır.

Sakat tanrı çok sıklıkla demircilik zanaati ile ilşkilendirilir. Yakup, Kenite Demirci Tanrısı'nın kültüne bağlıydı; Talus, Demirci Daedalus'un hikâyenin bir versiyonunda oğlu, diğerinde anne tarafından yiğeni, başka bir versiyonunda ise Demirci Hephaestus'un ocağında dövülmüştür. Ünvanları *pyrigenes* ve *ignigena* ('ateşten doğmuş') nedeniyle Diyonisus –yıldırımdan doğan, Sonbahar Zehirli Mantar Diyonisusu'na bir atıftır- bu anlamda Talus'la özdeşleştirilmiş olabilir. İskandinavyalı Demrici-tanrı Wieland, bir kadın tarafından sakatlanmıştır.

Ancak Diyonisus'un da sakat olduğuna dair ne kanıt vardır? Neden buskinleri sadece boyunu uzatmaka için giymemiş de, ayağındaki sakatlığı telafi etmek için giymiş olsun? En iyi kanıt ismidir. Diyo-nisus genel olarak 'Nyse Dağı'nın Işık Tanrısı' anlamına gelmekte, ama daha büyük bir olasılıkla 'Işığın Sakat Tanrısı' anlamını taşımaktadır. *Nysos* Sirakuza dilinde 'sakat' anlamına gelir ve dolayısıyla da kökeni Korint'tir; çünkü Sirakuza bir Korint kolonisidir. Ancak yine de Bay E. M. Parr'ın bana işaret ettiği gibi, Diyonisus adını o bölgede çeşitli tapınaklarla direk ilişkili bir isim olan Nysê'den, Nyssa ya da Nysia'dan, kutsal sakatlığın kültür olarak yer aldığı bir yerden almış olabilir. Anadolu'da üç Nyssa, Trakya'da üç Nysias, Mosul yakınında

bir Nyza ve Diodorus'a göre Tanrıça İsis'in doğduğu Arabistan'da bir Nysia bulunmaktadır. Bu da Nyse'nin İsis'in bir ünvanı olduğu anlamına gelir ve Diyonisus, Libya-Trakyalı Harpocrates'in sakat oğlu olduğuna göre Korint Yunanları bu adı Nysus olarak okudular ve bu kelime anne kökenli olarak 'sakat' anlamına gelir. Bay Parr şöyle yazıyor: 'Yerleşmiş bir ilahi unvan başka bir dilde kullanılmaya başlandığında kafa karıştırıcı sonuçlar çıkıyor. Örneğin Atinalı Apollon Agieueis, kolonilerin *lideri* olarak tarif edilir, ancak büyük ihtimalle Kıbrıs Apollonu bu çelengi (*agu, agu*) giymektedir.' Klasik Çağ Yunanları tarafından Trakyalı Tanrı olarak kabul edilen Diyonisus'un, Girit'ten geldiği düşünüldüğü gibi, karşılığı Kral Proteus'unda Pharos'tan geldiği düşünülmüştür. O, Girit'te sakat değildir. Onun gibi, bir Giritli Horoz-şeytan olan ve sonra kültü İtalya'ya yerleşince Volkan'a dönüşen (Vulcan) olan Velchanos da sakat değildir. Fakat İtalya'da Vulcan sakattır, yüksek topuklu altın ayakkabıların yardımıyla yürür; çünkü Lemnos'tan gelen Pelasg bir tanrı olan ve Talus gibi yüksekten atılmış Hephaestus[1] ile tanımlanmıştır. Kutsal sakatlık erken Girit'e değil, Danaan kültürüne aittir. Homer'e göre Hephaestus'un karısı diğer yerlerde Afrodit diye adlandırdığı Charis'tir. Üç Güzeller bu nedenle Aşk Tanıçası'nın bir üçlemesi olarak açıklanır ve Elis'te, kocaları buskin giymiş sakat Diyonisus'u sevişmek için çağırırlar.

Burada Diyonisus'un diğer bir ünvanı 'Merotraphes' üstüne düşünebiliriz. Bu ad genel olarak 'kalça besleyen' olarak çevrilebilir ve bu tercümenin kökeni Diyonisus'un bebekken Hera'nın öfkesinden korumak için Jove'nin kalçasına dikilişini anlatan saçma sapan bir

1 Hesiod'a göre Hephaestus, Hera'nın babasız olarak (partogenesis) doğurduğu oğludur. Başka bir deyişle Hephaestus Helenik Dönem öncesi medeniyete aittir. Homer'in aktardığı Zeus'un babası olduğu görüşü daha sonra gelen hiçbir Yunan ve Latin mitograf için ağırlık taşımamıştır. Servius, *Aeneid, VIII, 454'de* verdiği yorumuyla bunu kesinleştirir.

fabla dayanmaktadır. En basit şekilde bu 'kalçasına çok iyi bakılan' anlamına gelmektedir. Peki ya Merkür'ün, Theseus ve Perseus'un kanatlı sandalları? Merkür ya da Hermes genel olarak parmak ucunda yükselirken gösterilir. Bunun nedeni topuğunu yere koyamamasından mı kaynaklanmaktadır? Büyük olasılıkla sandallarındaki kartal kanatları orjinal olarak hızın değil, topuğun kutsallığının, dolayısıyla da sakatlığın sembolüdür. Kitabım Kral İsa'da yer alan bir Hitit silindir mühürde, taç giymek üzere olan kral üç adım uzak olan tahtına doğru yürürken kutsal topuğu, şeytan bir köpek tarafından korunurken gösterilmektedir. Latincede o sandallar *talaria* diye anılır ve bu isim topuk anlamına gelen *talus* kelimesinden türetilmiştir: örneğin barbut zarları da *tali* diye adlandırılır; çünkü Merkür ya da Hermes'e kutsal olan koyunların ya da keçilerin topuk kemiğinden yapılırlar, ama Libyan antilobu *boibalis*ten yapılanları aydınlanmış olan tarafından daha değerli görülür.

Merkür sadece zar oynayanların koruyucusu değildir, aynı zamanda zar atarak kehanette bulunur. Tıpkı bir Hint Kralı'na taç giyme töreninde annesinin onuruna verilen zarlar gibi, Merkür'de annesinin onuruna her birinin üzerinde dört işaret olan beş tane zar kullanıyordu. Ve sanıyorum bu zarları kendisine ait olan on beş sessiz ve beş sesli harften oluşan alfabesiyle alfabetik kehanette bulunma için kullanıyordu. Hucklebones oyunu halen Büyük Britanya'da gelenksel beşli setle oynanır. Ancak altı yüzlü zar ise, eski zamanda üç tanesinin bir seti oluşturduğu ve kâhine alfabenin on sekiz harfini, Beth Luis Nion'un on üç sessiz harfini sağlamaktadır.

Ancak kutsal kral tesadüf eseri bir kaza sonucu bu sakatlığa sahip olduğu için mi seçiliyordu, yoksa kral olarak seçildikten sonra bunun için mi sakatlanıyordu? Bu sorunun cevabı, Llew Llaw hikâyesinin aksi takdirde hiçbir anlamı olmayan, Llew Llaw'ın kutsal kazanın ke-

narı ile geyiğin sırtı arasında ayakta dengede durması ayrıntısındadır. Llew, Mayıs Gelini Blodeuwedd ile evlendiği zaman bu evlilikle kutsal kral, ihtiyatla basarak yürüyen altın ayakkabılı ya da mor buskinli türden bir kral olmak üzeredir, ancak kendisini bu göreve meşru kılacak olan gerekli özelliği henüz taşımamaktadır ve bu da Yakub'un sakatlığıdır. Bu tamamlandıktan sonra görevine hazır olacaktır ve bir daha kutsal topuğunu asla kazara dahi yere basamayacaktır. Bu sakatlama yapay bir biçimde, taç giyme töreninde çok kurnazca yapılmaktadır. Gelini, kralı saçlarından başının üstünde bir meşe ağacına bağlanmış, bir ayağı banyo kazanının kenarında, diğeri kutsal hayvanın sırtında yerleşmiş bir şekilde durmasını sağlar. Ve sonra zalimce bir hileye başvurulur. Messrs. Romanis ve Mitchiner *Ameliyat* adlı çalışmalarında bunu şu şekilde ifade etmişlerdir: 'Bunun gibi iç ve ön kalça çıkıkları bacakların çok geniş açılması sonucu olur ve hatta bir kayığa binmek için bacağını atan bir insanın ne tarafta kalacağına karar verememesi sonucu bile meydana gelebilir.' İskele ve kayıkla olduğu gibi, banyo kazanı ve geyikle. Llew kendisini ileri atarak kurtaramazdı; çünkü saçlarıyla yukarıdan bağlıydı. Sonuç iç kalça çıkığıydı; fakat düştüğü zaman kutsal topuğu yere değmedi, çünkü saçları onu kaldırdı ve bu, Efraim'in meşe-odunu altından çekildiğinde Abşalom'a ('Baba Salın') olan tamı tamına aynı şeydir. Bu çıkarımı İncil kitaplarının anekdot bölümlerini İsrailliler tarafından El-Halil'de yakalanmış ve kutsal kralın kaderini anlatan belirlenmiş birtakım ikonlar için ana kaynak alarak yapıyorum. Serinin bir parçası ikonotropik olarak yorumlandığında Saul'un -Samson'un, Abşalom'un ve Samuel'in diğer adı- hikâyesini oluşturmaktadır. Bu ikonların yeniden yapılandırılması Kral İsa kitabının Kral Âdem bölümünde de denenmiştir.

Görülecektir ki, bu isimler Kenitler'de bir kraliyet ünvanı olan Salma ya da Salmon, Kral Davut'un atalarının, Fenikeliler arasında

(Selim), Asurlular arasında (Salman), Yunan Danaanları ve Geç Minos Girit'inde (Salmoneus) anıldıkları isimlerin bozulmuş şekilleridir. Süleyman (Solomon) da bu ünvanı almıştır. Anlaşıldığı kadarıyla asıl adı Jedidiah (2 Samuel XII, 25); eğer olmasaydı Adonijah tahtı üstünde daha az ikna edici bir hakkı olurdu. Abşalom'un asıl adı bilinmemektedir, ama Davut'un en sevdiğidir, ancak gerçekten oğlu değil, hoşgörüden kabulüyle ve bu *2 Samuel XII, 11*'de Davut'un komşusu olarak tarif edildiği bölümde gösterilmektedir. *2 Samuel III, 3 ve 2 Samuel XIII, 37'de* anne-babasının kim olduğu konusundaki anlaşmazlık, onun Davut'un müttefiklerinden biri olan Geshur Kralı Ammihud'un oğlu olduğu ve adının Talmai olduğunu, sadece Davut'un tahtını ele geçirip El-Halil'deki kraliyet haremiyle evlendiğinde Abşalom olduğunu önermektedir. Salma, Tanrı olarak Kenanlı Osiris Reseph ile tanımlanır. Bu ikonlar arasında Abşalomu saçlarından bir meşe dalına bağlanmış olarak gösteren bir tanesi mevcut olmakla birlikte gerçekte Kralın evliliğinde özel bir olaydır. Kralın böyle bir törende öldürülmesi çok kolay, ancak burada bu hilenin amacı ölüm değil kutsamadır. Eğer A. M. Hocart'ın eski dünyadaki taç törenini, Güneş Tanrısı ile Toprak Kraliçesi arasındaki tipik bir evlilik olarak, yani eski kabilesinin bir üyesi olarak ölüşü ve Kraliçesi'nin kabilesine yeni bir isimle tekrar doğuşu olarak tanımlayışını kabul edersek, o zaman tüm bu mitlerin üzerine kurulu olduğu ayinler, kralın banyo töreni içinde sahte alaycı bir öldürülüşünü de içermelidir ve bu da bildiğimiz birçok değişik formdaki ayinlerde kralın yerine kurban edilmek için sunulan kurbanlarla kanıtlanmaktadır. Aşk Tanrıçası ile evlenip, sonra onun tarafından aldatılan, sakatlanıp birden Olimpus Dağı'ndan aşağı Tanrıça Hera tarafından atılan ve tüm Cennet tarafından alaya alınan Hephaestus mitinin karışmış öğeleri de aynı ayinin başka bir versiyonunu oluşturur. Orjinal olarak kral kraliçe ile gerdeğe girdikten

hemen sonra vahşice ölür, aynen işçi arının kraliçe arı ile çiftleştikten sonra öldüğü gibi. Daha sonra hadım etme ve sakatlama öldürmenin yerine geçmiştir. Daha da sonraki dönemlerde hadım etmenin yerine sünnet edilme ve sakatlığın sonucunda da buskinlerin giyilmesi geçmiştir.

Bir kere kutsal kralın sallanarak ve horoz gibi yüksek topuklu buskinlerle kasılarak yürümesine neden olacak biçimde ayinsel olarak sakatlandığını öğrendikten sonra, artık en azından şu ana kadar gelmiş iki üç gizemli ikonu anlayabiliyoruz. Tantalus'un suyun üzerinde başının üstünde bir meyve sepeti ile asılı dururken altından suyun akıp gitmesi çok açık bir şekilde Llew Llaw tarzında bir sakatlanma ayinini anlatmaktadır. Aslında saçı bir dala bağlanmış, bir ayağı nehir kenarında, diğeri suda bulunan ve daha sonra kaydırılan başka bir şeyin, belki de geniş tekne şekilli bir havzanın üstünde duruyor olmalı. Tantalus, tipik olarak mükemmel bir Diyonisus'tur: bir Ay-tanrıçası Euryanassa (Eurynome'un başka bir versiyonu) ile evlidir; Pelasg Lidyası'nda Sipylus Dağı'ndan atılmış; daha sonra oraya gömülmüş ve adına bir kahraman tapınağı yapılmış; Pelop'un yamyam babasıdır; bir Girit Mağarası'ndan bir Köpeğin çalınmasına yardım etmiş; ismindeki üç Yunan harfinden *saleuein* ve ondan *saleuna* gibi, 'sallanıp, duruşu kasan bir şekilde yürümek' anlamına gelen: *tantaloein, tantaleuein* ve metatezi sonucu *talantoein* kelimeleri türetilmiştir.

İxion ve Salmoneus gibi, Tantalus da Olimpiyanizm'in yerini aldığı eski dine aittir ve Olimpiyan rahipleri bu ikonları Baba Zeus'a uydurabilmek için kasıtlı olarak yanlış yorumlamışlar ve onu nefret uyandıran bir suçlu olarak tanımlamışlardır. Mitograflara göre Tantalus'un suçu, Olimpiyalılarla birlikte ambrozyadan yeme ayrıcalığına sahip olmasıdır ve ölümlüleri de bunu denemeye davet etmesidir. *Ambrosia*, Diyonisus'un sonbahar ziyafetinin adıdır ve ben zehirli mantarın

bu kutlamada bir kez Diyonisus'a kendini adamış dini hizmetkârları tarafından yendiğinde ilahi bir kendinden geçme hali yarattığını; *Santörler Ne Yerdi* kitabımda da ambrozyanın içinde yer alanları, Klasik Gramercilerin verdiği şekilde nektar ve *kykeon*un (Demeter'in Eleusis'teki içeceği) bir yiyecek-oghamı oluşturduğunu, baş harflerininde Yunanca 'mantar' kelimesini meydana getirdiklerini aktarmıştım. Tantalus'un işlediği suçun hikâyesi, belki bu ziyafetlerde Maenadların âlemlerinde uyuşturucu mantarın yerini şarap aldığında anlatılmış olabilir; –ama *amanita muscaria* değil de, daha hafif, daha mest edici *panaeolus papilionaceus*- ve zehirli mantar da işinin ehli Eleusis, Samotrake ve Girit Gizemlerinde yeniyordu.

Ancak kalça çıkığı yaratma geleneği –ve büyük ihtimalle nehir kenarında değil, bir tepe zirvesinde uygulanan başka bir şekli vardı- Kenan'da var olan kalça kemiğini saran eti yeme tabusu sonucu ortaya çıkmış olabilir. Bu tabu *Yaradılış*'ta Yakub'un Peniel'de melekle güreşinde ifade edilmiştir. Robertson-Smith haklı olarak bu tabuyu tüm Akdeniz ülkelerinde görülen bu geleneğe ve kurban edilen tüm hayvanaların kalça kemiklerini ya da parçalarını tanrılara adanmasına bağlar. Önce bu parçalar yakılır ve daha sonra kalanlar ibadet edenler tarafından yenirdi. Fakat 'rahatlatacak bir karşılığı olmayan tabu yoktur' antropolojik kuralı burada da geçerlidir. İlkel dönemde ölü kralın etli kalça kemiği yoldaşları tarafından yenmeliydi. Roman Katolik misyoner Mgr. Terhoorst'un aktardığı gibi bu gelenek yakın zamana kadar, kendisinin görev yaptığı Merkez Afrikan Bantu Bagiushu kabilesinde devam etmektedir. Bu et yeme töreni 'Yaşlı Adam'ların ölümünde ya da düşman bir kabilenin şefi savaşta öldüğünde yapılmaktadır. Dişlerini üçgen biçimde törpüleyen Bagiushu kabilesi başka durumlarda yamyamlık özelliği göstermezler.

Kral İsa kitabımda, *Talmud Babli Sanhedrin* ve *Tol' Doth Yeshu*'da

bulunan bir İbrani geleneğinin İsa'nın uçmaya çalışırken sakatlandığını ve bir güreş esnasında meydana gelen bu ayinsel sakatlamanın sonucunda yeni İsrail oluşunun, Tabor Dağı'nda yapılan gizli bir Taç Giyme Töreni'ne bağlandığını anlatmıştım. Bu gelenek benim de gösterdiğim İncil kanıtlarıyla ve Jerom'un İsa'nın deforme olmuş olduğunu söyleyişiyle doğrulanmaktadır. Tabor Dağı, Yehova'nın ana tapınaklarından biridir. Tabor, Septuagint'in de anladığı gibi, Eurynome ve Proteus'un torununun oğlu Atabyrius'un adını almıştır ve aynı zamanda kendisine 'Giritli Althaeamenes' tarafından Rodos Adası'nda Atabyria Dağı'nda bir tapınak yapılan bu tanrı hakkında çok şey biliyoruz. Althaeamenes, 'Tanrıça Althaea'nın Aklı' anlamına gelmektedir ve Althaea ('şeyleri büyüten') Atabyrius'un annesi, Orfiklerin Ay-tanrıçası Eurynome'nin diğer bir adıdır. Hatmi çiçeği –Galcede *hocys bendigaid* kutsal ebegümeci- Althaea'nın çiçeğiydi ve Asma-tanrısı Diyonisus'a âşıktı. Ondan kızı Deianeira oldu ve bu Deianeira, Oeta Herkül'ünde Blodeuwedd rolünü oynamıştır. Atabyrius, Giritli Telchinlerden bir olarak Diyonisus ya da Proteus gibi kendini her şekle dönüştürme gücüne sahipti; onun Rodos tapınağında kendisine adanmış arsız boğalar olağandışı bir şey olacağı zaman böğürmeye başlarlardı. Aynı tür boğalar Daedalus tarafından Girit Kralı Minos için yapılmıştı. Ve biz biliyoruz ki, Atabyrius, İsraillilerin Mısır'dan çıkardıklarını iddia ettikleri, altın buzağı olarak tapınılan o tanrıdır. Arıcak *byrius*'un yok edilişi, Üçüncü Hanedan Kassite (Hint-Avrupa) İ.Ö. 1750-113 rasında hüküm süren Babil Krallarından biri olan Burn-buriash kraliyet ünvanında ortaya çıkar; Atabyrius açıkça aslen Giritli ya da Semit değil, erken ikinci bin yılda Süriye'ye gelmiş Kassit bir tanrıdır. Bu kültün Trakya, Rodos ve Girit'e nasıl geldiği açık değildir, fakat bu tanrı olasılıkla Hyksos'la Mısır'a gitmiştir. Bir adı da Tysup'tur.

Bu uzun mitolojik hikâyeler toparlandığında ortaya çıkan tanım Beyaz Diyonisus Boğa ile birlikte Tabor'un ya da Atabyrius'un İsrailli Yehova'sıdır ve bu tanımlama saygıdeğer Klasik otoriteye dayanmaktadır. Plutarch'ın *Ziyafet Sorular*'ında misafirlerideri biri Yahudilerin tanrısının gerçekten Trakya ve Frigya'nın Arpa-tanrısı Diyonisus Sabazius olduğunu kanıtlayabileceğini iddia eder ve Tacitus benzer şekilde *Tarih* adlı çalışmasında (v. 5) 'bazıları Yahudilerin ayinlerinin Diyonisus onuruna yapılmaya başlandığını söylerler' diye yazar. Aynı zamanda tarihçi Valerius Maximus İ.Ö. 139 yılı civarında Yabancılardan Praetor ve C. Cornelius Hispallus'un belli Yahudilerin Roma'dan, 'Sabazian Jobe kültüne ibadet ederek Romalıların ahlakını bozdukları' gerekçesiyle sürüldüklerini aktarır. Bu konudaki öngörü, Praetor'un onları bu tanrıya ibadet ettikleri için değil, Trakya kültüne yenilikler getirdikleri –büyük ihtimalle sünnet Romalılar tarafından kendini sakatlama ve ahlakın bozulması olarak görülüyordu- ve kutsal tatil günlerine yabancıları aldıkları için sürmüş olduğu üstünedir. Leclercq'in *Hıristiyan Arkeolojisi'nin El Kitabı* adlı çalışmasına göre Roma'da Praetextatus'un mezarındaki gömüler Yahudi bir Sabazius kültünü kanıtlamaktadır. Yahudiye'den Çıkarılmış Yahudiler'in 'Sabazius' ile 'Saboath'ı özdeşleştirmek için yanlış bir etimoloji kullandıkları fikri –Yehova Şabat'ın Lordu olduğu gibi Sabaoth'n 'evsahiplerinin' de lordudur- iki tanrının da orjinal kimlikleriyle çelişmemektedir.

Sabazian Zeus ve Sabazian Diyonisus aynı karakterin, Rhea'nın oğlunun iki farklı adıdır. Bu da onun kökeninin Girit olduğunu gösterir. Frigler ona Attis dediler ve Kibele'nin oğlu yaptılar, ama bu yine aynı kapıya çıkmaktadır ve Roma'da bulunmuş olan Yahudi bir yazmada şöyle der: 'Attis'e, Evreni bir arada tutan En Yüce Tanrı'ya'. Yılan Sabazius'a kutsaldır ve bu da Musa'nın standart olarak kullandığı İyi Kral Hezekiah tarafından, ona yakılan tütsünün sanki bir tanrıya ya-

kılmış gibi yandığı için puta tapıcı olarak yok ettiği Utanmaz Seraplı Ne-esthan ya da Nehushtan'ı akla getirir.[1] Ancak merkezi Frigya'da bulunan Ophitlerin Yahudi cemaati, erken Hıristiyanlık Dönemi'nde Mısır'dan Çıkış sonrası Yehova'nın sadece Seçilmiş Olan'ın, yani Bilge Yılan'ın Krallığını çalmış olan bir şeytan olduğuna inandıkları için Yılan'a saygı göstermişlerdir. Diyonisus boğa boynuzları ile gösterilir; çünkü Diodorus Siculus'a göre tarım için -başka deyişle arpa ekmek için- sabana öküz koşan ilk insandır. Yehova, arpanın en yüksek seviyedeki koruyucusu olduğuna göre –Hamursuz Bayramı arpa hasadı festivalidir- Plutarchın ziyafet misafiri görüşünü kanıtlamakta hiç zorluk çekmeyecektir, özellikle efsaneye göre Sabazius Titanlar tarafından yedi parçaya bölündüğü için. Yedi sayısıyla birlikte adının uzun biçiminin harf sayısı ve Girit efsanesine göre yine Titanların Zagreus boğa-tanrısı vücudunu böldükleri parça sayısı olan 42'de Yehova'nın mistik sayılarıdır.

Diyonisus, Sabazius Hamursuz'un orjinal Yehovası'dır ve Plutarch aynı zamanda, 'Levite' kelimesininin *Lusios*'tan türediğini söyleyerek Çadır Bayramı Yehovası'nı, Diyonisus Liber ya da Lusios ('suçlu hissetmeketen kurtaran'), Şarap-tanrısı ile tanımlar ve Yahudilerin domuz eti yememelerinin nedenini tanrıları Diyonisus'un aynı zamanda Adonis olmasına ve onun bir domuz tarafından öldürülmüş olmasına bağlar. Yehova ve Diyonisus ayinleri Plutarch'ın da işaret ettiği gibi çok yakın paralellikler içindedirler: arpa demetlerinin ve yeni şarabın, sabah karga ötüşüne kadar yapılan meşale dansların gizemi, tanrıların şerefine şarabın toprağa dökülüşü, hayvanların kurban edilişi, dini anlamda kendin geçme ve esrime hali. Bunun yanında Mısır'dan

1 J. N. Schofield İncil'in Tarihsel Geçmişi adlı çalışmasında politik nedenlerle yok edildiğini aktarır. Yılan Kültü Mısır'a aittir ve Hezekiah Asur vassallığına dönüşünü bir işaret haline getirmeye çalışmıştır.

Çıkış sonrası dönemde çok ağır biçimde cezalandırılan aşırı cinsellik, Çadır Bayramı'na gelen köylüler arasında halen yaygındır. İsa'nın Dönemi'nde Tapmak rahipleri, bu Bayram'ın asıl doğasını kabul etmişler, ancak aynı zamanda değişmiş olduğunu da ilan etmişlerdir: 'Atalarımız burada sırtlarını Tanrı'nın Tapınağı'na, yüzlerini Doğu'ye dönmüşler, Güneş'e tapmışlardır, ama biz Tanrı'ya dönüyoruz.' Güneş, Diyonisus'un ölümsüz tarafını, şarap ve arpa ise ölümlü tarafını simgeler.

Yehova'nın Diyonisus olarak tanımlanışına gösterilebilecek numismatik kanıt dahi bulunmaktadır: İ.Ö. beşinci yüzyıla ait, Gazze'de bulunmuş gümüş bir paranın önünde (G. H. Fills'in *Filistin'in Yunan Paraları Kataloğu*'nda karşımıza çıkar), Diyonisus tipinin sakallı yüzü, arkasında da kanatlı bir arabaya binmiş yine sakallı bir figür ve ayrıca Yehova anlamına gelen İbranice JHWH harfleri bulunmaktadır. Elbette bu hiç bir şekilde diğer tanrılarla, özellikle Kronos'la (Bran) olan yakınlığı daha önce bahsedilmiş Yehova'nın tüm hikâyesi değildir. Onun hakkında haftanın günlerine göre yazmak anlatmanın en kolay yolu olabilir. İlk resimsel betimlemesi İ.Ö. on altıncı yüzyılda Sina, Ras-Shamra'da bakır işi üstündeki oymalarda karşımıza çıkar. O dönemde bir Kenite Demirci tanrısı Elath-lahu, Çarşamba günün tanrısı ve tahminen yöresel Afrodit, Cuma günün tanrısı Baalith'in aşığıydı. Daha sonra bu tanrının Moreh, El-Halil ve Oprah'ta insanlara görünüşü menengiç ağacı-tanrısı Bel, Perşembe gününün tanrısı halindedir. Carmel'in peygamberleri tarafından yenilişi hikâyesi aslında kendisinin Bel görünüşünün Cumartesi gününün tanrısı Kronos tarafından Elijah kişiliğinde feth edilişidir. Bel ve Kronosdaima rakip olarak ortaya çıkarlar; daha önce gösterildiği gibi Bel, Beli ve Kronos da Bran'dir. 'İsrail Mısır'da iken, Yehova Cuma gününün tanrısı Setti ve Kudüs'te Söğütler günü Çadır Bayramı'nda, Pazartesi gününün tanrı-

sıydı. Adı El'dir ve kızıl meşeye bağlıdır, bu da onun yanı zamanda Salı gününün tanrısı olduğunu gösterir. Sonuç olarak Yehova'ya Farisiler tarafından atfedilen ve yedi kollu şamdan Menorah ile tipikleştirilmiş evrensellik anlayışı yeterli bir mitolojik temel üstünde oturmaktadır.

Dahası, Iauhu ismi İ.Ö. on altıncı yüzyıldan çok daha eskidir ve çok yaygın olarak kulanılmıştır. Mısır'da altıncı haneden zamanında (İ.Ö. üçüncü bin yılda) Set'in bir ünvanı olarak ortaya çıkar ve Deimel'in Akad-Sümer Sözlüğünde İsis'in adlarından bir olarak geçer. Aynı zamanda da Girit gizemlerinde yer alan şekil değiştiren Diyonisus Lusios'un ünvanı olan Yunanca isim Iacchus'un kökeni gibi görünmektedir. I.AU. seslileri, Doğum, Tüketim ve Ölüm'ün üç mevsim yılı olsa da –Ölüm ilk önce gelir; çünkü Doğu Akdeniz tarım yılı, I mevsimi ile başlar- bu mevsimlerin adları daha hiç bir alfabenin ortaya çıkmadan çok önce var olan bir isimden, IA ve HU harflerinin bileşenlerinden türemiş görünüyor. 'Ia' Sümerce 'Yüceltilmiş', 'Hu' Kumru anlamına gelir ve Mısır hiyeroglifi 'Hu' da bir kumrudur. Aynı diğer karşılıkları gibi, Asianik Filistin Ay-tanrıçası tapınısı kumrularla yapılmaktaydı; yine Mısır'da Teb, Dodona, Hiyeropolis, Girit ve Kıbrıs'taki karşılıklarında olduğu gibi. Ancak bu tanrıçaya uzun boynuzlu bir inek, Hathor, İsis ya da Ashtaroth Karnaim olarak tapınılıyordu. İsis, ses öykünmesi sonucu ortaya çıkmış bir kelimedir ve 'ağlayan kız' anlamına gelen Ish-ish'ten türemiştir; çünkü Ay'ın çiy dağıttığı düşünülmüş, Hıristiyanlık öncesi *Mater Dolorosa*'nın orjinali olan ve Set'in öldürdüğü Osiris'e yas tutan İsis'tir. Beyaz olduğu anlatılagelmiştir, ancak Moschus'a göre Argos'taki uzun gezintilerinden sonra Mısır'a yerleşen altın Ay-inek Io'dur. Io'nın adındaki *o*, bir *omega*dır ve bu harf, *alfa*nın genel Yunanca bir varyantıdır.

Ia-Hu, Ia'nın 'Yüceltilmiş olan' ile İnek olarak Ay-tanrıçası ve Kumru olarak aynı tanrıçayı temsil eden 'Hu'nun bir birleşimidir.

Plutarch'tan bildiğimiz gibi kış-ortası gündönümü gizemleri Isis, altın Ay-ineği olarak Osiris'in taburunu iki gündönümü arasındaki yedi ayı temsilen, yedi kere dolaştığını biliyoruz. Bildiğimiz diğer bir şey de, Kumru-tanrıçası'na ait orciastik meşe-kültünün zirvesinin yaz gündönümünde olduğudur. Dolayısıyla Ia-Hu, Ay-tanrıçası olarak tüm güneş yılının akışının hükümdarıdır. Bu çok onurlu bir ünvandır ve Set bu ünvanı eşekkulaklı septeri Mısır'da kraliyet simgesi haline geldiğinde hak olarak almış görünüyor. Ancak Osiris'in Çocuk Horus olarak reenkarnasyonu her yıl Set'in üstesinden gelmektedir ve yaygın olarak bilindiği gibi kralların ünvanlarını fethetmek, esir yaptıkları düşmanlarından aldıkları ünvanları fethetmektir. Horus aynı zamanda Iahu'dur ve karşılığı Girit Diyonisusu ve Kenan Belidir ve bunlar sırasıyla IACCHUS ve (bir Mısır kaydına göre) IAHU-BEL olmuşlardır. Gal tanrı Hu Gadarn ve Guernsey tanrısı Hou ya da Hat Hou olasılıkla aynı tanrılardır: Janus olan, Bask Meşe-tanrısı Janicot'un ortaçağ ayinlerinde kullanılan aynı formülün önerdiği üzere Hou bir Meşe-tanrısıdır.

Yehova'nın ünvanı Iahu benzer şekilde onu güneş yılının hükümdarı olarak tanımlar, büyük ihtimalle Set, Osiris ve Horus'un (diğer kimlikleriyle Egli-Iahu, Buzağı Iahu) aşkın anlamdaki bir birleşimidir. Fakat adının Hu hecesi Hıristiyanlık'ta çok büyük önem taşır hale gelmiştir; çünkü İsa'nın Vaftizci Yahya tarafından yıkanışında Taç Giyme ilahisi söylenmiş, kendisine bir Kumru inmiştir. Babası Iahu'dan kendisine inen bu kuş, -Firavunlara taç giyme törenlerinde babaları Güneş-tanrısı Ra tarafından doğan biçiminde indirilen kuştur- *ka* olarak ya da kraliyet anlamında ikizi olarak okunmalıdır.

Eski Ahit'te çok dikkat çeken bir şekilde ağaçların en azametlisi ve büyüğü olarak görünen sedir ağacının dini anlamına dair şu ana kadar hiçbir atıfla karşılaşılmadı: 'Senin diktiğin Libanus sedirleri

bile.' Bu ağaç Süleyman tarafından 'seçme göknar' ile birlikte bitişik olarak Yehova ve iki Tanrıça'nın onuruna yaptığı üç tapınağın malzemesi olarak kullanılmıştır. Bu tapınaklardan ikincisinin kimliği Farisi yazarlar tarafından Dağ-tanrıçası'nın tapınağı ve Yazgündönümü'nün Aşk ve Savaş Tanrıçası anlamına gelen Lübnan'ın Orman Evi' adı altında, üçüncüsü ise Kış-gündönümü'nün Doğum-tanrıçası olmuş olan Musa'nın hikâyesini anlatan 'Firavun'un Kızı'nın Evi' adı altında gizlenmiştir. Göknar ağacının Doğum-tanrıçası'na kutsal olduğunu ve tapınağın yer döşemesinin de göknardan yapılmış olduğunu bildiğimize göre, sedir sütunlar ve kirişler Lübnan Dağı Aşk ve Savaş Tanrıçası'na, Astarte ya da Anatha'ya kutsaldır. Sedir U sesli harfi için kullanılırdı ve Biblos ile Batı Avrupa'da Funda olarak bilinirdi. Bu tapınaklarda kullanılan tek diğer ahşap zeytin ağacından gelmiştir ve bu ağaç zaten daha önce Herkül ve Dactyl bağlamında İlkbahar Güneşi için, Marduk olarak Yehova ve diğer kimliği Paeonian Apollonu'ndan dikilen sütunlarla ilgili olarak bahsedilmişti.

Sedir aynı zamanda çördük otu ya da zufa ile birleştirilmiştir ve (büyük ihtimalle Mısır ve Filistin'de kayaların ve duvarların çatlaklarında çok yeşil bir biçimde büyüyen yabani kebere otu olmalı) Eski Ahit'teki en eski iki kurban ayininde, *Sayılar, XIX, 6'da* kurban edilen düve ve *Levililer, XIV, 4'de* kurban edilen'*serçe*' bir tanrıçaya sunulmuştur, tanrıya değil. Kebere, açıkça ökseotunun Kenan'a ait bir karşılığı, Kurtuluş Günü ağacıdır ve bazı durumlarda büyümesine yeterli olacak yaprak küfü bulunduğunda yaşlı ağaçların gövde ve dallarındaki çatlaklarda da büyür. Sedir ve keberenin birbirine bağlanışı mitolojik anlamda güneşin kış gündönümündeki gelişmemiş bebek halinden yaz gündönümündeki en olgun haline gelişini ve devamlı tekrar eden döngüyü temsil etmektedir. *Krallar I, IV, 33:*

'Ve Tanrı, Süleyman'a aşan bir bilgelik ve anlayış verdi...ve o ağaçlardan, Lübnan'daki sedirden duvardaki kebereye kadar anlattı.'

Bu da onun ağaç alfabesinin tüm mistik kültürünü bildiğini söylemektir. Ancak kebere kış gündönümünün ağacı, IA: sedir ise yaz gündönümünün ağacı, HU'dur. Sonuç olarak Süleyman'ın, İlahi İsmin mubah eş anlamlı karşılığı IAHU adını bildiğine inanılmıştır.

JHWH'in en eskisi olarak kabul edilen Masoretik[1] ünvanı, Q're Adonai'dir ('Lord Q're') ve bazı İbrani bilginler bu adı 'Oku Adonai', yani örneğin 'JHWH adına "Adonaié" harflerinin aynısını vererek oku' olarak yorumlamayı tercih etmişlerdir. Q're kulağa Giritçe gelen bir kelimedir. Karyalılar, Lidyalılar ve Misyalılar Giritlilerden gelirler ve Karya, Mylassa'da ortak bir Zeus Carios tapınakları bulunmaktadır. Zeus Carios kuzenleri Tyrrhenianların İtalya'ya Karu olarak getirdikleri bir tanrı ve aynı zamanda Megara'nın kurucusu Carys'tir. Roma'nın Quiriteleri, Plutarch tarafından bahsedildiği üzere, anlaşıldığı kadarıyla onun adını ya da annesi Juno Quiritis'in adını taşıyan Sabin şehri Qures'ten gelmişler ve Deloslu, Halkisli, Aetolialı ve Giritli Cureteler isimlerini ondan almış olabilirler, ancak barbarca olan Q're kelimesine bir anlam yükleyemeyen Yunanlar için 'Curetes' kelimesi, saçlarının kesilmiş parçalarını tanrıya (*Kourai*) adayan erkek çocuğu anlamına geliyordu.

Bu Cureteler, Pausanias tarafından Anax'ın Çocukları, on kübit boyundaki Uranus'ün Oğlu ile tanımlanmıştır. Anax, Miletus'da Giritli Miletliler tarafından fethedilmesinden önce hüküm sürmüş bir Karyalı'dır. Şehre Anactoria adını vermiştir ve on kübit boyundaki Asterius'un babasıdır. Pausanias Anax'ı Samotrake'nin Pelasg gizem-

1 Masoretik metinler, Yahudi İncili'nin İbranice yetkili metnine verilen ad. (Çev.)

leriyle ilişkilendirmektedir. Anax'ın Çocukları İncil'de Kaleb'in sürdüğü El-Halil'de'da yaşayan uzun boylu bir halktır ve sürüldükten sonra Gazze ve yöresinde yaşamışlardır. Başka bir deyişle onlar, Tanrı Q're'ye ya da (Orta Krallığın Firavun'u Thothmes'in zamanında Suriye'de anıldığı isimle) Büyük Tanrı Ker'e tapan Asya kökenli Deniz İnsanlarıdırlar. Beş Karyan ünvanı ise Panemerios'dur. ('Uzun yaşayan günün'). En azından bu ünvan Karyan orjinalinin Yunanca versiyonudur ve bu güneş yılı tanrısı, Tyre'nin, Nisus'un ya da Nisa'nın (Megara'nın) Samson'u gibi her yıl saçları kesilerek Ay-tanrıçası tarafından gücünden mahrum bırakılmaktadır. Erkek müridleri Comyria adındaki bir festivalde kahkullerini keserek ona adarlar. Yehova, Q're olarak kesilen saçların adandığı tanrı olmaya devam etti. Karyan karşılığı ise, dinin Mısır'dan Çıkış dönemini işaret eden Tesniye reformasyonunda yer alan 'Ölü için gözleriniz arasında açıklık bırakmayacaksınız' emrine kadar devam etmiştir. Adının kök harfleri –Q, elma ya da ayva veya *ethrog* ve R, mersin ağacı *lulab* ya da thyrsusta gösterilen, Çadır Tapınağı Ziyafetleri'nde yıllık ölümünü ve Elysium'a geçişini hatırlatmak için kullanılmıştır. Bu ay-festivali gerçekten de Q'dan R'ye geçen yıl mevsimini başlatmaktadır.

Fakat Q're büyük ihtimalle ünvanını Ay anasından –daha sonra Yunanistan'da ikiz kız kardeşinden- en ünlü tapınağının Laconia Caryae'de bulunduğu Ak Tanrıça Artemis Caryatis'ten ('fındık ağacından') almıştır. Bu tanrıça iyileştirme ile ilhamın tanrıçasıdır ve Karyatid rahibeler tarafından hizmet edilir ve Thesean Çağı'nda badem ağacına dönüşen nimfa Phyllis[1] ile tanımlanır. Phyliss, Belili'nin Yunanca bir varyantıdır. Her halükarda bu tanrı bir dönem için yedi

1 Gower, 'fındık' kelimesini bu Phyliss isminden türetmektedir, ancak genel kabul gören açıklama fındığın Aziz Philebert Günü'nde olgunlaştığını söyler. (22 Ağustos, Eski Tarz)

kollu *Menorah* şamdanından çıkan badem ağacı dallarıyla gösterilen Çarşamba gününün Bilge Tanrısı Nabu olmuştur ve Eyüb'ün sorduğu soru özellikle onadır: 'Bilgelik nerede bulunur?' ve bu sorunun ona sorulmasının temelinde yatan, Pazartesi gününün Yağmur-tanrısı Sin; Perşembe gününün Gökgürültüsü ve Yıldırım-tanrısı Bel; Cumartesi gününün Korint Rüzgârlarını kontrol eden Huzur-tanrısı Ninib'den oluşan altı yakın tanrının güçlerini tartan, ölçen ve ilan eden tanrı olmasıdır. Artemis Caryatis, Pelasg alfabesini Latinceye çeviren Arkadyalı Evander'in Müz'ü Carmenta ile tanımlanabilir. Adı –Plutarch'ın *Roma Soruları*'nda absürd bir biçimde *carens mente* ifadesinden 'aklını kaybetmiş' biçiminde türemiş olarak verdiği ve *Q're*'nin ilk hecesini oluşturan *Car* ve 'açığa çıkaran' anlamına gelen '*Menta*'dan oluşuyor gibi görünmektedir. Plıny ise 'Car adını Caria'dan, icat edilmiş bir kâhinlikten alır' geleneğini sürdürmektedir. Bu 'Car' açıkça Thothmes'in Büyük Tanrısı Ker'dir ve Heredot tarafından Lydus ve Mysus'un erkek kardeşi ve Lidyalılarla Misyalılara adını veren ataları olarak tanımlanmışlardır. Diğer bir Car, Pelasgus, Europê ve Agenor'un erkek kardeşi ve de Phoroneus'un oğlu, Pausanias tarafından akropolisin adını aldığı Megara'nın erken dönem krallarından biri olarak tanımlanır. Car'ın cinsiyeti ki, bu durumda da değiştirilmiş görünüyor: Karyalılar, Misyalılar ve Lidyalılar için anne soylu, Megarean akroplis, önemli tepe ve dağlara hükmeden Ak Tanrıça'nın ismini almış olmalı. Tanrıça Car ise Plutarch'a göre, Phoroneus'un babası Inachus'un delirerek kendini bu nehre atmasında önce Inachus Nehri'ne orjinal adı Carmanor'u vermiştir.

Bu noktada *Ağaçların Savaşı*'nın Myvyrian versiyonunu ele alarak mantıklı anlama gelen bir düzeltme önerebiliriz:

O savaşta bir adam vardı, adı bilinmeden üstesinden geline-

meyecek. Ve diğer tarafta da Achren (Ağaçlar) adlı bir kadın ve onunda adı bilinmeksizin tarafının üstesinden gelinemezdi. Ve Gwydion ap Don kardeşi Amathon'un yardımıyla tahmin etti *kadının* adını. ...

Daha önce Ağaçların Savaşı'nın Ak Tanrıça ('o kadın') ile 'o erkek' arasında –artan yıl ile azalan yıl tanrılarının uğruna savaştığı kadının aşkı- yani Ölümsüz Apollon ve gücüne meydan okuduğu Beli. Diğer bir deyişle kutsal isim IEVOA ya da uzun haliyle JIEVOAO, Amathon tarafından Gwydion'a Bran'i hezimete uğratmak için verilmiş ve bu isim Beş Katmanlı Tanrıça Danu'nun ismidir. Bu isim Bran'in, her beş kimliğinin tecrübesiyle kendi krallığı Dis'ten kehanetle konuşabileceği isimdir; ondan doğmuş, onun tarafından kabul edilmiş, onun aşığı olmuş, onun tarafından ninni söylenerek uyutulmuş ve sonunda onun tarafından öldürülmüş olmak. Beli-Apollon'un isminin yerine geçen sekiz harfli yeni ad Ak Tanrıça ile paylaşılmamış ve dolayısıyla da çok uygun bir biçimde daha sonra mitograflar tarafından Bran'a, Q're ya da Iahu'ya ait olduğu tamamen unutulmuştur, ama sadece doğum hakkı, evlilik ve ölümle, yani sadece anaerkil yoldan sahip olunabilecek bir güçtür. Hitit uzmanı Profesör Sturtevant, Q're adını *Karimni* olarak, basitçe 'tanrıya' biçiminde çevirir. Fakat Bay E. M. Parr'ın işaret ettiği gibi, El Suriye'de hem genel oarak tanrı anlamına gelir, hem de meşe-tanısı El'dir. Aynı zamanda bu kelimenin diğer versiyonlarının Horus ya da Qouros, Thera Adası'nın bir tanrısı olduğunu söyler ve Horus'un Semitik formu Churu'dur. Q're'nin kimliği Tanrılar Nergal ve Marduk ile karıştırılmıştır; çünkü isimlerini (Qaru), Marduk'un Amorilerinin onu Salı gününün –ağaçların ve bitkilerin yaratıldığı gün- tanrısı Nergal ile tanımlayarak Gish Qaru, 'ağaçların be bitkilerin Q're'si diye anışlarından almışlardı.

On Dokuzuncu Bölüm

ŞEYTAN SAYISI

Küçük Gwydion'un beni kendine mecbur edişi hoş da olsa, sıkça çocuklarla yaşandığı gibi acil ve kurtulamayacağım bir durumdu; çünkü o dönemde aynı zamanda başka bir şey düşenemeyecek kadar da başka bir kitapla meşguldüm. Ama bardik mitin alanına girme fikrine karşı çıkmam ve bunu yapmak için gerekli akademik donanımın olmadığını söylesem de, Küçük Gwydion görmezden gelinmeyi reddetti. Şu an Kelt Edebiyatı üstüne sahip olduğum kullanışlı birikime rağmen, eğer birçok cevabı şiirsel içgüdüyle zaten önceden bilmeseydim, o dönemde *Hanes Taliesin* bilmecesi (ki bu bana ilk bakışta Beyaz Kraliçe'nin Ayna Ülkesi'ndeki son ziyafette Alice'e sorduğu gibi, 'tüm şiirdeki her güzel bilmece, hep balıklar üstünedir') hakkında tek bir soruya cevap veremezdim. Gerçekten de yapmam gereken tek şey bunları metinsel olarak doğrulamaktı ve küçük kütüphanemde gerekli kitaplardan sadece bir ya da iki tanesi bulunmasına rağmen, geri kalanı daha istenmeden ya şair arkadaşlardan geldi ya da onları bir deniz kenarı sahafında buldum. Elinizdeki bu cildin taslağını altı haftada yazdım ve diğer kitap çalışmama döndüm, ancak bu taslağı kitap haline getirmem altı yılımı aldı.

Peşi sıra gelen tesadüflerin bir işi mümkün kılışı şairlere tanıdık gelen bir durumdur. Sonunda tüm o 'tesadüfler' nedir ki? Öklid için ne anlama geliyordu? Onun için belirli durumlar dâhilinde Alfa-Beta-Gamma üçgeninin, Delta-Epsilon-Zeta üçgenine uygulanışı aşağı yukarı aynı yerleştirmeye denk geliyordu. Benzer şekilde ben de Gwydion'un bilmecelerinin cevabını bildiğim için, varsayılan gerekli kitabi bilgi birikimi sadece ihtiyacım olana karşılık verdi. Zeta ve

Gamma zarifçe birbirine oturdu ve anlaşılmadan ortaya çıkan diğer şeyi akla yatkın bir biçimde açıklayabildim.

Bir gün William Rowan Hamilton - portresi Eire pullarında 1943 yılında ortaya çıkar- Dublin'de Phoenix Parkı'ndan geçerken tüm önbilgisi ona bir matematik düzeni olarak geri gelir ve sonuç olarak onun 'quaternionlar' adını verdiği çağdaş matematik gelişiminin yarattığı boşluk sadece günümüzde matematikçilerin uzun çalışmaları sonucu doldurulabilmiştir. Bütün dahi matematikçiler böyle devasa bir adım atma ve iki ayakları üstüne düşme potansiyaline sahiptirler. Clerk Maxwell bu durumun en ünlü örneğidir ve gizli bilimdışı methodlarını çok kötü bir muhasebeci olduğu için vermiştir: Doğru formüle ulaşabiliyordu, ancak vardığı sonuçların sağlanabilmesi için sadece sıradan hesaplamalar yapabilen meslektaşlarına dayanmak zorundaydı.

Özel yetenekli doktorlar da bir hastalığın doğasını benzer şekilde teşhis ederler ve vardıkları sonucu daha sonra semptomların mantıklı bir değerlendirmesiyle açıklarlar. Aslında tüm orjinal keşif ve icatların, müzik ve şiir kompozisyonlarının proleptik düşünce –zaman algısının askıya alınmasıyla oluşan, ancak tümevarım yoluyla varılamayacak beklenti halindeki bir tahminin- sonucu olduğunu ve analeptik düşünce olarak adlandırılabilecek bir biçimde yine zaman algısının askıya alınarak kayıp olayların canlandırılıp yerine oturtulabileceğini söylemek çok da ileri gitmek olmayacaktır.

Zaman kavramların en gereklisi olsa da, gerçekte para kavramından daha fazla bir öz değere sahip değildir. Geçici nitelikte koşullarla düşünmek son derece karmaşık, doğal olmayan bir düşünme biçimidir. Birçok çocuk daha zaman kavramı anlayışını geliştirmeden ya da nedenin etkiden önce geldiği gibi kolayca çürütebilecek bir tezi dahi kavrayamadan çok önce yabancı dil ve matematik kuramı öğrenmek-

tedir.

Yıllar önce bir şiirimde Müz hakkında yazmıştım:

Onun olduğu yerde garip şeyler olursa
Erkekler mezarlar açılır der
Ve ölüler yürür ya da gelecek
Rahim olur ve dökülür doğmamışlar –
Bu alametler şaşılacak şeyler değildir
Zamanın kasırgalarında yapılmış olunca
Kanatlı özünün güçlü çekimiyle
O her daim isteksiz ateşin yoluyla.

Şairler bunu kendi tecrübeleriyle onaylayacaklardır. Çünkü ben bu şiiri yazdıktan sonra J. W. Dunne'nin *Zamanla Deney* adlı kitabında -düzyazı insanlarının yüzyıllardır varsaydığı gibi- zamanın aslında durağan bir yürüyen merdiven değil, hesaplanamaz, belirsiz bir kavram olduğu nosyonunu düzyazılaştırmıştır. Düzyazı insanları buarada neden bahsettiğimi kolaylıkla göreceklerdir. Şiirsel eylemde zaman askıya alınmıştır ve geleceğe ait tecrübenin detayları, rüyalarda olduğu gibi sıkça şiire katılır. Bu Yunan üçlemesinin ilk Müzünün neden Mnemosyne yani 'Hafıza' ['Memory'] olduğunu açıklamaktadır. Geçmişin olduğu gibi geleceğin de anısına sahip olabiliriz. Geleceğin hafızası hayvanlarda içgüdü, insanlarda önsezi olarak adlandırılır.

Şiirler ve rüyalar arasındaki en belirgin farklılık, şiirde kişinin durum üstünde sahip olduğu (ya da olması gerektiği) kritik kontroldür; rüyalarda ise insan paranoyaktır ve mitografik bir olayın sadece seyircisi konumundadır. Ancak şiirlerde olduğu gibi rüyalarda da geçici kriterler askıya alınır; İrlandalı şairler büyülü adalarda geçen üç yüzyıldan sanki bir gün gibi geçmişçesine bahsedip onları Müz'ün hükmü altında anlatırlarken aslında zamanın bu duruşunu tanımlarlar.

Tanıdık, geçici hal düşünüşüne dönüşün ani şoku mitlerde Adadan eve dönerken genç kahramanın atının eyer kolanının kopmasıyla tipikleştirilir. Kahramanın ayakları yere değer ve büyü bozulur: 'sonra yaşlılığın ve hastalığın dertleri aniden sardı onu.'

Zamanın iki taraflı anlamı daima şairlerledir ve geleceğe dair endişe ya da umuda imkân vermeden hiç aldırmaksızın şimdiki zamanla ilgilidir. Bu konu hakkında proleptik bir detayla 1934 yılında *'Siloam'ın Düşmüş Kulesi'* adlı bir şiirimde yazmıştım. Şöyle başlar:

Sallanacaksa yapı, çıksın ortaya kemer yolu!
Biz zaten oradaydık...

Ancak prolepsis ve analepsis özelliklerin ilginç yanı, kavramın tesadüfiliği ve gerçekliğinin asla tamı tamına uyuşmamasıdır: Gama, Zeta ile tesadüf eder ama, ikisinin de kimliğini yitireceği kadar yakın değil. Buradaki tesadüfiliğin yakınlığı doğal bir nota ile ondan sonra gelen nota arasındaki yarım ses farkı ile tanımlanabilir. (Si ve Do bemol gibi) Bu farklılık piyanoda ekonomik olarak tek bir telle sağlanır ve titreşim uzunlukları çok az bir farklılık, sadece olağanüstü bir kulağın ayırdedebileceği bir farklılık içerir. Ya da bu yakınlığı 22/7 değeri ile *pi* arasında tanımlamak için hesaplamak isterseniz, dibinde çapı 2.7 metre olan koni biçimli bir çadır için ne kadar bağlayıcıya ihtiyaç vardır? 22/7 yeterli bir formül olacaktır.

Eylül 1943'te aklımın Karacayı gece gündüz kovaladığı, kalemimin yetişemediği dönemde kritik bir tarafsızlık hali korumaya çalıştım. Kendime dedim ki: 'Uçan bir sürpürge üstünde garip bir ülkeyi gezdiğim bu yolculuktan çok hoşlanmıyorum ve bu diyarın bir haritasını çıkarma zahmetine girip girmemem gerektiğini de bilmiyorum.' Sonra da kendime şizofrenik bir biçimde şu cevabı verdim: 'Bak sana ne diyeceğim Robert. Sana basit, çözümü kolay, şimdiye kadar çözü-

lememiş bir bilmece sunacağım ve sen ondan bir anlam çıkarabilirsen, ben de diğer keşiflerine kulak vereceğim.'

Kendime sunduğum bilmece *Kıyamet Günü*'nün on üçüncü bölümünün son dizesiydi:

> İşte bilgelik. İzin ver bu anlayış Şeytanın sayısını saysın, çünkü o bir adamın sayısıdır ve onun sayısı 666'dır.

Belirsiz bir şekilde okul günlerimden Aziz John'un kriptogramının iki geleneksel çözümünü hatırladım. Bu iki çözümün de oturduğu varsayım, alfabenin harfleri Yunancada ve İbranicede sayıları ifade etmek için kullanıldığına göre, 666 sayısı Şeytan'ın adını oluşturan harflerin toplamıdır. En erken sunulan çözüm ikinci yüzyıldan bir psikopos, Irenaeus'a aittir ve ona göre isim LATEINOS'dur; 'Latin olan' anlamına gelir ve Şeytan'ın ırkını da vermektedir. En geniş anlamda kabul gören çözüme göre isim –kimin olduğunu unuttum- NERON KESAR, adıyla Deccal olarak kabul edilen İmparator Neron'dur.[1] Bu iki çözüm de tatmin edici değildir. 'Latin Olan' Şeytan 666'nın çok belirsiz bir karakterizasyonudur ve KESAR değil, ama KAISAR adı sıradan genel Yunancadaki Sezar'ın yazılış şeklidir. Bunun yanında harf değerlerinin mümkün olabilecek 666 sayısına eşitlenen kombinasyonları ve bu harf değeri setlerinin mümkün olabilecek anagramatik düzenlemelerinin sayısı o kadar çoktur ki, olasılıkların toplamı sonsuza yaklaşır.

Kıyamet Günü Yunanca yazılmıştır, ama benim analeptik düşünce yapım devreye girdiğinde Latince düşünmekte ısrar etti ve içinde gö-

1 Çözüm İbraniceye dayanır. *Nun* = 50; *Resh* = 200; *Vav* = 6; *Nun* = 50 = Neron. *Koph* = 100; *Samech* = 60; *Resh* = 200 = Kesar. Ancak Latincede Nero, İbranice yazıldığı şekilde kalır ve Kaisar (Latincede 'bir baş saç' ve İbranicede 'bir taç' anlamına gelmektedir; ama belki iki kelime de yaygın bir Ege orjinalinden gelmektedir) *Kaph* (= 20) ile yazılıyor olmalıdır, *Koph* ile değil. Bu da toplamı sadece 626'ya eşitler.

zümün önünde canlanan benzer bir görüşte odanın duvarına doğru akın eden Roma rakamları bir afişe dönüştü:

D.C.L.X.
V.I.

Sabitlendiklerinde rakamlara çaprazlama baktım. Şairler çaprazlama ile ne anlatıldığını anlayacaklardır. Bu, harflerin altında saklı anlamı çözebilmek için bir kelimeye ya da ifadeye bakma şeklidir. Duvardaki yazı, Romalıların idam edilecekleri yerde suçluların başının üstüne çiviledikleri ve işledikleri suçu tanımlayan kitabelerden (titulus) birinin şeklini aldı. Kendimi şunu okurken buldum:

DOMITIANUS CAESAR LEGATOS XTI
VILITER INTERFECIT

'Domitian Sezar, alçakça öldürdü İsa'nın Elçilerini.' İ.N.R.I İsa'nın *titulusu*; *D.C.L. X.V.I.* da Deccal'ın *titulusudur*.

Rastladığım tek kelime VILITER, bulanık görünüyordu.

Kilise'nin Nero ve Domitian altında gördüğü zulüm hiçbir zaman çok ilgilendiğim bir konu olmamıştır ve bu nedenle de kendim için koyduğum bu test rutin bir testti. Tıpkı kendimi bunun gibi bir formülle test edebileceğim gibi, eğer sarhoş olsaydım 'Leith polisi bizi bıraktı' diye okurdum. Tarihsel bir önyargı bulunmadığı için bu konudaki klinik gözlemlerim güvenilebilir.

Her şeyden önce *Kıyamet Günü'nün* birçok İncil bilgini tarafından Domitian'ın (81-96 yılları arası) değil, Neron'un hüküm dönemi (54-67 yılları arası) olarak verilmiş olduğunu biliyordum; çünkü görülen bütün rüyetlerin eğilimi anti-Neronik'tir. Ama yine de benim gözlerim '*Domitianus*'u okudu. İkinci olarak da *viliter* kelimesinin Latince-

nin Gümüş Dönemi'nde 'ucuzca' anlamına geldiğini ve ondan türetilmiş olan 'alçakça' kelimesinin kötülük değil, değersizlik anlamını ima ettiğinin farkındaydım. Yine de gözlerim '*viliter*' kelimesini okudu.

Bu paradoksu anlayabilmem haftalarımı aldı. Analeptik düşünme biçimimin vardığı sonuç yeteri kadar iyi görünüyordu: D.C.L.X.V.I. doğru metindi ve çözüm doğruydu. Fakat gözüm akılcı düşünce biçimimin etkisi altında açıkça hata yapmış, sabahları tam uyanmadan gazete başlıkları ve harflerini yanlış okuduğu gibi, bu harfleri de yanlış okumuştum. Metin aslında şu şekildeydi:

DOMITIUS CAESER LEGATOS XTI
VIOLENTER INTERFECIT

Ancak '*Domitius Caeser*' akılcı tarafıma hiçbir şey ifade etmediği için –çünkü bu isimde biri yoktu- aklım hatayı, ismi '*Domitianus*' olarak okuyarak düzeltmeye çalıştı. Daha sonra Domitius'un, İmparator Claudius'un Nero'yu İmparatorluk ailesine evlatlık almadan önceki orjinal adı olduğunu, sonra da adını Nero Claudius Caesar Drusus Germanicus olarak değiştirdiğini ve pleb geçmişinin hatırlatılmasından nefret ettiğini hatırladım. (Sanırım Neron'un bu hassasiyetinden bahseden Suetonius'dur.) Neron'un suçlu babası Gnaeus Domitius Ahenobarbus, çocuğunun doğumu için kutlandığı zaman sakin bir şekilde kendisinin ve karısı Agrippinilla'nın herhangi bir çocuğunun Devleti batıracağını söylemiş. Dolayısıyla 'Domitius Caeser' kriptogram için uygun bir alay biçimidir; çünkü Hitler karşıtları 1933'de 'Chancellor Schickelgruber'den başkent yapmışlardır. İlahi Aziz John, yazarken doğal olarak Neron'un duygularına rağbet etmeyecektir ve N.C. yerine D.C. harflerinin kullanımı sırrın korunmasına yardımcı olacaktır.

Violenter 'sertçe', 'hızlı ve sert bir biçimde' manalarından daha faz-

lası anlamını taşıyor, günahkâr bir öfke ve zorbalık anlamlarını da içeriyordu. Anlaşıldığı üzere gözüm EN harflerini o kelimenin üstünde yer alan diğerinden seçerek DOMITIENUS kelimesini oluşturmuştur ve bu kelime 'Domitianus'a yeteri kadar yakındır. Anlamsız kelime VIOLTER ise aşağı tarafta bulanık bir biçimde okuduğum ve bir çeşit lanetleme olarak tanıdığım VILITER kelimesiydi.

(Bu okumaya dair tarihsel anlamının ötesinde bir iddiam yok. Kim o görünün oraya Aziz John tarafından benim için ya da benim tarafımdan Aziz John için konduğunu söyleyebilir? Tek bildiğim, kelimeleri düşünmeden bir mektup sonunda askerlerin mektup sansür kriptogramıyla eşlerine yazdıkları notları okur gibi okuduğumdu: 'X.X.X – W.I.W.R.D.D:Y?' 'Öpücük-öpücük-öpücük- keşke gerçek olsaydı, değil mi canım?')

Hepsi bu kadar değil. *Kıyamet Günü* metnini incelemeye başladığım zaman, sayfa kenarından *Bölüm XV, dize 2*'ye atıfta bulunan bir çapraz başvuru keşfettim:

> Ve sanki cam denizi ateşle karışmıştı, onların Şeytana ve görüntüsüne ve işaretine ve adının sayısına karşı zafer kazandıklarını gördüm dururken cam denizinin üstünde, Tanrı'nın harpları çalarken.

Burada bahsi geçen 'görüntü' bir önceki bağlama aittir: anlaşıldığı kadarıyla anlamı, Neron'un heykeline sadık bir şekilde tapmayan Hıristiyanların martir edilişleridir. Bu nedenle 'Şeytan ve görüntüsüne ve işaretine ve adının sayısına karşı zafer kazandıkları', İsa'nın İmparator'a tapmak için korkutulmayı reddeden ve alçakça katledilerek direk cennete giden Elçilerini anlatmaktadır.

Şimdi ortaya çıkan soru şudur: neden yazı 'Domitius' iken, gözüm onu 'Domitianus' şeklinde okumuştu? Bunun cevabı gözümün gördü-

günün Neron'un değil, Domitian'ın olduğu ve hızla metni bunu kanıtlamak için değiştirdiğidir. Belki de gözüm deli analeptik düşünce biçimimin hizmetkârıdır. Belki hem Domitius, hem Domitian anlatılmak istenmiştir. Yani belki, *Kıyamet Günü* aslında Neron'un idamları zamanında yazılmış, ancak Neron idamlarını geri getiren Domitian döneminde genişletilerek zaman uyarlanmıştır ve Domitian, 'Domitius'un türünden' anlamına gelmektedir. Dizelere gelince:

> Ölümüne yaralandığında Şeytanın başlarından birini gördüm ve ölümcül yarası iyileşti ve tüm dünya şaşkınlıkla izledi Şeytanı.
>
> Ve onlar... taptılar Şaytana: 'Şeytan gibi olanı var mı? Onunla kim savaşabilir?'
>
> Ve ona büyük şeylerden ve günahlardan konuşsun diye ağız, kırk iki gün boyunca sürsün diye güç verildi.
>
> Ve azizlerle savaşmak ve onları yenmek ona verildi.

Buradaki atıf açıkça, o dönemin iyi bilinen çağdaş inancı Neron'un ölümcül kılıç yarasından kurtularak geri geleceğine ve genel Hıristiyan inancı içinde Domitian olarak reenkarne olacağına yapılan atıftır.

[Mükemmel: Şimdi Dr. T. W. Crafer'in bu sonuca, *Kıyamet Günü* üstündeki son dönem çalışmasında vardığını öğrendim.]

Kırk iki sayısı, VII. Sezar Neron'un tahta çıkışı ve XII. Sezar Domitian'ın kılıcıyla ölümü arasındaki -54 ve 96 yılları- yıl sayısıdır. Bu tür kısa kehanet yazılarında genel olarak yıllar ay, aylar gün olarak ifade edilmiştir. 'Ve kırk iki gün boyunca sürsün diye ona güç verildi' cümlesi kendisini çok büyük bir günah işleyerek Lord ve Tanrı olarak tanımlayan Domitian'ın ulaşacağı vahşice ölümünü haber veren orjinal kehanete eklenmiş parlak bir ayrıntı gibi görünüyor. Kilise Domitian'ın varisi Nerva'nın yönetimi altında nispeten barışçı bir dönem yaşamıştır.

Bazı yazmaların sayıyı 666 değil de 616 olarak vermesi savımı bozmaz, sadece *legatos* için konmuş L harfini devreden çıkarır. DCXVI, Aziz Paul'un sözleriyle Şaytan 'Tanrı'nın Oğlu'nu çarmıha germiş olan' anlamına gelmektedir.

Bu testin sonucu beni tatmin etti ve umarım okuyucuları da açık paranoyaya yenik düşmediğime ikna edecektir.

Ancak eklemem gereken bir şey var. *Kıyamet Günü*'nün on birinci bölümü Tapınağın ayakta kalacağını öngörür. Kitabın orjinali Neron'un ölümünden sonra yazılmış olmalıdır, fakat Tapınağın yıkılmasıyla tekrar vücuda büründüğü ile ilgili söylentilere olan inanç o dönemde çok yaygındı. Değerleri toplanınca 666 sayısını veren İbranice harfler TRJVN (*Tav* = 400; *Resh* = 200; *Yod* = 10; *Vav* = 6; *Nun* = 50) Talmudik edebiyatta Neron için şifre kılıfını oluşturmaktadırlar; *trijon*, 'küçük şeytan' anlamına gelmektedir ve Talmud yazarları bunu Gentile Hıristiyanları'ndan ödünç almış olabilecek en son gruptur. O zaman, *Kıyamet Günü*'nün ilk versiyonu 70 yılından önce Aramice yazılmış Milliyetçi dini bir Yahudi risaledir ve 666 sayısının içinde Neron'u işaret ederek 'Küçük Şeytan'ı anlatan bir şifre olarak yer almış olması mümkündür. Ancak ilk yüzyılın başında Yunanca tekrar yazılmış ve Hıristiyan okuyucular için genişletilmiştir. Pavlus Hıristiyanlığı kabul ettiği zaman –İbranice bilmiyordu- İsa'nın Musa yasalarını reddettiği ve Yehova'nın kutsamasını Yahudilerden kendilerine geçirdiğini kanıtlamak için çok çaba harcamıştır. Ve bu ikinci versiyonda araya yapılan birçok ekleme, zamanı geçmiş malzeme, eleştirel özellik taşımayan bellek sonucu 666 sayısına yeni ve İbraniceye başvurmadan her akıllı insanın anlayabileceği bir çözüm verilmiştir: adıyla DCLXVI. Eğer böyleyse, efsane asla *Domitius Caeser*...ve bunun gibi bir açıklama üstüne kurulu değildir. Benim analeptik gözüm de bunu tamamlamakta haklıdır; çünkü şifrenin orjinal İbrani anlamı TRIJON;

Domitius'un şeytani ruhu Domitianus'ta gizlidir.

Proleptik veya analeptik düşünce yöntemi, şairlerin, doktorların, tarihçiler ve diğerleri için gerekli bir yöntem de olsa, basit anlamda tahmin ya da yetersiz bilgiden tümden gelme yoluyla çok olay bir biçimde karıştırılmaktadır ve bu yüzden de çok az insan bu yöntemleri kullandığını açıkça savunur. Ancak güvenli bir biçimde bu kitabın savını alıntılar, atıflar ve dip notlarla destekliyorum. Bu fikrin bana ilk geliş biçimi sıradan bilginleri bu konuyu ele almaktan alı koyacaktır. Çürütememelerine rağmen, kabul etmeye de cesaret edemeyecekler.

Yirminci Bölüm

PAPHOS'TA BİR KONUŞMA – YIL 43

Balıklarının etrafını çevrelerken,
Yürür rahibeler beyazlar içinde dua ederek;
Çünkü o, onlar kadar lekesiz ve saftır...

Bu dizeler şiirsel düşüncenin olağan dışı işleyişini gösterebilmek için örnek metin olarak ele alınacak. Dizelerin bana gelişi özel belli bir yerden değil, kafiyeli bir kıtanın ilk dizeleri olarak tamamlanabilmesine iki dize daha ihtiyacı olan bir Gal *englyni* biçimindedir. Dizeler, beyazlar giymiş rahibelerin manastır bahçesinde içinde balıkların yuvarlaklar çizerek yüzdüğü bir havuzu çevreleyerek sessiz bir dua halinde ellerinde tespihlerini çevirerek yürüyüşlerini anlatır. Balıklar rahibeler gibi, cinselliğe uzak oluşun simgesidir. Baş Rahibe balıklara manastır içinde bakılabilecek hayvanlar olarak izin vermiştir; çünkü balık onun sorumluluğu altındaki toplulukta şehvet uyandırabilecek özelliklere sahip değildir.

Bu dizeler bir gözlemin derli toplu bir ifadesidir, ancak hâlâ bir şiir değildirler. Gerçeği söylemek gerekirse, önce rahibe adı verilen fenomeni, yaşamın tensel zevklerinden ve annelikten İsa'nın İffetli gelinleri olmak için vazgeçen bu kadınları daha sonra da her çeşitte ve büyüklükteki kutsal balık fenomenini düşünmem gerekti. Bu düşüncenin kaynağı da Yunus peygamberden dilek kuyularında yüzen ve uzak manastırlarda köylü kadınların aşk ya da çocuk isteklerine cevap veren geleneğe kadar uzanmaktadır ve ikinci yüzyıl Frig Pentapolisi'ndeki baş rahip Aviricius'un mezar kitabesinde yer alan 'Pınar'daki kudretli, lekesiz ve saf bir bakire tarafından yakalanmış Balık' da unutulmamalıdır. Sadece eğer, ben bazı alaycı sorulara cevap verirsem

şiiri tamamlayacak zor bir anlamın basit, ama yoğun ifadesi olan dördüncü ve beşinci dizeler bulunabilir.

İşe Hıristiyanlıkta devam eden ve kökeni aslen pagan olan Şef Başpiskopos ünvanı, Roma'nın Baş Rahibi, yani Balıkçı Aziz Peter'in, -ancak Hıristiyanlık Roma'nın resmi dini olduktan iki yüzyıl sonra bu unvan yürürlüğe girmiştir- varisine ait olan ünvanla başladım. Şef Baş Rahip, Cumhuriyet ya da İmparatorluk döneminde, nasıl bugün Hıristiyan Üçlemesindeki varis Katolik rahibelerin iffetli ve saf kalmasından sorumluysa, o dönemde de bu ünvan sahibi Capitoline Üçlemesi'nin (Jüpiter, Juno, Minerva) İffetli Gelinlerinden kişisel olarak sorumluydu. Sonra düşüncemi geriye analeptik bir transa bıraktım ve kendimi, Yunancanın yardımıyla Latince geçen ve mükemmel bir şekilde anladığım bir konuşmayı dinlerken buldum. Hemen sonra bu konuşmadaki sesleri, iyi bilinen Suriyeli Yunan tarihçi Theophilus ve İmparator Claudius altında Kıbrıs'ta görevli Romalı bir Vali General Lucius Paulus'a ait olarak ayrımsadım.

Paulus ağır bir biçimde 'Bigili arkadaşım, bu kadar karmaşık bir sisteme ait bir kutlama sistemi ülkeden ülkeye tüccarların takas yaparken kullandığı balyalarla taşınmış olamaz. Fethederek zorla kabul ettirilmiş olmalıdır, ancak o zaman da saydığın tüm uzak ülkeleri içeren tek bir Avrupa İmparatorluğu olurdu -ı

'Aralarında Portekiz'i de saymalıydım diye araya girdi Theophilus.

'- Şüphesiz böyle bir şeyi duymuş olmamız gerekirdi. Ancak İskender'in fetihlerinin hepsi Doğu'da yer almıştır: Roma'nın Cumhuriyet gücüne meydan okumaya cesaret edememiştir.'

Theophilus: 'Söylemek istediğim şey şu. Eski dönemlerde, Karadeniz'in Güney sahilinde yerleşik olan kabilelerin kesintisiz biçimde göç ettiğini ve bu sürecin sadece son bir iki yüzyılda yavaşladığını çıkarsıyorum. İklim sağlıklı, insanlar organize ve dinç, ancak kıyı

şeridi dardı. Sanıyorum ki her yüzyılda bir bölge aşırı kalabalıklaşıyor ve şu ya da bu kabile şansını başka yerde aramaya gönderiliyor ve böylece diğerlerine de yaşayabilecek yer kalıyordu. Ya da, Asya'nın düzlüklerinden Kafkasya'daki dağlarındaki Kaspiyan Geçiti'nden gelen kitlelerle Doğu'dan gelen baskı ile de hareket etmeye zorlanmış olabilirler. Bu kabilelerin içinde Anadolu'nun güneyini takip eden bir rotayla Suriye ve Mısır'a kadar gittiklerini Heredot'tan öğreniyoruz. Bazıları batıya yönelerek Boğaziçini geçti ve Trakya'dan Yunanistan'a, İtalya ve Galya'ya hatta dediğim gibi İspanya ve Portekiz'e de gittiler. Bir grup güney-doğuya Keldanya'ya Taurus Dağları'na doğru zorlandılar, bazıları kuzeye Karadeniz'in Batı sahillerine giderek Danube'yi takip edip Istria'ya, oradan hareketlerine devam edip, Galya'nın Batı ucuna ulaşana dek Avrupa'yı boydan boya geçmişlerdir. Neden, çünkü böylelikle Britanya'ya ve Britanya'dan İrlanda'ya gelirler ve bu kutlama sistemini de beraberlerinde getirirler.'

'Bu çok büyük bir iddia' dedi Paulus, 'Ancak destekleyecek özgün bir gelenek düşünemiyorum.'

Theophilus gülümsedi. 'Ekselansları gerçek bir Romalı –gelenekle kutsanmayan doğru olamaz. Öyleyse söyleyin bana, kahramanınız Aeneas hangi diyardan geldi?'

'Troya'ya yerleşmeden önce Boğaziçindeki Dardanus'un Kralıydı.'

'İyi: Dardanus, Roma'dan Karadeniz'e geri giden yolun üçte biri uzaklıktadır. Ve söyleyin bana, Aeneas'ın Troya'dan getirdiği paha biçilmez o şey nedir? Lütfen diyalektik yöntemimi affedin.'

'Palladium'dan bahsediyor olmalısın, en bilge adam Sokrates'ten.' Diye cevap verdi Paulus, ironik bir akademik tonda. 'Troya'nın kaderinin bir zamanlar dayandığı korkusuzluk ve şimdi de Roma'nın kaderinin bağlı olduğu şey.'

'Ve Alcibiades'i onurlandıran şey Palladium'mudur?'

'Pallas Athene'nin kutsal bir heykeli.'

'Ah, ama kimdir o?'

'Bu sabah güreş okuluna yaptığımız ziyaret sırasında sen onun aslında orjinal olarak bizim Kıbrıs tanrıçası gibi bir Deniz-tanrıçası olduğunu önerdin ve mitograflar onun Libya'da Triton Gölü'nün kıyısında doğduğunu yazarlar.'

'Öyledir o zaman. Peki, kimdir ya da nedir bu Triton, şimdi bir tuz bataklığına dönmüş ama bir zamanlar geniş bir göl olmanın dışında?'

'Triton balık vücutlu, Deniz-tanrısı Poseideon'a eşlik eden bir tanrıdır ve karısı Deniz-tanrıçası Amphitrite'dir ve Triton onların onuruna bir deniz kabuğu öttürür.'

'Bana yardımcı olabilecek en iyi cevabı verdin. Ancak Pallas ne anlama geliyor?'

'Bu çapraz-inceleme ne kadar sürecek? Beni okula geri mi yollayacaksın? Pallas, Athene'nin ünvanlarından biridir. Ben Plato'nun *pallein* kelimesinden yaptığı türetmeyi kabul etmiyorum ve senin de bildiğin gibi, Pallas ünvanının ona verilmesinin sebebinin kalkanı, *aegis* olduğunu söylüyor. Plato'nun etimolojisi her zaman şüphelidir. Aklımı karıştıran şey ise, Pallas'ın kadın değil, erkek ismi olması.'

'Bu paradoksu açıklayabilmeyi umuyorum, ama öncelikle adı Pallas olan bu erkekler hakkında ne biliyorsun?'

'Pallas? Pallas? Bu adı taşıyan birçok erkek olmuştur ve bunun nedeni efsanevi, berbat ve muazzam Dışişleri Bakanımız Titan Pallas'tır. İmparator geçen gün Bakanın Palatine Tepesi'ne adını veren ünlü Pallas ailesinden geldiğini ilan ettiğinde, tüm Seneto kıs kıs güldü.'

'Bunun kulağa geldiği kadar absürd olup olmadığından şüphe ederim. Tüm eksentrik alışkanlıklarına rağmen Claudius kötü bir tarihçi değildir ve Şef Başpiskopos'un başka kimsenin ulaşamadığı eski dini

kayıtlara ulaşabilme hakkı vardır. Gelin ekselansları, tarihi Pallasları gözden geçirelim. Sizin de dediğiniz gibi, Astraeus ("yıldız gibi olan") ve Perses'in ("Yokedici") erkek kardeşi, Arkadya'da Sytx Nehri ile evli olan (bu ne anlama geliyorsa) bir Titan Pallas var. Bu Pallas Zelos ("Zeal"), Cratos ("Dayanıklılık"), Bia ("Güç") ve Nicê'nin ("Zafer") babasıdır. Bu size biraz gizemli gelmiyor mu?'

'Aptal olduğum için bana acıyıp, benim sekter bir kanuncu ve iş bitirici bir Romalı olduğumu düşünebilirsin, ama pişmanlıkla da olsa gelmediğini söylemeliyim.'

'Ekselansları dikkat etmezse, Nimfa Egeria için yazdığı ve bana yakın zamanda ortak bir arkadaş tarafından yollanan ağıtı yüceltmeye başlayacağım. Neyse, sıradaki Pallas, Homer'in Ay'ın babası diye tanımladığı Pallas'tır. Diğeri Athene tarafından derisi yüzülen başka bir Titan Pallas'tır ve Athene'nin adını da bu Pallas'tan aldığı söylenir.'

'Ben bu hikâyeyi hiç duymadım.'

'Sağlam bir kaynaktan geliyor. Sonra Arkadya'daki Palladium'un kurucusu Pallas geliyor. Bu Pallas, Ege Denizi'ne adını veren Aegeus'un Pelasg oğludur ve bizi ilgilendiriyor; çünkü erkek torunu Evander Roma'ya Troya savaşından altmış yıl önce göç etmiş ve sizin kutsal alfabenizi beraberinde getirmiştir. Roma'da Pelentine Tepesi'nde uzun zamandır yerleşmiş olan Pallantium'u kuran odur. Aynı zamanda Nicê, Neptün (artık Poseidon ile tanımlanmaktadır), Lycoslu Pan, Demeter ve Herkül tapınılarını getirmiştir. Evander'in Pallas adında bir oğlu ve iki kızı vardı; kızları Romê ("Dayanıklılık") ve Dynê ("Güç"). Ve az daha unutuyordum, yine başka bir Pallas, Aegues ve Lycos'un erkek kardeşi olan bu Pallas ise Evander'in büyük büyükbabası Pallas'ın amcasıdır.'

'İyi bir Pallas listesi. Fakat hâlâ karanlıktayım.'

'Doğrusunu söylemek gerekirse sizi suçlamıyorum ekselansları. Ve

ben de ışığı nereye tutacağımı bilmiyorum. Ama sabrınıza güveniyorum. Söyleyin bana Palladium neden yapılmıştır?'

Paulus düşündü. 'Mitoloji konusunda pek çok şeyi unuttum sevgili Theophilus, ama hafızama göre galiba Pelops'un kemiklerinden yapılmıştı.'

Theophilus onu tebrik etti. 'Peki, kimdi Pelops? Adı ne anlama gelmektedir?'

'Geçen gün Apollonnius Rhodius'dan okuyordum ve o Pelops'un Frigya'ya Paflagonya'daki Enete'den geldiğini ve Paflagonyalıların kendilerini hâlâ Pelopyalılar olarak adlandırdığını söylüyor. Apollonnius büyük İskenderiye Kütüphanesi'nin küratörüydü ve onun anlattığı eski tarih diğerlerininki kadar güvenilir. Ve "Pelops" adı esmer yüzlü demektir. Pelops'un vücudu babası Talantus tarafından tanrılar için yahni yapılmış ve Tanrılar tam zamanında bunun yasak bir yiyecek olduğunu keşfetmişlerdir. O ana dek sedece omzunun eti yenmiştir. Demeter tarafından değil mi? Ama bazıları Rhea olduğunu söyler ve yerine fildişinden bir omuz verilerek Pelops hayata döndürülür.

'Bu yamyam mitinden ne çıkarıyorsun peki?'

'Hiçbir şey. Sadece bu noktada eğer kutsal Palladium Enete'den gelen atalarının kemiklerinden yapıldıysa, Dardanyalıları geriye, Karadeniz'e kadar takip etmiş durumdayız.'

'Eğer size Pelops ve Pallas'ın aynı Yunan hanedanının erken kral-larının farklı ünvanları olduğunu söylesem, bu size yardımcı olur mu Ekselansları?'

'Hayır, hiçbir şekilde. Ama lütfen bu belirsiz bataklıktan çıkmama yardım et.'

'Size bir bilmece sormama izin verin: fildişi omuzuyla esmer bir yüzün zaferle nehrin yukarısına doğru, Ateş (Zeal), Güç (Force) ve

Dayanıklılık (Strength) dolu bir biçimde sanki bir düğüne yetişiyormuş gibi koşması ne anlama gelir ve hangi hayvanın derisi yüzülmek için en iyisidir?'

'Bilmecelerde iyi, ancak mitlerde kötüyümdür. Bir çeşit balıktır bu porpoise. Sanırım bir çeşit yunus. Porpoise sıradan bir balık değildir; çünkü erkek ve dişisi çiftleşir. Nasılda saldırır denizden bir nehir ağzına doğru yüzerken! Üstü solgun, altı karanlık renkte, küt ve koyu renklidir burnu. Kısa bir kürek gibi geniş bir kürek kemiği bulunur ve porpoise derisi en iyi aykkabının yapıldığı deridir.'

'Aslında balık değildir. Sıcakkanlıdır, bir *cetos*tur; soğukkanlı, solungaçlı bir balık, *ichthus*a değildir ve ciğerleri olan bir deniz hayvanıdır. Aristoteles'in sistemine göre tüm balinalar, foklar, domuz balıkları, yuvarlak başlı yunuslar ve yunuslar aynı deniz ailesine aittir. Ne yazık ki, Yunanistan'da hiç ayrım yapmadan hem kısa gagalı yunus, hem de küt burunlu domuz balığı için kullanılan isim *delphis*'tir. Arion'un bindiği hayvanın bir yunus olma olasılığı yüksekse de, Delfi'nin adını gerçekten yunustan mı, yoksa porpoisedan mı aldığı bilimmemektedir. Yunanca "Pallas" bir dönem için şehvetli genç erkek anlamında kullanılmış ve sanıyorum Pelops Karadeniz'den Yunanistan'a geldikten sonra kutsal hayvanı şehvetli porpoise olan Mora Yarımadası kralların kraliyet ünvanı haline gelmiştir. Homer'in Laccedaemon üzerine söylediği çok tartışılan lakabı tam karşılığı "Deniz-hayvanının" olan *Cetoessa*'yı hatırlıyor musunuz?'

'Bana çizdiğin çerçevede düşünmeyeçalışacağım' dedi Paulus. 'Mora Adası elbette bazen tüm balıkların ve deniz hayvanlarının Akalı tanrısı Poseidon'un Ülkesi olarak anılıyordu. Mora Yarımadası'nın merkezi Arkadya'dır ve Deniz-hayvanı-tanrısı Pallas orada ve Lacedaemon'da hüküm sürmüştür. Şimdi bunu bir düşünmeme izin ver –evet- Pallas Sytx Nehri ile evlidir ve bu da porpoise balığının çiftleşme mevsi-

minde Crathis'ten Sytix Nehri'ne doğru yüzdüğü anlamına geliyor. (Crathis'in ağzında Ege bulunur –ben bir dönem Yunanistan'ın o bölgesinde görev yaptım – bu da Aegeus ile olan bağlantısını açıklıyor.) Sonra Pallas'ın torunu Evander ve aynı adlı oğlu, büyük Aka işgali döneminde Arkadya'dan sürülmüş ve Roma'ya gelmiştir. Burada Pelops'un soyundan geldiğini iddia ederek Aeneas halkı ile bir ittifak kurar. Hikâyeyi böyle okudun değil mi?'

'Kesinlikle. Ve Evander de büyük ihtimalle bir Pallas'tı, ancak babasını öldürdükten sonra Furylerin intikamından korktuğu için kendisini bulamasınlar diye adını değiştirdi.'

'Tamam, o zaman. Deniz-tanrısı Neptün, gerçek Pallas'ın kızı Nicê ve Herkül tapınılarını getirdi – neden Herkül?'

'Sahip olduğu şehvetin etkisi altındaydı ve sadece Pelops'un torunu değil, ama aynı zamanda orjinal Pelopyalılar olan Enetiyanların müttefikiydi.'

'Ve neden Demeter?'

'Onu kendisine tecavüz eden Aka tanrısı Poseidon'dan kurtarmak için olduğu söylenir. Belki hatırlarsınız ondan kaçmak için Crathis'ten Styx'e gitmiş ve suyu lanetlemiştir. Demeter eski Deo, Danna Arkadyalılarınm arpa diken Ana-tanrıçasıdır. Bazı mitograflar ona Rhea der ve bu da onun Giritli kökenini kanıtlamaktadır. Phigalia'da Batı Arkadya'daki Neda Nehri'nin yakınında bulunan ünlü at başlı heykelinde bir elinde porpoise diğer elinde ise Dodona'da meşe-kehanetinde kullanılan türden bir kutsal siyah kumru bulunur.'

'Neden at başlı?'

'At ona kutsaldı ve Pelopyalılar asıl Arkadyalılarla kız alıp vermeye başladıkları zaman, bu mite Pelops ile Hippodameia, "At evcilleştirenin" -mitografların aynı zamanda Danais adını verdiği- evliliği olarak

geçti. Ve çocuklarının arasında Chrysippos, "Altın At"; Hipalcmos, "Cesur At"; Nicippe, "Muzaffer At" –yeni klan isimleri yer almaktadır.'

'Anlıyorum. Aslında kulağa geldiği kadar saçma değil. Şimdi hikâyedeki boşlukları doldurabilirim. Proetus ya da Proteus'un[1] sözde Kızları Ana-tanrıça'ya hizmet ediyorlardı ve bunlar Lusi'de, Styx Nehri'nin subaşında bir mağarada yaşıyorlardı. Ayin ziyafetlerinde kutsal porpoise balığının omuz kemiği ve eti onun rahibelerinin hakkıydı. Özellikle de iyi yapıldığında porpoise eti çok lezzetlidir. Homer'e göre Proteus Poseidon'un çobanı olmuş ve onun deniz-hayvanlarına bakmıştır. Bu Poseidon'un Tanrıça'yı fethinden sonra olmuş olmalıdır ve bu zaferini kendisine Kısrak-terbiyecisi adını vererek kutlamıştır. Proteus adını Deniz-hayvanı Pallas'ın başka bir biçimi olarak alıyorum: aslında Akalar, Danaan şivesiyle konuşan Pelopyalıları köleleştirmişler ve Poseidon da Pallas ünvanları üstünde hak kazanmıştır.'

'Sizi tebrik ederim ekselansları. Açıkça Pelops'un bir Akalı olduğu fikrinin yanlışlığı konusunda benimle aynı fikirdesiniz. Eğer tabii erken bir Aka göçmen topluluğu Aeolyalılardan çok yüzyıllar önce Yunanistan'a gelmediyse ki, bu yanlış anlayış Pelops'un bir zamanlar Mora'nın kuzeyinde şimdi Aka denen yerde tapınıldığı bilgisine dayanmaktadır. Pelopyalıların Akalar tarafından köleleştirildiği başka bir saçma mitte daha geçmektedir: Poseidon'un Pelops'a âşık olduğu –Zeus'un Ganymede'e olduğu gibi- ve onu sakisi olarak alıp götürmüş olduğu. İtalya'ya göç eden Neptün -siz de onun da Pallas olduğu konusunda benimle anlaşacaksınız- geleneğe göre Poseidon olarak tanımlanmamalıdır. Ancak tahmin ediyorum ki, Proteus, Ana Tanrıça'nın oğlu, aşığı ve kurbanı olan tanrının genel adıdır ve çok çeşitli biçimlerde bulunmaktadır. O sadece deniz-hayvanı Pallas değil,

1 'Proetus' kelimenin erken dönem okunuş biçimidir. 'Erken adam' anlamına gelir ve *proi* ya da *pro* zarfından türetilmiştir.

ama insan Salmoneus meşe kral, altın at Chrysippos ve diğerleridir.'

'Peki ya Lycos Pan'ı? Evander onunla ne yaptı?'

'Atası Pelops büyük ihtimalle onu, Karadeniz'e dökülen Enete yakınındaki Lycos Nehri'nden getirdi. O da başka bir şehvetli tanrı. Pelops'a yeni omzu verildiğinde neşe ile dans ettiğini natırlayacaksınız. Bu arada Pan'in ana ve baba soyu hakkındaki çeşitli hikâyeleri hatırlıyor musunuz?'

'En bilineni Pan'ı, nimfa Dryope'nin Hermes'ten olma oğlu yapar.'

'Bu size ne anlatıyor?'

'Hiç düşünmedim. "Dryope" meşe ağacına yuva yapan ve gagasıyla inanılmaz ses çıkaran, ağacın dibinden gövdesine spiral olarak uçan bir çeşit papağandır. Dikenli bir dili vardır ve yağmur yağacağına işaret eder. Benzer şekilde yunusların oynaması da fırtına kopacağına yorulur. Ve nimfa Dryope, Hylas kültü ile Herkül'ün her yıl törensel olarak ölen bir Frigya formuyla ilişkilidir. Ve Hermes asal fallik tanrı olduğu gibi, hitabetin de tanrısıdır. Ona ait erotik heykeller meşe ağacından oyulur.'

'Çobanların, Herkül'ün, Zeus ve Jüpiter'in ağacı. Fakat Pan, bir meşe-ağaçkakanının oğlu olarak yumurtadan çıkmıştır.'

'Dur bakalım' dedi Paulus. 'Bununla ilgili bir şeyler hatırlıyorum. Çobanların tanrısı Pan ile eş olan Latin tanrımız Faunus'un, Evander geldiğinde onu eğlendiren bir Latium Kralı olduğu söylenir. Faunus Picus'un oğludur ve Picus Latince ağaçkakan anlamına gelir. Görülüyor ki, Evander ya da Aeneas'tan önce bir Pelops kabilesi Karadeniz'den Latium'a ulaşmıştır. Faunus'a kutsal koruluklarda tapınılır, oralarda kehanette bulunur. Çoğu zaman kutsal bir postta yatan ziyaretçi uykusunda sesler duyar.'

Bu da Pan, meşe, ağaçkakan ve koyun arasındaki mitik bağlantıyı

oluşturur. Doğumu ile ilgili başka bir efsane daha okudum. Ulysses'in karısı Penelope'yle onun koç biçiminde ziyaret eden Hermes'in oğludur. Bir koç, keçi değil. Bu gariptir, çünkü hem Arkadyalı Pan hem de karşılığı Faunus'un keçi vücudu ve bacakları vardır, koç değil. Sanırım bunun nasıl olduğu hakkında bir fikrim var. Kraliyet deniz-hayvanı Titan Pallas Crios'un (Koç) oğluydu. Bu da Enete'den gelen Pelopyalı göçmenlerin Koç Hermes'e tapan ve onu deniz-hayvanı Kralları Pallas'ın babası olarak kabul eden ilkel Arkadyalılarla bir ittifak kurmuşlardır. Aynı Arkadyalılarla ittifak kuran Aegeanlar da –keçi kabilesi- Hermes'i Keçi-kralları Pan'ın babası olarak kabul etmişlerdir. Bu Pan'ın annesi Amalthea'dır ve Zodyak'ın Keçisi olmuştur.'

'Güzel bir sav' dedi Paulus gülümseyerek. 'Ulysses'in yokluğundan Pan'ın babasının Penelope'nin tüm talipleri olduğu skandalını çürütüyor en azından.'

'Bu versiyonu nereden duydun? Çok ilginç.'

'Hatırlayamıyorum. Bu ya da şu dilbilimciden. Benim için anlamı çok küçük.

'Pan'ın Penelope'nin oğlu olduğunu biliyordum, ancak senin anlattığın hikâye gelişmiş bir hali. Aslında Penelope Ulysses'in karısı değil, sözün gelişi öyle, çünkü o kutsal bir kuş; *penelops* ya da mor çizgili ördek. Dolayısıyla soyunun Dryope versiyonunda Pan bir kuştan doğmuştur ve bu da doğuştan mükemmel bir şekilde gelişmiş olduğu efsanesini açıklar; yumurtadan çıkmış tavuk gibi. Şimdi taliplere gelince, korkarım bu uzun bir tartışma olacak. İlk öne sürdüğüm şey Palladium'un Pelops'un kemiklerinden yapılmış olduğu, bunun da uygun ve dayanıklı bir malzeme olan porpoise balıklarının fildişi kürek kemikleri anlamına geldiği ve yapının bir tanrıça heykeli değil, fallik bir bir heykel olduğudur. Bu tezimi birkaç yıl öncesine kadar Olimpiya'da torununun oğlu Herkül tarafından onun onuruna hey-

kelin yapıldığı yerde bulunan Pelops'un başka bir kutsal kürek kemiğiyle destekliyorum. Şimdi mite göre Pelops'un sadece bir tane kutsal kürek kemiği vardır ve bu da sağ omzunun kemiğidir, ancak kimse Olimpiya ya da Palladium'daki rôliğin orjinalliğini sorgulamamıştır. Olimpiyan kemiğinin tarihi şöyledir. Troya kuşatma altındayken Yunanlara bir kâhin tarafından Palladium'un savunma büyüsüne karşı etkili olabilecek tek saldırı büyüsünün Troya İç kalesi'nde bulunan Pelops'a ait kürek kemiği olduğu ve bunun bir Pelopyalı kabile tarafından İtalya, Pisa'ya götürüldüğü söylenir. Agamemnon bu kemiği getirmesi için gönderilir, ancak dönüşünde onu taşıyan gemi Eğriboz Adası açıklarında batar. Nesiller sonra, Eğribozlu bir balıkçının ağlarına takılır ve balıkçı –büyük ihtimalle üstündeki bir oymadan- kemiğin ne olduğunu anlar. Kemiği Delfi'ye getirir. Delfi Kâhini de onu Olimpiya insanlarına ödül olarak verir ve balıkçıyı da emekli maaşı bağlayarak kemiğin koruyucusu olarak atar. Eğer bu kemik bir adamın kürek kemiği değil de kutsal bir porpoise balığının kemiğiyse, hikâyede Pelops'un birden fazla kürek kemiğinin yer alması sorunu ortadan kalkar. Bununla birlikte Pelops haşlanıp tanrılar tarafından yendiğinde, tekrar canlandığına inanmanın zorluğu da yok olacaktır; çünkü gerçekte her yıl Deo'nun müridleri tarafından Lusi'de kutsal bir porpoise yakalanıp yenmektedir. Bu size mantıklı geliyor mu?'

'Her zamanki fantastik hikâyeden çok daha akla yatkın geliyor; ama eski Arkadya'da yamyamlık o kadar da inanılmaz bir şey değil. Ve Palladium'un bir tanrıça heykeli değil, fallik bir heykel oluşu da neden görünüşünün bu kadar gizemli yapılara gözden uzak bir yere, Vesta Tapınağı'nın Penus'una saklandığını açıklayabilir. Evet, tezin ilk önce kulağa şaşırtıcı ve uygunsuz gelse de, akla yatkındır.'

'Teşekkür ederim. Devam edelim. Hatırlıyor musunuz, Roma'nın erken dönem Krallarından iki ya da üçünün babaları hakkında hiçbir

bilgi yoktur?'

'Evet, bunun nasıl olduğunu hep merak etmişimdir.'

'O zaman Krallığın dişi soydan geldiğini ve bir adamın yanlızca bir kraliçe ile evlenmek ya da bir kraliçenin kızından doğmak koşuluyla kral olabileceği koşulunu da hatırlarsınız. Krallığın varisi, aslında kralın oğlu değil, ancak ya en genç kızı ya da en genç kızkardeşidir. Bu da Latince hem erkek torun hem yeğen anlamına gelen *nepos* kelimesini açıklar. Cemiyet yaşamının merkezi gerçekten 'odak noktası' olan kraliyet evinin ocak ateşidir ve kraliyet soyundan gelen prensesler tarafından, adlarıyla Vesta Bakireler bakılıp hizmet edilirdi. Palladium'u korusunlar diye, *fatale pignus imperii* yemini, Kaderler tarafından verilmiş yemin ile kraliyetin kalıcılığını korumak için onlara verilmiştir.'

'Hâlâ güvenli bir şekilde korumaktadırlar. Fakat eğer o heykelin müstehcen doğası konusunda haklıysan Vesta Bakireleri koruyucu olarak garip bir seçimdir; çünkü onlara çok sıkı kurallarla cinsel ilişki yasaktır!'

'Theophilus işaretparmağını burnuna dayar ve şöyle der: 'Tüm dinlerin dayandığı en basit paradoks özelliği, normalde *nefas*, yani kanundışı olan her şeyin özel durumlarda *fas*, kanuna dâhil oluşudur. Özellikle Antik Mısır'da domuza tek dokunuşunun cüzzam getirdiği inanışı ve tiksinti ile bakılırken –Mısır domuzunun leş ve ceset yiyici olması bunun nedenlerinden biridir- asil doğumlu Mısırlılar kış ortası gizemlerinde hiçbir şeyden korkmaksızın bu etin tadını çıkarırlar. Yahudilerin de şimdi olmasa da eskiden aynı şeyi yaptıkları söylenir. Benzer şekilde Vesta Bakireleri de sürekli olarak cinsiyetlerinin doğal ayrıcalıklarından mahrum bırakılamazlar; çünkü hiçbir barbar din evlenme çağındaki kadınları kalıcı kısırlığa zorlamaz. Benim görüşüm, yaz gündönümündeki Alban Tatili Meşe-kraliçesi ile –Ekselanslarının cazibeli nimfası Egeria- yılın Meşe-kralının evlilik ziyafeti ve

aynı zamanda gelişi güzel, rastgele seks yapılan bir bayramdır. Altı Vesta Rahibesi ve yakını olan kadınlarla, Meşe-kralının on iki yoldaşı bu tarihte cinsel olarak birleşirler; Romulus'un on iki çobanını hatırlarsınız. Ancak bu cinsel tören kimin kiminle birlikte olduğu ya da doğabilecek çocuğun babasının kim olduğu bilinmesin diye sessizce ve kutsal bir mağaranın içinde karanlıkta yapılmaktadır. Ve aynı tören, Meşe-kralının diğer altı yoldaşı ile kış gündönümünde Saturnalia bayramında yapılır. Sonra Kral, Meşe-kraliçesinden doğan erkek çocuk değil, bir Vesta Rahibesine doğmuş olan çocuktan seçilir. Bu da Penelope'nin altı talipten olan çocuğunun hikâyesini anlatmaktadır. Şehvetli Tanrı –adına Herkül, Hermes, Pan, Pallas ya da Pales, Mamurius, Neptün ya da Priapus ne isterseniz onu deyin- tören ateşleriyle kendi müstehcen heykeli etrafında ilk defa dans eden genç erkeklere cinsel güç için ilham verir ve kendisi Palladium'dur. Böylece bir kralın bakire bir anneden doğması ve bilinen bir babasının olmaması ya da tanrının oğlu olması buradan gelir.'

'Bu diğerinden daha da şaşırtıcı bir durum' diye karşı çıktı Paulus, 've buna nasıl bir kanıt gösterebileceğini ya da bu Vesta Rahibelerinin nasıl aşk nimfalarından, bu hiç evlenmeyen kısır kadınlara dönüştüğünü açıklayabileceğini tahmin edemiyorum.'

'Kraliyet orcilerinin son ermesiyle' diye cevap verdi Theophilus, 'dün tartıştığımız tarihsel yolu mantıksal olarak takip eden bir durum. Eski dönemde krallık süresinin önce bir yıldan dört yıla; sonra sekizden on dokuz yıla uzatılması ve en sonunda yaşam boyu bir iş haline gelmesi. Çok sevilen aşk orcileri devam ediyor olsada - ki Roma'da halen etmektedir- yeni krallar atamak için yaz gündönümü ve yıl sonunda yapılan törensel biçimi kalmamıştır. Bildiğimiz kadarıyla bu bayram birleşmeleri sonucunda doğan çocuklar şanslı olarak kabul edilir ve mutlulukla meşrulaştırılır. Ancak krallık üstünde bir iddia-

ları yoktur; çünkü artık anneleri daha önce olduğu gibi prenses ünvamna sahip değildir. Anlaşıldığı kadarıyla ilk defa Vesta Rahibelere sürekli bakirelik dayatan Yaşlı Kral Tarquin'dir ve amacı taht üstünde hak iddia edecek varisler doğurmalarını engellemektir. Ayrıca bu kanuna karşı gelen Vesta Rahibesine canlı canlı gömme cezasını koyanın o olduğunu kesin olarak biliyoruz; fakat günümüzde bile öngörülen bakirelik devamlı değildir ve otuz yıldan sonra bir Vestal Rahibe bakirelik yeminini bozabilir, isterse evlenebilir.'

'Bu çok nadiren olan bir durumdur. Otuz yıl boyunca evde kaldığı bilinen bir kadın için işe yarar herhangi bir koca bulmak çok zordur ve kısa zamanda dünyadan sıkılıp pişmanlıkla ölür.'

'Şimdi, bir zamanlar Bakirelere ara sıra cinsel zevk için hak tanındığına dair kanıt olarak ilk önce, yeni adayların kabul edildikten sonra Büyük Başrahip tarafından Tanrı adına "Amata", sevilen kişi, diye çağrıldıklarını, saf mor renkle[1] bordürlenmiş, beyaz yün bir saçbandı ile yapılmış saç tuvaleti ve beyaz kumaştan cübbe giydirildiklerini biliyoruz. Bu kıyafet, Tanrı'nın gelininin kraliyet evlilik gelinliğidir. İkinci olarak Romulus ve Remus'un annesi Silvia'nın Alba Longa'nın bir Vesta Bakiresi olduğunu ve beklenmedik bir şekilde Mamurius ya da Mars'ın daha sonra da kırmızı yüzlü, şehvetli Çoban-tanrısının gelini olduğunu ve sonuç olarak canlı canlı gömülmediğini biliyoruz. Oysa eğer ceza uygulansa idi, kendisini bir tanrının buna zorlamış olduğunu söylese dahi Vesta Rahibedi olduğu ve hamile kaldığı için kaderi bu olurdu.'

'Her halukarda Silvia'yı, Anio Nehri'nde boğdular.'

'Yanlızca sözde sanıyorum. İkizlerin doğumundan sonra onları sepeteçi söğüdü ve hasır otundan yapılmş bir beşiğe koyarak –ki bu

1 *Purpureus*, 'çok, çok saf' anlamına gelen *purus'un* yinelenmesidir.

da bu türden doğum mitlerinde her zaman var olan bir öğedir- onları dalgaların merhametine bıraktı. Bakireliğini yenilemek için Afrodit Rahibesiyken her yıl burada Paphos'ta[2] mavi denizde ve nimfa Dryope'nin Pegae pınarında yaptığı aynı vaftiz banyosunu yaptı.'

'Roma ve Arkadya arasındaki bağlantının çok yakın olduğunu kabul ediyorum. Çoban-tanrı Silvia'yı korkutmak için bir *lycos*, bir kurt yollar ve sonunda onu bir mağarada yakalar. Ve ikizler doğduktan sonra bir kurt, bir ağaçkakan onlara yiyecek getirir. Bu arada eğer Pan çobanların tanrısıysa emrinde nasıl bir kurt olabileceğini açıklayabilir misin?'

'Büyük ihtimmale o bir kurt adamdı. Arkadya dini inanışına göre, kurtlara elçi olarak bir adam gönderilir ve bu adam sekiz yıl boyunca kurt adam olarak sürüyü insanların hayvan sürülerinden ve çocuklarından uzak durmaya ikna eder. Anlatılanlara göre bu uygulamayı ilk akıl eden Arkadyalı Lycaon'dur ve olasılıkla sizin eski Lupercal Loncası'nın rahipleri de aslında Roma'ya kurt adamını kazandıranlar olmalıdır. Fakast Silvia'ya dönersek, Tanrı sadece ona o karanlık mağarada tecavüz etmemiş aynı zamanda da güneş tutulmasını da kullanmıştır. Kendi gerçek görünümünü saklamıştır ve sanıyorum ki bu da bir deniz canavarıdır.'

2 Afrodit tapınısı Paphos'ta inatla devam etmiş görünüyor. Bugün tanrıçanın neoloitik dönem simgesi olan ve yöreye üstünde geldiği deniz kabuğunun adını taşıyan Konklia köyünde, erken dönem bir Yunan tapınağının kalıntılarında bu anikonic imgesi bulunmaktadır ve halen yöre insanlarının yoğun ilgisini çeker. Yakınında bulunan ve 1450 civarında sıradan bir Yunan şapeli biçiminde tekrar inşaa edilmiş olan Frank Kilisesi, altın saçlı güzel Panagia Chrisopolitissa'nın, 'şehrin kutsal altın kadınının' evidir ve figür kucağında Erosla mükemmel bir Afrodit'tir. Beni bu ayrıntılar hakkında bilgilendiren Bay Christopher Kininmoth bu kıyının özel anlamda çok güzel bir sahil olduğunu ve Romalıların kendi dev ve zevksiz Venüs Tapınaklarını yerine bu erken dönem Yunan yapısını sahiplendiklerini, bu konik imgeye nefret duymadan kendi tapınaklarıyla birleştirdiklerini aktardı.

'Bütün hikâyeyi çözmüş gibi görünüyorsun. Belki neden bir Vesta Rahibesi'nin saçlarının evlendiğinde kesildiğini ve sonra uzamasına izin verilmediğini de açıklayabilirisin.'

'O gelenek Kral Tarquin'in açıkgöz uygulaması olmalıdır. Saçları kesilmiş kadınlar büyü yapamazlar. Şüphesiz kral onlara olan acımasızlığının ôcünü almak için kendine büyü yapacaklarından korkmuş olmalıdır. O zamanlar Vesta Bakireleri doğrudan yalnızca kralın hükmü altındaydı. Yani Büyük Başrahip değil, sadece kral kutsal ateş sônerse ya da bir âşıkları olursa bakireleri cezalandırma hakkına sahipti.'

'Ve bir de bana neden kurban ayinlerinde kaynak suyu ile tozlanmış su ve tuzlu suyu karıştırarak kullandıklarını açıklayabilir misin?'

'Söyle bana önce, tuzlu su ile karıştırılmış suyun tıbbi bileşenleri nelerdir?'

'Kuvvetli bir emetizan ve aklandırıcıdır.'

'Kutlamalara katılanları yazdönümü ve kışdönümü ziyafetlerine hazırlamak için uygun mudur? Ben bu şekilde tamamlayıcı bir anlamda kullanılmış olabileceğini düşünmemiştim. Benim aklıma gelen on iki genç çobanın -Mamurius ya da Pallas'ın sıçrayan rahipleri- ateşler etrafında saatlerce yaptığı erotik dansın onları şiddetli bir biçimde terleterek neredeyse bayılacak hale getirdiğiydi.'

'Ne demek istediğini anladım. Hasat zamanı tarlalarda köylüler kendilerini serinletmek için hep tuzlu suyu yeğlerler; çünkü terle kaybedilen tuzun geri alınmasını sağlar. Yazdönümü toplu seks törenlerinde Vestaların getirdiği tuzlu sular çobanların gücünü kazanmasında çok işe yarıyor olmalı. Yine de senin bana sorduğun tüm sorular için başka bir soru daha: Triton nasıl Poseidon'un oğlu olur?'

'Proteus nasıl çobanı olduysa öyle. Aslen Poseidon'un deniz ile hiçbir ilişkisi yoktu. Crathis'in yunusu, Delfik yunus ve Fokida foku daha

erken bir medeniyete aittir. Poseidon Mora'yı ve Korint Körfezi'nin karşı kıyısını aldığı zaman onları kazandı ve Deniz-tanrıçası Amphitrite ile evlendi. Triton Amphitrite'in Hermes'ten olan oğlu olmalıdır; belki "Deniz-canavarının Lacedaemon"u olarak hüküm sürmüştür. Poseidon Deniz-tanrıçası Amphitrite ile evlendiğinde üvey babası olur ve ben bu tanrıçanın adını Athene'nin ünvanlarından biri olarak alıyorum. (Bu arada Fokida'ya adını veren eski Fok-tanrı Phoceus Ornytion'un oğludur, bu ismin anlamı Tavuğun Oğlu'dur. Ve bu Tavuk da sanıyorum ki yine ya ağaçkakan ya da penelope ördeğinin yumurtasından çıkmıştır.) Bir konuda eminim: Eğer Triton'u, Pallas ve Pelops'un deniz-hayvanlarından doğmuş antik dönem krallar hanedanı olarak tanımlarsak, bakireleri deniz-canavarlarından kurtaran kahramanları anlatan efsanelerde anlam bulamayız. Bu kahramanlar deniz-canavarı krala meydan okuyarak onu savaşta öldürüp ardından onun baskı altında tuttuğu, kraliyetin dişi varisi ile evlenerek bu evliliğin sağladığı hakla eski kralın yerinde hüküm süren prenslerdir. Kraliyetin dişi varisi eski kralın kızı, ama aynı zamanda da ayın vücuda gelmiş halidir ve bu da neden Homer'in Pallası'nın Ay'ın babası olduğunu açıklar. Aynı hikâyeyi Peleus'un Aegina'nın Fok-kralı Phocus'u öldürdükten sonra Deniz-tanrıçası Thetis ile olan evliliğinde de bulursun. Peleus, "çamurlu olan" anlamına gelir ve Pelops isminin değişik bir formu olabilir. Örneğin Pelias ismi daha önce kendisine ait olan ve daha sonra Peleus'un aldığı bölgenin kralının adıdır ve kesinlikle bu biçimde şekillenmiştir. Troya'da bir deniz-canavarı vardır; bu canavar aynı Peleus'un yoldaşlığında bulunan Herkül tarafından öldürülür ve Herkül prenses Hesionê'yi kurtararak kendisini şehrin efendisi ilan eder. Ve açıkça yunuslar tarafından boğulmaktan kurtarılan prenslerin hikâyesi ve onların bir yunusu sürerken betimlendikleri kutsal resimler de bu prenslerin kraliyetle olan ilşkilerinin kanıtıdır. Arion,

Icadius ve Enalus...vb.'

'Ve elbette Theseus ...'

'Ve Coeranus, Taras, Phalanthus. Sıradan insanlar ne kadar ihtimal dışı olsa da anektodları aslında çok daha basit açıklamalar olan mitlere tercih ederler: Yunusa binmiş bir prens görünce bunu gerçekten yaşanmış bir hikâye olarak alır ve binek hayvanı için yaptığı bu garip seçimi destekleme zorunluluğu hissederler.'

'Ancak bu konuşmanın başında açıklayacağını söylediğin bir şeyi hâlâ anlatmadın. Neden Tanrıça Athene'nin ilk ünvanı bir erkek adıdır?'

'Çünkü andrjoen bir kimlik kazanmıştır ve böyle birçok tanrı vardır. Örneğin Semitlerin Ay-tanrısı Sin, Fenikelilerin tanrısı Baalith ve Persli tanrı Mithras. Tanrıça ilk tapınılan ve en güçlü olanıdır; sonra bir Tanrı onunla aynı seviyeye gelip güç kazandığında ya bu tanrı ve tanrıça ikiz kimlik kazanır -örneğin Artemis'in Tempe Apollonu ile Delos'u paylaşmayı kabul etmesi gibi- ya da iki tanrı karkateri iki cinsiyetli bir kimlikte birleşir. Zeus'u hem Bava hem de Ezeli Bakire olarak kutlayan Orfik ilahide de olduğu gibi. Sizin tanrınız Jüpiter de aynı hermofrodit gelenekten gelmektedir.'

'Bizim tanrımız Jüpiter mi? Beni şaşırtıyorsun.'

'Evet. Crassus'un toga giyenler içinde en bilge olanıdır diye yüceltiği Quintus Valerius Soranus tarafından yazılmış beyiti bilir misin? Şöyle der:

Jüpiter Omnipotens, rerum regum-que repertor,
Progenitor genetrix-que Deum, Deus unus et idem.

Bütün krallar, tüm şeyler, her şey
Kudretli Jove'den geldi –

Kadınların ve erkeklerin Tanrıları
Tek ve aynı Tanrı.

Ve Soranus'un bilgelikteki rakibi Varro; Capitoline Üçlemesinin yazarıyla tek bir tanrı oluşturmada anlaştılar: Juno madde olarak Doğa, Jupiter yaratıcı itki olarak Doğa ve Minerva yaratıcı itkiyi yöneten akıl olarak Doğa. Bildiğin gibi Minerva sıkça Jüpiter'in yıldırımlarını yönlendirir; bu nedenle eğer Jüpiter Ezeli Bakire ise, Minerva da eşit olarak Ezeli Baba'dır. Ve yine aynı yerdeyiz: Minerva evrensel olarak Bilgelik Tanrısı Pallas Athene ile tanımlanır. Athene, Pallas'a; Minerva, Jüpiter'e ne ise odur: daha iyi olan yarısı.'

'Bu tanrıça isimleri kafamı karıştırıyor. Bunların hepsi aynı kişi mi?'

'Aslen evet. Bu tanrıça tüm tanrılardan daha eskidir. Belki en arkaik biçimi Tanrıça Libya'dır. Eğer son dönemde Apollonnius'u okudunsa bu tanrıçayı üçlemede, Triton Nehri'nde Jason'a keçi derileri giymiş halde görünen tanrıça olarak hatırlarsın.'

'Çift cinsiyetli bir tanrı doğal olarak bakir kalır ya da Minerva nedeniyle böyle bir yargıda bulunuyorum' diye yorum yaptı Paulus.

'Balık kadar bakir.'

'Ama Jüpiter olduğunda bir deniz-canavarı kadar uzaktı bakirlikten.'

'Minerva onu iyileştirdi.'

'Sanıyorum ki bu nedenle onun kızı olarak anılır. Kızım Sergia da beni değiştirip iyileştirdi. Bütün kızlar babalarını değiştirip iyileştirir. Ya da denerler. Ben de genç bir adamken zıplayan bir deniz-canavarıydım.'

'Apollon'da kızkardeşi Artemis'ten önce böyle şehvetli bir yunustu. Ama şimdi bakir balıklar Myra ve Hierapolis'te onun tapınağında

saklanır.'

'Bu bana cevabını çok merak ettiğim bir soruyu hatırlattı. Yahudi inanışında balıklar ve deniz canavarları hakkında ne biliyorsun? Anladığım kadarıyla kutsal kitaplarını dikkatle okumuşsun.'

'Son zamanlarda değil.' Yahudi kitabı ya da Kanunu'nda balığın yarı tabu bir durumu vardır ve bu Mısır etkisi gibi görünmektedir. Fakat sadece pulları temizlenmiş balıklar için bu geçerli değildir. Aynı zamanda ifadelerden bir dönem domuz balıkları ve yunuslar gibi deniz hayvanlarıyla ilşkili oldukları da anlaşılıyor. Ayrıca bugün kayıp olan Kutsal Sandıkları deniz hayvanı derisi ile kaplı imiş, bu önemli. Yahudiler bir dönem Tanrıları birçok şekle giren Dagon adlı bir deniz canavarı olan Filsitinlilere haraç vermişlerdir. Filistinliler de Semitik dillerinde rağmen aslen Girit halklarındandırlar. Hatırladığım kadarıyla hikâyede Filistinliler Yahudileri yener ve Kutsal Sandığı Dagon'un tapınağına tanrının fallik heykelinin önüne koyarlar. Ancak Sandık'taki tanrı Dagon ile güreşir ve heykelini parçalara ayırır. Ve Yahudileri Yahudiye'ye getiren efsanevi kahramanın adı Jeshua, Balığın oğlu anlamına gelir.

'İşte! Benim de bilmek istediğim şey tam da buydu. Geçen gün garip bir şey oldu. Barnabas adlı bir Yahudi'nin adanın öbür ucunda bir Yahudi Sinagogunda yeni mistik bir doktrin öğrettiğine dair elime yazılı bir rapor geçti. Bu öğreti bana Antioch'tan Suriyeli Yunan bir haber kaynağım tarafından –annesi Yahudidir- adanın barışını tehlikeye sokacak niteliktedir ifadesiyle iletildi. Ben de hem ona hem de bu Barnabas adlı kişiye haber yollayarak ikisini de dinlemek üzere çağırdım. Gerçek adını hep unutuyorum, ama kendisi Roma vatandaşı olmuş ve benden kendisini Paulus olarak adlandırmak için izin istedi ve ben de isteksizce de olsa onayladım. Hikâyenin ayrıntılarına girmeyeceğim. Uzun sözün kısası bu Barnabas adlı kişi yeni bir yarı tanrı

hakkında vaaz veriyormuş ve anladığım kadarıyla bu karakter, kahraman Jeshua figürünün son döneme ait bir versiyonu. Ben Jeshua'nın Balığın oğlu olduğunu şimdi senin anlattıklarından önce fark etmemiştim, ama belki bu gizemi çözebilir. Bütün olaylarda Doğu İşleri Sekreterim, zararsız ufak tefek bir adam olan Manahem Barnabas'ın hikâyesini sıcak karşıladı -hatta belki de gereğinden fazla bir biçimde- ancak diğer adamı hiç daha önce ondan görmediğim ve yapabileceğini de düşünmediğim bir saldırganlıkla geri yolladı.'

'Manahem'i tanıyorum. Sana Galile'den Antipas Mahkemesi'nden yollanmıştı değil mi?

'Evet, o. Şu anda İskenderiye'de. İşin aslı Barnabas ile o adam arasındaki sorun çözüldüğünde ikisi de bir daha geri dönmemek üzere adadan sürüldü. Manahem'i odama çağırdım ve onu azarladım. Ben doğal olarak dikkatli bir insan değilim, ancak yargıç olarak geçirdiğim uzun tecrübem bana mahkemede gözlerimi kullanmasını öğretmiştir ve dava sırasında Manahem'in devamlı olarak Barnabas'a gizlice davayı ona bırakmasını işaret ettiğini gördüm. Ayağıyla yere gizli bir şekilde, bir balık çiziyordu. Ben de Manahem'i bu balığın anlamının ne olduğunu söyleyene kadar işkence altına koymakla tehdit ettim. Hemen oracıkta itiraf etti ve affedilmek için yalvardı. Anlaşılan balık işareti Barnabas'ın cemaatinde kullanılan bir parola imiş ve Jeshua adlı –Yunancada İsa (Jesus) adını taşıyan ve ünvanı Vaftiz Edilmiş Olan- yarı-tanrının rehberliği altında evrensel pasifist bir görüşü anlatıyormuş. Parola, Yunanca konuşan Yahudiler arasında kullanılıyor ve Manahem'e göre *Jesus Christos Theos*'u anlatan, balık anlamına gelen *ichthus* kelimesinin ilk harflerinden oluşuyor. Ama sanıyorum bundan daha fazlası var.'

'Bu topluluğu daha önce duydum. Haftalık bir aşk ziyafeti düzenleyerek balık, şarapve ekmek yiyorlar, ancak Pisagoryen tarzda perhiz

yapma eğiliminde bir kültürleri var. Emin olabilirsin ki, Balık Jeshua bakirdir. Bu topluluğu kuran Jeshua Tiberius hükmü altında idam edilmiştir. İlginçtir ki, annesi Kudüs'te bir Tapınak Bakiresi'dir ve doğumu gizemlidir.'

'Evet, Manahem sır yemini altında bunu da anlattı. Tanrısı'nın bakirliği hakkında söylediklerinde doğrudur. Erotik din her yerde gücünü yitiriyor ve köylü sınıf dışında bu, modern topluluğun sosyal istikrarı ile tutarsız bir durum. Biliyor musun Theophilus, gözümün önünde canlanan bir resim var neredeyse bir imgelem. Beyazlar giymiş Vesta Bakirleri, Tapınaklarında hizmet ettikleri bakir Jüpiter'e; Baba ve Bakire'ye dualar sunuyorlar. Onları, içinde onlar kadar solgun yüzlü ve sakin kutsal balıkların dolaştığı havuzun etrafında en sadık halleriyle yürürken-'

Theophilus sözünü keser: '*-ki o karanlık yüzlü ve sıcaktı Silvia'nın gününde,*'

Paulus devam eder: '*Ve havuz söylenmemiş her bir dileği boğar içinde.*'

* * *

Theophilus, kahramanın zincire vurulmuş bakireyi deniz-hayvanından kurtarmış olduğunu söylerken yanılıyordu; çünkü deniz-hayvanı dişidir –Tanrıça Taimat ya da Rahab- ve Tanrı Bel ya da Marduk onu ölümcül olarak yaralayarak gücünü elinden alır ve onu dişi görünümünde fesattan korumak için kayaya zincirler. Mit Yunanistan'a geldiğinde Bellerophon ve Herkül cesurce bir şövalye gibi onu canavardan kurtarmakla atfedilir olurlar. Mitin gerçeklikle olan paralelliği çerçevesinde asıl ikon olarak Tanrıça'nın zincirlerinin kolye, bilezik ve halhallar, deniz-hayvanın da ondan fışkırıp yayılan olduğu anlatılır.

Yirmi Birinci Bölüm

STYX NEHRİ'NİN SULARI

Başpiskopos Ussher'ın *Mektupları*'nın Parry basımında -Ussher, I. Charles döneminde Âdem'in yaradılışını İ.Ö. 4004 yılına tarihleyen İrlanda Başpiskoposudur- Langbaine adlı bir İrlandalı antika ve tarih meraklısının Ussher'le aşağıda verilen bardik gelenekte iletişim kurduğuna dair not düşmüştür:

> Nemninus, Sakson bir bilgin tarafından bir Briton olduğu ve dolayısıyla da öğrenmenin temellerini bilmeyen bir cahil olduğu için azarlanır ve bu harfleri doğaçlama biçiminde icad ederek milletinin aptal ya da cahil olmadığını anlatmak için kullanır.

ALAP	A	PARTH	P
BRAUT	B	QUITH	Q
CURI	C	RAT	R
DEXI	D	TRAUS	T
EGIN	E	SUNG	S
FICH	F	UIR	U
GUIDIR	G	JEIL	X
HUIL	H	OFR	E
JECHUIT	I	ZEIRC	Z
KAM	K	AIUN	AE
LOUBER	L	ESTIAUL	ET
MUIN	M	EGUI	EU
NIHN	N	AUR	AU
OR	O	EMC	EI

KENC ELAU

Bu son derece anlaşılır biçimde aptal Sakson'a yapılmış bir şakadır; çünkü Britinyalı bardlar Saksonların gelişinden yüzyıllar önce alfabe kullanmışlardır. Peki, bu doğaçlama harf-isimleri ne anlama geliyordu? Aptal Sakson Latin alfabesinin sırasında ABC harflerini kullandığına ve açıkça bir başka alfabenin varlığından haberdar olmadığına göre, bu harfleri Alap-Braut-Curi'yi BLFSN Ogham düzenine göre tekrar yapılandıralım. Ve ayrıca Nemninus'un burada aslında daha üstün olan bilgisiyle gösteriş yaptığına emin olduğumuz için –büyük ihtimalle sadece bir parça keşiş Latincesi bilen bu Saksonla dalga geçmek için Yunanca bilgisini kullanmış olmalı- harfleri Yunanca harf-isimleriyle yazmayı deneyelim ve bakalım bazı kelime kombinasyonları dikkatimizi çekecek mi?

Bu zor bir bilmece; çünkü KENC, ELAU ve ESTIAUL kelimeleri hiçbir açıklama olmaksızın harf-isimlerine dâhil edilmiş ve ayrıca sessiz harfler karıştırılmış. (Eğer E, OFR ise o zaman OR büyük ihtimalle ER olmalıdır.) Her ne olursa olsun DEXI-TRAUS-KAM-PARTH sekansı çarpıcıdır ve açıkça bir Mısır Hıristiyan formülüne denk gelmiş durumdayız. İskenderiyeli Klement'in özelleştirilmiş kelime dağarcığını hatırlayarak bunu şu şekilde okuyabiliriz:

DEXITERAN TRAUSEI PARTHENOMETRA KAMAX

'Mızrak Bakire Ana'yı yaralayacaktır onun sağ elinde durduğu yerde.'

Bu düzgün biçimde yapılandırılmış beş heceli mısra, Aziz Lukas İncili'nden (*II, 35*) kalmadır. *Kamax* hem mızrak hem de asma tirizi anlamına gelir ve bu nedenle de en uygun kelimedir. Lukas tarafından bahsedilen silah bir kılıçtır, ancak kehanetin yerine gelişinde Hıristiyan mistikler için İsa'nın Çarmıha Geriliş'te gövdesinin yanına saplanan mızraktır. Ve sekansın sonundaki sekiz harflik Kutsal İsmi okuduğumda, Cennetin Söveleri (OPHREA OURANEIA), 'Shiloh' (JEIL)

diye bağırmaya (IACHESTHAI) davet edilmiştir, aşk-balığı (EROS ALABES) On Adası'na yaklaştığı (EGGIKEN) zaman. Aunan ya da On, Yunanlar tarafından Helipolis adıyla bilinen büyük ihtimalle Mısır'daki en eski kent, Osiris kültünün ve dolayısıyla da büyük olasılıkla Osiris-olarak-İsa Kültü'nün merkezidir. 'Aun'da Koptik geleneğe göre Bakire Meryem bebek İsa'nın kundak bezini, daha önce Güneş-tanrısı Ra'ya kutsal olan Ain-esh-Shems pınarında yıkamıştır. Kundak bezinden damlayan bu pınar suyundan Balsam ağacı biter. Bu hikâyenin aslında Tanrıça İsis ve Bebek Horus efsanesi olarak anlatılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Sanıyorum Gwion'un *Câd Goddeu*'da dizede atıfta bulunduğu da budur: 'Ben çocuğun kundak bezinin lifleri oldum' ve ayrıca *Angar Cyvyndawd* yer alan 'Nereden gelir oğulotunun tatlılığı' dizesi. Alabes'e Aun'da tapınılmaktaydı ve Nilotik bir kedibalığıdır.

Ancak bu bizim çerçevemiz içinde bir arasöz niteliğini taşımaktadır ve anlatılan tılsımın ne anlama geldiği konusunu, kendi yaklaşık çözümümle bozmadan bu konuya ilgi duyacak herhangi bir Yunanca uzmanına bırakıyorum.

Sekizinci Bölüm'de önerilmiş çeşitli hedeflerden biri yerine getirilmedi: Beth-Luis-Nion harf isimlerinin anlamlarını halen bilmiyoruz. Aslen ağaç adlarından başka anlamlar taşıdıklarını –İrlanda dilindeki adlarından- farz edebiliriz; ancak *Duir* ve *Saille*'i dışarıda bırakmamız gerekir, çünkü beklenileceği gibi Yunanca, Latince ve Slavonik dillere genel köklerden gelmemektedir.

Boibel-Loth'taki seslilerin kutsal kralla vücut bulan Yıl'ın Ruhu'nun yaşamının aşamalarının sekansı olduğu kanıtlandığı gibi, Beth-Luis-Nion'un seslileriyle isimlendirilen ağaçların da benzer şekilde mevsimsel bir sekans oluşturdukları kanıtlanmıştır. Seslilerin sessizlerden ayrılmasının geç döneme ait bir gelişme olması ve orjinal olarak sessiz

harfler arasında –Yunan ve Latin alfabelerinde olduğu gibi- düzenli aralıklarla dağıtılmış olması mümkün müdür? Başlangıcın harfi B olmasına rağmen, gerçekte A doğum harfi alfabenin başlangıç harfi olması ve 'Ailm-Beth' formunun 'Beth-Luis-Nion' formunda da eski olması mümkün müdür? Alfabeler hakkındaki İrlanda efsaneleri Yunanistan'ı alfabenin icad edildiği yer olarak belirlediğine ve İrlanda'da kırsal yörelerde Tuatha de Danaan'ın Yunanca konuştuğuna dair sürdürülen inatçı bir gelenek de bulunduğuna göre, neden Beth-Luis-Nion alfabesini eski Yunancaya koyarak sesli harfleri mevsimsel düzenine göre yerleştirmiyoruz? A harfi kış gündönümüne, O harfi bahar ekinoksuna, U harfi yaz gündönümüne, E harfi sonbahar ekinoksuna, I tekrar kış gündönümüne denk gelir; yaz grubu harflerin başına Straif'i ve sonuna da Quert'i koyarsak başka bir dinsel tılsımı mı yazacaklar? Sonuç olarak:

Ailm, Beth, Luis, Nion, *Onn*, Fearn, Saille, Straif, Huath, *Ura*, Duir, Tinn, Coll, Quert, *Eadha*, Muin, Gort, Ngetal, Ruis, *Idho*.

Ailm Beth, Ailm kelimesinin (gümüş göknar) İrlanda dilinde *Alv* ya da *Alph* olarak okunduğu hatırlanana kadar umut verici görünmemektedir. Kelime kökü olarak *alph* hem beyazlık hem üretkenlik ifade eder. Dolayısıyla *alphos* donuk beyaz cüzzam (Latincede *albula*), *alphe* ise 'kazanç', *alphiton* inci arpası ve *Alphito* ise diğer adı Cerdo ('kazanç' anlamına gelen diğer bir kelimedir) olan Ak Buğday-tanrıçası ya da Domuz-Demeter'dir ve Gal Domuz-Demeter Cerridwenle bağlantılıdır; namı diğer Yaşlı Ak Olan ise zaten daha önce belirtilmişti. Mora'daki ana nehrin adı Alpheus'tur. *Beth* ya da *Beith* huş ağacı ayıdır ve Latincede *betulus* olan huş ağacını Yunancaya dönüştürürsek kelime *Baitulus* olur. Ve anında kelimeler çağrışım biçimleriyle zikre dönüşür. Alphito-mantis ('inci arpasından kehanette bulunan') gibi

birleştirilmiş bir kelime olan Alphito-Baitule, ASHIMA BAETYL ve ANATHA BAETYL türünden bir tanrıçayı ifade eder görünmektedir ve İ.Ö. beşinci yüzyılda Mısır'da Asvan Adası'ndaki İbrani Yehova kültünün iki Tanrıça-eşleridir. Baitulos'un anlamı, bir tanrının evindeki kutsal taş anlamına gelir ve Semitik *Bethel* (Tanrı'nın Evi) ile bağlantılı görünmektedir. Ancak *Baitulos*'un mu *Bethel*'den geldiği yoksa öteki türlü mü olduğu bilinmemektedir. Aslan-tanrıça Anatha Baetyl orjinal olarak Semitik değildir ve Ermenistan'da Anaitis olarak tapınılmıştır.

Sıradaki Beth-Luis-Nion harfi *Luis*, çok Yunan tanrıçasının ilahi ünvanı olan *Lusios*'u önerir ve 'Suçluluğu atan' anlamına gelir. Özellikle de Diyonisus'a yüklenen bir ünvandır ve Latince karşılığı *Liber*'dir. Fakat Diyonisus, Orfik ilahilerde aynı zamanda Luseios ve Luseus olarak adlandırılır ve bu da sıfatın direk biçimde *louein*, yani yıkamak fiilinden değil, Diyonisus'la ünlü bir bağlantısı olan Arkadya'daki Lusi nehrinden geldiğini gösterir. Lusi koca dağ Aroania'nın –şimdi Chelmos Dağı- gölgesinde, Alpheus'a dökülen Aroanius Nehri'nin ve Crathis'e dökülen Styx Nehri'nin vadilerine yakın uzanır. Styx ('nefret dolu'), tüm tanrıların sövdüğü ölüm nehri ve tahminen Crathis Vadisi'nin Aka işgali altında olduğu dönemde Arpa Ana Demeter'in Poseidon'un ahlaksız emellerine maruz kaldığı nehirdir.

ALPHITO-BAITULE LUSIA
'Ak Arpa Tanrıçası, Suçtan kurtaran'

Pausanias'ın Lusi ve çevresi hakkında söyledikleri:

Pheneus'tan Batı'ya doğru gidince, Herkül'ün Aroanius Nehri için yaptığı kanalın yanında soldan devam eden yol Clitor kentine çıkar. Bu kent Clitor Nehri üstündedir ve Aroanius Nehri'ne iki yüz metre (yedi furlong) uzaklığa düşer. Aroanius Nehrindeki

balıklar arasında ardıç kuşu gibi ötenine rastlanmıştır. Yakalanmış olanlarını gördüm ama hiçbir ses çıkarmıyorlardı. Bu nedenle ben de nehrin kıyısında gün batımına, en yoğun ve güzel biçimde şarkı söyledikleri zamana dek bekledim. Clitor'daki en ünlü mabetler Arpa Ana'ya, Aeculapius ve antik Likyalı şair Olen'in Deliyanlar onuruna beslediği ilahide kendisine 'marifetli eğiren' sıfatı verilmiş Tanrıça Ilithyia'yı belirgin bir biçimde Kader tanrıçası ile tanımlar.

Sağa doğru giden yol Nonacris'e ve Styx'in sularına çıkar. Nonacris ['dokuz yükseklikler'] bir zamanlar Arkadya kentiydi ve Lycaon'ın karısının adı verilmişti.

Ayı-tanrıçası Callisto'nun oğlu Pelasg Lycoan, yamyamlık geleneğini uyguluyordu ve yıldırımla öldüğüne göre de bir meşe-tanrısı olmalıdır. Klanının totemi kurttur ve Lycoan dokuz yıl hüküm süren kurt-kral'dır. (Ya da kurt-adam.)Kral'ın seçimi yamyam ziyafetinde belirlenirdi. Karısı Nonacris açıkça Dokuzkatlı Tanrıça'dır ve Arkadya'yı medenileştiren ilk adam olarak tarif edilir.

Nonacris kalıntılarına yakın bir yerde daha önce gördüğüm ya da duyduğum en yüksek uçurum bulunur ve buradan aşağı Styx suları akar... Homer Styx hakkında Hera'nın ağzından konuşur:

Bana şahitlik edin şimdi, Dünya ve yukarıdaki büyük Cennet
Ve aşağıya akan Stygiyan nehri!

Bu dizeler sanki Homer yöreyi zitaret etmiş gibi bir ifadeye sahip. Homer bu sefer Tanrıça Athene'yı konuşturur:

Sakıngan aklım bunu bilseydi eğer,
Herkül'ü aşağıya Hades'e yolladığında Zeus
Cerberus'un iğrenilen o evinden

Styx'in suyunu asla kandırmazdı
Yüksekten akması için.

Nonacris'te çok yüksekten akan bu su önce yüksek bir kayaya daha sonra da Crathis Nehri'ne dökülür ve insana olduğu gibi her türlü canlıya ölümcüldür. Bu suyun zehrine dayanabilen tek şeyin at toynağı olması dikkate değer; çünkü cam, kristal, taş, toprak, boynuz ve kemikten yapılan kapları kırar. Bu su aynı zamanda demiri, bronzu, kruşunu, kalayı, gümüşü ve elektrumu, Sappho'nun altının asla paslanmadığına olan iddiasına rağmen altını bile bozar ve paslanmasına neden olur. Büyük İskender bu nehrin suyunun zehrinden mi ölmüştür bilmiyorum, ama hikâye bizim zamanlarımıza ait görünüyor.

Nonacris'in üstünde Aroanian Dağları ve bunların içinde Proetus'un Kızlarının delirdiklerinde kaçtıkları söylenen bir mağara bulunur. Fakat Melampus gizli kurban törenleri ve saflaştırma ayinleriyle onları aşağıya Lusi'ye, Clitor yakınındaki bir kente çağırmayı başarmıştır, ancak bu şehirden hiçbir kalıntı yoktur bugün. Orada bir Artemis Tapınağında deliliklerini tedavi eder ve bundan sonra Clitor'un insanları oraya 'Yatıştıran' demişlerdir.

Melampus 'siyah ayak' anlamına gelir ve aynı zamanda da Amythaon ve nimfa Melanippe'nin ('siyah kısrak') oğlunun adıdır. Protues'un kızlarını karacaot, domuz kurbanı ayinleri ile iyileştirdiği ve deliliklerini bir nehirde yıkadığı hikâyesi büyük ihtimalle bu Danaan mabedinin Akalar tarafından ele geçirilişidir, ama bunun yanında Melampus Aeolyalı bir Minyan olarak tahmin edilmektedir. Aynı zamanda Danaan Kültü'nün merkezi olan Argos'u fetih etmiştir. Sözkonusu üç kızkardeşler, Üçlü Tanrıça'dır. Styx'in Demeter'i at başlı olmalıdır, yoksa at toynağı suyun zehrine karşı koruma olarak gösterilen bir öğe

olarak yer almazdı. Ancak Heraclea'lı Philo ve Aelian'a göre İskit boynuzlu eşeğinin boynuzu da zehirden etkilenmemektedir ve Plutarch, *İskender'in Yaşamı'nda* eşek toynağının tek güvenli kap malzemesi olduğunu yazar. Yakınında Stymphalus'ta Pelasg Temenus ('resmi bölge') tarafından orjinal üçlemenin hayatta kalmış mükemmel bir biçimiyle 'kız, gelin ve dul' olarak Tanrıça Hera'nın onuruna yaptırılmış üçlü bir tapınak bulunur. Stymphalyalıların Pausanias'a anlatığına göre O'na 'dul' denir, çünkü Zeus ile kavga etmiş ve Stymphalus'a çekilmiştir: bu da büyük ihtimalle Olimpiyanizm'e karşı canlanan ilkel bir külte atıftır.

Sir James Frazer Lusi'yi 1895'te ziyaret eder ve Lusi hakkında değerli bilgiler edinmiştir. Bunlar bizim Nonacris adını Aroania Dağı'nda Styx vadisinin üstünde bulunan ve birbirini izleyen dokuz uçurumun adı olarak okumamıza izin veriyor. Yazın geç dönemlerinde bile yarıklarında kar bulunan bu yöreyi Frazer gördüğü 'en korkunç uçurum sırası' olarak adlandırılmaktadır. Styx karların erimesiyle şekillenmekte ve uçurumun kenarından arkasında kayada oluşan kazan taşı çözünmesi nedeniyle siyah renkte akmakta ve bunradan sonra üstünden devam ettiği barut rengi kayalardan aşağıya vadiye parlak mavi renkte dökülmektedir. Sıralanmış dik ve sarp yarlar diklemesine kırmızı ve siyah şeritlerle kaplıdır –ikisi de Yunaninstan'da ölüm rengidir- ve Frazer, burada kışın çok büyük buz sarkıtlar oluştuğunu gözlemiş ve Hesiod'un Styx'in 'gümüş sütunları' diye ifade ettiği tasvirden bahsetmiştir. Bunun yanında Styx'in suyunun kimsyasal olarak analiz edildiğinde hiçbir zehirli madde bulunmadığını ancak aşırı derecede soğuk olduğunu aktarmıştır.

Beth-Luis-Nion'da sıradaki harf Nion'dur ve onunla daktilik yapıdaki bu dua biçimli okumaya devam edebiliriz.

ALPHITO-BAITULE LUSIA NONACRIS
'Ak Arpa Tanrıçası, Suçtan Kurtaran, Dokuz Yüksekliğin Hanımı'

Frazer, şarkı söyleyen, noktalı balık inancının Lusi'de halen devam ettiğini gözlemlemiştir. Halk arasında Connla'nın Kuyusu'ndaki[1] noktalı balık ve Demeter'in Styx Nehri'ni koruması için serbest bıraktığı yılanın geleneğini de hatırlamaktadırlar. Aynı zamanda Styx'in dar boğazına bakan Proetus'ın kızlarının mağarasını ziyaret etmiş ve suyun oyarak açtığı doğal bir pencere ve kapı gördüğünden bahsetmiştir.

Sıradak harf *Onn*'dur. A ve O tüm dillerde kolaylıkla karıştırıldığı için şöyle devam edebiliriz:

ANNA

Belus'un kız kardeşi, İtalyanların Anna Perenna ya da 'Perennial Anna' (Uzun Ömürlü Anna) adını verdiği Pelasg Tanrıçası Anna'nın gücü üstünde. Ovid, *Fasti*'sinde bu Anna'nın bazıları tarafından Ay-tanrıçası Minerva, diğerlerinin Themis ya da Argos'lu Io adını verdiği tanrıça olduğunu söyler. Ovid, aynı zamanda bu tanrıçayı arpa kekleriyle de ilişkilendirir. Bu tanrıçanın festivali 15 Mart'ta, tam Beth-Luis-Nion takviminde *Onn*'a dek gelen dönemdir. Anna büyük ihtimalle 'kraliçe'

1 Pausanias yılın yanlış zamanında gelmiş olmalı; çünkü mayıs sineği sezonunda alabalık kendini sudan dışarı attığında solungaçlarından tiz kuru bir ses çıkar. Irlanda'ya ait olan 'şarkı söyleyen alabalık' efsanesi anlaşıldığı kadarıyla Ak Tanrıça onuruna yapılan balık nimfaların zıplayışı ve alabalık ötüşünü taklid eden erotik İlkbahar dansına yapılan bir göndermedir: Irlandalı prenses Dechtire bir mayıs sineği yuttuktan sonra oğlu Cuchulain'e –Tanrı Lugh'un bir reenkarnasyonu- hamile kalmış ve çocuk doğar doğmaz alabalık gibi yüzmeye başlamıştır. Cuchulain'in Yunan karşılığı Euphemus ('güzel-konuşan'), ünlü yüzücü, Ay-Tanrıçası Europe'nin Phocis'te Cephissus Nehri'nin kıyısında doğmuş olan oğludur ve Taenarus'ta adına bulunan kahraman tapınağı Mora'da Yerlatıdünyası'na açılan ana kapıdır. Euphemus sudan balık gibi zıplayarak ve dalgadan dalgaya atlayarak yüzer ve Klasik Dönem'de Balıkların Tanrısı Poseidon'un onun babası olduğu iddia edilmiştir.

ya da 'Tanrıça-ana' anlamına gelmektedir; Sappho *Ana* adını *Anassa (kraliçe)*için kullanır. İrlanda Mitolojisi'nde Danaan tanrıçası Ana ya da Anan olarak belirir ve iki farklı karakteri vardır. İlki iyilik yapan Ana, Tanrıça Danu'nun bir ünvanıdır ve Cormac *Sözlüğünde Buan-ann*'ın eşiti ('İyi Ana') olarak geçmektedir. Orjinal olarak üç Danaan tanrısı, Brian, Iuchurba ve Iuchar'ın annesidir ve onları o kadar iyi emzirip besler ki, adı 'Ana', 'çokluğu' simgeler hale gelir. Kendisine Munster'de Bereket Tanrıçası olarak tapınılırdı. Kerry'deki iki dağ, 'Anu'nun Yemekleri'[1] onun adını taşırlar. Bu tanrıça aynı zamanda E. M. Hull tarafından bir Munster Ay-tanrıçası olan Knockaineli Aine ile tanımlanmıştır. Knockaineli Aine, ekin ve büyük baş hayvan sürülerinden sorumludur, kokusunu verdiği erkeçsakalının efsanesi ve yaz gündönümü ile ilşkilidir. Kötü kişilikli Ana, Kader Üçlemesinin en önemli karakteridir. Kader Üçlemesi, Ana, Badb ve Macha karakterlerinden oluşur ve birlikte Morrigan ya da Yüce Kraliçe olarak bilinirler. Badb (kaynayan), açıkça Kazan'a yapılmış bir atıftır ve Macha, *Lecan Kitabı*'nda 'kuzgun' olarak açıklanmıştır.

Ana, Britanya folklöründe Leicester'lı Kara Annis olarak bilinir. Dane (Danaan?) Tepeleri'nde kendisine ait bir çardağı olduğuna, çocukları yediğine ve derilerini kurusun diye bir meşe ağacına astığına inanılır. 'Kedi Anna' olarak biliniyordu, ancak E. M. Hull'a göre Annis adı Angness ya da Agnes isimlerinden birinin kısaltılmış halidir ve bu da onu Yngona, 'Köşelerin Annası' olarak tanımlanan bir Danimarka tanrıçası yapar. Kara Annis, Mayıs Arifesi tavşan avıyla bağlantılıdır ve bu daha sonra Paskalya Pazartesi'ne aktarılmıştır, bu nedenle de büyük ihtimalle hem bir nimfa hem bir cadı olmalıdır. Yngona, kesin olarak

1 'Anu'nun Yemekleri' orjinal olarak kitapta 'the Paps of Anu' olarak geçmektdir ve 'pap' kelimesi de anlatılan efsane ile bağlantılı olarak 'mama' anlamına gelmektedir. (Çev.)

hem Nanna (Balder ve karanlık rakibi Holder'in gözdeleri olduğu) ve Angurboda; Demir Odunun Cadısı, Hel'in Anası'dır. Ancak büyük ihtimalle bu Cadı, Leicester yakınında Danimarkalılar gelip Mercia'nın ona ait olan bölümünü işgal etmeden ve Danaan Tanrıça Anu olmadan çok önce oradaydı. Hıristiyanlık Dönemi'nde rahibe oldu ve Swithland Kilisesi'nde rahibe kıyafeti giymiş haliyle betimlenmiş bir resmi bulunmaktadır. Milton'un *Kayıp Cennet* ve *Comus* adlı eserlerinde ve geceleri çocukların kanını emen, ötücü baykuş kılığındaki Mavi Cadı olarak anlatılır. İrlandalı Cadı Beare'de rahibe olmuştur; Ölümtanrıçası'nı Hıristiyanlaştırmak kolaydır, çünkü yüzü zaten peçelidir. Üçüncü Bölüm'de Beli'nin Danu'nun oğlu olarak düşünüldüğünden bahsetmiştim. Ana ve Danu'nun kimliği 13. Yüzyıla ait olduğu iddia edilen Jesus College Yazması 20'de soyağacında açıkça gösterilir. Anna'nın oğlu Büyük Beli absürd bir şekilde Roma İmparatoru'nun bir kızı olarak verilmiştir. Başka bir yerde ise, İyi Howel'in oğlu Prens Owen'ın *Aballac Filius Amalechi qui fuit Beli Magni filius, et Anna mater quis*'e[2] kadar geri götürülmektedir. Burada yine anlamsız ve absürd bir ekleme daha bulunur: *quam dicunt esse consobrinam Mariae Virginis, Matris Domini nostri Jhesu Christi.* (...*olan* Meryem, Rabbimiz İsa Mesih'in annesi ve kuzenidir.)

Ovid ve Vergilius tanrıçaları Tanrıça Anna Perenna'nın aslında Belus ya da Bel'in kızkardeşi; Sümer Tanrıçası Belili'nin erilleştirilmiş

2 Bu gariptir. Eğer bunun anlamı Baal'ın oğlu Amalek'in oğlu Abimelech ise anlattığı bu ailenin eski Kenanlı Shechem lordları olduğudur. İsrail kabilesi Ephraim Shechem'e, *Deborah'ın Şarkısı*'nda eskiden aslında Amalek kabilesine ait olduğu gösterilen şehre yerleştiği zaman, Ephraimli Kabile Şefi Gideon ile yöresel kadın kahraman ve büyük ihtimalle rahibe olan Aslan-tanrıça Anatha arasında barış anlaşması niteliğindeki evlilik gerçekleşmiştir ve Gideon da böylelikle 'Jerubbal' ('İzin ver Baal çabalasın') adını almıştır. Oğlu da annesinin akrabaları ve Tanrı Baalberith'in yardımıyla düşmanlarını öldürüp,anaerkil hak dolayısıyla tahta geçmiş ve Kenan ünvanı Abimelech'i almıştır.

hali; aynı zamanda Babil eril üçlemesinde Ea ve Bel ile tanımlanan tanrı Anu'nun da Sümer Tanrıçası Anna-Nin'in erilleştirilmiş hali ve kısaltılmış adının da Nana[1] olduğunu bilmektedirler. Bel'in karısı Belit ve Anu'nun karısı Anatu'dur. Sümerli dişi üçlemesinin üçüncüsü olan Ea'nın karısı, Dam-Kina'dır; adının ilk hecesi Danaanların analarından olduğunu göstermektedir. Anna-Nin, J. Przbuski tarafından *Reveu de l'Histoire des Religions* (Dinler Tarihi'nin İncelemesi, 1933) adlı çalışmasında Avesta Tanrıçası, Yunanların Anaitis, Perslerin Ana-hid –Venüz gezegenine verdikleri ad- diye adlandırdıkları tanrıça Ana-hita ile tanımlanmaktadır.

Bay E. M. Parr *An* kelimesinin Sümerce cennet anlamına geldiğini ve kendi görüşüne göre Tanrıça Athene'nın başka bir Anna olduğunu; adının Ath-enna, Anatha'nın ters çevrilmiş biçimi, bu isminde Libyalı Neith'in diğer bir adı; *Ma*'nın Sümerce anne anlamına gelen *Ama*'nın kısaltılmış biçimi ve Ma-ri'nin 'çocuk doğurmak' anlamına gelen *rim*'den 'bereketli anne' manasına geldiğini yazmıştır. Mari, İ.Ö. 1000 yılları civarında Mısırlıların Kıbrıs 'Ay-Mari' adını verdiği Fırat Nehri üstündeki şehirde (İ.Ö. Hammurabi'nin talan ettiği bir şehir) ve Minos Giriti'nde Amari'de hüküm süren tanrıçanın adıdır. Dolayısıyla

1 On birinci Bölüm'ün başında Nana'nın oğlu Attis'i frigyalı Adonis olarak tanımlamış ve Sekizinci Bölüm'ün başında da annesi Nana'nın ona taze bir badem ya da nar tanesi yiyerek hamile kaldığından bahsetmiştim. Burada mitolojik ayrım önemlidir. Nari Attis'e Adonis-Tammuz-Diyonisus-Rimmon olarak tanımlandığı için kutsaldır ve Kudüs'te de götürildiği gibi nar kültü Yehova'ya asimile edilmiştir. Fakat badem anlaşıldığı kadarıyla Nabu-Merkür-Hermes-Thoth olarak da tanımlanan Attis'e de kutsaldır ve bu da Sicilyalı şüpheci Euhemerus tarafından aktarılan mitte Hermes'in yıldızların yönlerini atarken astronomi konusunda Afrodit'ten irfan aldığı aktarılmaktadır. Bu da açıkça adını Venüs gezegenine vermiş olan annesi Nana tarafından irfan almış anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Nana, Yehova'nın annesi olarak sahip olduğu karakterlerinin ikisinde de ataerkil olduğu kadar anaerkil bir nitelikte de tanımlanabilir; Yehova'nın büyük annesinin Doğmuş Tek Oğlu.

Ma-ri-enna 'Cennet'in bereketli anası'dır ve diğer adları; Miriam, Mariandyneli Marian, Troya'nın 'zıplayan Myyrhine'si ve Mariamne'dir: üçlü gücün ifadesi. Ancak temel kelime *Anna*'dır ve bu isim doğuma ilahi anlamlar yükler ve Arianrhod'un adının bir parçası da buradan geliyor görünmektedir. Aslında *Arianrhod* ismi *Argentum*'un itibarsızlaştırılmış bir hali olmayabilir ve *rota* 'gümüş, tekerlek'anlamına gelir. Ancak *Ar-ri-an* cennetin tekerleğini döndüren 'Yüksek bereketli ana'dır. Eğer öyleyse Arianrhod'un Giritli karşılığı Ariadne, Ar-ri-ande olarak okunmalıdır ve buradaki 'de' Demeter'deki arpa anlamına gelen de'dir. Basit biçimiyle Ana ya da Anah, *Yaradılış XXXVI*'da Horite adı bir klanın adıyla geçmektedir. Ancak kendisinden bahsedilen üç yerin ikisinde erilleştirilmiştir. Orjinal olarak Aholibamah'ın ('yüksek yerin çadırı') annesi olarak kutlanmış ve Seir otlaklarına geldiğinde Esau ile evlenmiş olan tahtın kadın varisidir. (Ana'ya atfedilen vahşi doğada katırların keşfi bir yazım hatasından kaynaklanmaktadır.) James Joyce şakacı bir biçimde Anna'nın evrenselliğini *Anna Livia Plurabelle* ile anlatır. Ve gerçekten de Yüce Tanrıça'yı anmak için kapsamlı tek bir isme ihtiyaç duyarsak Anna en yerinde seçenektir. Hıristiyan mistikler için o 'Tanrı'nın Büyük Annesi'dir.

Sıradaki harf Fearn, Perenna'nın *Fearina* biçiminin bozulmuş halidir ve İlkbahar anlamına gelen *Fear* ya da *eâr* sıfatından türetilmiştir. Latince biçiminde kelime Digamma[2] harfini korumuştur ve *ver* diye yazılır. Buradan da Bran'in Yunanca adı Phoroneus da -Vron, Berng ve Ephron gibi değişik formlarından daha önce bahsedilmişti- *Faerineus*'un başka bir versiyonudur ve orjinal olarak önlenemez laneti ve şehveti ile İlkbahar görünümündeki Yılın Ruhu'dur. Latin-

2 Digamma erken dönem Yunan alfabesindeki altıncı harftir (F, ϝ) ve 'v' sesi ile okunur. Klasik Dönem'den önce birçok Yunan lehçesinde kullanılmaz hale gelmiştir. (Çev.)

cesi hali Veranus gibi görünmektedir ve bu isim de pleb aile adı olan Veranius'u açıklar. *Vernare* fiili ise 'İlkbaharda kendini yenilemek' anlamına gelir ve bu kelime düzensiz olarak *ver, veris* köklerinden türemiş olabileceği gibi, *veranare* kelimesinin bir kısaltması da olabilir.

ANNA FEARINA
'İlkbaharın Kraliçesi'

Sıradaki harf *Saille*'dir. Saille'in Boibel Loth'ta Salmoneus, Salmaah ve Somon balığı ile ilşkili olduğunu gördük ve açıklamaya çalıtığımız tılsımda buna uygun düşen kelime de Tanrıça'nın diğer bir ünvanı olan Salmone'dir. Dolayısıyla:

SALMAONÂ

Doğu Akdeniz'de aralarında Girit'teki Salmone Burnu, Elis'teki Salmone kenti ve Lusi yakınında bulunan Salmone adlı bir köy de olmak üzere bu ismi taşıyan birçok yer bulunmaktadır. Ünvan anlaşıldığı kadarıyla *Salma* ve *onē* kelimelerinin -'Asya'nın Hanımı' anlamına gelen Hesi-onē adında da olduğu gibi- birleşiminden oluşmaktadır ve *Salma*'nın anlamı da coğrafi adlardan oluşumundan türemiştir. Çok yaygın bir biçimde geniş kullanıma sahip, Ege'ye ait olan bir kelimedir ve her zaman doğululuk[1] nosyonu ile ilşkili görünmektedir. Salma,

1 *Salma* kelimesinin tamamlayanı *Tar*'dır ve anlamı *Batı* ya da ölen güneştir. Salmydessus Atlantik'te Tartessus, Ege'nin en Batı ticaret noktasıdır. Tarraco Akdeniz'in Batı, Tarrha da Girit'in en uç Batı noktasındaki limanlardır. Tartar eklerinin tekrarlanışının anlamı 'uzak, çok uzak batı' açıkça Tartara, ölüler diyarına adını vermiştir. Homer İliyada'da Tartara'nın yerini 'Cennet ne kadar yukarıda ise, o kadar toprağın altında' olarak tanımlar. Hesiod, Zeus tarafından yenildikten sonra Batı'ya giden Kronos ve Titanların evi olduğunu söyler. Taranis, Lucan tarafından İskitli Diana'ya (Taurian Artemis) sunulan ayinlerden daha korkunç insan kurban edilen törenlerle hizmet edilen, Galyalı tanrıdır. Romalılar Taranis'i Jüpiterle tanımlasalar da, bu tanrıça büyük ihtimalle adı Tar-Anis (Batı'nın Annisi olarak da anılır) olan Ölüm Tanrıçası'dır.

Gazze'deki Minos kolonisinin doğusunda Güney Yahudiye'de yaşayan bir kabiledir. Aynı zamanda da Akdeniz'den Basra Körfezi'ne devam eden ticaret yolu üstünde Merkezi Arabistan'da bulunan bir yerdir. Salmalassus ise Aşağı Ermenistan'da bulunan ve Trabzon'dan uzak Doğu'ya uzanan bir ticaret yolu üstünde; Salmydessus Trakyası'nın en doğu ucunda, Kara Deniz'in önünde; Salmone Girit'in en doğu ucunda; Salamis, Girit şehri Korint'in doğusunda ve Salamanes'e kutsal olan dağ (Asurca Salmanu) Antioch'un ardındaki büyük nehir düzlüklerinin doğusunda yatmaktadır. Daha önce de işaret edildiği gibi Salma adı Filistin'de ve Solomon'da (Süleyman) ilahi bir isim haline gelmiştir ve Salmon ile Abşalom adları bu ismin varyasyonlarıdır. Salma orjinal olarak Kudüs tepesinin kendisine kutsal olduğu tanrıdır ve bu tepenin adı Mısır Tell Amarna tabletlerinde (İ.Ö. 1370) Uru-Salim ve Ur-Salim gibi Asur anıtlarında geçer. İ.Ö. 1400'de Sami bir ad olan Abd-Khiba ismi ile anılan bir klan şefinin elindeydi. Abd-Khiba Mısır'ın vasalıydı ve Salemli Melchizedek gibi –Uru-Salim?- ana ya da baba hakkıyla değil, Tanrı iradesiyle hüküm sürdüğünü iddia etmiştir. Profesör Sayce Uru-Salim ismini 'Tanrı Salim'in Kenti' diye çevirmiştir. Josephus kentin ilk adının Solyma olduğunu söyler. Salma or Salim açıkça doğan (yenilenmiş) güneşin Sami tanrısı; Salmaone, ünvanlarını aldığı Ege tanrıçasıdır; tıpkı sonradan gelen Aka işgalcilerine karşı duran, alevli arabasından yıldırımlar yağdıran ve Olimpuslu Zeus'un yetkisine müdehale eden Aeolyalı Salmoneus gibi. Ancak Doğan Güneş Salma yarı-tanrı ünvanını Ay-gelini Circe'den, onuruna bu mevsimde söğüt dallarının ellerde sallandığı yani Belili'den, Söğüt Ana'dan, Sal-Ma'dan almıştır ve doğululuğun anlamı ikinci plandadır.

ANNA FEARINA SALMAONÂ
'İlkbahar Kraliçesi, Söğüt Ana'

Straif sıradaki harftir. İkinci grup harfe başlayabilmemiz için ana bir fiile ihtiyaç var. *Strebloein* ya da *strabloein*, *streph* fiil kökü 'burkmak', 'çıkrığa ip geçirmek, bükmek, yerinden çıkarmak, rafa koymak' anlamına gelir ve *Straif*, karadiken, gerekli olduğu için kullanılmış zalimce bir çağrışımdır.

Sonradan *Huath* geliyor. *U* harfi H harfinin okunduğunu gösteriyor. Tanrıça'nın eziyet ettiği –büyük ihtimalle *Duir* (meşe) üstünde- kişilerin ya da kişinin adları hakkında hiçbir bilgimiz yok, ancak benim tahminim Arkadya'nın asıl kraliyet klanları olan *Athaneatids* ya da Hathaneatids olmalıdır. Büyük olasılıkla bu kelime *athanatoi* gibi 'ölümlü ol-ma-yanlar' anlamına gelmektedir ve Yunanca *thnâtos* ('ölümlü') kelimesi, *thaneâtos* kelimesinin kısaltılmış halidir. Bu klan kutsal kralın, kurbanının dâhil olduğu hikâyenin açılımıdır; çünkü doğal olarak sadece bu kral çektiği zulüm sayesinde ölümsüzlük kazanabilir, halkın diğer daha aşağı seviyeden insanları ise Cehennem'de lanetlenmiş hayaletler olarak dolaşacaktır.

STRABLOE [H]ATHANEATIDAS URA

Alfabenin sıradaki harfi *Ura*, yaz gündönümünün, *Venus Urania*'nın Üçlü Tanrıça'nın en vahşi görünümünün harfidir. Daha önce de işaret edildiği gibi Ura, Yaz anlamına gelmektedir. Aynı zamanda da ayının ya da aslanın kuyruğu anlamını taşır ve kuyruğun sık tüylü biçimi ifadesine sahiptir. Mısır'ın kraliyet yılanı *Ouraios* ('uraeus') da aynı kökten gelir. Klasik Yunan mitolojisine göre Titanların babası olan 'Uranus' büyük ihtimalle aslında onların Anası Ura-na, Kraliçe Ura'dır. Ancak *ur* ekinin sadece bir hatta iki anlamıyla yetinmememiz gerekir; çünkü bu kutsal isimlerde şiirsel anlam ne kadar yoğunlaşılıyorsa, o kadar güçlü olduğuna inanılıyordu. İrlanda'ya ait *Bilginlerin Duruşması*'nın yazarları yaz gündönümü harfi *Ur* ile *ur* 'toprak'

kelimesini birleştirmişlerdir; burada hatırlamamız gereken Latince kelimeler *area* 'toprak parçası', *arvum* 'sürülmüş tarla' ve 'kentin önerilen sınırları etrafında saban sürmek' anlamına gelen *urvare* kelimesi –aynı zamanda Homerik Yunancada *ouron* 'saban izi ile işaretlenmiş sınır' anlamına gelmektedir. Gramerciler ilkel Yunanca *éra*, 'toprak' anlamına gelen kelime bu grup kelime ile yakından bağlantılıdır ve Erana, Arana ya da Urana tarlalarda saban sürüldüğünde ya da kasabalar (*urves ya da* urbes) kurulduğunda lütfu alınması gereken Toprak Tanrıçası'dır ve onunla yapılan evlilik kabile şefine onun topraklarında hüküm sürme hakkı verir. Eğer böyle ise, başında kraliyet başlığı bulunan *uraeus* hem Dünya'yı çevreleyen büyük deniz yılanı, hem de Tanrıça'nın benekli kehanet yılanlarıdır. Ancak isminin üç ya da dört tane daha anlamı vardır. Homerik Yunanca dağ anlamına gelen *ouros*'dan 'Dağ-tanrıçası' anlamına gelebilir ve bu da onun kimliğini Müz olan aynı anlamdaki ünvanı *Mousa*; yine Homerik Yunancada aynı zamanda rüzgâr anlamına gelen *ouros*'dan 'Rüzgârların Kraliçesi'dir ve *uraeus* da rüzgâr üstündeki gücünü simgeler, çünkü tüm rüzgârlar yılan kuyrukludur ve bir dağ mağarasında saklıdırlar. Öyleyse Urana çoklu bir ünvandır: Toprak Ana, Yazın Hanımı, Dağ Tanrıçası, Rüzgârların Kraliçesi, Aslanın Kuyruğunun Tanrıçası. Bu aynı zamanda 'Koruyucu Kraliçe' anlamına da geliyor olabilir; çünkü *ouros* aynı zamanda 'koruyucu' anlamını taşıdığı gibi ya da ayrıca Ayineği, haline yapılan atıfla -İrlandalı Tanrıça Buana'ya benzer şekilde- 'Vahşi Öküzün Hükümdarı' (*ourus*, Latin *urus*, 'vahşi öküz demektir) anlamına da gelir. Bunların yanı sıra Sanskritçe 'gece seması' anlamına gelen *varunas* kelimesini atlamamamız gerekir. 'Örtmek' anlamına gelen *var* kökünden Aryan Üçlemesi'nin üçüncü üyesinin adını aldığı Varuna ismi türemiştir. İlk Aka dalgası Yunanistan'a girdiği ve günlerin dünyası olduğu gibi gecelerin dünyasına hükmeden Üçlü Tanrıça

Ana (yani De-Ana veya Ath-Ana veya Di-Ana veya Ur-Ana), *varunas*, kendi özel anlamını yitirmiş ve *varun*'dan *uran*'a değiştirilmiş, onuruna kendisine genel olarak gökyüzü anlamı yüklenmiştir. Ana'nın klasik ünvanı Urania, 'İlahi Olan' buradan gelir.

STRABLOE ATHANEATIDAS URA DUREI
'Ura, çıkar meşe ağacına Ölümsüzleri'

Sıradaki kelime *Tinne* ya da *Tann*, Hesiod'un *itainein* (uzatmak) kelimesinden türettiği *Titan* kelimesi hatırlanarak, 'uzatmak' anlamına gelen *Tanaous* kelimesine bağlanabilir. Hesiod, Titanların bu adı ellerini uzattıkları için aldıklarını söyler. Ancak bu açıklama belki de Titanların, İksion gibi tekerlek üstüne gerilmiş erkekler olduğu gerçeğini saklamak için yapılmış olabilir. Frazer, kutsal-meşenin Lusi'de mertçe büyüyen Tinne ağacı olduğunu, Styx vadisinin Herkül'e kutsal olan *Eadha* adlı beyaz kavak ile dolu olduğunu not eder.

Coll harfi, alfabenin ikinci grubunu tamamlar. *Kolabreusthai* ya da *kolabrizein* vahşi alaycı bir Trakya dansı olan *kolabros*'u yapmaktır; Tanrıça Kali'nin düşmanlarının kafataslarının üzerinde yaptığı türde bir dans.

DRUEI TANAOUS KOLABREUSOMENÄ
'Dışarı uzanmış kolların, vahşi dansınla kışkırtmak için insanları'

Bu dans açıkça domuzlarla ilgilidir, çünkü *kolabros* aslında aynı zamanda genç domuz anlamına gelmektedir. Eski İrlanda Şiiri'nde, kafası yeni kesilmiş adamlar 'Morrigan'ın meşe palamutları' olarak adlandırılmıştır ve bu da dişi domuz görünümünde Kader Tanrıçası Anna'dan bahsetmektir. Cogul'da Eski Taş Devri'ine ait dokuz-ay kadınının dansını gösteren mağara resminde genç bir domuz bulunmaktadır.

Sıradaki kelime *Quert* aynı zamanda *Kirt*, *Eadha* ve *Muin* olarak da okunur. Benim tahminim:

KIRKOTOKOUS ATHROIZE MANI
'Ve Circe'nin çocuklarını bir araya topla Ay için'

Circe, 'Hekate'nin kızı' Aeaea Tanrıçası (ağıt yakan) ve aynı zamanda da Kuzey Adriyatik Denizi'nde bir mezar adasıdır. İsmi 'dişi-doğan' anlamına gelir. Doğan bir alamet kuşudur ve aynı zamanda da *circos* (circle; daire) ile bağlantılıdır. Bunun nedeni doğanların havada çizdiği daireler ve yapılan büyüler için çizilen sihirli çemberdir. Doğan'ın 'circ-circ' ötüşüne ses öykünmesinden türemiş bir kelimedir. Circe'nin erkekleri yaban domuzuna, aslana ve kurda çevirdiği söylenir ve Circe'nin Çocukları büyük ihtimalle domuz kılığına girmiş, dolunay festivalinde tanrıçanın ve Diyonisus'un onuruna dans eden kadınlardır. Herodot bu ayini hem Yunanlar hem de Mısırlılar tarafından uyugulanan genel bir glenek olarak tanımlar. Demeter için yapılan toplu seks törenleri ile ortak kökene sahip Mithras'ın Pers orcilerinde bir boğa kurban edilir ve çiğ olarak yenirdi. Katılanlardan erkekler *Leontes* (aslan), kadınlar *Hyaenae* (domuz) olarak adlandırılırdı. Olasılıkla bu aslan adamlar Circe'nin Çocukları'nın *kolabros* dansında da yer alıyorlardı.

Son harfler *Gort – Ngetal- Ruis-Idho*'dur. Burada son derece güvensiz bir noktada duruyoruz. *Idho*'ya ait tek ipucu kelimenin İbrani formunun *iod* ve Cadmean biçimininse *iota* olduğudur. Ve *gort* ile başlayan tek Yunanca kelime Güney Arkadya'da Alphaeus Nehri'nin bir kolu üzerinde bulunan bir kent olan *Gortynios* (aynı zamanda Lusios olarak adlandırılan); Gortys'in ünlü kurucusu Gortys'dir. Gortyna Girit'te bulunan ünlü bir kasabadır. Bu kelime Tanrıça'nın bir ünvanını temsil ediyor ve bu nedenle de gerekli bulunmuş olabilir. Fa-

kat belki de *Gort*'ın kısaltılmış biçimi *Gorp* olmalıdır. 'Korkunç surat' anlamına gelen Gorgōpa, Ölüm Tanrıçası Athene'nın bir lakabıdır ve bu akla çok uygundur. Ölçüyü korumak için *kirkos* kelimesinin sıkça *krikos* olarak yazıldığı gibi burada da *Grogopa* biçiminde yazılmalıdır.

GROGŌPA GNATHŌÏ RUSG IS IOTĀ

'Korkunç yüzlü Kader Tanrıçası, sen ağzından hırıltılı sesler çıkaracaksın'

Iotes (Aeloic *Iotās*) İlahi İrade ya da Emir anlamına gelen Homerik bir kelimedir ve ilk hecesi *Ana* veya *Anan* olan *Anaghe* (Gereklilik) ile aynı şekilde cinsiyeti dişi olan *Themis* (Kanun) kelimesinde olduğu gibi, kader Tanrıçası'nın bu kişileştirilmiş halini sağlamış olabilir. Euripides Anagke'yi tüm tanrıların en güçlüsü olarak tanımlar ve Zeus'da yargı gücünü Themis'ten alır. Homer'e göre Themis Kaderler'in annesidir ve Olimposluları bir araya toplamak onun görevidir. Ovid'in onu Anna ile tanımlayışına daha kısa zaman önce değindik.

Öyleyse:

ĀLPHĪTŌ BĀĪTŪLĒ LŪSĪĀ NŌNĀCRĪS ĀNNĀ FĒĀRĪNĀ SĀLMĀŌNĀ

STRĀBLŌĒ HĀTHĀNĒĀTĪDĀS ŪRĀ DRŪĒĪ TĀNĀOŪS KŌLĀBRĒŪSŌMĒNĀ

KĪRKŌTŌKŌŪS ĀTHRŌĪZĒ TĒ MĀNĪ GRŌGŌPĀ GNĀTHŌĪ RŪSĒĪS Ī ŌTĀ

Ak Arpa Tanrıçası, Suçtan Kurtaran, Dokuz Yüksekliğin Hanımı, İlkbahar Kraliçesi, Söğüt Ana,

'Ura, Ölümsüz Olanları meşe ağacına ger, alay et onlarla vahşi dansınla,

'Ve Circe'nin Çocuklarını topla Ay'ın altında ve sen korkunç yüzlü Kader Tanrıçası, ağzından hırıltılı sesler çıkaracaksın.'

Bu sefer Tanrıça bize, Hecuba veya Hekate, Üç Başlı Dişi Köpek olarak görünmüş olabilir, çünkü *ruzein* kelimesi çoğunlukla köpekler için kullanılır. Ancak Cerridwen genellikle Güneş-kahraman'ın ölümüne dâhil olduğuna göre belki de bu hırıltılı ses ceset yiyen Maenawr Penardd'ınYaşlı Domuzu'nun sesidir ve ona için de 'kafatasları meşe palamududur'.

Yeteri kadar erken bir dönemden kalan hiçbir Yunanca dize olmadığından, bu hipotetik şarkının ölçü ve kelime formlarını karşılaştırabileceğimiz bir kaynak yoktur. Ancak en azından beklediğimin aksine kendi içinde bir mantığa sahip ve bu nedenle de kendi kompozisyonunmuş gibi değerlendiremem. Şarkının ikinci yarısında bir uzun-iki kısa hece ölçüsünden (daktilik; - ˘ ˘) meydana gelen kelimelerin, iki kısa-bir uzun (anapest; ˘ ˘ -) ve bir kısa-bir uzun (iambic; ˘ -) hece ölçüleriyle değişimi doğal olarak meydana gelmiş ve bunun önemi gözümden kaçmıştı. Bir uzun-iki kısa ve bir uzun-bir kısa (throchaic) hece ölçüleri Yunancada orjinal olarak yüceltme ve kutsama da kullanılırken; iki kısa-bir uzun (anapest) ve bir kısa-bir uzun (iambik) hece ölçüleri ise satir ve lanet okuma; iki uzun heceli ölçü (spondaic; - -) ise cenaze ağıtları için kullanılırdı.[1] (lambik hece ölçüsünün kul-

1 İngilizcenin Anglo-Sakson kökeni Klasik daktilik ve temel metrik ölçü kullanımı engellemektedir. Erken ya da orta on dokuzuncu yüzyılda Byron, Moore, Hood, Browning ve diğerleri tarafından yazılmış olan daktilik ya da anapestik ölçülü şiirler aşırı bir coşkunlukla hatta amiyane bir kabalıkta okunmaktadır ve ancak okul çocuklarının beğenisine uygundur. Karakteristik İngilizce hece ölçüsü olarak yavaş yavaş gelişen ölçü, Fransız, İtalyan ve en çok da Yunancadan ödünç alınmış iambik ölçü ve Anglo Sakson vurgu ritmi arasındaki uzlaşmanın sonucu ve bunun kullanımın çok yagınlaşmasıdır. Shakespeare'in Wyatt ve Surrey'li Earl'den aldığı on-ayaklı iambik dizeyi kademe kademe değiştirmesi aydınlatıcı bir örnektir:

lanının trajediye kadar genişletilmiştir; çünkü bu ilahi bir laneti ortaya çıkarmak ve aynı zamanda da satirik amaç taşıdığı için komedi ile de ilgilidir.) Bu şarkı on iki taş etrafında, on iki kişi tarafından yapılan bir dansa karşılık geliyor ve aynı zamanda şarkıda on iki vuruş bulunmaktadır. Her alternatif vuruşa bir dansçı yanında bulunan taşa çıplak elle ya da domuz mesanesiyle vurarak eşlik ederdi. Çemberin ortasında ise meşe ağacına beş katlı bağlama biçimiyle söğüt dalları ile bağlanmış kutsal kral kanlı ölümünü beklemektedir.

Bazı mitograflara göre erkek ve dişi on iki Titan vardır. Bu kanonik sayı onların yerine geçen Olimpiyanizm'deki tanrı ve tanrıça sisteminde korunmuştur. Heredot Pelasgların bu tanrılara tapmadığını, Olimpik sisteme sadece Dodona kâhininin acil kararı sonucu bağlılık bildirdiklerini anlatır. Burada tahminimce sözkonusu olan bir zamanlar Pelopyalı orman tanrıçası Dionê'nin sözcüsü olan kâhin Akalılar tarafından ele geçirilmiş ve konuşmaya zorlanmış olduğudur. Heredot büyük ihtimalle doğruyu aktarmaktadır. Pelasglar tek bir Tanrıça'ya

---

Kral John'un ilk dizeleri:

KRAL JOHN: Söyle şimdi Chatillon, Fransa ne yapacak bizimle?

CHATILLON: *Artık selam verdikten sonra konuşur Fransa Kralı,*
Bu davranışım majestelerine,
İngiltere'nin ödünç alınmış majestesi burada...

On beş yıl sonra, *Fırtına*'da neredeyse tamamen Miranda'nın Prospero'ya söylenişinden oluşan açılış sahnesinde:

Sevgili babacığım, eğer sensen bu korkunç fırtınayı ayaklandıran
Dindir onu! Gökyüzü o kadar karanlık ki,
Sanki kaynar zift yağacak, deniz yükselmese göklere dek
Yutmak için ateşini. Oh, ne çok acı çektim ben...

Shakespeare'in bilinçli olarak belli bir ritmik metin biçimi için çalıştığı önerilmiştir. Bana şairin niyeti yanlış okunmuş gibi geliyor. Oysa on heceli iambik ölçü üstünde kargaşaya yol açan çeşitli birçok denemeden sonra bile her zaman dize yazdığının bir hatırlatması olarak ona dönmüştür ve başka bir şey de yapamazdı. Örneğin burada Miranda'nın korku dolu patlamasının ardından konuşmasını daha kendinde bir ölçü ile bitirir.

ve onun yarı ilahi oğlu olan krala tapmaktadırlar. Bu kral Arkadya'da boynuzlu bir başlık takmaktadır. Bende bulunan geç dönem bir Minos mücevheri –şeritli bir tür beyaz akik kolye- orman kenarına çömelmiş bir karacayı göstermektedir ve duruşu hanedan sembölü hayvanların omzundan geriye baktığı pozdadır ve bu duruşa *regardant* adı verilmektedir. Boynuzlarının on ucu belki de onuncu ay M'yi göstermektedir; çünkü üstündeyeni bir ay yükselmektedir. Titanların Yunan mitinde Uranus'un çocukları olarak tanımlanması aslında onların ünvanını Uraniyan Tanrıçası'ndan alan Kutsal Kral'ın refaketçileri olduğundan daha öte bir anlam taşımayabilir. Sayıları yedi olan diğer Titanlar ise kutsal Hafta'ya hükmediyorlardı.

Eğer daha önce önerilmiş olduğu gibi, Pisagor bu alfabetik gizeme Daktil ölçü ile dâhil edildiyse, kuramını bu ölçüden sayının mistik çağırışımları üstünden türetmiş olması mümkündür ve tartıştığımız tılsımlı şarkıdaki kelimelerinin ilk harfleri 1'den 20'ye numaralandırıldığında bu olasılık, büyük bir ihtimale dönüşmektedir:

A - 1	D - 11
B - 2	T - 12
L - 3	C - 13
N - 4	Q - 14
O - 5	E - 15
F - 6	M - 16
S - 7	G - 17
Z - 8	Gn- 18
H - 9	R - 19
U - 10	I - 20

Bu tablo, farklı bir alfabetik sistem üzerine kurulu olan ve H ya da

U'nun değerini inkâr eden, -On Altıncı Bölüm'ün sonunda verilmiş olan- İrlanda bardik sisteminin harf-numaraları yoluyla keşfedilen biçimine göre gerçek haline daha yakın bir şiirsel gerçeklik ortaya çıkarmaktadır. Burada seslilerin baskın beşlisi beklenecegi gibi başlangıç ve sonda yer alırken; beşinci, onuncu (sırasına göre Pisagor sisteminde 'duyuların bahçesi' ve 'mükemmellik') ve de esrik on beşinci, Kudüs'te *Göğe Yükseliş Şarkısı*'nın dolunay zirvesidir. İkinci, dördüncü, altıncı ve sekizinci konumlar –Pisagor sisteminde çift sayılar eril, tek sayılar dişidir- B (başlangıç), N (sel), F (ateş), Z (öfkeli tutku) ile ifade edilir. Bu sekansın önerdiği yükselen eril şehvet dalgasıdır ve H, dokuz tarafından kontrol altına alındığında Dokuz-katmanlı Tanrıça tarafından dayatılan evlilik öncesi iffeti, on sayısına karşılık gelen U,10, harfinde evlilikle gerçekleşen cinsel ilişkide erkek ve kadın temellerinin birleşmesini anlatır. Aracı harfler ise L,3, meşale ateşinin yenilenmesini, ağaç-yakan Hekate'nin yönetişi; O,5, aşkın gizemine dâhil edilmenin harfi; S,7, dişi cazibenin (Pisagor sisteminde 'Athene'nın) harfleridir. On birinci ve on ikinci konumlar ise sırasıyla D ve T harflerine, on iki refakatçinin ikiz liderlerine (İrlanda sisteminde düzen ters çevrilmiştir); on üçüncü C, Tanrıça'nın çok kutsal domuz çobanı büyücülerini; ölüm harfi olan on dokuzuncu harf R, on dokuz yıllık döngünün bitişine uygundur. Geriye kalan harflerin sayı değerleri birbirine denk bir sistemle devam eder. Daktillerin öğrettiği tılsımlı şarkı orciastik bir ayin için geçerli olduğundan yirmi öğe barındırması uygundur; çünkü bir kadının ve aşığının parmaklarının sayısının toplamıdır: ancak Pisagor kendi on parmağında oluşan bir tetrakt üztünden tahmin yapmayı uygun bulmuştur.

Özetlemek gerekirse, bu yirmi kelimelik Yunanca tılsımın sözleri geç Minos Arkadyası'nda İkinci Aka işgaline kadar, ilk işgalcilerin Ak Tanrıça'ya tapınmak için kullandıktan bir alfabenin harf isimlerini

sağlamaktadır. Kültleri, on üç-aylık, her ayın farklı bir ağaçla temsil edildiği ve alfabeden bağımsız olarak icad edilmiş çok yaygın olan yapay bir güneş takviminin kullanımını da kapsamaktaydı. Bazı mevsimsel öğelerin hanedan öncesi dönemlere tarihlendiğini gösterilebilecek olan ve ağaç adları İrlandaca formunda tam olarak günümüze ulaşmışsa da, Pontine ya da Paflagon bir köken önermektedirler ve takvimin kendisi Ege, Fenike ya da Libya'da birbirinden farklı ağaç kanonlarıyla ortaya çıkmış olabilir. Bu alfabenin Britanya'ya takvimle beraber gelmiş olma olasılığı yoktur. Takvim İ.Ö. geç üçüncü bin yılda Ege medeniyeti ile yakın temasta bulunan Yeni Taş Devri insanları zamanında tarım, arıcılık, labirent dansı ve diğer kültürel kazançlarla birlikte öğrenilmiş olabilir. Alfabe İ.Ö. ikinci bin yılda Yunanistan'dan gelen mülteciler tarafından getirilmiş gibi görünmektedir.

Gilgal'da kurban ayinleri için her zaman bir on iki taş ya da taş çember bulunduğuna göre sıradaki gezintimizde Zodyak'ın on iki evi etrafında Beyaz Karaca'yı kovalamak olacaktır.

Zodyak mitolojisinin nerede ve nasıl ortaya çıktığı bilinmemekle beraber, kahraman Gılgamış'ın hayat hikâyesindeki on iki olayın etkisi altında Babil'de gelişmiş olduğuna inanılmaktadır. Boğa'yı öldürmesi, Bakire (Başak Burcu) ile olan aşkı, iki Akrep adamla olan maceraları (daha sonra bunların yerini Terazi Burcu almıştır) ve tufan hikâyesi (Kova Burcu ile karşılanır). İ.Ö. yedinci yüzyıla ait takvim tabletleri bunu aktarmaktadır, ancak Gılgamış Destanı gerçekten çok eski değildir. Gılgamış'ın İ.Ö. sekizinci yüzyılda Babil'i işgal eden bir Hiksos'a (Kasit) daha önce yaşamış, benzer bir hikâyeye sahip olan ve zaten Zodyak ile bağlantısı bulunan bir Tammuz'un hikâyesinin transfer edilmiş hali olduğu düşünülmektedir.

Orjinal Zodyak, Helenistik bir Yunan olan Aratus tarafından akta-

rılan bir şiirde yer alan, üçüncü bin yıla ait, artık geçerliliğini yitirmiş astronomik bilgiye dayanarak uzun bir zaman dilimi boyunca gelişmiş bir sistemdir. Ancak büyük ihtimalle bu sistem, İlkbahar ekinoksunda Güneşin doğduğu zamana göre ayarlanmış –ki bu Çobanların Festivali'ne denk gelir ve genel olarak İştar yaz gündönümünde aşk tanrıçası ile tanımlanan Başak'tır. Okçu (Yay) önce Nergal (Mars) ve daha sonra da Sonbahar ekinoksunda geleneksel kovalama koşusu mevsiminde santör Cheiron; yeniden doğuşla bağlantılı olarak da en çok yağmur yağan Kış gündönümünde Balık burcu ile tanımlanmıştır. (Güneş-kahraman Llew Llaw'ın dönüşümü Kış gündönümünde bir Balık ile başlar.)

Zodyak burçları Mısırlılar tarafından en azından İ.Ö. on altıncı yüzyıl kadar erken bir dönemde ödünç alınarak belirli değişiklikler yapıldığında –Yengeç için Scarab; Akrep için Yılan; Erkek-keçi için Ayna... v.b.- çoktan ekinoksların devinimi olarak bilinen fenomen orjinal hikâyeyi çoktan bozmuştur. Hemen hemen her 2000 yılda Güneş bir önceki burçta doğar, dolayısıyla da İ.Ö. 3800'de Boğa burcu, İkizler burcunu İlkbahar Ekinoksu Evi'nden çıkarır ve Vergilius tarafından İnsanın Doğuşu'nda şu şekilde ifade edilir:

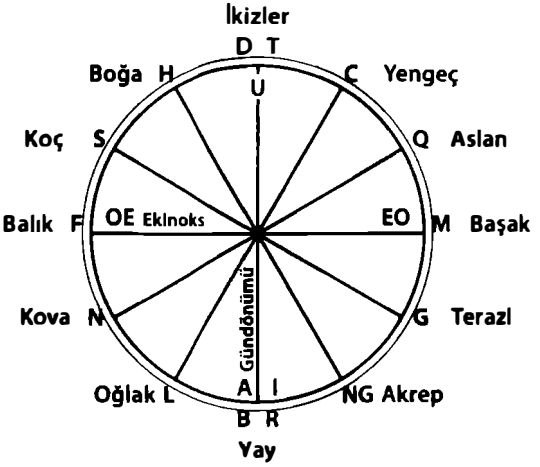
Açar yılı...
Altın yaldızlı boynuzlarıyla beyaz boğa.

Aynı anda da yaz gündönümünde Başak burcunun yerine Aslan girer – dolayısıyla da anlaşıldığı kadarıyla Tanrıça'nın daha sonradan verilmiş ünvanlarından bir tanesi de 'Oura'dır – ve zamanla Aslan'ın gövdesi yerleşerek bir dönem sonra Başak'ın kafası ve Aslan'ın gövdesi ile betimlenir olur. Benzer şekilde Kova burcu da Kış gündönümünde Balık burcunun yerine geçer ve Yıl'ın Ruh'unun yüzebilmesi için gerekli suyu sağlamıştır.

İ.Ö. 1800 yılında Boğa burcu, İlkbahar Evi'nden Koç tarafından çıkarıldı. Bu da dönemin çoban kralının Gılgamış onuruna –o Boğa'yı öldüren Koç'tur- Zodyak mitinin perdahlanması ve parlatılmasıdır. Yengeç de benzer şekilde Yaz gündönümünde Aslan'ın yerine geçer; böylece Aşk-tanrıçası deniz kenarındaki, tapınaklarıyla deniz tanrıçası olmuştur. Erkek-keçi de Kış gündönümünde Kova'nın yerine geçer ve böylelikle de Yeni Yıl'ın Ruhu Dişi-keçi'den doğmuştur. Mısırlı Yunanlar daha sonra Koç'a 'Altın Post' adını vermişler ve Zodyak hikâyesini de Argonautların deniz yolculuğu olarak dönüştürmüşlerdir.

Zodyak'ın dezavantajı, üç sekanslı, ekinokslar ile gündönümleriyle ya da on iki takımyıldızla bağlantı kurmaya hiç çalışmamış Beth-Luis-Nion gibi sürekliliği olan bir takvim olmayı başaramamış olmasıdır. Belki de orjinal Zodyak miti, Amergin'in Şarkısı'nda ağaç sekansı ile ilişkili Karaca hikâyesi üstüne kuruludur. *Amergin'in Şarkısı*, Zodyak sistemi üstünde oluşmuş bilimsel bir gelişme olarak değerlendirilebilir; çünkü ekinoks ve gündönümü belirli günleriyle, düzensiz aralıklara sahip on üç aylık bir takvim sistemi, on iki aylık her mevsimi tam olarak üç aya bölündüğü bir takvim sisteminden çok daha kullanımı zor bir sistemdir. Her şekilde Zodyak kahramanı Gılgamış arketipi, birçok değişime uğramış ağaç kültü kahraman 'Tammuz'dur ve on üç aylık ağaç takvimi on iki aylık takvimden daha ilkel bir yapıya sahiptir.[1]

1 Osiris yılının orjinal olarak yirmi sekiz günlük on üç aydan ve bir artık günden oluşması, Osiris'in yirmi sekiz yıllık efsanevi hüküm süresinden kaynaklanır. Mitolojide sıkça yıllar gün yerine, günler de yıl yerine kullanılmaktadır. Osiris öldürüldükten sonra vücudu Set tarafından on üç parçaya ayrılmıştır ve penis artık günü oluşturmaktadır. İsis parçaları birleştirir, ancak penisi letos balığı tarafından yendiği için kayıptır. Bu Mısır'da rahipler arasındaki balık yeme tabusuna işaret eder ve sadece yılda bir gün bu tabu geçerli değildir.

Tesadüfe bakınki ağaç alfabesi de, İkizlerin tek bir burçta birleşmiş olması ve Balık burcunun İlkbahar Ekinoksu Evi'ndeki konumuyla bugünkü Zodyak'a karşılık gelir. (Bknz. yukarıdaki şekil.)

Ancak halen soruyu cevaplamadık: Neden Hyginus, F ve H harflerinin icadından Kaderler'i sorumlu tutmuştur?

Eğer Profesör O. Richter geç döneme ait Kıbrıs kadın figürünlerin taşıdığı aynı oransal büyüklüğe sahip Phaestos disklerinin (çapı 17.7 cm) Athene ve tanrıçanın *aegis*'iyle ilşikili olduğu konusunda haklıysa, Hyginus'un Palamedes'e diskin mucidi olarak atıfta bulunması yardımcı bir ipucudur. Bebek Erichthonius'un mitinden 'aegis'in keçi derisinden yapılma bir çanta olduğunu ve yuvarlak biçimde gerilerek bir kalkana dönüştürüldüğünü biliyoruz. Peki, bu 'çanta', Palamades'in Pelasg alfabesinin Pelasg harflerini taşıyan ve ağzında uyarı olarak Gorgon maskesi bulunan turna-çanta hikâyesinde olduğu gibi kutsal diski gizlemek için uydurulmuş bir koruma biçimi midir? Eğer öyleyse, saklanan bu diskin üstünde spiral bir şekilde tanrıçanın kendi

Kutsal ve Ağza Alınmaz İsmi, Bilgeliğin Libyao-Pelasg Tanrıçası adı hiyeroglifler değil, harflerle kazınmış olmalıdır. Bu beş harfli IEUOA ya da bu ismin ilk ve son harflerinin tekrar yazarak oluşturulmuş yedi harfli JIEUOAÔ olabilir. Ya da tanrıça üçlü Ay-tanrıçası, F ve H harfleriyle birlikte sesli harfleri de icad etmiş olan, adıyla Üç Kaderler olduğuna göre, isim dokuz harfli JIEHUOV(F)AÔ biçimiyle içinde hem yedi harfli İsmi, hem de ona ait olan haftanın ilk ve son günlerini temsil eden iki sessiz harfi içeren versiyonu da olabilir. Bu isim onu Bilgelik, Yedi Sütun'u yontan olarak tanımlar. Eğer isim JIEHUOVAÔise, Simonides (ya da daha çok kendisinden önce gelen atası Pisagor) küçük bir yaratıcılıkla Güneş Tanrısı Appollo onuruna I ölüm harfinin çıkarıp yenilenmenin yarı sesli harfi olan Y'yi koruyarak, ismi sekiz harflik biçimiyle JEHUOVAÔ olarak sabitlemiş olmalıdır.

Yirmi İkinci Bölüm

ÜÇLÜ MÜZ

Şairler neden Müz'ü uyandırır?

Milton *Kayıp Cennet*'in açılış dizelerinde kısaca Klasik geleneği özetler ve Hıristiyan olarak kendi niyetini ortaya koyarken bunu da aşarak:

Şakı sır zirvesinden cennet Müzü
Oreb'in, Sina'nın, ilham verdiği
O çoban, seçilmiş tohumu ilk öğreten
Başlangıçta Göklerin ve Dünya'nın nasılı
Kaos'tan yükselmiş ya da eğer Sion tepesindense
Çok daha mutlu edecek seni, akan Siloa'nın suyudur
Coşkuyla Tanrı kehanetinde: Bundandırki ben,
Çağırıyorum seni bu maceracı şarkımın ianesine
Hiç bir vasat kastedemez uçmaya
Aonian tepesi üstünde devam ederken her şey
Daha ne nesrine kalkışılır, ne kafiyesi koyulur.

Aonian Tepesi Boetia'da Parnassus'un birkaç km doğusunda bulunan ve Klasik Dönem'de 'müzlerin yeri' olarak bilinen Helican Tepesi'dir. 'Aonian' sıfatı Vergilius'un *Georgics*'teki unutulmaz dizesinden bir anıdır:

Aonia rediens deducam vertice Musas

Bu dize şiir tanrısı Apollon tarafından söylenir ve Vergilius zamanında Güneş-tanrısı olarak tanınmaktadır. Dizelerin anlamı 'Dönüşümde müzleri Helicon Dağı'na götüreceğim'dir. Apollon burada Müz tapınısını Helicon'un bir tepesi üstüne kurulu Ascra'dan, Parnassus Te-

pesi üstünde kurulu olan Delfi'ye, kendisi için kutsal olmuş bir yere taşımaktan bahsetmektedir. Helicon'da adı Hippocrene olan ve aynı zamanda da şekli at nalı biçiminde olduğundan 'At Kuyusu' adıyla anılan bir pınar bulunmaktadır. Efsaneye göre adı 'pınar sularından olan' anlamına gelen at Pegasus buraya toynağını vurmuştur. Şairlerin Hippocrene'den ilham için buradan su içtikleri söylenir. Dolayısıyla da John Skelton'un dizeleri:

Ben ona tatlı yudumu verdim
Elicon'un kristal sularından.

Ancak Hippocrene ve Aganippe'nin aslında Leucippe'nin (Beyaz Kısrak) ay-biçimli toynağı tarafından vurulduğu farzedilebilir. Beyaz Kısrak, Kısrak başlı Ana'nın kendisidir ve Poseidon'un oğlu Bellerophon'un Pegasus'u ehlileştirerek üç şekilli Kaymera'yı öldürüşü hikâyesi aslında Tanrıça'nın tapınağının Akalar tarafından işgal edilişinin öyküsüdür. Pegasus'un asıl ismi ise Aganippe'dir. *Aganos* Artemis ve Apollon'un dingillerine uygulanmış Homerik bir sıfattır ve 'merhametli bir ölüm vermek' demektir. Dolayısıyla da Aganippe 'Merhametle yok eden Kısrak' anlamını taşır. Bu çıkarım Arpa Ana Demeter'in tanrı Poseidon tarafından kovalandığı Yunan efsanesi tarafından desteklenmektedir. Demeter Poseidon'dan kaçmak için kendini bir kısrağa çevirir ve Arkadyalı Oncios'un atları arasına saklanır, ancak Poseidon bir aygıra dönüşerek onu yakalar. Demeter'in bu kızgınlığının Oneum'da bulunan ve Demeter Erinnys adlı heykelinde ifade bulduğu söylenir; Öfke (The Fury).

Kısrak-tanrıça altında Demeter'e tapınma çok yaygındır ve bu biçimiyle Gallik Keltler arasında taşıdığı adlar Epona ya da 'Üç Eponae'dir. Giraldus Cambrensis'in, aynı kültün on ikinci yüzyıla kadar İrlanda'da hayatta kalan rôliklerini gösteren *İrlanda Topografisi* adlı çalışmasında

garip bir hikâye anlatılır. Bu hikâye Tyronell'de dar kafalı önemsiz bir İrlanda kralının taç giyme töreni, yani beyaz kısraktan sembolik olarak doğma törenine ön hazırlığıyla ilgilidir. Kral kısrağa doğru sanki onun yavrusuymuş gibi çırıl çıplak emekler, daha sonra hayvan öldürülür ve parçalara ayrılarak bir kazanda kaynatılır. Kral kazana girerek yahniyi ve hayvanın etini yer. Sonra kehanet taşında durduğunda kendisine beyaz bir asa verilir, 'Üçleme'nin onuruna' soldan sağa ve sağdan sola üçer kere döner. Aslında şüphesiz, Üçlü Ak Tanrıça onuruna.

At ya da midilli Britanya'da sadece Bronz Çağı'ndan sonra Asya cinsinin gelişiyle değil, tarih öncesi zamanlardan beri kutsal bir hayvan olarak kabul edilmiştir. Britanya Eski Taş Sanatı'ndan kalan tek insan figürü, Derbyshire Pin-hole Mağarası'nda bulunmuş bir kemik üstüne oyulmuş olan at maskesi giyen bir adam figürüdür. Bu da İngiliz kültürüne ait Noel oyunundaki tahtadan oyuncak ata binen oyuncuların uzaktan atasıdır. Saksonlar ve Danlar da ata Kelt atalarından kadar saygı göstermişler ve İkinci Dünya Savaşı'nda sonra at eti yemenin popüleştirilmeye çalışılmasına rağmen Britanya'da at eti yemek hâlâ iğrenti uyandıran bir tabu olarak yaşamaktadır. Ancak Bronz Çağı Britanyası'nda bu tabu, Latinler arasında Ekim'de yapılan at-festivallerinde kaldırılmış olmalı. Ortaçağ Danimarkasında coşkulu üç günlük at-festivalleri kilise tarafından yasaklanmış ve köle sınıfında devam etmişse de duruma bağlı bir tarif *Kralın Düşüşü* adlı eserinde Johannes Jensen tarafından verilmiştir. Rahibin önce kaplardan Güney ve Doğu'ya doğru at kanı serptiğini anlatır ve bu da atın Kısrak-tanrıça'nın oğlu, Güneş Yılı'nın Ruhu'nun enkernasyonu olarak tanımlar.

Dyfed Prensi Pwyll'in Romansı'nda, Tanrıça Pryderi'nin annesi Rhiannon olarak belirir. Rhiannon, Rigantona'nın (Büyük Kraliçe'nin)

bozulmaya uğramış şeklidir. Dyfed'in sınırları Camarthen'in büyük bölümünü ve Aziz David'in de bulunduğu Prembrokeshire'ı içine alır. Merkezi noktasına 'Karanlık Geçit' adı verilir ve Yeraltıdünyası'na açılır. *Pwyll* (İhtiyat) Rhiannon'u ilk defa görüp ona âşık olduğu zaman onu en hızlı atıyla kovalar ama yakalayamaz, ancak gördüğümüz gibi hikâyenin orjinal halinde beyaz bir kısrağa dönüşür. Sonunda kendi rızasıyla yakalanıp, on iki ay sonra evlendikten sonra ona Pryderi ('Kaygı') adında doğumunda kaybolan bir oğul verir. Hizmetçileri onu çocuğu yemekle suçlarlar ve yüzüne yavru köpek kanı sürerler. Bunun üzerine kendisine Pwyll'ın sarayının dışındaki bir binektaşının üstünde bir kısrak gibi durarak misafirleri sırtında taşıma cezası verilir.[1] Rhiannon'un oğlu Pryderi'nin kaderi bir harpiden kurtarılan sihirli bir tayın öyküsüyle çok yakından bağlantılıdır; aynı kısrağın tüm tayları Mayıs Arifesi'nde kaçırılmış ve bir daha asla görülmemiştir. Aynı türden bir Kutsal Çocuk olan Pryderi de annesinden alınmış -tıpkı Llew Llaw, Zeus ya da Romulus'da olduğu gibi- ve daha sonra genellikle hikâyede bu çocuğa isim ve silah verilir, sihirli bir ata biner ve eninde sonunda Ölü'nün Efendisi olur. Dolayısıyla Rhiannon Kısrak-ana olarak görülür, ancak aynı zamanda Müz-tanrıçadır; Üçlemeler'de ve *Branwen'in Romansı*'nda bulunan sirenler karşı konulmaz bir tatlılıkla 'Rhiannon'un Kuşları' adlı bir şarkı söylerler. Hikâyenin yavru köpeklerle ilgili olan bölümü de Köpek-yıldızının kötü etkisine karşın, buğday hasadına zarar gelmesin diye İlkbaharda kurban verilen kırmızı köpek yavrularını hatırlatmaktadır. Bu kurban aslında Köpek-yıldızının sadece hizmetçisi olduğu Arpa Ana'ya

1 Bu büyülü gelenek Kuzey cadı kültlerinde devam etmiştir. 1673 yılında Northumbrian'lı cadı Anne Armstrong duruşmasında efendisi Stockfield'lı Ann Forster tarafından geçici olarak bir kısrağa dönüştürdüğünü ve üstüne bir semer atarak kendisini Riding Mill Bridge End'deki beş cadı meclisine giderken at olarak kullandığını itiraf etmiştir.

verilmektedir. Rhiannon aslında Domuz-Demeter Cerridwen'in tahtına geçen Kısrak-Demeter'dir ve o da Domuz Demeter gibi çocukları yer. Bu da iki kız kardeşleri ile birlikte vahşi taşkınlıklar yapan ve oğlu Hippasus'u ('tay') yiyen Leucippe (Beyaz Kısrak) Orchomenan miti ile kanıtlanır. Pausanias tarafından aktarılan mite göre Rhea Poseidon'u doğurduğu zaman aşığı Kronos'a çocuğu yemesin diye onun yerine bir tay verir ve Poseidon'u da gizlice büyütsünler diye Arkadyalı Arne'nin çobanlarına verir.

Helikon Dağı Müz Tanrıçaları'nın en eski tahtı değildir. Ünvanları 'Pieriyanlar'ın işaret ettiği gibi, Müz kelimesi artık genel olarak dağ (mountain) anlamına gelen kökten (*mont*) türemiştir. Bu tapını oraya Kahramanlar Çağı'nda, Kuzey Teselya'da Pieria Dağı'ndaki Boeotia halkının göçü ile gelmiştir. Ancak nakledilmiş olan Müzleri Helikon'da evlerinde hissettirmek ve eski büyüyü korumak için Boeotialılar dağın coğrafi şekillerini –pınarları, tepecikleri ve mağaraları- Pieria'daki karşılıklarına göre adlandırmışlardır. Bu dönemde Müzler üç tane, ortaçağ Katoliklerinin kendi kiliselerini kurarken Helikoniyan Müzlerinin terk edilmiş tapınağında tanıdıkları Kutsal Üçleme biçiminde, bölünmez bir Üçleme halindeydiler. Bu üç Kişiliğin isimleri Meditasyon, Hafıza ve Şarkı'dır. Helikon'daki Müz tapınısı (büyük ihtimalle aynı zamanda Pieri'de) sözlü dua biçiminde kutsama ve lanetleme biçimindeydi. Helikon ilaç yapılan bitkileriyle ünlüydü ve bu bitkiler bu sözlü duaları tamamlayıcı niteliktedir ve özellikle de dokuz yapraklı karacaot, Lusi'de Melampus'da Proetus'un Kızları'nı iyileştirmek için kullanılmış olan delirtici ya da deliliği iyileştirici özelliği bulunan kalpte simulatif bir etki yapan *digitalis* (tilki eldiveni) bitkisine benzeyen bir ottur. Burası aynı zamanda Thespiae'de bir kasabada kare taş sütunun ayağında yapılan Müzlere kendini adamış ateşli kadın taraftarların yer aldığı erotik doğurganlık danslarıyla da

ünlüdür. Spenser bu Müzleri 'Helikon'un Bakireleri' olarak tanımlar. Onları 'cadılar' olarak da tanımlayabilirdi; çünkü o dönemde cadılar Ak Tanrıça'ya tapınıyorlardı. Macbeth'te Hekate olarak adlandırılırlar ve Sabbatlarında aynı doğurganlık dansını yaparlar. Sözlü büyüde güçlü ve bitkiler hakkında çok bilgilidirler.

Helikon'un Müz rahibeleri kendi vecd törenlerinde büyük ihtimalle attan elde dilen iki çeşit ürün kullanıyorlardı. Bunlardan biri kızışmış bir kısrağın vajinal salgısı, siyah zar ya da *hipppomanes*, yeni doğmuş tayların alnından alınan plesanta zarıdır. Kısrak normal olarak (Aristo'ya göre) bu zarı anne sevgisini yüceltmek için yemektedir. Dido *Aeneid*'de bu *hippomanesi* yaptığı aşk iksirinde kullanır.

Skelton, *Laurell'in Çelengi'nde* Üçlü Tanrıça'yı üç karakterinde Gök, Toprak ve Yeraltı Tanrıçası olarak tarif eder:

Yeşil yapraklar içinde Diana,
Ay parıldar revnak içinde,
Persephone Cehennemde.

Yeraltı Tanrıçası olarak Doğum, Üreme ve Ölüm ile bağlantılıdır. Toprak Tanrıçası olarak ağaçları, bitkileri canlandırdığı ve tüm yaşayan şeylere hükmettiği için İlkbahar, Yaz ve Kış mevsimleri ile ilişkilidir. Gök Tanrıçası olarak üç evresi ile Yeni Ay, Dolunay ve Küçülen Ay'dır. Bu da neden üçleme olarak tanımlanırken dokuza çıkarıldığını açıklar. Ancak hiçbir zaman unutulmamalıdır ki, Üçlü Tanrıça, Stymphalus'ta tapınıldığı biçimiyle ilkel bir kadının kişileştirilmiş halidir; yaratan ve yok eden bir kadının. Yeni Ay ya da İlkbahar halinde bir genç kız; Dolunay ya da Yaz olarak kadın; Eski Ay ya da Kış olarak ise bir kocakarıdır.

Brittany'de Aziz Malo yakınında Tressé'deki Gallo-Roman *'allée couverte'* (Neolitik dönem'e ait merkezi ve Kuzey Fransa'da görülen oda-

lı bir mezar biçimi) gömüde bir megalitiğe oyulmuş iki çift genç kız memesi, bir diğerinde iki anne memesi bulunur ve bir üçüncüsünün üstü kırılmıştır. Gömüdeki kazı çalışmalarını yürüten V.C.C. Collum üçüncü bir çift bulunduğunu önermiştir ve bunlar büyük ihtimalle küçülmüş ve sarkmış bir çift kocakarı memesi olmalıdır. Bu gömüye ait çok ilginç bir başka buluntu da bir Domitian bronz parası yardımıyla ilk yüzyıl sonuna tarihlenebilen yaygın söğüt yaprağı biçiminde ve üstünde yarım aylar oyulmuş taştan bir ok ucudur. Söğüt daha önce gördüğümüz gibi Ay'a kutsaldır ve Beth-Luis-Nion alfabesinde *Saille*, S harfidir. Yunan alfabesindeki an ilkel harf S, C'dir ve Girit yazısından alınmıştır. *Minos Sarayı*'nda Sir Arthur Evans, Girit harflerinin ideogramlardan meydana gelen ve uzun gelişimini gösteren bir tablo verirken C harfi 'küçülmüş ay' olarak açıklanır; kocakarı görünümüyle Ay-Tanrıçası. Roma dönemi Brittany'sindeki ok ucu ayinsel kullanımları dışında çoktan kullanılırlığını yitirmiş, ya Kraliçe'in devlet kılıcı ya da sonraki dönemde artık piskopos asasıdır ve dişi Üçlemenin üçüncü kişisine sunulacaktır.[1] V.C.C. Collum anıtların al-

1 Taş ok uçlarının biçimlerinin açıklanmasında işlevsellikten ziyade büyülü özellikler göz önüne alınmıştır. Örneğin pırazvanalı, köknar yaprağı biçimli ok uçları açıklama gerektirmektedir. Parçalardan birini ya da aradaki kök çıkıntıları kırmadan yontmak çok zor bir iş olmalı ve avlanmada da sağladığı bir avantaj yok. Sadece dört pırazvanalı dar bronz ok uçlar saplandığı zaman et arkadan yarayı kapattığı için kolay çıkmamaktadır. İki pırazvanalı geniş bronz uçlarda ya da aynı kuvvetle bir hayvana atılan söğüt yaprağı biçimli uçlarda ise böyle bir durum ortaya çıkmayacaktır. Köknar yaprağı dolayısıyla biçim olarak işlevsel anlamda değil, büyülü bir anlam taşıması niyetiyle tasarlanmıştır. Bu da Artemis Elate'nin – Avcı Diana, Köknar Ağacı Tanrıçası'nın- gözüne girmek ve keskin nişan sağlamak içindir. Bu okların ucu büyük ihtimalle felç edici bir zehirle kaplanıyordu ve Tanrıça'ya atfedilerek 'merhametli mil' olarak adlandırılırdı. Benim sahip olduğum ve bir Demir Çağı gömüsünden bir İrlanda göknarı yaprağı biçimli ok ucu kesinlikle okçuluk için üretilmiş olamaz. Oyulmuş çentiğinin biçimi garipçe bir kıvrılmış, devamındaki darbe bölümü çok büyük 'ampul' şekilli ve kırılmasını önleyecek olan birleşim yeri kadar kısadır ki, açıkça törensel amaçlar için tasarlanmıştır.

tında kalmış, ölmüş insanların yakıldığı törensel ateşlerden arda kalan kömür kalıntılarını analiz ettirme zahmetine girmiştir ve kalıntılar söğüt, meşe ve fındık sekansından; büyüleme, kraliyet ve bilgelikten oluşmaktadır.

Avrupa'da ilk önceleri Tanrıça'yla çağdaş, onun prestijine ya da gücüne meydan okuyacak bir Tanrı bulunmuyordu, ancak bir aşığı vardı ve alternatif olarak hem hayırsever Bilgelik Yılanı, hem de hayırsever Yaşam Yıldızı olan oğluydu. Oğul, Tanrıçaya bağlı çeşitli totem topluluklarının erkek cinlerinde ve onun onuruna yapılan erotik danslara katılan cinlerde vücut buluyordu. Kutsal yılanlarla cisimleşen Yılan, ölülerin hayaletidir ve rüzgârları yollar. Oğul, adı Lucifer ya da Fosfor'dur ('ışık getiren'); çünkü o akşam yıldızı olarak Ay'ın ışığına yön verdi, her yıl yeniden doğdu, yıl ilerledikçe büyüdü, Yılan'ı öldürdü ve Tanrıça'nın aşkını kazandı. Tanrıça'nın aşkı onu yok eder, ama o küllerinden başka bir Yılan olarak tekrar doğarak, Paskalya'da Tanrıça'nın yediği yumurtayı yumurtlar ve Oğul tekrar Tanrıça'ya çocuğu olarak doğar. Osiris bir Yıldız Oğul'dur ve öldükten sonra dünyayı yılan gibi sarar ve sonra da 45.7 metrelik penisi onuruna yapılan geçit törenlerinde taşınırken üstüne bir yıldız konur. Bu da onu yenilenmiş olarak hem gelini, hem bir katmanı olduğu ve bir kere daha annesi olan İsis'in oğlu Çocuk Horus'la tanımlar. Tanrıça'nın mutlak gücü 'Vahşi Şeylerin Hanımı' olarak her yıl onuruna hükmü altındaki toplulukların totem kuşlarının canlı canlı yakıldığı toplu bir kurban töreninde kutlanır.

Dolayısıyla Ege dininin en tanıdık ikonu bir Ay-kadın, bir Yıldız Oğul ve bir meyve ağacı altında gruplanmış benekli bilge benekli yılandır – Artemis, Herkül ve Erechtheus. Yıldız-oğul ve Yılan savaştadır; Ay-kadın'ın aşkı için biri diğerinin yerine geçer; ölümün doğumu, doğumun da ölümü takip ettiği gibi. Yılın zamanına göre Güneş zayıf-

lar ya da güçlenir, ağaçların dalları ya dolar ya boşalır, fakat Ay'ın ışığı değişmez. O tarafsızdır; eşit tutkuyla yok eder ve yaratır. Kilhwych ve Olwen Romansı'nda ikizler arasında yaratılan durumun hikâyeye sağladığı kurgu dâhicedir. Gwyn ('Beyaz') ve düşmanı Gwythur ap Greidawl ('Yakıcının Oğlu, Victor'), Creiddylad (Cordelia) için aralıksız bir savaş sürdürür. Lludd'un kızı, farklı kimlikleriyle Llyr, Lear, Nudd, Nuada, Nodens, her biri onu diğerinden çalar ve olay sonunda Kral Arthur'a gider. O da ironik bir karar vererek, Creiddylad'ın babasına geri dönmesine, ikizlerin 'kıyamet gününe kadar her yılın Mayıs ayında onun için savaşması gerektiğini' söyler. Kazanan her kimse ona sahip olacaktır.

Şu ana kadar bir baba yoktur, çünkü Yılan, Yıldız Oğlun Yılandan oluşundan daha fazla onun babası değildir. Onlar ikizdir ve burada tek bir şiirsel temaya dönüyoruz. Şair kendisini Yıldız-oğul ile tanımlar, nefret ettiği düşmanı da Yılan'dır ve yalnızca satir yazıyorsa Yılan'ı oynar. Üçlü Müz ilahi karakterde bir kadın; şairi büyüleyen ve şarkılarının tek temasıdır. Apollon'un kendisinin bir zamanlar Yılan'ın yıllık kurbanı olduğu unutulmamalıdır, zira Pisagor kolaylıkla bozguna uğratması gereken yöre pitonu tarafından öldürülünce Delfi'deki mezarına bir yazı koymuştur. Yıldız Oğul ve Yılan halen iblislerdir ve Tanrıça Girit kucağında çocukla resmedilmemiştir. O her şeyin anasıdır; oğullarının ve âşıklarının kutsal öze katılımı yanlızca onun lütfuyla olur.

Devrim niteliğindeki babalık kurumu Avrupa'ya Doğu'dan bireysel evlilik ile birlikte getirilmiştir. O zamana kadar evlilikler sadece belirli bir totem topluluğunun tüm kadın üyeleriyle diğer bir topluluğun üyeleri arasında grup evlilikler olarak yapılıyordu. Her çocuğun sadece annesi kesin olarak belli, babası ise tartışmalıydı, ancak bu tamamen önemsizdi. Bu devrim bir kere gerçekleşince kadının sosyal

statüsü değişti ve erkek cinsiyeti nedeniyle uzak tutulduğu birçok kutsal uygulamanın başına geçti ve sonunda kendisini evin reisi ilan etti. Bu dönemde halen birçok mal sadece anneden kıza geçiyordu. İkinci evre olan Olimpiyan Evresi ise mitolojide bir değişikliği gerektirmiştir, çünkü babalık kavramını sıradan mite sokabilmek için yeterli değildir. İskenderiyeli Klement tarafından alıntılanan Orfik formül gibi; 'Yılan'ın babası olan Boğa, Boğa'nın olan Yılan'dır. Artık Yılan ve Yıldız Oğlu'n yerini alabilmek için yeni bir çocuğa ihtiyaç vardır. Bu çocuk şairler tarafından Gökgürültüsü-çocuk, Balta-çocuk ya da Çekiç-çocuk olarak adlandırılırdı. Düşmanlarını nasıl yendiğine dair farklı efsaneler vardır. Ya annesi Ay-kadını'nın orağını ödünç alır ve Yıldız Oğlu hadım eder, ya onu dağdan aşağı atar ya da baltası ile onu öyle bir sersemletir ki, aralıksız bir uykuya dalar. Yılan ise genellikle anında hemen öldürülür. Daha sonra Baba-tanrı ya da Gökgürültüsü-tanrı haline gelir, annesiyle evlenir ve ondan ilahi oğulları ile kızlarını yapar. Kızları kendisinin kısıtlanmış çeşitli yeni ay ve dolunay versiyonlarıdır. Eski ay halinde ise kendi kendisinin annesi, büyük annesi ya da kızkardeşi olur ve oğullarda yok edilmiş Yıldız Oğul ve Yılan'ın kısıtlı biçimlerde canlandırılmış halleridir. Bu oğulların arasında Şiir Tanrısı müzik, sanatlar ve bilim tanrıları vardır ve sonunda Güneş-tanrı'ya dönüşmüş, birçok ülkede yaşlanan babasının aktif naibi olarak Gökgürültüsü Tanrısı olarak yaşamış, bazı durumlarda onun yerinden dahi etmiştir. Yunanlar ve Romalılar bu dini evreye Hıristiyanlığın başladığı zaman gelmişlerdir.

Kültürel gelişmenin üçüncü evresi – tamamen ataerkildir ve hiçbir Tanrıça yoktur- Yahudiliğin sonraki evresi, Yahudilik, Hıristiyanlık, Muhammedçilik ve Protestant Hıristiyanlık'tır. Bu evreye İngiltere'de Commonwealth'e kadar gelinememiştir; çünkü ortaçağ Katolisizmi'nde Bakire ve Oğul – ve bunlar Ay-kadın ve oğlu Yıldız

Oğlun ayinleri ile onurunu almışlar- Tanrı ve Baba'dan daha büyük dini önem taşır. (Yılan, Şeytan olmuştur ve bu da uygundur; çünkü İsa yılana karşı savaşan balıktır *Matthew, VII, 10* ve müridleri tarafından balık olarak sembolize edilir.) Galliler Bakire'ye ve oğluna İngilizlerden elli yıl kadar önce tapmaya başlamışlardır ve Eire'li İrlandalılar halen bu tapınıya sahiptirler. Bu evre şiirin sevmediği bir evredir. Gökgürültüsü-tanrısı'na söylenen ilahiler onu Güneş-tanrı tarzında ne kadar büyük bir coşkuyla allayıp pullasa da –Skelton muhteşem *Baba Tanrı'ya İlahisi'nde* bile- şiir anlamında başarıya ulaşamazlar; çünkü onu bu kadar sınırsız ve sonsuz bir güçle yüceltmek şairin Müz'e olan devredilemez sadakat ve bağlılığını inkâr etmektir. Ayrıca Gökgürültüsü-tanrısı mantıkçı, hukukçu, metin yazarı ve söylevci niteliklere sahip olsa da, asla bir şair değildir ve Annesi'nin öğretiminden kaçtığından beri de gerçek şiir hakkında en az bilgiye sahiptir.

Yunanistan'da Ay-kadın, ilk defa Gökgürültüsü-tanrısı'nın karısı olarak ona tabi olduğunda, şiirin sorumluluğunu sözde kızına, Üçlü Müz olarak eski kendisine bırakmıştır ve açılışında Müz'ün lütfuna çağrı yapmayan hiçbir şiir kutlu kabul edilmemiştir. Örneğin erken döneme ait olan ve Homer'in *İliyada*'smı başlatan balad *'Akhilleus'un Öfkesi'* şöyle başlar; 'Söyle şarkısını Tanrıça, Peleus'un oğlu Akhilleus'un yok edici öfkesinin.' Akhilleus'un 'Thetis'in oğlu' yerine 'Peleus'un oğlu' olarak tanımlanışı ataerkil sistemin çoktan oturmuş olduğunu gösterir, ancak totem toplulukları sosyal çıkar üstüne yürür. Akhilleus'un Teselya'nın Myrmidonlarının kutsal kralıdır ve anlaşıldığı kadarıyla bu topluluk Tanrıça olarak Dönerboyunkuşu'na bağlı olan bir Ant klandır. Ancak Tanrıçaları dokuz küçük Müzlerden biri değil, açıkça Üçlü Müz'dür ve bu da İliyada'nın daha az ilkel bir bölümünde Apollon'un daha sonra Helicon'dan Parnassus'a gidişini

Pythian Apollonu'na ilahi olarak verilmiş bölümde anlatılır. Apollon, Delfi'deki tapınakta yörel Toprak-tanrıçasının yerini alır. Apollon ('Yokedici ya da Defedici'), bu dönemde kızevlat-tanrıça Artemis'in erkek ikizi olarak kabul ediliyordu ve Gökgürültüsü-tanrısı'nın çocukları olarak sunuluyordu; Delos açıklarında Bıldırcın Adası'nda Hyperborean Tanrıça Latona'dan doğmuş, Phoebe ve Coieus'in kızı ('Ay Işığı ve Kabul Ediliş').

Mitler bu noktada karışmış görünmektedir; çünkü Latona Yunanistan'a yeni geldiği için ilk önce yörel Üçlü Tanrıça tarafından tanınmamıştır ve Apollon'nun ikizi olan Artemis daha önce Üçlü Tanrıça'nın bir ünvanıdır. Büyük ihtimalle Artemis *ard-* ve *themis*in birleşiminden 'Su öğütücü' anlamına gelmektedir. Bir anlamda Apollon ikizini, kendisinden önce gelen anasının amblem ve ünvanlarını almaya ikna ederek yerini sağlamlaştırır. Kendisi de bir Pelasg 'Defedici' ya da 'Yokedici' olan ve bir görünümünde de Smintheus ünvanının gösterdiği gibi bir Girit Fare-cini'nin amblem ve ünvanlarını almıştır. Sonuç olarak Apollon ve Artemis birlikte şiirin sorumluluğunu Üçlü Müz'den (bu anlamda anneleri Latona'dan) almıştır. Fakat kısa bir dönemden sonra Artemis Apollon'un eşit partneri konumundan uzaklaşır ve hâlâ büyülü güçleri olan bir Tanrıça olsa da eninde sonunda sadece kötü büyüler yayan bir güç olarak kalır. *Yunanlara Hitaben* adlı çalışmasında Tatian'ın yazdığı gibi, 'Artemis zehirleyen, Apollon iyileştirendir'. İrlanda'da benzer biçimde Tanrıça Brigit Tanrı Ogma'nın gölgesinde kalmıştır. Cormac *Sözlüğü*'nde onu şöyle tanımlamak bir gereklilikti: 'Dagda'nın kızı şair Brigit, kendilerine sağladığı büyük ve şanlı koruma karşılığında şairlerin taptığı tanrıçadır.' Onun onuruna ollavlar yurt dışına çıkınca üstünden ziller sarkan altın dallar taşırlardı.

İ.Ö. sekizinci yüzyılda Müz üçlemesi genişledi ve Trakya-Meka-

don etkisi altında üç üçlemeye, yani bir dokuzlamaya dönüştü. Şimdi burada Batı Brittany'nin dokuz orciastik rahibesi ve *Periddeu Anwm*'ın Cerridwen'in kazanını nefesleriyle ısıtan dokuz hatunu hatırlanacaktır. Dokuz katmanlı bir Müz, Tanrıça'nın kanunu ifade etmek için üç katmanlı bir Müz'den daha etkiliydi, ancak Klasik Yunan edebiyatına hükmeden Apollon rahip düzeni bu değişikliği onun gücünü zayıflatmak için bir bölümleme süreci olarak kullandı. Hesiod, Apollon'nun koruması altında olan Zeus'un Dokuz Kızı için verilen şu işlev ve isimleri yazar:

Epik şiir, Kalliope.
Tarih, Clio.
Lirik şiir, Euterpe.
Trajedi, Melpomene.
Mercan Dansı, Terpischore.
Erotik şiir ve mim, Erato.
Kutsal şiir, Polyhymnia.
Astronomi, Urania.
Komedi, Thaleia.

Orijinal Müz'ün dolunay halindeki adı Kalliope ('güzel surat'); Erato'nun adı 'sevgili'; Urania'nın ise 'cennet gibi olan'dı. Yunan mitolojisinde Erato'nun adı ilk olarak Arcas'ın karısı olarak geçer; Arcas adını Arkadya'ya vermiştir ve Atheneatis'in babası ve Dişi-ayı Callisto'nun oğludur. Diğer isimler açıkça Müzlerin birçok işlevine atıfta bulunuyor. Görülecektir ki, Helikon Müzleri hâlâ erotik nitelikli olsa da, sözle iyileştirme ve lanetleme güçleri Olimpiyanist sistemde ellerinden alınarak, öncelikle Apollon'a ve 'vekili', doktor oğlu Aesculapius'a devredilmiştir.

Apollon, Şiir Tanrısı ve Müzlerin lideri olmasına rağmen şiire il-

ham verme iddiasına sahip değildir; çünkü şaire ilham halen sadece Müzden ya da Müzlerden gelmektedir. Orjinal olarak Apollon sedece sıradan bir İblistir[1] ve Müz annesi şiirel delilikle ilham vermiştir. Şimdi buna ihtiyacı vardır ve Dokuz Katlı Müz olarak onun onuruna şairlere birer birer ilham vermelidir, ama kendinden geçme haline kadar değil. Bu şairler Apollon'a onun sadık ve çalışkan hizmetkârlar olduklarını kanıtlarlarsa onları bir defne (laurel, Yunanca *Daphne*) çelengi ile ödüllendirirdi. Defne ağacının şiirle olan bağlantısı sadece bu ağacın hep yeşil kalması ve bu nedenle de ölümsüzlük amblemi haline gelişi değildir. Üçlü Tanrıça'nın Tempe'deki kadın müridleri, Bakkanallerin sarmaşık yaprağı çiğnediği gibi defne yaprağı çiğnerlerdi. Defne (*daphne*), Tanrıça'nın bir ünvanı olan ve 'kanlı olan' anlamına gelen *daphione* olarak kısaltılabilir. Apollon Delfik kehanet tapınağını ele geçirdiği zaman orada halen görevli olan Pythian rahipleri ilham için defne yaprağı çiğniyorlardı. Böylece zamanla defne Apollon için kutsal ağaç haline geldi. Onun Nimfa Defne'yi kovalaması aslında Olimpus Dağı yakınında Tempe'deki Tanrıça tapınağını ele geçirişini anlatır. Ancak artık Akıl Tanrısı'dır ve ilkesi 'hiçbir şeyde aşırıya kaçma'dır. Erkek müridleri kabul döneminde çiğnemeden üstlerine defne yaprağı takarlar. Pisagor'un yarı ilahi varisi Empedokles, defne yaprağı çiğnemeye fasulye yemek kadar korkunç bir şey olarak bakmıştır. Bu dönemde şiir ise büyülü bir uğraş olarak çoktan düşüşe geçmiştir.

Romalılar Yunanistan'ı ele geçirdikleri zaman Apollon'u İtalya getirirler. Romalılar askeri bir düzene sahiptirler ve kendi kaba şiir

1 Eskiler Apollon'un sık değişen ilahi işlevinin farkındaydılar. *Tanrıların Doğası Üstüne* adlı yasasında Cicero, Apollon'un alçalan dört farklı antikite düzenini ayrımsar: Hephaestos'un oğlu; Girit Corybantes'in oğlu; Arkadya'ya kanunlarını veren Arkadya Apollonu ve son olarak da Latona ve Zeus'un oğlu olarak. Çiçero bu listeyi yirmi ya da otuza çıkarmış da olabilirdi.

geleneklerinden utanmaktadırlar, fakat bazı çevrelerde Yunan şiiri politik retorik eğitiminin bir parçası olarak ciddiye alınmaya başlamıştır; çünkü bu askeri zaferlerini pekiştirmek için gerekli gördükleri bir sanattır. Yunan sofistleri altında çalışmışlar ve onlardan ana şiirin çok daha müzikal, retoriğin düz metinle gerçekleştirilemeyecek kadar felsefi bir formu olduğunu ve ikinci dereceden şiirin ise önemli bir sosyal marifet olduğunu öğrenmişlerdir. Gerçek şairler, şiirin şairler tarafından kendi emsallerine aktarılan ruhani bir aydınlanma olduğu, kendilerini seven bir seyirci kitlesini etkilemek ya da bir İskoç yemek partisini canlandırmak için keşfedilmş dâhice bir yöntem olmadığı konusunda aynı fikirde olacaklar ve Catullus'un Greko-Roman şiir geleneğini aşmış olan birkaç şairden biri olarak kabul edeceklerdir. Bunun nedeni belki de onun Kelt doğumlu olmasıydı. Ama nedeni her ne olursa olsun genel olarak Latin şairlerinin hiç birinin sahip olmadığı bir korkusuzluğa, orjinalliğe ve duyarlılığa sahipti. Diğerleri yalnızca oyuncu bir eşcinsellik ya da sıradan bir yoldaş sadakati sergilerken sadece o, kadınlara karşı samimi bir sevgi göstermiştir. Çağdaşı Vergilius ise Müz'ün varlığını uyandırıcı nitelikte şiirsel özellikler üstünden okunmamalıdır. Retorik beceri, müziksel ritim, güzel dolaylı anlatım örnekleri, inişli çıkışlı bölümler klasistler tarafından hayranlıkla karşılanır, ancak *Aeneid* şaşkına çevirmek ve boyun eğdirmek için yazılmıştır ve gerçek şairler bunu kendi bütünlükleriyle tutarlı bulmadıkları için de Vergilius'u takip etmezler. Catullus'u daha çok onurlandırırlar; çünkü o, şairleri kendisini takip etmeleri ve ölümsüz bir dâhiyi alkışlamaları için çağırmaz ve onlara sadece çağdaşları gibi hitap eder: 'Öyle değil midir?' Zarif ve zeki dize yazarı Horace'ı sever ve Romalıların doğal kabalığından ve uç duygu ifadelerinden uzak duruşuna hayranlık beslerler. Ancak zekâsı, nezaketi ve becerikli ozanlığına rağmen onu Calverley ya da Austin Dobson'dan fazla gerçek bir

şair olarak görmezler.

Yunan Müzlerinin tarihini özetlemek gerekirse:

Üçlü Müz, Üç Müzler, Dokuz Katmanlı Müz veya Cerridwen ya da nasıl adlandırırsanız orjinal olarak o şiirsel ya da büyülü söz karakterinde Yüce Tanrıça'dır. Hem aşığı, hem de kurbanı olan bir oğlu - Yıldız Oğul ya da Çoğalan Yılın İblisi- vardır. Tanisti Piton ile Akıl Yılanı ve Azalan Yılın İblisi, kendisinin karanlık yarısı arasında gidip gelir.

Daha sonra Gökgürültüsü-tanrısı (Doğu ataerkilliği bulaşmış asi bir Yıldız Oğul) ona kur yapar ve ondan biri erkek biri kız ikizleri olur. Gal şiirinde bu ikizleri Merrdin ve Olwen olarak adlandırılır. Büyülü Söz Söyleme Tanrıçası olarak kalır, ancak hükümdarlığının bir kısmını Gökgürültüsü-tanrısı'na devreder; özellikle kanun yapma ve yeminlere şahitlik etme hakkını.

Bunun ardından şiirsel büyüleme gücünü, sembolleri gündüz yıldızı ve gece yıldızı olan ikizleri arasında paylaştırır. Dişi taraf kendisinin çöküşü, erkek tarafı ise Yıldız-oğul'un canlanışıdır.

Daha sonra ise gücünün azalmasına rağmen sayıca çoğalır ve erkek ikizin vesayeti altında dokuz küçük farklı ilham tanrıçası halini alır.

Sonunda erkek ikiz Apollon, kendisini Sonsuz Güneş olarak ilan eder ve Dokuz Müz onun hizmetkârları olur. Tanrıçaların işlevlerini de kendisinin çoğalmış farklı karakterleri olan tanrılara yükler.

(Japon şiirinin efsanevi kökeni Ay-tanrıçası ile Güneş-tanrısı'nın dünyanın direğinin etrafında ters yönlerde yürürken karşılaşmalarına dayanmaktadır. Ay-tanrıçası konuşur önce:

Ne paha biçilmez mutluluk
Bu kadar güzel bir adam görmek!

Güneş-tanrısı kızgındır sırası gelmeden böyle münasebetsiz konuştu-

gu için. Ona gitmesini ve kendisiyle buluşmak için sonra tekrar gelmesini söyler. Bu sefer önce o konuşur:

Bu kadar güzel bir kadın görmek-
Ne paha biçilmez bir mutluluk!

Bu da yaratılan ilk dizedir. Başka bir deyişle, Güneş-tanrısı şiirin kontrolünü Müz'den alır ve onu kendisi yaratmış gibi yapar ve bu yalan Japon şairlerine iyi gelmemiştir.)

Sonuçta böylece şiir akademikleşir ve Müz gücünü tekrar ileri sürene, Romantik Uyanışa kadar bozulup dağılır.

Ortaçağ şiirinde Bakire Meryem, Cerridwen'in Kazanı'nın hükmü verilerek açıkça Müzle tanımlanmıştır. D.W. Nash, Taliesin Şiirleri adlı çalışmasındaki notlarında şöyle diyor:

> "On üçüncü ve ondördüncü yüzyılın Hıristiyan bardları Bakire Meryem'e devamlı olarak ilhamın kazanı ya da kaynağı olarak atıfta bulunurlar ve göründüğü kadarıyla bunun bir nedeni de kazan anlamına gelen *pair* kelimesi üstünde oynanan oyunlardır. İsminin yumuşatılmış bir hali olduğunu sandıkları aynı zamanda Mary anlamına gelen *mair* kelimesi ile buna yönlendirilmişlerdir. Mary, İsa'nın annesi, *Mair* ve Kutsal Ruh'u muhafaz eden yuva, rahim; *Pair* ise Hıristiyan ilhamını taşıyan kazan, yani muhafazadır. On üçüncü yüzyılda Davydd Benfras'ın bir şiirinde de bunu gözleyebiliriz.
>
> *Crist mab Mair am Pair pur vonhedd.*
> İsa, Meryem'in oğlu, saf evladın kazanı.

Ortaçağ İrlanda şiirinde Meryem çok açıkça eşit olarak Şiir Tanrıçası Brigit ile tanımlanır. Azize Brigit Müz olarak Bakire, yaygın olarak da 'Gael Meryemi' olarak bilinir. Tanrıça olarak Brigit Üçleme halin-

dedir; Şiir Tanrıçası Brigit, İyileştirme Tanrıçası Brigit ve Demircilik Tanrıçası Brigit. Gaelik İskoçyası'nda sembolü Beyaz Kuğu'dur ve Altın Saçlı Brigit, Beyaz Tepelerin Gelini, Zafer Kralı'nın Anası olarak da bilinir. Hebridler'de çocuk doğurmanın koruyucusudur. Bu tanrıçanın Ege prototipi kendisine adaklık gemiler sunulan bir Ay-tanrıçası olan Delos'lu Brizo gibi görünmektedir ve ismi de Yunanlar tarafından 'büyülemek' anlamına gelen *brizein* kelimesinden gelir. Brigit bitki olarak, tanrıçanın varlığının onuruna yapılan sayısız adaklar için Roma Dönemi'nde Galya ve Britanya'da yetiştirilirdi. Britanya'nın bazı bölgelerinde Aziz Brigit Püritan Devrimi'ne kadar Müz karakterini korumuş, iyileştirici gücü kutsal kuyularda şiirsel söz söyleme yoluyla kullanılmıştır. Londra'daki eski kadın cezaevi, orjinal olarak ona ait bir rahibe manastırıdır.[1]

Yöresel Brigit Üçlemesi'ne adanmış bir Kernevekçe dua şöyledir:

Doğu'dan gelir üç kadın
Biri ateş, biri buzla.
Git buradan ateş ve sen gel içeri buz.

Bu yanmaya karşı söylenen bir duadır. Dokuz böğürtlen dalı pınar suyuna batırılıp yanan yere uygulanır ve bu duanın etkili olması için her yaprak için üç kere söylenmesi gerekir. Bunun kökeni böğürtlenin mevsimsel Tanrıça Üçlemesi ve Beşlemesine kutsal olması ve bir saptaki yaprakların genel olarak üç ya da beş tane olarak değişmesi Dolayısıyla da Galler'de bazı bölgelerde böğürtlen yemek güçlü bir tabudur. Bu duadaki Tanrıçalar açıkça mevsimseldir; Yaz Tanrıçası ateşi, kızkardeşleri buzu getirir. Genellikle bu dua dizelerine ruhban sınıfını

1 On dördüncü yüzyılda yaşamış ve Aziz Brigid Düzenini kurmuş olan İsveçli Brigid ya da Birgit, elbette asıl azize değildir. Ancak buna bağlı olarak bu Düzenin bazı evleri mutlulukla paganizme geri dönmüşlerdir.

memnun etmek için dördüncü ve kafiyeli bir dize daha eklenir; *Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına* gibi.

Ortaçağ Brigiti Müzlüğü başka bir Meryem ile 'Mary Gipsy' ya da onuruna 'Marry Gip!' yemininin edildiği Mısırlı Azize Mary ile paylaşıyordu. Bu mavi cüppeli, boynunda inci kolyesi bulunan Bakire, şeffaf bir şekilde gizlenerek kılık değiştirmiş olan çok eski bir Deniz-tanrıçası Marian'dır. Marian[1], Miriam, Mariamne ('Deniz Kuzusu'), Myrrhine, Myrtea, Myrrha[2], Maria ya da Marina, şiirin, âşıkların koruyucusu ve Aşk Okçusunun gururlu anasıdır. Baladlarda Robin Hood hep onun adıyla yemin eder. Esmer ve yanık yüzlüdür. Ortaçağa ait *Azizler Kitabı*'nda Kutsal Ülkeye giden tek gemideki mürettebata kendini fahişe olarak sunarak geçiş hakkı kazanmış olarak geçer ve dolayısıyla da bir kere Cennete girince orada özellikle tensel günahlara düşkünlük gösterir.

Bu Marian'ın tanıdık biçimde gizlenmiş başka bir hali de bir zamanlar merry-maid haliyle yazılan 'mermaid', yani denizkızıdır. Gelenkesel denizkızı figürü elinde yuvarlak bir ayna ve altın tarak bulunan, balık kuyruklu güzel bir kadındır ve 'Denizden çıkan Aşk Tanrıçası'nı simgeler. Eleusiniyan Gizemlerdeki kabul törenleri Pelasg kökenlidir ve tanrıçanın bir vekilinin kazanda Llew Llaw tarzında banyo yapıktan sonra yapılan bir aşk ayinini içerir. Yuvarlak ayna ve onu tamamlayan tarak, bir sanatçının ayvanın yerine hatalı olarak betimlediği obje olabilir; çünkü Marian aşk-hediyesi olarak elinde daima bir ayva taşır. Fakat aynı zamanda ayna Gizemleri tamamlayan kutsal bir öğesidir ve büyük ihtimalle 'kendini bil' anlamına gelmektedir. Tarak orjinal olarak lir-tellerine vurulan mızraptır. Yunanlar ona Af-

1 İngilizcede Bakire'nin adının en erken versiyonu Mariam'dır ve İncillerde kullanılan Yunanca versiyonudur.

2 Adonis'in annesidir ve bu yüzden de İskenderiyeli gramerci Lycophron, Byblos'u 'Myrrha Kenti' diye adlandırır.

rodit ('Deniz köpüğünden çıkan') derler ve orkinos, mersinbalığı, deniz kabuğu ile Cezayir menekşesi afrodizyak olarak kabul edilir ve kendisine kutsaldır. En ünlü tapınakları deniz kenarına yapılmıştır ve bu balık kuyruğu detayını açıklar niteliktedir. Arkadya, Phiglia'da tahtadan oyulmuş denizkızı heykeli bulunan Ay-tanrıçası Eurynome ile tanımlanabilir. Mersin ağacı, iskerlet ve mür ağacı ile birlikte tuzlu yerde çok büyüyen palmiye, eşine sadık kumru, beyaz, mavi, yeşil ve kırmızı da ona kutsaldır. Boticelli'nin *Venüs'ün Doğuşu* adlı resmindeki betimi kültün tam bir ikonudur. Uzun, altın saçlı, mavi gözlü, solgun yüzlü Aşk-tanrıçası deniz kabuğuyla mersin koruluğuna, Karaya varır ve hemen kendini kırmızı altın biyeli, çiçekli kıyafetlerine sarmak için acele eder. İngiliz balad şiirinde denizkızı aşkın tatlı-acılığı ve denizcilerin (mariner, eskiden 'merriner' diye yazılırdı) yabancı limanlarda tehlikeye uğrama şanslarının yüksek oluşunu simgeler; aynası ile tarağı ise kendini beğenmişliğini ve kalpsizliğini anlatır.

İlk Hıristiyan İmparator Konstantin, resmi olarak Mary tapınısını yasaklamışsa da eski ayinlerin çok büyük bir bölümü Kilise'de devam etmiştir. Örneğin Ashtaroth'a sundukları aynı kek ve likörü Mary'e sunan bir Arab mezhebi olan Collyridianlar. Myrrh'de aynı konumdadır, ancak bu daha ortodoks nitelikli bir durumdur; çünkü Aziz Jerome Bakire'yi Stilla Maris 'Deniz'in Myrrhi' olarak yüceltmiştir. Aziz Jerome Mary ismini cinaslı biçimde ve Üç Bilge'nin Hediyelerini hatırlayarak kullanmış ve bu adı İbrani kelimeler *marah* (tuzlu su, deniz suyu) ve *mor* (myrrh) ile ilişkilendirmiştir.

Haçlılar Kutsal Toprakları işgal edip yerleşerek kale inşaa ettikleri zaman Müslümanların koruması altında yaşayan birçok heretik Hıristiyan mezhebi bulmuşlar ve onlar tarafından geleneklerinden saptırılmışlardır. Bu da Mary Gipsy kültünün İngiltere'ye gelişidir; İspanya'da Compstella üzerinden ellerinde palmiye dalları, çantala-

rında Apokrif inciller ve şapkalarına deniz kabukları dikilmiş fakir hacılar aracılığıyla. Bu hacılar *Hamlet'te* Ophelia'nın şarkısında hatırlanırlar. Biritanya'da Aslan Yürekli Kral Richard'ın lir çalan, kırmızı çoraplı troubadourları Marian kültünü sevinçle kabul etmişlerdir. Onların Fransız şarkılarından 'Anon'un sözleri türemiştir ve en güzel noel şarkıları Apokrif İncillerden türemiş olduğu gibi, bunlar da hacılar sayesinde Erken İngiliz şiirinin en büyük zaferidir. Haçlı Seferlerinin hatırlanmaya değer en önemli sonuçlarından biri Batı Avrupası'na eski Gal halk şairlerinin tarzında ifade edilen bir romantik aşk fikrinin getirilmesidir. Ancak bu aşk eninde sonunda yağmacı ve soyguncu baronlar ve sürtük karılarından oluşan parlatılmış bir topluluğun lordlarına ve leydilerine dönüşmüştür. Kalelerden ve saraylardan hoşgörü ve âdap kırsal kesime yayılmıştır. Bu da 'Merry England' adını ve İngiltere'nin neden Mary tapınısının en yaygın olduğu ülke olduğunu açıklar.

İngiltere'nin kırsal kesiminde ise Mary Gipsy kısa süre sonra Aşktanrıçasma karşılık gelen ve Saksonların 'Mayıs Gelini' adını verdikleri tanrıça ile tanımlanır. Bunun nedeni tanrıçanın Britanya'ya İ.Ö. ya da sonra ilk yüzyılda Atrebatlar tarafından getirilen mayıs-ağacı kültüyle olan ilişkisidir. Merddin ile çift olmuş ve bu sefer 'Robin Hood' olarak Hıristiyanlaştırılmıştır ve açıkça bu da Merddin'in Sakson adı *Rof Breoht Woden*, 'Woden'in Parlak Gücü', en yaygın bilinen adıyla 'İyi-adam Robin'dir. Fransa'da *Robin* kelimesi Robert'ın bir türevi olarak kabul edilse de büyük ihtimalle pre-Teutonic bir kelimedir ve hem koç hem şeytan anlamına gelmektedir. *Robinet* ise su musluğu anlamına gelmektedir ve bu adını koçbaşına benzeyen şeklinden alır. Koç ve şeytanın iki anlamı 1639'da Londra'da basılmış olan küçük bir kitapçıkta yer alan bir ilüstrasyonda birleştirilmiştir: İyi Adam *Robin, deli şakaları ve komik jestleri*. Robin, sağ elinde yanan bir mum, sol

omzunun üstünde cadı süpürgesi, koç ayakları ve boynuzları ile şehvet düşkünü bir tanrı olarak betimlenir. Arkasında Püritan kostümleri içinde daire olmuş dans eden bir grup erkek ve kadın görünür. Betimlemede ayrıca kendisine tapınan siyah bir köpek, trompet çalan bir müzisyen ve başının üstünden uçan bir baykuş bulunur. Hatırlanacaktır ki, Somersetshire cadıları tanrılarına Robin derler ve 'Sanatın oğlu Robin', Hatun Alice Kyteller'in Şeytanı, Kilkenny'nin ondördüncü yüzyılda yaşamış ünlü cadısıdır ve kimi zaman siyah bir köpek kılığına girdiği söylenir. Şeytanın koç olarak gösterilmesinin klasik bir örneği, 1303'de Coventry Piskoposu'nun Black Mass ile onurlandırılması ve posterior (arkadan) öpüş ile selamlanmasıdır. Cornwall'da 'Robin' fallus anlamına gelir. 'Robin Hood' ismi ise 'kırmızı galip' (red campion; red champion) anlamına gelmektedir. Belki de bunun nedeni red campion çiçeğinin taç yapraklarının koç toynağı biçiminde oluşu ve 'Kırmızı Galip' adının 'Cadı-tanrı'nın ünvanlarından biri oluşudur. Sankritçe'de 'koç' anlamına gelen kelimenin *huda* oluşu sadece bir tesadüf olabilir. 'Koç' anlamına gelen 'Robin' kelimesi mitolojik olarak kırmızı göğüs anlamına gelen Robin (Latince *rubens*) kelimesiyle eş anlamlı hale gelişidir.

Burada hikâye karmaşıklaşmaktadır. J. W. Walker'ın[1] gerçek bir tarihi karakter olduğunu kanıtladığı Sherwood Ormanı'nın ünlü haydutu Robin Hood, 1285 ve 1295 yılları arasında Yorkshire, Wakefield'de doğmuş ve 1323-24 yılları arasında da Kral II. Edward'ın hizmetinde çalışmış, Mayıs Günü eğlenceleriyle yakından ilşkili hale gelmiştir. Tahminen bu durum, Robin Hood'un babası, korucu Adam Hood tarafından Robert adıyla vaftiz ettirilmesi, yeşil ormanda yirmi iki yıl boyunca haydut olarak yaşadıktan sonra kimliğini geliştirip karısının adını da Matilda'dan 'Maid Marian'a değiştirmesi sonucu ortaya çık-

1 *Yorkshire Archeological Journal*, No. 141, 1944.

mış olmalıdır. Erken döneme ait olan 'Sürülmüş Adam' adlı bir baladı dikkate alırsak Matilda saçlarını kesip erkek kıyafetleri giyerek haydut kardeşliğine katılmıştır. Bugün hâlâ Arnavutlukta genç kadınlar erkek av partilerine katıldıklarında aynı şeyi yapar ve kendilerine erkeklermiş gibi davranılır. Bunun prototipi Calydon boğasının avlanmasında yer alan Atalanta'dır. Böylece bu grup, on üç kişiden oluşan ve Marian'ın *pucelle* rolünü üstlendiği on üç kişilik bir haydut çetesi oluştururlar. Marian büyük ihtimalle Mayıs Günü toplu seks ayinlerinde Robin'in gelini olarak kendi kıyafetlerini giymektedir. Sonraki dönemde Robin Hood, kiliseye karşı gelişinin başarılı olmasıyla çok sevilen bir kahraman olur ve daha sonrada ilkel biçimlerini ortaya çıkarmanın zor olduğu Robin Hood dininin kurucusu olmakla ithaf edilmiştir. Ancak 'Hood' (Hod ya da Hud) 'kütük' –ateşin arkasına konan odun- anlamına gelmektedir ve Robin'in kutsal meşe ağacından kesilmiş olan bu odunda yaşadığına inanılırdı. Dolayısıyla Robin Hood'un atı, Noel odunu yandığında bitip giden tespih böceğidir. Popüler bir batıl inanışa göre Robin'in kendisi şömine bacasından kızılgerdan kuşu (Ingilizcede Robin) olarak kaçar ve Noel sona erdiğinde de düşmanı Bran ya da Satürn'e –Noel zamanı eğlencelerinde Kötü Yönetimin Lordu- karşı Belin olarak dışarı çıkar. Bran, Altın Göğüslü Çalıkuşu kılığında sarmaşık çalılığındaki kovalamadan kaçar, ancak Robin her zaman onu yakalar ve asar. Şarkı da söylendiği gibi:

'Çalıkuşunu kim avlayacak?' diye ağlar Bobbin kızılgerdan.

'Maid Marian' Noel zamanı eğlencelerinde Kötü Yönetimin Hanımı rolünü üstlendiği ve Robin'i terk ettiği için de kötü bir sadakatsizlik şöhreti kazanmıştır. Sonuç olarak 'Maud Marian' sıkça 'Maid Marian' olarak yazılmıştır: 'Maud' ise tövbekâr Mary Magdelene'dir. (Mecdelli Meryem) *Tom O'Bedlam'ın Şarkısı*'nda Tom'un Müzü'dür –'Merry Mad

Maud'.

Noel, ortaçağda şen şakrak ve keyifli olsa da, Mayıs Günü her zaman daha eğlenceliydi; çünkü bu dönem kurdeleli Mayıs-direklerinin, Collyridian keklerin, biranın, çiçek çelenklerinin ve buketlerin, âşıkların birbirine verdiği hediyelerinin, okçuluk karşılaşmalarının, tahterevallilerinin, büyük sütlü içki fıçılarının zamanı, ancak her şeyden önce 'yeşilorman ağacı altında' deli-mutlu evliliklerinin zamanıdır. Dansçılar Yeşil'den basıp gelir el ele yeşilormanda kendilerine küçük aşk çardakları yaparlar ve bülbülün sesini duymayı umut ederler. 'Mad Merry' (deli mutlu), Maid Marian'ın popüler olan başka bir yazım şeklidir ve eğlencelerle festivallerde kehanet yıllıkları yüksek sesle desteklenen büyücü Merlin'e (popüler yıllıkların orjinal Yaşlı Moore'u) bağlanan bir sıfat halini almıştır. Spenser'in *Peri Kraliçesi* (*Faerie Queene*) adlı kitabında açıkladığı gibi Merlin aslında Merddin'dir, ancak Robin Hood, Mayıs Gelini'nin aşığı olarak onun yerini almış ve aksakallı bir peygamber olmuştur. Tahterevalli ('merritoter'), Mad Merry Merlin yıllığında ortaya çıkan, Zodyak'ta Bakire'nin elinde tuttuğu teraziden (Sonbahar ekinoksunun simgesi) türemiş olabilir. Kendini konuya adamış okuyucular doğal olarak Bakireyi, gerçek âşıkların kaderleri onun terazisinde dengeyi bulduğu için Azize Mary Gipsy ile tanımlamış olmalılar; bir yukarı, bir aşağı.

Yeşilorman evliliklerinin çoğu, Rahip Bağlaması denen ve mezhebinden çıkmış papaz tarzında bir törenle yapılır, daha sonra kilise verandasında resmi olarak onaylanırdı. Ama genellikle bu aşk çocukları ('merribegots') babaları tarafından reddedilirdi. Büyük ihtimalle bunun nedeni, çok eski bir gelenekle köyün en uzun ve sert delikanlısının, Merry Men maskeli grubundaki erkekler arasında Robin'in ikinci adamı Küçük John (ya da 'Jenkin') olarak seçilmesidir; çünkü Johnson, Jackson, Jenkinson bugün en yaygın İngiliz isimleridir ve

onlar Küçük John'un aşk çocuklarıdırlar. Robin'in aşk çocukları ise Robson, Hobson, Dobson (tüm bu isimler Robin'in kısaltılmış halidir) Robinson, Hodson, Hudson ve Hood olarak adlandırılmışlardır; Greenwood ve Merriman'in baba soyu tartışmalıdır. Sir James Frazer'ın *Altın Dal*'da da belirttiği gibi, Noel eğlencesi ('merrimake') törenleri kendi çocuklarını üretmiştir. Kaç tane Morris ve Morrison'ın soyadlarını âşık 'morrice-men'den[1] ya da Marian'ın 'merry-weathers'ından türediğini bilir? Ya da kaç tane 'Prens', 'Lord' ve 'Kral', bu isimlerinin Noel'in 'Kötü Yönetim' Kral, Prens ya da Lordundan geldiğinin farkındadır?

Noel gecesi (merry-night) oyunu İngiliz Noeli kutlamalarının önemli bir parçasıdır ve yedi ya da sekiz versiyonu bulunmaktadır. Oyunda geçen ana olaylar, Noel Kralı'nın ya da Noel Soytarısı'nın başının kesilmesi ve daha sonra da tekrar hayata gelişidir. Bu Hıristiyanlık öncesi dininin en açık kanıtlarından biridir ve tam olarak antik Girit'ten gelmektedir. Firmicus Maternus, *Profan Dini'nin Hataları*'nda Girit Diyonisusu'nun (Zagreus) Zeus'un emri üzerine kazanda haşlanıp Titanlar tarafından öldürülüşünü anlatır. 'Giritliler...' der Maternus, yıllık bir cenaze yemeği düzenler, çocuğun çilelerinin dramını -biçim değiştirişini- oynarlar ve onun temsili olarak canlı bir boğa yerler. Ama yine de Aziz Paul'un yaptığı alıntıda Epimenides'e göre Minos ona övgüde bulunmuştur:

1 Bu kelime ile aynı olan 'morris' de, 'kargı' kelimesinin ön ekidir ve en eski yazılım şekli 'maris'tir. Dolayısıyla da 'Morris-men' (morris-adamlar), Mary'nin adamlarıdır, genellikle zannedildiği gibi *morsicoes* ya da Moorish adamlar değil. Masum kelime 'merry' çoğunlukla 'mary' olarak yazılsa da *Oxford İngilizce Sözlüğü* yazarlarını şaşırtmış görünmektedir; çünkü bu kelimenin kökenini İndo-Germanik 'kısa' anlamına gelen *murgjo* kelimesine götürür ve insan mutlu (merry) olduğunda zamanın çok çabuk geçişine bağlantı yaparlar. Ancak bu güvensiz bir iddiadır, çünkü bu durumda *murgjo* kelimesinin hiçbir dilde bu bağlantıya sahip olmayışı gerçeğinin de kabul edilmesi gereklidir.

Sen ölmeyecek, sonsuza kadar yaşayacak ve var olacaksın.

Aziz Paul ise şair Aratus'tan benzer bir alıntı yapar:

Sende yaşar, devinir ve var oluruz.

Atina'da aynı festivalin adı Lenaea ('Vahşi Kadınlar Festivali') olarak anılır ve kış gündönümünde kutlanırsak hasat çocuğu Diyonisus benzer biçimde dramatize edilir. Orjinal mitte vahşi kadınlar değil, Titanlar, yani Ay-tanrıçası Hera'nın dokuz temsili çocuğu parçalar ve yerler. Lenaea festivalinde ise yenen boğa değil, bir yaşındaki oğlaktır. Apollondorus, Eriphos'un Diyonisus'u Hera'nın gazabından korumak için bir oğlağa çevirir ve bu da Hera'nın onu bir kere çocuk olarak yediğini göstermektedir, ancak insanlar (ya da Titanlar ve vasiler) bir oğlak kurban ederek onu yerler.

Avrupa'nın bugüne ulaşmış en eski dini betimlemesi, Eski Taş Çağı Lenaea'sında Kuzeydoğu İspanya, Cogul'da Aurignacien kültüre ait mağara resimleridir. Bunlardan birinde çok büyük boyutta resmedilmiş cinsel organıyla silahsız bir biçimde genç Diyonisus tek başına çok yorgun bir pozda, yarım ay biçiminde dizilmiş kendisine doğru dönmüş dokuz dans eden kadın figürünün ortasında durmaktadır. Diyonisus figürü diz kısmından bağlanan sıkı oturmuş botları dışında tamamen çıplaktır, kadın figürleri ise tamamen giyiniktir ve başlarında konik biçimli şapkalar vardır. Bu vahşi kadınlar, figürleri ve elbiselerindeki detaylarla ayrılmışlardır ve figürler saat yönünde yarım ay boyunca takip edildiklerinde yaşlandıkları gözlenebilir. Sıra sağda ilk ikisi uzun etekler içinde üç genç kızla başlar ve solda iki esmer yaşlı kadınla çok zayıflamış çok daha yaşlı bir kocakarı ile sona erer. Yaşlı kocakarının yüzü eski ay biçimlidir ve güneşin tersine dans etmektedir. Arada iki dinç altın saçlı kadın figürü bulunmaktadır. Birisi kısa,

parlak bir tören cübbesi içindedir. Açıkça Yeni Ay, Eski Ay ve Dolunay üçlemesini temsil etmektedirler. En yaşlı kocakarı Atropos, Eski Ay üçlemesinin en yaşlı üyesidir.

Yeni Ay üçlemesinin en yaşlı karakterinin eteğinin ön kısmının örttüğü bir hayvan figürü bulunur ve siyah bir domuza benzemektedir. Ve resimde Dolunay Üçlemesi'nin arkasında zıplayarak uzaklaşan, Oisin'in Altın Saçlı Niamh tarafından Gençlik Diyarı'na taşınırken görüşünde beliren boynuzsuz bir karaca yer almaktadır. Boynuzsuz karacanın boynunda dik duran ve geriye doğru bakan oğlan çocuğu görünümlü bir imp ya da sprite (cin), açıkça kötü sonuna yaklaşan Diyonisus'un kaçan ruhunu anlatmaktadır; çünkü vahşi kadınlar ona doğru yaklaşmaktadır ve onu kanlı parçalara ayırarak yutacaklardır. Resimde mevsime dair hiçbir belirteç olmamasına rağmen, sahnenin kış gündönümüne ait olduğuna emin olabiliriz.

Böylece bir kere daha vahşi kocakarı Cerridwen tarafından yendikten sonra mucizevi Taliesin olarak yeniden doğan çocuk, Gwion romansına ve Phylip Brydydd ile 'kaba kafiye ustaları' (Beşinci Bölüm) arasında Noel günü prenslerine kimin bir şarkı sunacağı üstüne çıkan kavgaya dönüyoruz. *Taliesin Romansı* bir çeşit Noel oyunudur ve içinde yer alan şekil değiştiren çocuğun çileleri saklı bir biçimde sunulmuştur. Bu hikâyenin eski versiyonudur ve erken Avrupa topluluğunda kadının erkeğin kaderinin efendisi olduğu dini kuramını yansıtır. Dryope ve Hylas, Venüs ve Adonis, Diana ve Endymon, Circe ve Ulysess'in eski mitlerinde okunacağı gibi, kadın kovalanmaz, kovalar; tecavüz edilmez, tecavüz eder. Birçok kadın adasının tehlikesi, oralara gitmeyi göze alan erkeklerin B. Malinowski'nin *Vahşilerin Cinsel Hayatı* adlı çalışmasında, Kuzeybatı Malenezya'da kadınların özel hayatına girme cezası olarak ölüdürülüşlerine benzer bir biçimde ölümle sonuçlanacak şekilde cinsel saldırıya uğradıkları anlatılır. Er-

ken Ortaçağda en az bir tane dokuz vahşi kadından oluşan aktif bir cadı meclisinin bulunduğu anlaşılmaktadır: eski Dol'lu Aziz Sâmson, genç bir yoldaşı ile seyahat ederken bölgelerine girecek kadar şanssızdır. Aniden korkunç bir çığlık kopar ve yakındaki bir çalıdan gri saçlı, kırmızı kıyafetli, elinde üç dişli, kanlı bir mızrakla yaşlı bir kadın fırlar. Aziz Samson geri adım atmaz; yoldaşı kaçar ama çok geçmeden yakalanır ve öldürülür. Yaşlı kadın Azizle uzlaşmaya yanaşmaz ve ona o ormanda analarıyla yaşayan dokuz kızkardeşten biri olduğunu söyler. Anlaşılacağı gibi ana Hekate olmalıdır. Eğer genç kızkardeşlerden biri sahneye daha önce gelseydi genç adam cinsel saldırıya uğayabilirdi. İzlanda Dörtlemesi Thidrandi'de, Thidrandi uyarılmış olmasına rağmen bir gece çalınan kapısını açar ve siyah kıyafetli dokuz katil kadını kendisine doğru at sürereken görür. Saldırıya bir süre kılıcıyla karşı koyar ancak sonunda ölümcül olarak yaralanır.

Gwion'un dönüşümlerinin katı mevsimsel bir sırası vardır: sonbahar kovalama mevsiminde tavşan; kış yağmurlarında balık; göçler döndüğünde baharda kuş ve sonunda da yaz hasat zamanında bir mısır tanesi olur. Böylece Fury peşinden sırasıyla önce dişi bir tazı, dişi bir su samuru, bir şahin olarak koşar ve sonunda da onu uzun ibikli, kara bir tavuk şeklinde yakalar. Kırmızı tarak ibik ve kara tüyler onun Ölüm Tanrıçası olduğunu gösterir. Bu sıraya göre güneş yılı harman savurma zamanı erken sonbahar'da sona erer ve bu da hikâyenin kökeninin Doğu Akdeniz'e ait olduğunu işaret eden bir durumdur. Klasik Dönem'de Giritli, Kıbrıslı ve Delfik; Anadolu ve Filistin yılları Eylül'de biterdi.

Ancak Hint Avrupa'nın ataerkil kültürü, Doğu Akdeniz'in sosyal sistemini değiştirdiği zaman cinsel kovalamacının yönü değişmiştir. Yunan ve Latin mitolojileri sayısız yakalanması zor tanrıça ve nimfanın hayvan kılığına girmiş tanrılar tarafından kovalanarak tecavüze

uğramasını anlatan anketodlarla doludur. Özellikle de büyük tanrılar Zeus ve Poseidon. Benzer şekilde Avrupa folk kültüründe 'İki Büyücü' temasına sahip çeşitli hikâyeler vardır ve erkek büyücü kızgın bir kovalamacadan sonra kadın büyücüyü yakalar ve bakireliğine sahip olur. *Kömür Karası Demirci* adlı İngiliz baladında bu değiştirilmiş kovalamanın elverişli bir örneğinde mevsimsel olayların doğru sırası bozulur, çünkü orjinal bağlam unutulmuştur. Kadın balık, erkek su samuru olur; kadın tavşan, erkek tazı olur; kadın sinek, erkek örümcek olur ve onu yuvasına çeker; sonunda kadın erkeğin yatağında bir yorgan, erkek ise yatağın üstündeki örtü olur ve oyunu kazanır. Bayağılaştırılmış bir Fransız varyasyonunda kadın hasta, erkek doktoru olur; kadın rahibe olur, erkek onun rahibi olur ve gece gündüz ona günahlarını itiraf eder; sonunda kadın bir yıldız, erkek bir bulut olur ve onu saklar.

Britanya cadı kültünde erkek büyücü baskındı –ama İskoçya Hekate'sinin bazı bölümlerinde halen *mahlası* Elfin ya da Faeri Kraliçesi hüküm sürüyordu- ve *Kömür Karası Demirci* tahminen cadıların Şabatı'nda dramatik bir performansta söylenen bir şarkıydı. Demirciler ve boynuzlu tanrılar arasındaki bağlantı, Kenit Keçi-tanrısı Tubal Cain kadar eskidir. Şabat'ın boynuzlu Şeytanı'nın tüm cadılarıyla cinsel bir bağlantısı varsa da, kendi cinsel organını değil, yapay ve çok büyük boyutlu bir penis kullanmış görülmektedir. Daha önce adı geçen Northumbrian cadısı Anne Armstrong, 1673'te verdiği ifadede, iyi hazırlanmış ve Allansford'da kutlanan bir Şabat gününde, kendi meclis cadılarından birisi olan Morpeth'li Ann Baites'ın başarılı bir şekilde kendisini sırasıyla kedi, tavşan, tazı ve arıya çevirdiğini ve Şeytan'ın -Tanrıları dedikleri, koruyucuları 'siyah uzun bir adamın'- bu dönüşümleri hayranlıkla izlediğini anlatmıştır. İlk önce bu erkek karakterin, açıkça grubun bakiresi ya da meclisin kadın lide-

ri olan Ann Baites'i, cadı çemberinin etrafında cadı bu hayvanların sesini çıkarırken kendisini dönüşümlere adapte ederek kovaladığını düşündüm. *Kömür Karası Demirci*'de verilen formül 'erkek tazı oldu' ya da 'kahverengi bir samura dönüştü', 've onu alıp tekrar eve getirdi' şeklindedir. 'Eve getirmek' ifadesi burada 'onu gerçek haline dönüştürdü' anlamında kullanılmaktadır. Auldearneli cadı Isobel Gowdie, 1662 yılındaki duruşmasında tavşana dönüşmek için yapılan büyünün formülünü vermiştir:

Bir tavşana bürüneceğim
Kederle iç çekerek, zerre kadar aldırmadan
Gideceğim Şeytan'ın adıyla
Ve elbet tekrar eve döneceğim.

İfadesinin devamında biçimsel bir değişim olmadığı ve sadece hareketlerinin değiştiği açıktır ve dizeler aynı zamanda dramatik bir dans olduğunu önermektedir. Sonuç olarak Ann Baites'in tek başına bir performans sergileyerek kovalayan ve kovalananın taklidini yapmış olduğunu ve Şeytan'ın onu alkışlamakla yetinmekte mutlu olduğunu anladım. Sekans büyük ihtimalle mevsimseldi –tavşan ve tazı, alabalık ve su samuru, arı ve kırlangıç, fare ve kedi - kovalamacanın erken biçiminden, kovalayıcı kara Kedi-Demeter'in eninde sonunda da Sminthean faresini harman mevsiminde, harman yerinde sıkıştırıp öldürmesiyle sona eren biçiminden alınmıştı. Şarkının sözlerini orjinal haline döndürmesi kolay:

Kurnazdır ve hünerlidir şüphesiz
Ama çekip alacak onu kadının ıslığı elbet.

Bir tavşana bürüneceğim
Kederle iç çekerek, zerre kadar aldırmadan

Gideceğim Şeytan'ın adıyla
Çok geçmeden hamuta çekilinceye dek
-Tavşan, dişi tazıya kulak ver
Eziyet edecek sana bu tepelerce,
Buraya gelişim Hanımım adına
Hamutuna döndürmek için seni.

Kurnaz ve hünerli...vb.

Ve bürüneceğim bir alabalığa
Kederle iç çekerek, zerre kadar aldırmadan
Ve sana göstereceğim kucak dolusu mutlu oyun
Çok geçmeden hamuta çekilinceye dek.
-Alabalık, kulak ver bu sıska samura
Kovalayacak seni kıyıdan kıyıya
Buraya gelişim Hanımım adına
Hamutuna döndürmek için seni.

Kurnaz ve hünerli...vb.

Ve bürüneceğim bir arıya
Korkuya aldırmadan, dehşetine senin
Ve uçacağım kovana Şeytan'ın adıyla
Çok geçmeden hamuta çekilinceye dek.
-Arı, kulak ver bu dişi kırlangıca
Kovalayacak seni mutfaktan odaya
Buraya gelişim Hanımım adına
Hamutuna döndürmek için seni.

Kurnaz ve hünerli...vb.

Ve bürüneceğim bir fareye

Koştur beni değirmencinin evine
Ki mısırında iyi bir oyun oynayayım sana
Çok geçmeden hamuta çekilinceye dek.
-Fare, kulak ver bu dişi beyaz hediye
O asla ne fareye, ne sıçana ayak diredi
Kıracağım kemiklerini Hanımım adına
İşte sonunda döneceksin hamutuna.

Kurnaz ve hünerli...vb.

'İki Büyücü' mitinin orta dereceli bir versiyonu, Diodorus Siculus'ın alıntıladığına göre, Callimachus tarafından *Artemis'e İlahi*'de ve bu hikâyeyi farklı bölgelere atfeden ikinci yüzyıl mitografı Antoninus Liberalis tarafından da *Dönüşümler* adlı çalışmasında aktarılmıştır: Tanrıça Artemis, *mahlasları* Aphaea, Dictynna, Britomart ve Atergatis başarısız bir şekilde kovalanır ve sonunda balık olarak kaçıp kurtulurlar. Callimachus Giritli Minos'u erotik bir kovalayıcı, Britomartı da kovalanan erdemli bakire yaparak bu kovalamacayı erken taşkın zamanından harman dönemine kadar dokuz ay boyunca uzatır. Mit, Ascalon, Phigalia, Crabos, Aegina, Cephalline ve Girit'teki Dictynnaeum Dağı'nda ya da başka bir yerde ortaya çıkan balık kuyruklu heykelleri açıklamak ve Tanrıça'nın yörel müridlerini Helenik Dönem öncesi ayinler ve evlilik geleneklerini koruyuşlarını haklı çıkarmak amacını taşımaktadır. Balıkçılar hikâyenin en belirgin karakterleridir –Dictynna ağ anlamına gelir- ve balıkçılar inançları konusunda gerçekten muhafazkârdırlar. Atheneeus tarafından alıntılanan Alascon, Filistin versiyonunda Tanrıça, Derketo'dur, kovalayanı ise Moxus ya da Mopsus adlı bir erkek karakterdir ve bu karakter, Hititleri yenen Kral Midas'ın kabilesinin atası olmalıdır. Bu mitle yakından akraba olan bir başkası da Apollon'nun bakire nimfa Defne'yi başarısızca ko-

valayışıdır.

Bu aşk kovalamacası da beklenmedik bir şekilde Coventry'nin Lady Godiva efsanesi temelini oluşturur. İpucu, Coventry Katedrali'nde yer alan bir miserere kitap rafının oymasında yer alır ve bir paraleli Erken İngiliz grotesk oymasında yer alır ve rehber kitaplar tarafından 'cinsel azgınlığının amblematik bir figürü' olarak tanımlanmıştır: ağa sarılmış uzun saçlı bir kadın yana doğru bir keçiyi sürmektedir ve önünde bir taşan vardır. Gaster, tüm Avrupa'dan topladığı hikâyeleri Yahudi *Targum*'da kraliyet soyundan gelen aşığı tarafından teste tabii tutulan bir kadının hikâyesini anlatır. Kadın ona 'ne çıplak ne giyinik; ne yürüyerek ne at sırtında; ne sudan ne karadan; ne bir hediyeyle ne de onsuz' gelir. Bir ağa sarılmış, keçiye binmiş, tek bir ayağı yerde hendeğe değerek ve bir tavşanı elinden bırakırken. Küçük değişikliklerle bu aynı hikâye, Saxo Grammaticus tarafından genç on ikinci yüzyıla ait *Danimarka Tarihi* adlı çalışmasında anlatılır. Volsungların sonuncusu Brynhild'in Sigurd'dan olma kızı Aslog, Norveç'te Spangerejd'de kurum yüzlü bir mutfak hizmetçisi kılığında Krake (Kuzgun) adı altında yaşamaktadır. Buna rağmen güzelliği kahraman Ragnar Lodborg'un takipçileri üstünde o kadar büyük etki yaratır ki, Ragnar onunla evlenmeyi düşünür ve kadına, kendisine ne giyinik ne çıplak; ne oruçta ne ziyafette; ne tek başına ne de kimseyle gelmesini söyler. Aslog da keçi üstünde, bir ayağa yerde sürüyerek, sadece saçları açık ve ağ ile örtünmüş, ağzında bir soğan yanında bir tazı ile gelir.

Eğer bu iki hikâye bir resim altında birleştirilirse, 'cinsel azgınlığının amblematik bir figürü' olarak tanımlanan bu figürün kara bir yüzü, uzun saçları vardır; başının üstünde bir kuzgun uçmakta, ağzında bir meyve, üstünde bir ağ ve altında bir keçi bulunmaktadır. Bu şekliyle kolayca Mayıs-arifesi haliyle Aşk-ve-Ölüm Tanrıçası Freya, *mahlasları* Frigg, Holda, Held, Hilde, Goda ya da Ostara olarak

tanınabilir. Neolitik ya da Erken Bronz Çağ zamanlarında Kuzey'den Akdeniz'e, Dictynna (ağı için), Aegea (keçisi için), Coronis (kuzgunu için) ve aynı zamanda da Rhea, Britomart, Artemis ve diğer adlarıyla anıldığı bölgeye gitmiş ve Labirent Dansı'nı da beraberinde getirmiştir.

Ağzındaki meyve büyük ihtimalle ölümsüzlük elmasıdır ve kuzgun da ölüm ve kehanet simgesidir. Freya'nın kehanet kuzgunu, tıpkı Bran'in Danu'dan, Apollon'un da Athene'dan ödünç aldığı gibi, Odin tarafından kendisinden alınmıştır. Saksonlar, Anglikanlar ya da Danlar onun başka bir versiyonunu getirmeden çok önce Tanrıça, Britanya'da Rhiannon, Arianrhod, Cerridwen, Blodeuwedd, Danu ya da Anna olarak yerleşmiştir. Hilde, ikiside keçi ile ilişkili olan Girit'te Rhea ve Britanya'da Blodeuwedd (Olwen) gibi, Saman Yolu mitinde yerindedir ve Brocken'de Mayıs-arifesi törenlerinde onun onuruna bir keçi kurban edilir. Tavşan ise onun ayin hayvanıdır ve bugün hâlâ Paskalya yumurtaları 'yumurtlamaktadır.' Keçi sürü hayvanlarının doğurganlığını simgeler; tavşan iyi bir avı; ağ, iyi bir balık avını; uzun saçlar, uzun başakları simgeler.

Mayıs-arifesi keçisi, İngiliz cadı törenleri ve 'Bükkerwise' adı verilen İsveç Mayıs-oyunlarında tanrıçayla çiftleştirilip kurban edilir ve sonra yeniden canlandırılırdı. Bunun anlamı Rahibe'nin keçi derisi giymiş yıllık kral ile halka açık bir ilişkisi olduğuydu; dolayısıyla ya sonradan öldürülüp, yerine geçen varisiyle yeniden canlandırılıyor, ya da yerine bir keçi kurban edilerek hükmü uzatılıyordu. Bu bereket ayini yüksek bir biçimde entellektüelleştirilen, Şubatta yapılan Eleusis'in 'Küçük Gizemleri'nde, Keçi-Diyonisus'un Tanrıça Thyone (çıldırmış kraliçe) ile evliliği, ölümü ve yeniden doğuşu[1] olarak göste-

1 Buna karşılık gelen Britanya gizemlerinde, Tanrıça'nın kendisiyle kutsal evlilik yapan yeni müride alaycı bir şekilde verdiği sözün bir formülü varmış gibi

rilir. Coventry'de açıkça törene, hâkimiyetini göstermek için onun sırtında gitmektedir; Europa'nın Minos boğasını ya da Hera'nın Aslan'ı sürmesi gibi.

On Altıncı Bölüm'de işaret edildiği gibi, tavşan hem Pelasg Yunanistanı'nda hem Britanya'da kutsaldır; çünkü çekinmeden açıkta çiftleşir ve çok üretkendir. Bu konuyla bağlantılı olarak erken dönem Britanya'da tavşan avlama üstüne var olan tabudan bahsetmem gerekirdi. Cezasının korkaklaşmak olduğuna inanılan bu tabu tek bir günde Aziz Stephen Günü'nde kaldırılırdı. (Boadicea, Romalılarla savaşırken ona saldırsınlar ve kılıçları cesaretini kaybetsin diye saval alanına bir tavşan bırakmıştır.)

Tavşan törensel olarak Mayıs-arifesinde avlanır ve misrere rafına oyulmuş 'cinsel azgınlık figürü' –bu noktayı tartışmak adına Tanrıça'nın yeterli bir tarif örneğidir; kızlarının avlaması için bir tavşan serbest bırkamaktadır. *'Eğer tüm o genç adamlar'* adlı eski bir halk şarkısı açıkça bu Mayıs-arifesi cadı eğlencelerine aittir.

Eğer bu gençler dağda tavşan olsaydı
Bu güzel bakireler silahlanır ve ava çıkardı.

'Silahlanır' ifadesi on sekizinci yüzyıla aittir ve bu orjinal olarak 'tazıya dönüşür' biçiminde çevrilmelidir.

Eğer bu gençler su da balık olsaydı

---

görünüyor. Bu da 'ne ayakta ne at üstünde; ne suda ne karada; ne yerde ne havada; ne bir evin içinde ne de dışında; ne pabuçlu ne çıplak ayakla; ne çıplak ne giyinik' ölmeyeceğidir. Ve sonra da gücünü göstermek için onu verilen sözde tarif edilenin uymadığı bir duruma düşürür - Llew Llaw ve Blodeuwedd efsanelerinde cinayet sahnesinde keçinin belirişi gibi. Formülün bir bölümü Masonik kabul töreninde yaşamaktadır. Çırak 'ne çıplak ne giyinik; ne pabuçla ne çıplak ayakla; her türlü metalden yoksun, kapşonlu ve boyunlarında zincirle duran bir pozda kulübeye doğru yönlendirilir'.

Bu güzel bakireler peşlerine düşerdi.

Ağlarla mı? Prens Elphin ve Küçük Gwion'un hikâyesinden bildiğimiz gibi, Mayıs-arifesi set örmek için uygun gündür ve Tanrıça ağını Şabat'a boşuna getirmez.

Eğer bu gençler bahçede büyüseydi
Bu güzel bakireler ellerinde oraklarla biçmeye giderdi.

Yine aşk kovalamacası: kutsal kralın ruhu, orciastic kadınlar tarafından çevrelenir ve o da tavşan, balık ya da arı olarak kaçmaya çalışır. Ancak kadınlar onu acımasızca kovalar ve sonunda yakalayıp parçalayarak yutarlar. Halk şarkısının başka bir versiyonunda erkek kovalayandır, kovalanan değil.

Genç kadınlar dağlarda tavşanlar gibi koşar
Genç bir adam olsam avlanmaya giderdim.

On üçüncü yüzyılda yaşamış bir Aziz Albans tarihçisi Wendover'lı Roger tarafından aktarılmış şekliyle Lady Godiva'nın hikâyesinde Norman işgalinden kısa bir süre önce Sakson Lady Godiva (Godgifu), kocası Mercia'lı Leofric Earl'den Coventry halkını baskıcı vergilerden kurtarmasını istemiştir. O da bunu eğer Lady Godiva fuar günü Pazar yerinden at üstünde çıplak geçerse kabul edeceğini söylemiş ve Godiva'da iki yanında bir şövalye ile kendisini saçlarıyla örterek bunu yapmış ve sadece 'beyaz bacakları' görünmüştür. Hikâye, aynı şekilde Gloucestershire'da Aziz Briavel Günü'nde ekmek ve peynir dağıtımında Hereford Kontesi ve 'Kral John' arasında geçer biçimde de anlatılır; ama tarihsel olarak doğru olamaz, çünkü Lady Godiva zamanında Coventry'de vergi ya da fuar yoktur. Ancak 1040'da Leofric'i Coventry'de bir Benedikt manastırı inşaa ederek hibe etmeye ikna et-

miş olduğu doğrudur ve anlaşıldığı kadarıyla da Fetihten sonra da keşişler kendilerini, yörel Mayıs-arifesi kutlamalarında Tanrıça Goda'ya adanmış bir gösteri topluluğu kılığına sokarken, dini bütün Hıristiyanlarda evde kalarak hayırsever Lady Godiva'yı yücelten Saxo'nun modeline uygun hikâyeler anlatıyorlardı. Bu oyunun ortaya çıkışı, Southam (Coventry'nin on dokuz km güneyinde Leofric'in earllik arazi sınırları içinde yer alır) 'Lady Godiva' töreni topluluğundaki iki figürün –biri siyah, biri beyaz- Tanrıça'yı Holda ve Hel; Aşk ve Ölüm olarak taşımış olmasındadır. Wendover'lı Roger, Dikizci Terzi Tom hikâyesinden bahsetmez, ama erken döneme ait gerçek bir gelenek olabilir. Southam ve Coventry törenleri gibi, Aziz Briavel töreni de Katolik Yortusunda yapılır ve bu tarih hem York, hem de Coventry gizem oyunları ile bağlantılıdır. Ayrıca komşu ormandan odun toplayan insanların vergiden kurtarıldığı gün olarak anılmıştır. Katolik Yortusu her zaman Cuma gününe, yani Tanrıça'nın kendi gününe denk gelir ve kabaca Mayıs-arifesiyle karışır ve dolayısıyla da gizem oyununun kökeni Goda'nın, yani Bona Dea'nın onuruna yapılır ve Mayıs-arifesi festivallerine, yani Bükkerwise'e dayanır. Tacitus'a göre (*Germania, bölüm 40*) Keltik Almanya'da Bona Dea geçit törenlerindeki gibi erkeklere görme yasağı konmuşsa –aynı zamanda kutsal koruluğu çekilen Hertha'nın yıllık banyosunu ve Yunanistan'da Acteon zamanında da Diana'nın koruluk banyosunu görmek yasaktır- Dikizci Tom bunun kaydını veriyor olabilir.

Britanyalılar karışık ve çeşitli bir köke sahiptir, ancak Cermen-olmayan-tanrıça-tapınısı en güçlü özellik olma niteliğini korumuştur. Bu da neden şairlerinin İngilizce oluşturdukları şiir geleneğinin inatla pagan kaldığını açıklamaktadır. Erkeğin kadın üstündeki gerekli üstünlüğü bir İnciil kavramıdır ve Birtanyalı anlayışına yabancıdır: tüm Britonların sahip olduğu hassasiyet her türlü sosyal olay için 'önce

kadınlar' mantelitesini taşır. Şövalye ruhlu adam bir kraldan önce hizmet ettiği kraliçe için hayatını vermeye hazırdır; kendini kurban etme en büyük tutkunun kanıtıdır:

Güzel Annie Laurie için
Kendimi feda ederim yok yoluna Doon gibi.

Britanya'da asıl yerli Üçlü Tanrıça'ya olmasada, tanrıçalara, en azından Hıristiyan Üçlemesi'nin baskın erkekliğinde yumuşak olan kadına duyulan bilinçsiz bir hasret ve özlem vardır. Erkek Üçleme, artık mal sahibi olabilme ve oy kullanabilme haklarına sahip kadınla giderek artan bir şekilde Britanya sosyal sistemiyle uyuşmaz niteliktedir. Kadın neredeyse Pürita reformundan önce sahip olduğu saygı konumunu kazanmak üzeredir. Gerçektende erkek Üçlemesi Püritan reformundan önce gelir, ancak duygusal değildir ve teolojik bir kavramdır: burada da gösterilmiş olduğu gibi, Cennetin Kraliçesi tüm azizeleriyle erkeğin popüler hayal gücünde Haçlılar ve İç Savaş arasında Baba ya da Oğul'dan çok daha büyük bir etkiye sahiptir. VIII. Henry'nin Roma'ya karşı çıkışının önemli bir sonucu, kızı Kraliçe Elizabeth'in konumuyla Anglikan Kilisesi'nin de başına geçmesine ve popüler anlamda tanrısal bir kişilik olarak görülmesine yol açmıştır. Şairler sadece onu Müzleri olarak kabul etmemiş, aynı zamanda ona Ay-tanrıçası ile tanımlayacak ünvanlar -Phoebe, Virginia, Gloriana- vermişlerdir ve tebasına olan sevgisi üzerine kabul gören olağanüstü sadakat büyük ölçüde bu kültle ilişkilidir.

Gökgürültüsü-tanrısının yetkili bir dini hükümdar niteliğinde Commonwealth Dönemi'nde geçici olarak başa geçişi modern Britanya tarihinin en kayda değeri olayıdır. Bunun nedeni, büyük kentlerde İskoçya ve İngiltere'nin bölümlerinde, Kelt kanının en az olduğu esnaf sınıfları arasında Kral James İncili'nin yarattığı bir çeşit sarhoşluk

gösterilebilir. İlk iç savaş büyük ölçüde şövalye asilleri ve onları destekleyenlerle, şövalye karşıtı esnaf ve onları destekleyen zanaatkârlar arasında çıkmıştır. Anglo-Sakson-Dan güneydoğu sert bir şekilde Parlementerken, Keltik kuzeybatı ise katı bir biçimde Kraliyetçidir. Bu nedenle de savaşı belirleyen Naseby Muharabesi'nde savaş naralarının Parlementer ordusu için 'Dayanıklılığımız Tanrı' ve Kraliyetçiler için ise 'Kraliçe Marie' oluşu uygundur. Kraliçe Marie Katolikti ve adı, Cennet ve Aşk Kraliçesi'ni uyandırıyordu. Gökgürültüsü-tanrısı kazandı ve kini ile hırsını sadece Bakire'den değil, azizelerinden, Maid Marian'dan ve gizlice Birtanya Adaları'nın bazı yörelerinde halen devam eden Üçlü Tanrıça kültlerinden yani cadı kültlerinden çıkardı. Ancak bu zafer kısa sürdü; çünkü zaferin ardından Kralı, en temel temsilcisini yerinden etti. Sonuç olarak Yeniden Yapılanma Dönemi'nde geçici olarak Krallık rolü yerini kaybetti[1] ve 1688 yılında Protestan Kralla geri döndüğünde ise gökgürültüsünün hiddeti sönmüştü. Coşkulu dini bir uyanış evresinde tüccar sınıf tarafından teşvik edilen ve desteklenen, Endüstri Devrimi'nin eşlik ettiği ikinci bir güce erişim dönemi geçirdi; ancak yine yirminci yüzyılın başında geri çekilmek zorunda kaldı.

Elizabeth, Müz'ü oynayan son kraliçedir. Kraliçe Anne gibi, Victoria da ordularına ilham vermek için Savaş-tanrıçası rolünü tercih etmiş ve Gökgürltüsü-tanrısı'nın rolünü etkili bir biçimde oynamıştır. Victoria'nın torununun hakimiyet dönemimde 88. Hindistan Ordusu'nun Karnatikleri şunu söylüyorlardı:

1 Milton'un, I. Charles'ın idamını savunan ilk Parlementer ve Gökgürlütüsütanrısı'nın kendi Laureate'i olmasına rağmen daha sonra *İngiliz Halkı'nın İkinci Savunması* adlı çalışmasında 'Kuzeyli Müz', İsveçli Christina'nın büyüsü altına girişi garip bir paradoxtur ve onun için yazdığı övgüler de Elizabthanların Elizabeth için yazdıkları kadar abartılı, ancak son derece içten görünmektedir.

Cooch parwani
İyi günler geliyor!
Kraliçe Victoria
Çok iyi adamdır!
Sabah erken kalkar.
Britonlar asla, asla
Köle olmayacak.

Ancak Victoria, İngiliz kadınlarının kocalarına -kendisinin de kocasına yaptığı gibi- saygıyla eğilmelerini bekliyordu. Ne seksi cilveye ne aşk şiirine ne de bir kraliçeyi şairlerin Müzü'ne çevirecek bilgi birikimine ilgisi vardı. Kraliçe Anne ve Kraliçe Victoria isimlerini İngiliz Şiiri'nin iyi bilinen dönemlerine vermişlerdir. Ancak Kraliçe Anne dönem olarak yazı da tutkusuz bir anlayışı, Victoria ise didaktik anlayışı ve rokoko süslemesini çağrıştırır.

Britanya'nın Kraliçe sevgisi, tek başına 'Britanya bir Kraliçe taht-tayken gerçek refaha erişir' tarihsel genel anlayışına bağlı değil, daha ziyade, bu ülkenin bir Baba ülke değil, Ana Ülke oluşuna ve Kralın asıl işlevinin Kraliçe'nin refakatçisi olduğuna dair var olan kuvvetli bir görüşten kaynaklanmaktadır. Bu özel anlayış ayrıca Yunanların Girit hakkında fark ettikleri bir niteliktir. Bu tür milli anlayış, görüş ya da saplantılar tamamen din, mit ile şiirin nihai sonucudur ve fetih ya da eğitim ile yok edilemez.

Yirmi Üçüncü Bölüm

HARİKA CANAVARLAR

Hint mitlerine göre dini anlamda mükemmel netlik ile düşünebilmek için insan önce her türlü fiziksel ihtirası ortadan kaldırmak, hatta yaşamaya devam etmek için yaşam ihtirasını yok etmek zorundadır. Ancak şiirin kökleri aşk, aşk arzusu ve varoluşun devamlılığının umudu için duyulan ihtiras olduğu için şiirsel düşüncede bu yoktur. Ancak şiirsel anlamda mükemmel bir netlikle düşünebilmek için insanın özellikle dogmatik doktrinal önyargıların hepsi olmak üzere, entelektüel sorumluluğun getirdiği yükün çok büyük bir bölümünden kurtulmuş olmalıdır. Sanki şairin şiirsel eylemde bulunmak için kendini bir üvez, fındık ya da söğüt dalıyla çizdiği büyü çemberi içinde yalıtmaya ihtiyacı vardır. Oraya herhangi bir politik parti, dini mezhep ya da edebi okul üyeliği, yabancı ve yok edici bir şey dahil etmek şiir anlayışını bozar. Bedeli ne olursa olsun şairler, sosyal ve ruhani bağımsızlık elde edebilmeli, rasyonel olduğu kadar mitik anlamda da düşünmeyi öğrenmeli ve hiçbir zaman çemberini ziyaret eden garip, olğanüstü hayvanlar karşısında şaşırmamalıdırlar. Onlar oraya sorgulanmak için gelirler, korkutmak için değil.

Eğer ziyaretçi Kaymera ('Dişi-keçi) ise örneğin, şair onu aslan başı, keçi gövdesi ve yılan kuyruğundan tanıyarak onun bir Karya Takvimi hayvanı, aynı zamanda da kanatlı keçinin İskenderiyeli Klement'e göre Zeus'un Cennet'e uçarken bindiği hayvanın başka bir formu olduğunu anlayacaktır. Kaymera, yok edici fırtına tanrısı Typhon'un ve bir kış Yılan-tanrıçası olan Echidne'nin kızıdır; Hititler onu Karyalılardan ödünç almışlar ve Fırat Nehri üztündeki Karkamış'daki tapınağa bir tasvirini oymuşlardır. Dişi bir yaratık olan Kerberos, çoğunlula yanlışlıkla köpek olarak tanımlanan, çem-

beri ziyaret edecek olan yaratıklardan biridir ve genellikle üç başlı, aslan, vaşak ve dişi domuzla akrabalığı vardır. Vaşak bir sonbahar hayvanıdır ve Gwion tarafından *Can y Meirch* şiirinde Palug Kedisine, Anglesey Kedi Demeter'e atıfta bulunuyor olabilir: 'Ben çatallı ağaçta benekli başlı bir kedi oldum'.

Tekboynuz ise şairi şaşırtabilir. Fakat Pliny'nin tekboynuz tarifine göre –Britanya Kraliyet ordusunun armasında gösterildiği şekilde, yalnız boynuz düz beyaz bir spiraldir- takvimsel olarak anlamlıdır: Boibel-Loth alfabesinin beş mevsimli güneş yılını temsil etmektedir. Boynuz Köpek-günlerinin merkezindedir ve gücün simgesidir: 'Boynuzunu yücelteceğim'. E mevsimini ve başlangıcı temsil eder, çünkü geyik başı, geyiğin avlandığı I mevsimini; at başı, başında Roma'da Ekim Atı'nın kurban edildiği A mevsimini; fil ayağı, dünyanın en dayanıklı olduğu O mevsimini; aslankuyruğu (Ura), U mevsimini simgeler. Orjinal olarak boynuz canavarı ise anlaşıldığına göre gergedandır; çünkü dünyadaki en korkutucu hayvandır -'Tom Rhinoceros'a bulaşacak olan, Panterin yapamadığını yapar'- fakat gergedan boynuzu elde etmenin zorluğuna ithafen, Afrika antilopu'nun kıvrımlı uzun siyah boynuzları Pliny'nin zamanında tekboynuz boynuzu dolandırıcılığı yoluyla satılıyordu. Pliny'nin bu olağanüstü hayvanlara karşı Romalıların da sahip olduğu genel bir güvensizliği ve hoşnutsuzluğu vardır ve bahsettiği tekboynuz hakkında gerçek bir türmüş gibi konuşmaktadır, dolayısıyla da satılan –aslında elbette sahte olan- boynuzları görmüş olmalıdır. Ancak Britanya'da beyaz rengi, üstün sertlik özelliği, ölümsüzlüğün şekli olan spiral kıvrımlı biçimi ve en önemlisi çeşitli isimlere sahip Yılın Tanrısı daima denizden gelmiş olduğu için denizgergedanı boynuzu kabul gören çeşididir. Gwion, *Angar Cyvyndawd* şiirinde bunu şöyle anlatır: 'Derinden geldi ete bürünmüş biçimiyle'. Bu nedenle de denizgergedanı 'deniz-tekboynuzu' adını

kazanmıştır. Ancak Thomas Boreman gibi birkaç Britanyalı mitograf, Pliny'nin görüşünü kabul ederek şunu aktarırlar: 'Boynuzu demir kadar sert ve eğe kadar pürüzlü, alev alev yanan bir kılıç gibi kıvrımlı; çok düz ve keskin, ucu dışında her yeri simsiyah'. Tekboynuzun ilginç çeşitlemelerinden biri Heredot'un da gerçek türden bir hayvan olarak kabul ettiği yaban eşeği tekboynuzudur; yaban eşeği, yılının beşinci bölümü yaz gündönümünün tam ortasına gelen ve bu nedenle de boynuzu yüceltilen Set'in hayvanıdır. Yalnız unutulmaması gereken bir ayrıntı, İ.Ö. beşinci yüzyıl tarihçisi Ctesias, tekboynuz hakkında ilk yazan Yunandır ve *Indica* adlı çalışmasında boynuzunu beyaz, kırmızı ve siyah olarak tarif eder. Bu renkler, Yılın Tanrısı'm özne olarak almış olan Suidas'tan alıntılanmış ve Dördüncü Bölüm'ün kapanışına doğru anlatılmış olan dut-ve-buzağı bilmecesinde gösterildiği gibi Üçlü Tanrıça'nm renkleridir.

Tekboynuz büyük ihtimalle uzamsal olduğu kadar, geçici ve dünyevi bir anlama da sahiptir, ama boşluk ufukta her zaman dört yöne ayrılır, beş değil. Kare haç ister düz, ister swastika ya da her ucu ayrı bir haça çevrilmiş tek bir haç biçiminde olsun, zamanın kadim niteliğinin hükümdarlığını en geniş anlamda taşır. Minos Giriti'nde ana semboldür ve ayrı ya da daire içine alınmış şekli Tanrıça ya da onun taht varisi oğlu, Kral'a aittir. Hindistan'da Kali'ye tapınılan bölgelerde Girit ve Pelasg Tanrıça ayinlerine çok benzeyen ayinlerle hizmet edilen, tanrıların en güçlü Beşlisi olan, adlarıyla Şiva, Kali, Vişnu, Surya ve fil-tanrı Ganeşadır –kabaca Mısır beşlisi, Osiris, Horus, Isis, Set ve Nephthys ile paraleldir- ve beş belirli uzamsal bir anlama sahiptir. Hint Kralı'nın yıllık taç giyme töreni, yeniden doğum ayininde ayini yerine getiren rahip, krala 'rahim' adı verilen kutsal bir örtü giydirir ve ona beş tane zar vererek şöyle der: 'Sen efendisin; sana düşen bu beş diyar, sana pay olsun.' Beş diyar dünyanın dört yönü ve de zenit-

ten oluşmaktadır.

Dolayısıyla tekboynuzun yüceltilen boynuzu, kraldan zenit noktasına yükselen, güneşin eriştiği en yüksek noktayı, 'daha yüksek rolü' temsil eder. Tekboynuz boynuzu Mısır mimarisinde obelisktir ve kare kaidesinden piramidal bir noktaya doğru yükselen bir yapıya sahiptir. Zenit noktası ile birlikte dünyanın dört yönü üstünde hükümdarlığı temsil eder. Obeliskin üst bölümünün formu piramittir ve orjinal olarak asla Kuzey'den parlamayan Güneş-tanrısı'nın hükümdarlığını değil, kraliyet varisi oğlunun mezarını çevreleyen mermer üçgeni her yönden aydınlatan Üçlü Tanrıça'nın hükümdarlığını simgeler.

Karşılığı Minerva gibi, Kali'ninde kutsal sayısı beştir. Dolayısıyla onun gizemi, şair Ram Prasad'ın ona, Şiva'nın halsiz bedeni üstünde delice dans ederken seslenişi gibi :

> Kalbim beş lotus. Sen bu beşi bire kurarken, aklımda büyüyor, dans ediyorsun.

Prasad, beş tanrıçaların kültlerinden bahsetmektedir ve bunların hepsi aslında Kali'nin kültleridir. Hatırlanacaktır ki, hem Diyonisus ve hem de sonunda tanrıça İsis olan kutsal beyaz inek Argos'lu Io'nun Hindistan'ı ziyaret ettiği kaydedilmiştir.

Diyonisus Gizemleri'nde *hirco-cervus*, keçi-geyik insanın ölümsüzlük umudunun yeniden doğumun sembolüdür ve görünen o ki, Hyperborean Druidler Teselya'yı ziyaret ettiklerinde keçi-geyiği tanımışlar ve kendi ölümsüz kırmızı erkek geyik sembolleriyle ile ilişkilendirmişlerdir ve bu da elma ile bağlantılıdır. Elma ağacı, *ut dicitur*, beyaz dişi geyiğin barınağıdır. Armalardaki ve Ortaçağa ait tekboynuz betimlemelerinde bazen ortaya çıkan sakal keçi-geyikten türemiştir. Ancak Hıristiyan gizemcileri arasında Daniel'e görünen Yunan keçi-tekboynuz bir zamanlar bir pasifik canavarı olan bu hayvana dövüş-

kenlik kazandırmıştır.

Britanya ve Fransa'da erkek ya da dişi geyik tekboynuzu tarafından yerinden edilmemiş, popüler gelenekte ısrarla yaşamış ve Ortaçağ romanslarında bir gizem amblemi olarak belirmiştir. II. Richard'ın kişisel amblemi 'oturan beyaz bir geyik'tir ve bu da beyaz geyiğin Britanya'daki hanların tabelalarına giriş yoludur. Betimlemelerde bazen boynuzlarının arasında bir haç belirir ve bu da geyiğin hem Hastane Rahibi Aziz Julian'a, hem de avcıların koruyucusu Aziz Hubert'e hayvanı haftalarca dinlenmeden kovalarken göründüğü şeklidir. Sonuç olarak çölün Tekboynuzu ile ormanın Beyaz Geyiği aynı gizemci anlamı taşır. Ancak on yedinci yüzyılın Hermetik hareketinde hem ruh, hem de canı simgeler biçimde anlamladırılmıştır. Hermetikler, filozof cübbelerini artık yarı unutulmuş bardik folklorun parçalarıyla yamamış neo-Platonculardır. *Lambspring Kitabı*, nadir bir Hermetik risale, bir geyik ve bir tekboynuzun ormanda beraber dururken gösterildiği bir oyma içerir. Metin:

> Bilgeler bu ormanda gerçekten de iki hayvanın gezdiğini söylerler: biri göz kamaştıran, hızlı büyük ve güçlü bir geyik; diğeri sie bir tekboynuz....eğer meseli sanatımıza konu yaparsak, ormana gövde diyeceğiz....Tekboynuz ise her zaman can olacak. Geyik ruhtan başka isim istemez....Onlara hüküm sürmeyi, ehlileştirmeyi, birleştirebilmeyi ve ormandan içeri ya da dışarı çıkarmayı bilen, Efendi olarak anılmayı hak eder.

Şaire altın taçlı geyik başı, at gövdesi ve yılan kuyruğuyla isimsiz bir canavar görünebilir. O da *Carmina Gadelica*'da Carmichael tarafından basılmış Gaelik şiirden çıkıp gelecektir. Gelin ile isimsiz oğlu arasında geçen diyalog.

GELİN: *Öte kasaba siyahtır,*
İçindekiler kara;
Ben Beyaz Kuğuyum,
Hepsinin kraliçesi.

OĞUL: *Tanrı adına gezeceğim*
Geyik olup,
At olup,
Yılan olup, kral olup.
Diğerinden çok daha güçlü olacak benimle.

Oğul açıkça geyik, at ve yılan sekansının gösterdiği gibi azalan yılın tanrısıdır.

Ya da bir zümrüdüanka kuşu uçabilir şairin çemberine. Romalıların varlığına gerçekten inandığı zümrüdüanka da – sanırım On-Heliopolis'i ziyaretleri çok kısa ve seyrek olduğundan kimse var olmadığını kanıtlayamadığı için- bir takvim hayvanıdır. Mısırlıların takviminde artık yıl olmadığı için Yeni Yıldan artan günlerin bir parçası saklanıp, 1460 yıl sonra tam bir yıl ettiğinde Sothik Yıl olarak adlandırılmıştır. Sabit festivaller ise geçen zaman içinde yer değiştirip durmuş ve yüzyıllar sonra (Yeni Zellandalıların yaz dönümü Noeli'nde yaşadıkları katılımcı sıkıntısı gibi) tekrar orjinal zamanlarında kutlanmaya başlamışlar ve dolayısıyla tüm yıl, yıllıklar içinde diğer yılların arasına katılabilmiştir. Bu çok büyük bir coşkuyla karşılanmış bir olay olarak ortaya çıkar ve Mısır'ın baş Güneş Tapınağı'nın bulunduğu On-Heliopolis'te yapılan kutlamalarda anlaşıldığı kadarıyla kanatları boyanmış bir kartal, çeşitli baharatlarla, palmiye dallarından yapılmış bir yuva içinde yakılarak kurban edilmiştir.

Bu kartal Güneş-tanrısını simgeliyordu ve palmiye annesi Yüce

Tanrıça'ya kutsaldı. Güneş büyük devrini tamamlamış ve Güneş-kartal da dolayısıyla Zümrüdüanka Çağı'nın açılış töreni için yuvasına dönmüştü. Efsaneye göre, Zümrüdüanka kuşunun küllerinden küçük bir kurtçuk doğar ve erişkin bir Zümrüdüanka'ya dönüşür. Bu kurtçuk altı saat ve birkaç dakika yaşındadır ve bu süre de Zümrüdüanka Yılı'nın sonundan kalan artık zamandır. Dört yıl sonra tam bir gün eder ve bu da Zümrüdüanka yavrusudur. Heredot'un Zümrüdüanka hakkında aktardığı karışık bilgiye göre, On-Heliopollis'te her zaman bir kutsal kartal bulunmakta ve öldükten sonra sonsuza dek korunmak için myrrh yumurtası şeklinde mumyalanmakta ve yerine başka bir kartal kutsanmaktadır. Tahminen bu mrryh yumurtaları son kurban töreninde kullanılıyordu. Zümrüdüanka'nın Arabistan'dan uçarak gelişi bundan fazla bir anlama gelmemektedir; çünkü Mısırlılara göre güneş Sinai çölünden doğar. Erken Hıristiyanların bir çeşit yeniden doğan İsa'ya dönüştürdükleri Zümrüdüanka'ya kuş öldükten çok sonra dahi tapmaya devam edişleri ironiktir; çünkü İmparator Augustus farkında bile olmadan İ.Ö. 30 yılında Mısır takvimini sabitlediği zaman öldürmüştür Zümrüdüanka'yı.[1]

Ya da uzun, kırmızı kulaklı ve pembe burunlu, Gabriel Tazısı sürüsü gelir göz önüne kovalarken vaftiz edilmemiş bir ruhu. Hayalet görünümleri, Britanya mitlerindeki kötü şöhretlerine rağmen bu hayvanlar gerçektir ve Eski Mısır'da mezar resimlerinde karşımıza çıkan av köpekleridir. Artık burada cinsleri tükenmiş olsa da halen İbizia Adasında yetiştirilmektedirler ve burası da zaten ilk olarak Kartacalı koloniler tarafından getirildikleri yerdir. Bu cins daha sonra İ.Ö. ikinci bin yılın sonlarına doğru Britanya'ya, Salisbury düzlük mezarların-

1 Kral Ptolemy Euergetes ('iyilik yapan'), Zümrüdüanka'yı İ.Ö. 264 yılında ölüme mahkûm etmiş, fakat rahipler takvimi reforme etmek için verilmiş bu emri dikkate almamışlardır. Bu nedenle Augustus kuşun asıl katili olarak anılır.

da bulunan mavi Mısır boncuklarıyla birlikte getirilmiş olabilir. Gri tazılardan daha hızlı ve daha büyüktürler ve görüşleri yanında koku yoluyla da avlanırlar. Avlarını görünce, göç eden yaban kazlarının gece uçarken –özellikle midye yaban kazının- çıkardığı sesi çıkarırlar. Bu ses Kuzey ve Batı İngiltere'de yaklaşan bir ölümün alameti olarak kabul edilir. Osiris'in ruhunu Yeraltıdünyası'na taşıyan mumyalayıcı tanrı Anubis orjinal olarak kol gezen bir çakaldır, ancak asil-kapli bir av köpeğine dönüşmüştür ve çakal günlerinden sadece kaba kuyruğu kalmıştır.

Bir sonraki ziyaretçi bir Şerub olabilir. *Hezekiel*'in ilk bölümünde adı geçen Şerub aynı zamanda açıkça takvim hayvanları türünden bir hayvandır. Yahudi geleneğinin 'dört Yeni Yılı'nı gösteren dört parçası vardır. İlkbahar için Aslan; Yaz için Kartal; Sonbahar için İnsan; asıl Yeni Yıl; ve Yahudi tarla sürme mevsimi Kış için Öküz'dür. Bu Şerub Hezekiel tarafından ateşli bir çark ile tanımlanmıştır ve açıkça Doğruluk Güneşi'ne -Eski Günler'den kalma- hizmet eden Tanrı olarak güneş yılıdır. Dahası, her bir Şerub –dört tanedirler- bu Tanrı'nın arabasının tekerlekleridirler ve hiç sapmadan ileri doğru ilerler. Hezekiel'in özeti: 'İşleri ve görünüşleriyle sanki tekerleğin içinde bir tekerlek gibidirler' ifadesi anlamlandırılamadığından atasözü gibi algılanmıştır. Oysa takvim içinde anlamlıdır. Tanrı'nın arabasının her bir tekerliği yıllık döngüyü, çarkı, dört mevsimi ve de arabanın varışı bir döngünün, tekerleğin, dört yılın başlangıcını anlatır. Aslında her yıl, zamanın başlangıcından sonuna kadar, dört-yıl çarkını döndüren tekerlekler ve Ezeli Arabacı da İsrail tanrısıdır. Hezekiel bu Şerub-tekerlekleri arabanın devam etmesi için gerekli motivasyonu sağlayan güç olarak tanımlayarak arabaya melek bir at koşma zorunluluğundan kurtulmuştur. Hezekiel, Kral Manasseh'in Kudüs Tapınağı'nda atların çektiği kutsal arabasının putperestlik göstergesi olduğu için İyi

Kral Josiah tarafından kaldırıldığını bilmektedir. Ancak Hezekiel'in hikâyesindeki kartal gerçekte bir Koç ya da Keçi, Adam ise yüzü insan suratlı ateşlerle çevrili bir Yılan şeklindedir ve her dört bir hayvan için de kartal kanatlı olmalıdır. Bu yanlış betimlemenin nedenlerine XXVI. bölümde değineceğiz.

Parlak bulutlardan doğmuş olan bu Şerublar, hizmet ettikleri Adam gibi Apollonniyan amberidir. Güneş-tanrısı Hyperborean Apollonu'un halk ozanları bile olabilirler. Dahası her bir tekerleğin altın mili bir oğlak bacağı şeklinde biter ve altın oğlak da Kral Jeroboam'a göre, Mısır'dan İsrail'e getirilmiş -Tanrı Diyonisus'ta da olduğu gibi- değişmeyen Apollon'un değişen tarafı olan tanrının kutsal hayvanıdır.

Yehova'nın Apollon ile çok açık ve belirgin biçimde tanımlanışı Farisileri alarma geçirmiş olsa da bu anlayışı reddetmemişlerdir. *Hashmal* kelimesini (*hashmal* amber demektir ve modern İbranicede elektriğin karşılığı olarak kullanılmaktadır; 'elektrik' kelimesi ise Yunanca amber kelimesinden türetilmiştir) fark eden ve sonucunu düşünmeden bu konuda tartışan bir öğrencinin yıldırımla çarpıldığına dair bir anlatı (*Haggada, 13* B) vardır. Bu nedenle de Mişna'ya göre, *Ma'aseh Merkabah* ('Araba'nın İşi'), hem zeki hem de kendi bilgeliğiyle ('gnosis') çıkarım yaparak bilgi üretebilecek düzeyde olmayan kimseye öğretilmemiş olması muhtemeldir. Ayrıca bu öğretide kimsenin bulunmaması gerekmektedir. Ve 'önce, arkada, üstte ve aşağıda olanlardan bahsedenin doğmamış olması daha iyi olur'. Sonuç olarak bütünde *Merkabah*'ı kendi haline bırakmak en güvenlisidir. Özellikle de 'zamanı geldiğinde Hezekiel tekrar gelecek ve *Merkabah*'ın odalarını İsrail için açacaktır' kehanetinde bulunulduktan sonra. (*Cant. Rabbah, I, 4.*)

Dolayısıyla da bu gizem sadece birkaç tanınmış Haham tarafından,

seçilmiş birkaç özel öğrenciye öğretilmiştir. Bunların arasında Haham Johanan ben Zadkai, Haham Joshua (Gamaliel hükmü altında Sanhedrin'in başkan yardımcısıdır), Haham Akiba ve haham Nehunia bulunmaktadır. Haham Zera, *Merkabah*'taki bölüm başlıklarının dahi, bir akademinin başında olmayan ya da genel davranışında çok dikkatli olmayan kimseye aktarılmaması gerektiğini aktarır. Haham Amni, doktrinin sadece İşaya, III, 3'de sayılan beş özelliğe sahip olanlara emanet edilebileceğini söyler. Bu adam elli kişinin başı, onurlu, diplomatik işe sahip bir yetkili, becerikli bir zanaatkâr ve güzel konuşan bir hatip olmalıdır. Sonuç olarak *Merkabah* gizemine ilişkin açıklama ve tartışmaların Yehova'nın görünmesine yol açacağına dair bir inanç oluştu. 'Haham Johanan ben Zadkai yolda eşeğini sürerken, öğrencisi Eleazar ben Arak arkasından yürüyordu. Ve Haham Eleazar şöyle dedi: "Efendi, bana Araba'nın İşi'ni öğret." Haham Johanan bunu reddetti. Haham Eleazar şunu söyledi: "Bana daha önce öğretmiş olduğun tek bir şeyi, karşında tekrar etmeye iznim var mıdır?" Haham Johanan onayladı, ardından eşeğinden inip cübbesine sarınarak bir zeytin ağacının altındaki bir taşa oturdu. Öğrencisi çok önemli bir gizem hakkında konuşurken, yanlarında *Shekinah* ('Parlaklık') ve *Malache ha-Shareth* ('Hazır Melekler') onlara eşlik ederlerken eşeğini sürmeye devam etmesinin yanlış olduğunu söyledi. Haham Eleazar hemen tartışmasına geçti ve bunun ardından Cennetten ateş geldi ve durdukları yerin etrafını çevirdi. Melekler, düğün töreni seyretmeye gelmiş insanlar gibi sıralandılar ve menengiç ağaçlarında şarkılar başladı: "Yücelt Tanrı'yı dünyadan, siz ejderhalar ve tüm derinlikler, meyveli ağaçlar ve sedarlar, yüceltin Tanrı'yı!" Buna ateşler içinden bir melek şöyle cevap verdi: "Araba'nın İşi bu!" Eleazar bitirdiğinde, Haham Johanan ayağa kalktı, onun başını öptü ve dedi ki: "İbrahim'in, İshak ve Yakub'un Tanrısı'nı yücelt; çünkü O, babamız İbrahim'e

Cennet'teki Babamız'ın zaferininden konuşmayı bilecek kadar bilge bir oğul eylemiştir." '

Haham Jose ha-Kohen ve Haham Joshua buna benzer tecrübeler yaşamışlardır. Ve bir kere Haham Ben Azzai, Yazmalar üstünde meditasyonda iken etrafını ateşler çevirir. Öğrencileri Azzai'ye '*Merkabah* gizemlerini mi çalışıyorsun?' diye soran Haham Akiba'ya koşarlar.

Bu gizem Yahudiler'in tekelinde değildir. Macrobius'a göre Anadolu'nun on iki İyon kentinden birisi olan Colophon'un kâhininin aşkın Tanrı Iao'nun doğasını dört kat olarak vermiştir. Kışın Hades ya da Kronos; İlkbahar'da Zeus; Yazın Helios (Güneş); Sonbahar'da Iao ya da Diyonisus. Bu gelenek On Beşinci Bölüm'de bahsi geçen girişin sonucu olmalıdır ve Olimpos Dağı'ndaki Kıbrıslı Antioch'a kendi yedi mistik gizem öğreticisi tarafından verilmiştir. Orfik Din'de Iao dört gözlü Phanes (*phaino*, 'Beliririm') olarak bilinir ve Tanrıların ilk doğanıdır. Orfik parça 63'te altın kanatlı, koç, boğa, yılan ve aslan başlı olarak tarif edilir. Boğa başları vücudunun yanlarına temel doğasını anlatmak için konmuştur ve başlık olarak büyük bir yılanbaşı takar ve 'her tür vahşi hayvana benzemektedir'.

Bu noktada Şerubları, Kelt Efsanesi'ndeki Cennetlerin koruyucusu olan dönen tekerlekleri birbiriyle tanımlamak gibi cesur bir hamle yapabiliriz. *Yaradılış, III, 24'e* göre Şerublar Cennet'in Doğu Kapısı'nda bulunmaktadır ve içeri herhangi kimsenin girmesini önlemek için 'Yehova'nın dönen kılıcıyla silahlıdırlar' –*Işaya, XXVII, 1'e* göre bu kılıç tıpkı Marduk'un Tiamat'ı öldürdüğü gibi, Ejderha'yı öldüren kılıçtır. Hezekiel geleneğindeki (*Bölüm XXVIII, 13-16*) cennet, Tyre Kralı gibi kahramanların arada bir ziyaret ettiği, tepe dibinde yer alan çok iyi sulanmış bir bahçedir. Kıymetli taşlarıyla parlar ve davullarla, boruların çaldığı yerdir. Biz bu bahçeyi Gwion'un El-Halil Vadisi'ne yerleştirdiğini görmüştük. Koruyucu görevlerinde seraphlar ya da 'ateşli

yılanlar' ile ilişkilendirilen Şerublar açıkça kutsal yerlerin girişine uyarı olarak oyulmuş kutsal spirallerin başka bir ifadesidir; çünkü Şerublar genelde swastika ya da ateş tekerleği gibi sembollerden ayrılmıştır.

Hezekiel'in hikâyesindeki Tyre Kralı'nın aslında bir Ege güneş-kahramanı ve Melkarth olarak Semitize edilmiş Tyre klan şefi olan Kanopik Herkül olduğunu anlamak kolaydır. Tyre Adası'nın İ.Ö. ikinci bin yılda Deniz İnsanlarının Suriye ile yaptıkları ticarette, Mısırla olan ticaretlerindeki Pharos limanı gibi, ana liman olduğu düşünülmüştür. Hezekiel, Yehova ve Melkarth kültlerinin kökenlerindeki yakınlığın farkındadır ve Kudüs ile Tyre arasında Süleyman ve Hiram zamanındaki gibi ileri düzeyde dini bir anlayışın mümkün olmadığını ilan eder. Süleyman'ın bilgeliğine eş olan hatta onu aşmış olan Tyre Kralı Hiram, bir Melkarth rahibidir ve Yehova bunu Hezekiel'in ağzından kabul eder: 'Sen toplamı mühürleyen, güzellik içinde mükemmellik ve bilgelik dolu olansın.' Ancak o dönemki Tyre Kralı'nı kendisini tanrı Melkarth olarak ölümsüz olduğunu iddia etmekle suçlamıştır ve bunun cezası ölümdür. Bu Hezekiel'in kendi Kralı, Süleyman'ın soyundan gelen Judahlı Zedekiah'a, Tyrian tarafından baştan çıkmaması ve benzer şekilde kendini Yehova zannetmemesi için dolaylı bir uyarıdır. (Zedekiah bu uyarıyı dinlemez ve 'fani, kötü Prens' zincirlenmiş, kör bir şekilde düşmanları Kuşitlerin elinde Riblah'ta ölür. Yahude Krallığı'nın son Kralıdır.) Hezekiel de Melkarth için bir ağıt söyler ve asıl kutsallığı, bilgeliğine rağmen Âdem gibi Şerub tarafından Cennet'ten atıldığını ve şimdi küllere gömülmesi gerektiğini söyler. Elbette bu, Melkarth'ın kaderinden fazlası değildir. Yunanca karşılığında Batı'daki elma bahçesine gider –Hesperides Bahçesi- ancak orada Copreus'a boyun eğmek ve bahşettiği zevklerden sırt çevirmek zorunda kalır. Daha sonra da Oeta Dağı'nda küller içinde sonunu bulur.

Şerub'un Herkül-Melkarth'ın yanarak ölmesiyle olan şiirsel bağlantısı, ateşin Şerub tarafından yakılmış olmasıdır, bu da dönen bir mekanizmaya tutturulmuş swastika biçimli ateş çarkının döndürülmesi anlamına gelmektedir. Meşe ağacını delerek ateş yakma şekli, yüksek İskoçya'da on sekizinci yüzyıla kadar devam etmiştir, ancak bu ateş Beltane ihtiyaç ateşini tutuşturmak için kullanılır ve buna mucizevi erdem atfedilir. Cinsel orucun simgesi olan alıç bu odunu delerek ateş yakma şeklinde kullanılmaktadır. Sir James Frazer, ihtiyaç-ateşi törenini *Altın Dal* adlı kitabında uzun uzun tarif ederek aslında kökeninde Meşe-tanrısını temsil eden bir adamın kurban töreninin yattığını gösterir. Bazı küçük İskoç kiliselerinde bu törenin kurbanlarına 'Baal' adı verilir ve bu da Malkarth'ın genel ünvanıdır.

Sonuç olarak Hezekiel'in çelişkili ifadeler kullanmakta usta olduğunu görüyoruz. Herkül'ün kaderini, Tyre'nin Babilli Kral Nabukadnezar tarafından yıkılacak oluşunu anlatmak için sembol olarak kullanmıştır. Bu ceza, kentin aşırı derecede zenginleşmesiyle duyulan gururun ('üretilen malların aşırılığı ve çok büyük bir alana dağılımı') hükümdarları ahlaksızlıklaştırması sonucu verilmiştir.

Farklı hayvan parçalardan oluşan yaratıkların hepsi takvim hayvanı değildir. Örneğin Sfenks, bir kadının yüzüne, bir aslanın gövdesine ve bir kartalın kanatlarına sahiptir; hava ve toprağa hükmeden Tanrıça Ura ya da Urania'dır. Kraliyete dâhil oğluna, Kral'a hükümdarlık verir. Asur'a ait kanatlı boğa da Sfenks'in ataerkil karşılığıdır. Olasılıkla bu insan yüzlü, kanatlı Asur boğasının ikonotropik olarak yanlış okunması, Daniel Kitabı'nda geçen Kral Nabukadnezar'ın deliliğinin gizemli ayrıntılarının açıklamasıdır:

'Baba, bu nedir?'

'O Kral Nabukadnezar'ı betimleyen eski bir heykel oğlum. O üç

yüzyıldan daha fazla zaman önce Tanrı'yı kızdırdıkları için atalarımızı esir alıp götürmüş. Derler ki, bundan sonra kırk dokuz ay boyunca aklını kaybetmiş ve o güzel bahçelerinde vahşi bir hayvan gibi dolanıp durmuş.'

'Gerçekten böyle mi görünüyormuş?'

'Hayır, oğlum. O sembolik bir heykel ve gövdesiyle, uzuvlarını oluşturan hayvanların doğasına dâhil oluşunu anlatır.'

'Öyleyse boğa gibi otlayıp, kollarını kanat gibi çırpıp, tırnaklarıyla toprağı kazıp altından bir şeyler çıkarıp, bütün gece yağmur altında durarak hiç saçını kestirmemiş mi?'

'Tanrı memnuniyetsizliğini bundan daha garip şeylerle de göstermiştir, oğlum.'

Mısır sfenksi, kanatlı Asur boğası gibi erilleştirilmiştir; çünkü Firavun kültü anaerkil niteliklere sahip olsa da, aynı zamanda ataerkildir. Fakat Pelasg Sfenksi anaerkil kalmıştır. 'Sfenks', 'boğan' anlamına gelir ve Etrüsk keramik sanatında genel olarak bir adamı yakalamış boğarken ya da yapay insan figürlerinin üstünde dururken gösterilir; çünkü bir tek kralın hüküm döneminin sonunda onu boğarak öldürürken gerçekten ortaya çıkar ve kendini gösterir. Yılın Hükümdarı olarak Zeus ya da Apollon yerine geçtiği zaman, bu geleneksel sahne onun Yunanistan'da hastalık ve ölümle ilişkilendirilmesine ve Tphon'un kızı olarak tanımlanmasına yol açmıştır. Nefesi de sirocco rüzgârıdır. Apollon'un yılın hükümdarı olma iddiası Amyclae'daki tahtında sfenksler tarafından desteklenmiştir, tıpkı Olimpiya'daki tahtının sahiplerinin Zeus'u destekledikleri gibi ki, bu da Typhon'u fethedişinin ödülü olarak okunur. Fakat Athene hâlâ onları kaskında taşımaktadır; çünkü kendisi de bir zamanlar sfenks olmuştur.

Kuşkanatlı bir Siren sürüsü canlandırabilir şairin çemberini. On ikinci Bölüm'de 'kadınların arasında saklanırken Akhileus hangi ismi seçti kendine, şaşırtıcı olsa da bilenenlere aykırı değildir' ifadesinin anlamını tahmin etmek için izlediğimiz riskli yol düşünülürse, Sir Thomas Browne'nın buna bağlı olarak sorduğu 'Sirenler hangi şarkıyı söylerdi?' sorusuna cevap vermek için şiirsel bir zorunluluk hissediyorum. Sirenler ('dolanarak yakalayanlar') bir Üçlemedirler -belki de aslen bir Ennead (dokuzlama) olabilirler; çünkü Pausanias bir zamanlar başarısız da olsa Dokuz Müz'le yarıştıklarını aktarır- ve İyon Denizi'nde bir adada yaşamaktadırlar. Platon'a göre Phorcus'un (örneğin Phorcis, Domuz-Demeter); diğerlerine göre Kalliope ya da başka Müzlerin kızlarıdırlar. Ovid ve Hyginus onları Demeter ve Persephone'nin Sicilya mitine bağlarlar. Kendilerine, 'İkna-edici', 'Parlak-yüzlü' ve 'Büyüleyici' ya da 'Bakire-yüzlü', 'Tiz-sesli' ve 'Beyazlanmış Olan' gibi çeşitli isimler verilmiştir. Kanatları belki de baykuş kanatlarıydı; çünkü Hesychius 'Siren' adı verilmiş birçok çeşitli baykuştan bahseder ve Homer'e göre baykuşlar Kalypso'nun kızılağaç-gövdesi adası Ogygia'da kehanet kuşlar deniz kargaları ile yaşarlardı. Klasik Dönem'de halen Surrentum yakınında kendilerine adanmış bir tapınakları bulunmaktaydı.

Tüm bunlar onların dokuz kişilik ve kehanet adası tapınağında hizmet eden orciastik ay rahibeleri olduklarını sonucunu vermektedir. Şarkıları, Browne'nın Samuel Daniel'in güçlü metni *Ulysses ve Siren*'in yardımı olmadan antik İrlanda edebiyatına ait benzer şarkıları kullanarak tekrar oluşturmuş olabileceği dokuz kıtadan oluşan bir şarkıdır. Bu şarkılar örneğin, *Febal'in Oğlu Bran'in Deniz Yolculuğu*'ndaki 'Deniz Tanrısı'nın Bran'e Seslenişi' ve *Etain'e Kur'da* yer alan 'Mider'ın Befind'i Çağırışı' olabilir. Her iki şiir de antik bir temanın, kızılağaç-karga

kahraman Bran'in (Kronos) adası Elysium'a olan deniz yolculuğunu anlatan hikâyenin biraz Hıristiyanlaştırılmış versiyonudur. İlk şiirde konuşan kişi orjinal olarak Deniz Tanrısı değil, Ada Kraliçesi olmalıdır. İkincisinde ise Befind ve Mider'da açıkça değiştirilmiş parçalar bulunmaktadır; çünkü orjinal davet prensesten kahramanadır, öteki türlü değil. Danaan Odiseus ve Siren'in Homerik hikâyesi Odiseus'un (Homer'e göre 'öfkeli' anlamına gelir) Kronos'un bir ünvanı olduğunu ve yüzünün de kutsal kızılağaç boyası ile kızıla boyandığını önermektedir. Odiseus'un kulaklarına balmumu doldurarak Sirenlerin büyüleyici çağırış şarkılarından kendini koruduğu hikâyenin kökeni büyük ihtimalle İ.Ö. geç on üçüncü yüzyılda Kronos'un temsilcisi, İthaka'nın kutsal kralının görev süresinin sonunda ölmeyi reddedişidir. Bu da neden tahtı geçici olarak bıraktığında toprak ve paçavralarla kılık değiştirip gizlenerek karısı Penelope'nin bütün taliplerini öldürdüğünü açıklamaktadır.

SİRENLERİN KRONOS'U KARŞILAYIŞI

Kronos Odiseus geç geminin dümenine
Biz başlayınca şarkıya, gel Gümüş Ada'ya doğru:
Günlerini burada geçireceksin.

Sıkça büyüyen kızılağaç ormanından
Biz her şeyi görür, ancak görünmeyiz,
Saklanmış altından bir sis içine.

Saçlarımızda arpa sapı renginde meçler,
Gözlerimizde karakuş yumurtasının rengi,
Çirişotundan yanaklarımız.

Yabani elmalar daha tomurcuklu

Çalıkuşları gümüşten dallarda oynar
Ve verir sana kehanetini.

Burada acısı fenası bulunmaz.
Kronos Odiseus, geç geminin dümenine
Gel bu sakin boğazın karşısına doğru.

Herbirimiz sırayla yalan söylerken
Taze çimin üstünde zevkini almak için
Sonunun beklediği yerde.

Ne hüzün ne keder, ne hastalık ne ölüm
Keser bizim uzun sessizliğimizi;
Ne aldatmaca, ne arsızlık.

Bunun yanında nedir düzlükleri Elis'in,
Kral hükmünü sürdüğün yerde
Sadece bir sahra.

Yıldızlı bir taç bekler başını
Bir kahraman ziyafeti sunuldu sana:
Domuz eti, süt ve bal likörü.

Bran'in mitinde sirenler, Harlech'de şarkı söyleyen Rhiannon'un Kuşlarıdır.

Fakat büyülü çemberi ziyaret eden yaşlı Gecekısrağı (nightmare) ise... Bundan sonra metin biçiminde temel hatlarıyla anlatacağım bir şiirdir:

Eğer ziyaretçi Gecekısrağı ise, şair onu şu işaretlerden tanıyacaktır. Küçük ateşli bir kısrak olarak belirecek, on üç karıştan daha uzun olmayan, Elgin mermeri renginden tanıdık bir cinstir. Krem rengi, temiz uzuvlu, uzun başlı, mavimsi gözlü, dalgalanan bir yelesi ve kuyruğu vardır. Onun dokuz katı, kendisine çok benzeyen dokuz genç

kız olacaktır, yalnız onların toynakları normal biçimliyken kendisininkiler Sezar'ın atı gibi beş parmağa bölünmüştür. Boynunda arkeologlara *lumula* ya da küçük ay adıyla bilinen bir çeşit at kalkanı vardır. Bu küçük ay, Wicklow altınından yapılmış hilal biçimli ince bir disktir ve kernarında üstüne doğru uzatılmış boynuzlar bulunur ve arkasından beyaz ve kırmızı kumaştan örülmüş bir iple boynuna asılmıştır. Ak Tanrıça'nın kendi ağzından çıkan bir bölüm olmasına rağmen bir hata sonucu *Cad Goddeu*'ya dahil edilmiş olan, Gwion'un *Atların Şarkısı* adlı şiirinden bir bölümde onun için söylediği gibi:

Yakışıklıdır sarı at,
Fakat yüzkat daha güzel
Benim krem renklim,
Martıdan daha hızlı...

Kulakları arkaya yatınca hızı gerçektende muhteşemdir, hiçbir uzun saltkan hızına yetişemez ve bu da yaşlı kadınların sürdüğü atların, gece yarısı koşusu için ahırdan çalındıktan sonra sabahın en erken saatinde ne kadar zavallı bir durumda bulunduğunu anlatmaktadır; çamur-ter içinde, nefes nefese, ağızları köpürmüş, yanları kanamış neredeyse çökmüş şekilde bulunurlar.

İzin verelim şair ona Rhiannon, 'Yüce Kraliçe' diye hitab etsin ki, Odin ve Aziz Swithold'un hoşnutsuzluğundan kurtulsun, onu türküde Kemp Owyne'nin Laidley Worm'a gösterdiği sevgi ve saygı ile karşılasın. O da ona herkesi mutlu edecek tatlı bir sevgiyle cevap vererek yuvasına alacaktır.

Benim ona sormak istediğim ise kişisel bir soru ve Avrupa mitinde kadınların ayinle öldürülmelerinin nadir görülmesi ve anlaşıldığı kadarıyla da, Aka işgalinde Tanrıça'nın tapınaklarının yıkılmasına dayanışıdır. Sanırım Tanrı'nın tek cevabı, başını 'aslında değil' anla-

mında bir gülümsemeyle sallamak olurdu. Rahibelerin vahşice tecavüze uğraması ve öldürülmeleri Tirynthian Herkül'nün savaşlarında Amazonlarla ve Hera ile birlikte (Herkül onu göğsünden yaralar) ve dokuz başlı Hydra ile gösterilmektedir. Bu canavar ise en iyi biçimiyle Yunan vazolarında dev bir kalamar biçiminde betimlenmiştir. Hydra'mn başları ne kadar kesilirse kesilsin, kesikler ateşle yakılmadığı sürece tekrar büyürler. Başka şekilde ifade etmek gerekirse, dokuz silahlı orciastik rahibelere tapınaklarda yapılan Aka saldırıları, kutsal bahçeler yakılmadıkça etkisizidir. *Hydrias*, bir *hydriası* (keramik bir ayin su kabı) olan su rahibesi anlamına gelir ve kalamar da Tanrıça'ya adanmış, Bronz Çağ'da Minos Giriti ve Breton'daki heykellerde betimlenmiştir.

Dini nedenlerden dolayı kurban edilmiş prensesler -Iphigeneia ya da Jephthah'ın kızı gibi- bunu takip eden ataerkil döneme aittir ve aynı kader Andromeda, Hesionë ve kahramanlar tarafından son anda kurtarılmış tüm diğer prensesler için geçerlidir ve büyük ihtimalle bunun nedeni de ikonotropik hatadır. Prenses deniz yılanı ya da vahşi canavar için planlanmış bir kurban değildir; Bel, Marduk, Perseus ya da Herkül canavarı yendikten sonra onlar tarafından deniz kenarındaki uçuruma çıplak olarak bağlanır; çünkü bu aynı zamanda onun ortaya çıkışıdır. Yine de bir rahibenin ölümü ile ilgili olan tabu teorik olarak nadir durumlarda kaldırılmış olabilir. Örneğin her *saeculum*, yani her 100 ya da 110 yılda Carmenta rahibelerinin yaşamlarına son verdikleri dönemde, Diyonisus Perierteges'e göre takvim yenilenirdi.

Alman halk masalları Uyuyan Güzel ve Pamuk Prenses bu tür bir ölüme atıfta bulunuyor gibidir. Hikâyede on iki bilge kadın prensesin doğum gününe davetlidir. On bir tanesi prensesi kutsar, Held adında bir on üçüncüsü sadece on iki altın tabak olduğu için davet edilmemiştir ve prensesi on beşinci yaş gününde parmağına bir iğ batarak

ölmesi için lanetler. On ikincisi ise bu ölüm lanetini bir yüz yıl boyunca sürecek olan bir transa çevirir. Prenses bu uykudan herkesin içinde yok olduğu korkunç büyüklükte ve sıklıktaki dikenli bir çalı ormanından geçip gelerek kendisini öperek uyandıran kahraman tarafından kurtarılır. Kahramanın geçtiği her yerdeki dikenli çalı güllere dönüşür. Held, kahraman anlamına gelen 'hero' kelimesinin adından türetildiği Hera'nın Nordik karşılığıdır. Held ismi de Almancada kahraman anlamına gelmektedir. On üçüncü ay ölüm ayıdır, Üç Kaderler ya da Eğiriciler'in hükmü altındadır, dolayısıyla da eğirme tekerleği porsukağacından olmalıdır. On beş ise daha önce gösterildiği gibi bütünlüğün sayısıdır, üç tane beş.

Pamuk Prenses hikâyesinde ise kıskanç bir üvey anne -Tanrıça'nın yaşlı görünümü- genç bir prensesi öldürmeye çalışır. Önce öldürülmek için ormana götürülür, fakat avcı bir yaban domuzunun ciğerlerini ve ciğerini geri getirir. Bir versiyonunda ise Iphigeneia'nın yerine Aulis'te bir kumru kullanılmıştır. Daha sonra Ölüm-tanrıçası olduğunu göstermek için yüzünü karartan üvey anne önce sıkı bir korse, ardından zehirli bir tarak ve sonunda zehirli bir elma kullanır, Pamuk Prenses ölüymüş gibi camdan bir tabuta yatırılır, ama sonunda prens tarafından kurtarılır. Ona yardım eden ve hikâyede hayatına yapılan ilk saldırılardan kurtaran, değerli metallerle çalışan, Telchinleri hatırlatan hizmetkârları yedi cüceler ise, ormanın yedi kutsal ağacı ya da yedi gök cismidir. Cam tabut, kahramanların Ölümde Yaşam Tanrıçası tarafından eğlendirildiği bilinen camdan kaledir. Hikâyede ortaya çıkan tarak, cam, korse ve elma tanrıçanın bilinen sembolleri; baykuş, kuzgun ve kumru onun ardından yas tutan kutsal hayvanlarıdır. Sonuç olarak bu ölümler sahte ve sahnelenmiştir; çünkü tanrıça ölümsüzdür. Belki kutsal *saeculum* sonuna eklenen günler ya da saatler döneminde kurban edilen genç domuz ve kumruyu anlatmakta-

dırlar, ancak yıllık dram devam eder. Her zaman ki gibi âşık prens iş başındadır, alıç ağacının çileci baskısının ardından Meşe-ayında istediği her şeyi yapmakta serbesttir ve çit gülü ayında ise gelini gözlerini yarı açarak ona gülümsemeyi kabul eder.

Yirmi Dördüncü Bölüm

TEK ŞİİRSEL TEMA

Her yeni şairden oluşturulan bir şiir bütünü fikrinin meydana getirdiği örneklerin birleşmesi anlamında şiir, birçok yüzyılda artarak büyümüştür. Örnekler sayısız olduğu gibi çeşitli ve varolan tüm aşklar kadar da çelişkilidir. Ancak 'aşk' kelimesi nasıl gerçek bir aşığı bu kelimenin her türlü temel ve yanlış kullanımlarını unutturacak güçte bir büyüye sahipse, 'şiir' kelimesi de şair için böyledir.

Şair gerçekte bir totem topluluğunun dini lideridir. Onun dizelerinin –*versus* Yunanca 'bir dönüş' anlamına gelen *strophe* kelimesinin Latince karşılığıdır- bir altar ya da kutsal bir alanda etrafında dans edilir ve her biri dans içinde farklı ve yeni bir dönüş ya da hareketi başlatır. 'Balad' kelimesi de aynı kökene sahiptir. Bu bir dans şiiridir ve Latince *ballare* kelimesinden gelir. Antik Avrupa'da tüm kültürler Yüce Tanrıça'nın, Vahşi Şeylerin Hanımı'nın hükmü altındadır. Danslar mevsimseldir ve tek bir büyük şiir temasının yavaşça yükseldiği yıllık bir motiften doğarlar; Tanrıça'nın aşığı ve oğlu; Yılın Ruhu'nun yaşamı, ölümü ve yeniden doğuşu.

Bu noktada sorulacaktır: 'Öyleyse Hıristiyanlık şair için uygun bir din midir? Eğer değilse, başka bir alternatif var mıdır?'

Avrupa son bin altı yüzyıldır resmi anlamda Hıristiyan'dır ve Katolik Kilisesi'nin üç ana dalı birbirinden ayrı olarak temel ilkelerini tanrı olarak İsa'dan aldıklarını iddia etmektedirler. Bu da tanrılıkla ilgili her türlü atfı reddetmiş olan İsa'ya yapılmış büyük bir haksızlıktır: 'Neden bana tanrı diyorsunuz? Baba'dan başka kimse iyi değildir.' Ve 'Tanrım, Tanrım, neden beni yalnız bıraktın?' Aynı zamanda onlar, Hillel ve yandaşı Farisiler tarafından rafine edilmiş ve İsa'nın kurtuluş için temel olarak benimsediği Musa Yasası'nı reddetmiş, Farisi etik

kodunu koruyurak Hıristiyanlığa, Tema'ya adanmış tüm eski pagan festivallerini dâhil ederek İsa'ya Hıristiyanlık öncesi Gnostic anlamda 'Tanrı'nın Dili'nin Dirilişi' ve Doğruculuğun Güneşi; tarih öncesine ait kurban edilmiş İnsan-tanrı olarak tapmışlardır.

Yine de sonuç olarak İsa sarsılmaz bir sadakatle Tema'yı reddetmiş ve bütün tanrıçalarla her türlü ilişkisini kesmiş, Kadına ve yaptığı her şeye savaş açmış olan çağdaş tek Tanrıyı seçmiştir. Hıristiyanlık kültünün büyük bir bölümü tarihsel olarak nedenselleştirilebilir. İsa kraliyet ailesinden gelir, İkinci Mezmur'da korunduğu gibi gizli bir şekilde İsrail'in Kralı olarak eski geleneğe göre taç giymiştir ve bu onu ünvan kapsamında Güneş-tanrısı'nın Oğlu yaparak Mesih kaderiyle doğmuş olmasıyla sonuçlanır. Son Yemek'te Zekeriya'nın paradoksal kehanetini gerçekleştirme girişimiyle halkına kendisini ökarist biçimde kurban etmiş ve Yahuda'ya ölümü için gerekli hazırlıkları hızlandırmasını emretmiştir. Yaşamını sona erdiren olayda çarmıha gerilişi Tammuz hasadı gibidir; Mesih'in kaderindeki haliyle bir kılıçla öldürülmemiştir ve Yehova'nın lanetine göre çarmıha gerilmiş bir adama, İbrani ahiretinden mahrum bırakıldığından artık Yahudi olmayan bir tanrı olarak tapınılmamasını gerektiren bir neden yoktur. Çok sayıdaki şair ve aziz, İsa'nın uzlaşmayan Yahudiliğinin farkında değildirler ve ona sanki başka bir Tammuz, Diyonisus, Zagreus, Orfeus, Herkül ya da Osirismiş gibi tapmışlardır.

ACHAIFA, OSSA, OURANIA, HESUCHIA ve IACHEMA - Yılın Ruhu'nun Kanopik Herkül kültünde geçtiği tüm mevsimsel konumlar- tek bir formülle açıklanabilir.

O bulunacak.
O harikalar yaratacak.
O hükûm sürecek.
O dinlenecek.

O gidecek.

Bu deyiş, İskenderiyeli Klement tarafından İbranilere Göre İncil'den alıntılanmıştır ve aşağıdaki formülün Hıristiyan gizeminin ihtiyaçlarına göre değiştirilmiş bir haline benzemektedir.

Arayana izin ver bulana kadar devam etsin.
Bulduğu zaman, harikalar yaratacak,
Harikalar yarattığında hükûm sürecek.
Hükûm sürdükten sonra dinlenmeye yatacak.

Gizem, Sacrament'te güneş İsa ile bir hale getirilip, ölümünde zaferini paylaştıktan sonra yukarıda verilen formüldeki beşinci konumdadır; dördüncü konum ise İsa'ya HESUCHIA (dinlenme) ile özdeşleştirir ve ağaçlar yapraklarını döktükleri zamandan, İlkbahar'ın ilk uyandığı zamana kadar dinlenir. Gizemcilerden Hıristiyanlık öncesi Herkül kültüne yeni kabul edilmiş muridlere taşınan formül ise olasılıkla şu şekilde söyleniyordu:

Tanrıyı ara, sevgili Ulu Tanrıça.
O kıyıya doğduğunda, sen onu bulacaksın,
O büyük başarılar sergilediğinde, sen merak edeceksin
O dizginleri ele aldığında, sen sevincini paylaşacaksın
O dinlendiğinde, sen huzura ereceksin.
O ayrılırken onunla gideceksin
Batı Adası'na, kutsanmışların cennetine.

Bu bugün kayıp olan *İbranilere Göre İncil*'de ortaya çıkan ve Origen tarafından korunmuş olan pasaja göre:

Şimdi dahi annem Kutsal Ruh, beni saçımda çekerek aldı ve

yüce Tabor Dağı'na taşıdı.

Tabor, gösterildiği gibi Altın Oğlak tapınısının eski merkezidir. Altın Oğlak, Atabyrius, Yılın Ruhu, Tanrıça lo'nun oğlu, Hathor, İsis, Althaea, Deborah'dır ya da onu hangi ismi ile adlandırmak istiyorsanız. Sonuç olarak Greko-Suriye Hıristiyanlığı ve tek şiirsel tema arasındaki bağlantı erken ikinci yılda çok yakındır; fakat sonra görüldüğü kadarıyla *İbrani İncili* orciastik dine açık kapı bıraktığı için küfür olarak bastırılmıştır.

Tüm bunların sonucu olarak Hıristiyanlık şimdi artık Avrupa'nın tek inancıdır. Yahudilik sadece Yahudiler içindir ve Ludendorff'un vaktinden evvel doğmuş ilkel Cermen dini canlandırışı sadece Alman iç politikası ile bağlantılıdır. Greko-Roman paganizmi, İ.S. ilk bin yıldan önce ölmüş ve erken on yedinci yüzyılda hâlâ güçlü bir şekilde var olan Kuzeybatı Avrupa paganizmi New England'da dahi kök salmış ve Puritan reformuna yol açmıştır. Hıristiyanlığın er geç sonuca varacak zaferi, İmparator Konstantin dini Roma dünyasının devlet dini haline getirdiği anda kesinleşmiştir. İmparator bunu kendi askerlerinin Kilise'nin suçluları, günhakârları, dışlanmışları ve tüm köle kitleleri kucaklayışıyla oluşmuş ordusunun ve Kilise organizasyonunun disiplini ile enerjisine hayranlık duyan kendi Sivil Hizmetinin baskısı altında, kin duyarak yapmıştır. İlkel Hıristiyanlığın temel öğesi olan çileci doktrin gücünü yavaş yavaş yitirmiştir ve on birinci yüzyılda yaşlı Bakire Tanrıça Rhea'nın –Zeus'un annesi ve sonra İsa'nın annesi ile tanımlanan- eski ünvan ve atıflarıyla onurlandırılmaya başlanması tekrar Cennet'in kraliçeliğine yükseltilmesine kadar sürmüş -Bizans'taki Rhea Tapınağı'nı Bakire Meryem'e adıyan on beşinci yüzyıl İmparatoru Zeno'ya ait bir teşebbüs dışında- tanrıçanın kimliğinin tanımlanış süreci on dokuzuncu yüzyıla kadar devam etmiştir.

Püritan Reformu, Büyük Britanya'nın birçok bölgesinde deli-mutlu orciastik bir karaktere dönüşmüş olan Bakire-tapınısına tepki olarak gelişmiştir. Bakire Doğumun gizem doktrinini kabul etmiş olsalar da, Püritanlar Meryem'i, dini karakteri doğum yatağında son ermiş bir insan olarak kabul ediyorlardı ve Yahudilik'ten ziyade, paganizmden ödünç alınmış tüm Kilise ayin ve doktrinlerini aforoz etmişlerdi. Püritanizmin bunlarla beraber getirdiği, gereksiz ikonoklastik yıkım, günah anlayışına bulanmış keder ve Sabbataryen ızdırap anlayışı Katolisizmi ifade edilemeyecek bir şoka soktu. Bu onlara, kültlerinin festival tarafını azaltmaktan çok kuvvetlendirmeleri, dini mutluluklarının ana kaynağı olarak Kutsal Bakire'ye sarılmalarını öğütleyen ve dolayısıyla da İsa'nın geleneksel Yahudiliğinin en az şekilde öne çıkmasını sağlayan bir uyarıydı.

İnanç ve Doğru'nun 'bölünmüş evi', ki bu da tarihsel olarak doğru olmadığı bilinene inanma girişimini ifade etmektedir, son dönem papaları tarafından suç sayılmıştır. Öğretim görmüş Katolikler gözlerini tarihsel İsa ile Meryem'den çevirir ve yobazca sadece Tanrı olarak İsa [Christ] ve Kutsal Bakire'ye odaklanarak, İsa'nın sözlerini Yehova'nın adına kehanette bulunuşu değil, kendinden bahsedişi olarak kabul ederler ve buna inanmakta da mutludurlar: 'Ben İyi Çobanım' ya da 'Ben Doğruyum'. Ne olursa olsun, çoğu Ortaçağ din adamı popüler pagan geleneklerini gizli olarak desteklemiş, hatta açıka ve aktif olarak içinde yer almış olmalarına rağmen, onlar kendi evlerini çok uzun zaman önce düzenlemişlerdir. Cennet'in Kraliçesi ve Oğlu'nun onuruna bir zamanlar yapılmış olan orciastik ayinler sonuç olarak terk edilmiştir. Oğlun tıpkı Herkül, Orfeus, Theseus gibi Cehennem'i tırmıkladığına resmi olarak inanılmasına, Kuzu ile Beyaz Prenses'in mistik evliliğinin Kilise ile tanımlanmasına rağmen, Samson ve Delilah mite dâhil edilmemiştir ve ölümlü düşmanı keçi ayaklı Şeytan

da artık ikizi olarak gösterilmemektedir. Eski din dualistiktir: İ.Ö. on dördüncü yüzyılda Ras Shamra'da bulunmuş olan fildişi bir rölyefte Tanrıça Minos kıyafetleri giymekte, elinde üç arpa başağı bulunmakta ve memnuniyetini solunda, azalan yılın tanrısı olan insan suratlı bir koça ve sağında artan yılın tanrısı olan bir keçiye sunmaktadır. Keçi protesto içinde başı kendisinden uzağa dönük Tanrıça'ya melemekte ve sevilip şımartılma sırasının kendisinde olduğunda dair ısrar etmektedir. Hıristiyanlıkta koyunlar kalıcı olarak keçilere tercih edilmiş ve Tema sakatlanmış, ekleziastik disiplin şiirsel özelliğini kaybetmiştir. Ve zalim, kaprisli, kendini tutamayan Ak Tanrıça ile nazik, değişmez, iffetli Bakire de Doğum dışında uzlaşmayacaktır.

Hıristiyanlığı ve şiiri ayıran çatlak, Sürgün sonrası Yahudilikle Ashtaroth inancını birbirinden ayıran dinsel bilgi ile aynıdır. Bunu Klementinler, Collyridiyanlar, Maincheeler ve diğer erken dönem Hıristiyan kâfirlerle, Bakire'ye tapınan palmiyeciler ile Haçlı dönemi turbadorlarıyla birleştirme girişimi, Kilise ayini ve doktrini üstünde iz bırakmış, fakat her zaman daha kuvvetli püritan bir tepki ile karşılaşmıştır. Bir zamanlar tamamen aynı işlevlere sahip olan rahip ve şairin işlevlerini bu uğraşlardan birine karşı saldırgan bir tavır almadan birleştirmek imkânsız bir hale gelmiştir. Bu durum rahip olarak atandıktan sonra şiir yazmaya devam eden birçok İngiliz yazarda gözlenebilir: John Skelton, John Donne, William Crashaw, George Herbert, Robert Herrick, Jonathan Swift, George Crabbe, Charles Kingsley, Gerard Manley Hopkins. Yanlızca rahibe kapı gösterildiğinde şair kolay bir canlılıkla hayatta kalabilmektedir. Skelton'un Kilise disiplininden bağımsız olduğunu anlatmak için Müz-ismi 'Kalliope'yi cübbesine ipek ve altından yazması ya da Herrick'in şiirsel mite olan adanmışlığını Devonshire arpa birasını gümüş bir kaptan refah içinde bakılarak büyütülmüş beyaz bir domuza işret etmesi gibi. Donne, Crashaw ve

Hopkins açısından ise şair ile rahip arasındaki savaş yüksek mistik bir seviyede sürmektedir. Peki, Donne'ın tek müzü Anne More'un ölümünden sonra yazılmış olan *İlahi* Şiirleri aşk şiirleri Şarkılar ve Soneleri'ne tercih edilebilir mi? Ya da acı çekmiş Hopkins'in şiirsel vecdini alçak gönüllülükle günah çıkarma kutusuna atması onu övülmeye değer kılar mı?

İlk bölümde şairlerin Ak Tanrıça'yı görüş biçimleriyle iyi bir şekilde yargılanabilieceklerini söylemiştim. Shakespeare onu tanıdığı gibi, ondan korkmuştur da. Erken yapıtlarından *Venüs ve Adonis*'te aşk pasajlarının oyuncu budalalıkları ya da *Bir Kışdönümü Gecesi Rüyası*'nda olağandışı mitografik karmaşıklık kimseyi yanıltmamalıdır. Theseus'un akıllı, hazır cevap, nazik bir Elizabethan çapkını olarak karşımıza çıkışı; Üç Kaderler –isimlerinden 'fay' (peri) kelimesi üretilmiştir - ve acayip periler Peaseblossom, Cobweb ve Mustardseed; Herkül'ün yaramaz Robin Goodfellow; Sağlam Elli Aslan'ın Tam Oturan Marangoz ve en canavarca olanı da Yaban Eşeği Set-Diyonisus ve yıldız taçlı Cennet Kraliçesi'nin eşekkulaklı Kıç ve cicili bicili, süslenmiş Titania olarak gösterilişidir. Shakespeare tanrıçayı *Macbeth*'te daha büyük bir samimiyetle Üçlü Hekate biçiminde cadıların kazanının başında göstermiştir; çünkü Lady Macbeth'i etkisi altına alan ve Kral Duncan'ı öldürmesi için ilham veren; aşkıyla Antony'i mahveden, göz kamaştırıcı, zevk ve sefahat düşkünü Kleoptra'yı etkileyen odur. Oyunlarında en son olarak *Fırtına*'da[1] 'lanetlenmiş cadı Syco-

1 *Fırtına* aşırı derece kişisel içerikli, canlı bir rüyaya dayanan bir yapıt izlenimi verir ve birbirine uymayan, karmakarışık bir şekilde ifade edilmiş edebi hatıralardan oluşuyor görünmektedir: sadece *Taliesin Romansı*'ndan da değil. Aynı zamanda Işaya'nın yirmi dokuzuncu bölümü, Ortunez de Calahora'ya ait '*Prenslerin İşleri ve Şovalyeliğe Bir Ayna*' adlı bir İspanyol romansı - o zamanda son dönemde yeni dünyaya yapılmış deniz yolculuklarının üç hikâyesidir- Spanheim adlı bir keşiş tarafından Latince yazılmış olan *Steganographia* adlı büyülü bir kitap ve Ayrer'e ait *Von der schonen Sidee* adlı bir Alman oyunundan olu-

rax' olarak ortaya çıkar. Prospero karakterinde Shakespeare, tanrıçayı büyülü kitaplarıyla etkisi altına alarak gücünü kırdığını ve canavar oğlu Caliban'ı köleleştirdiğini iddia eder, ancak bu onun sırlarını nazik maskesi altında ele geçirmeden önce olmuştur. Yine de Caliban'ın adaya verdiği ünvanını ya da Sycorax'ın gözlerinin gerçekte mavi oluşunu saklayamaz, ayrıca Elizabeth döneminde 'mavi gözlü', argoda 'baştan çıkaran mavi çerçeveli' olarak geçiyordu. Cerridwen ile olan bağlantısı Sekizinci Bölüm başlarında gösterilen Sycorax, adaya Caliban ile birlikte tıpkı Danaë'nin Seriphos'tan Argos'a bebek Perseus ile ya da Latona'nın Delos'a doğmamış Apollon ile geldiği gibi bir gemiyle gelmiştir. Görünen Ayı kontrol etme gücü olan bir tanrıçadır –deniz onun emri altında çekilir, taşar ve ticaret devam eder. Shakespeare, Argiers'den (bu gerçekte Argos muydu?) cadılık suçundan dolayı kovulduğunu söyler. Fakat şiirsel olarak Caliban'a adildir ve onu en doğru şiirsel biçimde konuşturur:

Korkma, ada seslerle doludur,
Sesler ve güzel havalardır hoşnut eden, zarar vermez
Bazen çalınan yüzlerce müzik aleti gibi
Maden ağızlarında mırıldanan; bazen de insan sesi
Eğer ben de uyanırsam sonra o uzun uykudan
Uyutacak beni yeniden ve sonra rüyada
Bana öyle geliyor ki, bulutlar açılacak ve gösterecek zenginliklerini
Üstüme atmaya hazır ve ben uyandığımda
Tekrar rüya görmeye çalışacağım.

şur. Caliban, *Taliesin Romansı*'nda yarı Afagddu, yarı Ravaillac'tır. IV. Henry'nin Cizvitler tarafından azmettirilmiş olan katili, hem Calahora'nın romansındaki 'insan biçimindeki' bir Adriyatik şeytanı, hem Amiral Sommers'ın orada bulunduğu sırada Bermuda açıklarında görülmüş olan bir yarı deniz-canavarı, hem de Shakespeare'in kendi *malus angelus*'udur.

Fark edileceği gibi zaman kiplerinin mantıksız sekansı zamanın askıya alındığı hissini yaratan mükemmel bir durum ortaya çıkarmaktadır.

Donne, Ak Tanrıça'ya kendi Müzü yaptığı bir kadın karakterinde kör bir biçimde tapmaktadır ve dış görünümünü hatırlayamadan, onu sadece kendi âşık gözünün yansıttığı kişileştirilmiş kadın olarak algılamaktadır. *Bir Ateş* adlı şiirinde onu 'dünyanın ruhu' olarak tanımlar; onu terk ederse dünya sadece onun leşi olacaktır. Ve:

Senin güzelliğin ve her şey ki sen olan
Baki kalan teh şeydir.

John Clare onun için şöyle yazmıştır: 'Bu rüyalar güzel bir varlığın, dişi bir tanrınındır ve o hayalgücüme en yüce güzellik kavramlarını verdi ve bu varlıkla geçirdiğim dün gece bu ilahe beni uykumda rüyalar içinde bir rüyada kendi görünümünün öylesine canlı bir haline bıraktı ki, onun varlığından asla şüphe edemem. Ben de bunları inancımın mutluluğunu devam ettirmek için yazdım, onun benim korucu dehaın olduğuna inanarak.'

Keats Ak Tanrıça'yı *Belle Dame Sans Merci* (merhametsiz güzel kadın) olarak görmüştür. Saçları uzun, ayağına hafif, gözleri vahşidir, fakat alnındaki karakteristik zambağı kurbanlarının alnında tarif eder ve tanrıçayı atıyla kovalayan şovalyede -Oisin'in Altın Saçlı'nın atı Niamh'a bindiği gibi- kendisini tasvir eder. Aynı zamanda Yılan-tanrıça Lamia'dan sanki ızdırap içinde bir Gretchen ya da Griseldaymış gibi acıyarak bahseder.

Belle Dame Sans Merci tanımı Tema açısından ayrıntılı bir düşünme gerektirmektedir. Aşağıda Keats'in Amerika'daki kardeşi George'a yazılmış bir mektubunda sonunda birkaç şakacı yorumla verilmiş şiirin orijinal hali yer almaktadır. Çıkarılmış kelimeler italize edilmeden parantez içinde gösterilmiştir:

Çarşamba Akşamı[1]

La belle dame sans merci

Sana kim yardım edebilir silahlı Şovalye
Tek başına ve zavallı aylak aylak dolaşırken?
Kamışlar kuruyup yok oldu Göl'den
Ve hiçbir kuş ötmez!

Sana kim yardım edebilir silahlı Şovalye
Bunca bitkin ve kederli?
Sincabın ambarı dolu
Ve hasat bitti.

(Ölüm'ün) bir zambak görüyorum anlında
Elemden nemi ve ateşli çiğiyle,
Ve yanaklarında solan bir gül
Anında yok olup giden-

Bir Kadınla karşılaştım çayırlarda (Yabanda)
Tüm güzelliğiyle bir peri kızı
Saçları uzun, ayağına hafif
Ve gözleri delişmen-

Başına bir Taç yaptım,
Ve bilezikler ve kokulu bir Kuşak,
Sevmiş gibi baktı bana
Tatlı bir şekilde inledi-

Hızlanmış atıma koydum onu
Ve o gün hiçbir şey yitip gitmedi,

1 Büyük olasılıkla 28 Nisan 1819.

Yana yatar ve şarkı söyledi
Bir peri şarkısı-

Bana lezzetli tatlı kökler buldu
Ve yaban balı ve (bal) *manna çiği,*
Ve eminim ki garip bir dilde dedi ki
Seni gerçekten seviyorum –

Beni perili mağarasına götürdü
Ve orada ağladı (ve orada iç çekti)
Ve acıyla inledi
Ve orada kapadım o delişmen gözlerini
Dört öpüşle –

Ve orada beni ninnilerle uyuttu
Ve orada daldım rüyaya, Ah başıma gelenler!
Gördüğüm en son rüya
Tepenin soğuk yanında.

Sararmış solmuş Krallar, Prensler gördüm
Sararmış savaşçıların ölümü onlar gibi solmuştu
Merhametsiz güzel diye ağlayan
Senin köleliğinde.

Açlıktan kararmış dudaklarını gördüm
(Her biri titrerken)
Korkunç bir uyarı (büyük şaşkınlıkla) açılmış önümde,
Ve ben uyandım ve kendimi burada buldum
Tepenin soğuk yanında

Bu da burada (solup gitmemin) *kalışımın nedenidir*
Tek başıma ve sararmış başıboş gezinir

Göldeki hamışlar solmuş da olsa
Hiçbir kuş ötmez artık-...

Neden dört öpücük diyeceksiniz. Dört öpücük, çünkü Müzümün pervasız taşkınlıklarını dizginlemeyi dilerim; o hevesli bir şekilde ve kafiyeyi bozmadan 'yirmi' derdi. Fakat biz Yargı yolyla Hayalgücüyle oynamak zorundayız Eleştirmenlerin dediği gibi. İki göz içinde adil olan bir sayı seçmek zorundaydım ve dürüst olmak gerekirse her göze iki tane yeterli. Eğer yedi sayısını vermiş olsaydım her göze üç buçuk öpücük düşerdi, bu da garip bir durum olurdu ve sanırım ben en uygununu yaptım.

Şiirin içeriği Sir Sidney Colvin'in *Keats'in Yaşamı* adlı kitabında tartışılmaktadır. Keats, Alain Chartier'in *La Belle Dame sans Merci* adlı şiirinin bir çevirisini okur ve bunu Chaucer'a dayandırır. Bu şiirde 'merhametsiz bir kadının elinde, kederden ölen bir adam' anlatılır:

Şehvetli yeşil bir vadiye vardım
Geçişi rahat...çiçeklerle dolu
Çaresiz bir sevinç düştü aklıma
Hasta ve tarifsiz acılara gark oldum
En bahtsızı olduğuma tüm aşıkların içinde.

Baladın diğer kaynakları bulunmuştur. Spenser'in *Peri Kraliçesi'nde* (*II,6*) kadın büyücü Phaedria nehir yatağında Şovalye Cymochiles'in yanında bir kayıkta kürek çekerken görülür. Şövalye kadının davetini kabul ederek kayığına biner ver birlikte güzel zaman geçirirler. Kadın şarkılar söyler, güzel jestler yapar; kendi boynuna ve başına çiçekten taçlar takar. Bu da Şovalyenin çok hoşuna gider ve onu fevkalade etkiler. 'Idle Gölü'nde bir adaya çıkarlar 'sefil kölesi'ni gölgeli bir küçük vadiye götürür, onu başı kucağında ninnilerle uyutur ve orada terk

ederek gider. Benzer şekilde Malory'nin *Arthur'un Ölümü*'nde (*Morte D'Arthur, IV,I*) kâhin şair Merlin'in büyücü Nmue'ye 'tutulup âşık olduğu' gibi. O da Merlin'i bir mağaraya kapatıp gider.

Amy Lowell bu şiirin başka bir kaynağını *İngiliz Palmyrin* romansında, Keats'in hırsla okuduğunu bildiğimiz bir romansta bulmuştur. Palmyrin, Polinarda adında, incittiğini düşündüğü bir kadına delice âşıktır ve su kenarında ağaçlar altında hüzünle gezinmektedir... 'Sonunda tutku öyle büyük bir güçle geldi ki, kalbi durdu ve bu olağanüstü düşüncelerin gücü ölüm gibi çökünce üstüne, söğüt ağacının dibine uzanıverdi.' Başka bir bölümde Palmyrin 'uzaktan beyaz bir at üstünde kendisine doğru gelen, saçları omuzlarına dökülmüş, elbisesi yırtık pırtık bir kadın görür; ona doğru at sürerken kadın ağıtlar söyler ve göğü dolduran çığlıklar atar.' Bu kadın büyücü Eutropa'nın casusudur ve onu tuzağa düşürmek için yollanmıştır. Romansın sonuna doğru, kralların ve prenslerin Perilous Adası'ndaki bir türbe tapınağında mumyalanmış hallerinin tasviri yer alır ve bu da 'Solmuş Krallar ve Prensler de' ifadesine denk düşmektedir.

Ayrıca *Belle Dame Sans Merci*'de Coleridge'in *Kubla Khan*'ından, şarkı söyleyen bakire, şiirsel bal-çiği ('yabani bal ve manna çiği' Keats'in versiyonudur), Wordsworth'un bir dizesiyle 'Gözleri delişmen' ve William Browne'nun *Pastoraller'inde* 'Hiçbir kuş ötmesin artık' bulunur, fakat en önemli kaynak *Kafiyeci Thomas Romansı*'dır ve bir versiyonu son dönemde Sir Walter Scott tarafından *Sınır Bakanlığı* ve Robert Jamieson tarafından da *Sevilen Baladlar* adlı kitaplardır. Elfdiyarı Kraliçesi Erceldoune'lu Thomas süt beyazı atına almış, onu ekmek ve şarap ile beslediği, kucağında ninnilerle uyutarak ona şiirsel içgörü verdiği bir bahçeye götürmüş, ancak kaderinin eğer 'donmuş cehennemin yolunda saparsa' ('ya da tepenin soğuk yamacı'), cehenneme Şabat kurbanı olarak verilmek olduğuna dair uyarmıştır.

Keats artık yirmi dört yaşındadır ve hayatı krizdedir. Tıp eğitimini edebiyat için bırakmıştır, ancak kendisini bu şekilde geçindirip geçindiremeyeceğinden emin değildir. Son dönemde yapıtlarını ele geçiren 'başıboş bir tembellik' gözlenir. 'Güzel, zarif, sersem, sosyetik ve garip fingirdek genç bir kıza' karşı kıskanç sahiplenici bir tutku beslemektedir. Fanny Brawne. Görüldüğü kadarıyla şairin ilgisinden memnundur ve onu sevgilisi olarak kabul etmeye de hazırdır; ancak kadının aklı havada anlamsız tavırları şaire her geçen gün artan duygusal bir acı vermiştir, çünkü ona evlenme teklif edecek ya da sadakat talep edecek bir konumda değildir. Şiirdeki 'dört öpücük' kafiyeye uymak için konmuş, balad geleneğindeki 'üç öpücük' düzenlemesine karşın büyük ihtimalle otobiyografik anlamı olan bir öğedir. Fanny çoğunlukla ona merhametsizce davranmıştır ve hatta Keats bir mektubunda arkadaşı ile flört edişini 'Brown ile flört ederek kalbimi futbol topuna çevirdi' diye ifade eder. Sonuçta Güzel Kadın, mecâzi anlamda Keats'in Pegasusu'nun semerine oturttuğu elf görünüşlü Fanny Brawne'dır ve Brawne, Keats'in şiirlerinden birkaçını kendi defterine geçirecek kadar beğenmiştir.

Keats, suyun çekildiği yerde ve evden uzaktaki kardeşi George'a yazarken hem Fanny'e olan tutkusunun gücünü, hem de diğer sıkıntılarını daha da karmaşık bir duruma sokan ciddi sağlık durumunu saklamak için çok caba göstermiştir. Veremin erken safhalarındadır. Altı ay önce İskoçya'daki bir yürüyüş turundan çok yorgun olarak döner ve kardeşini aynı hastalıktan ölmekte olarak bulur. Eski bir tıp öğrencisi olarak bu hastalığın tedavisinin olmadığını bilmektedir. Tom'un alnındaki zambağı, yanağındaki verem gülünü, açlıktan ölmekte olan korkunç bir uyarı ile açılmış dudaklarını görmüş ve gözlerini öpücüklerle değil iki maden para ile kapatmıştır.

Belle Dame Sans Merci'nin yer aldığı mektupta Keats, Green ile bir-

likte Highgate Gölü'nde yürürken eski doktoru Coleridge ile karşılaştığından bahseder. Bu karşılaşmanın Coleridge tarafından anlatılışı bilinmektedir. Keats onunla karşılaşmanın anısını geride bırakmak ve ayrılmak için elini sıkar. Keats gittikten sonra Coleridge Green'e 'O elde ölüm var' der. Onu karakterizasyonu 'ateş ve nemdir', ancak Keats'in tarifi 'ateş çiği'dir. Dolayısıyla Bell Dame Sans Merci başka bir deyişle Verem; kurbanlarını önceden sıranın onda olduğunu uyarmıştır. Keats'in 'ölüm-izni' bir yıl sonra akciğerlerindeki şiddetli bir kanama şeklinde gelmiş olsa da, şair çoktan Fanny'den onurlu bir biçimde kendisiyle evlenmesini isteyemeyeceğini çoktan anlamış olmalıdır. Özellikle de veremi, Keats'in iki yıl önce Oxford'da İlahiyat öğrencisi arkadışını ziyaret ederken kapıtığı diğer bir zührevi hastalık nedeniyle iyice alevlenmiş olduğu düşünülürse. Böylelikle Belle Dame, garip solgunluğunda Fanny'nin olduğu gibi güzel ve zayıf, fakat fesat ve alaycıdır. Hem sevdiği hayatı –Fanny'e yazdığı mektuplarda onu Yaşam ve Aşkla tanımlamış- hem de korktuğu ölümü simgelemektedir.

Bu kâbus figürünün üçüncü bir bileşeni vardır: Şiirin ruhu. Keats'in bütün acısının ve kendisi üstünde hüküm süren tutkusuna karşı tek silahı ve rahatlığı Fanny'nin aşkını şiirsel ihtirası ile kazanabilmektedir. Burada Şiir acımasız bir metres olduğunu gösterir. Kalbinin ve aklının bu dengesiz acılı halinde, ününü üstüne kurmayı ümid ettiği Milton öykünmesi romantik epiklerini yazamamıştır. O dönemde iki buçuk kitap yazdıktan sonra *Hyperion*'un üstünde çalışmayı bırakmış ve arkadaşı Woodhouse'a ortaya çıkardığı işle hiç tatmin olamadığı için devam edemediğini anlatmıştır.

Belle Dame'ın, Verem ve Şiir aracılığıyla Aşk ve Ölümü birlikte simgeleyişi Keats'in şiirini ürettiği romanslarla teyid edilebilir. Keats bunu tarihsel olarak bilmekten ziyade sezgisel olarak hepsinin aynı antik mit üstüne kurulduğunun hissetmiş gibi görünmektedir. *Kafiye-*

ci *Thomas*'daki Elf Diyarı Kraliçesi Kelt öncesi Ak Tanrıça'nın Ortaçağ varisidir ve kutsal Kralı yedi yıllık hükûm süresinin sonunda kehanet kahramanı olduğu kendi adası Elysium'a taşımıştır. Peygamber Merlin ve büyücü Nimue'nin; Cymochiles ile büyücü Phaedria ve dolayısıyla da Palmyrin ve beyaz atlı büyücünün de kökeni aynıdır. O kadın karakter Ölüm'dür, ancak aşkı ve cazibesiyle baştan çıkardığı kurbanlarına şiirsel ölümsüzlük bahşetmektedir.

Namı diğer Erceldoune'lu Thomas, Kafiyeci Thomas'ın durumu ise olağanüstü özelliktedir. Thomas bir erken on üçüncü yüzyıl şairidir ve Elf Diyarı Kraliçesi ya da Elphame'nin kendisine şiirsel görüş bahşettiğini iddia eder. Kraliçe, şair Huntlie Bank'te yatarken aniden ona aşığı kadar yakın bir şekilde belirmiştir ve bu nedenle de kehanetlerine İskoçlar tarafından çok yüksek değerler biçilir. (1870'te Thomas Chamber tarafından 'halen kırsal kesimde yaygın olarak inanılmakta' olduğu söylenmiştir.) İlk bakışta Thomas sadece Oisin'in ve Altın Saçlı Niamh'ın – Dane Ogier[1] ve Morgan La Faye'nin Arthuryan çeşitlemeye ait olan- mitlerini alarak fantazi biçiminde kendine uygulamış olarak görünsede bunun gerçek olması düşük bir ihtimaldir. Gerçekte Thomas'a Huntlie Bank'te gelen bir hayalet değil, gerçek bir kadındır. 'Elphame'nin Kraliçesi' ünvanı, cadıların tanrıçası Hekate'nin çağdaş bir enkarnasyonudur ve onun Hıristiyanlığı reddederek yeni vaftiz

1 Geç Ortaçağ efsanesi Dane Ogier, Avalon'un Arthuryan yazarlar tarafından bir ölüler adası olarak anlaşıldığının kanıtıdır. Ogier'in birçok macerasından sonra o adada 'Avalon Kalesi'nde iki yüzyıl geçirdiği, sonra elinde hayatının bağlı olduğu bir meşale ile – Argonaut Meleager gibi- I. Philip zamanında Fransa'ya döndüğü söylenmiştir. Ancak Kral Philip, yani Ogier'in Karolenj döneminde bağlı olduğu lordu Şarlman'dan iki yüzyıl sonra hükûm sürmüştür ve dolayısıyla da ikinci Ogier ilkinin reankarnasyonudur. Ogier le Danois'in Aavalon'da yaşamış olması yeni bir fikir değildir; çünkü isim kısaca 'Ogyr Van'ın başka bir formudur ve Beşinci Bölüm'de önerildiği gibi 'Kötü Bran' ya da 'Ölünün Tanrısı Bran' anlamına gelir. Kuzeyli karşılığı Ogir ('Korkunç Olan') Denizin ve Ölümün Tanrısıdır ve dokuz kızıyla yaşadığı adada arp çalar.

adı 'Sadık Thomas' adıyla cadı kültüne girmesini -Şeytan damgasını almasını- sağlamıştır.

İskoç cadı mahkemelerinden öğrendiğimize göre, üç-dört yüzyıl sonra aynı macera diğer İskoç gençlerinin başından da geçmiştir. Örneğin 1597'de Abeerden'de Andro Man, 'tüm zanaatların ustası olan', o yılın Hasat buluşmasına, Binhill ve Binchlot'a beyaz bir binek atına binerek gelen Elphame Kraliçesi ile tensel ilşkiye girdiğini itiraf etmiş. 'Çok güzeldir ve istediği zaman genç, istediği zaman yaşlı olur. İstediğini Kral yapar, istediğiyle yatar.' (Doğal olarak hem genç hem yaşlı; çünkü Ay-Tanrıçası'nın birbirini izleyen farklı evrelerini temsil etmektedir.) Kirkliston'lu William Barton da benzer şekilde 1655'te mahkemesinde Kraliçenin aşığı olduğunu, Hıristiyanlığı reddettiğini ve John Baptist adını alarak cadı kültüne katıldığını itiraf etmiştir. Fakat onüçüncü yüzyılda kralın hükmünün yedinci ya da Sabbatikal yılında kurban ediliş töreni, ya çoktan terk edilmiş, ya da sembolik hale getirilmiş görünmektedir: Şair, kraliçenin Erceldoune'lu Thoması aldığı bahçede büyüyen elmaları -kehanet ölülerinin geleneksel yiyeceğini- toplamaması için hayatı pahasına uyarılmıştır. Eğer Thomas onları yemiş olsaydı hikâyesini anlatacak kadar yaşayamaz ve yaşamını sağladığı Kraliçenin sadık hizmetkârı konumunu, yani 'yeşil kadife ayakkabılarını ve adil kumaştan ceketini' koruyamazdı. Yaşadığı mistik tecrübeler cadı kültüne giriş olarak bilinen törenlerle örtüşmektedir. Dane Ogier gibi o da önce O'nu Bakire ile karıştırmıştır; ama bu affedilebilir bir hatadır, çünkü (Andro Man'le de bağlantısı olan Aberdeen'li cadı Marion Grant'a göre) ona cadılar tarafından 'Hanımımız' olarak hitab edilmektedir ve 'beyaz walicot' giymiş çok hoş bir kadındır.

Keats, Fanny'e yazdığı mektuplarda onun aşığı olmanın -Erceldoune'lu Thomas'ın Elphame Kraliçesi'nin aşığı olduğu gibi-

ona tam anlamıyla bağlanacağı anlamına geldiğini ve bunun için seve seve ruhunu cehenneme göndererek Şeytan damgasını alıp kan paktını imzalayacağını açıkça ifade eder. Aynı zamanda Hıristiyan da değildir. Ona 'Benim dinim aşk ve tek ilkesi de sensin' diye yazmıştır. Ancak Fanny ona biçtiği role uygun değildir. İlk önceleri William Barton'un Kraliçe'nin Gemisi'ne giderken karşılaştığı Kraliçe gibi, ona aşkını ilk teklif ettiğinde 'kızgın ve çok hoş' görünmesine rağmen daha sonra ona acımış, bir dereceye kadar duygularına karşılık vermiştir. Ancak Fanny'nin Keats ile asla 'Hıristiyan kulakların duymaması gereken bir yakınlık kurmadığı' açıktır.

Coleridge ise en iyi halinde Keats'ten daha sert bir şiirsel vicdana sahiptir. *Christabel*'in ikinci bölümünün önce ay-büyüsü ile çelişmesine rağmen, *Yaşlı Denizci*'de Ölümle hayalet gemide zar atan kadının tarifi, varolan Ak Tanrıça tanımının sadık bir ifadesidir.

Dudakları kırmızı, bakışları özgürdü,
Saçları altın kadar sarı,
Teni hasta gibi beyaz.
Ölümde Yaşamın Kâbusuydu o.
Erkeğin kanını donduran ayaz.

Anonim İngiliz baladcılar hiç durmadan Tanrıça'nın güzelliğini ve korkunç gücünü kutlarlar. Örneğin *Tom o'Bedlam'ın Şarkısı* doğrudan ondan ilham alır:

Ay benim tek gözdemdir
Ve yalnız gecekuşu benim özüm,
Yalazlı suna ve
Gece kargası söyler
Bana kederimin şarkısını.

Dolayısyla da *Walsinghame'ın Kutsal Toprağı* da:

Eğer böylesini görseydim ben bayım,
Böyle meleksi bir yüz
Nimfa gibi, kraliçe gibi beliren
Duruşunda, zerafetinde.

Burada tek başıma bıraktı beni,
Yapayalnız, bilinmezce,
Bir zaman beni alıp götürdü
Ve beni onunmuşum gibi sevdi.

Walsinghame'ın Kutsal Toprağı, Tanrıça'nın Laegh tarafından söylenen ve eski İrlanda'ya ait *Cuchulain'in Hasta Yatağı*'nda geçen resmi tanım ifadeli tarifini andırır:

Asil evde duru bir bakire,
Irlanda'nın tüm kadınlarının üstünde.
Saçları sarı, bir adım atar öne,
Güzel ve becerisi çok.

Her bir erkekle söyleşişi
Güzeldir, harikulade,
Her birinin kalbi kırılır
Ona duyulan aşk ve arzu ile.

Sadece yok etmeyi sevse de, Tanrıça sadece hayat vermek için yok eder.

Coleridge'nin veremden bahsedişi garip bir şekilde tam yerindedir. Tanrıça'nın beyazlığı her zaman çelişkili bir kavram olmuştur. Bir anlamda inci-arpasının, kadın vücudunun, sütün ya da kirlenmemiş

karın güzel beyazlığını simgelerken bir yandan da bir cesedin korkutucu beyazlığını, bir hayaleti ya da ya da beyaz cüzzamı anlatır. Dolayısıyla *Leviticus XIV, 10*'da cüzzamlının iyileştirilmesinden sonraki teşekkürü orjinal olarak Ana Tanrıça'ya, arpa unu ölçüsüyle edilmiştir. Alphito kelimesi gösterildiği gibi bu iki anlamı birleştirir: *alphos* beyaz cüzzamın yüze saldıran bir çeşidi, *alphiton* ise arpadır ve Alphito da Nonacris'in hiç erimeyen karlı uçurumlarında yaşar. Pausanias, anlamı pulluluk –gerçek hastalığın bir karaktersitiği- olan cüzzamı Lepreus kenti ile ilişkilendirir. Bu kent Alpheus Nehri'nin Triphylia ('yonca') bölümünde yer alır ve Leprea adlı bir tanrıça tarafından kurulmuş olan bir cüzzam kolonisidir. Daha sonra 'Beyaz Kavak Zeusu'nun koruması altına girmiştir. Cüzzamın diğer bir adı da *leuce*'tir ve aynı zamanda 'beyaz kavak' anlamına gelir. Bu da savın birçok uzantısını birbirine bağlamaktadır. Aşk-tanrıçası Olwen'in yürüdüğü yerde biten beyaz yonca 'cüzzam kadar beyaz' diye tanımlanmıştır. Sytx vadisinde halen yetişen beyaz kavağın (Beth-luis-Nion'un sonbahar ağacının) her tür cüzzama karşı önleyici özellik taşıdığını varsayabiliriz: Latince *albus* ve *albulus* kelimelerinin Yunanca *alphos* kelimesinin tüm çağrışımlarına sahiptir. Evander Arcadia'dan İtalya'ya geldiği zaman Alpheus Nehri'nin adını da getirmiştir: Tiber'in eski adı *Albula'dır*, ancak bu göç Ak Tanrıça tarafından desteklenmemiş olsaydı, sarı suları bu nehre 'Xanthos' ya da 'Flavus' isimlerini kazandırmış olurdu.

Eski dönemlerde Ak Tanrıça rahibeleri büyük ihtimalle Ay'ın beyaz diskini andırabilmek için yüzlerini tebeşir beyazına boyuyor olmalıdırlar. Ak Tanrıça Gizemleri ile ünlü Semadirek (Samotrake) Adası'nın adını pullu cüzzamdan almış olması olasıdır; çünkü *Samo* beyaz anlamına gelir ve bu tür cüzzamın Eski Goidelik adı *Samothrusc*'tur. Strabo, *Georgraphy*'de bu öneriye garanti olarak Artemidorus'un 'Britanya yakınlarında ve burada Ceres ve Persephone'nin onuruna yapılan

ayinlerin aynısın yapıldığı Samotrake adlı bir ada bulunmaktadır' yorumunu aktarır.

Yaşlı Denizci'de Ölüm'de Yaşam Kâbusu zar oyununu kazandığı zaman:

'Oyun bitti, ben kazandım, ben kazandım,'
Der, o ve üç kere ıslık çalar.

O anda Denizci'nin hayatını kurtarmak için büyülü esintiyi çağırmak amacıyla ıslık çalar. Yine burada Coleridge çok yerinde yazmıştır. Daha önce bahsi geçtiği üzere dört büyük rüzgârın hükmü Ak Tanrıça Cardea'ya aittir. Bunların içinde mitolojik olarak en önemlisi Kuzey Rüzgârı'dır ve onun yıldızlı kalesi bu rüzgârın arkasında Evren'in kuzey kutbu menteşesinin yakınında yer alır. Bu rüzgâr Romans'ta, Gwion'un son bilmecesine cevaben esen rüzgârdır ve Elphin'in kurtulmasına yardım eder. Hecataeus'a göre aynı zamanda bu rüzgâr Apollon'nun hyperborean rahip düzenine adını vermiştir. Ak Tanrıça'nın onuruna üç kere ıslık çalmak, rüzgârı uyandırmanın geleneksel cadı şeklidir ve Macbeth'te cadıların söylediği atasözü nitelikli 'öten tavuk ve ıslık çalan kadın', 'sana vereceğim bir rüzgâr', 've ben de bir diğerini' ifadeleri buradan gelir. 'Denizcinin bildiği her liman, gemicinin gittiği her yön benim.' Tanrıça ile rüzgârlar arasındaki bağlantı çok yaygın olan, yalnızca keçilerin ve domuzların (iki hayvan da tanrıçaya kutsaldır) rüzgârı görebileceği ve kısrakların rüzgâra arkalarını dönerek hamile kalabileceklerine dair inançlarda da bulunabilir.

Kısraklara dair inancın en erken Klasik dönem atfı *Iliyada*'da yer alır. Boreas (Kuzey rüzgârı tanrısı), Dardanel Erichthonius'un üç bin kısrağına âşık olur ve onları Troya'nın düzlüklerinde gezerken bulduğunda on iki tanesini hamile bırakır. Klasik araştırmacılar bunu sade-

ce Boreas'a doğan on iki kutsal atın hızını anlatan bir alegori olarak okumakla yetinirler, ancak mit bundan çok daha karmaşıktır. Boreas üç erkek kardeşiyle, yani diğer baş rüzgârlarla birlikte Troya'nın kuzeyinde uzanan Trakya'da Haemus Dağı'nda, aynı zamanda da Atina olarak tapınılan yerde yaşamaktadır. Atinalılar ona onurlu bir ünvan olarak kayın birader ünvanını vermişlerdir ve ona duydukları çok eskilere dayanan saygı Yunanistan'ın Pers işgali sırasında Haemus'tan aşağı ani bir şekilde eserek Sepias Burnu açıklarında Xerxes'in donanmasının büyük bölümünü batırmasıyla daha güçlü bir hal almıştır. Boreas, Cypselus Sandığı'nın üstündeki ünlü oymada yarı insan yarı yılan olarak tasvir edilmiştir ve bu da rüzgârların Ölüm-tanrıçası'nın hükmü altında olduğunu hatırlatır. Figür, başka bir Erichthonius'un kızı nimfa Oreithuia'yı taşırken gösterilir. Bu Erichthonius[1] Atina'nın

1 Namı diğer Erechtheus olan bu Erichthonius, önemsiz ama karmaşık bir mit olan Procne, Philomela ve Trakyalı kral Daulisli Tereus hikâyesinde ortaya çıkar. Fokida Yunanları bu miti Dalius'ta buldukları ve ne olduğunu anlamadıkları bir grup Trako-Pelasg dini resmi açıklamak için oluşturmuş görünüyorlar. Hikâyeye göre Tereus, Attika Kralı Pandion'un kızı Procne ile evlenir ve ondan Itys adlı bir oğlu olur, ama Tereus kızkardeşi Philomela ile evlenebilmek için Procne'yi saklar. Philomela'ya onun öldüğünü söyler ve Procne gerçeği kimseye anlatmasın diye dilini keser. Procne'de gerçeği bir bluzun üstüne işler ve bunun sayesinde zamanında kurtulur. Procne geri döner ve intikam olarak oğlu Itys'i öldürerek Tereus'a bir tabakta sunar. Bundan önce Tereus bir kâhinden oğlu Itys'in öldürüleceğini öğrenmiş ve kehanetteki katilin erkek kardeşi Dryas olduğunu düşünerek onu öldürmüştür. Tereus eline bir balta alır, kızkardeşler kaçarlar ve tanrılar onları kuşa çevirir. Procne bir kırlangıç, Philomela bülbül ve Tereus da bir çavuşkuşu olur. Procne ile Philomela ikiz kardeşleri Erechthonius ve Butes sayesinde hayatta kalır.

Bu ikonotropik mit resimsel forma dönüştürüldüğünde her sahnesi farklı bir kehanet alma biçimi gösteren bir seri ortaya çıkmıştır.

Philomela'nın dilinin kesilişini gösterdiği sanılan sahnede bir rahibe figürü defne yaprağı çiğneyerek kehanet transına geçmiştir ve yüzünde acı değil, bir kendinden geçme ifadesi vardır. Kesilen dil ise aslında bir hizmetkârın ona çiğnemesi için sunduğu defne yaprağıdır.

Bluza harflerin işlenişini gösterdiği sahne sahne ise aslında yine bir rahibe

ilk kralıdır ve dört atlı arabaları buraya Trakya'daki dağa, evine ilk getirendir.

Bu, Kuzey Rüzgârı Kültü'nün kökenine dair ipucu sağlamaktadır. Erichthonius gerçekte Boreas'ın atlarıdır; çünkü aynı zamanda yarı yılan yarı insandır. Erichthonius yerden gelendir ve bunun anlamı onun 'dünyadan fışkıran', önce Athene'nin demiurgos Hephaestus'tan olan oğlu olarak tanımlanmış, ancak daha sonra Athene'nin bozulmamış bakireliği Atinalılar arasında bir yurttaşlık onuru olarak kabul edildiğinden, Hephaestus ve Ge'nin oğlu olarak değiştirilmiştir. Erichthonius'un taşıdığı nimfa Oreithuia'nın ismi 'dağda şiddetle gezinen' anlamına gelir ve açıkça Athene'nin Ölüm Tanrıçası olduğu ilahi tanrıça üçlemesindeki Aşk-tanrıçasıdır. Bu da Boreas'ın onun

figürünün beyaz bir kumaş üstüne kehanet çubukları atarak –Tacitus tarafından anlatılan Keltik gelenek içinde- düştüklerinde benzedikleri harfler doğrultusunda kehanet yorumlayışını gösterir.

Tereus'un öldürüldükten sonra kendisine tabakta sunulan oğlunu yemesini gösterdiği sanılan sahne aslında bir rahibin kurban edilmiş bir çocuğun iç organları aracılığıyla kehanette bulunuşunu göstermektedir.

Tereus ve kâhin sahnesi büyük ihtimalle onu bir koyun postunda uyurken rüyasında vahiy yoluyla kehanete eriştiğini gösteriyor olmalıdır. Bu sahneyle karşılaşanlar Yunanlar olsalardı, hemen tanıyacaklardı.

Dryas'ın öldürülüşünü anlattığı sanılan sahnede ise bir meşe ağacı altında bir rahip bir insanının ölüp yere düşmesi biçiminde Druidik geleneğe göre alametler okumaktadır.

Procne'nin kırlangıca dönüştüğü sanılan sahne ise kendisini kırlangıca dönüştürmüş bir rahibenin kırlangıcın uçuşundan kehanet alışı gösterilmektedir.

Philomela'nın bülbüle ve Tereus'un çavuşkuşuna dönüştürülmesi sahneleri de benzer anlamı taşırlar.

Son iki sahne ise bacakları yerinde bir yılan kuyruğuyla betimlenmiş bir kehanet kahramanına kan kurbanları aracılığıyla danışılışını ve genç bir adamın da bir arı-kâhinine danışışını göstermektedir. Bunlar ayrı ayrı Erechthonius ile Butes (eski zamanların en ünlü arıcısı) ve Procne ile Philomela'nın erkek kardeşleridir. Anneleri Zeuxippe ('atları boyunduruğa vuran') açıkça kısrak başlı bir Demeter'dir.

kayınbiraderi dolayısıyla da tüm Atinalılar'ın kayınbiraderi olduğunu gösterir; çünkü Hecataeus Hyperborean'ın Boreas rahiplik düzeni ile olan eski yakınlığından bahsetmiştir. Ancak Kuzey Rüzgârı geriye doğru esemeyeceğinden Boreas'ın Trakya'da Oreithuia'yı Trakya'ya götürüşü ve tecavüzü aslında Atina Üçlü Deniz Tanrıçası orciastik kültünün Trakya'ya yayılışını, Oreithuia'nın aşığı Erichthonius, namı diğer Ophion ve orada olduğu gibi Troya yakınlarındaki yörede de Üçlü Deniz Tanrıçası'nın orciastik kültünün yayılışını anlatıyor olmalıdır. Boreas'ın on iki kutsal atı da onun dört atlı arabaya sahip olmasını sağlar. Erichthonius doğumundan kısa süre sonra kendini kurtarmak için Athene'nin aegisine –keçi Almathaea'nın derisinden yapılan çanta- saklandığına göre Libya onunla birlikte gelmiş olmalıdır. Libya'da Yunanistan'da olduğundan daha çok sevilmiş olmalı; çünkü kuzey rüzgârı yazın sabah erken saate tüm Libya sahilinden eserek havayı tazeler ve serinletir. Bundandır ki Hesiod, Boreas'ı Astraeus ('yıldızlı olan') ile Eos'un ('şafak') oğlu diye adlandırır. Varro, Pliny ve Columella'nın aktardığına göre Portekiz atlarının zephyr (Batı rüzgârı) tarafından döllendiği inancı, Portekiz'in bölgedeki uç batı konumundan kaynaklanan belirgin bir hatadır. Filozof Ptolemy 'dölleyen rüzgârları' haklı olarak sadece Zeus (Jüpiter) gezegenine atfeder; çünkü kuzeye hükmeder ve aynı zamanda Boreas ile Zeus'un ünvanlarından[1] biridir. Geç üçüncü yüzyılda yaşamış olan Hıristiyan Peder Lactantius, kısrakların bu şekilde döllenişini Bakire Meryem'in Kutsal Ruh'tan (tam deyişiyle 'nefes' anlamına gelir) olan gizemli ha-

1 Filistinli Kuzey Rüzgâr kültünün izleri İşaya, XIV, 13; *Hezekiel*, 1,4; *Mezmurlar Kitabı*, XLVIII, 2 ve *Eyüp Kitabı*, *XXXVII, 29*'da bulunabilir. Tanrı'nın dağı kuzeyde uzakta yer alır ve zaferinin dışavurumu oradan sürüp gider. Gökyüzünün bölümleri tanrılara bölüştürülürken Bel kuzey kutbunu, Ea güney kutbunu almıştır. Bel Zeus-Jüpiter; sıkça Yehova olarak tanımlanan Perşembe tanrısıdır, ancak Kuzey hükümdarlığını anası Belili, Ak Tanrıça'dan almıştır.

mileliğine anoloji olarak kullanmıştır. Bu ifade o dönem için yersiz bir nitelikte değildir.

Odiseus'a göre rüzgârların evi, başka bir deyişle Boreas ve kardeşlerinin kültünün merkezi Haemus Dağı'nda değil, Aeolya Adası'nda, belki Ege'de Delos'un hemen kuzeyindeki Tenos Adası'nda yer alan üst üste çok hassas bir denge oluşturacak biçimde yerleştirilmiş megalitik taşların Herkül'den Calaïs ve Zetes'e, Boreas ve Oreithuia'nın kahraman oğullarının anısına dikilen yerdedir. Fakat Boreas'ın kardeşleri kuzeye olduğu gibi aynı zamanda Atina'dan batıya doğru da esmekte – İtalya'da Thurianların taptığı bilinen- ve diğer Yunan kolonileriyle birlikte İspanya'ya ulaşmıştır. Geç Klasik Dönem'de Homer'in 'Aeolya Adası'nın Aeolyalılar tarafından kolonileştirilen Lipari olduğuna inanılıyordu. Lipari, Napoli'nin kuzeyinde büyük ihtimalle bu inancın doğduğu yerde bulunmaktadır.

1855'te *Ossianik Topluluk Yayınları* ikinci ciltte basılmış olan ve nispeten Hıristiyanlaştırılmış bir İrlanda pagan şiirinde dört baş rüzgârın doğum karakteristiği verilir. Sadece Kader'in rüzgârlarla olan bağlantısını değil, aynı zamanda da kuzey rüzgârı estiğinde doğan çocuğun bir tür Herkül olduğunu gösterir.

KADER RÜZGÂRLARI

Rüzgâr batıdan estiğinde doğan çocuk
Kıyafetini giyecek, karnı doyacak;
Efendisinden alacak bunları derim ben,
Ama daha fazlasını değil.

Rüzgâr kuzeyden estiğinde doğan çocuk,
Zafer kazanacak, ama katlanacak yenilgiye.
Yaralanacak kendisi, ama yaralayacak bir diğerini de,

Meleksi Cennete yükselmeden önce.

Rüzgâr güneyden estiğinde doğan çocuk,
Bal alacak, meyve ile doyacak,
Kendi evinde ağırlayacak
Rahipleri, yetenkli müzisyenleri.

Doğudan gelen Rüzgâr altınla kaplıdır,
Dört esenin en iyisidir;
Bu rüzgâr estiğinde doğan çocuk
Hayatında hiç tadamayacağını ister.

Rüzgâr esmediği zaman,
Kırların ya da dağlardaki fundalıkların üstünden,
Kim doğarsa o zaman
Kız ya da erkek, aptal olacak.

Bu noktada geriye kalan bir ya da iki bulmacayı çözebiliriz. Eğer Atinalılar çok eski dönemlerde Kuzey Rüzgârı'na taptılarsa ve bu kültü Libya'dan getirdilerse o zaman orjinal Hyperboreanlar, yani Kuzeyli öteki-dünya rahiplik düzenine sahip Kuzey-rüzgârının-arkasındaki-insanlar Libyalılardı. Bu Pindar'a ait Herkül'ün yabani zeytini uzak kuzey bir yerden getirdiği yanlış fikri açıklamaktadır: aslında güneyden, belki de Mısır, Teb şehri kadar güneyden Pliny zamanında halen meşelerle ve avakadolarla birlikte yetiştiği zaman getirmiştir, tıpkı Perseus'un eşek kurban eden Hyperboreanları ziyaret ettiğinde öldürdüğü 'Gorgon'un aslında Libya'nın Neith Tanrıçası olduğu gibi. Burada bahsi geçen meşe-kahraman Herkül değil, diğer Herkül; fallik başparmak, beş Dactyl'in lideridir ve Pausanias'ın Elis'te bulduğu geleneğe göre, kardeşlerinin yaptıkları koşma yarışının galibini taçlandırdıktan sonra –hepsi bu bitkinin taze yapraklarının üstünde

uyurlar- Hyperborea'dan çok miktarda yabani zeytin getirmiştir. Pausanias yarışçıları adlandırmasına rağmen kimin kazandığını söylemez, fakat galip çok belirgin bir biçimde, elinizi masa üstüne koyup parmaklarınızı yarıştırdığınız zaman daima önde giden işaret parmak, Paeonius'tur. Aynı zamanda *paean* ya da *paeon* zafer şarkısıydı. Dahası Pausanias, burada Zeus'un Kronos'la güreştiğini ve onu yendiğini anlatır; Zeus başparmak, Kronos ise ortaparmak ya da aptalın parmağının tanrısıdır. Bu durumda yarışta ikinci gelen açıkça 'geç düşünen', 'aptal' Epimedes'tir. Pausanias isimlerin sırasını şu şekilde verir: Herkül, Paeonius, Epimedes, Jasius ve Idas.

O zaman yabani zeytin, işaret parmak Paeonius'tur. Bu da işaret-parmağına denk gelen sesli harf O, Beth-Luis-Nion alfabesinde *Onn* ile ifade edilen dikenli katırtırnağı Yunan ağaç alfabesinde yabani zeytin ile ifade edilmektedir. Bu da eski dünyada zeytinin İlkbahar festivalinde kullanılışını -İspanya'da 'Ramos' (dallar) festivalinde halen devam etmektedir- ve Herkül'ün zeytin ağacından sopasını açıklar. Güneş yıl içinde ilk defa ilkbahar ekinoksunda güçlenir; Nuh'un kumrusunun ağzındaki defne yaprağı kış taşkınlarının İlkbahar Güneşiyle kuruyuşunu sembolize eder. Ayrıca Paeonius isminin Apollon Helios'un -genç Güneş'in tanrısının- bir ünvanı oluşunu da açıklar, ancak bu da Atina'ya zeytini ilk getiren Tanrıça Athene Paeonia'dan türetilmiş gibi görünmektedir. Peony kelimesi, *paeonia*, yanlızca İlkbahar gündönümünde tomurcuklanan ve hemen ardından da yapraklarını döken yabani bir çiçeğin adıdır.

Spenser'in Ak Tanrıçası Arthuryan 'Gölün Hanımı', diğer adlarıyla 'Beyaz Yılan', 'Nimue' ve Profesör Rhys'ın '*Arthuryan Efsaneleri*' adlı çalışmasında Rhiannon ile tanımladığı 'Vivien'dir. O, Merlin'in (Merddin) aşığıdır ve kendisine bazı sırlarını açıkladıktan sonra onu kandı-

rarak büyülü mağaraya ölümüne hapseder; tıpkı Llew Llaw ile Blodeuwedd, Samson ile Delilah ya da Curoi ile Blathnat'ın hikâyelerinde olduğu gibi. Yalnız en erken Gal kayıtlarına göre *'Gwenddydd ve Merddin'in Diyaloğu*'nda tanrıça ona hapishanesinden çıkmasını ve 'İlhamın Kitaplarını korkusuzca açmasını' söylemekte, konuşmada ona 'ikiz kardeş' demektedir. Bu da onun Olwen olduğunu gösterir ve *Gwenddydd wen adlam Cerddeu; 'Günün Beyaz Hanımı, şiirlerin sığınağı'* adını almıştır. Bu da onun Müz, Cardea Cerridwen, *cerddeu*'ya, 'şiirlere' –Yunanca *cerdeia*- ilham veren olduğunu kanıtlar.

Devamlı sorulan bir sorudur, 'Nedir bu ilham?' Kelimenin sağladığı farklı türevlere göre iki bağlantılı cevap bulunmaktadır. 'İlham' bir kazandan tüten dumanların, Cerridwen'in kazanının *Awen*'inin, büyük ihtimalle içinde arpa lapası, kozalaklar, bal, boğa kanı ve sarmaşık, çöpleme otu[1], defne gibi kutsal bitkilerin; Delfi yeraltının hava deliklerinden çıkan dumanların ya da zehirli mantar çiğnendiğinde burna gelen kokuların yayılarak şair tarafından içe çekilişidir. Bu dumanlar zamanın durmuş gibi algılanırken aklın aktif kalmasına, böylelikle dizelere dökülen proleptik ve analeptik seziler yaratılmasına neden olan paranoyak bir trans başlatmaktadır. Fakat 'ilham' aynı zamanda, aynı şiirsel durumu kutsal korulukta rüzgârı ya da Cardea'nın habercilerini dinlerken oluşmasını da anlatıyor olabilir. Dodona'da şiirsel kehanetler meşe-koruluklarında doğaya kulak verilerek alınır ve trans da belki de kehaneti ilk defa palamut çiğneyerek kontrol eden kara-kumru rahibelerinin yoluyla yaratılmaktadır. Yine de Lucan notlarının bir yorumcusunun aktardığına göre, bu yöntem Gallik Druidler arasında kullanılmaktadır. Kenan'da temel kehanet ağacı akasyadır

1 Belki de bu ismin anlamı *helle-bora*, yani 'Tanrıça Helle'nin yiyeceği' anlamına geliyor olabilir. Helle, Hellespont'a (Çanakkale Boğazı) adını veren Pelasg Tanrıça'dır.

–On Beşinci Bölüm'de bahsi geçen 'yanan çalı'- ve bu tür ilhama *1 Günlükler, XIV, 15*'te atıf yapılmaktadır:

> Dut ağaçları arasından ayak sesleri duyduğunda canlan ve harekete geç.

Burada 'dut ağaçları', 'akasya' olmalıdır. Yehova kendisi rüzgârdadır –Davud'un Gibeon'dan Gazze'ye Filistinlilere saldırısı- ve bağlam bu rüzgârın Kuzey'den estiğini gösterir. Bu hikâye Yehova'nın henüz aşkın bir Tanrı olmadığı, Boreas gibi uzak Kuzeyde bir dağda yaşadığı bir dönemden gelmektedir. Aslında beyaz boğa-tanrı Baal Zephon'dur ('Kuzeyin Efendisi') ve ünvanını Tanrıça Ana Baaltis Zapuna'dan Yusuf'un kabilesinin bir zamanlar yerleştiği Goshen'deki bir yazıtta yer alan isimden alır. Kenanlılar ona Ötekidünyanın Kuzeyi'nin Kralı olarak tapmışlar, daha sonra Ekron'lu Filistinliler kültü ele geçirmişlerdir. Kehanet ve doğurganlık tanrısıdır. Ünvanlarından başka biri de Baal-Zebul, '[Kuzey'in] Konağı'nın Efendisi', Zebulon kabilesine adını veren isimdir; ona Tabor Dağı'nda tapmışlardır. Israilli Kral Ahaziah Ekron'daki kahinine danıştığı zaman (*2 Krallar,1,1-1*) Elijah tarafından Tabor'daki İsrail kahinine danışmadığı için azarlanır. Tahminime göre Baal Zabul bir sonbahar Diyonisusu'dur ve müridleri *amanita muscaria* yerler ve bu uyuşturucu mantar halen orada yetişmektedir. Bu mantarın İncil adı ya 'emrod' ya da 'küçük tilkiler'dir.

Beelzebub ile tüm bu trafik yüzünden suçlu görülen İsa'nın zamanında, İsrail ve Filistin Kralları uzun zaman önce bastırılmış, Ekron ve Tabor tapınakları yok edilmiş; Baal Zabul'un işlevi baş melek Cebrail'e devredilmiş ve alaycı bir biçimde 'Sineklerin Efendisi' anlamına gelen Baal-Zebub adıyla bir şeytana dönüştürülmüştür. Ama yine de Levite kasapları kurbanın başını ayinden sonra kuzeye çevrildiği eski geleneğini devam ettirirler.

Akasya halen Arap Çölü'nde kutsal ağaçtır ve bir dalını dahi kıranın bir yıl içinde ölmesi beklenir. Yaygın olarak Müz'ün şairin kulağına fısıldadığını gösteren Klasik ikon ağaç-tepesi ilhamına işaret eder: Müz, *dryad* (meşe-perisi), veya *mēlia* (kül-perisi) ya da *mēlia* (ayva-perisi) veya *caryatid* (fındık-perisi) ya da *hamadryad* (genel olarak orman-perisi) ya da *heliconian* (adını şairlere kutsal olan söğüt ağacının etrafını çevreleyen nehirden *helicē*'den alan Helicon Dağı'nın perisi) adını taşır.

Günümüzde şairler ilham almak için nadiren yapay yardımlara başvursalarda, söğütlerin ya da dikilmiş ormanların arasından gelen rüzgârın sesi dimağlarında var olan garip bir etkiyi canlandırır ve dolayısıyla da 'ilham' böylece gerekli şiirsel transı tetikleyebilecek herhangi bir şeye indirgenebilir. Ama birçok şarlatan ve iradesiz kimse ruhaniyetçilik ve otomatik yazıya başvurmaktadır. Eski İbrani gelenekte bir kehanetin meşruluğu ya da gayrı meşruluğu arasındaki ayrım –şiire ilham veren anlamına gelen ve gelecekte olanların haber verilmesinin gerekli olmadığı ama genellikle bu vesile ile ortaya çıktığı 'kehanet'- belirgindir. Eğer bir kâhin transa girmiş ve kendine geldiğinde ne anlattığını bilmiyorsa kehanet meşru kabul edilirdi. Ancak trans sırasında ve sonrasında aklı yetileri yerinde ise kehanet meşru kabul edilmezdi. Kâhinin güçleri 'kehanetin ruhu' ile yükselir ve sonuç olarak ağzından çıkan kelimeler böylesine bir tecrübeyi kristalleştirerek tek bir şiirsel mücevhere dönüştürürler. Fakat kâhin, Tanrı'nın vergisiyle, bu edinimin yazarı ve düzenleyicisidir. Diğer yandan yasaklanmış olan ruhaniyetçi yöntemde ise, ruhun bir anlığına da olsa yerini cini güçlere bırakışı ve bunların kâhinin ağzından sanki o orada değilmiş gibi aktarılışıyla olur. Eğer trans kasıtlı olarak başlatılmışsa bu kişi kâhin kabul edilmez ve 'cemaatten atılırdı'. Tahmine göre bu yasak otomatik yazıya kadar da uzatılmıştır.

Yirmi Beşinci Bölüm

CENNETTE SAVAŞ

Şiir orjinal olmalı mıdır? Apolloniyan ya da Klasik kurama göre bu gerekli değildir ve bu gelenekler içinde iyi şairin yeteneği zaman içinde süre gelmiş ve hayatta kalarak kendini kanıtlamış duyumları rakiplerinden daha anlaşılır, daha gür, etkili ve cazibeli ifade etmeyi öğrenebilmekte yatar. Bunlar en azından bir adama bard Koltuğu'nu kazandırabilecek özelliklerdir. Apolloniyan şiir temelinde saray şiiridir ve Kral (bu bağlamda *Roi Soleil*'in vekil naibi) tarafından şairlere atanmış iş tanımı üstündeki otoriteyi desteklemek için, onun sahip olduğu büyüklük ve gücü kutlamak ve devam ettirmek için yazılır. Dolayısıyla da eski moda diksiyon, resmi ve ağdalı süslemelerle parlatılmış, sıradan ayıklıkta bir ölçü ile yazılırlar. Amaçları kendi ofislerini yüceltmek; kasideler düzerek atadan anlatıla gelen olaylar ve kurumlara atıfta bulunmaktadır. Bu yazın geleneğine ait methiyeler olağanüstü bir şekilde birbirlerine benzerler: Aztekler ataerkil İnka'yı 'iyi beslenmiş ve her zaman savaşa hazır bir atmaca' olarak överler ve bu kullanım erken dönem Gal bardlarınca canı çıkarılıncaya kadar tekrarlanmıştır.

Bu teknik bardlar, ondördüncü Louis döneminde Fransız şairler ya da erken on sekizinci yüzyıl Augustan Çağı İngiliz şairleri tarafından silah zoruna dayanan politik istikrarın mutlak bir işareti olarak mükemmelleştirilmiştir. Böyle bir çağda orjinal bir ürün vermek, ya sadakatsiz bir kul ya da sadece ipsiz sapsız bir serseri olmak anlamına gelir.

Augustan Çağı adını, bir kralın idam edilmesi ve diğerinin sürülmesinin ardından mutlak merkezi hüküme yönetiminin tekrar kurul-

masının şairler tarafından kutlanması sonucu almıştır. Benzer şekilde Latin şairlerin (Sanatlar ve Propaganda Bakanı Maecenas'ın emri altında) Roma iç savaşları'nın bitiş döneminde Augustus'un zaferini kutlamak için yazdıkları gibi. Yeni şiir tekniği kısmen çağdaş Fransız kullanımı –bu Fransız Edebiyatı'nın Altın Çağı'nın başladığı dönemdir- kısmen Latin Edebiyatı'nın Altın Çağı üstüne kurulmuştur. En çok kullanılan biçim, on ya da on iki sözcüklü, bir kısa bir uzun hece ölçüsünden oluşan çift mısradır; iyi dengelenmiş, ağır antitetik nüktelerle doludur ve Fransızca yazılmaktadır. 'Şiirsel dolaylı anlatım' kullanımı Latin şiirinin resmi bir süsleme tarzıdır. Örneğin şairden denizi 'tuzlu derinlik', 'balıklı krallık' ve ateşi 'yutan element' gibi yakıştırmalarla ifade etmesi beklenir. Bu geleneğin doğuşunun altında yatan asıl neden unutulmuştur; çünkü artık eskiye ait güçlü ve kotü şans getirileceğine inanılan şeylerin ifadesine karşı tabular yıkılmıştır. ('Kalaycının dilinden başka dilde baykuş, tilki, tavşan, kedi ya da sıçanın adı söylenmez' inancı madencilerin perilere olan korkusunu anlatır ve yakın zamana kadar Cornwall'da yaşayan bir inançtır. İskoçya ve Kuzey-Doğu İngiltere'de balıkçılar arasında perileri rahatsız etmekten korkanlar domuzlara, kedilere ve rahiplere direk değil, dolaylı anlatım yoluyla seslenirler.) Çünkü Latin şairler aynı zamanda şiirsel diksiyona, metin yazarlarına yasak olan kelime dağarcığı ve sentaksa sahiptirler ve bu da onların Latince şiiri Yunanca altı ayaklı dizeye ve çift mısralı ağıtlara dönüştürmelerine yardımcı olmuştur. İngiliz Augustanlar ise yavaş yavaş benzer bir diksiyon geliştirmişler ve bunu garip ölçü sorunlarını çözmek için yardımcı görmüşlerdir.

Dolaylı anlatımın gösterişli bir kullanımı orta Victorian Klasizmi dönemine kadar gelmiştir. Lewis Carrol, 1860-63 *Poeta Fit, Non Nascitur* tarihli (Şair Olunmaz, Doğulur) adlı çalışmasında çağdaşı şairlerle yerinde bir şekilde dalga geçmiştir.

'Sonra, tarif ederken
Bir biçim, ses veya tonu
Basitçe söyleme ne olduğunu
Ama bir ipucuna koy;
Ve öğren bakmayı her şeye
Aklın şaşılaşmış gözleriyle.'

'Örneğin istersem eğer ben, Bayım,
Koyun eti payları anlatmayı
"yumuşacık sürülerin rüyası
hapsedilmiş buğdaydan hücreye"
Yazmak mıdır gereken ?'
'Elbette dedi', yaşlı adam:
'O dize tam karşılık verirdi bu isteğe.'

Ve Romantik Uyanış son derece arkaik bir diksiyon ortaya çıkardı. Şu şekilde yazmak uygunsuz kabul ediliyordu:

Peki, nerede eser batı rüzgârları
Bilmek istemezsin, tatlım.

Doğru aktarım şekli şuydu:

Ne yöne olur Garbın yelleri
Bilemezsin, eşine az rastlanır güzel.

Ve eğer 'wind' (rüzgâr) kullanıldıysa 'sinned' (günaha girdi) ile kullanılamazdı ve 'mind' kelimesi ile kullanılmak zorundaydı. Fakat Victorian Klasizmi gelişim ideali ile dolu, donuk Augustan 'sallanan at', iskendervari kahraman mısralar Keats'in saldırısından sonra bırakılmış ve şair birçok çeşitli ölçüyü kullanmaya teşvik edilmiş ve temalarını istediği yerden seçer olmuştu. Bu değişim sosyal sistemin istikrarsızlı-

ğını işaret ediyordu. Çartizm tehdit altındaydı, monarşi popülerliğini kaybetmiş, eski toprak asilleri her gün endüstri başları ve Doğu Hint Şirketi Nabobs tarafından gasp ediliyordu. Orta Viktoryen dönem anlamında orjinal olmak 'akıl şaşılığı'nı ima ediyordu ve bu da şiir alanını son derece gerekli, ancak kaba temalar olan buharlı gemiler, etli paylar, ticaret sergileri ve gaz lambalarına yöneltti. Aynı zamanda Persler'den, Araplar'dan ya da Hint Kültürü'nden temalar ödünç almak, safik, alkaik, rondel ve triolet ölçülerini İngiliz ölçüsüne uyarlama başladı.

Gerçek şair her daim orjinal olmalıdır, ancak daha basit bir anlamda: Şair, Kral'a ya da Şef Bard'a ya da insanlara değil, Sadece Müz'e yazmalı ve ona kendisi hakkında doğruyu kendi tutkulu ve garip diliyle anlatmalıdır. Müz bir tanrıdır, ancak aynı zamanda da bir kadındır ve kutlayanı şair, ona oğlu Apollon'a yağ çekmek için kullandığı ikinci el ifadelerle, basit kelime oyunlarıyla aşk yapmaya kalkarsa tanrıça onu iki çift kelime edemeyen korkak bir beceriksizi reddeceğinden daha kararlı ve sert bir şekilde reddeder. Bu Müz'ün hiçbir zaman tamamen tatmin olacağından da değildir. Laura Riding anmaya değer üç dizeyle onun adına şunları söylemiştir:

Affet beni, hediyeni mahvetmişsem eğer:
Beni mutlu kılmaya ramak vardı onda
Tamamına erdirmekten başkası gelmez elimden.

Eğer şair Müz'ü sonsuza dek fethettiğini hissederse, şair olmaya devam edemez. Müz her daim onun sahip olmak istediğidir.

İrlandalılar ve Gallliler, şairle satiristler arasında dikkatli bir ayrım yaparlar; şairin görevi yaratıcılık ve kuratörlük, satiristin görevi muzurluk ve yok ediciliktir. İrlandalı bir şair öyle bir *aer* ya da satir yazardı ki, ürünler kurur, süt kesilir ya da kurbanının yüzünde leke-

ler çıkardı. *Bilginlerin Duruşması*'nda satir için kullanılan eş anlamlı bir sözcük '*Brimón smetrach*', kulak-büken-söz-yetisi anlamına gelir:

> Şairlerce oynanan kardeşçe bir hile vardır satir söylediklerinde. Adı kurbanının kulak memesini bükmekten gelir ve orada kemik olmadığından onura dokunurluktan tazminat taleb edilemez.

Eğer bükülen burun olsaydı tazminat talep etmek yerinde olurdu. Kurban zorlu bir şekilde karşı da koyamaz; çünkü şairlerin dokunulmazlığı vardır. Ancak haketmeden yerilmişse de, şairin yüzünde lekeler belirir ve hemen öldürülürdü. Bu masum Luan ile Cacir'i yersiz yere hicveden şairlerin başına gelmiştir. Edmund Spenser *Bugünkü İrlanda Devleti'nin Durumu* adlı çalışmasında kendi döneminin şairlerini anlatır:

> Kimse onları korkutup kaçırmak için şuçlayarak rahatsız etmeye cesaret edemez ve ünlerini alçaltıp dile düşüremezdi.

Shakespeare on yedinci yüzyıl şairi Seanchan Torpest'in bir akşam yemeğini yerken yakaladığı ve orada on tanesini öldürdüğü farelere söylediği kin dolu dizeleri duymuş olacak ki, şairlerin gücü için 'sıçanları ölüme kafiyelendirirler' demiştir:

Şıçanların ağzı keskindir ama
Kötü savaşçıdırlar onlar...

Yunanistan'da satiristlere tahsis edilmiş ölçüler şiir ölçülerinin tersidir. Satir sol elli şiir olarak anılabilir. Ay, Güneş gibi soldan sağa hareket eder ve döngüsünde yaşlandıkça her gece daha zayıf bir ışıkla, biraz daha soldan yükselir. Dolayısıyla da artan ay altında ürünlerin büyüyüşü, azalan ayınkinden daha fazladır ve sağ el her zaman büyüme ve güç, sol el ise zayıflık ve yok olma ile ilişkilendirilmiştir. Eski

Almancada 'sol' kelimesi, 'zayıf, yaşlı, aksak' anlamına gelir. Ay müridlerinin şans dansı bu nedenle zenginlik getirsin diye sağ elle, saat yönünde; kötü şan dansı ise zarar ya da ölüm getirmesi için sol elle, saatin ters yönünde yapılır. Benzer şekilde sağ-elli ateş-çemberi ya da swastika iyi şans; sol elle yapılanı (Nazilerin yaptığı şekli) ise kötü şans getirir. Hint Tanrıçası Kali'ye yapılan tapınmanın iki tarafı vardır; sağ tarafı evrensel anne ve hayırsever, sol tarafı öfke ve zalim canavardır. 'Sinister' (Latince sol taraf) soldan başka anlamlar taşıyagelmiştir; çünkü sol tarafta görünen Klasik alamet kuşları kötü şans sayılıyordu.

'Curse' (lanet) kelimesi Latince *cursus* 'koşma'dan gelir –özellikle araba yarışında çember halinde koşu- ve *cursus contra solem* (Güneşin aksi yönünde koşuş) deyişinden gelir. Dolayısıyla on altıncı yüzyıl İskoçyası'nda cadı olduğu gerekçesiyle yargılanan Margaret Balfour erkeklerin evlerinin atrafında dokuz kere saat yönünün tersine çırılçıplak koşmakla suçlanmıştır. Benim arkadaşım A. K. Smith ise bir keresinde Güney Hindistan'da tesadüfen çıplak bir Hintli cadının aynı lanetleme ayinini yaptığına şahit olmuş. Helicon ve Pieria Müzrahibeleri kötülük yapmak istedikleri bir ruh halinde lanetlemek istedikleri şey ya da onun bir ableminin etrafında dokuz kere dans etme geleneğine sahip olmalıdırlar.

Çoğu İngiliz şair arada sırada satirik şiirde ürün vermiş olan Skelton, Donne, Shakespeare, Coleridge ve Blake'in yanında tüm ünlerini satir ve parodi üstüne kurmuş olan Samuel Butler, Pope, Swift ve Calverley ise şair ünvanına garezle ve zorla layık görülmüştür. Fakat Anglo-Irlanda şairlerinin yazdıklarından başka satirik şiir konusunda İrlandalı şairlerle yarışabilecek başka bir şiir yoktur. Parodi tekniği ise Rus cadılar tarafından kullanılan ile aynıdır; kurbanlarını onların yürüyüşlerini taklit ederek sessizce arkalarından takip eder ve hareketler tam bir uyuma ulaştığı anda da aniden takılıp düşer gibi yumuşakça

yere iner taklidi yapar, ama kurbanlarınınsa yere sert bir şekilde düşmesini sağlarlar. Biir şiirin becerikli parodisi o şiirin ağırbaşlılığına ve değerine –bazen kalıcı olarak- zarar verir. Örneğin Lewis Carroll tarafından okul-antoloji şiirlerinin *Alis Harikalar Diyarı'nda* parodileştirilişi gibi.

Satirin amacı abartılıp şişirilmiş her şeyi yıkmak, soldurmak, donuk ve yeni ürünlerin büyüyebilmesi için elverişli bir toprak haline getirmektir. Dolayısıyla Kıbrıslılar Yıl'ın Tanrısı'nın gizemini onu *amphidexios* olarak tanımlayarak anlamışlardır. Amphidexios kelimesi, 'ambidextrous' (iki tarafını da kullanabilen; tanrıyı iki elinde de birer silahla canlandırmışlardır), 'ambigious' (iki anlamlı, muğlak) ve 'ambivalent' (birbirine zıt duygular taşıyan) kelimelerinin anlamlarını taşımaktadır. O aynı zamanda hem kendisi, hem de diğer kendisi; kral ve sağlayıcı; kurban ve katil; şair ve satiristtir – sağ eli sol elinin ne yaptığını bilmez. Mezopotamya'da Nergal, hem tarlalara zenginlik getiren Ekici (Sower), hem de Azrail (Reaper; hasatçı), Ölü'nün Tanrısı'dır. Fakat başka yerde miti basitleştirme adına ikizler olarak gösterilirler. Bu basitleştirme, dualist teoloji sonucunda ölüm, kötülük, çürüyüp gitme ve yıkım kavramlarının, bir gün Tanrı'nın İyilik, Sağ El, kavramlarıyla yok edileceği yanlış kavramlar halini almıştır. Çileci teologlar, sağ ellerinin onuruna sol ellerini felç etmeye ya da kesmeye çalışırlardı. Ancak şairler Ak Tanrıça'nın aşkını kazanmak için bir çağ süren mert bir savaşta her ikizin sırası gelince fethetmesi gerektiğini bilirler. Tıpkı kahramanlar Gwyn ile Greidawl'ın Creiddylad'ın aşkını, kahramanlar Mot ve Aleyn'in de Ugarit'li Anatha'nın aşkını kazanmak için savaştığı gibi. İyi ile Kötü arasındaki savaş son iki bin yıldır oldukça acılı ve ahlaksız bir biçimde devam etmektedir; çünkü teologlar şair olmadıklarından Tanrıça'nın hakemlik etmesini yasaklamışlar ve Tanrı'yı Şeytan'a koşulsuz şartsız teslim olmasını emreden bir konu-

ma sokmuşlardır.

Püritan Reformu'ndan hemen önce Fleet Sokak'taki Şeytan Tavernası'nda Ben Jonson, çağdaşı genç şairlere şiirin kanunlarını koyarken, ilan edilen en bilge kurallardan biri, o kadının şairlerin yoldaşlığından edilmemesidir. Çünkü Jonson kadınlardan tamamen bağımsız bir kültür yaratmaya çalışan Apolloniyanların yarattığı riskin farkındadır; duygusal temelli, romantik homoseksüellik. Bir kere şiirsel tarzın temeli homoseksüeller ve 'Platonik aşk' tarafından belirlenmeye başlandığında homoseksüel idealizm başlayacak ve Tanrıça intikam alacaktır. Hatırlarsanız Sokrates şairleri Devlet'inden sürmüştür. Alternatifi kadın aşkından sakınma keşişyen manastır çileciliğidir ve sonuçları komik olmaktan çok trajiktir. Fakat kadın şair değil; ya müz ya da hiçtir[1]. Bu bir kadın şiir yazmaktan kaçınmalıdır anlamına gelmez; sadece, fahri erkek konumunda değil, kadın olarak yazması gerektiği anlamına gelir. Şair aslında *mystes* ya da Müz'ün çileci müridi; ayinlerde yer alan kadınlar ise -Cogul mağara resmindeki dokuz dansçı ya da Gwion'un *Preiddeu Annwm*'ında Cerridwen'in kazanını

1 İngiliz Edebiyatında erkek bir Müz'e yapılmış sadece birkaç atıf bulunmaktadır. Bunların çoğu eşcinseller tarafından yazılmıştır ve ruhsal açıdan sağlıksız bir patolijye aittir. Fakat George Sandy, *Başlamış bir Seyahatle İlişki* (1615) adlı çalışmasında, I. James'i 'Taçlandırılmış bir Müz' olarak adlandırır. Bunun nedeni belki de James'in Saray'daki gözdelerine kraldan çok bir kraliçe gibi davranması olabilir; çünkü nazım üstüne yazdığı başlangıç düzeyinde bir çalışma bulunmaktadır. Ve ayrıca Milton *Lycidas*'ta (özne erkek) :

Belki nazik bir Müz
Şanslı sözlerle lütfeder kaderimin urnasına
Ve geçerken döner de
Adil bir huzur biçer karanlık mezarıma.

Ancak bu sadece büyük burunluluktur.'Müz'ün buradaki anlamı içine 'Müz girmiş şair'dir; çünkü Milton bundan hemen önce zaten gerçek dişi Müz'e seslenmiştir:

Başlayın öyleyse, kutsal kuyunun Kızkardeşleri...

nefesleriyle ısıtan kadınlar gibi- Müz'ün temsilcileridir. Arkaik temelinde şiir aslında ya dokuz-katmanlı Müz tarafından erkeklere konmuş ahlaki ve dini yasalar ya da bu yasaların ardından ve erkeklerin Müz'ü yüceltmek için söyleye geldikleri çileci sözlerdir. Neredeyse her kadın şairin şiiri kulağa yanlış bir tonlama veren, erkek şiirinin taklididir. Benim inancıma göre şiirle ilgilenen bir kadın, ya sessiz bir Müz olmalı ya da Kraliçe Elizabeth ya da Derby Kontesi gibi şairlere varlığıyla ilham vermeli veya tam anlamıyla gerçek bir Müz'e dönüşmeli; sırasıyla Arianrhod, Blodeuwedd ve Maenawr Penardd'ın yavrularını yiyen Yaşlı Domuzu olmalıdır. O kadim otoriteyle yazmalı, gerçek Ay olarak tarafsız, sevecen, haşin ve bilge olmalıdır.

Safo bu sorumluluğu almıştır. Onu tatmin olmayan bir lezbiyen karikatürüne dönuştüren Attika'lı komedyenlerin yalanlara inanılmamalıdır. Şiirlerinin kalitesi onun gerçek bir Cerridwen olduğunu kanıtlar. Bir keresinde Oxford'daki klasik bir akademisyen olan Apolloniyan, sözde Ahlak Hocama sordum: 'Söyleyin hocam, sizce Safo iyi bir şair midir?' Sanki kimsenin dinleyip dinlemediğini kontrol ediyormuş gibi sağına soluna bakındıktan sonra şöyle cevap verdi: 'Evet, Graves. Sorun da bu zaten. Safo çok, ama çok iyi bir şair!' Anladığım kadarıyla Safo yazınının çok az bir bölümünün günümüze ulaşabilmesinden hoşnuttu. On altıncı yüzyıl Galli kadın şair Gwerfyl Mechain de Cerridwen rolü oynamış görünüyor: 'Ben adına laf gelmez Gemi Tavernası'nın sahibesi, beyaz kıyafetli ayım. Bana gümüşle gelen her erkeği hoş karşılarım.'

Şiirin ana teması hakkıyla düzgün bir şekilde, Apolloniyan klasiklerin sahip olmak istedikleri biçimiyle erkekle erkeğin değil, kadın ile erkeğin ilişkisidir. Taverna'ya gidip Blodeuwedd'e gümüş haracını veren gerçek şair nehri geçer ve ölümüne ulaşır. Llew Llaw hikâyesinde olduğu gibi 'O geceki tüm sobetleri birbirlerine karşı duydukları,

bir gecede yükselen aşk ve sevgi üstünedir.' Cennet sadece Mayıs Günü'nden Aziz John'un arifesine kadar sürer. Sonra da örgü oluşur ve zehirli dart atılır; şair böyle olması gerektiğini biliyordur. Onun için dünyada Cerridwen'den başka bir kadın yoktur ve herşeyin üstünde tek bir şeye sahip olmak ister; onun aşkı. O da Blodeuwedd gibi ona aşkını seve seve verecektir, ama yanlızca tek bir bedel karşılığı: hayatı. Ve bedelini tamı tamına, tam zamanında kanlı bir şekilde alacaktır. Diğer kadınlar, diğer tanrıçalar daha nazik görünürler. Aşklarını daha mantıklı bir bedele verirler, kimi zaman bir erkek sadece istediği için dahi sahip olabilir bu aşka. Ama Cerridwen'e değil; çünkü onun aşkı bilgeliğe dönüşür. Ve şair ona aşağılanışında ne kadar kızgın ya da ağır bir şekilde dil uzatırsa uzatsın -Catullus en bilinen örneğidir- kendi ihanetinin tek tarafıdır ve şikâyet için bir nedeni yoktur.

Cerridwen bakidir. Şiir anaerkil dönemde başlamıştır ve sihrini aydan alır, güneşten değil. Hiçbir şair şiirin doğasını, Çıplak bir Kralın arkaya yatırılmış bir meşe üstünde çarmıha gerilişini, törene katılanların gözleri ayin ateşinin keskin dumanlarıyla kıpkırmızı olmuş, ayaklarını ritme uydurmadan dans etmeden, vücutları sert ve kabaca öne eğilerek tek düze 'Öldür! Öldür! Öldür!' ve 'Kan! Kan! Kan!' diye bağırmadan anlayamaz.

'Müz'e kur yapma' ifadesinin devamlı cahil kullanımı şiirsel anlamını karanlıkta bırakmıştır: şairin Ak Tanrıça ile olan içsel duygu birlikteliği. Gerçeklik, şairler tarafından çıplak bir kadın olarak, her türlü süsünden ve kıyafetinden, onu her hangi bir zaman ya da yere bağlayan her türlü şeyden arınmış bir kadın olarak gösterilir. Suriyeli Ay-tanrıçası da aynı şekilde müridlerine onun kılık değiştirmiş Ölüm olduğunu hatırlatmak için yılanlı bir baş kostümü ve ayağının dibinde yatmış bir aslanla gösterilir. Şair Ak Tanrıça'ya, Gerçekliğe âşıktır; kalbi ona olan özlem ve aşkla kırılır. O, Çiçek-tanrıçası Ol-

wen ya da Blodeuwedd'dir; fakat aynı zamanda da lamba gözlü, kasvetle öten, ölü bir ağaç kovuğundaki kokuşmuş yuvasıyla Gecekuşu Blodeuwedd ya da acımasız doğan, dili ağzında kıvrılan Lamia ya da parçalanmış bağıran Dişi Domuz-tanrıça ya da çiğ etle beslenen kısrak başlı Rhiannon'dır. *Odi atque amo*: 'âşık olmak' aynı zamanda nefret etmektir. İkilemden kurtulmak konusunda azimli olan Apolloniyan kendisine kadından, kadına da kendisinden iğrenmeyi öğretir.

Süleyman'ın zekâsının kızgın az ve özlüğü: 'At-sülüğünün iki kızı '*Verici* ve *Verici*'. At-sülüğü, tıpta kullanılan sülüğe yakın küçük bir tatlı su hayvanıdır ve ağzında otuz dişi vardır. Bir hayvan su içmeye nehre indiği zaman, sülük ağzına yüzer ve dişleriyle boğazındaki yumuşak dokuya tutunur. Daha sonra da tamamen şişene kadar kan emer ve hayvanı da son derece rahatsız ederek çılgına çevirir ve onu Alukah'a adını veren insafsız bir açlığa sürükler. Alukah, Kenanlı Lamia ya da Sccuba ya da Vampir'dir. Alukah'ın iki kızı da kendisi gibi doymak bilmezler ve adları Sheol ile Rahim ya da Ölüm ile Yaşam'dır. Başka bir deyişle Süleyman şöyle demektedir: 'Kadın çocuğa açgözlüdür ve erkeğinin tüm yaşam enerjisini emer; Vampir gibi seksüel anlamda tatmin edilemez ve gölde yaşayan, atları hasta eden sülüğe benzer. Ve ne amaçla erkek kadından doğar? Sadece sonunda ölmek için. Mezar ile kadın aynı derecede tatminsizdir.' Ancak *Eski Ahit*'teki Süleyman ter ve huysuz bir filozoftur, Galileyan 'Süleyman' gibi *Canticle*'da kızkardeşi Mayıs gelini Shulem'le Hellenistik tarzda aşk yapan ve aslında Kenite Diyonisus'u olan Salmaah gibi romantik bir şair değil.

Günümüzde neden bu kadar az sayıda genç adamın yirmilerinden sonra şiir yayınladıkları problemi zannedildiği gibi –ve benim de daha önce düşündüğüm gibi- koruyuculuğun yok oluşu ya da şiir yazarak iyi yaşam kazanılamayışı değildir. Hayat kazanmak için şiirle uyuşan

başka yollar vardır ve şiiri bastırmak zor bir iş değildir. Neden, şairin içinde bir şeyin ölmüş olmasıdır. Belki şiirsel bütünlüğüne başka bir tecrübe –edebi, dini, felsefi, teatral, politik ya da sosyal- ile onun üstünde değer biçmiş olabilir. Ama belki de aynı zamanda Ak Tanrıça'nın, yani Müz'ü ya da Müz'ü olarak aldığı kadını kaybetmiştir; çünkü o evcilleşmiş ve erkeğini de evcilleştirmiştir. Sadakat ondan ayrılmasını engeller, özellikle de çocuklarının anası, iyi bir ev hanımıysa. Ve Müz soldukça, şair de yok olur gider. Erken on dokuzuncu yüzyıl İngiliz şairleri, şiir okuyan insan topluluğu genişken rahatsız bir biçimde bu problemden haberdardırlar ve bir çoğu –Southey ve Patmore gibi- domestik yaşamı lirize etmişlerdir, ancak bunlardan hiç biri şiirsel bir başarı değildir. Ak Tanrıça evcil değildir; o ebedi 'diğer kadın'dır ve bu rolü hassas bir kadının birkaç yıldan daha fazla bir süre oynaması çok zordur; çünkü intihar basit evcil ortama hapsolmuş her maenad ve her müzün kalbinde pusudadır.

Bu zor probleme mutsuz bir çözüm yedinci yüzyılda Connaught'ta, hem asil bir kadın hem de bir ollave olan Corkaguiney'li Liadan tarafından getirilmiştir. Çok eskiden gelenek olduğu üzre yetiştirdiği yirimidört şair öğrencisi ile birlikte bir şiir *cuairt*'ine ya da şiir turuna çıkmıştır. Şair Curithir onun için bir bira ziyafeti düzenler ve o da ona âşık olur. O da Liadan'ın aşkına karşılık verir ve ona sorar: 'Neden evlenmeyelim?' Bizden doğan bir oğul çok ünlü olur?' O da şöyle cevp verir: 'Şimdi olmaz. Şiir öğreti turumu bozar. Sonra gel bana Corkaguiney'de ve ben de seninle olayım.' Ancak daha sonra Curithir'in söylediği sözler üstünde düşünür ve düşündükçe de sözleri hoşuna gitmez. Curithir aşktan değil, sadece şöhretlerinden ve bir gün doğma ihtimali olan oğullarından bahsetmiştir. Neden bir erkek çocuk, fakat kız çocuk değil. Kendi yeteneklerini onunkinden üstün mü tutmaktadır? Ve neden gelecek şairlerin doğumunu düşünmekte-

dir? Neden Curithir kendi şairliği ve onunla kurduğu şiirsel ilişkiyle tatmin olamamaktadır? Onu bütün kalbiyle sevmesine ve onunla gitmeye yemin etmiş olsa da, böyle bir adamdan çocuk sahip olmak kendisine karşı günah işlemektir.

Böylece Liadan Connaught evlerinin krallarına ve klan şeflerine yaptığı şiir turunu bitirdikten, oradaki şairlerle şiirsel bilgi paylaştıktan ve kendisini ağırlayanlardan hediyelerini aldıktan sonra, bozmasının ölümle cezalandırılacağı bir bakirelik yemini eder, ancak bunu hiçbir dini motivasyon ile yapmaz. Bunu şair olduğu ve Curithir ile yapacağı evliliğin aralarındaki her türlü şiirsel bağı yok edeceği için yapar. Curithir hemen onu almaya gelir ve o da sözünü tutmak için onunla gider, ancak yeminine sadıktır ve onunla yatmayacaktır. Curithir buna çok üzülerek kendisi de buna benzer bir yemin içer. İkisi birlikte kendilerini sert ve şüpheci Aziz Cummine'in hükümü altına verirler. Aziz Cummine, Curithir'e Liadan'ı ya onunla konuşmadan görebileceğini ya da görmeden konuşabileceği kararını verir. O da şair olarak konuşmayı seçer. Alternatif olarak her ikisi de Cummine'nin manastırında birbirinin hücresinde gezme hakkına sahiptirler, ancak buluşmaları yasaktır. Curithir, Cummine'i bu kuralı gevşetmeye ikna ettiği zaman, o da onları iffet kuralını bozmakla suçlayarak Curithir'i manastırdan kovar. Curithir aşkı redderek hacı olur ve Laidan ise onun üstünde kazandığı boş zaferin pişmanlığından ölür.

İrlanda kültürü şairin aşk-probleminden Hıristiyanlık öncesi dönemden beri haberdardır. *Cuchulain'in Hasta Yatağı*'nda, şair olduğu gibi aynı zamanda da bir kahraman olan Cuchulain karısı Emer'i terk etmiş ve bir Sidhe Kraliçesi olan Fand tarafından büyülenmiştir. Onun asıl Müzü Emer'dir ve ilk karşılaştıklarında başka kimsenin hiçbir kelimesini anlamadığı bir şekilde şiir konuşmuşlar, ancak evlilik onları ayırmıştır. Emer öfkeyle Cuchulain'i almak için Fand'ın kalesine gelir

ve o da Cucuhulain üstündeki hükmünü kaldırır, kendisini gerçekten sevmediğini kabul ederek Emer'e dönmesi gerektiğini söyler:

Kutsal eş, Emer, bu adam senindir.
Benden uzaklaştı gitti,
Ama kaderim hâlâ istemektir
Elimin alıp sahip olamadığını.

Cuchulain geri döner, ama Emer'in zaferi Corkaguineyli Liadan'ınki gibi boştur. En eski İrlanda Üçlemesi haklı kılınmıştır: 'Bir şairle alay etmek, bir şairi sevmek, bir şair olmak ölümdür.'

Dokuzuncu yüzyıl İrlandalı bir anonim şairin hakkında hikâye yazdığı Dal Araidne'nin şair-Kralı Suibne Geilt'i düşünelim. *Suibne'nin Deliliği* adlı bu hikâye belli bir grup yedinci yüzyıl şiiri orjinallerinin üstüne yazılmış ve Suibne'nin kendisine atfedilmiştir. Hikâyede, bize de anlatıldığı gibi, Suibne Aziz Ronan'a iki kere hakaret ettiği için delirmiştir. Önce Azizi yeni bir kilise için yer işaretlerken kraliyet izni olmadan durdurmuş; daha sonra ise tam Magh Rath Savaşı öncesi Suibne'nin lordu ve İrlanda'nın Yüksek Kralı arasında barış yapmaya çalışırken ona bir mızrak fırlatmıştır. Mızrak Aziz Ronan'ın cemaat çanına isabet eder, ama zarar vermeden çarpıp geçer. Aziz Ronan da bunu üstüne Suibne'yi uçan delilikle cezalandırır. Ancak erken üç kronikte Suibne'nin ikinci hakaretinin Aziz Ronan'a değil, Magh Rath Savaşın'dan hemen önce birbirine düşman ordu kumandanları İskoç Kralı Domnal ve İrlanda Yüksek Kralı Domnal arasında barış yapmaya çalışan bir ollava ya da kutsal bir şaire olduğuna dair kanıt bulunmaktadır. Yedinci yüzyılda böyle bir barış yapma sorumluluğu rahibin değil, ollavındır. Belki de Suibne'nin mızrağı ollavın görev amblemi olan altın çan dalına isabet etmiş ve ollave da yüzüne 'deli adamın tutamı' (sihirli bir avuç saman) fırlatmış, o da delirmiş bir şekilde sa-

vaş yerinden kaçmış olabilir. Her ne olursa olsun, Suibne'nin karısı Éorann onu bu aptalca işten alıkoymak istediğinden lanetlenmekten kurtulmuştur. Uçan delilik, insanın vücudunu ağaç tepelerine konacak ve yaralanmadan otuz metre kadar yükselecek kadar hafifletmek olarak tanımlanmaktadır. (Ortaçağ Latin filozofları durumu *spiritualizatio, agilitas* ve *subtilitas* olarak tanımlamış, kendinden geçen rahiplerin yükselişlerine de uygulamıştır.) Daha sonra da Suibne'nin vücudunda tüyler çıkmış ve vahşi yaşamaya başlamıştır. Çakaleriği, yabani böğürtlen, su teresi, dere limonu ve meşe palamudu gibi şeylerle beslenmeye; porsukağaçlarında, uçurumların sarmaşık kaplı çıkmalarında, hatta alıç ve böğürtlenlerde uyumaya başlar. En küçük ses onu korkutup kaçırır ve tüm insanlardan iğrenmek ile lanetlenmiştir.

Suibne'nin bir arkadaşı vardır, adı Loingseachan'dır ve hiç bıkmadan hep onu iyileştirmek için peşinden koşar. Loingseachan üç kere bunu başarır, fakat Suibne hep eski haline geri döner: Değirmen Cadısı diye bilinen bir fury her iyileşmesinin ardından onu delirmiş haline geri dönmesi için ayartır. Yedi yıllık delilikten sonra kendine geldiği bir zamanda Suibne, onun ardından tahta geçen yeni kralla evlenmeye zorlanan Éorann'ı ziyaret eder ve aralarında dramatik şiirin en etkileyici konuşmalarından biri geçer:

SUIBNE: *'Sakin ol, parlak Éorann,*
Aşığının yatağına bağlıdır yolun;
Ben burada duran Suibne'den geçmez
Uzun zamandır başıboş dolaşırım.

'Bir zamanlar büyük Éorann
Bana hoş sözler fısıldadın yumuşakça
"Yaşayamam ben", dedin, "eğer ben
Ayrılırsam bir gün Suibne'den."

Şimdi gün ışığı kadar belirgin ve açık,
Suibne'yi sevmemiş olman;
Sıcak bir yatakta yatarsın sen,
O güneş doğana kadar soğukta açken.'

ÉORANN: *'Hoş geldin, benim saf deli adamım,*
İnsanoğlu'nun en naziği
Yumuşak da olsa yattığım yer,
Vücudum çürür senin düşüşünden beri.'

SUIBNE: *'Benden daha hoş gelir o prens,*
Sana ziyafette eşlik eden
O'dur seçilmiş şövalye;
Eski aşkını görmezden gelirken.'

ÉORANN: *'Artık bana yoldaş olurken bir prens*
Umursamaz ziyafet salonuna,
Ben bir ağaç kovuğunu yeğlerim
Uyuyabilirsem kocam Suibne'nin koynunda.'

'Seçebilir miyim içinden tüm savaşçıların
İrlanda ve İskoçya'nın
Ben seninle yaşamak isterim masumca
Su tereleri üstünde suda.'

SUIBNE: *'Sevdiğine bir yol yoktur*
Suibne'nin umduğu yerde
Ayazda yatar Ard Abhla'da
Her yerdedir soğuk yatağı'

'Aşkını kazanmaya daha iyidir
Gelini olduğun prens

Bu, gün görmemiş deli adamdan,
Açlık içinde dolanan çıplak.'

ÉORANN *'Yas tutarım uğraşıp didinen sen için,*
Kaba, pis ve kederli, başın eğik
Yas tutarım sert rüzgâr görmüş tenin
Yırtılmış dikenlerle böğürtlenin...'

'Ah kavuşabilseydik seninle
Benim de vücudum tüyler içinde;
Gece gündüz dolaşırdım avare
Seninle sonsuza dek!'

SUIBNE *'Bir gece geçirdim neşeli Mourne'de*
Bir gece de Bann'de tatlı ırmak ağzında
Bu diyarı taradım başından sonua dek...'

Hikâye devam eder:

'Suibne bu sözleri söyler söylemez ordu gelir ve kampa girer dört bir yandan. Vahşice kaçıp gider daha öncede kaçtığı gibi, şimdi de konunca yüksek bir dala, sarmaşık ile kaplı Değirmen'in Cadısı gelir oturur yanına. Suibne başlar şiirine, anlatır ağaçlarını ve bitkilerini İrlanda'nın:

'Çalısı meşe, yaprağı meşe,
Yükselirsin her ağacın üstüne.
Ey fındık, küçük dallı olan,
Tatlı fındıkların sandığı!

Zalim değilsin, ey kızılağaç.
Tatlı tatlı parlarsın,

Ne yırtar, ne iğnelersin
Doldurduğun yerde.

Karadiken, dikenli küçük
Çakaleriğinin karanlık yuvası.
Suteresi basmış çevirmiş başını
Karakuşların içtiği dereden.

Ey elma ağacı, sadıksın kendine,
Çok sarsarsılmış insan elinden
Ey üvez, öbek öbek taneleri,
Güzeldir tomurcukların!

Ey Junda, eğilir yerlere kadar
Adil oynamazsın benimle asla;
Ve yine yırtıp ayırdın beni
İçerek doyana kadar kanımı.

Porsukağacı, sadıksın kendine
Kilise avlusundadır yerin
Ey sarmaşık, sarılarak büyür kendi gibi
Onun yeri de karanlık ormanda.

Çobanpüskülü, ağaçların sığınağı
Rüzgâra karşı siper;
Ey dişbudak, sen pek meşum olan
Savaşçının mızrağına sap.

Ey huş ağacı, kutsanmış ve pürüzsüz,
Melodik ve gururlu,
Pek hoştur her karışmış dalı
Tacının üstünde...

Yine de mutsuzluk ve keder birbirini izler, ta ki bir gün Suibne, Ros Cornain'de bir ırmaktan su teresi toplarken manastır kâhyasının karısı onu kovalayıp su terelerinin kendine aldığında Suibne artık dayanamaz ve çaresizliğini bağırır:

Karanlık bir kasvet bu yaşam
Yoksun baş koyacak yumuşak bir yerden
Felç eden soğuk ve sert rüzgâr
Ve yalnız onun getirdiği karı bilir.

Soğuk rüzgâr, buzlu rüzgâr,
Cılız güneşin solmuş gölgesi,
Tek bir ağacın barınağı
Düz bir tepe üstünde.

Yağmur fırtınasına diren,
Geyik izince yol git
Yeşil boyunca kambur,
Bütün gün gri ayazın.

Geyiklerin sesi yankılanır
Ormanın her yanında,
Geyik geçidine tırmanır
Köpüklü dalgaların sesi

Uzanmış bir su yatağına
Loch Erne'nin setlerince
Erken kalkmayı isterim ben
Güne şafak söktüğünde.

Sonra Suibne yine Éorann'ı düşünür ve hikâye devam eder:

Daha sonra Suibne Éorann'ın olduğu yere gider ve ardında kraliçe ve nedimelerinin olduğu yerin, evin dış kapısında durur ve şöyle der: 'Rahattasın Éorann, ama ben zordayım.'

'Haklısın' der, Éorann 'gel içeri gir'.

'Kesinlikle gelmeyeceğim' der, Suibne 'Kokarım, ordu beni eve kapatır.'

'Sanırım' der, kadın 'halin zamanla düzelmeyecek ve benimle de kalmayacaksan', diye devam eder, 'git ve bir daha ziyaret etme beni, çünkü senin aslını bilenler utanır bu halinden.'

'Sefillik bu gerçekten' der Suibne. 'Bir kadına güvenene lanet olsun...'

Suibne manasızca başıboş dolaşmaya devam eder ve sonunda bir sığırtmacın karısı onunla arkadaş olur ve tezek ahırında topuğuyla açtığı deliğe o içsin diye gizlice süt koyar. Suibne müteşekkir içer bu sütü. Ancak bir gün kadının kocası, Suibne'yi karısının aşığı sanarak bir mızrak fırlatır ve onu ölmcül bir şekilde yaralar. Suibne ölmeden kemen önce kendine gelir ve huzur içinde ölür. İyi kalpli Aziz Moling'in anısına diktiği bir mezar taşının altında yatmaktadır...

Bu masal çinde bir gerçek taşır ve bu da şairin Değirmen Cadısı'nı yani Ak Tanrıça'yı saplantı haline getirdiğidir. Şair ona 'unla beyazlanmış kadın' der, tıpkı Yunanlar ona Alphito, 'Arpa Unu Tanrıçası' dedikleri gibi. Bu şair hem Kilise, hem de Akademik Kurum'la çatışır ve onlar tarafından yasadışı ilan edilmiştir. Bir zamanlar Müz'ü, artık daha çok pratikte karısı ile olan bağını yitirmiştir ve kendi ızdırabına acısa da halen ona karşı olan aşkının sönmemiş olduğunu da kabul eder, ama artık ona ulaşamaz. Şair kimseye güvenmez, en iyi arkadışına bile. Zevk aldığı tek birliktelik karakuşlar, geyikler, tarlakuşları, porsuklar, küçük tilkiler ve vahşi ağaçların arkadaşlığıdır. Hikâyesinin

sonuna doğru Suibne, onunla ormanda başıboş atlayıp zıplayan ve boyun kemiğini çıtlatan Değirmen Cadısı'nı dahi kaybetmiştir. Sanırım bu da yalnızlığın ağırlığı altında şairin yok oluşudur. Lanetlenmiş sürgününün en had safhasında dahi Éorann'a döner Suibne, ama o onu soğuk bir şekilde geri çevirir.

Hikâye Üçleme'nin 'şairle alay etmek ölüm, onu sevmek ölüm ve şair olmak ölümdür' anlayışını ilüstre eden bir biçimde oluşturulmuştur. Suibne, bir şairle alay etmenin ölüm olduğu gibi, şair olmanın da ölüm olduğunu; Éorann da, bir şairi sevmenin ölüm olduğunu öğrenmiştir. Sadece sefil bir halde öldükten sonra Suibne'nin şöhreti tekrar yayılır.

Bu hikâye tüm Avrupa edebiyatında saplantılı bir şairin içine düştüğü kötü açmazı anlatan en acımasız ve sert tanımı olmalıdır. Kadın şairin açmazı neredeyse buna eş yukarıda tartıştığımız Suibne'nin hikâyesi kadar acıklı bir hikâyede anlatılır: *Liadan ve Curithir'in Aşkı.*

Ama izin verin bu uçan delilik ve acı keder içinde debelenmeyelim. Şair kural gereği gençken yazar ve üstünde Ak Tanrıça'nın büyüsü vardır.

Aşkım nadir bir doğumdandır
Doğasından yüce ve garip:
Çaresizlikten olmuş
İmkânsızlık üstüne.

Sonuçta ya haklı olarak korktuğu gibi kızı tamamen kaybeder ya da onunla evlenerek onu kısmen kaybeder. Peki, neden olmasın? Eğer bu kadın iyi bir eş olacaksa, neden kendi harabesinde şiirsel saplantısını bağrına basarak yaşasın? Aynı şekilde, şair kadın şiir yeteneği karşılığında sağlıklı bir çocuk doğurabilecekse, neden eş almasın? Hükümran Ak Tanrıça kendisini bırakıp giden iki haini de, hafif küçümseyen

bir gülümseme ile azleder ve benim bildiğim kadarıyla da cezalandırmaz. Ancak zaten onun hizmetindeyken de ne yüceltmiş, şımartmış, ne de ödüllendirmiştir. Eskiden bir şair olmakta utanılacak bir şey yoktur, eğer şair şiirden temiz bir şekilde, Rimbaud ya da daha yakın zamanda Laura Riding gibi ayrılırsa.

Yine de bir yanda Ak Tanrıça'ya hizmet, diğer yanda saygı değer bir vatandaş statüsü, İrlandalı şairlerin sunduğu gibi o kadar da keskin bir ayrım mıdır? Hikâyesinde Suibne ezici bir şiir saplantısına sahiptir, Liadan da kendi öyküsünde. Ama ikisinde de espri anlayışı var mıdır? Şüphesiz hayır, çünkü öyle olsaydı, kendilerini bu kadar ağır cezalandırmazlardı. Espri anlayışı kadın ve erkeğin kent yaşamına dayanmasını sağlayan önemli bir yetenektir. Eğer bunu korursa şair daha zarif bir şekilde delirebilir, aşkının hayal kırıklığını daha ağırbaşlı bir tavırla yutabilir, Kurumu daha nazikçe reddedip daha yerinde bir endamla ölebilir ve böylece toplumda da ani bir dengesizliğe sebeb olmaz. Kendisine acıması ya da onu sevenlere üzüntü vermesi gerekli değildir ve tüm bunlar şair kadın için de geçerlidir.

Mizah kesinlikle Ak Tanrıça'ya olan adanmışlıkla uzlaşabilir niteliktedir. Örneğin, Katolik bir rahibin mükemmel kutsallığı, yapıp ettiği her şeyin bir şairden daha çok kısıtlanışı. Ayrıca onun İncili ne *Yaradılış*'tan ne *Kıyamet*'ten bir gülümseme içerir. 1597'de Andro Man, Elphame Kraliçesi için: 'Keyfi nasıl isterse, ya yaşlı olur ya da genç.' Demiştir. Ve Tanrıça o olgun, mutat, taş bakışının sindirmediği herkese tatlı bir kıkırdamayla karşılık verir. Şairine sonunda mutluluğa erecek bir evlilik dahi bahşedebilir, ilk örselenmelerini iyi karşılayabilirse eğer. O, tanımı gereği ne tamamen insan olan, ne tamamen insan olmayandır. Suibne, bir ağaç dalının çatalında kendisini çıplak yakalayan kar fırtınasına şöyle seslenir:

Be gece büyük ızdırap içindeyim,
Rüzgâr mızrak gibi delip geçer;
Ayaklarım yara bere, yanaklarım solgun,
Yüce Tanrım, ne kedere sebep oldum!

Bu acı çekişleri asla hikâyenin aslı değildir. Yabani çilek ve yaban mersini ile beslenir, orman güvercinine yetişmesini sağlayan hızlı uçuşları, geyik boynuzları üztünde ya da uzun bacaklı alageyik yavrusu sırtında gezişleriyle güzel havada hayatın tadını çıkarmıştır. 'Kadın ve erkeğin aşk dolu sohbetlerinden zevk almıyorum, karakuşun şarkısı daha tatlı gelir kulağıma' diye dahi konuşabilir. Kimse Éorann'i ona kibarca gitmesini söylediği için suçlayamaz. Onu koruyan ve Suibne'nin sahip olmadığı şey aslında espri anlayışı değil midir? Éorann'ın daha önce onunla uçabilmek amacıyla tüylü bir vücuda sahip olmak için bulunduğu dilek, onunda ilk önce şair olduğunu, ancak şiirin zamanı geçip gittiğinde aklıbaşında bir şekilde bıraktığını önermektedir.

Mesele bu noktada bırakılabilir mi? Ya da bu noktada bırakılmalı mıdır? Karaca'nın peşinden koşuşumuzda:

Gezindik sahnenin etrafında, bir aşağı bir yukarı vızır vızır bir günde

Neşeli Üç Avcı gibi. Peki, şairlerin daima sahip olmuş olduğu garip bir düşünce biçimini tarif ederken birçok çeşitli antik tema ve kavramı ortaya koyup, mitlerle kutsal edebiyata yeni bir entelektüel yaklaşım getirmek yeterli midir? Sırada ne var? Şairlerin şiir yazımının acil ihtiyaçlarını kendi talepleri çerçevesinde ortak bir tatmin yaratana dek her noktasıyla tartışabilecekleri ve oybirliğiyle sunabilecekleri pratik bir şiir öğretisi tasarlamak mı? Ancak kim şairleri bir meclis oluşturmaya çağırıp, tartışmalarına liderlik edebilir? Kim baş şair olarak ortaya çıkıp, eski İrlanda'nın *tugen* adını verdiği işlenmiş gömleği giyerek

bu statü üstünde hak iddia edebilir? Kim bir ollave olduğunu dahi iddia edebilir ki? Antik İrlanda'da bir ollave, yüzelli Ogham'ın ya da söz şifresinin ustası olmak zorundadır ve bu onların diğer şairlerle, sıradan insanlar anlamadan iletişim kurmasını; üç yüzelli uzun geleneksel tarihi hikâye ve romansa özgü şiirleri uygun arp melodileri eşliğinde birlikte tekrar edebilmelerini sağlamaktaydı. Bir ollavdan beklenen, inanılmaz sayıda farklı çeşitte şiir ezberlemiş olmak; felsefe eğitimi görmek; medeni hukuğu doktora etmek; her kelimenin geçirdiği değişim ve türeyişle antik, ortaçağ ve moden İrlanda tarihini anlamak; müzik, alamet, kehanet, tıp, matematik, coğrafya, evrensel tarih, astronomi, retorik ve yabancı dillerde becerikli olmak, elli ya da daha karmaşık ölçüde şiirler doğaçlayabilmektir. Ollave olarak herhangi bir kimsenin bu vasıfları karşılayabilmesi şaşırtıcıdır, ama aynı zamanda ollave aileleri kendi içlerinde evlenme eğilimindedirler. Yeni Zelanda Maorileri arasında da merak uyandırıcı benzer bir sistem sürmektedir ve ollavın ezberleme, kavrayabilme, izah etme ve doğaçlama yetenekleri Vali Grey ve erken dönem Britanyalı gözlemcileri şok edecek kadar hayrete düşürmüştür.

Eğer bu varsayımsal şair meclisi anadili İngilizce olan şairler için ayrılmışsa, herhangi otoriter bir doküman üretebilecek gerekli sabır, doğruluk ve bütünlüğe sahip kaç kişi bulunmaktadır? Ve eğer bir meclis oluşturulabilse dahi, Apollon'nun müritleriyle Ak Tanrıça'nın müritleri arasında hemen bir ayrılık oluşmaz mı? İçinde yaşadığımız Apollonniyan bir medeniyettir. İngilizce konuşulan ülkelerde kadınların sosyal pozisyonunun son elli yıl içinde büyük ölçüde geliştiği ve milli servetin çok büyük bölümünün kadınların kontrolünde olduğu düşünülürse –Birleşik Devletlerde bu oran yarı yarıyadır- bu gelişimin devam etmesinin kaçınılmaz olduğu doğrudur. Dini ifşaatın devri kapanmış gibi görünmekte ve resmi evliliklerin yüksek olduğu

bölgelerde bile sosyal güvenlik çok karmaşık bir biçimde aile ve evlilik kurumuyla iç içedir. Kadınlar çürümüş ataerkil düzenden bıkıp tekrar Bassaridlere dönüşmedikçe Ak Tanrıça'nın kendi orciastik karakterinde bir geri dönüş gerçekleştirmesi imkânsızdır. Ve bu gerçekleşemezmiş gibi görünse de, adli patoloji arşivleri Bassarid türü davalarla doludur. Cinsel kaynaklı bir sinir krizi geçiren bir İngiliz ya da Amerikalı kadın sıkça sezgisel olarak en eski Diyonizyak ayinin en iğrenç ve sadık ayrıntılarını üretebilir ve bu benim çaresiz bir dehşet içinde şahit olduğum bir durumdur.

Protestan Reformuna ilham veren çileci Gökgürültüsü-tanrısı bu sefer de İngiliz Monarşisi'nin koruyucusu olan Göksel Herkül'e onurlu bir yer vermiştir. Hıristiyan takvimdeki tüm bayramlar ya Oğul ya Anne ile ilişkilidir, Baba ile değil. Yağmur, zafer ve Kralın ya da Başkanın sağlığına edilen dualar gönülsüzce de olsa ona adanmıştır. Sadece İncillerde anlatılan İsa'nın saf bağlılığıdır Baba'nın 'salt tensel yola' –ataları Satürn, Dagda ve Kai'nin[1] yoluna- ve dolayısıyla da sonunda kış gündönümü maskeli balosunda bir baş aşçı ya da palyaçoya dönüşmesini engelleyen. Bu aynı zamanda Britanya'da Baba'nın sonu da olabilir, eğer popüler dini güçler geleneksel biçimlerinde işlemeye devam ederse. Kaygı verici bir işaret, denizcilerle çocukların koruyucu azizi ve festivali Aralığın altısına denk gelen Aziz Nikolas'ın beyaz sakallı Noel Baba'ya, bayramın soytarı kılıklı koruyucusuna dönüştürülmüş olmasıdır. Noel Günü sabah erken saatte kırmızı pamuklu kıyafetiyle Noel Baba, çocukların astığı çorapları fındık, kuru üzüm, tatlı kurabiye ve portakalla doldurur ve aileler kilisede yeni doğmuş kralın onuruna ilahiler söylerken mutfak hindi, rozbif, erik pudingi,

1 Volkan yok olmadan önce 'salt tensel yola yönelmiş' başka bir tanrıya örnektir. Volkan efsanesine yapılmış son ek, Apuleius'un *Altın Eşek*'te tanrıyı, Cupid ve Psyhce'nin düğün sabahında onlara kahvaltı hazırlarken gösterişidir.

tereyağlı sos, etli payla doludur ve sonunda Noel ağacındaki mumlar eridiğinde kara ya da yağmura akar ve yaşlı bunak boş çuvalıyla giderken bir elveda homurdanır.

Bu Cockney medeniyetidir ve memleket insanı tarafından memleket insanına yazılmış olan geleneksel şiirin doğal olgularına yapılan en yaygın atıflar anlaşılamaz bir hale gelmiştir. Elli İngiliz şair içinde bir tanesi Beth-Luis-Nion'un genel ağaçlarını tanımlayamaz; karacayı, yavru geyikten; itboğan otunu, karamuktan; dönerboyun kuşunu, ağaçkakandan ayıramaz. Yay ve mızrak antik silahlardır; gemiler rüzgâr ve dalgaların oyuncağı olmaktan kurtulmuş; hayaletlerden ve gülyabanilerden korkmak birkaç yaşlı köylü ve çocuklara özgü kalmıştır ve artık turnalar uçarken alfabe yapmazlar. Bu ülkede yetişmiş son turna 1908 yılında Anglesey'de vurulmuştur.

Mitler bozulup yok olmaktadır. İngilizce ilk biçimlenmeye başladığında, tüm eğitimli insanlar Hıristiyan mit döngüsü çerçevesinde düşünüyordu ve bu da çok çeşitli pagan büyümenin Azizlerin yaşamları olarak sunulduğu Yahudi-Yunan bir birikimdi. Protestan reform birkaçı dışında tüm azizleri çıkardı. Rasyonalzimin büyümesi Darwiniyan tartışma ile son derece zayıflayan Kilise ve İncil mitleri artık şiirsel atfın güvenli temeli olarak çok zayıflamıştır. Bugün kaç insan bir orta-Viktoryen dönem vaazından alıntı yapabilir? Dahası, şairler için her zaman Hıristiyan mitlerin olduğu kadar önemli olmuş (en azından profesyonel anlamda) Yunan ve Latin mitleri geçerliliğini kaybetmektedir. Sadece sert bir Klasik eğitim bu bilgiyi bir çocuğun aklına duygusal bağlantı kurabileceği düzeyde sokabilir. Ancak Klasikler artık Britanya'da ya da Amerika'da okul müfredatının temeli değildir. Her eğitimli insanın dikkatle okumuş olması gereken iki – üç yüz kitaptan oluşan esas bir liste dahi bulunmamakla birlikte, resmi olan müfredat ise çok az insanın gerçekten okumuş olduğu bir listeye dayanmakta-

dır. Örneğin Langland'ın *Piers Plowman*, Sir Thomas Moore'un *Ütopya* ve Lyly'in *Euphues* adlı yapıtlarıdır.

Baş Şair olabilmek için gerekli şiirsel yetenek, hümanizm, ağırbaşlılık ve özgür düşünceye sahip tek iki şair John Skelton ve Ben Jonson'dur ve ikisi de taşıdıkları defne yaprağını hak etmişlerdir. Skelton, eski öğrencisi VIII. Henry ile olan tanışıklığıyla bağlantılı olarak kendisini ruhani açıdan hem bilgin hem şair olarak onun ve yarı eğitimli, sonradan görme Cardinal Wolsey'in üstünde görmektedir. Ölüm cezası tehlikesi altında kendisine karşı en sert satirleri yazmış ve sözünden dönmeyi reddettiği için de yaşamının geri kalan yıllarını Westminster Manastırı'nda geçirmiştir. Jonson şiir camiasından İrlandalı bir ollave gibi geçmiş, öğrencileri için 'Ben'in kabilesinden mühürlü' ifadesini kullanmış ve tüm alandaki sorular hakkında otorite sahibi olarak konuşmuştur. Onu bir ollave olarak ağırlamış olan Lord Falkland onun hakkında şunları yazar:

Bir çocuğun masumiyeti ve doğruluğunu taşır,
Gri saçın bilgeliği, gençliğin ince zekâsı,
Gencin düşüncesizliği ya da yaşlının çaresizliği değil.
Birinin cesareti, diğerinin umuru;
Ve ikiside merak edecektir nasıl ayıracağını
Öğretebilen ile öğrenen tarafından.

Bu dizeler ideal şiirsel tavrın özetini sunmak açısından hatırlanmaya değerdir. Özellikle de Jonson'dan bu yana ünvanını hak edecek resmi ya da gayrı resmi bir Baş Şair olmadığını düşünürsek.

Benim bildiğim kadarıyla İngiltere'de bardizmi gerçekten enstitüleştirmeye çalışmış bir varsa o da William Blake'tir. Kehanet Kitaplarının şiirsel referans anlamında tam kaynak alınmasını istemiş, ancak entelektüel şairler beklediği için, mecburen kendisi başlı başına bir Bardik

okula dönüşmek zorunda kalmıştır. Ölümünden sonra dahi kabul töreniyle geleneğin aktarılması sağlanamamıştır. Blake kendisine boş dize ya da destansı beyit yazarken kramp girmesini istemediğinden tarzını James Macpherson'un Oisin'in Gaelik Efsaneleri'nin serbest dize yorumu ve İbrani Peygamberlerin İncil'in Yetkili Sürümü'nde yer alan ses vermiş çevirileri üstüne modellemiştir. Blake'in bazı mitolojik karakterleri, örneğin Dev Albion, Job, Erin ve Melek Uriel, ortaçağ bardizmine ait karakterler, diğer karakterleri ise çok dilli bir İncil'de yer alan anahtar kelimelerin anagramlarıdır. Örneğin, sol Güneş Tanrısı için Los. Katı bir şekilde kendi sistemi içinde yazmıştır ve yanlızca bazen kehanetlerinde ortaya çıkan figürler dünya edebiyatına değil, kendi hayat hikâyesine aittir. Yine de İngiliz edebiyatının önde gelen köşe yazarı, *Masumiyet Şarkıları*'ndaki ozanlığa hayran olan Blake okuyucuları için şöyle demiş: "Sadece birkaç insan kehanet şiirlerine dalıp değişken semboller ve fabllar arasında birkaç kulaç yüzmekten fazlasını yapabilir" ve *Kudüs*'ten şu dizeleri alıntılamıştır:

Albion'un soğuğu Kayasındadır: fırtınalar ve kar geçip gider etrafından

Fırınların ve yıldızlı Çarkın ve Ölümsüz Mezarın altında:

* * *

Ölümün yabani otları sarmış elleri ve ayaklarını, uçuşur hiç durmadan

Ve hiç durmadan yıkanır sonsuz huzursuzluğunda dalgaların köpüklerinde uzak diyarlarda

Beyaz Kayanın üstünde. İngiltere, bir Dişi Gölge, Cornwall Madenlerinin ölümcül rutubeti ve Derybshire yatar onun göğsünde ağır,

Kalın bulut öbeklerinin rüzgârlarında, döner, toplanır, katlanır

Kasıkları ve göğsü oynamaz yerinden şişiren fırtınalarda ve

aşındıran kudurmuş gökgürültüsünde. Çevirir onları Yıldızlı Çarkları Dev Oğullarının

Döner, üstlerinde Los Fırınları ve çevresinde Ölümsüz mezar,
Mezarda oturmuş Erin sürekliliğini izler onların gece gündüz:
Ve Albion'un gövdesi bütün milletlerden ayrı donuk
Üstlerinde aç Kartalların çığlığı kemikli kanatlarıyla ve çevresinde
Aç Kurtların uluduğu; Okyanusun karanlık derinliklerinde, gökgürülderken...

Yorum şöyledir: "Blake'in duyguları ve alışkanlıkları usta bir zanaatkâra aittir. Onun bakış açısı, makinelerin hayata girişiyle huzuru ve refahı felaket boyutlarında baltalanmış ve endüstrinin kapitalizasyonuyla köleleştirilmiştir. Çarklar, fırınlar, duman, 'Şeytani değirmenler' imgelerinin Kehanet Kitapları'nda sefalet ve işkence ile ilişkilendirilişini hatırlayın. Blake'in yaşadığı dönemde aralıksız devam eden savaşları hatırlayın. Bu geçişin imgesinin, birçok diğerleri gibi, Blake'in bilinçaltından yükselen politik tutkular olduğu çok belirgindir. Mitik figür olarak Albion, Tanrı bilir başka neleri simgelemektedir, ancak bunun hiçbir anlamı yoktur. Savaş ve mekanikliğin imgesine dikkat edin..."

Şiiri basit ozan standartlarıyla değerlendirmek popüler İngiliz eleştirmenlerin işlevidir. Dolayısıyla da Blake tarafından kullanılan net geleneksel imgelem karakteristik biçimde 'alakasız' olarak reddedilmiş ve şair ne yazdığını bilmemekle atfedilmiştir. Burada Ak Tanrıça'nın Yıldızlı Çarkı, Zodyak'ın on iki burcuna çevrilmiş ve Los'un (Apollon) Fırınları, Albion'un Mezarı –kemik kanatlarıyla beliren aç Kartal, diğer adıyla Llew Llaw Gyffes- gibi entelektüel kavramlar kapitalist baskının karanlık, mekanik imgeleri olarak okunmuştur. Ve arkaik

Albion ile modern İngiltere arasındaki son derece açık ayrım tamamen göz ardı edilmiştir. Blake, Druidizm üstüne yapılmış çağdaşı çalışmalardan haberderdir.

Hıristiyanlık öncesi Britanya Adaları şairlerinin arasındaki sıkı bağ, yetkili şiir okullarında tüm üyelerin topluluğun sırlarını saklamak ve asla söylememek için içtiği gizlilik andıdır. Ancak bir kere Köpek, Karaca ve Kızkuşu ihtiyatını yumuşatıp, evrensel aydınlanma adına alfabe, takvim ve abaküsün sırları açıklanınca bir öğrenme çağı sona erer. Ve sonra da İskender'in Gordiyon düğümünü kestiği gibi bir kılıçla[1] bu okullar çözülüp dağılır ve rahipler dini miti yorumlama ve açıklama hakkını tek ellerine alırlar. Bunun sonucunda halk edebiyatı,

1 Gordium Doğu Frigya'da yer almaktadır ve yörel geleneğe göre düğümü kim çözerse Asya'nın hakimi olacaktır. Ancak İskender düğümü doğru yoldan çözecek sabır, öğrenim ya da yaratıcılığa sahip değildir ve kılıcını kullanır. Bu düğüm sert işlenmemiş deriden bir öküz boyunduruğu üstüne yapılmıştır ve Gordius adında Frigyalı bir çiftçiye aittir. Bir kartal boyunduruğun üstüne konduğunda Gordius bu ilahi alametle rahibe Telmissus'la evlenerek ikinci planda kalan küçük bir kral olmuş ve krallığını Frigya içinde genişletmiştir. Gordium kalesini yaptırdığı zaman boyunduruğu Zeus'a adadığı ve kale içine koydurduğu söylenir. Gordium Anadolu'dan Boğaziçi'ne ve Antakya'ya uzanan ticaret yoluna hükmetmektedir. Sonuç olarak kehanetin anlamı, Gordium'a sahip olamayan hiç kimsenin Anadolu'ya hükmedemeyeceğidir. İskender de ikinci Asya seferine Gordium'dan başlamıştır ve bu seferin doruğu İskender'in Isis'te Darius'u yenişidir. Gordius daha önce Orfik Diyonisus'un müridi olduğunu belirttiğimiz Midas'ın babasıdır ve boyunduruk orjinal olarak Baba Zeus'a değil, kral Diyonisus'a adanmış olmalıdır. Ve bu düğümün sırrı dini bir sır olmalıdır; çünkü işlenmemiş deri parçalarına atılan düğümler, tahta paralara çizik atmak ve kil tablet üstüne yazmak gibi çok eski döneme ait mesaj iletme yollarından biridir. Gordiyon düğümü aslında içerdiği mesaj okunarak 'çözülmeldir' ve bu isim de belki Diyonisus'un ilahi adı, Beth-Luis-Nion alfabesinin seslileriyle yazılan ismidir. Düğümü kesen İskender bir dönemin dini sistemini sona erdirmiştir ve bu eylemin cezalandırılmadığını göz önüne alırsak –bu olaydan sonra Indus vadisine kadar tüm Doğu'yu fethetmiştir- aslında İskender'in yaptığı, askeri güce din ve eğitim üstünde bir önem kazandırmıştır. Benzer şekilde Galyalı Brennus'un kılıcının terazi üstünde anlaşılan haraç kadar Roma altınından ağır gelmiş olması da askeri gücün adalet ya da onura üstün geldiğini anlatması gibi.

öğrenme edebiyatının önüne geçer ve Saray ya da Kilise dalkavuğu olmayı reddetmiş şairler şehirlerden kırlık yabana sürülür. Bu zamana dek oralarda aralıklarla yaşamaya devam etmiş ve bazen de öldüklerinde gömüldükleri kehanet mezarları kutsal yolculuklarla ziyaret edilmiştir. Orada kalıp kalamayacakları kimin umrundadır?

Issız doğa ortamı saplantılı delirmiş ruh haline, paranoya ve eksentrik davranış biçimine uygun değildir ve birçok sürgün edilmiş şaire fazla gelmiştir. Baş Şairleri ya da iletişim kurabilecekleri ya da onları ziyaret edecek ve şiirin iyi adının onların reddedilişinin kederli yenilgisi içinde itibarsızlaştırıldığını anlatarak uyaracak bir ollavları yoktur. Elizabethan döneme ait Abraham dilencilerine karşı delice bir sözlü saldırganlıkları vardır ve bu yapmacık bir meslek haline gelene, modern şiir şiirsel anlamını, hatta sıradan ya da ayrıksı anlamını yitirene kadar devam etmiştir. Bu işlevin garip bir biçimde tersine dönüşü ise şu şekilde gerçekleşmiştir; eski dönemde ressamlar temalarını şairlerden alırlar ve temanın elverdiği kadar da süsleme öğesi kullanırlardı. Ancak şairlerin bu ilişkiyi belirleyen konumlarını kaybetmesi sonucu ressamlar sanat koruyucularının verdiği komisyonlar doğrultusunda ya da gelişigüzel, kolay buldukları temalarda yapıt vermeye başladılar ve sonunda da saf süsleme tarzı deneyler yaratmaya başladılar. Bu noktada şairler arasındaki yapmacık delilik tavrı soyut formlarla yapılan resimsel deneylerin oluşturduğu yanlış anolojilerle desteklenir oldu. Ağustos 1945'de *Vogue*'da Sacheverell Sitwell şöyle yazar;

> Bir kere daha Avrupa Sanatına yön veriyoruz...

O dönem rağbette olan ressam ve heykeltraşları sıralar ve ekler;

> Bunlara eşlik eden şairler ve şiirlerini bulmak zor değildir...

> Her modern ressam kadar soyut bir dokuya sahip Dylan Thomas... İmglemini dahi açıklamasına gerek yoktur, çünkü zaten sadece yarı yarıya anlaşılmak için kurgulanmıştır.

Burada anlatılmak istenilen çoğu sözde sürrealist, empresyonist, ekspresyonist ve neo-romatiğin delirmiş taklidi yaparak Gwion tarzında büyük bir sırrı koruduğu fikri değildir elbette. Onların sakladığı bir sırra sahip olmamanın verdiği mutsuzluktur. Çünkü artık insanların şiirsel bakış açısından mahrum bırakıldıkları ve şiir karşıtı eğitimlerinin –belki Gal yöresi hariç- onları şiire saygı duymaktan alıkoyduğu dışında bir sır yoktur. Kaybedilen sırlar, Arabanon Çarkı gibi örneğin, artık kalabalık bir restoran ya da kafede çarpılmaktan korkulmadan güvenli bir şekilde ortalığa dökülebilir. Orkestranın sesi, tabak çanak gürültüsü ve yüzlerce birbiriyle alakasız insan mırıltısı arasında tüm sözcükler yok olup gidecek, her şekilde kimse dinlemeyecektir.

* * *

Bu sıradan bir kitap olsaydı, burada sona ererek biterdi. Ve bende bıktırıcı bir hal almamak için ilk önce burada bitirmeye çalıştım. Ancak Şeytan bu kitabın bir parçasıydı ve onun deyimiyle ona hakkını vermeden bana huzur vermedi. Şiirsel sorular içinde cevap vermediğim soru Donne'un 'Şeytanın ayağını kim toynak yaptı?' sorusuydu. Ve dini metinleri çok iyi bilen Şeytan da, Hezekiel'in Araba rüyetindeki birçok öğenin üstünden hafif geçtiğim ve bugün Batı Dünyası'nda hâlâ belli bir şaşkınlıkla kabul edilen tek Gizeme değinmediğim için benimle alay etti. Yorgun bir biçimde de olsa Arabaya ve Ağaçların Savaşı'na bağlı olarak taşıdığı tarihsel anlama ve bu kitabın başında ortaya konmuş şiirsel sorulara geri dönmek zorundayım. Şeytanı yarım yamalak bir cevap ya da yalanla baştan savmamak, şiirsel ilkeleri

ilgilendiren bir meseledir.

Hezekiel'in gördüğü gökkuşağıyla çevrelenmiş bir Tahtta Oturan Adam'dır. Gökkuşağının yedi rengi, haftaya hükmeden yedi gök cismini temsil eder. Bunlardan dördü araba tekerleklerinin parmaklarıyla sembolize edilir: Kış-gündönümü tekerlek parmağı Ninib (Satürn); İlkbahar ekinoksu tekerlek parmağı Marduk (Jüpiter); yaz-gündönümü parmağı Nergal (Mars); Sonbahar ekinoksu parmağı Nabu (Merkür). Ancak Capitoline Üçlemesi ve Elephantine ile Hierapolis'te tapınılan Üçleme ile örtüşen diğer gökcisimleri olan Güneş, Ay ve gezegen İştar (Venüs) neredediir? Bu Üçleme tipinin metafiziksel tanımı Roma'ya Orfikler tarafından getirilmiş olduğu hatırlanacaktır. Juno fiziksel doğa (İştar), Jüpiter dölleyen ya da canlandıran ilke (Güneş) ve Minerva Evren'in (Ay) ardında yer alan yöneten bilgeliktir. Bu kavram Hezekiel'e hoş gelmez; çünkü Yehova'nın işlevini salt kör bir babalığa indirgemektedir. Gördüğü rüyette Güneş Kartal'ın kanatları olarak belirmiş ve Ay ya da İştar yer almamıştır.

Şeytan haklıdır. Bu rüyet Kutsal Üçleme'nin gizemi ortaya çıkarılmadan açıklanamaz. Hatırlanmalıdır ki, eski dinlerdeki her 'gizem' bir gizemcinin onu sözlü olarak yeni kabul edilen müridlere mantığının açıklanmış olduğunu ima eder. Ancak yanlış ya da eksik de olsa gizemci, en azından bütünsel bir açıklama getirir. Origen'in ikinci yüzyıla ait *In Celsum*'unda erken dönem Kilise'nin belirli birtakım gizemleri sadece yaşlılardan oluşan küçük bir çevreye açıkladığı aktarılır; 'Neden gizemlerimizi kendimize saklamıyoruz? Siz kâfirler yapıyorsunuz ya.' Böylece Kilise'nin sıradan üyelerinden oluşan topluluğa mantıksız gelen ve sadece inanç doğrultusunda direk kabul etmeleri beklenen Üçleme'nin mantıklı açıklaması bu küçük gruptaki gizemcilerin en büyük sorumluluğudur. Sır olan gizemin kendisi değildir; Athanasian Creed'de kesin ve net olarak açıklanmaktadır ve bundan türetilen,

dünyanın İsa (Jesus Christ) Kelimesinin vücut bulmasıyla kurtulacağı gizemi de bir sır değildir. Ardı ardına gelen yüzlerce yıl boyunca Kardinal Okulu'nun gizemleri olağanüstü bir ihtiyat ve tedbirle koruduğunu kabul edersek, *Credo quia absurdum*'u gereksizleştiren gizemlerin orjinal açıklamasının çok önce yok olmuş olması gerekir. Ancak doktrinin basit tek bir şiirsel Tema üstüne kurulu olan Yahudi-Yunan Mitolojisi'nden geliştiğine emin olabildiğimize göre ben gizemlerin anlaşılıp açıklanamayacak boyutta yok olduğuna inanmıyorum.

İyi ve kötü arasında var olan özgür dini seçim kavramı, Pisagoryen felsefe ve kehanet Yahudiliği'nde yaygındır ve ağaç-alfabesinin manipülasyonuna dayanır. Evrensel Tanrıça ilkel kültünde ağaç-alfabesi rehberdir ve seçim yapmaya yer yoktur Tanrıça'nın müridleri olayları -iyi ya da kötü- doğadaki şeylerin doğal sırası, onun belirlediği kaderleri olarak kabul ederler. Sonuçtaki değişim Tanrıça'nın yerine Evrensel bir Tanrı'nın gelişi, tarihsel olarak H ile F sessiz harflerinin zorla Yunan alfabesinden çıkarılışı ve bu harflerin Tanrı'nın ismini oluşturan sekiz gizli harfin anonim birleşiminde yer alışıdır. Pisagoryen mistikler Yahudi yaradılış mitini almış ve fani dünyanın hatalarıyla kirlenmedikleri için bu harfleri özel, garip harfler olarak görmüşlerdir. Ancak eski mitolojide H ve F harfleri sırasıyla haşin Alıçtanrıça Cranaea ve onun lanetlenmiş eşi Kronos'a denk kutsal olan ayları temsil ederken yeni mitolojide ise Kutsal Orman'ın ilk ve son ağaçlarını, Yaradılış'ın ilk ve son günlerini temsil ederler. İlk günde sadece vücutsuz olan Işık yaratılmış, son günde ise hiçbir şey yaratılmamıştır. Dolayısyla da Logos'un üç sessiz harfi ya da 'ışığın sekiz katlı şehri' J harfi; yeni yaşam ve hükümranlığın, Yaradılış'ın İlk Günü'nün, 'Işık Olsun' harfi H; Yaradılış'ın son günü 'Dinlenme Olsun' JHWH Tetragrammaton'daki W olarak belirir. Bunların Güney Krallığa ait üç kavme; Benjamin, Judah ve Levi'ye bölüştürülmüş üç ay harflerine

denk gelişi olağanüstü bir durumdur. Ve mücevher sekansında bunlara atanan mücevherler sırasıyla Amber, Ateş Lâli ('korkunç kristal') ile Safir'dir ve bunlar Hezekiel tarafından Tanrı ile tahtının aydınlık ve şaşaasıyla ilişkilendirilir. Tahttaki Adam sanıldığı gibi Tanrı değildir; Tanrı kimsenin yüzünü görüpte yaşamasına izin vermez. Bu Tanrı tasvirinde ruhani insanın yansıtılışıdır. Dolayısıyla Hezekiel geleneksel ve değişmeyen, koninin üstündeki ışıktan altındaki yuvarlak evrenin dört diyarına hükmeden –dört hayvan üstünde yer alan kartalı ileeski Güneş Tanrı anlayışını korurken, bunun yanında değişmeyen buzağı Göksel Herkül'ü, eski Üçleme Q're (Güneş), Ashima (Ay) ve Anatha'dan (İştar) Yehova'yı alıp, onu milli mükemmellik talep eden, kutsal Varlığa benzeyen ve Levi'nin tahtında oturan bir yarı Judah, yarı Benjamin olarak tanımlamıştır. Bu da İsrail'i, 'garip bir halk', – Tesniye metni Hezekiel'in rüyeti ile aynı döneme rastlar- Yaşam, Işık ve Barış kelimelerini heceleyen şiirsel bir formülden türetilmiş yeni bir isme sahip, garip kutsal bir tanrıya tapan bir halk olarak tanımlar.

Aslında benim söylediğim Yunanistan ve Britanya'ya alfabetik değişimi getiren dini devrimin Yahudi olduğu, Hezekiel (İ.Ö. 622-570) tarafından başlatıldığı, Mısır'da Yunanca konuşan Yahudiler tarafından getirildiği Pisagorcular tarafından ödünç alındığıdır. İlk defa İ.Ö. 529 yılında Crotona'da tanınmaya başlayan Pisagor, biyograflar tarafından Yahudilerin olduğu kadar Mısırlıların arasında da eğitim görmüş olmasıyla değerlendirilmiştir ve sekiz harfli Tanrı'nın İsmi'ni uluslararası hale getiren ilk Yunan olabilir. İsim Britanya'ya Pisagorcuların erken dönemde yerleşik olduğu Güney Galya üstünden gelmiş olmak zorundadır.

Saf meditatif ve Evrensel Akıl'dan oluşan bu Tanrı görüşünün hâlâ en saygın modern filozoflar tarafından tanıtlanmaya çalışılması ve Doğa'nın üstünde temel Doğruluk ve İyilik olarak tahta oturtulması

çok da mutlu bir durum değildir. Eski şiirsel Tema'nın kendini sapıkça değiştirmiş olmasından Yahudiler gibi, Pisagorcuların da birçoğu sürekli vicdan azabı çekmişlerdir. Yeni Tanrı Alfa, Omega, Başlangıç ve Son, saf Kutsallık, saf İyilik, saf Mantık kadar baskın olma, kadının yardımı olmadan varolma iddiasındadır. Aslında bu tanrıyı Tema'nın asıl düşmanlarından biriyle tanımlamak, diğer düşman ile kadını ona karşı ittifak halinde tanımlamak doğaldır. Sonuç, ruhani ikiye bölünmüşlüğe hizmet eden trajikomik felaketlerin oluşturduğu felsefi bir ikilemdir. Eğer Gerçek Tanrı, Logos'un Tanrısı saf düşünce, saf iyilik ise kötü ve yanlış nereden gelmektedir? Bu durumda iki varlığın farzedilmesi gerekecektir; gerçek ruhani Yaradılış ve yanlış maddi Yaradılış. Gök cisimleri olarak ifade edersek, Güneş ve Satürn artık birlikte Ay, Mars, Merkür, Jüpiter ve Venüs'e karşıdır. Bu beş gök cisminin ortak karşıtlığı, başında ve sonunda bulunan kadınla güçlü bir birliktelik yaratır. Jüpiter ve Ay Tanrıçası maddi Dünya'nın hükümdarları olarak çift olurken, âşıklar Mars ve Venüs çift olarak şehvet düşkünü Ten'i oluşturur ve bu çiftlerin arasında Şeytan, Cosmocrator ya da yanlış Yaradılış'ın yazarı olan Merkür durur. Bu beşli Pisagoryen *hyle* ya da ormanı oluşturan beş duyudur ve ruhani insanlar bunlara yanlışın kaynakları olarak bakar ve saf meditasyonla buna üstün gelmeye çalışırlar. Bu anlayış Tanrı'dan Korkan Esseneler tarafından aşırıya vardırılmış ve etrafını akasyalarla çevirerek kurdukları keşiş cemaatlerinde gözlerini Dünya, Ten ve Şeytan'dan çevirebilmek için tüm kadınları tamamen dışlayarak, cinsel oruç içinde, kendi doğal ihtiyaç ve işlevlerinden ölümüne iğrenen bir kültür yaratmışlardır. Süleyman Dönemi'nden gelen Buzağı kültünü ölümlü insanın ruhani yaşamının amblemi olarak ölümsüz Tanrı'nın yedi harfli adı ile ilişkilendirerek korumuşlarsa da, bu keşiş düzeninin en yüksek mertebesine kabul edilenlerin sekiz harfli ya da yetmişiki harfli uzun versiyonunu kabul

ederek kendilerini tamamen akasya ile nar, Pazar ile Cumartesi, Aydınlanma ve Dinlenmenin hükmettiği meditatif bir hayata adadıkları bilinmektedir.

Şimdi artık Cennet'te savaş ilan edilmiş, Mikail ve baş melekler Şeytan'a, adıyla Cosmocrator'a karşı savaşmaktadırlar. Yeni düzende Tanrı tüm haftayı Şeytan'a bırakmayı göze alamaz ve bu yüzden de Esseneler tarafından geliştirilmiş başmelekleri yardımcıları olarak haftanın her bir gününe atamıştır. Mikail Çarşamba gününe hükmeder, bu nedenle de ona düşen bugünde Şeytan'la savaşmak ve Âdem'in gerçek yaradılışı için gerekli toprağı toplamak olmuştur. Şeytan, Yazgündönümü'nün kanatlı Keçisi Nabu'dur ve dolayısıyla da Donne'nin Şeytanın ayağı hakkındaki şiirsel sorusunun cevabı da 'Peygamber Hezekiel'dir. Bu Mikail'in zaferi olmuş bir olaydan çok, bir kehanet olarak kabul edilmelidir: İsa'nın öğretmeye çalıştığı Tanrı'ya tam boyun eğme; Dünya, Ten ve Şeytan'a devamlı direniştir. Sychar'da Samiriyeli kadına bilmeceli bir biçimde serzenişte bulunur ki, kadın bunu anlamış ya da anlamamış olabilir; çünkü beş kocası olmuştur –beş duyu- ve sonraki kocası aslında kocası değil adıyla Cosmocrator ya da Şeytan'dır. İsa ona kurtuluşun geldiğini ancak onun atalarının Ebal ve Gerizim yakınlarında puperestlikle taptığı Buzağı-tanrı'dan değil, Yahudilerin kutsal Tanrısı'ndan yani Judah, Benjamin ve Levi'den. İsa'nın inancı eğer bütün millet fani dünyaya olan yanlış adanmışlığa tövbe eder ve bütün cinsel ya da benzeri aktivitelerden uzak dururlarsa, ölümü fethedebilecekleri ve bin yıl yaşayarak sonunda da gerçek Tanrı ile bir olacaklarıdır.

Yahudiler bu adımı atmaya henüz hazır değildirler, ama çoğu teoride bunu kabul etmektedir. Muhafazakâr bir azınlık olan Ophitler ise gerçek Tanrı'nın Çarşamba Tanrısı olduğu inancına dayanarak –onu iyi Yılan olarak tasvir ederler, keçi değil- bu yeni inancı reddetmeye

devam ederler ve Logos Tanrısı'nın ise sahtekâr olduğuna inanırlar. Onların inancı Menorah'a, bir Sürgün öncesi tapını şamdanına dayanır. Bademi biçimli gövdesinden çıkan yedi kolu Çarşamba'yı tipikleştirir ve gerçekten de Talmud'a göre tekrar düzenlenmiştir; çünkü gövdenin Şabatı gösterişi ne şiirsel ne tarihsel olarak bir anlam taşımamaktadır. Bu Yılan orjinal olarak Orfik Yaradılış mitine göre Ak Tanrıça'nın dişi yılan suretinde çiftleştiği Ophion'dur ve Cosmoscrator Merkür'ün atribüsü bu nedenle çiftleşen yılanlardan oluşan bir asadır. Hezekiel'in neden dört gezegen hayvanınından ikisini değiştirdiği burada açıklığa kavuşur. Kartal kanatlı keçi yerine kartalı, insan yüzlü yılan yerine insanı koymuştur. Hezekiel pekâlâ, Yaradılış mitindeki Âdem ve Havva'nın Yılan tarafından baştan çıkarılışını anlatan ikonotropik anekdota onu değiştiren ilaveyi yapan peygamber olabilir. Ve bir kez bu biçimiyle İ.Ö. dördüncü yüzyılda kanonik olarak kabul edildikten sonra Ophit öğretisi de kâfirlik olarak tanımlanmıştır. Burada altı çizilmesi çok önemli nokta *Yaradılış*, Yaradılış'ın Yedi Günü öyküselliğinin Yaratıcı Gökgürültüsü-Tanrı Marduk'un Tiamat dişi Deniz-Canavarı'nı ikiye bölerek öldürdüğü Babil Yaradılış Epiği'nden türetilmemiş olduğu, Menorah sembolizmi, yani Mısır güneş kültüne ait bir rölik üstüne kurulu olduğudur. Marduk –hikâyenin erken versiyonunda Bel'dir- Çarşamba'nın Tanrısı Nabu ya da Pazar'ın Tanrısı Samas değil, Perşembe'nin Tanrısı'dır. İki mit arasındaki benzerlikler yüzeyseldir, ancak *Yaradılış*'taki Tufan olayı Epik'ten direk alınmıştır ve Hezekiel bu bölümü değiştirmiş olabilir.[1]

1 Babil Epiği'nde Tufana neden olan İştar'dır, eril bir Tanrı değil. Gılgameş (Nuh) içinde her tür hayvanı barındıran bir gemi yapar ve Sonbahar'daki Yeni Yıl Ziyafeti'nde inşaada yer alan işçilere yeni şaraptan ikram eder. Bu büyük toplu şarap içimi *Yaradılış* versiyonunda Nuh'un Sarhoşluğu ve oğlu Kenan'ın (Ham) kötü davranışını anlatan bir mesel olarak aktarılır ve şarap-tanrısı olan Diyonisus'u hatırlatmaktadır. Tyrrhenian korsanları tarafından yakalanan Diyonisus gemisinin direğini yılana, kendisini aslana ve denizcilerini de yu-

Haham geleneğinde İyi ve Kötü'nün Bilgisinin Ağacı, Yaradılış alegorisinde Yılan'ın meyvesini yemeleri için Âdem ve Havva'ya verdiği ağaç bileşik bir yapıya sahiptir. Bu onların aslında başlangıçta kutsal ve masum olduklarını ancak sonra fani dünyanın zevkleriyle tanıştıklarını anlatmaktadır. Pazartesi'nin Söğüdü ve Salı'nın kerm-meşesi (ya da çobanpüskülü) yiyecek meyve vermez, fakat Çarşamba'nın bademini (ya da fındıklarını), Cuma'nın ayvasını (ya da yaban elmasını) yemiş olmalılar. Sonuç olarak Tanrı onları Hayat Ağacı'na karışmaları korkusuyla –tahminen büyük ihtimalle Cumartesi'nin narıyla aşılanmış Pazar'ın akasyası- ağaç cennetinden kovar ve aptallıklarını ölümsüzleştirir. Mitin bu okuması ilk defa Trefuilngid Tre-eochair'ın ('üçlü anahtarın üçlü taşıyıcısı' –anlaşılan Hermes Trismegistos'un bir İrlandalı formu) *Eriu IV*, Bölüm 2'de basılan eski bir İrlanda efsanesiyle de desteklenmektedir. Trefuilngid Tre-eochair ilk yüzyılda İrlanda'daki büyük Tara konsül buluşmasında çok büyük bir şaşaa ve debdebe ile beliren devdir. Elinde Lübnan'dan bir ağaçtan üstünde üç meyvesi olan–fındık, elma, yenebilir meşepalamudu- bir dal vardır ve bunlar ona bitip tükenmez yiyecek ve içecek sağlarlar. Ve konsüldekilere o gün Doğu'da Güneşi neyin rahatsız ettiğini soruşturduğunda, o gün orada doğmadığını, çünkü çok önemli bir adamın (İsa) çarmıha gerildiğini söyler. Dev giderken elindeki dalın meyvelerinin bir kısmı Doğu İrlanda'ya düşer, oradaki topraktan beş ağaç biter –beş duyunun ağacı- ve bunlar sadece Hıristiyanlık zafere ulaşınca düşecektir. Bu ağaçların bahsi daha önce ağaç-alfabesinin tartışıldığı bölümde

nuslara çevirir ve her şeyi sarmaşıkla kaplar. İki mitinde türediği tahmin edilen orjinal Assianik ikon tanrıyı bir ay-gemisinde Vintage Ziyafetinde Yeni Yıl döngüsündeki dönüşümleriyle gösterir –boğa, aslan, yılan ve diğerleri- ve bu da Babil hikâyesini oluşturan kargosunda çeşitli hayvanlar taşıyan gemi masalına neden olmuştur. Korsanların gemisinin Tyrrhenian olarak tarif edilmesi burundaki başın Telchin biçiminde ya da yüzgeçten ayakları olan bir köpek biçiminde oluşudur.

geçmişti. Yüce Mugna Ağacı anne ağacına sadık bir biçimde büyümüş ve elma, fındık ve yenebilir meşepalamudu vermiştir. Hikâyenin geri kalanı daha sonradan gelen bir şair tarafından eklenip parlatılmış ekler gibi görünüyor. Tortu Ağacı ve Dathi'nin Dallanan Ağacı ise dişbudaktır ve büyük ihtimalle Dan ve Britonik dişbudak-kültlerinin yanlış büyülerini temsil etmektedir. Ross Ağacı porsukağacıdır ve ölüm ile yok oluşu temsil eder. Eski Usnech Ağacı'nın ne olduğunu bulamıyorum, ama büyük ihtimalle karadikendir ve mücadeleyi temsil eder.

Kutsal Üçleme doktrini Hıristiyanlık Öncesine aittir ve Tetragrammaton'un üç ana öğesinden oluşan Üçleme, Hezekiel'in rüyeti üstüne kuruludur. Birinci şahıs gerçek Yaratıcı, Herkesin Babası 'Işık Olsun' H harfi, akasya, Pazar'ın ağacı, Levi'nin ağacıdır; gökyüzünü gökcisimlerinden bağımsız sembolize eden lapis lazuli taşı ile temsil edilir ve daha sonraki döneme Seleucid Epoch'tan tarihlenmiş olan daha az önem taşıyan bir kehanet olan Daniel'in Rüyeti'nde Yahudi kıyametçileri tarafından 'Eski Günler'le tanımlanır. İkinci şahıs Hezekiel'in Tahtta Oturan Adamı'nın içerdiği öğe –Tanrı'nın suretinde ruhani insan, yanlış yaradılışın tehlikeli zevklerinden mükemmel bir huzurla kaçınmış olan ve dünya üstünde sonsuza dek hükmedecek olan F harfi, ateş lâli, nar, Şabat ve Judah'ın ağacı ile temsil edilir. Kıyametçiler onu Daniel'in Rüyeti'nde İnsan Oğlu olarak tanımlar. Fakat insan vücudunun sadece alt kısmı ateş lâlidir: erkek tarafı. Üst taraf, kraliyet tarafı amberdir ve onu Üçüncü şahsa bağlar. Üçüncü şahıs adının geri kalan altı harfini içerir ve altı rakamı Pisagor felsefesinde Yaşam Sayısıdır. Bu harfler orijinal Ak Tanrıça seslileri olan A O U E I harfleriydi ve *Yaradılış* öyküsünde suyun yüzünde hareket eden ruhu temsil ediyorlardı. Fakat ölüm seslisi I, kraliyet sessizi J, amber, Benjamin'in harfi, Kurtuluş Günün'nde doğmuş İlahi Çocuğun harfi ve 'doğumun doğumu' seslisi *omeganın* bütünlediği sesli *alfa*

ile yer değiştirdi. Sonuç olarak Üçüncü Şahıs androjen 'hamile bakire' oldu ve anlaşılan bu kavram J H W H Tetragrammaton içinde H harfinin tekrarına karşılık gelmektedir. İkinci H harfi Tanrı'nın Parlaklığı olan Shekinah, H'nin mistik dişi yayılımı, eril İlk Şahıs, çünkü eril taraf olmadan var olamaz; fakat Bilgelikle tanımlanır, meditasyonun parlaklığı 'onu Yedi Sütun'dan oyup çıkaran' (gerçek Yaradılış'ın) ve 'anlayışı aşan Huzur' Işık Yaşamın birleşmesinden türeyendir. Bu gizemin anlamı Harun'un Kutsanması'nda anlatılan (*Sayılar, VI, 22-27*) ve yalnızca rahiplerin söyleme yetkisi olan:

> Tanrı seni kutsasın ve korusun.
> Tanrı yüzüne ışısın ve sana cömert olsun.
> Tanrı sana teveccüh göstersin,
> Ve sana barış getirsin.

Bu dörtlü kutsama –kesinlikle Hezekiel'den önce yazılmamıştır– Tetragrammaton'u oluşturan bölümün formül olarak son dizesinde açıklanmaktadır:

> Ve onlar [Harun ve oğulları] benim Adımı İsrail'in Çocukları'nın üstüne koyacaklar ve ben onları kutsayacağım.

İlk iki kutsama gerçekte birdir ve birlikte Üçüncü Şahsı, Yaşamı ve Parlaklığı, J H; üçüncü kutsama İlk Şahsı temsil eder, Işığı, H; dördüncü kutsama ise İkinci Şahsı temsil eder, Barış, W. Bu üçleme bölünemez tek bir Tanrı'dır; çünkü tek bir harf bile çıkarılsa İsim gücünü kaybeder ve yine çünkü bu üç kavram birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. İkinci Şahıs, 'dünya var olmadan önce Baba tarafından vücuda getirilmiş olan', yanlış yaradılış olan 'Maddesel Dünya'dan önce gelmiştir. J H W H'nin 'Işık ve Zafer, Yaşam ve Barış' olarak yorumlanması rahiplerin neden bazen ismi 42 harfe çıkardığını açıklamaktadır. Pisagor

sisteminde sesli olarak yazılan H yedi rakamı Işığın sayısı, Digamma F (İbranicede W) olarak yazılan 6 ise Yaşam'ın sayısıdır. Ancak 6 rakamı aynı zamanda Zafer ve 7 rakamı da yedinci gün olan Barış'ın rakamıdır. Altı çarpı yedi, adıyla 42 Yaşam tarafından çoğaltılan Işık, Zafer ve Barış'ı ifade eder. Yahudiler Fenike rakam harflerini kullanmalarına karşın, 'Boibalos' takvim alfabelerinde Yunanca kullandıkları gibi, büyük ihtimalle gizemlerinde de erken dönem Yunancası kullanıyorlardı.

Menorah Yehova Yaradılışı'nı bütünlüğünü sembolize ediyor olsa da, Tetragrammaton'un ilk dört harfini içermez. Işıkları da yedi-harfli İsmi'ni hatırlatır, sekiz harfli ismini değil. Ancak 'Aydınlanma Ziyafeti' ya da 'Işıkların Ziyafeti'nde (*John, X, 22* ve Josephus'un *Antiquities, XII, 7.7*'de bahsi geçer), eski İbrani Kış Gündönümü Ziyafeti'nde sekiz kollu bir şamdan kullanılmıştır ve halen Yahudi sinagoglarında da kullanılan bu şamdan Hanukah şamdanıdır. Bu şamdanın haham geleneğine içindeki açıklaması Kislev ayının yirmi beşinci günü başlayan sekiz günlük festivalin Judas Maccabeus tarafından kurumlaştırılmış olması ve bir mucizeyi kutlamasıdır. Tapınağın Maccabean takdisi sırasında sekiz gün boyunca kullanmaya yetmiş olan daha önce bir Yüksek Rahip tarafından gömülmüş küçük bir testi kutsal yağ bulunmuştur. Bu efsane ile Talmud yazarları ziyafetin pagan köklerini örtmeyi ummuşlardır ve orjinal olarak Yehova'nın Güneş-tanrı doğum günüdür ve Nehemiah'ın (*II Maccabes, I, 18)* zamanı kadar erken bir dönemden beri kutlanmaktadır. Judas'ın festivali tekrar koymasından üç yıl önce aynı yerde ve aynı zamanda Antiochus Epiphanes Olimpiyan Zeus'a kurban vermiştir -Zeus'un doğum günü de kış gündönümündedir- tıpkı Yahudileri koruyucuları Cyrus zamanında çok etkilemiş olan Pers Güneş-tanrısı Mithras'ın yaptığı gibi. Haham geleneğine göre şamdanın her bir kolu, festival başladıktan sonra her gün sırayla sekizi

tamamlanana kadar birer birer yakılırdı. Daha erken geleneğe göre ise şamdanın sekiz kolu festivalin başında yakılır ve her gün sırayla birer birer söndürülürdü.

Hanukah şamdanı Fas Yahudileri arasında (gelenekleri en eski ve bozulmadan gelen topluluktur) tepesinde küçük bir nar, sekiz ışık bir sırada, her biri ayrı bir kolda, kaideden çıkan ayrı bir kolun soketinde yanan ışığı diğer kolları yakar ve Menorah'ta olduğu gibi düzenlenmiştir. Sıradaki sekiz ışık yılın artık gününü temsil etmelidir; J harfinin günüdür ve kış gündönümünde eklenir. Nar ise sadece haftanın yedinci gününün değil aynı zamanda da kış gündönümüne hükmeden Ninib gezegeninin amblemidir ve şamdanın Tetragrammaton'un tüm harflerini –bu da aslında Dünyanın çoğaldığı 'Işığın Sekiz-katlı Şehri'dir- içermesi için genişletilmiş bir Menorah olduğunu gösterir. Sekiz sayısı Güneştanrısının çoğalma sayısı, Yehova'nın çoğaltma ve büyütme yaratıcı düzenine benzer. Sekiz ışıkta sekiz temel Emrin sembolü (gösterileceği gibi) olarak kabul edilebilir.

Hanukah şamdanı İsrail dışı Yahudi geleneğinde sinagoglarda ayinlerde kullanılan şamdandır; çünkü Sanhedrin kanunu Menorah'ın ya da Kutsalların Kutsalı Evi'nde kullanılan herhangi bir objenin üretimini yasaklamıştır. Bu kanun Kudüs'te rakip bir başka Tapınağın kurulmasını engellemek amacıyla, ama anlaşıldığı kadarıyla da aynı zamanda sapık dini inançlarını yedi kollu şamdanda dördüncü ışığın merkezi konumuyla (Bilge Yılan Nabu'nun yeri) doğrulayan Ophitlere karşı tasarlanmıştır; çünkü bu şamdanda merkezi bir kol bulunmamaktadır. Ayrı ışık büyük ihtimalle işlerinin çeşitliliği ile çelişen Yehova'nın birliği, toplam sayıyı dokuza çıkardığı ve üç katlı kutsal Üçlemeyi sembolize ettiği için konmuş olmalı. Tepesinde bulunan narın anlamı Fas Yahudileri tarafından unutulmuş ve ona daha çok yüksek antiğe ait dekoratif bir öğe olarak bakmışlardır. Merkezi Avrupa

Yahudileri narın yerine tepesinde Davud Yıldızı bulunan bir yumru kullanırlar. Fas Yahudileri arasında nar aynı zamanda da Torah tomarının sarıldığı çubuğun üstüne konur ve bu çubuk *Es Chajim*, 'hayat ağacı' olarak adlandırılır. Merkezi Avrupa Yahudileri ise bu narı solmuş çiçek çanağına çevirmişlerdir. Haham geleneğinin işlediği mantık doğrultusunda bu meyvenin kutsallığı kurtlanmayan tek meyve olmasındadır.

Tanah'a yapılan son eklemeler arasında yer alan On Emir aynı gizeme yapılan açıklamlar olarak tasarlanmıştır. İsa, Tanah'ta başka yerden 'Tanrını sev' ve 'Komuşunu sev' emirlerini alıntılayarak ruhani değerlerini yükseltirken bu seçimin tuhaflığını fark etmiş görünüyor. Fakat ilk bakışta anlaşıldığından daha dikkatle düşünülmüş bir seçim. Gerçekte on değil, İsim'deki sekiz harf doğrultusunda sekiz adet olan Emirler iki gruba ayrılır: Üç 'Yapacaksın' ifadesinden biri Gerçek Yaradılış'la ve beş 'Yapmayacaksın' ifadesi ise Yanlış Yaradılış'la ilgilidir. İki grupta bir uyarı ile başlar. Bekleneceği gibi düzen kasıtlı olarak bölünmüştür.

İlk grup Tetragrammaton'un harfleriyle paraleldir ve uyarı iafdesi III: 'Tanrı'nın adını boşuna anmayacaksın.'

V: 'Babanı ve anneni onurlandır.'
Ör. J H: Yaşam ve Parlaklık.

IV: 'Şabat Günü'nü gözle.'
Ör. W: Barış.

I: 'Sadece bana tapacaksın.'
Ör: H: Işık.

İkinci grup İsim'den çıkarılmış olan beş gezegenle örtüşür ve uyarı ifadesi II: 'Hiçbir yıldız, yaratık ya da deniz canavarının suretini çiz-

meyecek ve onu sevmeyeceksin.'

X: 'Büyü yapmayacaksın.'
(Büyüleme Tanrıçası olarak, Ay)

VI: 'Öldürmeyeceksin.'
(Savaş Tanrısı olarak Mars)

VIII:'Çalmayacaksın.'
(Tanrı'dan insanı çalan Hırsızların Tanrısı Merkür)

IX: 'Yalan yere şahitlik yapmayacaksın.'
(Yeminlerin edildiği yanlış tanrı Jüpiter)

VII: 'Zina etmeyeceksin.'
(Tensel aşkın tanrıçası Venüs)

Sekiz Emir yerine geçen seriler (*Exodus, XXXIV, 14-26)* onlu diyaloglar olduğu için On Emre çıkarılmıştır.

Talmud geleneğinde bu yeni Onlu diyalog iki *sappur* (lapus lazuli) tabloya oyulmuştur ve İşayaa, LIV,12'de ideal Kudüs kapıları 'ateş-taşlarından'dır (ateş lâli ya da grena) yazar. Sonuç olarak şiirsel formül:

Işık Yaratışımın ilk günü,
Barış, yedinci günüm işten sonra,
Yaşam ve Zafer günlerimin günü.
Kanunumu safirden tabletlere oydum,
Kudüs benim grenadan kapılarımla parlar,
Dört Şerub Kuzey'den bana amber getirir.
Akasya gemim için kerestesini verir,
Nar rahip cübbemin eteğini kutsar,
Zufa otum kan fışkırtır he saat.

Kutsal, Kutsal, Kutsal benim adım.

Bu mistik tanrı yalnızca Babilli Bel ya da Marduktan değil, Yahudi senkretistlerin onu tanımladıkları Pers Zoroastrian Aşkın Tanrısı Ormazd'dan da farklıdır; çünkü kendisini yanlış maddi dünyadan ayırmış ve kendi soyut ışıktan kentinde güvenli bir münzevi hayata çekilmiş bir tanrıdır. Ormazd bir çeşit üç vücutlu Geryon, Üçlü Tanrıça ile evlenmiş her zamanki Aryan erkek üçlemedir. Daha sonra tanrıçayı yerinden ve gücünden mahrum edip onun üç rengini giyerler –beyaz, kırmızı ve koyu mavi. Suidas'ın bilmecesindeki düve gibi en eski işlevini yerine getirmektedir. Böylece Ormazd dünyayı yaratmak (ya da yeniden yaratmak) için rahip beyazı içinde; kötüyle savaşmak için savaşçı kırmızısında; çiftçinin koyu mavisi içinde 'doğurganlığı getirmek' için belirir.

Hıristiyanlık öncesi Yahudi kıyameti büyük ihtimalle Hindistan'dan *ethrog* ile birlikte Yahudi tüccarlar aracılığıyla gelmiş dini bir kuramdan etkilenmiş olmalıdır. Sybil tarafından kehanet edilen ilahi bir çocuğun doğumunu beklediler ve bu Çocuk dünyayı günahtan arındıracaktır. Bu da yeni İdealistik Tanrı'nın insanın doğrudan korumasına verdiği başmelekler ve Mikail'in Dünya, Ten ve Şeytan'a reddettiği büyük ve kötü güçlere denk olmadığını ima etmektedir. Tek çözüm Barış Prensi, adıyla İkinci Şahıs, İnsanın Oğlu şimdiye kadar bağımsız bir varoluşa sahip olmayanın[1] mükemmel insanın Judah, Benjamin ve levi'den doğma Mesih olarak vücuda gelmesiydi. O, Maddi Yaradılışın boşluğunu göstererek tüm İsrail'i tövbeye getirecek ve böylelikle dünyada ölümün olmadığı bin yıllık Tanrı Krallığını başlatacak ve diğer tüm milletler de bunu kabul edecektir. Bu Judah, Benjamin ve Levi'den olan İsa'nın inancıdır ve ayinsel olarak Tanrı'nın Taç Giy-

1 244 yılında Bostia'da bu Beryllian kâfirliği adı altında kaldırılmıştır.

mesiyle tekrar edinilmiştir. İsa kılıç yoluyla geleceği kehanet edilmiş kendi ölümünden sonra İnsan Oğlu'nun gerçekten Zeytin Dağı'nda belireceğine inanmış ve o zaman hayatta olan takipçilerine de asla ölmeyeceklerini, ama doğrudan Tanrı'nın Krallığı'na gireceklerini temin etmiştir. Ancak bu kehanet gerçekleşmez; çünkü temeli şiirsel mit ile tarihsel olaylar arsındaki gelişen bir kargaşaya dayanmaktadır ve herkesin bin yıllık umudu alt üst olmuştur.

Bundan sonra Yunanlar bu umutların aslında sanıldığı kadar zamansız olmadığını, İsa'nın gerçekten Üçleme'nin İkinci Şahsı olduğunu, Tanrı'nın Krallığı'nın yakın olduğunu, korkunç alametlerin onun gelişini işaret edeceğini –sözde Mesih'in Sancıları- ve bunu herkes tarafından anlaşılacağını iddia ettiler. Ancak Gentile kilisesi kendini Yahudi Kilisesi'nden tamamen ayırdığı zaman İsrail'in Kralı olarak İsa, -Yahudi milliyeçiliği şüphesi altında kalmaktan her türlü kaçınmaya çalışan Hıristiyanlar için utanç verici bir kavramdı- böylece İkinci Şahış olarak doğumunun Taç Giyme'de değil, bütün dünya önünde gerçek fiziksel doğumla, fakat ruhani döllenme ile gerçekleşmesine karar verildi. Bu da İsa'nın annesi Meryem'i Üçüncü Şahıs olan Tanrı'nın Yaşam ve Parlaklığını barındıracak olan bakire, 'lekesiz' kanal haline soktu. Dolayısıyla da Meryem de annesi Azize Ann tarafından aynı şekilde dünyaya getirilmiş olarak kabul edildi. Bu da her türlü kâfirlik için verimli bir temel oluşturdu ve kısa zaman içinde Tema kendisini Bakire, Ak Tanrıça; İsa, Çoğalan Güneş; Şeytan, Azalan Güneş olarak popülerleştirdi. Burada İsa'nın mistik eklenişi dışında ('Ben ve Babam biriz') Baba Tanrı'ya yer yoktu.

Yirmi Altıncı Bölüm

TANRIÇANIN DÖNÜŞÜ

Öyleyse Batı'da dinin geleceği nedir? Sir James Frazer, Avrupa Medeniyeti'nin bozukluklarını 'Doğu dinlerinin bencil ve ahlaksız doktrinlerinin, Tanrı ve ruh birliğiyle sonsuz kurtuluş kavramlarının yaşamaya değecek tek amaçlar' olarak aşılayan niteliklerine bağlar. Bunun bencillikten uzak ve bireyi devletin iyiliğine tabi eden Yunan ve Roma ideallerini baltaladığını iddia eder. Daha sonra Adolf Hitler daha kısa ve net bir şekilde: 'Bütün sorunlarımızın temelinde Yahudiler yatmaktadır' demiştir. Elbette iki fikirde tarihsel olarak doğru değildir.

Frazer, Yunan dini üstünde bir otorite olarak Yunan Orfikleri'nin kurtuluş saplantısının Doğu değil, Trako-Libyan kaynaklı olduğunu ve Sürgün Yahudilerinin Yunan dünyasına Farisik Tanrıyla birlik doktrinini getirmeden önce şehir devlet idealizmininin içten çöktüğünü biliyor olmalıdır. Bir kere kuramsal felsefe Orfiklerin ya da başka bir mistik kardeşliğin üyesi olmayan tüm eğitimli Yunanları şüphecilere dönüştürdükten sonra, kamusal olduğu kadar kişisel inanç da çökmüş ve İskender'in olağanüstü fetihlerine rağmen, Yunanistan kolayca dini konservatizmi milli birlik duygusu ile birleştirmiş yarı barbar Romalılar tarafından yenilmiştir. Sonra Romalı asiller kendilerini Yunanlar altında eğitime vermiş, felsefe hastalığını kaptıktan sonra da parçalanan idealizmlerinin ardından onları politik olarak çökmekten eğitimsiz lejyonların milli birlik duygusuyla birleşen Doğu tarzı bir İmparatora tapınma kurtarmıştır. Sonunda da dördüncü yüzyılda, sınırlarında barbarların o kadar güçlü bir baskısıyla karşılaşmışlardır ki, İmparatorluktan geriye kalanı kurtarabilmek için halen kuvvetle

devam eden Hıristiyanlık inancına sığınmışlardır.

Hitlerin gerçekte orjinal olmayan ifadesi Avrupa'nın Yahudiler tarafından ekonomik olarak baskı altına alındığı iddiasına dayanmaktadır ve haksız bir ithamdır: Hıristiyanlık altında Yahudiler yüzlerce yıl toprak sahibi olmaktan ve sıradan zanaat loncalarından alı konmuş ve sadece kendi becerileri ile hayatta kalmaya mahkûm edilmişlerdir. Dolayısıyla mücevher ustaları, doktorlar, tefeciler ve bankacılar ve yeni başlamış optik ve ilaç üretimi gibi yüksek beceri gerektiren endüstri ve üretim alanlarında yer almışlardır. İngiltere'nin on yedinci yüzyıldaki ani ticari gelişimi, Cromwell'in Londra'ya modern bankacılık sistemini getiren Hollandalı Yahudileri kabul etmesinin sonucudur. Eğer Avrupalılar sınırsız kapitalizm ve endüstriyel gelişimin sonuçlarından hoşlanmıyorlarsa kendilerini suçlamaları gerekir; çünkü Yahudiler paranın gücünü kendilerini diğer milletlerin baskısına karşı koruma altına almak için canlandırmışlardır. Bununu dışında Musa Hukukunca para ödünç vermeleri ya da borçları aralıksız sürdürmeleri yasaklanmıştır. Her yedinci yılda borç alan senedinden tahliye edilirdi ve ayrıca dış dünyadaki diğer milletler arasında paranın servis ve mal alış verişinde kullanılan pratik bir araçtan çıkarak sorumsuz ilahi bir konum kazanması da onların suçu değildir.

Yine de ne Hitler, ne Fraser doğrudan o kadar da uzak değildir ve bu da erken Hıristiyanlığın İbrani peygamberlerden aldığı ve buraya kadar bilinmeyen iki dini kavram huzursuzluğumuzun ana nedeni olmuştur. Bunlardan biri Tanrıça ile herhangi bir alışveriş yapmayı reddeden, kendi kendine yeten ve her şeyi bilen olduğunu iddia eden ataerkil bir Tanrı ve diğeri de teokratik toplumdur. Dünyanın görkem ve güzelliğine kibirle bakan, görevini yerine tam olarak getirenlerin 'Tanrı'nın çocuğu' olduğu ve hangi sınıf ya da ne kadar servet sahibi olursa olsun Baba ile direk birleşme ile kurtuluşa hak kazandığı bir kültür.

Bu iki kavram da, Kilise'nin kendi içinde hararetli biçimde tartışıla gelmiştir. Batılılar İsa'nın uzak, kutsal İbrani peygamberlerin Evrensel Tanrısı'na olan azimli bağlılığına ne kadar derin bir hayranlık duysalar da, bu kültte ima edilen ruh ve ten arasındaki düşmanlığı hiçbir zaman tamamiyle kalpten kabul etmemişlerdir. Ve yeni Tanrı felsefi anlamda yadsınamaz nitelikte görünüyor olsa da, bir kere şımarık, kavgacı, patavatsız aşkları ve geçimsiz Olimpiyalı ailesiyle Zeus-Jüpiter izan sahibi topluluğun saygısını yitirince, erken dönem Kilise Babaları çok geçmeden insanın ideal bir anarşiye hazır olmadığını öğrenmiş oldu. İnsani ilişkilere doğrudan karışmayan salt meditatif bir ata olan Baba ise saygı kazanabilmek için yıldırımlarının tehdidine dayanmaya devam etmek zorunda kaldı. Ananias ve Sapphira'nın ihlal ettikleri için çarpılarak öldükleri komünist ilke dahi işe yaramadığı için terk edildi. Papalığın gücü kralların üstünde kabul edilir edilmez, Papalar olağanüstü maddi bir şaşaa ile politikayı ellerine alarak, savaşlar ilan edip, zengin ve yüksek sınıfta doğmuşların günahlarını görmezden gelerek onları ödüllendirip ölümden sonraki hayatta özel muamale temini verdiler ve basit yaşamış atalarının herkese eşit davranma ilkesini aforoz ettiler. Bakire tapınısının yavaş yavaş Roma'da yerleşmesiyle sadece İbrani tektanrıcılığı değişikliğe uğramadı, sıradan Katolik insan da uzun bir dönem Tanrı ile direk ilişkiden uzak bırakıldı; çünkü bunun için günahlarını itiraf etmesi, kendini Tanrı'nın sözüyle bir rahibin aracılığıyla tanıtması zorunluydu.

Protestanlık ise iki reddedilmiş kavramın coşkulu bir biçimde tekrar pekiştirilmesidir, ancak Yahudiler bunları zaten terk etmemiş, Muhammed'in takipçileri ise eşit derecede sadık kalmışlardır. İngiltere'deki İç Savaşlar Bakire'den nefret eden Püritan Bağımsızların savaşçılığıyla kazanılmıştır. Onlar ideal teokratik bir toplumda rahiplere ve piskoposlara ait haklarla gücün fesh edilerek her insanın Metin-

leri kendisinin okuyarak, Tanrı Baba'yla doğrudan bir ilişki içinde istediği gibi yorumlaması gerektiğini savunmaktadırlar. Püritanlık Amerika'da kök salarak gelişti ve bağımsız düşünme hakkını taşıyan dini eşitlik doktrini sosyal eşitliğe dönüştü ve o dönemden beri Batı Medeniyeti bu düşüncenin etkisi altındadır. Yaşadığımız dönem, Hıristiyanlık Dünyası'nın kendi demogogları tarafından mahmuzlanan sıradan insanlarının aşırı kibir nedeniyle artık vücudun elleri, ayakları ve gövdesi olmaktan çıkarak akıl olmayı talep ettikleri ya da basit iştahlarını doyuracak kadar anlayış talep ettikleri bir dönemdir. Sonuç olarak birkaçı dışında hepsi -Roma Katolikleri gibi Protestanlar da- dini idealizmlerini terk etmiş ve kendi içlerinde paranın tüm kötülüklerin anası olmasına rağmen değer ifade edebilen ve sosyal üstünlük belirleyen tek kullanılabilir araç; bilmin fenomenleri doğru olarak açıklayabilecek tek yol olduğu; genel dürüstlük ahlakının aşk, savaş, iş ya da politikayla alakasının olmadığı sonucuna varmışlardır. Buna rağmen dinlerinden döndükleri için kendilerini suçlu hissederek çocuklarını Pazar Okulu'na yollarlar, Kiliseleri devam ettirirler ve daha genç, daha fanatik bir dinin tehdit oluşturduğu Doğu'ya doğru korkuyla bakarlar.

Bugün Hıristiyanlığı bozan şey tek bir mit üstüne kurulu olan bir din değil, bir zamanlar Batı'da üstün olan Ana-tanrıça ile onun hakkını gasp etmiş olan Baba-tanrı yandaşlarının dini hakları üstüne devam eden çok eski bir kanuni davanın politik baskısı altında alınan karmaşık kararlardır. Farklı dini mahkemeler farklı kararlar vermişlerdir ve artık yüce bir mahkeme yoktur. Şimdi artık Yahudiler Musa Kanunu'nun herhangi bir yerinden bir bahane ile kurtulmaya, yanlış tanrılar için fahişelik yapmaya baştan çıkarılmışlar, Hıristiyanlar ise Hezekiel, takipçileri Esseneler, İsa ve İbrani peygamberlerin sonuncularının dünyayı içine çekmeye çalıştığı çileci ve sofu kutsallıktan

tamamen uzaklaşmışlardır. Batı görünüşte halen Hıristiyan olmasına rağmen pratikte zenginlik tanrısı Pluto, bilim tanrısı Apollon ve hırsızların tanrısı Merkür Üçler eki tarafından yönetiliyoruz ve de bu yetmezmiş gibi bunların arasında açıkça sürüp giden bir nifak ve kıskançlık vardır. Pluto ve Merkür birbirlerine sövüp sayarken, Apollon sanki gökten inen bir yıldırımmışçasına atom bombasını ustalıkla kullanmaktadır. Akıl Çağı, onun on sekizinci yüzyıl filozoflarınca müjdelenmiş ve Apollon Üçler Erki'nin naibi olarak Zeus'un (geçici olarak rahatsızdır) boş tahtına oturmuştur.

Batı'nın propaganda hizmeti hiç durmadan bugünün sorunlarından kaçmanın tek yolunun dine dönmek olduğunu yaymakta ancak dinin hiçbir kesin biçimde tanımlanmaması gerektiğini farz etmektedir. Ana akım dinler arasındaki çelişkileri kamulaştırmanın iyi bir sonucu olamayacağına inanmaktadırlar ve her birine ait karşılıklı saldırgan mezheplerin ya da doktrinlerinde yer alan gerçeklere dayalı yanlış ifadelerin, hepsinin neden olduğu utanç verici olayların hepsi şu veya bu zaman içinde örtülmüştür. Burada ileri sürülen milli ve uluslararası etiğin gelişme ihtiyacıdır, insanların birden çocukluk inançlarına geri dönmeleri gerekliliği değil ve zaten bu da gerçek bir dini coşku ile ele alınırsa sedece dini savaşların güçlenerek yenilenişine varacaktır. Sadece her yerde inanç zayıfladığı zaman rakip dinlerin din adamları birbirlerine karşı iyi komşuluk tavrı edinirler. Öyleyse bunu neden sadece etik olarak tanımlamayalım, sonuçta birkaç istisna dışında yazanlar ve konuşanların güçlü dini inançları yoktur. Çünkü etik, açığa çıkarılmış dinden türer olarak kabul edilir, özellikle On Emir'den; çünkü Komünistlerin etik dışı gibi görünen davranış biçimi onların dini tamamen reddedişlerine atfedilir; çünkü bir Devlette çelişkili söylemlerin birarada yer alması politik ortamın sağlıklı olduğununun kanıtıdır ve yine çünkü Komünizme karşı bir Haçlı seferi,

sadece din adına başlatılabilir.

Komünizm bir inançtır, din değil; bir amacı olan sahte bilimsel kuramdır. Basittir; menşeinde sosyal eşitlik, cömert ve milliyetçi olmayan bir kasıt yatar. Ancak bu kuvvetler erken Hıristiyanlar da olduğu gibi zorlanır, doğrudan ve acil bir binyıl umudu ertelenirse, yerini en azından saldırgan bir dünyada hayatta kalmayı sağlayacak faydacı ilkelere bırakır.

Bu nedenle Komünist inanç, fanatik haliyle dahi bir din değildir ve bütün çağdaş dinler kibarca da olsa inanç maddeleri açısından birbiriyle çeliştiğine göre *din* kelimesinin anlamı günümüz problemlerini pratik anlamda çözmeye uygun bir tanıma taşınabilir mi?

Sözlükler din (*religion*) kelimesinin etimolojik kökenini 'şüpheli' olarak verir. Cicero bu kelimeyi 'usule göre okumak' –dolayısıyla da eski töresel ilmi 'dikkat kesilmek ve çalışmak' anlamına gelen *relegere* sözcüğüyle bağlantılamıştır. Dört yüz yıl ve de yarım asır sonra ise Aziz Augustin bu kelimeyi 'geri bağlamak' anlamına gelen *religare* kelimesinden türediğini, ilahi kanuna sofu biçimde boyun eğme zorunluluğunu ima ettiğini düşünmüştür ve bu da o dönemden itibaren dinin algılanış biçimini belirler. Çiçero gibi -doğruya daha yakın olmasına rağmen- Augustine de Lucretius'un erken dönem De Rerum Natura'sında yer alan *religio*'nun – ya da alternatif biçimi *relligio'nun*- ilk hecesinin ne kadar uzun olduğunu dikkate almamıştır. *Relligio* sadece 'doğru olanı seçmek' anlamına gelen *rem legere* ifadesinden türetilebilir ve din (religion) Yunanlarla Romalılar için kanunlara uymak değil, kötüye karşı devamlı iyilik yaparak kabileyi korumak anlamına gelmektedir. Bu da hangi eylemin tanrıları sevindireceğini önermenin görevi olan büyü fikirli bir rahibin elindedir ve bu nedense garip bir şekilde ya uğurlu, ya uğursuz zamanlarda olur. Örneğin Roma Forumu'nda dipsiz bir yarık açıldığı zaman bu tanrıların Roma'nın

verebileceği en iyi kurbani istediğne dair işaretti; Mettus Curtius adlı bir adam durumu kurtarmak için doğru olanı yapmakla görevlendirilmiş olduğuna kanaat getirdi ve bir at sırtında tepeden tırnağa silahlı biçimde açılan yarığa atladı. Başka bir keresinde Forum'da Şehrin Praetoru Aelius Tubero'nun adalet dağıttığı yerde bir ağaçkakan belirdi ve başına konarak kendisine eline almasına izin verdi. Ağaçkakan Mars'a kutsal olduğunu göre bu aşırı evcil hali kâhinleri alarma geçirdi ve onlarda bu ağaçkakan serbest bırakılırsa Roma'ya felaket geleceğini; eğer öldürülürse Praetor'un bu saygısızlığı yüzünden öleceğini ilan ettiler. Aelius Tubero da ağaçkakanın boynunu kırdı ve ardından ölümü kanlı oldu. Bu tarihsel olmayan anektodlar alametlerin nasıl okunacağı ve Romalıların bunlara cevaben nasıl davranması gerektiğine örnek olarak Kehanet Okulu tarafından icad edilmiştir.

Aelius Tubero örneği sadece *relligio* için gerekli bir ilüstrasyon değil, aynı zamanda tabu ve kanun arasındaki farklılığı anlamak açısından önemlidir. Tabunun altında yatan kuram, belirli şeylerin belirli kişilere belirli zamanlarda –fakat zorunlu olarak diğerlerine ya da başka bir seferinde aynı insanlara değil- zarar getirdiğinin rahip ya da rahiplerce kehanet olarak açıklanmasıdır. Tabunun cezası da kabilenin hakimleri tarafından değil, hatasının büyüklüğünü kavramı olan tabuyu çiğneyen kişi tarafından üstlenilir ve ya utançtan ölür ya da kimliğini değiştirerek başka bir klana kaçarak orada yaşar. Roma'da bir ağaçkakanın Mars'ın kuşu olarak Kral'dan ve Cumhuriyet altındaki ayinsel varisinden başka kimse tarafından öldürülemeyeceği anlayışı vardı ve o da sadece yılda bir kez Tanrıça'ya kefaret niteliğinde verilen kurbandı. Daha az ilkel bir toplumda Tubero, kutsal olan bir kuşu öldürdüğü için böyle bir kanundan önce halka açık olacak şekilde yargılanır ve daha sonra ya idam, hapis ya da para cezasına çarptırılırdı. Ancak tabuyu çiğnemesinin cezası kendi ilahi intikam anlayışına bırakılmıştır.

Roma'daki ilkel din kutsal monarşi ile birbirine bağlıydı: Kral ve kutsal ailesinin ferdleri hizmet ettiği çeşitli Bilgelik Tanrıçası'nı mutlu etmek için tasarlanmış çok sayıda tabuya bağlıydı. Görünüşe göre kralın liktor ya da 'seçiciler' adı verilen on iki rahip yoldaşının –yılın her ayı için bir tane- görevi onu kötü şanstan, kutsal şeylere yapılan saygısızlıktan korumak ve ihtiyaçlarına hizmet etmektir. Dolayısıyla görevlerinin arasında *relictio* ya da işaret, alamet, kehanet ve mucizelerin 'dikkatli okuması' ve *selectio* adı verilen yiyeceği, kıyafetleri, silahları, okuma kürsüsünü ve yatağını[1] süsleyen bitki ve yaprakları seçme görevi da bulunuyor olmalıdır. Monarşinin yok oluşu, Kralın salt dini olan işlevlerinin Jove Rahibi'ne, idam cezası yükümlülüğünün Konsüllere atanması ve liktorların onur koruyucularına dönüşmesiyle gerçekleşmiştir. Liktor kelimesi de sonra popüler olarak *religare* 'bağlamak' kelimesiyle ilşkilendirilmiştir; çünkü Konsüllerin gücüne karşı isyan edenleri bağlamak liktorlara verilmiş bir görevdi. Gerçekte On İki Masa ya da Roma kanunnamesi diye bir şey yoktur, sadece içgüdüsel, iyi huylu ilkelere dayanan sözlü bir gelenek ve belirli büyülü beyanlar bulunmaktadır. Mettus Curtius ve Aelius Tubero yaptıklarını herhangi bir yasal zorunluluk altında değil, tamamen *ahlaki* nedenlerle kişisel seçimleri sonucunda yapmışlardır.

'Kanun' anlamına gelen *lex* kelimesinin 'seçilmiş kelime' ya da büyülü bildiri ile başladığını ve *liktor* kelimesi gibi yanlış biçimde daha sonra *ligare* kelimesine bağlandığını açıklığa kavuşturmak gerekir. Roma'da Kanun dinden türemiştir: bazı durumlarda kullanılan bildiriler atasözü niteliğinde biçimlendirici güçler haline gelerek yasal ilkelere dönüşmüştür. Ancak en ilkel anlamıyla din, tabu kanunla-

1 İngilizce kirletmek anlamına gelen *litter* kelimesi *lectum* kelimesinden türemiştir ve yatak ile yatak yapma kelimesinin çift anlamını taşımaktadır; Orterarsee Malikânesi'nin Lordu, Angevin zamanında tımarını 'Kralın yatağı için yazın ot, kışın saman bulmakla verirdi.

rıyla belirlenmiş sosyal zorunluluklar bütünü olarak tanımlanmaya başladığında –ki bu, İdareci Apollon Bilim Tanrısı'nın anası bilgelik ve şiirin, İlham Alınmış Doğru'nun, Ana Tanrıçası'nın gücünü gasp ettikten ve onun müridlerini kanunlarla bağladıktan sonra ilhamın büyüsü yok olmuş ve geriye sadece teoloji, dini ayin ile olumsuz etik davranış kalmıştır. Bu nedenle eğer her türlü sosyal (ve edebi) bağlamda uyumsuzluk, körlük ve baskının aşılması isteniyorsa, her sorun diğerlerinden bağımsız eşssiz nitelikteymiş gibi ele alınarak olumlu içgüdüsel ilkeler doğrultusunda yapılan seçimlerle çözülmelidir; daha önce meydana gelen olayların oluşturduğu emsal bütününün özeti ya da bir kod temel alınarak değil. Eğer politik sorunlarımızın tek çözümü dine dönmekte yatıyorsa, din bir şekilde teolojik ilavelerden ve büyümeden kurtarılmalıdır. Ahlaki ilkeye bağlı yapılan olumlu doğru seçim Kanun'un olumsuz yönünün yerini almalıdır; çünkü Kanun güçle desteklenmektedir ve umutsuzca o kadar şişirilmiş ve karmaşıklaşmıştır ki, bir avukat bile tek bir dalı dışında gerçek anlamda deneyimli olmayı hayal dahi edemez. Doğruyu yapmaya istekli olma eğer yeterince genç yaşta yapılabilirse çoğu insana aşılanabilecek bir durumdur, ancak çok az insan ilk bakışta eşit görünen koşullar ve olaylar arasında doğru bir ahlaki seçim yapma kapasitesine sahiptir. Batı Dünyası'nın ana dini problemi, kör bir şekilde otoriter yöntemi takip etmek yerine, kısaca demokrasi olarak maskelenmiş demogojiyi liderleri doğru seçim yapabilecek, soya bağlı olmayan aristokrasi ile değiştirebilmekle çözülebilir. Komünist Rus Parti ise kendisini böyle bir aristokrasi biçiminde ve seçtiği politikayla da bu ilhamı almış olarak sunduğu için problemi karmakarışık hale getirmiştir.

* * *

Birbirini tamamlayan iki ayrı dil vardır; şiirin kadim ve içgüdüsel

dili ile evrensel bir güncelliğe sahip olan nesrin rasyonel dili. Mit ve din şiirsel dili giyinmiştir; bilim, etik, felsefe ve istatikse nesir dilini. Artık tarihte iki dilin tek bir formül haline getirilmemesi gerektiğinin kabul edildiği bir döneme ulaşmış durumdayız. Yine de Birmingham'ın liberal piskoposu Dr. Barnes'ın şikâyeti irticacı piskoposların Nuh'un Gemisi ve Yunus ile Balina'nın hikâyesi gibi öykülere gerçekten inanmalarıdır.[1] Piskopos bu saygıdeğer dini sembollerin didaktik nedenlerle yanlış yorumlanmasına kızmakta haklıdır ve Kilise'nin fabları gerçek hikâyeler olarak ebedileştirmesi acınacak bir durumdur. Nuh'un Gemisi hikâyesi büyük ihtimalle olağan Yeni Yıl dönüşümlerinden geçen –boğa, aslan, yılan ve diğerleri- Güneş Yılı Ruhu'nun ay gemisinde gösterildiği bir ikondan ve Yunus peygamberin Balina öyküsü de, aynı Ruhu yılın sonunda bir deniz canavarı olarak tasvir edilen Ay ve Deniz Tanrıçası tarafından yutuluşunu –tekrar Yeni Yıl balığı ya da yüzgeçli bir keçi olarak doğacağı- gösteren benzer bir ikondan türetilmiştir. Erken Babil mitolojisinde Güneş-tanrısı Marduk'u yutan dişi canavar Tiamat (sonra değiştirilerek onun kılıcıyla öldürüldüğü anlatılmıştır), *Yunus Kitabı*'nın yazarı tarafından şeytani bir şehri sembolize etmek için, fahişelerin anasının nasıl yahudileri yutup türkürdüğünü anlatmak için kullanmıştır. Doğu Akdeniz'de bulunan, Orfik sanata ait tanıdık bir ikon kendi yerinde kabul töreninin ayinsel seromonisini simgeler: kabul edilen kişi deniz canavarı Evrensel Ana tarafından yutulur ve Güneş-tanrı olarak yeniden doğar. (Yunan vazosu üstündeki yunus'a benzeyen figürün adı Jason'dur; çünkü Argo içinde yaptığı yolculuklar o dönemde Güneşin yıllık hareketi etrafındaki Zodyak burçlarına bağlanmıştır.) İbrani peygamberler Tiamat'ı Ay ve Deniz Tanrıçası Rahab olarak bilirler, fakat onu bütün tensel yozlaşmanın efendisi olarak kabul ederek reddederler ve bu da çileci *Kıyamet*'te

1 Şubat, 1949.

inançlılara 'Artık deniz yok' sözü olarak verilmiştir.

Dr. Barnes Yunus peygamberin ve Nuh'un Gemisi hikâyelerini belirgin absürdlükler olarak alıntılarken aynı zamanda dostu piskoposlara birkaç eğitimli insanın İsa'nın mucizelerine gerçekten inandığı uyarısında bulunmaktadır. 'Cennete yükselmiş olabilir ya da olmayabilir; bunu destekleyecek veya yanlışlayacak kanıtımız yok' doğrultusundaki bu basit agnostik eğilim yerini artık arka odalarda saldırgan bir biçimde 'Bilimsel olarak hiçbir anlamı yok' ifadelerine bırakmıştır. Geçen gün Yeni Zellanda'lı bir atom fizikçisi beni Hıristiyanlığın en ağır darbeyi 1945 yılında almış olduğuna dair temin ederek: Kilise'nin en temel ilkelerinden biri olan İsa'nın vücudunun Cenette Yükseliş'te maddesellikten kurtulduğu ilkesinin çok ağır bir biçimde Hiroşima ve Nagasaki'de çürütüldüğünü; az miktarda bilimsel perspektife sahip herkesin maddenin bu şekildeki parçalanışının bütün Ortadoğu'yu yerle bir edecek bir patlama yaratacağını kestirebileceğini söyledi.

Dini doktrinin tarihsel tarafı mitten ayrılmadıkça, bilim adamlarının bu minvaldeki tepkileri de hali hazırda sınıfları bir arada anca tutabilen Hıristiyanlığa çok az şans tanımaktadır. Bununla anlatılmak istenen, 'Yahudilerin Kralı Nasıralı İsa' kavramı ile eşit derecede geçerli olan mitik kavramlardan ayrılmaz ise, 'Mesih' (Christ), 'İnsan Oğlu' terimleri ve bunlarla birlikte Bakire Doğum, Cennete Yükseliş, mucizeler meydan okunamaz anlamlar taşır hale gelmektedir. Eğer bu olursa Hıristiyanlık saf bir gizem kültüne dönüşerek, İsa geçici tarihinden ayrılarak Nasıra'lı İsa'nın Kavranamaz Babası'na sakladığı evlat sadakatini Cennet'in Bakire Kraliçesi'ne gösterecektir. Belki o zaman bilim adamları bu değişimi kitlelerin psikolojik ihtiyaçlarını karşılayarak bilim karşıtı saçmalıkların türemesine son verecek ve medeniyet üstünde yaratacağı olumlu etki nedeniyle hoş karşılayacaklardır. Hıristiyan Dünyası'nın rahatsızlığının nedenlerinden biri İncil'in

kesin ve yakın bir son varsayması ve dolayısıyla da bunun insanı ruhani güvenlikten mahrum etmesidir. Nesir ve nazım dilinin karışımı yazarlarının son bir vahyin yollandığı yorumunu yapmasına neden olmuştur: herkes tövbe etmeli, dünyadan iğrenmeli ve Tanrı önünde gelmek üzere olan Evrensel yargı için alçak gönüllükle diz çökmelidir. Yahudi eskatolojisinden ve ilk yüzyıldaki Filistin'deki yerinden ayrılmış Bakire'den doğma mistik bir Mesih, çağın kendine olan saygısına dini yeniden kavuşturabilir.

Ancak böyle bir dini değişim şu anki koşullar altında imkânsız görünmektedir: İsa'yı Tanrı mertebesinden sıradan bir insan konumuna indirmeye yönelik bir neo-Aryan girişim sadece onun sevgi ve barış mesajının otoritesini azaltmaya neden olacaktır. Ayrıca Ana-Oğul miti bir yıllık süre içinde doğrudan gözlenebilen bitki ve hayvan kraliçelikleriyle ilgili döngüleri içerir ve bu da mevsimlerin geçişini benzin ve elektrik faturalarındaki dalgalanmalarla ya da iç çamaşırlarının kalınlığıyla fark eden kent insanına bir şey ifade etmeyecektir. Kadınlara karşı son derece centilmendir, ama nesir biçiminde düşünür; ona hitabe edecek bir din, mantıksal, etik, son derece soyut nitelikte ve entelektüel kibirine ve vahşi doğadan kopuk olma hissine uygun olmalıdır. Tanrıça kentli değil, ağaçlı tepelerde dolaşan hortlak, Vahşi Şeylerin Hanımı Venüs Cluacina 'mersin ağacı ile saflaştıran'dır, Roma'daki ilk haliyle 'Lağım Sisteminin Koruyucu Hanımı Venüs Cloacina değil. Artık kentliler inşaa alanlarının sınırlandırılması gerektiği üstünde ısrar ediyor ve büyük kentleri güzel yayılmış küçük bağımsız topluluklara çevirme tartışmaları içinde olsalar da amaçları sadece ülkeyi kentleştirmektir, kenti kırsallaştırmak değil. İngiltere'deki Tarım hayatı, dünyanın en aklı başındaki sosyal laboratuvar çok büyük bir hızla endüstrileşmekte ve özel bahçeleri parklar ya da Yeşil Kuşaklara duyulan aşka rağmen Ana ve Oğlun pagan kutlamalarının son izleri de

silinmektedir. Sadece Güney ve Batı Avrupa'da bu kırsal kesimde bu tapını coşkulu bir şekilde devam etmektedir.

Hayır: endüstriyel sistem İkinci Dünya Savaşı zamanında olduğu gibi şu ya da bu nedenle çökmeden ve doğa kendini bunun kalıntısının üstünde çimeninden ağacına tekrar yerleştirmeden sorunlarımızdan kutulmanın bir yolu yoktur.

Protestant kiliseleri liberal teoloji ve köktencilik arasında bölünmüşken, Vatikan otoriteleri ise günün problemleriyle nasıl başa çıkacakları konusunda kararlarını vermiş görünmektedir. Taban tabana zıt iki düşünce eğilimini Kilise'de birlikte varolmaya cesaretlendirmektedirler. Biri otoriteryan, ataerkil ya da mantıklı, bir rahibin cemaati üstündeki otoritesini ve onların serbest düşünmesini engelleyen eğilim; diğeri mitik, anaerkil ve Tanrıça'ya ödün olarak mantık-üstü özellikleri olan o olmadan romantik parıltısını kaybeden Protestan dini. Onu canlı ve çeşitli, hatırlanamayacak ve Avrupalı'nın belleğinden silinemeyecek kadar eski bir saplantı olarak tanımlarlar, ancak eşit derecede bu medeniyetin kent merkezli bir medeniyet olduğunun, dolayısıyla da otoriteryan ve sonuç olarak da ataerkil olduğunun farkındadırlar. Son dönemde kadının Batı Medeniyeti'nin büyük bölümünde evin başı olduğu ve kasanın anahtarını taşıdığı ve istediği her kariyer ve iş pozisyonunu alabileceği doğrudur. Ancak iskeleti ataerkil olan şu anki sistemi reddedecek durumda değildir. Bütün dezavantajlarıyla bu sistemde erkeğin kendisine kazandığından daha büyük bir özgürlük sürmektedir. Eğer bir devrimsel bir değişim gerçekleşecekse bunu hızlandırmak ya da buna dâhil olmak gibi bir niyeti yoktur; çünkü durum tolere edilemeyecek kadar hoşnutsuz bir hale gelene kadar erkeğin oyununu bir süre daha devam ettirmek onun için daha kolaydır. Vatikan ise gözlemleyen bir bekleme durumundadır.

Bu arada Bilmin kendisi ise zor durumdadır. Bilim o kadar kar-

maşık bir hale gelmiş ve ilerleyebilmesi için gerekli malzeme o kadar büyüktür ki, sadece Devletler ya da aşırı derecede zengin koruyucular tarafından sağlanıp desteklenebilmektedir. Bu da pratik anlamda bilginin karşılıksız aranışı için yapılan araştırmaların, harcamaları karşılayabilecek sonuçlar vermesini talep eden bir eğilimin oluşmasına neden olmuştur; bilim adamı göstericiye dönüşmek zorundadır. Ayrıca çok büyük sayıdaki teknik yönetici de onun fikirlerini uygulamak zorundadır ve onlar da bilimadamlarıyla aynı sınıfta kabul edilirler. Fakat Profesör Lancelot Hogben'in –ki kendisi tarih ve insan bilimleri üstündeki bilgisiyle bilmi objektif olarak değerlendirebilecek bir F.R.S. olarak nadir bir yere sahiptir- belirttiği gibi[1] onlar 'dost gezginler'den başka bir şey değil, kariyerci, fırsatçı, kamu hizmeti kafalı otoriterlerdir. Nuffield Kuruluşu gibi ticari olmayan yararlı enstitülerdeki bilimadamları onun fikrine göre Hazinenin yönettiği Hükümet departmanlarında olduğu kadar iyi muamale görmektedir. Sonuçta kuramsal matematik bilmin özgür kalmış tek alanı haline gelmiştir. Dahası bilimsel bilgi bütünü, kanun gibi o kadar hızla ve kontrolsüz büyümüştür ki, çoğu bilimadamı kendi dar özel alanları dışında temel bilgiden uzaktır, kendi alanlarındaki yayınların hepsini birden takip edememekte ve kendilerinin deneysel olarak kontrol etmedikleri buluşlara güvenmeye zorlanmaktadırlar. İdareci Apollon aslında Zeus'un tahtına oturmuş, bakanlarını engelleyici, saray halkının sıkıcı, rütbe tanımlayan sembollerin bayağılaştığını, kendi yarı kraliyet sorumluluklarını usandırıcı ve hükümet sistemini aşırı organize niteliğinin bozulup gittiğini düşünmektedir. Krallığını bu kadar saçma büyüklüklerde genişlettiği, amcası Pluto'ya ve üvey erkek kardeşi Merkür'e Hükümdarlık'tan pay verdiği için pişmanlık duymaktadır. Ama yinede bu güvenilmez aşağılık sefillerle her şeyin daha

1 *Yeni Otoriteryanizm*, Conway Memorial Lecture, 1949.

kötüye gideceği korkusundan savaşa girmeye ya da anayasayı onların yardımıyla yeniden yazmaya cesaret edememektedir.

Bu dünya, filozof olmuş eski bir şair Aldous Huxley tarafından satirize edilen 'cesur yeni dünya'dır. Bu dünyaya teklif ettiği nedir onun? *Perennial Felsefe*'sinde kadının sadece, ruhun Tanrı'nın yaratıcı şehvetine teslim oluşunun amblemi olduğu bir olmama mistisizmini önermektedir. Batıda yürürlükte olanın başarısız olduğunu, çünkü dini duyguların çok uzun zamandır politik idealizmle bağlantılı ya da zevk arayışı içinde geliştiğini; artık çileciliğin en özenli ve sıkı disiplin için Hint mistiklerin rehber alınması gerektiğini söyler. Elbette Hint mistikleri, İsa'nın –ya da Muhammed'in takipçisi mistiklerin- çok yakın olduğu Çember Çizen Honi ve diğer Essene sağaltıcılarının bildiğinin çok azını ya da hiçbirini bilmemektedirler, ancak Doğu ve Batı arasında politik uzlaşma revaçta olduğundan Bay Huxley kendisini modern zamanların en önemli Hintli mistiği Ramakrishna'nın müridi olarak göstermeyi tercih etmektedir.

Ramakrishna'nın durumu ilginçtir. Tüm yaşamı boyunca Ak Tanrıça Kali'nin Ganj'da Dakshineswar'daki tapınağında yaşamış ve 1842'de altı yaşındayken fırtına bulutlarının arkasından uçan bir kaz sürüsündeki –onun kuşları- kuşların güzelliğiyle yığılıp kalmıştır. İlk önce kendisini gerçek şiirsel bir kendinden geçme ile Kali tapınısına adamış –aynen atası Ramprasad Sen (1718-1775)- ancak daha sonra yetişkinliğe adım attığında baştan çıkarılmış, beklenmedik bir şekilde Hindu âlimler tarafından çok büyük ölçüde Krishna ve Buddha'nın reenkarnasyonu olarak takdir görmüş ve bu ibadetin ana akım tekniğine devam etmesi konusunda ikna edilmiştir. Kendilerini ona adamış müritleriyle tanıdık tipte çileci bir aziz olmuş ve ölümünden sonra etik üstüne bir İncili basılmıştır. Kendisine eş derecede mistik bir kapasiteye sahip bir kadınla evlenerek cinsel ilşkinin olmadığı bir evlilik

yapmış, bu da cinsiyetlerin salt ruhani bir birleşme yaşayabileceklerini göstermesine yardımcı olmuştur. İsa'nın yaptığı gibi Kadın'a savaş açmamışsa da acıyla en yüksek *samadhi* saadetine erişmek ya da Mutlak olanla birleşmek için 'sahip olduğu Tanrıça rüyetini yok etmeye' çalışmıştır. Düşünce, Tanrıça'nın bedensel olarak erkeği hem bağlayan hem özgür kılan olduğu için uzak ezoterik bir Cennet anlayışında yeri olmamasıdır. Yaşamın geç döneminde Hıristiyanlar ile Muhammed'in takipçilerinin kendisinin vardığı aynı saadete ulaşabileceklerini bir deneyle kanıtladığını iddia eder. İsa'nın rüyetini görmeye erişene dek Katolik olup kendini Katolik liturjiye adamış, daha sonra da Müslüman olarak Muhammed'in rüyetini görene kadar aynı şeyi yapmıştır. Her iki tecrübenin ardından *samadhi*'ye devam etmiştir.

Öyleyse nedir *samadhi*? Dostoyevski tarafından psikopatik bir durum, tarifi olmayacak kadar güzel bir andan ayrılamayan ruhani bir orgazm olarak tanımlanmıştır ve epileptik bir krizle gelir. Hindu mistikler oruç ve meditasyonla bu krize isteyerek girebiliyorlardı. Esseneler, erken dönem Hıristiyanlar ile Muhammed'in azizleri hâlâ yapmaktadırlar. Ramakrishna aslında şair olmaktan çıkmış, hastalıklı bir psikolog ve dini politikacı haline gelerek hayal edilebilecek en kötü münzevi ahlaksızlığa bağımlı hale gelmiştir. Ramprasad asla kendinin bu şekilde baştan çıkmasına izin vermemiş ve sonuç olarak da Tanrıça'ya olan bağlılığından ruhani bir hırs uğruna sapmamıştır. Genel anlamda Mutlak içinde mistik kendini adama yoluyla kabul gören 'var olmama' umudunu dahi reddetmiştir; çünkü ona göre Tanrıça'nın çocuğu ve aşığı olarak bireysel eşsizliği ile uzlaşmamaktadır:

Şekerdir sevdiğim, ama yok bir tutkum ya da isteğim
Şeker olmaya,

Ve ölüm gerçeğiyle şiirsel bir onurla yüzleşir:

Nasıl şuracıktaki ölümden kaçar küçülürsün
Yaşayan Her Şeyin Anası'nın evladı?
Sen bir yılan ve kurbağlardan mı korkarsın?

Bir Kalipuja Günü'nde Kali'nin imgesini su içinde başını aşana dek Ganj'a doğru takip etmiştir.

Ramprasad'ın Kali'ye olan adanmışlığının hikâyesi Batı romantiğine benzer okunmaktadır; *samadhi*, Tanrıça'nın kabaca bir biçimde reddedilişi, Batılı kent adamına dahi iyi görünmeyecektir. Baba-tanrı tapınısının canlanış biçimlerinden hiç birisinde, çileci ya da epiküryen; otokrat ya da komünist; liberal ya da aşırı tutucu bu durum kabul görmeyecektir ve bu da büyük ihtimalle sorunlarımızı çözmemize yardım edecektir. Benim gördüğüm kadarıyla her şey çok daha kötüye gitmeden bir değişim olmayacaktır. Sadece yalnız tam bir dini ve politik karışıklık dönemi ardından Batılı toplumların Tanrıça tapınısının anaç yardımseverlik ya da 'denizden mahrum' (cinsellikten mahrum) öteki dünya anlayışıyla kısıtlanmamış pratik bir biçimine olan bastırılmış ihtirası sonunda tatmin olacaktır.

Öyleyse ona nasıl tapınılmalıdır? Donne bu sorunu önceden erken dönem şiirlerinden *Çuhaçiçeği* adlı şiirinde ele almıştır. Çuhaçiçeğinin Müz'e kutsal olduğunu ve yapraklarının 'gizemli sayısının' kadınları temsil ettiğini biliyordu. Peki, altı yapraklı mı, yoksa dört yapraklı bir yaratığa mı tapacaktı, yani bu tanıma göre bir Tanrıça gerçek bir kadından ya daha çok ya da daha az mıydı? O da beş yapraklı olmasını ve sayı bilmi tarafından gösterildiği gibi, eğer dilerse erkek üstünde tam hakimiyet kurabileceğini seçti. Fakat Korint Gizemlerinde lotus taçlı Tanrıça için -Baba-tanrı'ya ifadenin uygulanışından çok

önce- 'Onun hizmeti mükemmel özgürlüktür' ilkesi uygulanmıştır[1] ve amacı asla mecbur etmek değil, fakat daima oğulları ve âşıkları ona ellerinde doğru hediyelerle –onun dikta ettiği değil, kendi seçtikleri doğru hediyelerle- geldikleri sürece onun lütfunu esirgemek ve bağışlamak olmuştur. Lotus ya da çuhaçiçeğinin yaprak sayısıyla olsun, ona eski beşli biçiminde tapınılmalıdır: Doğum, Kabul Edilme, Amaç, Dinlenme, Ölüm.

Erkeğin kadın gibi, kutsallık üstünde geçerli bir iddiasının olabileceğine itiraz gelecektir. Bu sadece bir anlamda doğrudur; erkek kendi tek kimliğinde değil, ikiz kimliğinde kutsaldır. Osiris olarak Çoğalan Yılın Ruhu kendi garip ikizi Set, Azalan Yılın Ruhunu her zaman kıskanır ve bunun tersi de geçerlidir. İnsanlığını yok edecek entelektüel bir çaba dışında bir kerede ikisi birden olamaz ve bu da Apollon ve Yehova kültlerinin en temel eksikliğidir. Erkek bir yarı-Tanrı'dır; daima bir ayağı mezardadır. Bunun yanında kadın ise tamamen kutsaldır, çünkü her iki ayağını da aynı yerde tutabilir; ister gökte, ister yeraltıdünyasında ya da bu dünyada. Erkek bunu çekemez ve kendi bütünlüğü konusunda kendine yalanlar söyler ve böylece de kendini perişan eder; çünkü eğer kendisi kutsalsa kadın yarı-tanrıça bile değil, sadece bir nimfadır ve ona olan aşkı nefret ve küçümsemeye dönüşür.

Kadın ise erkek bebeğe tapar, yetişkin erkeğe değil; çünkü erkek bebek erkeğin ona yaşam boyu bağımlılığının, tanrıçalığının kanıtıdır. Kadın tutku ile yetişkin erkeğe düşkündür; çünkü Osiris ve Set'in onun yüzünden birbirine duyduğu aşk-nefret onun kutsallığına bir övgüdür. İkisini de mutlu etmeye çalışır kadın, ancak ikisinden birini öldürerek mümkün kılabilir bunu ve erkekte bunu onun temel hatasına kanıt olarak görür, kendi imkânsız taleplerinin sonucu olarak değil.

1 Aziz Augustine bunu Lucius'un Altın Eşek adlı eserinde Apuleius'un İsis'e olan seslenişinden ödünç almıştır ve şu an Protestan liturjinin bir parçasıdır.

Tanrıça'nın gücünü inkâr eden örnekler sıkça görülür, örneğin Allan Ramsay'in *Miskin Tanrıça* adlı şiiri (*Nazik Çoban*, 1725):

Ey sen kör ve kibirli Miskin'in Tanrısızı,
İğrenç kalbi, Ayinleri, fani ve delice,
Altarlar ve Tapınaklar kutsanmış adına!

Tapınaklar? Ya da aşağılığın mabetleri mi dedim ben?
Namussuzluk ve Kâfirliği korumak için,
Kutsallık Kaftanı altında?

Ve sen Aşağılık Tanrıça! Ve senin kötülüğün,
Diğerleri kötülük yapsa da az görünür,
Onlara şehvetin dizginlerini veren sensin.

Ruhu ve bedeni çürüten, düşmanı
Aklın, tatlı hırsızlığın fesadı,
Küçük ve büyük dünyanın felaketi.

Ünü hakkından Okyanus'un kızı:
O kalleş canavar, suyla bile
Önce sakinleştirip, sonra fırtınalara süren.

Gözyaşı çağlayanları, iç çeken nefesin rüzgârı
Umudun böylesine kıran dalgaları, korkunun böylesine körfezleri,
Sen kim sanıyorsun erkekleri, umutsuzluğun böylesine soğuk kayaları

Tutkunun o dik kafalı gelgitleri, hareket eder
Dünyayı senin adına değiştirmeye, sen kanıtladığın zaman
Aşkın değil, Öfkenin ve Fırtınaların Anası.

Bak şimdi ne keder ve huzursuzluk
Bir çift aşığa yollayacaksın sen!

Sen git övün kendi Her Şeye Kadir gücünle.

Fakat zaman uzayıp onun olan ertelendikçe ve böylelikle erkeğin dinsiz ihtiyatsızlığıyla toprak ve denizin doğal kaynakları azaldığında onun beş katlı maskesi daha az merhamet gösterecek ve kendine tanrılık için seçeceği yarı-tanrı her kim olacaksa lütfedeceği eylem kapsamı daha dar olacaktır. İzin verin yamyamca en kötüsünü düşünerek önceden gönlünü yatıştıralım:

Senin Saman Yolunun altında
Ve yavaş dönen Ayı,
Kızılağaç çalılığında dua ederken kurbağalar
Kıyamet Günü'nün dehşetinde
Pişmanlık ve tövbe ile sesleri yüksek

Kral diye taç giydirdikleri odun
Hamurlaşıp, yalpaladı ve battı
Pınardan fokurdarken karanlık sular,
Sessiz bir kanatta süzülür puhukuşu
Her nehrin setinden uyandırırlar seni.

Şafakta belireceksin,
Zayıf, kırmızı örgüden tüyleriyle bir turna,
Korkacaklarını çok iyi bildikleri sen,
Gaganı mızrak gibi vurduğunda
Onları evlerine döndürmek için yine.

Ve düzenin dişi sağduyusu Themis'i tahtından indirip yerine Zeus adıyla rahatsız, keyfî eril tanrıyı yerleştirerek Avrupa medeniyetinin dengesini bozan erkeğin anısına Tanrıça'ya bir satir borcumuz var. Yunanlar onu Asya'dan gelen Gorgon katili, savaşçı prens, diğer yo-

kediciler İskender, Pompey ve Napoleon'un uzak akrabası Yokedici Pterseus olarak bilirler.

Dar ağzın kılıç ustası
Dar kalçaların ve katil aklın
Arabalar ve gemilerle düello eder
Yüceltilen hokkabazlarınla
İnsanlığın zırh giymiş mucizesi
Çok uzak Batıya yelken açtın.

Ele geçirmeye cüret eden sendin tahtını
Şişirilmiş âşık bir prensin
Kaderi yanlızca Ay olan
Sakat, altın topuklu bir yem
Tavukların neşeyle, ağzı açık çekindikleri yemeye
Dilsiz ve toy.

Sen ay altınıyla sırlanmış
Yaşlı, vahşi bir ahmak gibi,
Bırak ana ocak soğusun
Sırıttın ve bize kılıcını bıraktın burada
Gardiyanı hasta tarlaların bir zamanlar
Kendi kendine ürün veren.

Kahkaha fırtınaları Ayın uyandırdığı
Onun Bassaridleri şimdi sevişir
Aşağılık tefeciyle,
Solgun benizli cahil bir rahip
Canavarı sürereken bir adamın kafasıyla
O'nun çok uzundur ihmal edilmiş ziyafetine.

Yirmi Yedinci Bölüm

EK 1960

İnsanlar sıkça bana *Ak Tanrıça* kitabını nasıl yazmaya başladığımı sorarlar. İşte hikâyesi.

Gönlümde yatan hep şiir olmuşsa da, ekmeğimi nesirden –yaşamöyküleri, romanlar, çeşitli dillerden çeviriler ve bunun gibi- kazanıyorum. Evim 1929 yılından beri Mayorka'dadır. İspanya İç Savaşı yüzünden geçici olarak sürgün edildikten sonra iç savaş bitip Mayorka'ya dönebileceğim zamana kadar Avrupa ve Birleşik Devletler'de dolaştım. 1944 yılında Galmpton'daki Devonshire köyünde Argonautlar hakkında tarihi bir roman üstüne zamana karşı çalışırken anı ve karşıkonulmaz bir saplantı durdurdu beni ve sonuçta bana çok az şey ifade eden bir konu, talep etmediğim beklenmedik bir aydınlanmaya dönüştü. Üstünde çalıştığım Argo'nun Boğaziçi'nden Bakü'ye ve sonra geriye takip ettiği rotayı gösteren büyük Karadeniz Amiral haritasını bir yana bıraktım ve yerine tarih öncesi Britanya'da savaşılmış gizemli bir 'Ağaçların Savaşı' üstüne fikirler yürütmeye başladım. O gece ve daha sonraki günde aklım o kadar gözü dönmüş bir şekilde çalışmaya başladı ki, kalemim hızıma yetişmekte güçlük çekti. Üç hafta sonra *Çalılıktaki Karaca* adlı yetmiş bin kelimelik bir kitap yazmıştım.

Ben mistik değilim; büyü, ruhçuluk, yoga, falcılık, otomatik yazım ve bunun gibi her türlü şeyden uzak dururum. Ailem, aklı başında ve entelektüel insanlardan oluşan geniş bir arkadaş çevresiyle basit, normal, kırsal bir hayat yaşıyorum. Hiçbir dini külte, gizli bir topluluğa, felsefi bir mezhebe bağlı değilim ve kendi tarihsel sezgilerime gerçeklerle doğrulanabilirliği ötesinde güvenmiyorum.

Argonaut kitabı üstünde çalışırken, her geçen gün Pelion'un Ak

Tanrıçası'nı öyküselliğe dair daha çok önem kazandığını gördüm. Çalışma odamda Londralı bir tüccardan aldığım pirinçten yapılma birçok küçük Batı Afrika kültürüne ait nesne bulunur. Bu altın tozundan ağırlıkların çoğu çeşitli hayvan biçimindedir ve aralarında flüt çalan bir de kambur vardır. Yine bu eşyaların arasında içine altın tozu konmak için yapılmış (ya da satıcının bana söylediği bu) kapaklı, küçük pirinçten bir kutu da bulunmakta. Kamburu kutunun üstüne koyarım, hatta şu anda hâlâ orada durur. Ancak on yıl öncesine kadar onun hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Daha sonra ise bu kamburun bir Akan ülkesinin Kraliçe-anası'nın hizmetindeki elçisi olduğunu, her Akan Kraliçe-anası'nın (bugün dahi hüküm süren birkaçı bulunmaktadır) Üçlü Ay-tanrıçası Ngame'nin reenkarnasyonu olduğunu iddia ettiğini öğrendim. Kutunun kapağındaki tasarım tek bir koldan gelerek kendisini çeviren dikdörtgen çerçeveyle birleşen bir spiralden oluşur ve çerçeve iki tarafında da dokuz dişlidir. Bu 'Evrende Üçlü Tanrıça Ngame'den daha yücesi yoktur' anlamına gelmektedir. Bu altın ağırlıklar ve kutu Britanyalılar Altın Sahili almadan önce Tanrıça'ya hizmet eden zanaatkârlar tarafından yapılmış ve son derece büyülü nesneler olarak kabul edilmiştir.

Tamam, tesadüf diyelim. Akan Üçlü Ay-Tanrıçası'nın hükümdarlığını ilan eden kutu üstündeki kambur haberci ile aniden Avrupalı Ak Tanrıça'ya saplantılı bir şekilde ilgi duymaya başlayan, onun klan totemleri hakkında Argonaut bağlamında yazan ve şimdi Galler'de, İrlanda ve başka yerde onun en eski kültlerinin sırlarının üzerine yıkıldığı benimle arasındaki her türlü bağlantıyı inkar edelim. Ben bu kutunun Tanrıça Ngame'yi kutladığı, ilkel Atinalılar dahil, Helladic Yunanların ırksal olarak Ngame'nin halkıyla – Libyalı Berberler, aynı zamanda da Garamantiyalılar olarak bilinen on birinci yüzyılda güneye Sahara'dan Nijerya'ya göç eden ve oranın siyah halkıyla dış evlilikler yapan- akraba olduğuna dair hiçbir bilgiye sahip değildim.

Ya da Ngame'nin Ay-tanrıçası olduğu, Yunanistan ile Batı Avrupa'nın Ak Tanrıçası ile ortak özelliklere sahip olduğu hakkında hiçbir fikrim yoktu. Bildiğim tek şey Herodot'un Libyalı Neith'i Athene olarak tanıdığıydı.

İç savaş sonrası Mayorka'ya dönerken yine *Çalılıktaki Karaca* üstünde çalıştım. Şimdi adı *Ak Tanrıça*'dır ve özellikle *Ak Tanrıça*'nın ilahi kurbanı olarak Kutsal Krallar hakkında yazdığımda fikrim, her Müz-şair'in bir anlamda tıpkı Kral gibi aşkla taptığı tanrıça için öldüğü üstüneydi. Alman Yahudi bir koleksiyoncu yaşlı Georg Schwarz vasiyetinde bana bıraktığı altı Akan altın ağırlığının arasında büyük bir gözü olan mumya benzeri bir figürin de bulunmaktadır. Bu figür Batı Afrika sanatı uzmanları tarafından Akan Kralı *okrafo* rahibi olarak tanımlanmıştır. Kitabımda erken Akdeniz toplumunda Kralın görevinin süresi bittiğinde kurban edildiğini yazmıştım. Ancak daha sonra kral (Yunan ve Latin mitlerinden yola çıkılacak olursa) Kraliçe'nin başbakanı olarak kendi yerine bir vekil kurban etmek için yürütme gücü kazanır. Aynı hükümet değişiminin anaerkil Akan Altın Sahil'e vardıktan sonra da gerçekleştiğini öğrendim. Bono, Asente ve diğer yakın devletlerde Kral'ın vekili '*okrafo* rahibi' olarak adlandırılıyordu. Bu altın ağırlıkların binlercesi üstünde çalışmış olan ünlü Danimarkalı Afrika sanatı uzmanı Kjersmeier'in bana söylediği bendeki parçalara benzer örnekleri hiç görmediğiydi. Eğer isterseniz ben Tanrıça hakkında yazarken *okrafo* figürünün altın kutu üstündeki habercinin yanında duruyor olmasını da herhangi bir tesadüf olarak kabul edin.

Ak Tanrıça basıldıktan sonra *Claudius* romanlarımı okumuş olan bir Barselonalı antika uzmanı beni yakın zamanda satın aldığı Roma taşları koleksiyonu içinden mühür yüzüğü yapılmak üzere kendime bir taş seçmemi istedi. İçlerinde garip, Argonaut dönemine ait şeritli akiğin üstüne oyulmuş bir çalılığa doğru dörtnala koşan bir kraliyet

geyiği ve onun yan tarafında hilal biçimli ay vardı! Bunu da tesadüf olarak kaydedelim lütfen.

Yaşamımda buna benzer, tesadüften fazla olaylar zinciri o kadar çoktur ki, eğer bunları doğaüstü olaylar olarak görmeme izin yoksa öyleyse izin verin alışkanlık diye adlandırayım. 'Doğaüstü' kelimesini sevmiyorum; ben olan her şey zaten yeteri kadar doğal buluyorum, ama yine de son derece bilim dışı.

Bilimsel olarak hiçbir tanrının varlığı kanıtlanamaz. Kanıtlanabilecek tek şey tanrılara olan inanç ve bunun inananlar üstündeki etkisidir. Yaratıcı bir tanrıça kavramı Hıristiyan teologlar tarafından neredeyse iki bin yıl, Yahudi teologlar tarafından ise ondan çok daha önce yasaklanmıştır. Bilimadamlarının çoğu toplumsal kolaylıklar nedeniyle Tanrı'ya ibadet ederler. Doğrusu neden evreni var ettiği kabul edilen bir Baba-tanrı'ya ve kanunlarına inanmanın neden bir Ana-tanrı'nın bu yapay sisteme ilham vereceğine inanmaktan daha az bilim dışı olduğunu anlayamıyorum. İlkinin sadece bir mecaz olduğunu kabul edersek, ikincisi sadece mantığı izlemektir. Elbette bunlar sadece mecaz olarak kabul edilirse.

Gerçek şiirsel edim öylesine akord edilmiş ve aydınlanmış bir şuur ima eder ki, tesadüften daha fazla olaylar dizisiyle kelimeleri yaşayan varlıklara dönüştürerek yazarının ölümünden yüzyıllar sonra dahi kendi kendine gelişecek ve okuyucusunu sahip olduğuyla büyüleyecek bir şiir yaratabilir. Şiirin yaratıcı gücünün kaynağı bilimsel akıl değil, ilham olduğuna göre –bu bilim adamları tarafından açıklanabilecek bir şey de olsa- bu ilhamı kaynağına en uygun ve eski Avrupa terimi Ay Müz'e atfetmek doğru olmaz mı? Eski gelenekle Ak Tanrıça insan temsilcisi ile –bir rahibe, kadın peygamber ya da kraliçe ana- bir olur. Hiç bir Müz-şair Müz bilincini bir kadına âşık olmadan –ki her kadın bir dereceye kadar Tanrıça'yı içinde barındırır- edinemez; tıpkı

hiçbir Apollon şairinin bir hükümdar ya da benzeri bir güç altında gerçek işlevini yerine getiremeyeceği gibi. Müz şair mutlak olarak âşık olur ve gerçek aşkı onun için Müz'ün vücuda gelişidir. Kural olarak mutlak anlamda âşık olmanın gücü kısa zamanda yok olmasıdır ve kadın şair aşığına yaptığı bu büyüden utanç duyduğu için bunu inkâr eder ve şair de hayalkırıklığıyla, en azından kendisine akıllı bir eğlence vererek yaşamını kazanmasını sağlayacak Apollon'a döner yüzünü ve daha yirmili yaşlarının ortasında yolundan dönmüş olur.

Ancak gerçek, sonsuza dek saplantılı olan Müz-şair ise, zafer ve zekânın tezahürü olan Tanrıça ile Tahnrıça'nın bir ay, bir yıl, yıllarca ya da çok daha uzun zaman kendisine aracı yapacağı kadını birbirinden ayırabilir. Tanrıça bakidir; belki şair başka bir kadından öğrendikleriyle onun bilgisine tekrar ulaşacaktır.

Âşık olmak şairi kadının zalim tarafına kör etmez, etmemelidir ve birçok Müz şiiri aşklarına karşılık alamayan erkekler tarafından buna tanıklık olarak yazılmıştır:

'Walsinghame'ın kutsal topraklarından
Gelirken sen,
Gerçek aşkımı görmedin mi
Geldiğin yoldan?'

'Nasıl bileyim senin gerçek aşkını
O kadar çoğunu gördüm ki,
Kutsal topraktan gelirken,
Geleniyle gidenini?'

'O ne beyaz, ne kahverengi
Ama cennet kadar güzel;
Onun ilahi görünüşünde yok kimse,
Ne dünya da, ne göklerde.'

'Böyle bir tanesini gördüm bayım
Öylesine melek yüzlü,
Bir nimfa, bir kraliçe gibi belirdi,
Yürüyüşüyle, zerafetiyle'

'Terk etti beni orada yapayanlız
Tek başıma, meçhul,
Bazen bana yol verdi kendisiyle,
Ve ben sevdim onu kendi gibi.'

'Seni terk edişi nedendir tek başına
Ve yeni bir yola gidişi,
Onu sevdiğinde kendi gibi bazen
Sevinç verdin mi ona?'

'Onu sevdim tüm gençliğimce,
Ama gördüğün gibi artık yaşlıyım:
Aşk ne düşen meyveyi sever,
Ne da solmuş ağacı.'

Anlaşılacağı gibi Walsinghame'daki âşıkların koruyucu azizesi Mısırlı Mary'e ulaşmak için bu hac yolculuğuna çıkan şair tüm hayatı boyunca tek bir kadını sevmiştir ve artık yaşlı bir adamdır. Peki, neden kadın yaşlanmamıştır? Çünkü şair Tanrıça'dan bahsetmektedir, bir kadından değil.

Ya da Wyatt'ın:

Bir zaman beni arayanlar, şimdi benden kaçar oldular
Odamın içinde döner dururum çıplak ayak...

'Benden kaçar oldular' ile söylemek istediği aslında 'O benden

kaçar'dır ve adıyla onlar Wyatt için ay şığıyla kendisini aydınlatan âşık olduğu kadınlardır. Örneğin VIII. Henry'nin bahtsız eşlerinden biri olan Anne Boleyn gibi.

Musa gibi bir peygamber ya da Vaftizici Yahya veya Muhammed, erkek bir tanrının ağzından konuşur ve 'İşte böyle dedi Tanrı!' der. Ben Ak Tanrıça'nın peygamberi değilim ve asla: 'İşte böyle dedi Tanrıça!' diye bir şey söylemem. Basit, sevgi dolu bir beyan size, şairlerin üstü kapalı ya da açıkça haykırdığı, tüm gerçek Müz-şairlerinin: 'Evrende üçlü Tanrıça'dan daha yücesi yoktur!'

EK A

BASINA İKİ MEKTUP

Ak Tanrıça'nın 1948'deki ilk basımın ardından Robert Graves yorumlara cevaben haftalık basında yayınlanan iki mektup yazmış ve bunların ilki 25 Haziran 1948'de *The Spectator* (s.707) adlı yayında yer almıştır

Bay Dr. Glyn E. Daniel, kitabım *Ak Tanrıça* üstüne görüşlerini aktarırken birebir her ayrıntıyı hecelemeyen tarzı nedeniyle yanılmış olacak ki, "eğlendirmekten hiç geri kalmayan gerçek olması imkânsız ve aşırı fantaziler içindeyken" tarihsel kayıtlara başvurma zahmetine katlanmadığımı belirtmiş ve aşağıdaki problemleri ortaya koymuş:

(1) "Danaanlar orta Bronz Çağı Pelasgları'dır." Ben bana atfettiği 'orta Bronz Çağı' terimini düz bir biçimde kullanmadım ve genel kabul görmüş olan Pelasgların Deniz-İnsanları olduğu ve deniz federasyonuna ait, İ.Ö. 1200 yılında Suriye'yi işgal etmiş -yine tamamen kabul edilmiş bir bilgi olan- Danuna'yı, Egeli Danaanlarla tanımladım. Benim kitabım basıldıktan sonra Profesör Garstang Times'da Anadolu'da keşfedilmiş yeni bir Danuna kenti ile burada bulunan bir tür Kenan dili metinleri üstüne yazmış; Danuna'yı (benim yapmış olduğum gibi) aynı adı taşıyan ve Filistin ile Rodos üstünden Afrika'dan Troya Savaşı'ndan gelen Danaan kahramanı Danaus ile bağlantılamıştır.

(2) "Belgae'nin Britanya'yı İ.Ö. 400 yılında işgal ettiği, tanrılarının [Kelto Cermen] Gwydion [diğer adlarıyla Woden ya da Odin] olduğu ve dişbudak ağacının [Ygdrasill] ona kutsal olduğu." Bu "fantazilerden" ilki, prehistorik Britanya'yı anlatan tüm modern

öğretim kitaplarında mevcuttur, ama bazen İ.Ö. 180 gibi çok geç bir tarih varsayılır; ikincisi Profesör Sir John Rhys'ın ağırlığı yerinde otoritesine aittir; üçüncüsü ise Dr. Daniel'in anaokulunda öğrenmiş olması gereken bir şeydir.

(3) "Stonehenge'in Apollon tarzı bir güneş tapınağı olduğu." Bu görüşe Britanya Milli Müzesi yüksek kıdemli uzmanlarından T.D. Kendrick'in *Druidler* kitabı kaynak olarak verilebilir.

(4) "Stonehenge'in Tanrı Beli'nin tahtı olduğu." Dr. Daniel'in inkâr etmek gibi korkusuz bir küstahlığı olamayacağından Beli ya da Belinus erken dönem bir Britanya Güneş-tanrısıdır.

(5) "Newgrange'in üstünde Girit ideogramlarının bulunduğu." Ben böyle bir şey *yazmadım*. Sadece ilk defa Ledwich'in 1803 tarihli *Eski İrlandası'nda* kaydı bulunan ve bugün hâlâ görülebilen tek bir "sembolden" bahsettim. Bu sembol geçit-mezar gömüsünün etrafındaki çitlerden birinin üstüne oyulmuştur ve "Burun ve kıç tarafı yüksek, tek büyük yelkeni olan bir gemiyi gösteren bu sembol, bir Girit ideogramını önermektedir." Bu bilgiyi bana aktarmak için epey bir sorunla baş etmek zorunda kalan Kendrick'in uzman meslektaşlarından Christopher Hawkes's teşekkür etmiştim.

(6) "Silbury Tepesi spirallerle süslenmiş bir geçit-mezarı ve Tanrı Bran'in kehanet tapınağı olduğu." Ben böyle bir şey *yazmadım*. Benim söylediğim Silbury Tepelerinin Avrupa'daki en büyük insan yapımı tepe olduğu ve büyük Silbury Düzlüğü nekropolisini kapladığı içinde Britanya'nın orjinal "Spiral Kalesi" olabileceğini önermekti ve Spiral Kale'yi (Dönen Kale) de başka bir bölümde ilkesel ana kült kahramanının kehanet mezarı olarak tanımladım. Tıpkı New Grange'in İrlanda'nın olduğu gibi. Bran'i göstermemin sebeplerini verdim. Bran'ın kutsallık anlamında Kronos'la kültünün ünvanı olarak yakınlığı çoktur.

(7) "Tomen y Mur'un Llew Llaw Gyfess'in mezarı olan taş sandukayı sakladığı." Merioneth'teki Tomen y Mur tipik bir kistvaen gömü tepeciğidir ve Mabinogion'da Lammas'ta her yıl adını taşıyan yas töreni ile anılan bir kahraman Llew Llaw'ın ölümüyle ilişkilendirilmiştir. Keltik Krallar sık olarak kavim tanrılarının adını aldığına göre (ör. Roma'yı ve anlaşıldığı kadarıyla da Delfi'yi yağmalayan Brennus [Bran]) önerim yeterince mantıklıdır.

(8) "Avebury yakınlarında fallus ve testis biçimli el arabası tipi mezarlar bulunduğu." Bırakalım da Dr. Daniel Silbury Tepesi'ndeki iki gömüye herhangi büyük ölçekli bir topografik haritada bakıp kendi karar versin.

(9) "Takvim olarak iş gören alfabe dolmenler." Ben en erken İrlanda alfabesi Beth-Luis-Nion'un aynı zamanda ay takvimi olarak kullanıldığını ve dolmen kemeri biçiminde düzenlenen harflerinin devamlı yeniden doğan Yılın Tanrısı'nın ve de onun vasisi beşli tanrıçaların kült gizemiyle bağlantılı olduğunu önerdim. Sav burada özetlenmek için fazla uzun.

Dr. Daniel yöntemimin 'olağanüstü biçimde eleştirel olmadığını' öne sürmektedir. Ancak en uygunsuz bölümlerimin bile onunki kadar kısa ve çocukça hatalı görüşler içerdiğini düşünsem, bundan üzüntü duyardım. –

Saygılarımla,
ROBERT GRAVES
Deyá, Mayorka, İspanya.

İkincisi *Listener*'da (s. 460) 23 Eylül 1948'de yayınlanmıştır.

5 Ağustos tarihli *The Listener* sayısı *AK Tanrıça* adlı kitabımın yanlış yönlendirici bir yorumu yayınlamıştır. Yazar 'bu kitap bir

şairindir, bir yorumcunun değil' diye belirterek, benim 'bilimsel gerçeklerin dikkatli biçimde gelişişine karşı sabırsız'; 'son dönem akademik araştırmadan habersiz' olduğumu; piramitlerdeki olaylardan sonra kehanetler okuyan ya da Shakespeare'in sonelerinde Bacon'ın adının gizlenişini ortaya çıkarmaya çalışan insanlardan alınmış bir argüman modu sergilediğimi; ve sevgili 'kaymera'nın, yani *Ak Tanrıça*'nın kanıtlarını 'hep garip tehlikeli yerlerde; eski antiğin derinlerinde, Kıyamette...ve de numerolojinin labirentlerinde aradığımı aktarmış.

Graves'e haksızlık bu! Bu kesinlike böyle bir kitap değil. Ardından gelen bir dini tarihi biçimlendirmedikçe hiçbir eski kehanetle ilgilenmedim; benim savım tamamen Bacon dışı. apaçık hilesiz bir yapıya sahiptir. Ama elbette antikitenin koyu sisinin biraz dağıtmaya çalıştığım doğrudur. Benim akademik araştırmacılara olan eleştirim tarihsel gerçekleri dikkatli bir biçimde toplayabilmeleri üstüne değil, farklı alanlar arasında ilişki kuramamalarıdır. Örneğin mitoloji, arkeoloji ve teoloji arasındaki bağlantı o kadar zayıftırki, varılan birçok sonuç ayrı ayrı olarak ele alındığında mantıksal anlamda uzlaşmaz konumdadır. Üniversite fakültelerinde dini araştırmaya konsantre olan sistem entelektüel dürüstlüğün cesaretini kırmakta ve yaratıcı düşünmeyi sınırlandırmaktadır. Kıyamet Günü'ne olan tek atfım 'Şeytan'ın Sayısı'nadır ve burada önerdiğim akademik araştırmacıların 666 şifresine genel olarak getirdiği Graeco-Hebraic *Neron Kesar* açıklamasının filolojik düzlemde yerle bir olduğu (yine onların tarafında kötü ilişkilendirmenin bir sonucu) ve biraz yaratıcı bir düşünceyle bu şifrenin Yunanca ya da İbranice değil, fakat Latince –DCLXVI, *titilus* ya da Deccal'in yani adıyla Domitianus Caesar Xti violenter interfecit. Bu tarihsel olarak anlamlandırılabilecek tek çözümdür ve bağlama oturur. Yorumcunuzun

daha iyi bir önerisi var mı?

Ne de gerçekte bir bilim omayan Numeroloji saçmalağını istismar ediyorum. Benim önerdiğim sayılara verilen mitik değerlerin Pisagorcular tarafından AK Tanrıça'nın Pelasg takvim-kültünde türetildiğidir. Pisagor'un da bir Pelasg olduğu söylenir.

Ak Tanrıça'yı bir kaymera olarak tanımlamak doğru değilse de, kaymera Ak Tanrıça'nın bir formudur: 'Önce aslan, arkasında yılan ve ortada keçi'. Şahane Canavarlar'a adanmış bölümde Hitit heykellerinde ortaya çıkan bu bileşik canavarın aynı zamanda Yunan efsanesinde de popüler olduğu, Tanrıça'nın her yıl üç mevsim boyunca her canavar bir mevsime denk olarak hükmettiği eski erken bir Karyan takvimden geliştirilmiş resimsel bir formül olduğunu öneriyorum. Tanrıça'nın hikâyesini her detayı ile doğru aktardığımı iddia edemem, ama her açıklamamda kabul edilmiş tarihsel gerçeklerden yola çıkıyorum.

Saygılarımla,
ROBERT GRAVES
Mayorka, İspanya.

EK B

AK TANRIÇA

Y.M.H.A Merkezi'nde bir Konuşma, New York, 9 Şubat 1957

Bayanlar ve baylar,

Size kısaca Ak Tanrıça hikâyesinin benim için nasıl başladığını, nasıl devam ettiğini ve gerçekten tüm bunlar hakkında ne düşündüğümü anlatacağım.

Mesleğim hep şairlik olmuşsa da, ekmeğimi nesirden –yaşamöyküleri, romanlar, çeşitli dillerden çeviriler ve bunun gibi- kazanıyorum. Evim 1929 yılından beri Mayorka'dadır. İspanya İç Savaşı yüzünden geçici olarak sürgün edildikten sonra iç savaş bitip Mayorka'ya dönebileceğim zamana kadar Avrupa ve Birleşik Devletler'de dolaştım.

1944 yılında Galmpton'daki Devonshire köyünde Argonautlar hakkında tarihi bir roman üstüne zamana karşı çalışırken ani ve karşı konulmaz bir saplantı durdurdu beni ve sonuçta bana çok az şey ifade eden bir konu talep etmediğim beklenmedik bir aydınlanmaya dönüştü. Üstünde çalıştığım *Argo*'nun Boğaziçi'nden Bakü'ye ve sonra geriye takip ettiği rotayı gösteren büyük Karadeniz Amiral haritasını bir yana bıraktım ve yerine tarih öncesi Britanyası'nda savaşılmış gizemli bir 'Ağaçların Savaşı' üstüne fikirler yürütmeye başladım. O gece ve daha sonraki günde aklım o kadar gözü dönmüş bir şekilde çalışmaya başladı ki, kalemim hızıma yetişmekte güçlük çekti.

Bu saplantı 1859'da bir gün, kimyacı Friedrich August Kekule von Stradonitz'in etrafında kuyrukları ağızlarına girmiş yılan yüzükler gördüğü zaman ele geçiren saplantının bir benzeriydi. Bir şekilde bunların ne anlama geldiğini *biliyordu* ve oturup gözü dönmüş bir

şekilde benzene'i oluşturan öğelerin kuramını yazmaya başladı ve ne yaptığını *bilmesine* rağmen Kekule'nin hiçbir kanıtı yoktu. Bu ne yazık ki benim savım değil ve organik kimya dünyasında her yerde en dahiyane tahminlerden biri olarak geçiyor. 'Ne yazık ki' diyorum, çünkü şimdi Kekule'yi (ki kendisi delirdiğini düşünmüştür) kendimi haklı çıkarmak adına kullanabilirim. Eğer bir kimyacıya böyle bir görüş lütfediliyorsa neden bir şaire edilmesin? Üç hafta içinde, Homer'in *İliyada*'da uyandırdığı eski Akdeniz Ay-tanrıçası ve *Odiseus'ta* hatırlattığı oğullarından (ya da bazı insanların düşünmeyi tercih ettikleri gibi) kızlarından biri hakkında 70.000 kelimelik bir kitap yazmıştım. En geleneksel şairlerin o zamandan bu yana en azında ikiyüzlülükle borçlarını ödedikleri şaire.

Geçen gün kitabımın o zamandan beri orjinal halinin dört katına ulaşmış olan metnine rast geldim ve o kritik haftaların heyecanı sardı beni. Onu ilk olarak Tanrıça'nın kültünde öne çıkan baş amblemlerden biri için *Çalılıktaki Karaca* olarak adlandırmıştım. Galler, Yunanistan ve İrlanda'da beyaz bir erkek geyik (ya da karaca), Libya'da ise bir antilop. Ben de tarihsel savımı o esrarengiz hayvanı kovalamaya çevirdim.

Aydınlanmam bir sabah Lady Charlotte Guest'in Gal efsanlerini anlatan bir kitap olan *Mobinogion* çevirisini okurken başladı ve bu noktada genel olarak horgörülen halk şiiri *Taliesin Şarkısı*'na rastladım. Şiiri okurken aniden (nasıl olduğunu sormayın) her zaman özellikle anlamsız, saçma ifadeler olarak değerlendirilmiş o dizelerin aslında erken ortaçağ a ait, cevaplarını bildiğim bir seri bilmeceler olduğunun farkına vardım. Ben ne bir Gal çalışmaları, ne ortaçağ uzmanıyım ve yazarın (ya da ardından eklemeler yapanın) kelimeleri koyduğu sırayı pek çok kere değiştirmiş olsam da, bu da zaten güvenli bir sonuca ulaşmak içindir.

Ayrıca bildiğim diğer bir şey de (nasıl olduğunu sormayın) cevabın bir şekilde 'Ağaçların Savaşı' adlı şiirde görülen Gal şiiri geleneğiyle bir şekilde bağlantılı olması gerektiğiydi. Bu şiir Lady Charlotte Guest'in Mabinogion notlarında bahsi geçen, öteki dünyadan bir kızkuşu, köpek ve beyaz karacaya sebep olan ve belirli bir tanrının ilahi rakibinin adını Vron ya da 'Kızılağaç' olarak tahmin ederek kazandığı bir mücadeleyi anlatmaktadır. Ben İrlanda araştırmaları uzmanı da değilim.

Ailemdeki hiç kimsede dellilik belirtisi görülmemiş olduğuna göre, delirmiş olduğuma da inanmıyorum. Yaşadığım şey ilham almaktı. Sonuç olarak ben de bu konu üstüne daha önce okumayı hiç düşünmediğim bir raf dolusu Kelt edebiyatı kitabının yardımıyla bir araştırma yapmaya başladım. (Bu kitapların çoğu İrlanda araştırmaları ve bir antika uzmanı olan büyük babamdan kalmıştı.)

Uzun lafın kısası, benim bilmeceye geitirdiğim cevap, adıyla eski bir Druid alfabesinin harflerinin isimlerinin sanıldığı kadar anlamsız olmayan *Taliesin Şarkısı* adlı şiire neredeyse korkutacak bir kesinlikte oturmasıydı. *Ağaçların Savaşı,* Keltik Britanya'da milli öğrenimin kontrolünü ele geçirmeye çalışan iki rakip rahiplik mezhebi arasındaki mücadeleyi anlatmaktadır. Tüm Keltik dillerde 'ağaçlar' kelimesinin 'öğrenmek' anlamına geldiğini öğrendim. Alfabe tüm öğrenmenin temeli olduğuna göre (buna ek olarak Jullius Sezar'ın *Gal Savaşları*'ndan hatırladıklarım doğrultusunda) Druidik alfabe Galya ve Britanya'da kıskançlıkla korunan bir sırdır. Bu alfabenin on sekiz harf-isimleri neredeyse bin yıl boyunca saklanmıştır. Öyleyse bu sırra sahip olmak bu mücadeleye değer bir şey olmalıdır. Ayrıca, Sezar döneminde alfabenin *Boibel-Loth* ismiyle adlandırıldığını, bunun nedeninin B. ve L. harfleri olduğunu; Ağaçların Savaşı'nın sonucu olarak *Boibel-Loth* alfabesinin kendisinden önce gelen, çok benzeri ve aynı derecede sır olan diğer bir Kelt alfabesi olan *Beth-Luis-Nion*'un on sekiz harfinin aralarında

Kızılağacın da yer aldığı bir ağaç sekansına denk geldiğini keşfettim. Bu sekansın iki işlevi olduğunu, hem alfabe olarak hem takvim olarak kullanıldığını öğrendim. Ayları temsil eden ağaç-sessizleri karateristikti; ağaç-seslileri Güneş'in üç ayda bir değişen konumuna, ekinokslara ve gündönümlerine denk geliyordu. Bu takvim, Avrupa'nın her yerinde ağaçların festivallerde kullanılışı –Bronz Çağı'nda (ve daha erken dönemde) Filistin'den İrlanda'ya ve pre-Aryan Üçlü Ay-tanrıça tapınısının (bazen Leucothea, Ak Tanrıça olarak anılan) yer aldığı her yerde- üstüne yapılacak bir çalışmayla kanıtlanabilecek bir takvimdir.

Daha sonra on sekiz harfli Keltik ağaç-alfabesinin birçok farklı nedenden dolayı (daha önceleri yanlış olarak hareket eden ağaçlarla bağlantılı olduğu düşünülen) on sekiz harfli Orfik Yunan alfabesinin karşılığı olabileceğini düşündüm. Orfik alfabe Klasik Yunan alfabesinden önce gelmiş olarak kabul edilir, ancak karakterleri Fenike kökenine aykırıdır. Ayrıca şiir, demircilik ve tıbbın koruyucusu, antik İrlanda ve İskoçya Üçlü Ay-tanrıçası, Brigit ya da Bride'ın, Galler'deki karşılığı kudretli Dokuzkatlı Müz-tanrıça Caridwen'in Yunanistan'ın Üçlü (ya da Dokuzkatlı) Müz Tanrıçası'nın ve yine Latin alfabesini icat ettiğine inanılan İtalyan Tanrıça Carmenta ve rünlerini Dünya Ağacı Yggdrasil'in altında dağıtan Dokuz İskandinavya Nornları olduğunu buldum. Tüm bü kültler temelinde aynı görünüyordu.

Vardığım sonuçlar üniversitelerde kınanmamışsa da, onaylanmış da değil. Akademisyenler savundukları yanlışlanıp ilerleyemecekleri bir noktaya varınca, kızarıp başlarını diğer tarafa çeviriyorlar. Elbette bu konu birçok farklı uzman takımından oluşan çok daha derin ve geniş bir araştırma gerektirmektedir. Ben sadece tek başıma cahil bir şair olduğumu göstermek için bu kitapta akademik bir dil kullanmaktan kaçındım. Ana metne bir apparatus criticus dahi eklemedim. Ama en azından araştırma için yeni bir alan ortaya çıkardım. Belki bir

gün üniversite halkının kendi çıkarları için kullanmak isteyeceği bir alana dönüşecektir. Şu ana kadar olan tek şey düzinelerce entelektüel yabancının –Kelt Edebiyatı, botanik, ağaç yetiştiriciliği, arkeoloji, antropoloji öğrencileri ve elbette bunların hiç birisi bir üniversitede endişe edecekleri bir makam sahibi değiller- bana metni düzeltmem ve genişletmem konusunda yardımcı oldular ve ben de onların bulguların en son baskıya dahil ettim.

Bu söylediklerimi şikâyet olarak almayın. Şairler ne profesyonal araştırmacılarla rekabet eder, ne de onlardan sempati dilenirler. Diyelim ki, neolitik ve Bronz Çağı'na ait bir dini inancın ortak temel sırrına tesadüf ettim ve bu da başka türlü hiçbir anlama gelmeyen bir mitik ve dini gelenekler bütününü açıklar gibi görünmektedir. Ancak bu keşif benim ortaya koyduğum merkezi temanın temelini oluşturmamaktadır ve bu inancın kabaca 'romantik şairler' olarak anılanlar arasında ısrarlı devamlılığı da bunu da göstermektedir. Onların imgelemi benim gösterdiğim gibi, bilinçli ya da bilinçsiz olarak Ak Tanrıça kültünden türetilmiş ve şiirlerinin büyülü özelliği büyük ölçüde onun gizemlerine yakınlıktan kaynaklanmaktadır.

Erken Batı medeniyeti tarihinde, dini ve sosyolojik anlamda şüphesiz bir biçimde gözlenebilecek en önemli durum, Ay Ana-tanrıçası'nın ilham veren kültünün kademeli olarak baskılanmış olması ve bu baskının yazılı kültürden habersiz, hayvan yetiştiren Aryan göçmenlerin üstünkörü, formalite icabı var olan bir Gök-tanrısı tarafından değil, Orfik alfabeyi ticari Fenike alfabesi için –hepimizin bildiği ABC- reddeden ve Avrupa edebiyatı ile bilmine yol açan rasyonel, Güneş Tanrısı Apollon kültü tarafından gerçekleştirilmiş olmasıdır.

İ.Ö. iknci bin yılın sonuna doğru Apollon kültü halkının Ay-tanrıçası'nın Tempe, Delfi ve Delos'ta en çok saygı duyulan tapınak ve sunakların işgal edilerek ele geçirildiği bir sır değildir. Bunun amacı,

Parnassus'un esip gürleyen yüce Dokuzkatlı Dağ Anası'nı sonunda bir ehlileştirilmiş dokuz nimfanın, 'Müzlerin' rol aldığı ve Apollon'nun sanat yönetmeni ve yöneticisi olduğu bir koro, bale ya da bir tiyatro topluluğuna çevirmektir. Romalılar Cumhuriyet Dönemi'nde tamamen Yunan geleneğine dödüğünde Apollon aynı zamanda İtalyan Tanrıçalar Minerva ve Carmenta üstünde de zafer kazanmıştır.

Diğer Avrupalı milletlerde de aynı olay gerçekleşmiştir. Erken altıncı yüzyılda Strathclyde'dan gelen bazı kuvvetli Hıristiyanlar güneye Galler'e yürümüşler ve o döneme dek orada yüksek eğitim görmüş şair-büyücüler tarafından tapınılan Müz-tanrıça Caridwen'i yerinden etmişler, şairlerin yerine eğitim görmemiş kafiyecileri ve cahil halk ozanlarını yerleştirmişlerdir. İrlanda'da Hıristiyanlık kazanır, ancak savaş sonucu değil, yavaş, sabırlı bir içe işleyiş tarzında. Bu nedenle de eski şiir gelenekleri Gal şiir geleneğiyle yakın bir akrabalık kurmuş ve İngiliz yerleşim bölgesinin dışında ortaçağ dönemine kadar da hayatta kalabilmiştir. Şiir Tanrıçası Brigit, Delos'un Yunan Tanrıçası Brizo ile aynı tanrıça olabilir (Bronz Çağı Yunanistanı ve İrlanda arasında güçlü kültürel bağlantılar bulunmaktadır) ve Azize Bridget olarak Hıristiyanlaştırılmıştır. Kutsal ateşi Kiladre'de VIII. Henry Dönemi'ne kadar yanmaya devam etmiştir.

Bu genel tablo beni Müz şiiri ile Apollon şiiri arasında ayrım yapmaya itti: ilhama ve sağduyuya dayanarak şiir yazanlarla, yapay fantezi süslemelerle dekore edilmiş entelektüel dizelere dayanarak şiir yazanlar. Bu konuya devam etmeden önce dört garip açıklama yapmak durumundayım.

Ben mistik değilim; büyü, ruhçuluk, yoga, falcılık, otomatik yazım ve bunun gibi her türlü şeyden titizlikle uzak dururum. Karım, çocuklarım ve aklı başında entelektüel insanlardan oluşan geniş bir arkadaş çevresiyle basit, normal, kırsal bir hayat yaşıyorum. Hiçbir dini

külte, gizli bir topluluğa, felsefi bir mezhebe bağlı değilim ve kendi tarihsel sezgime gerçeklerle doğrulanabilirliği ötesinde güvenmiyorum. Eminim bunda garip hiçbir şey yoktur.

Ticaret tanrısı Hermes'in hizmetindeki tüm iyi iş adamları 'önsezinin' ne olduğunu bilirler ve mümkünatını istatistik bir özenle ölçerler. Dahası bütün büyük matematiksel ve bilimsel keşifler saf önsezi olarak başlamış, daha sonra dikkatli hesaplarla desteklenmiştir.

Size Galmpton'da beni ele geçiren ani saplantıdan bahsetmiştim. Argonaut kitabı üstünde çalışırken her geçen gün Pelion'un Ak Tanrıçası'nı öyküselliğe dair daha çok önem kazandığını gördüm. Çalışma odamda Londralı bir tüccardan aldığım pirinçten yapılma birçok küçük Batı Afrika kültürüne ait nesne bulunmaktadır. Bu altın tozundan ağırlıkların çoğu çeşitli hayvan biçimindedir ve aralarında flüt çalan bir de kambur bulunur. Yine bu eşyaların arasında içine altın tozu konmak için yapılmış (ya da satıcının bana söylediği bu) kapaklı, küçük pirinçten bir kutu da bulunmakta. Kamburu kutunun üstüne koyarım, hatta şu anda hâlâ orada durur. Ancak on yıl öncesine kadar onun hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Daha sonra ise bu kamburun bir Akan ülkesinin Kraliçe-anası'nın hizmetindeki elçi olduğunu, her Akan Kraliçe-anası'nın (bugün dahi hüküm süren birkaçı bulunmaktadır) Üçlü Ay-tanrıçası Ngame'nin reenkarnasyonu olduğunu iddia ettiğini öğrendim. Kutunun kapağındaki tasarım tek bir koldan gelerek kendisini çeviren dikdörtgen çerçeveyle birleşen bir spiralden oluşur ve çerçeve iki tarafında da dokuz dişlidir. Bu 'Evrende Üçlü Tanrıça Ngame'den daha yücesi yoktur' anlamına gelmektedir. Bu altın ağırlıklar ve kutu Britanyalılar Altın Sahili almadan önce Tanrıça'ya hizmet eden zanaatkârlar tarafından yapılmış ve son derece büyülü nesneler olarak kabul edilmiştir.

Tamam, tesadüf diyelim. Akan Üçlü Ay-Tanrıçası'nın hükümdar-

lığını ilan eden kutu üstündeki kambur haberci ile aniden Avrupalı Ak Tanrıça'ya saplantılı bir şekilde ilgi duymaya başlayan, onun klan totemleri hakkında Argonaut bağlamında yazan ve şimdi Galler'de, İrlanda ve başka yerde onun en eski kültlerinin sırlarının üzerine yıkıldığı benimle arasındaki her türlü bağlantıyı inkâr edelim. Ben bu kutunun Tanrıça Ngame'yi kutladığı, ilkel Atinalılar dâhil Helladic Yunanların ırksal olarak Ngame'nin halkıyla – Libyalı Berberler, aynı zamanda da Garamantiyalılar olarak bilinen on birinci yüzyılda güneye Sahara'dan Nijerya'ya göç eden ve oranın siyah halkıyla dış evlilikler yapan- akraba olduğuna dair hiçbir bilgiye sahip değildim. Ya da Ngame'nin Ay-tanrıçası olduğu, Yunanistan ile Batı Avrupa'nın Ak Tanrıçası ile ortak özelliklere sahip olduğu hakkında hiçbir fikrim yoktu. Bildiğim tek şey Herodot'un Libyalı Neith'i Athene olarak tanıdığıydı.

İç savaş sonrası Mayorka'ya dönerken yine *Çalılıktaki Karaca* üstünde çalıştım. Şimdi adı *Ak Tanrıça*'dır ve özellikle Ak Tanrıça'nın ilahi kurbanı olarak Kutsal Krallar hakkında yazdığımda düşüncem her Müz-şair'in bir anlamda tıpkı Kral gibi aşkla taptığı tanrıça için öldüğüydü. Alman Yahudi bir koleksiyoncu yaşlı Georg Schwarz vasiyetinde bana bıraktığı altı Akan altın ağırlığın arasında büyük bir gözü olan mumya benzeri bir figürin de bulunmaktadır. Bu figür Batı Afrika sanatı uzmanları tarafından Akan Kralı *okrafo* rahibi olarak tanımlanmıştır. Kitabımda erken Akdeniz toplumunda Kralın görevinin süresi bittiğinde kurban edildiğini yazmıştım. Ancak daha sonra kral (Yunan ve Latin mitlerinden yola çıkılacak olursa) Kraliçe'nin başbakanı olarak kendi yerine bir vekil kurban etmek için yürütme gücü kazanır. Aynı hükümet değişiminin anaerkil Akan Altın Sahil'e vardıktan sonra da gerçekleştiğini öğrendim. Bono, Asente ve diğer yakın devletlerde Kral'ın vekili '*okrafo* rahibi' olarak adlandırılıyordu. Bu altın ağırlık-

ların binlercesi üstünde çalışmış olan ünlü Danimarkalı Afrika sanatı uzmanı Kjersmeier'in bana söylediği bendeki parçalara benzer örnekleri hiç görmediğiydi. Eğer isterseniz ben Tanrıça hakkında yazarken *okrafo* figürünün altın kutu üstündeki habercinin yanında duruyor olmasını da herhangi bir tesadüf olarak kabul edin.

Ak Tanrıça basıldıktan sonra *Claudius* romanlarımı okumuş olan bir Barselonalı antika uzmanı beni yakın zamanda satın aldığı Roma taşları koleksiyonu içinden mühür yüzüğü yapılmak üzere kendime bir taş seçmemi istedi. İçlerinde garip, Argonaut dönemine ait şeritli akiğin üstüne oyulmuş bir çalılığa doğru dörtnala koşan bir kraliyet geyiği ve onun yan tarafında hilal biçimmli ay vardı! Bunu da tesadüf olarak kaydedin isterseniz

Bu bana ünlü avukat Sir Edward Marshall Hall tarafından Londra'daki bir cinayet davasında yapılan çapraz sorguyu hatırlatmaktadır:

MARSHALL HALL: Eğer bir Pazartesi sabahı bir sokaktan geçerken belli bir evin önünde başınıza bir tuğla düşerse, buna ne derdiniz?

ŞAHİT: Kaza olduğunu düşünürüm.

MARSHALL HALL: Çok güzel. Aynı sokakta Salı günü aynı saate yürürken aynı evin önünde başınıza bir tuğla daha düşerse buna ne derdiniz?

ŞAHİT: Tesadüf olduğunu düşünürdüm.

MARSHALL HALL: Çok güzel. Peki, ya üçüncü kez aynı şey olursa? Aynı yerden Çarşamba günü aynı saatte geçerken başınıza üçüncü bir tuğla düşerse peki bunu nasıl tanımlarsınız?

ŞAHİT: Alışkanlık olduğunu düşünürüm.

*

Benim hayatımda tesadüf zincirleri o kadar sık görülür ki, onları doğaüstü olayla olarak değerlendirmem yasaksa, onları alışkanlıklar olarak görmeliyim. 'Doğaüstü' kelimesini sevdiğimden değil, bu olayların hepsini yeterince doğal, ancak son derece bilim dışı buluyorum. Bilimin en açık amacı, aya ait tüm batıl inancı yok ederek güneşin akıl ve mantığının ışığına uzanıp zevkini çıkarmaktır. Batıl inançlar sihirli olduğu kabul edilen (kelimenin anlattığı gibi) birtakım inançlardır ve yasaklanmış bir inanıştan geriye kalmışlardır. O kadar güçlü bir köke sahiptirler ki, onlara karşı çıkmak insana çok rahatsız bir duygu verir. Genel olarak yeni inanç, eski batıl inançları kendi dini dogması içinde barındırır. Bence herhangi bir batıl inancı son derece uygunsuz ve akıl dışı olduğuna dair çok güçlü bir neden olmadan yok saymak aptalcadır. İçinde büyüdüğü püritan aileden çok çekmiş olan, tanıdık İskoç bir ateist, her sabah traş olduğu usturayı aile İncil'inin deri kayışında bilerdi. Bu benim bin dolara bile yapmayı düşünemeyeceğim bir şeydir. Aynı zamanda bir masada oturan on üçüncü olmaktan nefret ederim. Kilise bu batıl inancı, Yahuda'nın masadaki on üçüncü misafir oluşu ve kendini asmış olmasıyla Son Yemeğe bağlasa da, aslında bu çok daha eskidir. Aslında eski Britanya takvim-alfabesinde on üçüncü aya karşılık gelen ağacın dağınık liğme liğme yapraklarının ceset gibi kokmasıyla ölüm ağacı olarak adlandırılmış olan Mürver ağacıyla bağlantılıdır ve yine ortaçağ Britanyası efsanesine göre Yahuda kendini bir mürver ağacına asmıştır. (Ancak elbette Filistin'de mürver ağacı yetişmemektedir.) Yeni ay çıktığında hafifçe eğilerek selam vermeden de geçmem ve o an içinde ayın sadece Dünya'nın ölü bir doğal uydusu olduğunu unuturum; ay gelgitleri yönetir, büyümeyi etkiler, Yahudili-

ğin, Hıristiyanlığın ve İslamiyet'in bayram takvimine hükmeder ve her âşıkla her şairin bildiği sayılamayacak kadar çok büyülü özellikleri vardır.

Şunu açıklığa kavuşturalım. Kongre Kütüphanesi'ne bu yıl atanan Amerikalı şair Bay Randall Jarrell, cömertçe bir tavırla benim iyi şiirler yazdığımı, ancak Ak Tanrıça hakkında söylediklerimin gülünç saçmalıklar ve kişisel fantazilerimden ibaret olduğunu düşünmektedir. Eğer şiirlerimin kötü olduğunu söylemiş olsaydı, ona karşı çıkmazdım; çünkü herkesin kendinedir beğenisi ve hiçbir şiir gerçekten mutlak anlamda çok iyi değildir. Ben İrlandalı bir babadan miras alınmış bütün batıl inançlarıma, tesadüflerden fazla bir anlamı olmayan alışkanlıklarıma rağmen, Bay Jarrell'in beni Ak Tanrıça'yı ya da onun tapınısı hakkındaki gerçekleri *icad etmekle* suçlayamayacağını önerme cüretinde bulunacağım. Kendisi beni Jung'un ve Freud'un psikolojik kuramlarının doğrulayan başarlı bir örnek olarak görmekte ve yirmi sekiz yıl önce yazdığım otobiyografim *Tüm Bunlara Evleda* üstüne yaptığı analizi buna dayandırmaktadır. Dünya görüşümün bilinçaltımın evren üstündeki bir yansıması olduğunu söyleyerek şöyle devam etmiş: 'Sadece birkaç şair patalojik anlamda daha iyi kaynak sağlamıştır.'

Tüm Bunlara Elveda'da anlattıklarımı boşa çıkaracak değilim, özellikle de kitabımı tekrar yeni bir baskıya hazırlamışken. Ancak, eğer Freud ya da Jung psikolojisinin bu kadar başarılı bir örneği olsaydım, öncelikle şiirlerimin gerçekte ne anlama geldiğinin farkında olmamam ve beni hasta eden şeyin ne olduğunu anlamam içinde onları psikoanaliz ettirmem gerekirdi. Gerçek şu ki, ben Frued'u okuduğum zaman tarih 1917'yi gösteriyordu ve bu onu bilimdışı bulduğum eleştirel bir okumaydı. Freud öldüğü son güne kadar dünyaya kişisel bir fantezi yansıttığını, bunun kalıcılığını da müridlerine sadece teslim olup uzun bir psikoanaliz tedaviden geçtikten sonra ışığı görebilecekleri

fikri ile sağladığının farkına varmamıştır. Bunun çok benzeri Jung için de geçerlidir. Benim dünya görüşüm ne içinde bulunduğum psikolojinin bir yansımasıdır, ne de boş bir mit yaratımı edimi doğrultusunda fikrini değiştirdiğim insanlara diploma dağıtıyorum. Benim için mitleri alıntılayıp onlardan tarihsel anlamlar çıkarmak yeterlidir: Belirli bir eski inancı takip ederek en yüceltildiği noktadan yeraltına itildiği, cadılar, seyahat eden halk ozanları, alakasız kır insanları ve birkaç gizli kâfir tarafından korunduğu döneme kadar gösterdiği değişiklik ve kararsızlıklarla yorumlamak. Özellikle de bu ilhamın bahşedildiği İrlandalı şairler ve onların alçak gönüllü meslektaşları seyahat eden Galli halk ozanları, Hıristiyan Kimri tarafından sürülenlerin soyunda gelenler ve Hıristiyanlık öncesi *Mabinogion* mitlerini koruyanlar.

Bilimsel olarak hiçbir tanrının varlığı kanıtlanamaz. Kanıtlanabilecek tek şey tanrılara olan inanç ve bunun inananlar üstündeki etkisidir. Yaratıcı bir tanrıça kavramı Hıristiyan teologlar tarafından neredeyse iki bin yıl, Yahudi teologlar tarafından ise ondan çok daha önce yasaklanmıştır. Bilimadamlarının çoğu toplumsal kolaylıklar nedeniyle Tanrı'ya ibadet ederler. Doğrusu evreni var ettiği kabul edilen bir Baba-tanrı'ya ve kanunlarına inanmanın, neden bir Ana-tanrı'nın bu yapay sisteme ilham vereceğine inanmaktan daha az bilim dışı olduğunu anlayamıyorum. İlkinin sadece bir mecaz olduğunu kabul edersek, ikincisi sadece mantığı izlemektir. Elbette bunlar sadece mecaz olarak kabul edilirse. Bütün etkinliklerde üniversitelere bağlı bilimadamları teolojik meslektaşlarına saygı duymaya devam etmektedirler. Özellikle İlahiyat'ın Protestan Doktorları yer alır ve onlar her şeye kadir bir Tanrı'nın gerçekten var olduğu varsayarak doğaüstü olayları O'nun varlığını ortaya koyan kanıtlar olarak değerlendirirler. Burada kabul etmem gereken bir şey bu insanların güvenli bir politik ve sosyolojik durumda olduklarıdır. Batı Afrika ve Güney Hindistan'da bulunan

birkaç yarı gelişmiş kabile hariç Tanrıça her yerde reddedilmektedir. Yaşadığımız dönem de onun tapınısını neredeyse yanlızca erkek aklıyla yönetilen (ya da yönetilemeyen) gelişmiş bir dünyada canlandırmak için umut taşıyan bir dönem değildir. Dolayısıyla insanlar bana yazdıkları zaman ki, bu sıklıkla olur ve sadece 'Deli Ülke' dedikleri yerden değil, aynı zamanda bu İmparatorluğun yüksek derecede entelektüel iç bölgesinden de benden tamamen Amerikalı bir Tanrıça kültü kurmak için yardım istenmektedir. Ben bunlara cesaret kırıcı cevaplar veririm ve onlardan beni bir Joseph Simith jr. ya da bir Mary Baker Addy ya da bunlara benzer insanlarla karıştırmamalarını rica ederim.

Ak Tanrıça'yı yazmaktaki amacım şairler için bir şiirsel mit grameri sağlamaktı, cadıların Şabatı için bir plan, ayinler bestelemek, yeni bir orciastik kült için tören kıyafetleri tasarlamak ya da radyodan anaerkillik vaazı vermek değil. Sadece, insanları derinden etkileyecek şiir –kalplerini delip geçecek, içlerini titretecek ve tüylerini diken diken edecek güçte bir şiir- Apollon'un retorikçileri ve bilimadamları tarafından asla yazılamayacağı için kesinlikle Tanrıça aracılığıyla eleştirel bir yaklaşım geliştirilmesi gerektiği fikrini taşıyorum. Erken on dokuzuncu yüzyılın iki olağanüstü bilimadamı –matematikçi Sir William Rowan Hamilton ve kmyacı Sir humphry Davy kendilerini şiirde denemişlerdir. Hamilton'un yazını gülünç derecede duygusalken; Davy'ninki kendini beğenmiş ölçüde akademiktir. Ama yine de Davy'e bu kendini beğenmiş, bencil ve küstahça dizelerle ayın ilhami ile güneşin aklı arasındaki çelişkiyi temsil edişi için müteşekkirim:

> Şuradaki kibirli kaya misali, zaman denizinin ortasında
> Üstünde her şeyin, buram buram tüten hiddeti küçük görür
> Dahi ve ilahi'nin yaşayan Oğulları,
> Başka bir çağın ölümsüz çocukları.

Varolanlar için, akılları saf ve etherik
Göksel günün parçalarını alışkanlıkla pay eden
Dünyanun umurunu horgören, tüm kötü kalpli niyetleri,
Parlak gözlü kartallar ay ışınını küçümserlerken...

[Yalnız *minds* ve *designs* kelimeleri kafiye anlamında yeterince akademik değildir.]

Gerçek şiirsel edim öylesine akord edilmiş ve aydınlanmış bir şuur ima eder ki, tesadüften daha fazla olaylar dizisiyle kelimeleri yaşayan varlıklara dönüştürerek yazarının ölümünden yüzyıllar sonra dahi kendi kendine gelişecek ve okuyucusunu sahip olduğuyla büyüleyecek bir şiir yaratabilir. Şiirin yaratıcı gücünün kaynağı bilimsel akıl değil, ilham olduğuna göre –bu bilim adamları tarafından açıklanabilecek bir şey de olsa- bu ilhamı kaynağına en uygun ve eski Avrupa terimi Ay Müz'e atfetmek doğru olmaz mı?

İzin verin daha açık anlatayım. Tarihin olağan akışı dünyada olan her şeyin teolojik dogmaya yansıtılmasıdır. Anaerkil bir devletin Baş Rahibesi ataerkil işgalciler tarafından tahtından indirilirse, bu olay dini mite Hitit Güneş Tanrısı'nın kök saldığı yerde, Teb'li Sfenks-tanrıça'nın Korint'ten gelen Oedipus'un vardığı gün kendini öldürüşü, Yehova'nın (İşayaa'ya göre) Deniz-yılanı Rahab'ı kılıcıyla ikiye bölüşü ya da Yahudiler'in eski Filistinli Akdeniz Deniz-ve-Ay-tanrıçası'nı Kudüs'ten kovuşu olarak kaydedilir. Ve kimi ataerkil, kimi anaerkil bir düzine küçük devlet, kraliyet karşılığı çıkarları için bir federasyon kurarlarsa, bu da mite göklerde yaşayan bir grup tanrı ve tanrıçadan oluşan bir aile olarak geçer ve Yunanistan'da ikinci binyılda olan tam da budur. Olimpus Dağı'nda olduğu kabul edilen o ilahi ziyafetlerin Mora'daki Olimpiya'da Konfederasyon'un kutsal merkezi, çeşitli devlet temsilcilerinin Miken'in Zeus benzeri Yüksek Kralı'nın altında

buluştuğu yerde yapıldığına emin olabiliriz. Ve sonra da anaerkil devletlerden birinde bir devrim olur da taht soyu ataerkil düzene geçerse, o devleti temsil ettiği kabul görmüş olan tanrıça Baba-tanrı'nın kafasından çıkar, tıpkı Atina'da Athene'ye olduğu gibi.

Antik Yunanistan'da ataerkilliğin gelişimi ilahi Olimpiya ailesinin kaderiyle ölçülebilir. Akalı Zeus, Argolis Kraliçesi Hera'yı aşağılar durur ve kehanet dışında eskiden sahip olduğu tüm haklarını elinden almıştır. Athene 'Her şey Baba için' beyanında bulunmuştur; Apollon, ikizi Artemis'i kenara itmiş; Herakles Hera'nın itirazına rağmen gökyüzüne kabul edilmiş; Ocak-tanrıçası Hestia Konsül'deki sandalyesini Diyonisus'a terk etmiş; Afrodit ise *Odiseus*'un yazıldığı zaman çoktan müstehcen şakaların odak noktası hailne gelmiştir bile. Saygıdeğer konumunu koruyan tek tanrıça Doğurganlık-tanrıçası Demeter'dır, ama o bile Eleusis Gizemlerinde erkek bir rahip düzeni kurmak ve yarı-tanrı Diyonisus'a da bunda bir rol vermek zorunda kalmıştır. Efsaneye göre onu gizemin dışında bırakmaya çalışan Atinalılar basur ile cezalandırılırlar. Bu hikâyeler kadınların genel pozisyonlarının sürekli bir aşağılanışını ve kötüleştirilişini anlatır. Ticaretten, endüstriden, adaletten ve yörel hükümetlerden atılmışlar ve Platonik felsefenin yükselişiyle homoseksüel kültle birleştirilmek onları daha da geri götürmüştür.

İlahi onur dünyayı savaşla fethedenlere verilmiş –kadınların rekabet edemeyeceği bir alan- bu da kadınların (ki bu kraliyet sporunun daima tecavüze uğrayan kurbanlarıdırlar) daha da az ciddiye alınmasına yol açmıştır. Sonunda da bu askeri düzen Roma İmparatoru Konstantin'in baskın derecede Hıristiyan olan ordusunu Haçın arkasından savaşa göndermesine sebep olmuştur. Bunun üzerine uzun zamandır saygı duyulmayan Olimpiyalılar sonsuza dek kovulmuş (İmparator Julian zamanında çok kısa bir süre canlandırılmaya ça-

lışılmıştır) ve yeri tamamen erkek bir Hıristiyan Üçlemesi tarafından ele geçirilmiştir. Daha sonra kadının konumu daha da düşer; çünkü Hıristiyanlık beraberinde İbrani mitler olan Âdem'in kaburgası ve Havva'nın elmasını getirir. Artık kadın Safo'nun dizelerini göstererek 'En azından bunları yazan bir kadındı!' dahi diyemez duruma düşer; çünkü Kilise Safo'nun lezbiyen olduğu gibi hiçbir tarafı savunulamayacak bir bahane ile Safo'nun bütün yazınının kopyalarını yakar. Fakat dibe ulaşılmış ve sonunda kadınların sosyal pozisyonu on birinci yüzyılda belirgince düzelir. Bu değişim köleliğin ve hiç durmadan devam eden savaşlarla Batı'da merkezi hükümetin yıkılışı; özellikle de Haçlı ordusu ile savaşa gittiklerinde asillerin ve savaşçı-prenseslerin bağımsız küçük arazi ve mülklerini binlerce leydinin eline bırakmaları zorunluluğundan ortaya çıkmıştır. Bu hanımlar alım-satım yapmak, hesap tutmak, tarlaların ekilip biçilmesini, nahsülün dağıtılmasını, kale zanaatkârlarının çalışmalarının devam etmesinden, içki yapımından, dokumadan ve her türlü gerekli zanaatın kontrolünden, çocukların eğitiminden tek başlarına sorumluydular ve gerektiğinde doktor ya da cerrah olmak zorundalardı. Bundan önce bu görevler güvenilen erkek bir köle ya da kölelikten azad verilmiş bir erkek tarafından yerine getirilirdi.

İşte bu dönem –şimdi Şovalyelik Dönemi olarak anılmaktadır- Gal Arthuriyan mitlerinden beslenen Romantik şiirin başladığı dönemdir. Kral Arthur efsanesinin bir bölümü tarihseldir, bir bölümü Hıristiyanlık öncesine ait Ak Tanrıça Morgan la Fée tarafından Peridiyarı Elmaağacına götürülerek kurban edilen Kral mitine dayanır. Normanlar Arthur efsanesini İskoçya, Mayorka, Sicilya kadar uzağa taşımışlardır ve o zamandan bu yana, bu yörelerin insanları Kral Arthur'un bu ya da şu tepenin altında yattığını ve eninde sonunda dirileceğini iddia ederler. Aynı zamanda o ana kadar sönük bir karakter olan Bakire

Meryem –Orta Doğu'da onu gizlice tahtından indirilmiş Tanrıça ile tanımlamış olan birkaç kâfir mezhep hariç- birdenbire teolojik bir itibar kazanır. Daha da değerlenip yükselebilirdi kuşkusuz, ancak Doğu ve Güney İngiltere'nin Protestan bölgelerine (Mariolatry nefretinin neden olduğu Rounhead Devrimi), Doğu Almanya, Alçak Ülkelerin bir bölümü ve New Egland'a has coşkulu erkek aklı tarafından devamlı kontrol altında tutuluşu buna bir sınır getirmiştir. Ne olursa olsun, Katolik Kilisesi eski Üçlü Ay-tanrıçası'nın birçok özelliğini Bakire'ye atfetmiştir ve şimdi artık meşru anlamda 'Cennet'in Kraliçesi' olarak selamlanmaktadır. Bu ünvan Rahab'a (Kraliçe Asterte) aittir ve peygamber Yeremya kendi tektanrısı Baba-tanrı Yehova adına ona karşı söylevler, nutuklar çekmiştir.

Büyük bölümü Protestant itkisine ait olan teknolojik medeniyet kendini devam ettirmekle beraber, endüstri, hukuk, ticaret, tıp, bilim ve hükümette tüm anahtar roller erkeklere aittir ve Bakire kendisine verilen yeri kabul etmek zorundadır. Fakat eğer bu sistem çökerse –ya da eğer bunun yerine mükemmel otomasyona geçiş yapar ve insanların yaşamı idame ettirmek için bugünkü kadar çok çalışmasına gerek kalmazsa- o zaman belki bunun ardından sosyal değişimler devam edebilir. Dini dogmaya yansıyabilecek güçte gerçek değişimler. Yeni Cennet belki iki tanrıyı ve bir tanrıçayı barındırabilir ya da hatta Hıristiyanlık öncesi Roma'da, Sürgün öncesi Kudüs'te, Roma öncesi Kartaca'da olduğu gibi; bir doğurganlığın, biri sezginin olmak üzere iki tanrıça, teknolojinin erkek tanrısının (Volkan tipi bir tanrı olmak üzere) yardımıyla bu denge sağlanabilir.

Bu yaptığım sadece bir spekülasyon. Ancak erkek aklını, erkek cesareti ve erkek enerjisini yücelten Apolloniyan şairlere karşı Müzşairlerin büyüyen popülaritesi ile Batı'nın her yerinde eğitimli sınıfta her gün ortodoks Hıristiyan dogmaya karşı büyüyen güvensizlik şu an

dahi gizli gizli mayalanıyor olabilir. Bu arada bütün Hıristiyan Kiliselerinde Bakire'ye kadın karakteristiğinin atfedilmemesinin nedeni erkek egemenliğini tehdit edebilecek olmasıdır: o merhametli, yumuşak, saf, sabırlı ve boyun eğer bir karakterdir. Aklıyla gösteriş yapmaz ve bir kadın gibi sevilmeden anneliğe yükseltilmiştir. Eğer zeki ise alçak gönüllükle bunu saklar ve şimdi Roma'da vücudunun Göğe Yükseliş dini dogmaya dâhil olarak kabul ediliyor olsa da, gizemlerine hizmet edecek rahibeleri yoktur, sadece üçlü erkek Tanrı'ya hizmet edecek rahipleri vardır. Galli halk ozanları bir dönem Bakire'yi kendi pagan Müz-tanrıçaları Caridwen ile tanımlamaya cüret etmişlerdir. Ancak bu kâfirlik hiçbir yere ulaşamaz; çünkü Caridwen rahibe olmaktan çok uzaktır. Aslında Ak Tanrıça asla tek eşli olmamıştır ve kötü, etkisiz, kısır, sapık, vahşi ya da hastalıklı olana acımamıştır. Ama adaletli ve sevecen olsa da, acımasızdır. Sembolü çift taraflı baltadır –sırt sırta bir sapa birleştirilmiş iki ay biçimli bıçak; biri azalan, diğeri artan ay. Artan biçimiyle kutsama, çoğalma ve neşe; azalan biçimiyle insan aptallığını ve düzensizliği cezalandıran lanet, veba ve kederi anlatmaktadır. Müz-şairler daima bu iki bıçağı tanımışlardır: Gerçek şiir, şairliğin yapıcı tarafı, satir yıkıcı tarafıdır.

Bay Jarell kadınlar hakkında çok yüksek bir fikre sahip olduğum ve doğalarının olumsuz taraflarını bu kadar neşeyle karşıladığım için beni bir çeşit şizofreni ile suçlamakta ama, bunun yanında benim bir boksör, futbol'da bek ve savaşan bir asker olduğumu da eklemektedir. Peki, bu şaşırtıcı mıdır ki? Troubadour şairlerin Bakire adına yücelttikleri ortaçağ şövalyeliği bu değil midir? Tam bir şövalye olmak; savaşta aslan, ama çardakta otururken ise kuzu, ne kadar zalim olursa olsun yanındaki güzel? İngiliz askerler kral değil de kraliçe altında savaşırken daha mı az şerefli zaferler kazanmışlardır? Elizabeth, Anne, Victoria? En güçlü savaşçının kadınını hırpalayıp horgören mağara adamı

erkek olduğu düşüncesi tam bir saçmalıktır. Klasik Dönem'de en kötü şartlarda her şeye rağmen kazanılmış en büyük zafer Calabria'nın Epizaphyria'lı Locrianlarının komuşuları Crotonlara karşı kazandığı askeri zaferdir ve bu insanlar o dönemde Avrupa'da hâlâ anaerkil soy yönetimine sahip, kadınların politik olarak yükseldiği, tek tanrıları yüce Ay-tanrıçası olan bir millettir.

Protestan dogmanın genel olarak Birleşik Devletler İncil Kuşağı'nda, Hollanda Kilisesi, Britanya'daki Anglikan Protestanlarının ve Güney Afrika'daki sosyolojik durumu iyi yansıttığının farkındayım. Bu kiliselerdeki koyu Hıristiyan kadınlar kendi sosyal pozisyonlarından son derece memnundur ve dolayısıyla da Bakire Meryem'i kadın cinsinin temsilcisi olarak görmektedirler. Kocalarını üstün görüp, onlara teslim olarak kendilerini bırakın üstün görmeyi, erkeğe eşit dahi saymazlar. Nazlı, ters ve kaprisli doğalarını bastırırlar, hayır işlerini destekleyip dış görünümlerine özen göstermezler ve erkeklere rahiplik düzenindeki tekelleri yüzünden kin duymazlar. Bazen kendileri dişlerini tırnaklarına takmışken, kabadayı maço erkekler tarafından kötü davranılmaktan, taciz ve ihanet görmekten mazohist bir zevk duydukları bile söylenebilir. Bu kadınlar ne acınacak ne yüceltilecek durumdadırlar, onlar böyle görmüşlerdir. Ama Müz-şiirini anlayamazlar. Onlar için Apolloniyan şair, hatta sahtekâr retorikçi ya da yavan düzyazı tarzı kafiyeciler bile yeterlidir. Yine de Chaucer'ın 'Sabırlı Griselda'sı ya da Bunyan'ın Christiana'sı veya David Copperfield'ın karısı Agnes'in nasıl domestik şartlandırma sonucu ortaya çıktığı da önemli bir sorudur; ister ortaya çıktıkları şartlar, ister doğaları gereği farklı olsunlar, günümüzün mutsuz evlerinde ataerkil baskı altında doğmuş, zayıf evlilikleri bozarak erkeğin zayıflığından ve şüpheciliğinden hayatını kazanan sayısız saldırgan kadına bakınca.

Bazılarınız bana garip garip bakıyor. Şairlerin gerçekten Ak

Tanrıça'dan mı ilham aldıklarını düşünüyorum? Bu uygunsuz bir soru. Ya ben size, sizin İbrani peygamberlerin gerçekten Tanrı'dan ilham aldığını mı düşünüyorsunuz diye sorsam? Tanrı ister mecâzi, ister gerçek olsun, bu mantıklı bir biçimde tartışılamaz. İzin verin Tanrıça hakkında da aynı ihtiyatı koruyalım. Emin olabileceğimiz tek şey On Emir'in Musa tarafından Güneş Tanrısı adına yayınlandığıdır ve bunun kabulünü miras almış olanlar için hâlâ dini bir anlam taşımaktadır. Güneş Aklının Havarileri 'ay ışığını küçümserken' bu tür şiirleri anlamsız ya da saçma olarak reddebilir; fakat saygıdeğer antropologlar (ve antroploglar bilimadamıdır) yasal olarak (de jure) olmasa da, gerçek anlamda (de facto) kadın ya da erkek, sayısız deli tanrıyı tanımaktadırlar. Örneğin Haiti'nin Voodoo tanrılarına (kimi Afrika kökenli, kimi Katolik) yapılan ibadette vecd hali yaratan bir dua sonucu, elbette mucizevi olmasa da en azından anlaşılması zor bir fenomen ortaya çıkardığı gibi.

Antik dini kuramla Ak Tanrıça kendi insan temsilcisi yoluyla vücuda gelir; bir rahibe, bir kadın peygamber ya da bir kraliçe ana.

Eski gelenekte Ak Tanrıça insan temsilcisi ile –bir rahibe, kadın peygamber ya da kraliçe anne- bir olur. Hiçbir Müz-şair Müz bilincini bir kadına âşık olmadan –ki her kadın bir dereceye kadar Tanrıça'yı içinde barındırır- edinemez; tıpkı hiçbir Apollon şairinin bir hükümdar ya da benzeri bir güç altında gerçek işlevini yerine getiremeyeceği gibi. Müz şairi mutlak olarak âşık olur ve gerçek aşkı onun için Müz'ün vücuda gelişidir. Kural olarak mutlak anlamda âşık olmanın gücü kısa zamanda yok olmasıdır ve kadın, şair aşığına yaptığı bu büyüden utanç duyduğu için bunu inkâr eder. Şair de hayal kırıklığıyla, en azından kendisine akıllı bir eğlence vererek yaşamını kazanmasını sağlayacak Apollon'a döner yüzünü ve daha yirmili yaşlarının ortasında yolundan dönmüş olur. Ancak gerçek, sonsuza dek saplantılı olan

Müz-şair ise üstün güç, zafer, zekânın tezahürü olan Tanrıça ile bir ay, bir yıl, yıllarca ya da çok daha uzun zaman Tanrıça'nın kendisine aracı yapacağı kadını birbirinden ayırabilir. Tanrıça bakidir; belki şair başka bir kadından öğrendikleriyle onun bilgisine tekrar ulaşacaktır.

Bay Jarell, otobiyografimi okumuş olduğundan içinde benim için bir zamanlar Tanrıça'yı barındıran kadının tahtında olduktan sonra, nereden bakılırsa bakılsın kendimi Tanrıça ile tanımladığımı öne sürmekte ve bunu haylazca dile getirmektedir: 'Yanlızca tek bir Tanrıça var, Graves onun peygamberi ve Ak Tanrıça'nın peygamberi de Ak Tanrıça'ya en yakın şey değil midir?'

Bay Jarell, bu söylemi için 'Jung'un *Seçilmiş Çalışmaları*, Yedinci Cilt'te –"Ego ve Bilinçsizliğin İlşkisi" adlı yazının ikinci bölümü- yer alan bir teyit yöntemi keşfetmiş dahi olsa bunu tamamen reddediyorum. Hayır, ben o otobiyografiyi yaklaşık otuz yıl önce yazdım ve kendisinin de şiirlerimden çıkarabileceği gibi o yıllardan bu yana bana çok şey oldu. Âşık olmak şairi kadın doğasının zalim tarafına --çift bıçaklı baltanın azalan ay biçimli tarafı- kör etmez, etmemelidir de ve yine birçok Müz-şiiri artık aşkına karşılık alamayan zavallı erkeklerin acıklı yakarışları olarak yazılmıştır.

'Walsinghame'ın kutsal topraklarından
Gelirken sen,
Gerçek aşkımı görmedin mi
Geldiğin yoldan?'

'Nasıl bileyim senin gerçek aşkını
O kadar çoğunu gördüm ki,
Kutsal topraktan gelirken,
Gelenini gidenini?'

'O ne beyaz, ne kahverengi
Ama cennet kadar güzel;
Onun ilahi görünüşünde yok kimse,
Ne dünya da, ne göklerde.'

'Böyle bir tanesini gördüm bayım
Öylesine melek yüzlü,
Bir nimfa, bir kraliçe gibi belirdi,
Yürüyüşüyle, zerafetiyle'

'Terk etti beni orada yapayanlız
Tek başıma, meçhul,
Bazen bana yol verdi kendisine,
Ve ben sevdim onu kendi gibi.'

'Seni terk edişi nedendir tek başına
Ve yeni bir yola gidişi,
Onu sevdiğinde kendi gibi bazen
Sevinç verdin mi ona?'

'Onu sevdim tüm gençliğimce,
Ama gördüğün gibi artık yaşlıyım:
Aşk ne düşen meyveyi sever,
Ne da solmuş ağacı.'

Anlaşılacağı gibi Walsinghame'daki âşıkların koruyucu azizesi Mısırlı Mary'e ulaşmak için bu hac yolculuğuna çıkan şair tüm hayatı boyunca tek bir kadını sevmiştir ve artık yaşlı bir adamdır. Peki, neden kadın yaşlanmamıştır? Çünkü şair Tanrıça'dan bahsetmektedir, bir kadından değil.

Ya da Wyatt'ın

Bir zaman beni arayanlar, şimdi benden kaçar oldular
Odamın içinde döner dururum çıplak ayak...

'Benden kaçar oldular' ile söylemek istediği aslında 'O benden kaçar'dır ve adıyla onlar Wyatt için ayı şığıyla kendisini aydınlatan âşık olduğu kadınlardır. Örneğin VIII. Henry'nin bahtsız eşlerinden Anne Boleyn gibi.

Ben romantik âşkı ne tür bir aşırılıkta saçma ve patalojik bulduğunu keşfetmemek için Bay Jarell'in duygusal biyografisine derinlemesine girmek hiç istemiyorum. Ancak bu durumu da erkeğe yakışmaz, küçük düşürücü ya da daha çirkince bulmuyorum. Ben Tanrıça'nın peygamberi falan da değilim. Bir peygamber tanımı gereği tanrısının adına konuşur. Musa, Vaftizci Yahya ya da Muhammed gibi: "İşte böyle dedi Tanrı!" Hiçbir erkek kadın adına doğru dürüst konuşamaz. Apollon, Tanrıça Gaia'nın kehanet tahtını ele geçirip kendi koyun karakterli adaylarını oturtana dek, Delfi'deki Pythian Rahibeleri ziyaretçilerine kurnaz, muallakta, politik cevaplar vermezlerdi. Tanrıça'nın gücünü kabullenmekle kulakları çınlatan bir tonda 'İşte böyle dedi Tanrıça!" demek arasında büyük fark vardır. Basit ve sevgi dolu bir beyan size: 'Evren'de Üçlü Tanrıça'dan daha yücesi yoktur!'. Bu İngilizcedeki her Müz-şairin (ve yüzyıllarca çeşitli sayısız dillerde Avrupa, Afrika ve Asya dillerindeki karşılığıyla) ilan ettiğidir. Ama Tanrıça bazen elbette dikkatli seçilmiş soyut ünvanlarla da anılır: 'Doğa', 'Gerçek', 'Güzellik' ya da 'Şiir'. Ben bu gülünç aşkanlığın daha birkaç yüzyıl daha devam edeceğini düşünüyorum.

*

Belki benim doğaüstü birtakım olayları aktarmayarak sizden sakladığımı falan düşünüyorsunuzdur. Ama elbette sadece mantıklı olarak

değerlendirilebilecek olanın üstüne konuşmak yeterlidir. Ne iyi, ne kötü kalpli ya da ne herhangi bir şey olan sıradan bir vatandaş, metroya yetişmek için koşarken üstüne yıldırım düşüp öldüğünde insanlar buna ne der? Tanrı'dan gelen bir şey olduğunu, yani görünmez kaza olduğunu söylerler. Öyleyse o zaman, benim tarif ettiğim tesadüf ötesi olaylar zincirine ne ad verirsiniz?

Bu beni dördüncü söylemime getirir. Ak Tanrıça metnini sadece şiir ve mitolojiyle kişisel düzeyde büyük önem veren yayıncılara önerdim.

İlki karşılayamadığı harcamalar nedeniyle bu garip kitabı ortaklarına tavsiye etmediği için pişman oldu. O ay içinde kalp krizi geçirerek öldü

İkincisi çok kaba ve saygısızca yazdı, o kadar ki kitabın başını sonunu anlayamadı ve kimsenin buna ilgi gösterebileceğine inanamadı. O da bundan sonra çok geçmeden öldü.

Ancak üçüncüsü T.S. Eliot, ne pahasına olursa olsun basılması gerektiğini söyleyen ve kitabı basandır. Sadece parasını geri kazanmakla kalmamış, hemen ardından Üstün Hizmet Madalyası, Nobel Edebiyat Ödülü ve Broadway'de ses getiren hit bir gösteriye sahip olmuştur.

Tamam, siz bunlara tesadüf deyip geçin. Ama yalvarırım daha gülmeyin! Bekleyin! Eğer ikinci yayıncının neden bir öğleden sonra kadın iç çamaşırları giyip kendini kendi bahçesinde bir ağaca astığını açıklayamıyorsanız, lütfen gülmeyin yalvarırım. (Maalesef Time dergisindeki kısa haber hangi ağaç olduğunu belirtmiyordu.)

Bu da *Tanrı*'dan gelen görünmez bir kaza mıydı, yoksa *Tanrıça*'dan gelen kasıtlı bir eylem mi? Cevabı size bırakıyorum. Bana kendi korkunç doğasına uygun bir durum olarak göründü.

Umarım cevapladığından fazla soru uyandırmayacak bu konuş-

mayı bitirmeliyim artık ve evime, fikirimin anasına doğru yola çıkmalıyım. Neden bahsettiğimi anlıyorsanız, ay-büyüsü taşıyan bir şiir yazıldığı sayfadan çıkar, yürür gider yayılır. Ve yürümeye devam edebilmesi içinde insanların damarına, ilkilerine, gözlerine, kalplerine, boğazlarına girmesi gerekir. Bu tesadüften çok daha fazlası, en mucizevi olan şeydir. Ve Güneş Apollon, bütün düşünen makineleri ve kafiye sözlükleri, şiir yazma üstüne analitik dersleriyle onu taklid etmeye dahi yaklaşamaz.

İSİM LİSTESİ

A

Abd-Khiba 593
Abimelech 589,
Acab 208, 209, 211
Acca 239
Acherusia 109,
Achren 102, 103, 544
Adamos 280
Âdem 160, 191, 192, 254, 260, 263, 265, 266, 272, 273, 274, 275, 276, 278, 280, 365, 413, 419, 432, 433, 436, 437, 503, 530, 579, 659, 735, 736, 737, 795
Âdem ve Havva 254, 266, 278, 413, 736, 737
Aeaea 129, 191, 597
Aega 362
Aegea 641
Aegeus 560, 563
Aegis 362, 506, 514, 559, 606, 692
Aegisthus 506, 514
Aegyptus 126, 225, 226, 390, 392
Aelius 752, 753
Aeneas 160, 188, 190, 558, 563
Aeolus 99, 315
Aeolyalı 125, 126, 299, 315, 316, 374, 377, 564, 585, 593, 633
Aesculepius 216
Aeson 162, 230
Afagddu 72, 74, 170, 215, 366, 676
Afrodit 94, 242, 269, 270, 274, 315, 350, 421, 424, 528, 537, 571, 590, 627, 794
Agabus 208
Agag 220, 518
Agamemnon 506, 514, 567
Aganippe 609
Agenor 128, 292, 314, 392, 442, 543
Agnes 588, 798
Agni 487, 589
Ağaçların Savaşı 14, 19, 71, 76, 84, 85, 90, 94, 96, 99, 102, 114, 116, 216, 222, 241, 243, 287, 400, 454, 469, 543, 544, 730, 767, 780, 782
Ahab 208
Ahit Sandığı 429, 473
Ailell 365
Aine 588
Akhenaton 250, 443, 460, 471
Akhilleus 43, 108, 129, 223, 224, 225, 354, 458, 488, 505, 507, 508, 511, 618
Akik 430, 436, 439, 601, 654
Alabes 581
Alba Longa 222, 301, 570
Albina 130, 132
Albula 582, 688
Alcyone 315, 316, 317
Alexander Severus 249, 250
Aleyn 419, 705
Allah 298
All Hallow E'en 286

Alpha 165, 169, 178, 207, 208, 211, 262, 272, 310, 371, 388, 597
Alphate 178
Alphito 129, 131, 132, 582, 583, 688, 718
Althaea 390, 534, 672
Althaeamenes 534
Alukah 709
Alys 321, 415
Alyscamps 321, 415
Amalek 589
Amanita Muscaria 98, 124, 309, 310, 533, 697
Amathaon 76, 102, 104, 106, 108, 114, 119, 222, 230, 233, 241, 257, 375, 401, 454
Amathaounta 105, 106
Amathitler 106, 250
Amathus 105, 106
Amazonlar 345, 666
Amber 196, 285, 331, 350, 439, 466, 470, 656, 733, 738, 743
Ambrosia 310, 532
Amen-Ra 299
Amergin 49, 342, 349, 352, 354, 356, 359, 399, 404, 436, 479, 450, 481, 505, 605
Ametist 436, 739
Amman 106
Amoritler 392
Amphictyon 394, 395
Amphictyonis 394, 395
Amphitrite 559, 573
Amythaon 230, 585
225, 226, 229, 292, 309, 314, 384, 387, 392, 393, 538, 585, 587, 651, 676
Argus Panoptes 131, 132
Arılar 323, 484
Ariadne 178, 185, 190, 301, 525, 526, 591
Arianrhod 114, 152, 165, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 188, 190, 191, 194, 197, 211, 223, 246, 248, 301, 302, 488, 502, 504, 508, 509, 512, 513, 514, 517, 591, 641, 707
Aristaeus 48, 505
Arka 249, 250
Aroania 583, 586
Arpa 122, 128, 129, 131, 132, 226, 231, 236, 292, 394, 419, 512, 535, 583, 584, 587, 598, 609, 611, 718
Arthur 36, 73, 84, 113, 119, 120, 126, 127, 145, 161, 164, 168, 170, 173, 174, 190, 193, 194, 195, 197, 200, 244, 246, 249, 303, 336, 367, 384, 414, 518, 614, 616, 681, 795
Ascalon 407, 474, 639
Asclepiad 372, 374, 444
Asher 437, 438, 439
Ashtaroth 363, 538, 627, 674
Aslog 640
Asmodeus 225, 226
Astarte 250, 446, 540
Atabyria 534
Atabyrius 446, 534, 535, 672
Atergatis 639
Athaneatids 594
Athene 33, 46, 107, 140, 226, 319, 321, 351, 362, 378, 381, 384, 503, 523, 559, 560, 573, 574, 575,

584, 590, 598, 602, 606, 641, 661, 691, 692, 695, 769, 787, 794
Atlas 218, 221, 236, 259, 279, 290, 316, 391, 449, 453
Atrebates 199
Atreus 125
Atropos 634
Attacoti 122
Augustus 103, 226, 371, 654, 700
Auriga 426
Aurignasyalılar 361
Aurochs 417
Aurora 209
Avalon 36, 195, 197, 237, 414, 415, 446, 684
Avebury 116, 117, 216, 474, 475, 777
Avernus 415
Aviricius 556
Awen 152, 696
Awenyddion 146, 147
Ayı 179, 209, 303, 308, 464, 584, 676, 765
Azazel 328, 362, 363

B

Baal Gad 363
Baalith 393, 537, 574
Baal Zephon 697
Babel 237, 257, 258
Babil 38, 117, 118, 159, 160, 175, 176, 209, 213, 250, 257, 258, 263, 265, 266, 278, 279, 320, 328, 356, 389, 394, 410, 416, 421, 425, 431, 433, 445, 448, 473, 487, 534, 590, 603, 660, 736, 744, 755
Badb 588
Badem 428, 736
Baitule 583
Balaam 418, 451
Balad 174, 669
Balder 91, 336, 409, 488, 507, 513, 589
Balin ve Balan 119
Balor 307, 485
Banbha 182, 307, 326, 485
Banshee 184
Bardlar 241
Barnabas 157, 423, 576, 577
Bassaridleri 179, 766
Bath 169, 172
Bathsheba 512
Bede 75, 105
Belerium 460
Beli 114, 116, 117, 119, 222, 233, 401, 460, 537, 544, 589, 776
Brugh'lu Angus 173
Büyük İskender 48, 153, 249, 561, 585

D

Deccal 549, 550, 778
Dişbudak Ağacı 281

E

Elma ağacı 96, 341, 651
Eski Günler 258, 277, 655, 738
Eşek Artıkları 468

F

Fasulye 93, 134

G

Göğe Yükseliş 426, 602, 797
Görünme 269

H

Habil 223, 261, 277
Harun 154, 188, 427, 472, 511, 739

K

Kıyamet 171, 211, 255, 304, 549, 550, 552, 553, 554, 720, 755, 765, 778
Kocayemiş 339, 341
Kraliçe Anne 646, 647

S

Sonbahar Ekinoksu 479

V

Vaftiz 235, 269, 577

Y

Yaşlı Denizci 686, 689

AK TANRIÇA

Robert Graves

Ak Tanrıça, ünlü İngiliz akademiyen ve şair Robert Graves'in folklor, mitoloji, din ve büyüye dair araştırmalarının ve derin okumalarının sonucudur. Avrupa mitlerinin anlamını, kadın erkek ilişkilerinin polemiklerini, şiirin ve kendi esin kaynağının izini mitolojide süren Graves, bu çalışmasını, "şiirsel mitlerin dilinin tarihsel grameri" olarak tanımlar.

Hayatın sadece doğa döngüsünde yaşandığı zamanda şairin ve şiirin, ilhamın ve temanın, bu dolaysız ilişkiden doğarak, belli bir coğrafyanın kültürünü biçimlendirişini ve geçen bunca zamanın içinde de bu kültürün neye dönüştüğünü anlatıyor elinizdeki kitap; şiirsel düşünmenin belli bir insan kültürünün tarihi üstünde oynadığı rolün önemini ve yok olmuşluğunu

THG
0146949
CZL

www.kabalci.com.tr

ISBN 978-605-5272-97-5

9 786055 272975

40 TL

www.kabalciyayinevi.com